

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

ΑΘΩΝΙΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
18ος-20ός αι.
ΧΑΡΤΕΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΩΝ ΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΟΧΙΩΝ ΤΟΥΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒ

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτριος Παυλόπουλος, Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ)

Μέλος: Γεώργιος Τόλιας, Διευθυντής Ερευνών του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (ΙΙΕ/ΕΙΕ)

Μέλος: Ευθυμία Μαυρομιχάλη, Επίκουρη Καθηγήτρια Ιστορίας της Ευρωπαϊκής Τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ

Επταμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Μέλος: Ιάνθη Ασημακοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης, ΕΚΠΑ

Μέλος: Σπυρίδων Πλουμίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Νεώτερης Ιστορίας, ΕΚΠΑ

Μέλος: Ιωάννα Στουφή-Πουλημένου, Καθηγήτρια Χριστιανικής Αρχαιολογίας και Τέχνης, ΕΚΠΑ

Μέλος: Ζήσης Μελισσάκης, Κύριος Ερευνητής στον Τομέα Βυζαντινών Ερευνών, ΙΙΕ/ΕΙΕ

Αθήνα 2023

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

ΑΘΩΝΙΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
18ος-20ός αι.
ΧΑΡΤΕΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΩΝ ΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΟΧΙΩΝ ΤΟΥΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Ιωάννη Σκορδύλη

Αθήνα 2023

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

ΑΘΩΝΙΚΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ
18ος-20ός αι.
ΧΑΡΤΕΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΩΝ ΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΟΧΙΩΝ ΤΟΥΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Ιωάννη Σκορδύλη

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Επιβλέπων: Δημήτριος Παυλόπουλος

Μέλος: Γεώργιος Τόλιας

Μέλος: Ευθυμία Μαυρομιχάλη

Αθήνα 2023

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Επιβλέπων καθηγητής: Δημήτριος Παυλόπουλος, Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ)

Μέλος: Γεώργιος Τόλιας, Διευθυντής Ερευνών του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (ΙΙΕ/ΕΙΕ)

Μέλος: Ευθυμία Μαυρομιχάλη, Επίκουρη Καθηγήτρια Ιστορίας της Ευρωπαϊκής Τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ

Επταμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Μέλος: Ιάνθη Ασημακοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης, ΕΚΠΑ

Μέλος: Σπυρίδων Πλουμίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Νεώτερης Ιστορίας, ΕΚΠΑ

Μέλος: Ιωάννα Στουφή-Πουλημένου, Καθηγήτρια Χριστιανικής Αρχαιολογίας και Τέχνης, ΕΚΠΑ

Μέλος: Ζήσης Μελισσάκης, Κύριος Ερευνητής στον Τομέα Βυζαντινών Ερευνών, ΙΙΕ/ΕΙΕ

Αθήνα 2023

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	23
Η μοναστική κοινότητα του Αγίου Όρους	23
Τα μετόχια	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	37
Η χαρτογράφηση της χερσονήσου του Άθω	37
Γεωγραφικοί χάρτες	37
Ναυτικοί χάρτες.....	41
Πορτολάνοι.....	41
Νησολόγια	42
Χάρτες περιηγητών	44
Χάρτινες εικόνες	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	55
Τοπογραφικοί χάρτες μονών και μετοχίων τους	55
Η χαρτογραφική διάσταση	59
Τοπογραφικά σχέδια.....	59
Ζωγραφικοί χάρτες.....	72
Η εικαστική διάσταση	75
Τοπογραφικά σχέδια.....	75
Ζωγραφικοί χάρτες.....	83
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	95
Κατάλογος των χαρτών	95
Μονή Βατοπεδίου.....	99
Μονή Ιβήρων.....	215
Μονή Αγίου Διονυσίου	217
Μονή Παντοκράτορος.....	222
Μονή Ζωγράφου	227
Μονή Δοχειαρίου	229
Μονή Καρακάλου	255
Μονή Σίμωνος Πέτρας	259
Μονή Αγίου Παύλου	270
Μονή Ξενοφώντος.....	282

Μονή Οσίου Γρηγορίου	285
Μονή Εσφιγμένου	294
Μονή Κωνσταμονίου.....	329
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	335
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	339
Ταυτότητα τοπογράφων και ζωγράφων	339
Τεχνολογικά χαρακτηριστικά.....	345
Κατάσταση των χαρτών	347
Κατάλογος των υδατοσήμεων.....	349
Βιβλιογραφία.....	355
Γλωσσάριο.....	361
Πίνακες και διαγράμματα.....	367
Συνοπτικός κατάλογος των χαρτών.....	373
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΡΟΣΩΠΩΝ, ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ, ΜΟΝΩΝ	377
ΚΑΙ ΜΕΤΟΧΙΩΝ	377

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι πρώτοι μοναχοί ερημίτες έφτασαν στη χερσόνησο του Άθω στις αρχές του 9ου αιώνα. Με την πάροδο των αιώνων, δημιούργησαν μοναστική κοινότητα, η οποία μεγάλωσε και, λόγω της αίγλης που απέκτησε, εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα πνευματικά κέντρα του Χριστιανισμού και πόλο έλξης πολλών προσκυνητών. Τα μονύδρια που κτίστηκαν αρχικά, επεκτάθηκαν και μετατράπηκαν σε μεγάλα κοινόβια που απέκτησαν προνόμια και σημαντική κινητή και ακίνητη περιουσία. Η καθημερινότητα των μοναχών πλέον δεν περιοριζόταν στα θρησκευτικά τους καθήκοντα, αλλά και στη διαχείριση της περιουσίας των μονών. Ιδιαίτερα την περίοδο της Τουρκοκρατίας η δυσκολία διατήρησης της ακίνητης περιουσίας αυξήθηκε, εξαιτίας των υπέρογκων φόρων, των καταπατήσεων και της παράνομης εκμετάλλευσής της. Η τήρηση αρχείων των μονών με συμβόλαια, καταστατικά και παντός τύπου έγγραφα που αφορούσαν στο ιδιοκτησιακό καθεστώς τους ήταν επιτακτική, για αυτό τον λόγο οι μοναχοί φρόντιζαν επιμελώς τη διατήρησή τους.

Τοπογραφικοί χάρτες στις αγιορείτικες μονές αξιοποιήθηκαν για να καλύψουν την οπτική διάσταση των εγγράφων με αναπαραστάσεις κτημάτων και περιοχών εντός και εκτός της χερσονήσου του Άθω. Εντοπίστηκαν ενενήντα επτά χάρτες σε δεκατρείς μονές του Αγίου Όρους που χρονολογούνται από τα μέσα του 18ου έως τα μέσα του 20ού αιώνα. Στο σύνολό τους αποτελούν ομάδα χαρτών που σχεδιάστηκαν για δικαστικές ή οικονομικές υποθέσεις, ενώ οι διαφορές τους εστιάζονται στον τρόπο σχεδίασής τους. Για αυτόν τον λόγο χωρίζονται σε δύο σχεδιαστικές κατηγορίες: των τοπογραφικών σχεδίων και των ζωγραφικών χαρτών. Κάθε κατηγορία παρουσιάζει τα δικά της χαρακτηριστικά που απορρέουν από τη διαφορετική προσέγγιση των εμπλεκόμενων στην αναπαράσταση του χώρου.

Μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί συστηματική μελέτη των τοπογραφικών χαρτών εκείνης της εποχής που σχεδιάστηκαν για τις μονές του Αγίου Όρους, παρά μόνον αποσπασματική, ως συμπληρώματα σε μονογραφίες και συλλογικούς τόμους. Αυτή η έλλειψη αποτέλεσε κίνητρο για την εκπόνηση της παρούσας διδακτορικής διατριβής και πρώτη φορά γίνονται στο σύνολό τους αντικείμενο μελέτης. Στόχος της έρευνάς μας είναι ο εντοπισμός των τοπογραφικών χαρτών εκείνης της περιόδου, που βρίσκονται στις μονές του Αγίου Όρους και η ανάδειξη των ζωγραφικών χαρτών ως ξεχωριστή ομάδα χαρτών λόγω των ιδιαίτερων χαρτογραφικών και τεχνοϊστορικών τους γνωρισμάτων. Για την επίτευξη αυτού του στόχου ερευνήθηκαν οι περιστάσεις

που οδήγησαν στη σχεδιάσή τους, από τις βιβλιογραφικές πηγές και τις σημειώσεις που έφεραν στα Ρουμανικά ή στα Ελληνικά, οι σχεδιαστικές τους διαφορές, οι καλλιτεχνικές επιρροές των ζωγράφων, τα εικαστικά εργαλεία που χρησιμοποίησαν και τα νέα σχεδιαστικά στοιχεία που εισήγαγαν στους τοπογραφικούς χάρτες.

Κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας προέκυψαν και άλλα ερωτήματα, για τα οποία δεν βρίσκουμε απαντήσεις στις μελέτες των ερευνητών ή στις γραπτές αρχειακές πηγές και αφορούν στον τρόπο αναπαράστασης της ακίνητης περιουσίας των μονών και στους λόγους που γίνονταν αποδεκτοί οι τοπογραφικοί χάρτες από τους δικαστικούς και τους εκκλησιαστικούς φορείς. Επίσης, στον ρόλο που εξυπηρετούσαν σε διοικητικές και σε συμβολαιογραφικές πράξεις, στους λόγους που δεν χρησιμοποιήθηκαν σε ευρύτερη κλίμακα, στον βαθμό που πληρούσαν τον ρόλο τους ως χαρτογραφικά εργαλεία και εντέλει στις επιρροές των δημιουργών τους από καλλιτεχνικά κινήματα.

Τοπογραφικοί χάρτες εκείνης της περιόδου που αναπαριστούν περιοχές της Βλαχίας και της Μολδαβίας, εκτός από τις αθωνικές μονές, φυλάσσονται επίσης στα Κρατικά Αρχεία της Ρουμανίας στο Βουκουρέστι και στο Ιάσιο. Ενδεχομένως φυλάσσονται και σε οθωμανικά αρχεία στην Τουρκία, σε αρχεία στη Βουλγαρία και στη Σερβία (όσον αφορά στις μονές Ζωγράφου και Χιλανδαρίου) και στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, αφού οι μονές συχνά απευθύνονταν στην ηγεσία της Εκκλησίας και στις οθωμανικές αρχές για τη διευθέτηση των εδαφικών τους διαφορών. Πιθανόν επίσης να λανθάνουν σε αρχεία ή σε άλλους χώρους των μονών του Αγίου Όρους που ακόμα δεν έχουν ερευνηθεί επαρκώς. Οι χάρτες που φυλάσσονται στις μονές του Αγίου Όρους αποτελούν τμήμα της συνολικής παραγωγής, αλλά είναι αρκετοί για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Οι δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας σχετίζονται περισσότερο με τους ζωγραφικούς χάρτες και λιγότερο με τα τοπογραφικά σχέδια. Οι περιορισμένες αρχειακές πηγές και οι βιβλιογραφικές αναφορές για τα αίτια σχεδίασης των ζωγραφικών χαρτών και την ταυτότητα των δημιουργών τους αποτέλεσαν τον βασικό λόγο που δυσχέρανε την ενδελεχή μελέτη του ιστορικού και του τεχνολογικού πλαισίου της δημιουργίας τους. Συνέπεια αυτής της δυσκολίας είναι στοιχειά, όπως η χρονολόγηση και οι καλλιτεχνικές επιρροές των δημιουργών, να προκύψουν συμπερασματικά κυρίως, μέσω της ανάλυσης των έργων. Επιπλέον δεν ήταν δυνατή η πρόσβαση σε αταξινόμητα αρχεία των μονών, με αποτέλεσμα να είναι άγνωστος ο αριθμός των χαρτών που ενδεχομένως φυλάσσονται εκεί. Σε κάποια από

αυτά τα αρχεία οι χάρτες εντοπίστηκαν από τους υπεύθυνους βιβλιοθηκάρους, ενώ σε άλλα δεν υπήρχε η δυνατότητα αναζήτησης χαρτών μέχρι την ολοκλήρωση της ταξινόμησής τους, η οποία υπερέβαινε τα χρονικά όρια ολοκλήρωσης της διδακτορικής διατριβής. Δυσκολία αντιμετωπίσαμε και στη μετάφραση των ρουμανικών σημειώσεων στους χάρτες. Η δυσκολία οφειλόταν στο γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, οπότε σχεδιάστηκαν όλοι οι χάρτες των ρουμανικών ηγεμονιών που εντοπίσαμε, η ρουμανική γραφή υπέστη συνεχείς αναθεωρήσεις και μέχρι την τελική διαμόρφωση του ρουμανικού αλφαβήτου χρησιμοποιήθηκε το λεγόμενο αλφάβητο μετάβασης (Alfabet de tranzitie). Ως εκ τούτου, η μετάφραση των κειμένων απαιτούσε συνεργασία με ιστορικούς και παλαιογράφους της ρουμανικής γλώσσας.

Σημαντική βοήθεια στην έρευνά μας παρείχε το ψηφιακό αποθετήριο «Αθωνική Ψηφιακή Κιβωτός», το οποίο περιέχει βιβλιογραφικό, φωτογραφικό και χαρτογραφικό υλικό σχετικό με το Άγιον Όρος. Για τα ιστορικά στοιχεία των μονών, βασική πηγή αποτέλεσε το βιβλίο του Γεράσιμου Σμυρνάκη και οι εκδόσεις των μονών. Για τα αίτια των διενέξεων μεταξύ των μονών Κωνσταμονίτου και Δοχειαρίου συντέλεσαν οι αναφορές των ηγουμένων Συμεών Κωνσταμονίτη, Γαβριήλ Διονυσιάτη και Ιεροθέου Δοχειαρίτη. Για θέματα ιστορίας της χαρτογραφίας του Αγίου Όρους βοήθησαν ουσιαστικά οι δημοσιεύσεις ειδικών μελετητών, όπως του Γιώργου Τόλια και του Ευάγγελου Λιβιεράτου, τέλος για την ερμηνεία ρουμανικών όρων και γενικότερα θεμάτων σχετικών με τα μετόχια στις ρουμανικές ηγεμονίες τα μελετήματα του ιστορικού Φλωρίν Μαρινέσκου.

Για την εκπόνηση της διατριβής ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω αρχικά στον π. Ιουστίνο Σιμωνοπετρίτη για την υπόδειξη του συγκεκριμένου θέματος. Στους Αθωνίτες ηγουμένους που με φιλοξένησαν και επέτρεψαν την πρόσβασή μου στο υλικό και στους βιβλιοθηκάρους των μονών που συνέδραμαν στον εντοπισμό των χαρτών και στη συγκέντρωση της απαραίτητης βιβλιογραφίας. Στα μέλη της τριμελούς επιτροπής Δημήτρη Παυλόπουλο Καθηγητή Ιστορίας της Τέχνης με έμφαση στη Νεότερη Τέχνη στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ), Γιώργο Τόλια, Διευθυντή Ερευνών του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (ΙΙΕ/ΕΙΕ) και Ευθυμία Μαυρομιχάλη, Επίκουρη Καθηγήτρια Ιστορίας της Ευρωπαϊκής Τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ για τη στήριξη και καθοδήγηση τους σε επιμέρους θέματα της έρευνάς μου. Στον Ομότιμο Διευθυντή Ερευνών, του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του ΙΙΕ/ΕΙΕ, Κρίτωνα

Χρυσοχοΐδη και στον Κύριο Ερευνητή στον Τομέα Βυζαντινών Ερευνών επίσης του ΙΙΕ/ΕΙΕ Ζήση Μελισσάκη για την αμέριστη συμπαράσταση και βοήθεια σε θέματα οργάνωσης των επισκέψεων μου στο Άγιον Όρος, στην προμήθεια σπάνιων βιβλίων που σχετίζονταν με το θέμα και στη μεταγραφή των ελληνικών κειμένων. Τέλος, στον ιστορικό ερευνητή του Τομέα Νεοελληνικών Ερευνών του ΙΙΕ/ΕΙΕ Φλορίν Μαρινέσκου, στον Καθηγητή Ιστορίας του Πανεπιστημίου Ιασίου “Al. I. Cuza” Petronel Zahariuc, στην Ερευνήτρια του Ινστιτούτου Ιστορίας “Nikolae Iorga” Lydia Cotovanu και στους ιστορικούς Teodor Candu και Victoria Bolshakova για τις μεταφράσεις των ρουμανικών και των ρωσικών κειμένων αντίστοιχα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα διδακτορική διατριβή μελετώνται τοπογραφικοί χάρτες που αναπαριστούν κτήσεις των μονών του Αγίου Όρους στη χερσόνησο του Άθω, στη Μακεδονία, στη Θράκη, στη Βλαχία, στη Μολδαβία και στη Βεσσαραβία.¹ Χρονολογούνται από τα μέσα του 18ου αιώνα μέχρι την πρώτη τεσσαρακονταετία του 20ού και από αναφορές στη βιβλιογραφία και στις σημειώσεις που φέρουν γνωρίζουμε ότι χρησιμοποιήθηκαν μαζί με έγγραφα σε δικαστικές διαμάχες σχετικές με διεκδικήσεις ακινήτων ή σπανιότερα σε συναλλαγές μεταξύ των μοναχών. Τον 19ο αιώνα υπήρχε αύξηση της παραγωγής τους, λόγω των διεκδικήσεων από τις ρουμανικές ηγεμονίες της Βλαχίας και της Μολδαβίας στην ακίνητη περιουσία που κατείχαν στα εδάφη τους οι μονές του Αγίου Όρους. Η παραγωγή τους διατηρήθηκε κατά τη διάρκεια των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα και σταδιακά αντικαταστάθηκαν από επίσημους ακριβείς χάρτες του ελληνικού κράτους.

Τοπογραφικοί χάρτες εκείνης της περιόδου εντοπίστηκαν στις μονές Βατοπεδίου, Ιβήρων, Αγίου Διονυσίου, Παντοκράτορος, Ζωγράφου, Δοχειαρίου, Καρακάλου, Σίμωνος Πέτρας, Αγίου Παύλου, Ξενοφώντος, Οσίου Γρηγορίου, Εσφιγμένου και Κωνσταντινίου. Αντιθέτως, στις μονές Μεγίστης Λαύρας, Χιλανδαρίου, Κουτλουμουσίου, Ξηροποτάμου, Φιλοθέου, Σταυρονικήτα και Παντελεήμονος δεν εντοπίστηκαν χάρτες κατά τη διάρκεια που διεξαγόταν η έρευνά μας.²

Οι τοπογραφικοί χάρτες, παρά το ότι σχετίζονται άμεσα με την οικονομική ιστορία των μονών, στις περισσότερες περιπτώσεις φυλάσσονται ως αυτόνομες αρχαικές ενότητες χωρίς ορατή σχέση με συγκεκριμένα έγγραφα. Δεν φαίνεται να είχαν επίδραση στον χώρο της χαρτογραφίας και της τέχνης και δεν έχει γίνει εκτενής έρευνα στο ιστορικό πλαίσιο που τους διέπει. Στη βιβλιογραφία συναντώνται σποραδικά και προσεγγίζονται αποσπασματικά σε συγκεκριμένες αναφορές επετειακών εκδόσεων και μονογραφιών που αναφέρονται στις αγιορείτικες μονές.

Το 1929 ο Βαρλαάμ Αγγελάκος Γρηγοριάτης παρουσίασε στο βιβλίο του τον χάρτη που αναπαριστά την περιοχή δικαιοδοσίας της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος (πρόκειται για τον χάρτη 79 στο κεφάλαιο «Κατάλογος των χαρτών»).

¹ Περιοχή ανατολικά της Μολδαβίας, η οποία κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα ανήκε διοικητικά άλλοτε στη Μολδαβία και άλλοτε στη Ρωσική Αυτοκρατορία.

² Από πρωτογενή έρευνα περιορισμένης έκτασης δεν εντοπίστηκαν τοπογραφικοί χάρτες εκείνης της περιόδου σε μεγάλα μοναστικά κέντρα του ελληνόφωνου χώρου όπως οι μονές των Μετεώρων, του Αγίου Ιωάννου θεολόγου στην Πάτμο και της Αγίας Αικατερίνης στη χερσόνησο του Σινά.

Αναφέρει το ιστορικό πλαίσιο που ώθησε τη μονή στη σχεδίαση του χάρτη, το όνομα του ζωγράφου και το έτος που τον φιλοτέχνησε.³ Τον ίδιο χρόνο, το 1929, ο γέροντας Ιερόθεος Δοχειαρίτης⁴ και ο καθηγούμενος αρχιμανδρίτης Συμεών Κωνσταμονίτης⁵ σε βιβλία τους αναφέρονται στον χάρτη που απεικονίζει την περιοχή δικαιοδοσίας της μονής Δοχειαρίου και των γειτονικών της μονών (χάρτης 97 στον κατάλογο χαρτών). Οι δύο μοναχοί αναφέρθηκαν στο ιστορικό πλαίσιο της διένεξης μεταξύ των μονών Δοχειαρίου και Κωνσταμονίτου δίνοντας έμφαση στον χάρτη που χρησιμοποιήθηκε στο δικαστήριο. Ο γέροντας Ιερόθεος θεωρεί ακατάλληλο τον ζωγράφο που τον φιλοτέχνησε, ενώ ο αρχιμανδρίτης Συμεών εξάγει τις γνώσεις τοπογραφίας του ζωγράφου και στο βιβλίο περιλαμβάνει ένθετη φωτογραφία του χάρτη.

Το 1991 ο αείμνηστος ιστορικός Στέλιος Παπαδόπουλος περιέλαβε σε άρθρο του για τη μονή Σίμωνος Πέτρας τρεις από τους πέντε χάρτες που βρίσκονται στη βιβλιοθήκη της. Συγκεκριμένα πρόκειται για τον χάρτη του μετοχίου Συκιάς στη Σιθωνία (χάρτης 66), τον χάρτη με τα όρια της περιοχής δικαιοδοσίας της μονής στο Άγιον Όρος (χάρτης 68) και τον χάρτη με τα όρια του κελλιού στον Δοντά Αγίου Νικολάου που βρίσκεται επίσης στο Άγιον Όρος (χάρτης 71). Στο άρθρο του αναλύει τη χαρτογραφική πιστότητα των χαρτών και το ιστορικό πλαίσιο που ώθησε τη μονή στη σχεδίασή τους.⁶

Το 1996 ο Ρουμάνος ιστορικός Φλορίν Μαρινέσκου μελέτησε το περιεχόμενο των εγγράφων του ρουμανικού αρχείου της μονής Βατοπεδίου. Στο βιβλίο του παρέθεσε δύο χάρτες, όπου ο ένας αναπαριστά τις μοσίες Πετρέστι, Μαντρέστι και Σταϊέστι της μονής Μέρα στη Βλαχία⁷ (χάρτης 18) και ο άλλος τη μοσία Σαντρέστι της μονής

³ Βαρλαάμ Γρηγοριάτου, *Έγγραφα της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Οσίου Γρηγορίου*, τ. Α', Θεσσαλονίκη 1929, σ. 141.

⁴ Γέροντος Ιερόθεου Δοχειαρίτου, *Το Μονύδριον του Καλλιγράφου*, Αθήνα 1929, σ. 114-116.

⁵ *Ιστορική Αλήθεια ήτοι έλεγχος των του Γέροντος Ιερόθεου Δοχειαρίτου δημοσιευθέντων εν βιβλιαρίω υπό τον τίτλον Μονύδριον του Καλλιγράφου πραγματευομένων περί της υφισταμένης οριακής διαφοράς μεταξύ των Ιερών Μονών Κωνσταμονίτου και Δοχειαρίου*, Αθήνα 1929, σ. 10 και 66-67.

⁶ *Σιμωνόπετρα Αγιον Όρος*, επιμ. Στέλιος Παπαδόπουλος, «Ο χῶρος», Αθήνα 1991, σ. 75 (Στέλιος Παπαδόπουλος).

⁷ Μοσίες ονομάζονται τα μετόχια των μονών που βρίσκονται στα ρουμανικά πριγκιπάτα. Πρόκειται για ρουμανική λέξη την οποία συναντάμε στους χάρτες που σχεδιάστηκαν στις ρουμανικές ηγεμονίες και χρησιμοποιείται με ελεύθερη μετάφραση στα Ελληνικά. Ο όρος συναντάται επίσης ως μωσία ή μουσία. Μονές που αποτελούσαν μετόχια των μονών του Αγίου Όρους υπήρχαν και στον ελληνόφωνο χώρο, όπως για παράδειγμα η μονή Βράτζεβας στη χερσόνησο της Κασσάνδρας που ανήκε στη μονή Μεγίστης Λαύρας. *Αγορεύτικη Εστία*, Θεσσαλονίκη 2015, «Το προνομιακό φορολογικό καθεστώς των μετοχίων και της εν γένει ακίνητης περιουσίας των Μονών του Αγίου Όρους», σ. 331 (Δημήτριος Νικολακάκης).

Ρακιτοάσα επίσης στη Βλαχία (χάρτης 46) χωρίς περαιτέρω αναφορά σε αυτούς ή στους υπολοίπους χάρτες που ανήκουν στο ίδιο αρχείο.⁸

Το 2002 ο αναπληρωτής καθηγητής Νεοελληνικής Ιστορίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Φωκίων Κοτζαγεώργης στο βιβλίο του για τη μονή Αγίου Παύλου αναφέρθηκε στο ιστορικό, νομικό και οικονομικό πλαίσιο που διέπει τα μετόχια της μονής και παραπέμπει σε ένθετες φωτογραφίες χαρτών των μετοχίων της στον Πύργο Κασσάνδρας, στη Μαροβίτσα Σερρών, στην Καλαμαριά και στη Σάρτη-Κριαρίτσι στη Σιθωνία (αντίστοιχα χάρτες 73, 74, 75 και 76).⁹

Το 2005 ο Φλ. Μαρινέσκου μελέτησε το ρουμανικό αρχείο της μονής Δοχειαρίου και παρουσίασε τον χάρτη που αναπαριστά τη μοσιά Φακαένι ή Ζίτσα της μονής Σλομποζία του Ιανάκε στη Βλαχία (χάρτης 57). Αναγράφει τον τίτλο του χάρτη, αλλά δεν δίνει περαιτέρω στοιχεία για αυτόν ή για τους υπόλοιπους οκτώ χάρτες που εντάσσονται στο ίδιο αρχείο.¹⁰ Το ίδιο έτος έγινε μεταγραφή των σημειώσεων που έφεραν σαράντα επτά ρουμανικοί χάρτες της μονής Βατοπεδίου στα σύγχρονα Ρουμανικά και μετάφραση τους στα Ελληνικά. Οι μεταγραφές και οι μεταφράσεις συντάχθηκαν σε αδημοσίευτο δακτυλογραφημένο υπόμνημα που εντοπίστηκε σε ιδιωτική βιβλιοθήκη, και είναι δεμένο σε φωτοτυπημένα φύλλα. Σε αυτό δίνονται στοιχεία για τον χρόνο και τον τόπο της συγγραφής του αλλά δεν αναγράφεται το όνομα του μεταφραστή και συντάκτη του κειμένου.¹¹

Τέλος, το 2017 ο ιεροδιάκονος Αρκαδίου Βατοπαιδινός αναφέρεται στο μετόχι της Ορμυλίας Χαλκιδικής και στον έναν από τους δύο χάρτες που φυλάσσονται στη βιβλιοθήκη της μονής Βατοπεδίου (χάρτης 2). Στην αναφορά του παραθέτει τον χάρτη και γραμμικό σχεδιογράφημα με αριθμημένες παραπομπές στις σημαντικότερες χαρτογραφημένες θέσεις, οι οποίες επεξηγούνται σε σχετικό υπόμνημα.¹²

Οι παραπάνω ερευνητές χρησιμοποίησαν τους μοναστηριακούς χάρτες μόνον ως φωτογραφικό συμπλήρωμα στα κείμενά τους, ενώ ο Στ. Παπαδόπουλος, ο Φ. Κοτζαγεώργης και οι ηγούμενοι των μονών Κωνσταντονίου και Δοχειαρίου τους

⁸ *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση-ιστορία-Τέχνη*, τ. Α', επιμ. Ιωακείμ Α. Παπάγγελος, Άγιον Όρος 1996, σ. 621 – 622.

⁹ Φωκίων Κοτζαγεώργης, *Η αθωνική Μονή Αγίου Παύλου κατά την οθωμανική περίοδο*, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 293-296.

¹⁰ Φλορίν Μαρινέσκου, *Η Ιερά Μονή Δοχειαρίου στη Ρουμανία. Τι λένε τα έγγραφα*, Άγιον Όρος 2009, σ. 366.

¹¹ *Ρουμανικοί χάρτες του αρχείου της Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους*, δακτυλογραφημένο υπόμνημα, Χαλάνδρι 2005.

¹² Αρκαδίου Ιεροδιακόνου Βατοπαιδινού, *Ιστορία της Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου*, Άγιον Όρος 2017, σ. 361-365.

συνέδεσαν με ιστορικά, νομικά και οικονομικά στοιχεία των μετοχίων που αναπαριστούσαν. Παρατηρούμε επίσης ότι χρησιμοποίησαν διαφορετικούς όρους για να χαρακτηρίσουν τους χάρτες. Ο Φ. Κοτζαγεώργης χαρακτηρίζει τους χάρτες 73, 74 και 75 της μονής Αγίου Παύλου σχεδιαγράμματα, ενώ τον 76 οθωμανικό χάρτη. Ο Στ. Παπαδόπουλος χαρακτηρίζει τους χάρτες 66 και 68 χάρτες και τον 71 υδατογραφία. Ο Συμεών Κωνσταμονίτης χαρακτηρίζει τον χάρτη 97 γεωγραφικό χάρτη, ενώ ο Ιερόθεος Δοχειαρίτης τον προσδιορίζει ως ιχνογραφημένο.¹³

Ποικιλία χαρακτηρισμών συναντάμε και στους τίτλους των χαρτών. Η μεγαλύτερη ομάδα χαρτών προέρχεται από τα ρουμανικά πριγκιπάτα, όπου σε τριάντα πέντε περιπτώσεις οι τοπογράφοι τους χαρακτηρίζουν σχέδια,¹⁴ σε οκτώ περιπτώσεις χάρτες¹⁵ και μόνον ο χάρτης 77 αναφέρεται ως χαρτογραφημένος, χωρίς να δίνεται άλλος χαρακτηρισμός από τον σχεδιαστή του. Σε ορισμένους τίτλους οι τοπογράφοι πρόσθεσαν θεματικό προσδιορισμό, όπως γεωμετρικός χάρτης για τους χάρτες 12 και 39, γεωμετρικό σχέδιο για τους 30, 40 και 49, οικονομικό σχέδιο για τους 19 και 20, τοπογραφικό σχέδιο για τους 42, 64 και 92, ενώ ο χάρτης 48 χαρακτηρίζεται ως χάρτα ξένη σε σημείωση γραμμένη στα Ελληνικά. Οι τοπογράφοι που σχεδίασαν στη Βλαχία τους χάρτες 57, 58, 60, 61, 62, 63 και 64 για λογαριασμό της μονής Σλομποζία τους χαρακτηρίζουν σχέδια, ενώ ο οικονόμος της μονής τους χαρακτηρίζει χάρτες και τον χάρτη 60 πλάνο.¹⁶ Οι χάρτες 42, 43 και 89 φέρουν διπλό χαρακτηρισμό. Οι τοπογράφοι τους ονομάζουν χάρτες, ενώ οι ελεγκτές που συνυπογράφουν για τη ακρίβεια της σχεδιάσής, τους ονομάζουν σχέδια. Τέλος, στους χάρτες 1, 2, 5, 7, 10, 11, 13, 14, 15, 22, 23, 28, 29, 32 και 44 δεν αναφέρεται χαρακτηρισμός. Στους χάρτες που σχεδιάστηκαν στο Άγιον Όρος παρατηρείται μεγαλύτερη ποικιλία χαρακτηρισμών, παρά το ότι είναι λιγότεροι από των ρουμανικών πριγκιπάτων. Οι

¹³ Στη διεθνή βιβλιογραφία επίσης συναντάμε όρους που καλύπτουν τις ανάγκες μεμονωμένων ερευνητικών προσεγγίσεων και ενδεικτικά αναφέρουμε: casual ή mere sketch map (απλό σκαρίφημα χάρτη), schematic plan (σκαρίφημα), oblique pictorial view (λοξή εικονογραφική άποψη) και picture map (εικονογραφικός χάρτης). *History of Cartography project*, 1-20, ed. J.B. Harley and David Woodward, "Local and Regional Cartography in Medieval Europe", The University of Chicago Press 1987, σ. 464-501 (J.B. Harley). Επίσης, συναντάμε τους όρους Sketch map (σχεδιογραφημένος χάρτης), pictorial map (εικονογραφημένος χάρτης), manuscript map (χειρόγραφος χάρτης), relief map (ανάγλυφος χάρτης), dramatic map (δραματοποιημένος χάρτης), watercolor sketch (υδατογραφημένο σχεδιογράφημα) και numeric or alphabetic list (αριθμητικός ή αλφαβητικός κατάλογος). C.J. Schüller, *Mapping the world*, Παρίσι 2010.

¹⁴ Πρόκειται για τους χάρτες 3, 4, 6, 9, 16, 17, 18, 19, 26, 27, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 45, 46, 49, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 90, 91, 92, 93, 94, 95 και 96.

¹⁵ Πρόκειται για τους χάρτες 8, 12, 31, 41, 43, 47, 78 και 88.

¹⁶ Προφανώς πρόκειται για ελεύθερη μετάφραση του γραφέα για τη ρουμανική λέξη planul.

χάρτες 50, 55, 65, 68 και 71 χαρακτηρίστηκαν από τους ζωγράφους που τους φιλοτέχνησαν, χάρτα, ο 79 θεωρία, ο 86 διάγραμμα και ο 97 πίνακας.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, παρατηρούμε ότι στις ρουμανικές ηγεμονίες, όπου υπήρχε συστηματική παραγωγή χαρτών χρησιμοποιήθηκαν οι όροι «χάρτης» και «σχέδιο», ενώ στις ελληνόφωνες περιοχές χρησιμοποιήθηκαν περισσότεροι όροι, αφού οι δημιουργοί τους δεν ακολουθούσαν συγκεκριμένους κανόνες χαρτογράφησης. Ποικιλία όρων συναντάμε επίσης από τους ερευνητές που μελέτησαν τοπογραφικούς χάρτες της παρούσας έρευνας. Η πληθώρα των όρων που χρησιμοποιήθηκαν για τον χαρακτηρισμό των χαρτών προκαλεί σύγχυση στον αναγνώστη και δεν καλύπτει τις ανάγκες της συγκεκριμένης έρευνας. Πάντως, για όλα τα έργα χρησιμοποιήθηκε ο όρος χάρτης επειδή καλύπτει εννοιολογικά ολόκληρο το φάσμα της δημιουργίας τους και βοηθά στην απρόσκοπτη ανάγνωση της διατριβής. Επίσης, λόγω των διαφορών που παρουσιάζει ο σχεδιασμός των τοπογραφικών χαρτών, κρίθηκε απαραίτητος ο χωρισμός τους σε δύο βασικές κατηγορίες. Στην πρώτη εντάσσονται τα τοπογραφικά σχέδια που αναπαριστούν με χαρτογραφικές μεθόδους το ανάγλυφο του εδάφους και σχεδιάστηκαν από τοπογράφους στα ρουμανικά πριγκιπάτα και στον ελληνόφωνο χώρο. Στη δεύτερη ανήκουν οι ζωγραφικοί χάρτες που αφορούν σε αναπαραστάσεις περιοχών του Αγίου Όρους, της Μακεδονίας και της Θράκης και σχεδιάστηκαν χωρίς τη συνδρομή χαρτογραφικών μεθόδων, αλλά σύμφωνα με τα βιωματικά εκφραστικά μέσα των δημιουργών τους. Επειδή οι ζωγραφικοί χάρτες παρουσιάζουν σχεδιαστικές διαφορές, χωρίζονται σε τρεις υποκατηγορίες. Στις τοπογραφικές απόψεις, στις οποίες ο χώρος αποδίδεται ζωγραφικά, στα γραμμικά σχεδιογραφήματα (σκίτσα), όπου ο χώρος αποδίδεται με γραμμές και στα έγχρωμα σχεδιογραφήματα, στα οποία ο χώρος αποδίδεται με χρωματικές επιφάνειες που τονίζονται με γραμμές. Οι κατηγορίες και οι υποκατηγορίες των τοπογραφικών χαρτών αποτελούν ομάδες με συγκεκριμένα σχεδιαστικά χαρακτηριστικά, στις οποίες οι δημιουργοί ακολούθησαν κοινή εικαστική γλώσσα. Κατ' επέκταση, οι εικόνες των τοπογραφικών σχεδίων αποτελούν αναπαραστάσεις, λόγω της αλλοίωσης που έχουν υποστεί από τη μετατροπή της γεωμορφίας των περιοχών στην επίπεδη επιφάνεια των χαρτιών, ενώ των ζωγραφικών χαρτών αποτελούν απεικονίσεις λόγω της ρεαλιστικής μεταφοράς της εικόνας των περιοχών στην επιφάνεια των χαρτιών.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την μελέτη των τοπογραφικών χαρτών και τα αποτελέσματα καταγράφονται ως εξής. Αρχικά γίνεται περιληπτική αναφορά στην πολύχρονη και πολυτάραχη ιστορία του Αγίου Όρους, που ξεκινά από τη δημιουργία

της μοναστικής κοινότητας στη χερσόνησο του Άθω και καταλήγει στην παγίωση των είκοσι μεγαλόπρεπων μοναστικών ιδρυμάτων που λειτουργούν σήμερα στο Άγιον Όρος. Συμπληρωματικά αναφέρεται το νομικό και το διοικητικό καθεστώς που τις διέπει σύμφωνα με τον καταστατικό χάρτη που συντάχθηκε το 1924. Σε σχετικό υποκεφάλαιο αναφέρονται ιστορικά στοιχεία για τα μετόχια που κατέχουν οι μονές και ο ρόλος που διαδραματίζουν για την οικονομική επιβίωσή τους. Κατόπιν γίνεται σύντομη αναφορά των διαφορετικών τύπων αναπαραστάσεων του Αγίου Όρους μέχρι τον 20όν αιώνα, όπως οι γεωγραφικοί και ναυτικοί χάρτες, οι οποίοι αναπαριστούν κυρίως τα χωρογραφικά χαρακτηριστικά του Αγίου Όρους, οι αναπαραστάσεις περιοχών του Αγίου Όρους στα βιβλία περιηγητών και οι χάρτινες εικόνες, οι οποίες αναδεικνύουν τον θρησκευτικό του ρόλο. Η αναφορά σε αυτούς τους τύπους αναπαραστάσεων είναι σημαντική, διότι κάποια από τα σχεδιαστικά τους χαρακτηριστικά συναντώνται στους ζωγραφικούς χάρτες. Στη συνέχεια επικεντρωνόμαστε στη χαρτογραφική και στην εικαστική διάσταση των τοπογραφικών χαρτών. Η χαρτογραφική διάσταση αφορά στους κανόνες, στα σχεδιαστικά πρότυπα και στα τεχνικά στοιχεία που χρησιμοποίησαν οι τοπογράφοι και οι ζωγράφοι στη χαρτογράφηση του χώρου. Η εικαστική διάσταση αφορά στην αισθητική αξία των χαρτών και στις διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των τοπογραφικών σχεδίων και των ζωγραφικών χαρτών. Ακολουθεί ο κατάλογος των χαρτών, στον οποίον καταγράφονται και αναλύονται για πρώτη φορά όλοι οι χάρτες που εντοπίστηκαν στις μονές του Αγίου Όρους. Παρατίθενται τα ιστορικά δεδομένα που οδήγησαν στη χαρτογράφηση των περιοχών των χαρτών, τα τεχνοϊστορικά χαρακτηριστικά τους, στοιχεία που αφορούν στην ταυτότητα των τοπογράφων και των ζωγράφων που σχεδίασαν τους χάρτες, ο κατάλογος των υδατοσήμων που εντοπίστηκαν σε αυτούς, ενώ αναφέρονται ο τρόπος κατασκευής και φύλαξής τους, οι πίνακες και τα διαγράμματα με στατιστικά στοιχεία για τη θεματογραφία και τον τρόπο κατασκευής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η μοναστική κοινότητα του Αγίου Όρους

Το Άγιον Όρος βρίσκεται στην κεντρική Μακεδονία και συγκεκριμένα στη χερσόνησο του Άθω, την ανατολική από τις τρεις χερσονήσους στις οποίες καταλήγει προς τον νότο ο νομός Χαλκιδικής.¹⁷ Οι ανατολικές ακτές της χερσονήσου βρέχονται από το Θρακικό πέλαγος και συγκεκριμένα τον Στρυμονικό κόλπο και οι δυτικές από τον Σιγγιτικό κόλπο ή Κόλπο του Αγίου Όρους. Η έκτασή της είναι 336 τετραγωνικά χιλιόμετρα και η διάταξή της έχει κατεύθυνση από βορειοδυτικά προς νοτιοανατολικά, με μήκος πενήντα επτά και πλάτος από επτά έως δέκα χιλιόμετρα. Καλύπτεται από χαμηλές λοφοσειρές, οι οποίες προς τα νότια υψώνονται και σχηματίζουν οροσειρά που καταλήγει σε δύο βουνά, τον Αντιάθωνα με ύψος 1038 μέτρα και νοτιότερα τον Άθω με ύψος 2033 μέτρα. Το άκρο της χερσονήσου σχηματίζει δύο ακρωτήρια, το Ακράθω προς τον Στρυμονικό και το Νυμφαίο προς τον Σιγγιτικό κόλπο.

Οι πρώτοι ερημίτες και αναχωρητές κατοίκησαν στην περιοχή το πρώτο μισό του 9ου αιώνα.¹⁸ Με το πέρασμα των χρόνων σχημάτισαν ασκητική κοινότητα και έκτισαν τα πρώτα μονύδρια, αρχικά γύρω από την περιοχή της Ιερισσού και αργότερα στην ενδοχώρα της χερσονήσου του Άθω.¹⁹ Η ίδρυση εκείνων των μονών σηματοδότησε τη δημιουργία της μακροβιότερης μοναστικής κοινότητας του Χριστιανισμού.

Η παλαιότερη μονή που ιδρύθηκε στην περιοχή ήταν του Ιωάννη του Κολοβού, μεταξύ των ετών 866 και 883²⁰ και ακολούθησαν οι μονές Ξηροποτάμου, Κλήμεντος και Λαύρας.²¹ Τα μοναστικά ιδρύματα διοικούνταν από την Καθέδρα των Γερόντων που βρισκόταν στην θέση Πυργούδια. Η διοίκηση των Γερόντων δεν διήρκεσε πολύ και τον 10ο αιώνα αντικαταστάθηκε από το Αθωνικό Πρωτάτο, το οποίο έδρευε στις Καρυές και είχε ως διοικητή τον Πρώτο. Το 908 ο Άθως ανεξαρτητοποιήθηκε από τα

¹⁷ Η δυτική χερσόνησος ονομάζεται Κασσάνδρας ή Παλλήνης και η κεντρική Σιθωνίας ή Λόγκου.

¹⁸ Σύμφωνα με την παράδοση, η περιοχή ήταν ήδη φημισμένη ως το Ιερό Όρος της αρχαίας ελληνικής θρησκείας. Μάλιστα, στην κορυφή του Άθωος λειτουργούσε τέμενος λατρείας του Δωδεκάθεου, αφιερωμένο στον Αθώο Δία όπου είχε τοποθετηθεί άγαλμά του. *Άγιον Όρος και Προχριστιανική Αρχαιότητα*, επιμ. Σωτήρης Αθανασιάδης και Χρήστος Χειλάς, «Ο Προχριστιανικός Άθως εις τήν συνείδησιν τοῦ σύγχρονου μοναχοῦ», Θεσσαλονίκη 2006, σ. 267 (Μοναχός Μωυσής Αγιορείτης). Διονυσίας Παπαχρυσάνθου, *Ο Αθωνικός μοναχισμός. Αρχές και οργάνωση*, Αθήνα 1992, σ. 23-50.

¹⁹ Διονυσίας Παπαχρυσάνθου, *ό.π.*, σ. 84-85, 113-119.

²⁰ Κοσμά Βλάχου, *Η χερσόνησος τοῦ Αγίου Όρους καί αἱ ἐν αὐτῇ Μοναί καί οἱ μοναχοὶ πάλαι τε καὶ νῦν*, Βόλος 1903, σ. 16.

²¹ *Άγιον Όρος και Προχριστιανική Αρχαιότητα*, *ό.π.*, «Αρχαίος “Κόσμος” στην Ι. Μονή Δοχειρίου», σ. 90 (Μοναχός Θεόκτιστος Δοχειαρίτης).

κοινόβια που βρίσκονταν εκτός της χερσονήσου, το 941-942 μαρτυρείται η πρώτη αυτοκρατορική επιχορήγηση από τον Ρωμανό Α΄ Λακαπηνό (870-948) και το 943 καθορίστηκε η συνοριακή γραμμή μεταξύ της Ιερισσού και του Άθω.²² Έκτοτε, η μοναστική κοινότητα οργανώθηκε και της εκχωρήθηκαν αυτοκρατορικά προνόμια, τα οποία εδραίωναν τη φήμη της, καθιστώντας την πόλο έλξης τόσο για νέους μοναχούς όσο και για προσκυνητές. Εξάλλου, η χερσόνησος του Άθω είχε το πλεονέκτημα ότι παρείχε στις μονές άμεση πρόσβαση στη θάλασσα διευκολύνοντας την επικοινωνία τους με τον έξω κόσμο, αντίθετα με άλλες μεγάλες μοναστικές κοινότητες της μεσοβυζαντινής περιόδου.²³

Η ανέγερση μεγαλόπρεπων μονών άλλαζε σταδιακά τον χαρακτήρα της περιοχής από ερημιτικό/αναχωρητικό σε κοινοβιακό, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται διενέξεις και διαμάχες, μεταξύ ερημιτών και μοναχών. Η νέα κατάσταση λειτουργούσε σε βάρος των ασκητών και με τον καιρό έγινε ορατός ο κίνδυνος της σταδιακής εξαφάνισής τους. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος συντάχθηκαν κανόνες που επισημοποιούσαν τα ήθη και τα έθιμα της κοινότητας, όριζαν τις αρμοδιότητες του Πρώτου και εξομούσαν τη συνύπαρξη των δύο τάσεων του μοναχισμού, δηλαδή του ερημιτικού/αναχωρητικού και του κοινοβιακού. Το 972 ο αυτοκράτορας Ιωάννης Α΄ Τσιμισκής (925-976) υπέγραψε το πρώτο καταστατικό (Τυπικό) του Αγίου Όρους τον περίφημο «Τράγο». Το 1045 υπογράφηκε το δεύτερο τυπικό από τον Κωνσταντίνο Θ΄ τον Μονομάχο (1000-1055), που συμπλήρωνε το πρώτο και το 1406 υπογράφηκε το τρίτο από τον Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγο (1350-1425) για να καλύψει τις αλλαγές της συλλογικής ζωής των μοναχών που προέκυψαν στη διάρκεια των τεσσάρων αιώνων από τη σύνταξη του προηγούμενου τυπικού.²⁴

Τον 10ο αιώνα μαρτυρούνται εκατόν ογδόντα μονές, πολλές από τις οποίες δεν κατάφεραν να αποκτήσουν μεγάλη οικονομική δύναμη, με αποτέλεσμα να ερημωθούν ή να ενταχθούν σε μεγαλύτερες μονές.²⁵ Το 963 η μονή της Λαύρας

²² *Οι Θησαυροί του Αγίου Όρους*, επιμ. Παναγιώτης Κ. Χρήστου κ.ά., κατ. εκθ. Ιερά Κοινότης Αγίου Όρους Άθω-Υπουργείο Πολιτισμού Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού-Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Θεσσαλονίκη 1997, Θεσσαλονίκη ²1998, σ. 2.

²³ *Ιερά Μονή Βατοπεδίου. Ιστορία και Τέχνη*, «Μονή Βατοπαιδίου. Τα προνόμια του ΙΑ΄ αιώνα», [*Αθωνικά Σύμμεικτα τ. 7*], Αθήνα 1999, σ. 15 (Νικόλαος Οικονομίδης).

²⁴ Διονυσίας Παπαχρυσάνθου, ό.π., σ. 251-286.

²⁵ Κάποια από τα μονύδρια (μικρά μοναστικά ιδρύματα) που ερημώθηκαν ήταν: Ακινδύνου, Αμαλφινών ή Μορφωνού (985/990-1287), Αγίου Ανδρέου (984;-1018), Αγίων Αποστόλων (996;-), Άρκτου, Ατζιωάννου (991/92;-), Βερροιώτου, Γυρευτού, Αγίου Δημητρίου, Ζυγού, Αγίου Ηλίου, Θεοδοσίου, Θεοκτίστου (-972), Καλλιγράφου, Καλύκα, Καμηλαυκά, Κάσπακος, Κάτζαρη, Λουτρακίου, Μονοξυλίτου, Νεακίτου, Νικοδήμου, Αγίου Νικολάου, Ξηροκάστρου, Παφλαγόνος, Πιθαρά, Πτέρης, Ραβδά, Σικελού, Στροβηλαίας, Σωτήρος, Τρωγαλά, Φακηνού, Φαλακρού ή

ανακηρύχθηκε από τον Νικηφόρο Φωκά (912-969) σε βασιλική και ονομάστηκε Μεγίστης Λαύρας, γεγονός που συνοδεύτηκε με πλουσιοπάροχες επιχορηγήσεις και προνόμια προς αυτήν. Καταλυτικό ρόλο στην αναβάθμισή της έπαιξε ο τραπεζούντιος μοναχός και ιδρυτής της μονής, Αθανάσιος ο Αθωνίτης (π. 930-1003). Το 972 ιδρύθηκε με αυτοκρατορική δωρεά το δεύτερο μεγάλο κοινόβιο, η μονή Ιβήρων. Έκτοτε ανεγέρθηκαν νέες μονές ή ανακαινίστηκαν οι υπάρχουσες, και προικίστηκαν με προνόμια και σημαντικές εκτάσεις γης. Κύριοι χορηγοί τους ήταν οι αυτοκράτορες του Βυζαντίου και άλλοι διοικητικοί, εκκλησιαστικοί και οικονομικοί παράγοντες, που ήθελαν να ενισχύσουν και να εδραιώσουν τη λειτουργία της μοναστικής κοινότητας στην περιοχή. Η ονομασία Άγιον Όρος συναντάται πρώτη φορά το 985 και καθιερώνεται το 1045 σε έγγραφο του Κωνσταντίνου Θ' του Μονομάχου.²⁶

Οι μονές του Αγίου Όρους αποκτούσαν όλο και μεγαλύτερη φήμη χάρη στους πολυάριθμους μοναχούς που εγκαταβίωναν σε αυτές και των προνομίων που κατείχαν. Λόγω της συνεχούς ανόδου τους, δημιουργήθηκε ένας από τους πιο σημαντικούς πυλώνες του χριστιανισμού που ασκούσε επιρροή ακόμα και στα κέντρα των εκκλησιαστικών και των πολιτικών αποφάσεων της Κωνσταντινούπολης. Κατά τη διάρκεια της οθωμανικής περιόδου, η σχέση του Αγίου Όρους με το Οικουμενικό Πατριαρχείο ενισχύθηκε και παράλληλα αναγνωρίστηκαν τα προνόμια και η αυτονομία του με την προϋπόθεση ότι οι μοναχοί θα πλήρωναν φόρο υποτελείας. Η κατάσταση διατηρήθηκε με ευνοϊκούς όρους για τις μονές, αλλά οι Οθωμανοί παρασπόνδησαν δύο φορές το 1432 και το 1568. Έκτοτε, λόγω της βαρύτατης φορολογίας που επιβλήθηκε στις μονές, της δήμευσης πολλών κτημάτων αλλά και των συχνών πειρατικών επιδρομών δημιουργήθηκαν σοβαρά οικονομικά προβλήματα και έφτασαν στο όριο της ερήμωσης.

Ασωμάτου (991-1398), Φιλαδέλφου, Χάλδου, Χανά και Χρομίτης. Διονυσίας Παπαχρυσάνθου, ό.π., σ. 232-250· Κρίτωνα Χρυσοχοϊδή, «Το ιστορικό πλαίσιο και οι απαρχές του αθωνικού μοναχισμού», *Άρδη*, τ. 11, Δεκέμβριος 1997. Αναφορές σε μονές που εγκαταλείφθηκαν συναντάμε επίσης στο βιβλίο του Γερασίμου Σμυρνάκη, *Το Άγιον Όρος*, Καρυές Αγίου Όρους 1903, της Άννας Καραμανίδου, *Μοναστήρια της Χαλκιδικής από τον 9ο μέχρι τον 19ο αι.*, Θεσσαλονίκη 2007, του Κοσμά Βλάχου, ό.π. και του Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελου, «Η Αγιορείτικη Μονή του Ζυγού (Φραγκόκαστρο)», *Η Δεκάτη*, Θεσσαλονίκη, τ.1/2003-2004, σ. 12-20.

²⁶ Η ονομασία Άγιον Όρος χρησιμοποιήθηκε κατά τον μεσαίωνα για να δηλώσει ορεινές περιοχές με οργανωμένη παρουσία μοναστικών κοινοτήτων όπως ο Κυμινάς και το Γαλήσιο στις δυτικές ακτές της Μικράς Ασίας, ο Όλυμπος στη Βιθυνία και ο Λάτρος στη Μίλητο. Οι μοναστικές κοινότητες των μικρασιατικών παραλίων εμφανίστηκαν τον 8ο αιώνα, αλλά από τον 11ο αιώνα εγκαταλείφθηκαν σταδιακά λόγω επιδρομών από τους Οθωμανούς, οι οποίοι τελικά επέβαλαν απαγόρευση της λειτουργίας τους με αποτέλεσμα μέχρι τον 14ο αιώνα να ερημωθούν όλες. *Σιμωνόπετρα Άγιον Όρος*, ό.π., σ. 15-18, (Ν. Οικονομίδης).

Αρχικά, οι μονές λειτουργούσαν με κοινοβιακό καθεστώς, σύμφωνα με το οποίο οι μοναχοί είχαν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις (κοινό βίο) και δεν επιτρεπόταν να διατηρούν ιδιωτική περιουσία, αλλά να μοιράζονται την περιουσία της μονής (κοινοκτημοσύνη). Ανώτατος πνευματικός και διοικητικός άρχοντας ήταν ο ηγούμενος, που εκλέγονταν από τους μοναχούς και ήταν υπόλογος στην Ιερά Σύναξη της μονής.²⁷ Οι μοναχοί για να αντιμετωπίσουν την οικονομική δυσπραγία, που δημιουργήθηκε ιδιαίτερα από τον 16ο αιώνα και έπειτα, εγκατέλειπαν την κοινοβιακή ζωή και μετέτρεπαν το καθεστώς λειτουργίας των μονών και των σκητών σε ιδιόρρυθμο.²⁸ Η κατάσταση άρχισε να εξομαλύνεται από τον 18ο αιώνα με την αύξηση του αριθμού των μοναχών.

Η ιδιορρυθμία εμφανίστηκε ήδη από τον 14ο αιώνα, αλλά επικράτησε κατά τη διάρκεια της οθωμανικής περιόδου. Σύμφωνα με αυτό το καθεστώς, στις μονές δεν υφίστατο κοινός βίος, κοινοκτημοσύνη και ισότητα μεταξύ των μοναχών. Ο ηγούμενος δεν αποτελούσε τον ανώτατο πνευματικό και διοικητικό άρχοντα αλλά είχε τυπικό ρόλο, διότι η διοίκηση της μονής εκτελείτο από την Ιερά Σύναξη των προϊσταμένων και τους επιτρόπους. Επίσης, οι μοναχοί δεν ακολουθούσαν κοινό πρόγραμμα εργασίας ή συναθροίσεων και έπρεπε να συντηρηθούν με δικούς τους πόρους.²⁹ Το καθεστώς λειτουργίας των μονών επανήλθε σταδιακά στο κοινοβιακό από τα τέλη του 18ου αιώνα, ενώ ο ιδιόρρυθμος τρόπος οργάνωσης και διοίκησης ακολουθείται ακόμα και στις ημέρες μας σε οκτώ από τις δώδεκα σκήτες του Αγίου Όρους.³⁰

Το Άγιον Όρος εκτός από ημέρες δόξας γνώρισε και περιόδους μεγάλων καταστροφών από τους Φράγκους μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης το 1204, κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγου (1223-1282) και από τους Καταλανούς μισθοφόρους του Ανδρόνικου Παλαιολόγου (1259-1332), όπου το

²⁷ Παύλου Καρολίδου, *Η ένεστώσα κατάσταση εν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει*, Αθήνα 1896, σ. 20-21.

²⁸ «Άγιον Όρος. Ιστορία», *Εγκυκλοπαίδεια Δομή*, διευθ. έκδ. Παναγιώτα Κασβίκη, τ. 1, Αθήνα 2007, σ. 194.

²⁹ *Νέα Εστία. Αφιέρωμα στο Άγιον Όρος*, «Τό Άγιον Όρος (ιστορία και θρύλοι)», τχ. 875, Αθήνα 1963, σ. 11 (Γ.Π. Κουρνοῦτος)· Παύλου Καρολίδου, *ό.π.*, σ. 21-22.

³⁰ Το κοινοβιακό καθεστώς ισχύει στις αλλοδαπές σκήτες του Προφήτη Ηλία (ρωσική) και της Θεοτόκου (βουλγάρικη) που υπάγονται στη μονή Αγίου Παντελεήμονος, του Τιμίου Προδρόμου (ρουμανική) που υπάγεται στη μονή Μεγίστης Λαύρας και του Αγίου Ανδρέα-Σεράι (ρωσική) που υπάγεται στη μονή Βατοπαιδίου. Το ιδιόρρυθμο καθεστώς ισχύει μόνο στις ελληνικές σκήτες του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου που υπάγεται στη μονή Ξενοφώντος, της Νέας Σκήτης που υπάγεται στη μονή Αγίου Παύλου, της Αγίας Άννας και της Αγίας Τριάδος-Καυσοκαλυβίων που υπάγονται στη μονή Μεγίστης Λαύρας, του Αγίου Δημητρίου που υπάγεται στη μονή Αγίου Παύλου, του Τιμίου Προδρόμου που υπάγεται στη μονή Ιβήρων, του Αγίου Παντελεήμονος που υπάγεται στη μονή Κουτλουμουσίου και του Αγίου Δημητρίου που υπάγεται στη μονή Βατοπεδίου. Οι πληροφορίες για τις σκήτες του Αγίου Όρους αντλήθηκαν από το βιβλίο των Γιώργου Μυτιληνού και Μ.Γ. Βαρβούνη, *Οι ιερές Σκήτες του Αγίου Όρους*, Αθήνα 2007.

1309 κατέστρεψαν 275 μονές από τις τριακόσιες που υπήρχαν εκείνη την εποχή. Τέλος, το 1821 οι μονές υπέστησαν μεγάλες ζημιές από τους Οθωμανούς ως αντίποινα επειδή συντάχθηκαν στην επανάσταση με τις δυνάμεις του Εμμανουήλ Παπά (1772-1821).³¹ Μετά τις καταστροφές, οι Οθωμανοί εγκατέστησαν φρουρά στο Άγιον Όρος και οι περισσότεροι μοναχοί είτε εκδιώχθηκαν από τις μονές είτε τις εγκατέλειψαν, με αποτέλεσμα το 1826 από τους 2890 να απομείνουν μόνο 590. Τελικά, με παρέμβαση του Ιωάννη Καποδίστρια (1776-1831) οι μονές άρχισαν να ανασυγκροτούνται και να αποκαθίστανται οι ζημιές που υπέστησαν.³²

Η λήξη των βαλκανικών πολέμων σήμανε την απελευθέρωση του Αγίου Όρους από τους Οθωμανούς και στις 3 Οκτωβρίου του 1913 κηρύχθηκε αναπόσπαστο τμήμα της ελληνικής επικρατείας. Το 1924 συντάχθηκε ο καταστατικός χάρτης του Αγίου Όρους, στον οποίον ορίστηκε η κατανομή της χερσονήσου του Άθω σε είκοσι μονές και δώδεκα σκήτες, ο αριθμός των οποίων πλέον είναι οριστικός και αμετάβλητος. Από αυτές, οι δεκαεπτά μονές είναι ελληνικές και οι υπόλοιπες τρεις άλλων ορθόδοξων χωρών. Οι αλλοδαπές μονές είναι, η μονή Χιλανδαρίου στην οποία εγκαταβιώνουν Σέρβοι μοναχοί από τον 12ο αιώνα, η μονή Παντελεήμονος στην οποία εγκαταβιώνουν Ρώσοι και Ουκρανοί από το 1497 και η μονή Ζωγράφου στην οποία εγκαταβιώνουν Βούλγαροι από το 1845. Στις αλλοδαπές μοναστικές αδελφότητες υπολογίζεται και η σκήτη του Τιμίου Προδρόμου, που ανήκει στη μονή Μεγίστης Λαύρας, στην οποία εγκαταβιώνουν Ρουμάνοι μοναχοί από το 1856.

Οι μονές ιεραρχήθηκαν κατά αμετάβλητη τάξη σύμφωνα με τη χρονολογία ίδρυσής τους, ακολουθώντας την εξής σειρά από την πρώτη προς την τελευταία θέση της ιεραρχίας: Μεγίστης Λαύρας (963), Βατοπεδίου (972), Ιβήρων (972), Χιλανδαρίου (1197), Αγίου Διονυσίου (1375), Κουτλουμουσίου (12ος αι.), Παντοκράτορος (1363), Ξηροποτάμου (970), Ζωγράφου (π. 973), Δοχειαρίου (970), Καρακάλου (αρχές 11ου αι.), Φιλοθέου (τέλη 10ου αι.), Σίμωνος Πέτρας (πρώτο μισό 14ου αι.), Αγίου Παύλου (δεύτερο μισό 10ου αι.), Σταυρονικήτα (1541), Ξενοφώντος (τέλη 10ου αι.), Οσίου Γρηγορίου (μέσα 14ου αι.), Εσφιγμένου (τέλη 10ου αι.), Αγίου Παντελεήμονος (10ος αι.) και Κωνσταμονίτου (11ος αι.). Κάθε μονή, εκτός από το κεντρικό κτηριακό συγκρότημα, έχει στη δικαιοδοσία της και εξαρτήματα, δηλαδή χαμηλότερης τάξης μοναστικά ιδρύματα όπως σκήτες, κελλιά, καλύβες, καθίσματα, ερημητήρια, ησυχαστήρια και ασκητήρια. Εξαρτήματα θεωρούνται επίσης κτήματα

³¹ «Άγιον Όρος ή Άθως», ό.π., σ. 40-41.

³² *Οι Θησαυροί του Αγίου Όρους*, ό.π., σ. 14 (Χ.Γ. Πατρινέλης).

και κτήρια που βρίσκονται στο Άγιον Όρος, αλλά εκτός των διοικητικών ορίων των μονών. Παράδειγμα αποτελεί το μετόχι του Μονοξυλίτη που ανήκει στη μονή Αγίου Διονυσίου (απεικονίζεται στους χάρτες 51 και 52) και το μετόχι της Χουρμίτσας που ανήκει στη μονή Παντελεήμονος. Τα θέματα που αφορούν τη μοναστική κοινότητα συζητούνται από τους είκοσι εκλεγμένους αντιπροσώπους των ισάριθμων μονών που απαρτίζουν την Ιερά Κοινότητα,³³ που εδρεύει στις Καρυές και διοικείται από την τετραμελή Ιερά Επιστασία στην οποία προΐσταται ο Πρώτος ή Πρωτεπιστάτης.³⁴

Στον κανονισμό ίδρυσης, όλες οι μονές που λειτουργούν σήμερα χαρακτηρίζονται κυρίαρχες, επειδή διατηρούν το ιδιοκτησιακό αυτοδιοίκητο του χώρου τους με εσωτερικό κανονισμό. Επίσης, ονομάζονται βασιλικές, επειδή ιδρύθηκαν κατά εντολή βυζαντινών αυτοκρατόρων ή επικυρώθηκαν με αυτοκρατορικά χρυσόβουλα. Πατριαρχικές ονομάζονται επειδή εποπτεύονται πνευματικά από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και σταυροπηγιακές, επειδή οι αυτοκράτορες ή οι πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως έστειλαν σταυρό για να τοποθετηθεί στη θεμελίωση των καθολικών (οι κεντρικοί ναοί των μονών). Λόγω της στήριξης των πατριαρχών

³³ Η Ιερά Κοινότητα είναι το συλλογικό όργανο διοίκησης και διαχείρισης των κοινών του Αγίου Όρους και απαρτίζεται από αντιπροσώπους των είκοσι μονών.

³⁴ Η προστασία των προνομίων του Αγίου Όρους που ισχύει σήμερα, καθορίστηκε από το 62ο άρθρο της Συνθήκης του Βερολίνου, η οποία υπογράφηκε στις 13 Ιουλίου του 1878. Στο ελληνικό κράτος υπάγεται μετά τη Συνθήκη των Σεβρών στις 10/8/1920 και την επικύρωσή της με τη Συνθήκη της Λοζάνης στις 24/7/1923. Στις 10 Μαΐου του 1924 συντάχθηκε ο Καταστατικός Χάρτης του Αγίου Όρους, που εγκρίθηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και κυρώθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων με το ν.δ. 10/16.9.1926 (ΦΕΚ Α΄-309). Σύμφωνα με αυτόν, το Άγιον Όρος αποτελεί ανεπίσημα Αυτόδιοίκητο Τμήμα του Ελληνικού Κράτους και τελεί υπό την εποπτεία του, ενώ πνευματικά εποπτεύεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης. Ακριβή επανάληψη του περιεχομένου του αποτελούν τα Συντάγματα του 1952, του 1968, του 1975/1986 και του 2019. Επίσης, έχει ενταχθεί στο νομικό καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αναγνώριση του ειδικού διοικητικού καθεστώτος που το διέπει, όπως αναφέρεται στη Συνθήκη του Σέγκεν το 1990 και στη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997, η οποία αποτελεί τροποποίηση της Συνθήκης Σέγκεν που τέθηκε σε ισχύ την 1/5/1999. *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*, Τεύχος Α΄211/24.12.2019, «Κεφάλαιο τρίτο. Καθεστώς του Αγίου Όρους. Άρθρο 105».

Το ειδικό καθεστώς και τα θεσμικά προνόμια του Αγίου Όρους καθορίστηκαν από την ιστορική συνέχειά του, που απορρέει από τα αυτοκρατορικά χρυσόβουλα, τα πατριαρχικά σιγίλια, τα σουλτανικά φερμάνια και τους ισχύοντες νόμους του ελληνικού κράτους και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μόνο η μονή Εσφιγμένου εξέφρασε αντιρρήσεις για την υπαγωγή του καθεστώτος λειτουργίας της στους νόμους και στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενδεικτική αναφορά στην έκδοση της μονής: *Το Άβατον του Αγίου Όρους και η Συνθήκη Σέγκεν*, Έκδοσις Ίερας Μονής Έσφιγμένου Άγιον Όρος – Αθω 1997· *Η εξακτίνοση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: Τα μετόχια*, επιμ. Νικόλαος Τουτός, Θ΄ Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, Πρακτικά, «Δημιουργώντας την οικονομική και πνευματική ενδοχώρα του Αγίου Όρους: Μηχανισμοί συγκροτήσεως μετοχίων (ένα δοκίμιο)», Θεσσαλονίκη 21-23 Νοεμβρίου 2014· *Αγιορείτικη Εστία*, Δημήτριος Νικολακάκης, ό.π., σ. 339-341.

της Κωνσταντινούπολης για την ίδρυση και την ευημερία τους όλες οι μονές διατηρούν ακόμα και σήμερα στενούς δεσμούς με το Οικουμενικό Πατριαρχείο.³⁵

Τα μετόχια

Η οικονομική ευρωστία των μονών εξαρτάται κατά κανόνα από την κατοχή μετοχίων, δηλαδή ακίνητης περιουσίας σε μορφή γεωτεμαχίων, οικοπέδων, εκκλησιών, μαγαζιών και σπιτιών. Η εκμετάλλευσή τους είναι σημαντική γιατί εξασφαλίζει τα έξοδα ανέγερσης και συντήρησης των κτηρίων, τη διαβίωση των μοναχών και τη λειτουργία των θρησκευτικών τους καθηκόντων. Όσο περισσότερα μετόχια διαχειρίζονται οι μονές τόσο περισσότερο ευημερούν και αντεπεξέρχονται στις δυσκολίες που προκύπτουν για την εύρυθμη λειτουργία τους. Επίσης, η χρήση τους προσδίδει στις μονές κύρος προς τους πιστούς και παράλληλα ενισχύει την οικονομία των τοπικών κοινωνιών.

Ο πυρήνας των περιουσιακών στοιχείων των μονών αποτελείται από τις περιοχές δικαιοδοσίας που τους αναλογούν εντός της χερσονήσου του Άθω. Επειδή στην πλειοψηφία τους είναι δύσβατες και ορεινές, οι μοναχοί έχουν τη δυνατότητα να προμηθεύονται από αυτές μόνο ξυλεία και μικρές ποσότητες προϊόντων που παράγονται στις περιορισμένες καλλιεργήσιμες εκτάσεις τους. Ως εκ τούτου, ήδη από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας τους, οι μονές έπρεπε να αποκτήσουν εύφορες γαίες σε περιοχές εκτός του Αγίου Όρους για την παραγωγή των αναγκαίων ποσοτήτων από τα σημαντικότερα προϊόντα που χρησιμοποιούσαν όπως το κρασί, το λάδι, τα δημητριακά, τα γαλακτοκομικά και το κερύ.

Η αδυναμία απόκτησης μετοχίων οδήγησε πολλά μονύδρια στην παρακμή, παρά το ότι διέθεταν παραγωγική περιοχή δικαιοδοσίας εντός της χερσονήσου του Άθω τελικά εγκαταλείφθηκαν ή συμπεριλήφθηκαν στα εξαρτήματα μεγαλύτερων μονών. Παράδειγμα αποτελούν οι μονές Ξηροποτάμου και Παντελεήμονος. Η πρώτη εγκαταλείφτηκε τον 12ον αιώνα ως μικρό μοναστικό ίδρυμα χωρίς ακίνητη περιουσία εκτός της χερσονήσου του Άθω και επανιδρύθηκε τον 14ον αιώνα από νέους κτήτορες, που με τις πλουσιοπάροχες δωρεές τους μετατράπηκε σε κυρίαρχη μονή.³⁶ Η δεύτερη, ιδρύθηκε από Ρώσους μοναχούς το 1169, οι οποίοι εγκατέλειψαν τη μονή

³⁵ Εξαιρέση αποτελεί η μονή Εσφιγμένου, η οποία από το 1972 διέκοψε τις πνευματικές και τις διοικητικές σχέσεις της με το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

³⁶ *Η εξακτίωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: Τα μετόχια*, ό.π., σ. 21 (Κρίτων Χρυσοχοϊδης).

του Ξυλουργού στην οποία είχαν εγκατασταθεί τον 11ο αιώνα.³⁷ Στους χάρτες της παρούσας έρευνας συναντήσαμε περιπτώσεις εγκαταλελειμμένων μονυδρίων. Στον 51 και στον 52 απεικονίζεται η περιοχή του μονυδρίου του Μονοξυλίτη, τμήμα της οποίας διεκδικούσαν οι μονές Αγίου Διονυσίου και Χιλανδαρίου. Στον 53 απεικονίζεται η δασική περιοχή του μονυδρίου του Φαλακρού ή Ασωμάτου, που διεκδικούσαν οι μονές Παντοκράτορος και Βατοπεδίου. Τέλος, στον 56 απεικονίζεται η περιοχή δικαιοδοσίας της μονής Δοχειαρίου στο Άγιον Όρος, εντός της οποίας βρίσκεται η περιοχή του εγκαταλελειμμένου μονυδρίου του Καλλιγράφου, που διεκδικούσε η γειτονική μονή Κωνσταμονίτου.

Τα μετόχια προερχόταν κυρίως από δωρεές και αφιερώσεις βυζαντινών αυτοκρατόρων ή τοπικών αξιωματούχων και λιγότερο από ζητείες και κληροδοτήματα ιδιωτών. Αποτελούνταν από εύφορες εκτάσεις σε ποικίλες οικονομικές ζώνες (δάση, χορτολιβαδικές περιοχές και πεδιάδες) με πρόσβαση στη θάλασσα για τη διευκόλυνση της μεταφοράς των προϊόντων που παράγονταν σε αυτές.³⁸ Σε άλλες περιπτώσεις δωρίζονταν χέρσα κτήματα στις μονές με τον όρο να τα φροντίζουν και να τα καλλιεργούν για να γίνουν εύφορα και παραγωγικά. Τα πρώτα μετόχια αποκτήθηκαν στη Μακεδονία, στη Θράκη και στα γύρω νησιά, ενώ αργότερα εξαπλώθηκαν σε πιο απομακρυσμένες περιοχές εντός και εκτός του ελληνόφωνου χώρου. Η περιουσία των μονών είχε κυρίως αγροτικό και κτηνοτροφικό χαρακτήρα και αποτελούνταν από αγροτεμάχια και βοσκότοπους, τα οποία εκμεταλλεύονταν οι μοναχοί. Στις περιπτώσεις μεγάλων ή χέρσων εκτάσεων τις νοίκιαζαν σε οικογένειες παροίκων. Η τακτική αυτή ενίσχυε την οικονομία αλλά και την άμυνα των τοπικών κοινωνιών, ιδιαίτερα στα νησιά που το πρόβλημα της έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού ήταν έντονο.³⁹ Με την πάροδο των ετών, η περιουσία των μονών περιλάμβανε κτίσματα θρησκευτικής φύσης όπως μονές και ναούς, αλλά και αστικής φύσης όπως οικίες και οικόπεδα. Ιδιαίτερα οι αφιερώσεις μονών προσέφεραν όχι μόνο σημαντική οικονομική βοήθεια αλλά και κύρος στα μοναστικά ιδρύματα του Αγίου Όρους είτε βρίσκονταν στον ελληνόφωνο χώρο, είτε στις ρουμανικές ηγεμονίες της Βλαχίας και της Μολδαβίας.

Οι αφιερώσεις μονών της Βλαχίας ξεκίνησαν το 1565 και της Μολδαβίας το 1575 και συνεχίστηκαν μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα. Αρχικά οι Αγιορείτες δεν

³⁷ «Άγιον Όρος ή Άθως», ό.π., σ. 40.

³⁸ *Η εξακτίωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: Τα μετόχια*, ό.π., «Ενάντια στην κρίση. Ο ρόλος των αγιορείτικων μετοχίων στο Ύστερο βυζάντιο», σ. 63-64 (Φωτεινή Κονδύλη).

³⁹ Της ίδιας, ό.π., σ. 64.

ενδιαφέρονταν για την απόκτησή τους, λόγω της μεγάλης απόστασης που δυσκόλευε την επίβλεψή τους. Η σχέση των μονών με τα μετόχια των ρουμανικών ηγεμονιών άλλαξε από το 1568 που οι Οθωμανοί δήμευσαν την εκκλησιαστική και τη μοναστική περιουσία που κατείχαν στη Μακεδονία, στη Θράκη και στα νησιά. Οι Αγιορείτες μοναχοί στην προσπάθειά τους να αντιστρέψουν το αρνητικό προς αυτούς κλίμα, υπέκυψαν στις υπερβολικές οικονομικές απαιτήσεις των Οθωμανών. Όμως, η υποτίμηση του οθωμανικού νομίσματος δυσκόλεψε ακόμα περισσότερο την πληρωμή των χρεών και για να εξέλθουν από την οικονομική δυσπραγία άρχισαν την εκμετάλλευσή τους.⁴⁰

Οι δωρητές των μετοχίων της Βλαχίας και της Μολδαβίας κατάγονταν από περιοχές που βρίσκονταν από τη βόρεια βαλκανική μέχρι τη Θεσσαλία. Αργότερα συμπεριλήφθησαν βοεβόδες των δύο ηγεμονιών, οι οποίοι ήθελαν να βοηθήσουν το Άγιον Όρος, συνεχίζοντας την τακτική των βυζαντινών αυτοκρατόρων. Με αυτόν τον τρόπο προβάλλονταν ως νόμιμοι διάδοχοι της βυζαντινής αυτοκρατορίας στους τουρκοκρατούμενους πληθυσμούς και παράλληλα ενίσχυαν την αντίστασή στους Οθωμανούς κατακτητές.⁴¹ Τον 19ο αιώνα, οι μονές του Αγίου Όρους μαζί με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και Αντιοχείας, τη Μεγάλη του Γένους Σχολή στην Κωνσταντινούπολη και μονές στη Στερεά Ελλάδα και στην Ήπειρο κατείχαν το ένα τέταρτο της αγροτικής γης της Βλαχίας και της Μολδαβίας.

Οι αφιερώσεις ήταν ολόκληρες μονές και σκήτες με τα αντίστοιχα μετόχιά τους (δάση, αγροτεμάχια, οικόπεδα, οικίες και μαγαζιά) τα οποία στις ρουμανικές ηγεμονίες ονομάζονταν μοσίες. Τα μετόχια στις ρουμανικές ηγεμονίες απέφεραν σημαντικά κέρδη στις μονές του Αγίου Όρους διότι δεν πλήρωναν φορολογία στο κράτος, ενώ συγχρόνως εισέπρατταν τους φόρους από τους μπεζμανάρι, δηλαδή τους εξαρτημένους χωρικούς που εργάζονταν σε αυτά.⁴² Στον χάρτη 33 αναπαριστάται ο οικισμός Φοσκάνι που βρισκόταν στον νομό Πούτνα της Μολδαβίας. Ο οικισμός ανήκε στη μονή Πρέτσιστα, η οποία αφιερώθηκε στη μονή Βατοπεδίου το 1802. Στην αριστερή πλευρά του χάρτη είναι σχεδιασμένες οι κατόψεις των οικιών και των

⁴⁰ *Η εξακτίνωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: Τα μετόχια*, ό.π., «Ο ρόλος τῶν Ἡπειρωτῶν στὴν ἀφιέρωση μετοχίων στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες τὸν 16ο αἰῶνα (οἱ περιπτώσεις τοῦ Γκιόρμα καὶ τοῦ Μιχαήλ Βοεβόδα)», σ. 220-223 (Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης).

⁴¹ *Ἱερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση-ιστορία-Τέχνη*, ό.π., σ. 89 (Φλωρίν Μαρινέσκου).

⁴² *Η εξακτίνωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: Τα μετόχια*, ό.π., «Ο ρόλος τῶν Ἡπειρωτῶν στὴν ἀφιέρωση μετοχίων στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες τὸν 16ο αἰῶνα (οἱ περιπτώσεις τοῦ Γκιόρμα καὶ τοῦ Μιχαήλ Βοεβόδα)», σ. 222 (Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης).

οικοπέδων του οικισμού και στη δεξιά πλευρά πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των ονομάτων των μπεζμανάρι που τα νοίκιαζαν από τη μονή.

Με την πάροδο των ετών ο αριθμός των μετοχίων αυξήθηκε σημαντικά και η διαχείρισή τους γινόταν σύμφωνα με το καθεστώς λειτουργίας που ακολουθούσαν οι μονές. Στο κοινοβιακό καθεστώς, οι ηγούμενοι των μονών όριζαν μοναχούς, που αναλάμβαναν το διακόνημα της διαχείρισης των μετοχίων. Οι διακονητές οικονόμοι φρόντιζαν τα μετόχια και έδιναν τον απολογισμό των πεπραγμένων τους στις μονές, χωρίς να έχουν μερίδιο από τα κέρδη. Στο ιδιόρρυθμο καθεστώς, η διαχείριση των μετοχίων γινόταν με τη μέθοδο της ενοικίασης (πάκτωσης) τους σε μοναχούς της ίδιας μονής. Οι μονές εκμίσθωναν τα μετόχια για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα στους πακτωτές και αυτοί τα διαχειρίζονταν προς όφελός τους.

Οι μονές έπρεπε να διατηρούν τον θεσμό των μετοχίων, όποιο και εάν ήταν το καθεστώς διοίκησής τους, διότι αποτελούσε παράγοντα ζωτικής σημασίας για την υλική και την πνευματική υπόσταση των μοναχών, ενώ παράλληλα λειτουργούσε θετικά για την κοινωνική, πολιτιστική, θρησκευτική και οικονομική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών. Εξαιτίας του σημαντικού τους ρόλου, οι μοναχοί φρόντιζαν με επιμέλεια τους τίτλους ιδιοκτησίας των μετοχίων και τους επικύρωναν κάθε φορά που άλλαζαν οι πνευματικοί και οι διοικητικοί άρχοντες που είχαν δικαιοδοσία στο Άγιον Όρος. Η οριοθέτηση των κτημάτων γίνονταν με τα οροθέσια, δηλαδή σταυρούς ζωγραφισμένους σε πέτρες ή σε άλλα σταθερά σημεία του εδάφους. Με αυτά σημάδευαν τα όρια των εκτάσεων που ανήκαν στις μονές και με τα έγγραφα κυριότητας κατοχύρωναν το ιδιοκτησιακό καθεστώς, εξασφαλίζοντας τη διατήρησή τους.

Οι μοναχοί διατηρούσαν με επιμέλεια και σχολαστικότητα τα αρχεία των μετοχίων, αλλά τα σύνορά τους συχνά καταπατούνταν κυρίως για τρεις λόγους. Ο ένας οφείλεται στις ζημιές που προκαλούσε στα κτήρια η φθορά του χρόνου και οι φυσικές καταστροφές όπως οι σεισμοί, οι πλημμύρες και οι πυρκαγιές, για την αποκατάσταση των οποίων απαιτούνταν μεγάλες ποσότητες ξυλείας. Δεύτερος λόγος ήταν η φτώχεια και η ανέχεια που μάστιζε όλες τις μονές εξαιτίας των υπέρογκων φόρων που τους επέβαλλαν οι Οθωμανοί. Οι μοναχοί, στην προσπάθειά να διατηρήσουν σε λειτουργία τις μονές στις οποίες εγκαταβίωναν, αναγκάζονταν να εξοικονομούν πόρους από κάθε δυνατή πηγή, καταπατώντας ακόμα και περιοχές που ανήκαν στις γειτονικές μονές. Ο τρίτος λόγος αφορούσε σε καταπατήσεις τμημάτων ή αλλοιώσεις συνόρων των μοναστικών κτημάτων εκτός του Αγίου Όρους από χωρικούς (χριστιανούς και μουσουλμάνους). Μεγαλύτερα τμήματα των μετοχίων καταπατούνταν από

αξιωματούχους και τοπικούς παράγοντες, οι οποίοι προσπαθούσαν να επεκτείνουν τις περιοχές της δικαιοδοσίας τους και να αυξήσουν το εισόδημά τους με την εκμετάλλευση νέων καλλιεργήσιμων εκτάσεων.

Η έκταση της παράνομης ιδιοποίησης των μοναστικών περιουσιών οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στη δυσκολία επαρκούς επίβλεψης από τους μοναχούς, ιδιαίτερα εκείνων που ήταν σε πιο απομακρυσμένες, μεγάλες και δύσβατες περιοχές. Οι ασάφειες στις περιγραφές των ορίων, αλλά και η ολιγαριθμία των μοναχών δυσχέραινε την αποτελεσματική φύλαξή τους για την αποτροπή καταπατήσεων και γενικά κακόβουλων ενεργειών. Οι διενέξεις μεταξύ μοναχών ή μεταξύ μοναχών και κατοίκων γειτονικών περιοχών συνήθως διαρκούσαν πολλά χρόνια και σε ορισμένες περιπτώσεις επιλύονταν μετά από αιώνες, όπως η περίπτωση του μονυδρίου του Καλλιγράφου, το οποίο διεκδικούσαν οι μονές Δοχειαρίου και Κωνσταμονίτου (χάρτες 56 και 97), κατά τη διάρκεια των οποίων υπήρχαν περίοδοι έντασης και ηρεμίας. Οι εδαφικές διαφορές αποτελούσαν μείζων θέμα της μοναστικής ζωής και ανάγκαζαν τους μοναχούς να τις επιλύσουν είτε σε εκκλησιαστικό επίπεδο, μέσω της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους και του οθωμανικού ιεροδικείου, είτε σε κοσμικό μέσω των οθωμανικών πολιτικών αρχών ή μετά το 1912 των πολιτικών δικαστηρίων του ελληνικού κράτους.

Κατά την οθωμανική περίοδο το ιδιοκτησιακό καθεστώς των αγιορείτικων μονών μεταβαλλόταν συνεχώς. Ήδη από τον 15ο αιώνα οι μοναχοί, παράλληλα με τον κεφαλικό και τον προσωπικό φόρο, προσπαθούσαν να διατηρήσουν τον έλεγχο της περιουσίας τους με μεγάλο οικονομικό κόστος και συνεχείς αμφισβητήσεις ιδιαίτερα από την πλευρά των σουλτάνων.⁴³ Το ιδιοκτησιακό καθεστώς των περιοχών εντός των ορίων της χερσονήσου του Άθω δεν αμφισβητήθηκε από τους Οθωμανούς διότι θεωρήθηκαν μοναστηριακές γαίες. Αντιθέτως, η ακίνητη περιουσία που κατείχαν οι μονές έξω από τα όρια της χερσονήσου, δηλαδή τα μετόχια, συνεχώς τελούσαν υπό καθεστώς αμφισβήτησης, επειδή οι Οθωμανοί τα θεωρούσαν δημόσιες γαίες οι οποίες αυτοδίκαια τους ανήκαν.⁴⁴ Για τη διατήρηση των μετοχίων στην ιδιοκτησία των

⁴³ Πληροφορίες για το φορολογικό καθεστώς που διέπτε τις μονές του Αγίου Όρους κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας αντλούμε από το βιβλίο του Φωκίωνος Π. Κοτζαγεώργη, *Η αθωνική Μονή Αγίου Παύλου κατά την οθωμανική περίοδο*, ό.π., σ. 43-48.

⁴⁴ Σύμφωνα με την οθωμανική αντίληψη οι περιοχές που κατακτήθηκαν με πόλεμο θεωρούνταν δημόσιες γαίες του οθωμανικού κράτους, εκπροσωπούνταν από τους σουλτάνους και εκείνοι με τη σειρά τους ενοικίαζαν το δικαίωμα χρήσης στις μονές. *Athos Memory in the World*, «Μοναστηριακές οικονομικές δραστηριότητες στο οθωμανικό πλαίσιο: Άγιον Όρος και Κύπρος», τομέας «Ανάλεκτα», χ.χρ., σ. 9-32 και 59-67, (Ευάγγελος Χεκίμογλου).

μονών, οι μοναχοί πλήρωναν έκτακτες εισφορές που προστίθεντο στους υπέρογκους ετήσιους φόρους με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται συνεχώς με χρέη η Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους.

Σημαντική καμπή στα εισοδήματα των μονών αποτέλεσε η δήμευση της ακίνητης και κινητής περιουσίας των μετοχίων που κατείχαν στα πριγκιπάτα της Βλαχίας και της Μολδαβίας. Η κατοχή της τεράστιας έκτασης τους προσέδιδε μεγάλη οικονομική δύναμη και κύρος στις παραδουνάβιες περιοχές, την οποία διατήρησαν μέχρι την επανάσταση του 1821. Έκτοτε, οι ηγέτες των δύο πριγκιπάτων μείωναν σταδιακά τα προνόμια των μονών σε εκείνες τις περιοχές με αώτερο σκοπό τη δήμευσή τους. Το 1863 τελικά επιτεύχθηκε ο σκοπός τους, αποστερώντας από τις μονές μια από τις σημαντικότερες πηγές της οικονομικής τους ευμάρειας.⁴⁵

Η απώλεια μετοχίων συνεχίστηκε και τον 20όν αιώνα λόγω απαλλοτριώσεων και ιστορικών γεγονότων που επηρέασαν την πορεία του ελληνικού κράτους. Με τη λήξη των Βαλκανικών πολέμων και την παύση της Οθωμανικής κυριαρχίας στη Μακεδονία και στη Θράκη, οι μονές απαλλάχτηκαν από την επιβολή των δυσβάστακτων φόρων. Παράλληλα, μέχρι το πρώτο μισό του 20ού αιώνα οι διενέξεις μεταξύ των μονών που είχαν ξεκινήσει στο παρελθόν διευθετήθηκαν, γεγονός που συνοδεύτηκε με την κατοχύρωση του ιδιοκτησιακού τους καθεστώτος. Έκτοτε, οι αντιπαραθέσεις επι-

⁴⁵ Η διατήρηση των μετοχίων που ανήκαν σε μονές άλλων ορθόδοξων χωρών και βρίσκονταν στις παραδουνάβιες περιοχές στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό από τη Ρωσία, ιδιαίτερα μετά τη συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή το 1774. Εξαιτίας όμως της ελληνικής επανάστασης του 1821, ο ελληνικός κλήρος αντικαταστάθηκε από ντόπιους κληρικούς και άρχισε η δήμευση των μετοχίων που κατείχαν σε εκείνες τις περιοχές. Η διαδικασία ματαιώθηκε το 1826, όταν η Υψηλή Πύλη διέταξε να επιστραφούν τα δημευμένα μετόχια στους αρχικούς ιδιοκτήτες τους. Παρά το ότι επανήλθαν στην ιδιοκτησία των μονών, τα πριγκιπάτα της Βλαχίας και της Μολδαβίας ξεκίνησαν εκ νέου τη σταδιακή συρρίκνωση των προνομίων των Αγιορείτικων μονών με διατάγματα που δημοσίευαν κατά καιρούς, δημιουργώντας το λεγόμενο Μοναστηριακό Ζήτημα. Η κατάσταση άλλαξε ριζικά μετά τον Κριμαϊκό Πόλεμο (1853-1856), που η Ρωσία έχασε το δικαίωμα της προστασίας των ορθόδοξων χριστιανών εντός της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Το Μοναστηριακό Ζήτημα μπήκε στην τελική του φάση το 1859 με την ένωση των δύο πριγκιπάτων. Κύριος εκφραστής του ήταν ο πρίγκιπας της Βλαχίας Αλέξανδρος Ιωάννης Α΄ Κούζα (1820-1873), που είχε αναλάβει τη διακυβέρνηση των πριγκιπάτων έως το 1866. Τελικά, η οριστική δήμευση της κινητής και της ακίνητης περιουσίας των μονών στις περιοχές αυτές ολοκληρώθηκε στις 15 Δεκεμβρίου του 1863, αφού χαρακτηρίστηκαν ως «Κτήματα του κράτους», αυξάνοντας σημαντικά τους πόρους του νεοσύστατου τότε ρουμανικού κράτους.

Στοιχεία για το Μοναστηριακό Ζήτημα, ιδιαίτερα στην περίπτωση των εκτάσεων που κατείχαν οι μονές του Αγίου Όρους, αντλούμε από το βιβλίο του Κυριάκου Ζαχαριάδου Ξηροποταμινού, *Σύντομος περιγραφή του περί των εν Ρουμανία κτημάτων Μοναστηριακού Ζητήματος από της εμφανίσεως αυτού μέχρι των καθ' ημάς χρόνων ήτοι από του 1421-1913*, Θεσσαλονίκη 1916, από τη Lora A. Gerd, «Η δήμευση των μετοχίων των Ανατολικών Μοναστηριών και Εκκλησιών στη Μολδαβία και Βλαχία στα 1860 και ο ρόλος της Ρωσίας», *Η εξακτίωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: Τα μετόχια*, ό.π., σ. 283-296 και από τον Ευάγγελο Χεκίμογλου, «Μοναστηριακές οικονομικές δραστηριότητες στο οθωμανικό πλαίσιο: Άγιον Όρος και Κύπρος», ό.π., σ. 66-69.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η χαρτογράφηση της χερσονήσου του Άθω

Η χερσόνησος του Άθω περιλήφθηκε σε γεωγραφικούς και σε ναυτικούς χάρτες για την αποτύπωση των χωρογραφικών της χαρακτηριστικών. Παράλληλα, με την πάροδο των αιώνων η φήμη της μοναστικής κοινότητας εδραιώνονταν, γεγονός που προσέλκυε ξένους περιηγητές. Οι εμπειρίες τους καταγράφηκαν σε κείμενα, εικόνες και περιηγητικούς χάρτες που εξέδιδαν, αναδεικνύοντας παράλληλα τον θρησκευτικό της ρόλο. Συνέχεια των περιηγητικών χαρτών αποτέλεσαν οι χάρτινες εικόνες, μέσω των οποίων διαδίδονταν στους πιστούς το θρησκευτικό έργο που διατελούσαν οι μονές του Αγίου Όρους. Ανάμεσα στους διαφορετικούς τύπους χαρτών παρατηρούμε κοινά σχεδιαστικά στοιχεία που διαμόρφωναν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και ενίσχυαν την εικονοληπτική τους δυνατότητα.

Γεωγραφικοί χάρτες

Η χερσόνησος του Άθω και οι μονές της αναπαρίσταντο σε χειρόγραφους και σε έντυπους χάρτες. Η παλαιότερη καταγραφή της συναντάται στα δύο μεγαλειώδη έργα της αρχαιότητας που περιείχαν χάρτες, οι οποίοι αναπαριστούσαν τον τότε γνωστό κόσμο. Το ένα ήταν τα Γεωγραφικά, που συνέγραψε ο Στράβων τον 1ον αιώνα π.Χ. και το άλλο η Γεωγραφική Υφήγηση, που συνέγραψε ο Κλαύδιος Πτολεμαίος το 150.

Η Γεωγραφική Υφήγηση αποτέλεσε τη βάση της σύγχρονης χαρτογραφίας. Αποτελείτο από οκτώ τόμους και περιείχε είκοσι έξι χάρτες που ονομάζονταν πίνακες, οι οποίοι όμως δεν σώζονται. Κάθε χάρτης συνοδευόταν από κεφάλαια, στα οποία καταγράφονταν οι συντεταγμένες και τα τοπωνύμια που ήταν γραμμένα στις χαρτογραφημένες περιοχές. Ο δεύτερος και ο τρίτος τόμος περιείχαν δέκα χάρτες της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, ο δέκατος χάρτης αναπαριστούσε την Ελλάδα και αναλύονταν σε έξι κεφάλαια, όπου το τρίτο αναφερόταν στη Μακεδονία (*Μακεδονίας θέσις*).⁴⁷ Οι χάρτες του πρωτότυπου βιβλίου σχεδιάστηκαν και περιλήφθηκαν σε αντίγραφο που γράφτηκε περίπου το 1300. Το αντίγραφο γράφτηκε κατ' εντολή του Ανδρόνικου Β' Παλαιολόγου (1259-1332) από τον πρώην πατριάρχη Κωνσταντινούπολεως Αθανάσιο Α' (1230-1310) και τον μοναχό Μάξιμο Πλανούδη (1260-1330).⁴⁸

⁴⁷ Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφίας και χαρτών περιήγησις. 25 αιώνες από τους Έωνες στον Πτολεμαίο και τον Ρήγα*, Θεσσαλονίκη 1998, σ. 74-82.

⁴⁸ Τον 6ο αιώνα το κείμενο του Πτολεμαίου αντιγράφηκε στην Αλεξάνδρεια και σε μοναστήρια της Ανατολής, από όπου αντίγραφά του έφτασαν στην Κωνσταντινούπολη. Το αντίγραφο των Αθανασίου

Σύμφωνα με το αντίγραφο των δύο κληρικών δημιουργήθηκαν και άλλα αντίγραφα, από τα οποία η Αναθεώρηση Α΄ περιέχει είκοσι επτά χάρτες και η Αναθεώρηση Β΄ εξήντα πέντε χάρτες. Στη βιβλιοθήκη της μονής Βατοπεδίου σώζεται χειρόγραφο βιβλίο των αρχών του 14ου αιώνα αντίγραφο της Αναθεώρησης Α΄ (Βατοπεδίου ΧΦ 655), που περιλαμβάνει τμήμα από το έργο του Στράβωνα. Στον χάρτη της Μακεδονίας η χερσόνησος του Άθω αποδίδεται με κατεύθυνση προς την ανατολή και αναφέρεται ως *ἄθωσ ὄροσ*.⁴⁹

Αριστερά, χάρτης της Μακεδονίας σε αντίγραφο αγνώστου συγγραφέα της Αναθεώρησης Α΄ από τη *Γεωγραφική Υφήγηση* του Κλαύδιου Πτολεμαίου, 13ος-14ος αι., φ. 40v-41r, Βατοπεδίου ΧΦ 655.

Δεξιά, λεπτομέρεια του χάρτη στην περιοχή της Χαλκιδικής και στο Άγιον Όρος.

Από τον 15ο έως τον 19ο αιώνα παράγονταν χάρτες που προέρχονταν από τις αναθεωρημένες εκδόσεις της Γεωγραφικής Υφήγησης και στο ίδιο χρονικό διάστημα πραγματοποιήθηκαν πενήντα οκτώ εκδόσεις σε εικοσιπέντε ευρωπαϊκές πόλεις. Ειδικά τον 16ο αιώνα, το ενδιαφέρον για πτολεμαϊκούς χάρτες ήταν ανεπτυγμένο στις βασιλικές αυλές της Ευρώπης. Οι πτολεμαϊκοί χάρτες μαζί με εκείνους των νησολογίων που αναφέρουμε παρακάτω, κέντρισαν το ενδιαφέρον των ευρωπαϊκών χωρών ιδιαίτερα για την ακριβή χαρτογράφηση του Αιγαίου πελάγους. Το αρχιπέλαγος αποτελούσε κομβικό σημείο εμπορικών διαδρομών και ο έλεγχός του

και Πλανούδη αποτελεί τον κώδικα *Vaticanus Urbinas Graecus* 82 που βρίσκεται στη Βιβλιοθήκη του Βατικανού. Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφίας και χαρτών περιήγησις*, ό.π., σ. 130 και 153-155.

⁴⁹ Του ίδιου, σ. 133-134.

πεδίο έντονων διαμαχών, κυρίως μεταξύ των Βενετών και των Οθωμανών, που διήρκεσε περίπου διακόσια χρόνια.⁵⁰

Το ενδιαφέρον των δυτικοευρωπαϊκών δυνάμεων για τη χαρτογράφηση των ελληνικών παραλίων και της ενδοχώρας τους ήταν κυρίως γεωστρατηγικό, αλλά η γνώση του ευρύτερου ελληνικού γεωχώρου εξυπηρετούσε και το οικοδόμημα του ευρωπαϊκού πολιτισμού που στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στα αρχαιοελληνικά πρότυπα. Το Άγιον Όρος που βρισκόταν στην περιφέρεια του νησιωτικού συμπλέγματος του Αιγαίου Πελάγους, συμπεριλαμβανόταν συχνά στους χάρτες της περιοχής, τονίζοντας παράλληλα τη σημασία του ως το σημαντικότερο χριστιανικό μοναστικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής.

Το Άγιον Όρος συμπεριλήφθηκε στα φύλλα πέντε και οκτώ της δωδεκάφυλλης Χάρτας της Ελλάδος του Ρήγα Βελεστινλή (1757-1798), που τυπώθηκε το 1797 στη Βιέννη. Το εθνογραφικό της περιεχόμενο αποτέλεσε τη χαρτογραφική εκδοχή της αφύπνισης της ιστορίας του ελληνισμού και την έναρξη της ελληνικής χαρτογραφικής αναγέννησης. Ο Ρήγας χρησιμοποίησε ως πρότυπο τον χάρτη της αρχαίας Ελλάδας του Guillaume Delisle (1675-1726) που σχεδίασε το 1794, στον οποίο πρόσθεσε ιστορικά, γεωλογικά και οικονομικά

Ρήγα Φεραίου, τμήμα από τη Χάρτα της Ελλάδος, 1797, επιχρωματισμένη χαλκογραφία, η χερσόνησος της Χαλκιδικής και το Άγιον Όρος.

στοιχεία της περιοχής. Ο χάρτης σχεδιάστηκε για διδακτική χρήση και μέσω της εικόνας μετέδιδε άμεσα πληροφορίες και ιδέες για την ιστορία του ελληνισμού. Στον εθνικό του χαρακτήρα συμπεριέλαβε τη θρησκευτική παράδοση των Ελλήνων και στην χερσόνησο του Άθω κατέγραψε τα τοπωνύμια, τις θέσεις των μονών, πολλών σκητών και των δύο ψηλότερων ορεινών της όγκων, του Άθω και του Αντιάθωνα, τους οποίους σχεδίασε ισοΰψεις.⁵¹

⁵⁰ Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφίας και χαρτών περιήγησις*, ό.π., σ. 128-136· Μητροπολίτου Πρ. Λεοντοπόλεως Ευστρατιάδου Σωφρονίου και Γέροντος Αρκαδίου Ιεροδιακόνου Βατοπεδινού, *Κατάλογος των εν τη Ιερά Μονή Βατοπεδίου αποκειμένων κωδίκων*, Παρίσι 1924, σ. 131.

⁵¹ *Χρονικά της Χαλκιδικής*, Θεσσαλονίκη 2013-2014, σ. 161-178, (Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος)· Βίκτωρος Θ. Μελά, *Η Χάρτα του Ρήγα*, Αθήνα 2005, σ. 17-19· Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφικές περιπέτειες της Ελλάδας 1821-1919. Με αφορμή ένα χειρόγραφο του Κωνσταντίνου Νίδερ* (1898), Αθήνα 2009, σ. 49-52.

Από τα μέσα του 17ου αιώνα μέχρι τις αρχές του 19ου η χαρτογράφηση του Αιγαίου πελάγους πραγματοποιήθηκε κυρίως από γαλλικές αποστολές. Η χερσόνησος του Άθω συναντάται σε γεωγραφικούς άτλαντες και ναυτικούς χάρτες που έγιναν ακριβέστεροι μετά το 1720 που ιδρύθηκε η Υδρογραφική Υπηρεσία του γαλλικού πολεμικού ναυτικού. Μέχρι το τέλος του 18ου αιώνα η αναπαράσταση του ελληνικού χώρου εστιάστηκε στην αποτύπωση των ακτογραμμών και το 1829 εγκαινιάστηκαν οι εργασίες τοπογράφησης της γαλλικής χαρτογραφικής αποστολής, (Expédition Scientifique de Morée) στην Πελοπόννησο. Από τις αρχές του 19ου αιώνα, παράλληλα με τους Γάλλους δραστηριοποιήθηκαν και αγγλικές χαρτογραφικές αποστολές. Πρώτη ήταν η γεωγραφική και τοπογραφική αποστολή του William Martin Leake (1777-1860) ο οποίος εργάστηκε από το 1802 έως το 1810 στην Αθήνα, στην Πελοπόννησο και στη Μακεδονία. Το 1806 επισκέφτηκε το Άγιον Όρος και κατέγραψε τις λεπτομέρειες του ταξιδιού του σε βιβλίο που εξέδωσε το 1835 με τον τίτλο *Travels in Northern Greece*. Επίσης, ο Αυστριακός αξιωματικός Franz von Weiss (1791-1858) εξέδωσε χάρτες του ελληνικού χώρου το 1821 και το 1829 σε δεκαεπτά και είκοσι ένα φύλλα αντίστοιχα με τον τίτλο *Carte der Europaeischen Türkei nebst einen theile von Kleinasien*.⁵²

Από τον 19ον αιώνα οι χαρτογράφοι των ευρωπαϊκών αποστολών που ασχολήθηκαν με τη χαρτογράφηση του ελληνικού χώρου προέρχονταν από τις ακαδημίες ή τις στρατιωτικές σχολές των χωρών τους.⁵³ Αντίστοιχα στην Ελλάδα, ήδη από το 1829 εντάχθηκαν μαθήματα Τοπογραφίας στο πρόγραμμα σπουδών της νεοσύστατης Σχολής Ευελπίδων που ιδρύθηκε κατά τη διακυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια. Οι Έλληνες απόφοιτοι μηχανικοί-τοπογράφοι της σχολής ασχολήθηκαν μέχρι το 1878

Τα όρια της Ελλάδας στον χάρτη των W. & A. K. Johnston, που τυπώθηκε στο Λονδίνο το 1876 με τον τίτλο: *The Mediterranean Sea with enlarged maps of Egypt, the Suez Canal, & co.*

⁵² Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφικές περιπέτειες της Ελλάδας 1821-1919...*, ό.π., σ. 39-61.

⁵³ Τον 18ον αιώνα, με την καθιέρωση των εθνικών κρατών η χαρτογράφηση περιοχών πραγματοποιούνταν από ιδιώτες τοπογράφους των δημοσίων έργων και από αξιωματικούς των στρατιωτικών ακαδημιών που ονομάζονταν μηχανικοί-γεωγράφοι. Το διαφορετικό εκπαιδευτικό και εργασιακό περιβάλλον των τοπογράφων δημιούργησε αντιπαλότητα και αντιζηλίες, οι οποίες ξεκίνησαν στη Γαλλία και στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα έφτασαν στην Ελλάδα, οδηγώντας τελικά στην κυριαρχία των στρατιωτικών έναντι των πολιτών τοπογράφων. Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφικές περιπέτειες της Ελλάδας 1821-1919...*, ό.π., σ. 38-39 και 83-84.

αποκλειστικά με τα στρατιωτικά και τα πολιτικά δημόσια έργα της χώρας, της οποίας τα βόρεια σύνορα έφταναν στον θεσσαλικό κάμπο. Παράλληλα, από το 1867 έως το 1890 αποφοίτησαν εκατόν σαράντα τοπογράφοι από το Τεχνικό Σχολείο (μετέπειτα Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο), οι οποίοι αποτέλεσαν τον πυρήνα της Υπηρεσίας Δημοσίων Έργων του Υπουργείου Εσωτερικών.⁵⁴ Παρά το ότι οι Έλληνες τοπογράφοι δεν εργαζόνταν στις υπόδουλες ελληνόφωνες περιοχές, χάρτες εκείνων των περιοχών χρησιμοποιήθηκαν από το ελληνικό κράτος για ιστορικούς και πολιτικούς λόγους. Η χαρτογράφηση των ελληνόφωνων περιοχών ξεκίνησε από τους επίσημους κρατικούς φορείς μετά τους Βαλκανικούς πολέμους του 1912-13.

Ναυτικοί χάρτες

Οι ναυτικοί χάρτες λειτουργούν ως οδηγοί ναυσιπλοΐας και χωρίζονται σε πορτολάνους, νησολόγια και οδηγούς λιμανιών. Τα χαρακτηριστικά αυτών των υποομάδων είναι παρεμφερή και αποτελούν τη γενική κατηγορία χαρτών που ονομάζονται ναυτικοί χάρτες. Η χερσόνησος του Άθω αναπαραστάθηκε περισσότερο σε πορτολάνους, νησολόγια και ναυτικούς χάρτες, ενώ συναντάται σπανιότερα σε οδηγούς λιμανιών.

Πορτολάνοι

Πρόκειται για χειρόγραφους χάρτες που χρησιμοποιούσαν οι ναυτικοί για τη διευκόλυνση της ναυσιπλοΐας και του θαλάσσιου εμπορίου. Οι παλαιότεροι πρέπει να σχεδιάστηκαν από Βυζαντινούς χαρτογράφους, αλλά δεν έχει διασωθεί κάποιος χάρτης από εκείνη την περίοδο. Στη δυτική Ευρώπη χρησιμοποιούνταν από τα τέλη του 12ου μέχρι τον 17ο αιώνα και η σχεδιάσή τους ξεκίνησε από Γενοβέζους που διακινούσαν εμπορεύματα στη Σικελία μέσω θαλάσσης. Σχεδιάστηκαν σύμφωνα με παρατηρήσεις ναυτικών και εμπόρων και περιελάμβαναν τις ακτογραμμές, τα λιμάνια και τις κατευθύνσεις των ανέμων κάθε περιοχής. Με τη σχεδιάσή τους ασχολήθηκαν ξένοι και Έλληνες χαρτογράφοι, όπως ο Gregorio di Anastasio Datti, ο Petrus Vesconte, ο Jean Francois Roussin, ο Νικόλαος Βαρδόπουλος από την Πάτμο και ο Γεώργιος Σιδέρης ή Καλαπόδας από την Κρήτη. Οι χάρτες τους αναπαριστούσαν κυρίως περιοχές από τη Μεσόγειο θάλασσα και σπανιότερα από τις ακτές της δυτικής Ευρώπης. Χαρακτηριστικό τους στοιχείο αποτελεί η καταγραφή μόνο των ακτογραμμών των νησιών και

⁵⁴ Του ίδιου, σ. 117-118.

των παράλιων περιοχών και όχι της ενδοχώρας τους. Για τη σχεδίασή τους συνήθως χρησιμοποιούσαν μαύρο χρώμα για τις ακτογραμμές της ηπειρωτικής χώρας και την αναγραφή των τοπωνυμίων, κόκκινο για τα λιμάνια και μπλε ή χρυσό για την ακτογραμμή των νησιών. Επίσης, τα τοπωνύμια γράφονταν στην πλευρά της ενδοχώρας και κάθετα προς τις ακτογραμμές, ενώ στη θαλάσσια περιοχή κατέγραφαν τις διευθύνσεις των κυριότερων ανέμων. Σε πορτολάνους περιλαμβάνεται η χερσόνησος του Άθω, χωρίς περιγραφή των στοιχείων της χερσαίας επιφανείας.⁵⁵

Jean Francois Roussin, πορτολάνος του Αιγαίου αρχιπελάγους, 17ος αι., υδατοχρώματα και μελάνι, 625×435, Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη.

Νησολόγια

Τα νησολόγια ή ιζολάρια είναι χειρόγραφα και έντυπα βιβλία που περιέχουν χάρτες και κείμενα ή μόνο κείμενα με γεωγραφικό, ιστορικό, εθνολογικό και εγκυκλοπαιδικό υλικό για νησιά. Αποτελούν εξέλιξη των πορτολάνων και απευθύνονταν σε ποικιλόμορφο αναγνωστικό κοινό από τα ανώτερα μέχρι και τα λαϊκά κοινωνικά στρώματα. Αρχικά λειτουργούσαν ως μικρές εγκυκλοπαίδειες γεωγραφικού χαρακτήρα και στη συνέχεια ως χρηστικά ναυτικά εγχειρίδια και ενημερωτικά έργα λαϊκού χαρακτήρα

⁵⁵ Άννας Αβραμέα, *The Cartography of the Mediterranean. Maps from Greek Private Collections 15th to 19th Centuries*, κατάλογος 18th International Conference on the History of Cartography, Αθήνα 12-29/7/1999, σ. 7-10· *Η Βενετία των Ελλήνων Ελλάδα των Βενετών. Σημάδια στο χώρο και το χρόνο*, κατ. έκθ. Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, επιμ. Έφη Ανδρεάδη, «Χάρτες. Εισαγωγικό σημείωμα», Αθήνα 1999, σ. 109-122, (Γιώργος Τόλιας)· *Όρους Άθω γης και θαλάσσης περίμετρον χαρτών παραμορφώσεις, «Άθω περιμέτρου μεταμορφώσεις»*, επιμ. Ευάγγελος Λιβιεράτος, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 60-83 (Ευάγγελος Λιβιεράτος) και *Χαρτογράφηση του ελληνικού παράλιου και νησιωτικού χώρου*, «Συνοπτική αναφορά στη χαρτογράφηση του ελληνικού παράλιου και νησιωτικού χώρου», κατ. έκθ., 7ο Διεθνές Συμπόσιο Εθνική Πινακοθήκη, επιμ. Ντιάνα Ζαφειροπούλου, Αθήνα 1989, σ. 22-26 (Τάκης Παπουτσάνης).

για σημαντικές μάχες στη Μεσόγειο. Η εικόνα των χαρτογραφημένων περιοχών δεν είναι πάντα αναγνωρίσιμη για τον σημερινό αναγνώστη, τουλάχιστον όπως έχει διαμορφωθεί η εικονοληπτική του αντίληψη από τη σύγχρονη χαρτογραφική μεθοδολογία. Το ίδιο συμβαίνει και στην περίπτωση του Αγίου Όρους, το οποίο αναγράφεται ως *Monte Sancto*. Στους χάρτες των νησολογίων είτε δεν περιλαμβάνονται στοιχεία της ενδοχώρας του είτε είναι σχεδιασμένες από δύο έως έξι μονές.

Η παλαιότερη αναπαράσταση του Αγίου Όρους συναντάται με την ονομασία *Mons Sanctus*, στο βιβλίο του Cristoforo Buondelmonti (1386-π.1430), *Liber Insularium Archipelagi*, που συνέγραψε στη Ρόδο το 1420. Ο Buondelmonti εργάστηκε για τη συστηματική καταγραφή του Αιγαίου πελάγους ανεπηρέαστος από την πτολεμαϊκή χαρτογραφική επιρροή. Το νησολόγιό του αποτέλεσε το πρώτο γνωστό χειρόγραφο συστηματικής καταγραφής των νησιών του Αιγαίου, συμπεριλαμβανομένου του Αγίου Όρους, της Μεθώνης και της Κωνσταντινούπολης και μέχρι το 1642 συγγραφήκαν πολλά αντίγραφα του. Ο Buondelmonti απέδωσε τη χερσόνησο του Άθω σχηματικά και εντός αυτής σχεδίασε τέσσερις μονές.⁵⁶ Το έργο του επηρέασε τον Henricus Martellus Germanus (Heinrich Hammer, ;-1496), ο οποίος συνέταξε στη Φλωρεντία το 1480/90, το *Insularium Illustratum*. Σε αυτό το νησολόγιο, περιλαμβάνεται η χερσόνησος του Άθω με την ονομασία *m. Sancto*, χωρίς μονές και με κατεύθυνση προς τον βορρά.

Το 1485 ο Bartolomeo dalli Sonetti (Bartolomeo Zamberti), 1473-1543) συμπεριέλαβε τον χάρτη του Αγίου Όρους στο βιβλίο του, *Periplus Nissoon*. Οι χάρτες που σχεδίασε συνοδεύονται από έμμετρα σχόλια σε μορφή σονέτων και είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος που εντάσσει τη σήμανση του προσανατολισμού εντός της χαρτογραφημένης περιοχής. Τέλος, αναφορά πρέπει να γίνει στο έντυπο βιβλίο του Benedetto Bordone (1460-1531), *Isolario di Benedetto Bordone...*,⁵⁷ που τύπωσε στη Βενετία το 1528 και απευθυνόταν σε ευρύ κοινό. Ο χάρτης του Αγίου Όρους είναι πανομοιότυπος με τον χάρτη που σχεδίασε ο Sonetti ακόμα και στη σήμανση του προσανατολισμού και αποτέλεσε τον σχεδιαστικό τύπο της χερσονήσου του Άθω στα νησολόγια που γράφτηκαν μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα.⁵⁸

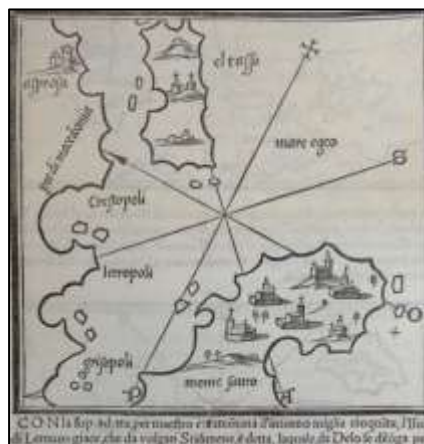
⁵⁶ Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφία και χαρτών περιήγησις...*, ό.π., σ. 157-158.

⁵⁷ Ο πλήρης τίτλος είναι : *Isolario di Benedetto Bordone nel qual si ragiona di tutte l'Isole del mondo, con li lor nomi antichi & moderni, histoire, favole, & modi del loro vivere, & in qual parallelo & clima giaciono. Ricoreto, & di Nuovo riftampato. Con la gionta del Monte del Oro nouamente ritrouato.*

⁵⁸ Γιώργου Τόλια, ό.π., σ. 29-79, στοιχεία για τα νησολόγια αντλούμε επίσης από την Veronica Della Dora, *Mapping a Holy Quasi-Island: Mount Athos in Early Renaissance Isolarii, Imago Mundi*

Αριστερά, Cristoforo Buondelmonti, *Liber Insularium Archipelagi*, 1420, επιχρωματισμένη ξυλογραφία, Bibliotheca Nazionale Marciana Ms lat. XIV 45 = 4595.
 Δεξιά, Henricus Martellus, *Insularium Illustratum*, 1480-90, επιχρωματισμένη ξυλογραφία, 380×570, Λονδίνο, British Library MS 15760, φ. 70v-71r.

Bartolomeo dalli Sonetti, *Periplus Nisison*, Βενετία, 1485, επιχρωματισμένη ξυλογραφία, 280×190, Παρίσι, Bibliothèque Nationale de France, φ. 48r.
 Benedetto Bordone, *Libro ... de tutte l'Isole del mondo ...*, Βενετία, 1528.

Χάρτες περιηγητών

Η αίγλη του Αγίου Όρους και η πνευματική γοητεία που απέπεμπε στον χριστιανικό κόσμο, προσέλκυσε μοναχούς και κοσμικούς που ήθελαν να το γνωρίσουν από κοντά. Ήδη από τις αρχές του 11ου αιώνα μοναχοί και κληρικοί από τη Ρωσία το επισκέφτη-

60:2, 4/6/2008, σ. 139-165 και *Όρους Άθω γης και θαλάσσης περίμετρον χαρτών παραμορφώσεις*, «Ο Άθως των νήσων», ό.π., σ. 217-240 (Ευάγγελος Λιβιεράτος, Γιώργος Τόλιας).

καν και περιόδευσαν στις μονές του για να εντυπώσουν στον αθωνικό μοναχισμό.⁵⁹ Εκτός από τους Ρώσους, περιηγητές και από άλλες χώρες επισκέφτηκαν το Άγιον Όρος καταγράφοντας τις εμπειρίες τους σε απλές περιγραφές, οδοιπορικά, προσκυνητήρια, χάρτες, σχέδια και χαρακτηριστικά.

Η παλαιότερη αναφορά περιηγητή που συνοδεύεται με αναπαράσταση του Αγίου Όρους συναντάται στο έντυπο βιβλίο του Γάλλου φυσιοδίφη Pierre Belon du Mans (1517-1564). Στο βιβλίο του *Les observations de plusieurs singularitez ...*,⁶⁰ αναπαρίσταται εξ απόπτου η δυτική πλευρά του Αγίου Όρους, με τον Άθω σε πολύ μεγαλύτερο μέγεθος σε σχέση με το μήκος της χερσονήσου. Στη σύνθεσή του τοποθέτησε μονές, σκήτες και εκκλησίες της δυτικής και της ανατολικής πλευράς, μικρή περιοχή της Μακεδονίας στα ανατολικά της χερσονήσου, όπως επίσης τη θάλασσα του Στρυμονικού κόλπου στην ανατολική και του Σιγγιτικού κόλπου στη δυτική πλευρά της.⁶¹ Το 1588 συμπεριέλαβε το Άγιον Όρος στην τρίτη έκδοση του *Les observations de plusieurs singularitez ...*, σε χάρτη με τον τίτλο: *Portrait de l'isle Lemnos, du Mont Athos....*⁶² Σε αυτόν τον χάρτη, το αναπαριστά με μικρή κλίση προς τη δυτική πλευρά αλλά από πιο ψηλά, προσφέροντας ολοκληρωμένη εικόνα της χερσονήσου στον αναγνώστη. Η οπτική γωνία των αναπαραστάσεων του Belon επηρέασε μεταγενέστερους σχεδιαστές χαρτών μέχρι και τον 20όν αιώνα, όπως στην αναπαράσταση που σχεδίασε ο Ν. Δέλλιος στη Θεσσαλονίκη για λογαριασμό του τουριστικών επιχειρήσεων «Δούκας tours». Στους χάρτες της έρευνάς μας παρατηρούμε επίσης επιρροές από τον χάρτη του Belon στον αμφιπρόσωπο χάρτη 72, όπου αναπαρίσταται τμήμα του Αγίου Όρους από την νοτιοανατολική και τη νοτιοδυτική πλευρά του.

⁵⁹ Αναφορές για ταξίδια στο Άγιον Όρος έχουν συγγράψει Ρώσοι περιηγητές όπως ο ηγούμενος Δανιήλ το 1106/1107, ο Ιγνάτιος Σμολνιάνιν το 1404 και ο Ζωσιμάς το 1419/1420, οι οποίες συνεχίστηκαν και μετά την κατάληψη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Αντωνίου-Αιμιλίου Ταχιάου, *Τα θαυμαστά μοναστήρια του Αγίου Όρους. Έτσι όπως τα είδε και τα σχεδίασε με ζήλο και πολλή επιμέλεια ο ευλαβής οδοιπόρος μοναχός βασιλείος Γρηγόροβιτς Μπάρσκου όταν περιηγήθηκε την ιερή πολιτεία του Άθωνα το έτος 1744*, Θεσσαλονίκη 1998, σ. 11-18.

⁶⁰ Ο πλήρης τίτλος είναι: *Les observations de plusieurs singularitez et choses mémorables trouuées en Grèce, Asie, Iudée, Egypte, Arabie, & autres pays estranges, redigées en trois livres, Par Pierre Belon du Mans.*

⁶¹ Περιλαμβάνονται οι μονές Χιλανδαρίου, Ξενοφώντος, Φιλοθέου, Ζωγράφου, Αγίου Διονυσίου, Αγίου Παύλου και Βατοπεδίου. Ντόρης Παπαστράτου, *Χάρτινες Εικόνες Ορθόδοξα θρησκευτικά χαρακτηριστικά 1665-1899*, τ. II, Αθήνα 1986, σ. 386.

⁶² Ο πλήρης τίτλος είναι: *Portrait de l'isle Lemnos, du Mont Athos, chef des ceremonies de la religion des Grecs, & de plusieurs autres lieux de Grece & d'Asie, retirez du naturel, fuyuant la description des singularitez des estranges.*

Pierre Belon du Mans, *Le Mont Athos*, Guillaume Cavellat, Παρίσι, 1553.

Pierre Belon du Mans, *Portrait de l'isle Lemnos, du Mont Athos...*, 490×420, H. de Marnef et Veuve G. Cavellat, Παρίσι, 1588.

Ν. Δέλλιου, *Mont Athos*, 20ός αι., εκτύπωση Γ. Μαρκόπουλου, μονή Καρακάλλου. Σύγχρονη αναπαράσταση του Αγίου Όρους στο πρότυπο του Pierre Belon du Mans, για λογαριασμό των τουριστικών επιχειρήσεων «Δούκας Tours» στη Θεσσαλονίκη.

Κατά τον 18ο και 19ο αιώνα παρατηρείται σημαντική αύξηση των επισκεπτών στο Άγιον Όρος. Η άφιξή τους συνοδεύτηκε από περιηγητές διαφόρων χωρών με επιστημονικά και καλλιτεχνικά ενδιαφέροντα, αλλά και από αρχαιολογικές σχολές που ερευνούσαν την ιστορία του Άθω και τη σύνδεσή του με την αρχαία Ελλάδα.⁶³ Σημαντικό έργο ιστορικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος αποτελούν τα βιβλία του ουκρανικής καταγωγής μοναχού και περιηγητή Vasily Grigoryevich-Barsky (1701-1747). Ο Barsky επισκέφτηκε το Άγιον Όρος δύο φορές, το 1725-1726 και το 1744-45 και κατέγραψε τις εντυπώσεις του σε σημειώσεις και υψηλής πιστότητας σχέδια. Το έργο του εκδόθηκε μετά τον θάνατό του από τον Νικολάι Μπαρσούκοβ το 1885 και το 1887 αντίστοιχα στον πρώτο και στον τρίτο τόμο της σειράς εκδόσεων της Ορθοδόξου Παλαιστινιακής Εταιρείας.⁶⁴

Vasily Grigoryevich-Barsky,
Μοναστήριον τοῦ παντοκράτορος
ὁρώμενον ἀπό μεσημβρίας καί δύσεως,
ἱστορηθέν ἐτη ,αψμδ', 1744.

Ο Άγγλος διπλωμάτης, ταξιδιώτης και συγγραφέας Robert Curzon (1810-1873), 14ος βαρόνος του Zouche, ταξίδεψε στην Αίγυπτο, στους Αγίους Τόπους (1833), στα Μετέωρα (1834) και στην Κωνσταντινούπολη, πριν επισκεφτεί τις μονές του Αγίου Όρους το 1837. Το 1849 εξέδωσε το βιβλίο *Visits to the Monasteries of the Levant*, όπου περιγράφει με λεπτομέρεια το οδοιπορικό του. Το βιβλίο επανεκδόθηκε πολλές φορές ως το 1851 και ακόμα μια φορά το 1916. Οι ξυλογραφίες που συνοδεύουν τα κείμενα χαρακτήθηκαν σύμφωνα με τα δικά του σχέδια.⁶⁵

Robert Curzon Jun., *Visits to Monasteries in the Levant*, «Άποψη της Μονής Σταυρονικήτα από την Μονή Παντοκράτορος», ξυλογραφία, Λονδίνο 31916.

⁶³ Νίκου Μ. Μπονόβα, «Το κελλί των Αγίων Πάντων στις Καρυές του Άθω, έδρα των Καρπενησιωτών ζωγράφων», *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, περίοδος Δ' τ. ΛΒ', 2011, σ. 150.

⁶⁴ Αντωνίου-Αιμιλίου Ταχιάου, ό.π., σ. 91.

⁶⁵ Travelogues. *Με το βλέμμα των περιηγητών. Τοπία-Μνημεία-Άνθρωποι. Νοτιοανατολική Ευρώπη-Ανατολική Μεσόγειος-Ελλάδα-Μικρά Ασία-Νότια Ιταλία*, www.laskarifdisfoundation.org, 18/9/2020.

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα αυξήθηκαν τα ταξίδια των περιηγητών στα εδάφη της οθωμανικής αυτοκρατορίας και στις μονές του Αγίου Όρους. Από εκείνη την περίοδο αναφέρουμε ενδεικτικά τον άτλαντα του Ρώσου περιηγητή Vladimir Davydov που εξέδωσε το 1840 στην Αγία Πετρούπολη. Σε αυτόν παρουσιάζεται το οδοιπορικό του στην Ελλάδα και στην οθωμανική αυτοκρατορία, που διήρκεσε από το 1833 έως το 1835. Από τις σημειώσεις του Davydov αντλούνται χρήσιμες πληροφορίες

Vladimir Davydov, *Atlas K Putevym Zapiskam Po Ioniceskim Ostrovam Gretsii, Major Azii I Turcii*, 1840, έγχρωμη λιθογραφία, 425×330, St. Petersburg, (Mt. Athos).

από τις περιοχές που επισκέφτηκε. Στο Άγιον Όρος παρουσιάζει τον γεωγραφικό χάρτη της χερσονήσου του Άθω και παραθέτει περιμετρικά αυτού δώδεκα απόψεις μονών και σκηνών της καθημερινής ζωής των μοναχών.⁶⁶

Τη δεκαετία του 1860 η Adelaide Mary Walker ταξίδεψε στη Μακεδονία και συνέγραψε τον ταξιδιωτικό οδηγό *Trough Macedonia to the Albanian Lakes*, στον οποίο συμπεριέλαβε σχέδια των περιοχών που επισκέφτηκε.

Adelaide Mary Walker, *Trough Macedonia to the Albanian Lakes*, 1864, έγχρωμη λιθογραφία, 150×180, Λονδίνο, («Monastery of Russikos - Mount Athos», ένθετη εικόνα μεταξύ των σελίδων 24-25).

Στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου αναφέρεται στο Άγιον Όρος και ιδιαίτερα στη μονή Αγίου Παντελεήμονος, την οποία απεικονίζει σε ένθετη έγχρωμη λιθογραφία.⁶⁷

Αρχικά, οι απεικονίσεις των περιηγητών είχαν εγκυκλοπαιδικό χαρακτήρα, ενώ από τον 19ο αιώνα αναδείκνυαν τη γαλήνη και την πνευματικότητα που πρόσφερε η μοναστική ζωή στο Άγιον Όρος. Απέδιδαν το φυσικό περιβάλλον και τα κτηριακά συγκροτήματα με μνημειακότητα και μικρογραφική διάθεση, ενώ η τοπογραφική ακρίβεια υποχωρούσε στην αρμονική απόδοση του τοπίου. Περιηγητές, όπως ο V.

⁶⁶ *Χαρτογράφηση του ελληνικού παράλιου και νησιωτικού χώρου*, ό.π., σ. 70-71 και 74, (Τάκης Παπουτσάνης).

⁶⁷ Mary Adelaide Walker, *Trough Macedonia to the Albanian Lakes*, Λονδίνο 1864, σ. 20-32.

Davydon, ο R. Curzon και η A. M. Walker ήταν επηρεασμένοι από την κοινή καλλιτεχνική αντίληψη των τοπιογραφικών απόψεων της εποχής που πήγαζε από τις αρχές της ολλανδικής τοπιογραφίας του 17ου αιώνα.⁶⁸ Οι χάρτες τους ενίσχυαν το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων για την περιοχή, που εκείνη την εποχή εστιαζόταν κυρίως στις αρχαιότητες του ελλαδικού χώρου.⁶⁹

Επιρροές από τους χάρτες περιηγητών συναντάμε σε γραμμικά σχεδιογραφήματα και σε τοπιογραφικές απόψεις, αλλά και στο έργο πολλών Ελλήνων ζωγράφων που καταπαύστηκαν με αναπαραστάσεις περιοχών του Αγίου Όρους. Ενδεικτικά αναφέρουμε τον Λυκούργο Κογεβίνα (1887-1940), τον Σπύρο Παπαλουκά (1892-1957), τον Ευθύμη Παπαδημητρίου (1895-1958) και τον Φώτη Ζαχαρίου (1909-2001) που εξέδωσαν λευκώματα με απόψεις περιοχών και μονών του Αγίου Όρους και νεώτερους όπως τον Φώτη Κόντογλου (1895-1965), τον Γιώργο Παραλή (1908-1975) και τον Πολύκλειτο Ρέγκο (1903-1984).⁷⁰

Αριστερά, Σπύρου Παπαλουκά, *Μονή Διονυσίου*, 1924, λάδι σε χαρτόνι, 50 × 56, ιδιωτική συλλογή.
Δεξιά, Φώτη Ζαχαρίου, *Μονή Παντοκράτορος*, 1980-88, εγκαυστική, 55 × 74,5, οικογενειακή συλλογή.

⁶⁸ *Art and Cartography. Six historical essays*, ed. David Woodward, Σικάγο, 1987, σ. 59 (Svetlana Alpers).

⁶⁹ Απόψεις περιοχών φιλοτεχνούνταν από Έλληνες και για άλλες περιοχές του ελλαδικού χώρου κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα. Ενδεικτική βιβλιογραφία *Ludwig Ross και η Ελλάδα*, Πρακτικά του διεθνούς συνεδρίου, επιμ. Hans Ruprecht Goethe και Όλγα Παλαγγιά, Αθήνα 2-3 Οκτωβρίου 2002, σ. 133 και 134 (Μαρίζα Μαρθάρη).

⁷⁰ Το έργο Ελλήνων ζωγράφων που ασχολήθηκαν με απόψεις του Αγίου Όρους πληροφορούμαστε από τον Δημήτρη Παυλόπουλο, «Το Άγιον Όρος στην ελληνική τέχνη», κατ. έκθ., επιμ. Μάρκος Καμπάνης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2007, σ. 15-30 - Κάτιας Κιλεσοπούλου, «Η σχέση των Θεσσαλονικέων καλλιτεχνών με το Άγιον Όρος», ό.π., σ. 31-45. Ιδιαίτερα, για τον Σπύρο Παπαλουκά από το βιβλίο: *Σπύρος Παπαλουκάς. Θητεία στον Άθω*, επιμ. Μάρκος Καμπάνης, Αγιορειτική Πινακοθήκη, Άγιον Όρος 2003 και για τον Φώτη Ζαχαρίου στο *Φώτης Ζαχαρίου. Άθως: Αποτυπώσεις και μνήμες*, «Μνήμες εικαστικές από τον Άθω: Ζωγραφική – Ψηφιδωτά», επιμ. Δημήτρης Παυλόπουλος, Αγιορειτική Πινακοθήκη, Άγιον Όρος 2002.

Χάρτινες εικόνες

Από τον 17ο έως τα τέλη του 19ου αιώνα το Άγιον Όρος αναπαρίσταται και σε χάρτινες εικόνες, δηλαδή έντυπες παραστάσεις θρησκευτικού περιεχομένου. Πρόκειται για ξυλογραφίες ή χαλκογραφίες με γενικές απόψεις της χερσονήσου του Άθω, μονές του Αγίου Όρους, άγια πρόσωπα της ορθόδοξης πίστης και θρησκευτικές σκηνές με πρότυπα από την εκκλησιαστική ζωγραφική. Τα πρώτα δείγματα εντοπίζονται σε προσκυνητάρια περιηγητών, αλλά από τις αρχές του 18ου αιώνα παράχθηκαν σε μεμονωμένα φύλλα που τυπώθηκαν εντός και εκτός του Αγίου Όρους.⁷¹ Η παραγωγή τους διήρκεσε έως το 1881,⁷² εκτός της περιόδου από το 1821 έως το 1831. Ο ρόλος τους ήταν πολυσήμαντος, αφού λειτουργούσαν ως ενθύμια των μονών που επισκέπτονταν οι προσκυνητές, ως προτρεπτικά μέσα για προσκυνηματικά ταξίδια ή ως αναμνηστικά δώρα για την οικονομική βοήθεια που δέχονταν οι μοναχοί κατά τις ζητείες τους.

Η παλαιότερη απόπειρα αναπαράστασης του Αγίου Όρους ως ξεχωριστής γεωγραφικής οντότητας συναντάται στο βιβλίο του Pierre Belon du Mans, όπως έχει ήδη αναφερθεί στους χάρτες περιηγητών. Ο du Mans αναπαρέστησε όλες τις μονές του Αγίου Όρους, αποδίδοντας τη χερσόνησο του Άθω εξ απόπτου. Με αυτόν τον τρόπο αντιμετώπισε τη αδυναμία της απρόσκοπτης οπτικής τους επαφής που δημιουργούσε η κλίση των πλευρών της κορυφογραμμής κατά μήκος της χερσονήσου και οι δύο ορεινοί όγκοι στην κατάληξή της. Το ίδιο πρόβλημα αντιμετώπισαν όσοι καταπιάστηκαν με τη σχεδίαση του Αγίου Όρους, για αυτό η εκδοχή του Belon αποτέλεσε την πιο αντικειμενική αναπαράσταση της γενικής άποψής του, η οποία συναντάται και σε μεταγενέστερους σχεδιαστές.

Στο *Προσκυνητάριο του Αγίου Όρους του Άθωνος* του Ιωάννη Κομνηνού Μολύβδου (1657-1717), το οποίο τυπώθηκε το 1701 στη μονή Συναγώβου (Snagon) της Ουγγροβλαχίας,⁷³ περιλαμβάνονται δύο χαλκογραφίες που αναπαριστούν, η μια την ανατολική και η άλλη τη δυτική πλευρά της χερσονήσου του Άθω.⁷⁴ Το 1708 ο Bernard de Montfaucon (1655-1741) εξέδωσε στο Παρίσι την *Palaeographia graeca*

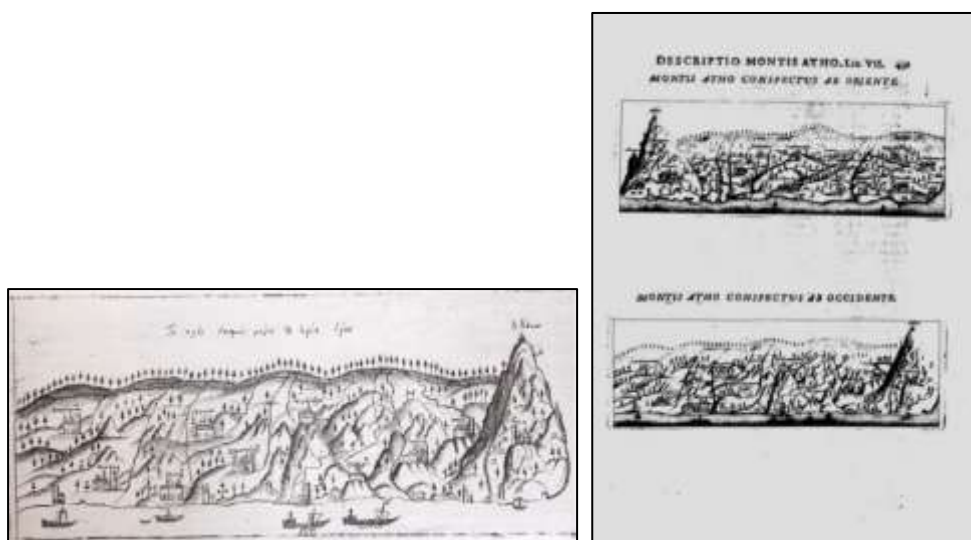
⁷¹ Ντόρης Παπαστράτου, *ό.π.*, τ. I, σ. 15-17.

⁷² Παρά το ότι η Ν. Παπαστράτου αναφέρει στο βιβλίο της ότι τα χαρακτηριστικά που αφορούσαν περιοχές του Αγίου Όρους τυπώνονταν μέχρι το 1865, στη σ. 462 παρουσιάζει χαρακτηριστικό που αναπαριστά τη μονή Εσφιγμένου με χρονολογία εκτύπωσης το 1881. Ντόρης Παπαστράτου, *ό.π.*, τ. II, σ. 385.

⁷³ Περιοχή βόρεια του ποταμού Δούναβη που κατοικούσαν Βλάχοι.

⁷⁴ Ανδρέου Παπαδόπουλου Βρετού, *Κατάλογος τῶν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1821 τυπωθέντων βιβλίων παρ' Ἑλλήνων εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν*, Αθήναι 1845, σ. 11.

sive ...⁷⁵ στην οποία συμπεριέλαβε όλο το *Προσκυνητάριο του Αγίου Όρους του Άθωνος* του Ιωάννη Κομνηνού Μολύβδου και τις ίδιες χαλκογραφίες με τον τίτλο: *DESCRIPTIO MONTIS ATHO, LIB. VII. MONTIS ATHO COSPECTUS AB ORIENTE* και *MONTIS ATHO CONSPECTUS AB OCCIDENTE*. Η αναπαράσταση της ανατολικής και της δυτικής πλευράς της χερσονήσου χωριστά προσέφερε ανεμπόδιστη οπτική επαφή σε όλες τις μονές του Αγίου Όρους, για αυτό υιοθετήθηκε ως γωνία θέασης σε μεταγενέστερους χάρτες και σε ζωγραφικές παραστάσεις. Παράδειγμα αποτελεί ο ένθετος χάρτης που βρίσκεται στο βιβλίο του Γεράσιμου Σμυρνάκη *Ο Άθως και η Χαλκιδική*, που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1902 και αναπαριστά τις δύο πλευρές του Αγίου Όρους. Επίσης, η υδατογραφία του ζωγράφου Θεόφιλου με τίτλο *Άθως ή Άγιον Όρος* που φιλοτέχνησε το 1933 και αναπαριστά τη δυτική πλευρά του, αλλά για αδιευκρίνιστους λόγους πρόσθεσε τρίτη κορυφή βουνού στην κατάληξή της. Από τους χάρτες της έρευνάς μας, η ίδια γωνία θέασης χρησιμοποιήθηκε σε όλες τις κατηγορίες των ζωγραφικών χαρτών, όπου αναπαρίστανται τμήματα της ανατολικής ή της δυτικής πλευράς της χερσονήσου. Στα γραμμικά σχεδιογραφήματα παράδειγμα αποτελεί ο χάρτης 50, στα έγχρωμα σχεδιογραφήματα οι χάρτες 51 και 52 και στις τοπιογραφικές απόψεις οι χάρτες 79, 80, 81 και 97.

Αριστερά, άποψη της ανατολικής πλευρά της χερσονήσου του Αγίου Όρους από το *Προσκυνητάριο του Αγίου Όρους του Άθωνος*, του 1701.

Δεξιά, άποψη της ανατολικής και της δυτικής πλευράς του Αγίου Όρους, από την *Palaeographia graeca sive...*, του 1708, σ. 451.

⁷⁵ Ο πλήρης τίτλος είναι: *Palaeographia Graeca, sive de ortu et progressu literarum graecarum et de variis omnium faeculorum scriptionis graecae generibus: itemque de abbreviationibus & de Notis variarum Artium ac Disciplinarum. Additis Figuris & Schematibus ad fidem manusciporum Codicum. Opera & studio D. Bernardi De Montfaucon, Sacerdotis & Monachi Benedictini è Congregatione Sancti Mauri.*

Αριστερά, ένθετος χάρτης με τίτλο: «Χάρτης του Αγίου Όρους Ἄθω, ΒΑ πρόσοψις και ΜΔ πρόσοψις», στο βιβλίο του Γεράσιμου Σμυρνάκη, *Ό Ἄθως και η Χαλκιδική*, που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1902.

Συλλογή Αγιορειτικής Χαρτοθήκης, eE-AX 1888.

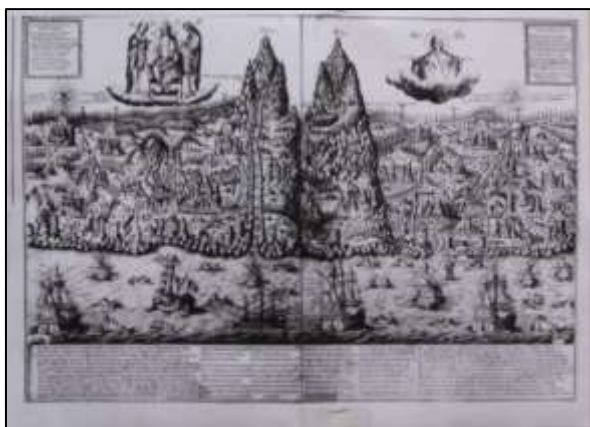
Δεξιά, Θεοφίλου, *Ἄθως ἢ Ἅγιον Όρος*, 1933, υδατογραφία, 73,5 × 172,5, Λέσβος, Μουσείο Θεοφίλου.

Στις αρχές του 18ου αιώνα ο Alexander a Via σχεδίασε τη γενική άποψη του Αγίου Όρους, τοποθετώντας στην ίδια εικόνα τη δυτική και την ανατολική πλευρά του. Η εκδοχή του έδινε τη δυνατότητα ταυτόχρονης εποπτείας των δύο πλευρών της χερσονήσου. Ο a Via ίσως επηρεάστηκε από τις απόψεις που σχεδίασε ο Bernard de Montfaucon, αλλά και από τις αναπαραστάσεις της γενικής άποψης του όρους Σινά.⁷⁶ Για αυτόν τον λόγο η σχεδιαστική του πρόταση υιοθετήθηκε στις μεταγενέστερες γενικές απόψεις του Αγίου Όρους που τυπώθηκαν μέχρι το 1880.⁷⁷ Η θεματολογία των χάρτινων εικόνων επεκτάθηκε και σε αναπαραστάσεις μοναστηριακών κτηριακών συγκροτημάτων, εμπλουτισμένες με αγίους, θρησκευτικά σύμβολα και σκηνές από τον βίο των μοναχών.⁷⁸

⁷⁶ Οι αναπαραστάσεις της μονής Αγίας Αικατερίνης στο Σινά τυπώνονταν ήδη από τα μέσα του 17ου αιώνα και παρουσιάζουν άλλοτε τους δύο και άλλοτε τους τρεις ορεινούς όγκους γύρω από τη μονή. Ντόρης Παπαστράτου, ό.π., τ. II, σ. 340-359.

⁷⁷ Της ίδιας, τ. II, σ. 385-402.

⁷⁸ Εκτός από τη γενική άποψη του Αγίου Όρους, μεγάλο μέρος της παραγωγής τους κάλυπταν οι αναπαραστάσεις αγίων, ενώ παράλληλα παρήχθησαν πολλά χαρακτηριστικά με αναπαραστάσεις κτηριακών συγκροτημάτων των μονών. Το παλαιότερο που έχει εντοπιστεί αφορά στη μονή Βατοπεδίου και χαράχτηκε το 1744 στη Βιέννη από άγνωστο χαράκτη. Ντόρης Παπαστράτου, ό.π., σ. 414.

Αριστερά, Alexander a Via, *Γενική άποψη του Αγίου Όρους*, αρχές 18ου αι., Βενετία, χαλκογραφία, 745×107, Παρίσι, Bibliothèque Nationale, GCC 4918.

Δεξιά, Giannantonio Zuliani, *Η Θεία και Ίερά Βασιλική και Πατριαρχική Μονή του Δοχειαρίου εν τῷ Ἁγιονύμφῳ ὄρει του Ἄθωνος*, 1819, Βενετία, χαλκογραφία, 500×400, Αθήνα, Βυζαντινό Μουσείο.

Η σχεδιαστική αντίληψη των χάρτινων εικόνων δημιούργησε ιδιαίτερο τύπο αναπαραστάσεων του Αγίου Όρους, παρά το ότι παρουσιάζουν ομοιότητες με τις αναπαραστάσεις που περιλαμβάνονταν στα περιηγητικά βιβλία. Η χρήση τους στόχευε στην ανάδειξη του πνευματικού και του θρησκευτικού ρόλου της μοναστικής κοινότητας στο ευρύ κοινό, ενώ παράλληλα η πώλησή τους απέφερε έσοδα στα ταμεία των μονών. Η παραγωγή των χάρτινων εικόνων εξαρτιόταν περισσότερο από την προσωπική συμμετοχή των μοναχών, ως χαρακτών ή ως παραγγελιοδοτών σε εργαστήρια του εξωτερικού και λιγότερο από τους χαρτογραφικούς κύκλους εκτός του Αγίου Όρους. Ο σχεδιαστικός τύπος των χαρακτικών που αναπαριστούν μονές χρησιμοποιήθηκε και σε ζωγραφικές συνθέσεις, όπως στο αντίγραφο της μονής Παντοκράτορος που φιλοτεχνήθηκε τον 18ο αιώνα.⁷⁹

⁷⁹ Συμεών Πασχαλίδης, *Ιερά Μονή Παντοκράτορος. Προσκυνηματικός Οδηγός*, Αγιον Όρος 2005, σ. 103-106.

*Τό ἱερόν καί σεβάσιμον μοναστήριον, τό τιμο[.]. ἐπί τῇ ἐνδόξῳ μεταμορφώσει τοῦ παντοκράτορος
Κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τό κατά τό ἁγιώνυμον Ὅρος τοῦ Ἄθω, τό ἐν τῷ αἰγαίῳ πελάγει, τό
ἱστορηθέν ἐν ἔτη σωτηρίου ,α ψ κ ς, 1726, υδατοχρώματα καί μελάνι,
Οξφόρδη, Βοδλειανή Βιβλιοθήκη.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Τοπογραφικοί χάρτες μονών και μετοχίων τους

Το ενδιαφέρον των Ευρωπαίων για τη χαρτογράφηση του Αγίου Όρους συνέβαλε στη γνώση της γεωμορφίας του μέσω των χωρογραφικών και των ναυτικών χαρτών, όπως και στην ανάδειξη του θρησκευτικού του ρόλου μέσω των νησολογίων και των βιβλίων των περιηγητών. Αντίστοιχα, η ενασχόληση των Αγιορειτών μοναχών με τον σχεδιασμό και την εκτύπωση χάρτινων εικόνων, συνεισέφερε στη σύσφιξη των σχέσεών τους με το ποίμνιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Στη χαρτογραφική παραγωγή που σχετιζόταν με το Άγιον Όρος δεν περιλαμβάνονταν τοπογραφικά σχέδια και χάρτες, η χρήση των οποίων θα συνέβαλε στην επίλυση νομικών και διοικητικών υποθέσεων που προέκυπταν από διεκδικήσεις και καταπατήσεις κτημάτων των μονών.⁸⁰ Η ελλειμματική τεκμηρίωση των γαιών συνδέεται αφενός με την περιορισμένη χαρτογραφική παράδοση στο Βυζάντιο και αφετέρου με την πολιτική των Οθωμανών περί κτηματολογίου και τη μη θεσμοθετημένη κατάγραφή της κτηματικής ιδιοκτησίας με αναφορά σε τοπογραφικούς χάρτες. Ως εκ τούτου, το κενό που δημιουργούσε η έλλειψη της απαραίτητης σχηματικής καταγραφής των γεωτεμαχίων καλυπτόταν από τις πληροφορίες των μοναχών που απασχολούνταν στα χωράφια και από τις γραπτές περιγραφές των συμβολαιογραφικών και των διοικητικών πράξεων.⁸¹

Οι διεκδικήσεις γαιών που συνέχιζαν να διαπράττονται, καθιστούσαν επιτακτική τη χρήση των τοπογραφικών χαρτών, ώστε να κατοχυρώνονται και «οπτικά» τα σύνορά τους. Αργότερα, σχέδια τοπογραφικού χαρακτήρα χρησιμοποιήθηκαν και στις ιδιόρρυθμες μονές από τους Οικονόμους που διαχειρίζονταν τα μετόχια για τις απογραφές των οικονομικών τους πεπραγμένων. Τοπογραφικά σχέδια εμφανίστηκαν στα τέλη του 18ου αιώνα, αλλά η συστηματική σχεδιάσή τους παρατηρείται κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, λόγω του λεγόμενου «Μοναστηριακού ζητήματος» που ανέκυψε στις ρουμανικές ηγεμονίες. Οι μονές, για να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο

⁸⁰ Η πρώτη συστηματική τοπογραφική παραγωγή χαρτών για το Άγιον Όρος πραγματοποιήθηκε από τον Ρώσο Πέτρ Ιβάνοβιτς Σεβαστιάνοφ (1811-1867) το 1861, ο οποίος συνέταξε τον τοπογραφικό χάρτη της χερσονήσου του Άθω. Το έργο του αποτελείται από εννέα φύλλα, στα οποία αναπαρίστανται σε κάτοψη και ορθή προβολή οι δέκα μεγαλύτερες μονές. Για τη σχεδιάσή τους χρησιμοποιήθηκε υδατοχρώματα και μελάνι και απέδωσε το υψομετρικό ανάγλυφο με γραμμική σκίαση κατακόρυφης πηγής φωτός. Στην Κρατική Βιβλιοθήκη της Μόσχας βρίσκονται επτά τοπογραφικά σχέδια και ένα πανοραμικό σχέδιο της αθωνικής χερσονήσου από την κορυφή του Άθω. *Όρους Άθω γης και θαλάσσης περίμετρον χαρτών μεταμορφώσεις*, «Άθω πόνημα χαρτών», ό.π., σ. 285-300 (Μαρία Παζαρή, Νόπη Πλούτογλου).

⁸¹ Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφικές περιπέτειες της Ελλάδας 1821-1919...*, ό.π., σ. 72 και 99.

απώλειας της περιουσίας τους χρειάζονταν λεπτομερείς τοπογραφικούς χάρτες και ανέθεταν τη σχεδιάσή τους σε τοπογράφους των στρατιωτικών σχολών της Βλαχίας και της Μολδαβίας. Αντίστοιχα, για το Άγιον Όρος, τη Μακεδονία και τη Θράκη που τελούσαν υπό οθωμανική κατοχή, η σχεδίαση χαρτών ήταν δυσχερής για τους Έλληνες τοπογράφους με αποτέλεσμα οι ανάγκες να καλύπτονται από ζωγράφους που μόναζαν ή εργάζονταν στο Άγιον Όρος. Εξάιρεση αποτελούν οι χάρτες 68, 69 και 70, της μονής Σίμωνος Πέτρας, που σχεδιάστηκαν από τον Αλέξανδρο Θ.Π.Π. Φωκαέα ο οποίος εφάρμοσε τεχνικές σχεδίασης τοπογραφικών χαρτών.⁸²

Η ανάμειξη του ελληνικού κράτους στη χαρτογράφηση μετοχίων ξεκίνησε μετά τους βαλκανικούς πολέμους το 1913 και την υπογραφή της σύμβασης περί ανταλλαγής των ελληνικών και των τουρκικών πληθυσμών στις 30 Ιανουαρίου του 1923 (χάρτες 53 και 54 της μονής Παντοκράτορος και 82-87 της μονής Εσφιγμένου). Η εφαρμογή της σύμβασης έδωσε τη δυνατότητα σε πρόσφυγες να εγκατασταθούν σε αγροτικές περιοχές της Ελλάδας, από τις οποίες κάποιες ανήκαν στις μονές του Αγίου Όρους. Η διευθέτηση της διανομής περιουσίας των μονών στους πρόσφυγες της Μικράς Ασίας σήμανε την αποδέσμευση των ζωγράφων του Αγίου Όρους από τη σχεδίαση τοπογραφικών χαρτών, αφού τη σχεδιάσή τους ανέλαβαν τοπογράφοι του ελληνικού κράτους.

Εντοπίστηκαν ενενήντα επτά χάρτες που φυλάσσονταν σε δεκατρείς μονές. Οι ογδόντα δύο αναπαριστούν μετόχια που βρίσκονταν στη Μακεδονία, στη Θράκη, στη Βλαχία, στη Μολδαβία και στη Βεσσαραβία, ενώ οι υπόλοιποι δεκαπέντε περιοχές εντός της χερσονήσου του Άθω. Πιο συγκεκριμένα, οι μοσίες (μετόχια) των μονών που βρίσκονταν στη Βλαχία, στη Μολδαβία και στη Βεσσαραβία χαρτογραφήθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας για την επιστροφή τους στο νεοσύστατο ρουμανικό κράτος. Τα μετόχια που κατείχε η μονή Εσφιγμένου στην περιοχή των Σερρών και η μονή Παντοκράτορος στην Ορμύλια Χαλκιδικής⁸³ χαρτογραφήθηκαν λόγω της απαλλοτριώσής τους για την εγκατάσταση προσφύγων από τη Μικρά Ασία. Τα μετόχια των μονών Σίμωνος Πέτρας στη χερσόνησο της Σιθωνίας λόγω καταπατήσεων από Αγιορείτες μοναχούς ή από τους κατοίκους του γειτονικού χωριού Συκιά. Οι περιοχές εντός του Αγίου Όρους λόγω καταπατήσεων και ζημιών που προκλήθηκαν από μοναχούς γειτονικών μονών, τέλος, οι γενικές απόψεις

⁸² Πιθανόν ήταν τοπογράφος, αλλά δεν υπάρχουν στοιχεία που το αποδεικνύουν.

⁸³ Ο χάρτης 55 της μονής Παντοκράτορος αποτελεί τη μοναδική περίπτωση κτηματολογίου στους χάρτες της έρευνάς μας.

περιοχών της χερσονήσου του Άθω και η χερσόνησος της Σιθωνίας για την ευκολότερη εποπτεία τους.

Εντοπίστηκαν εβδομήντα οκτώ τοπογραφικά σχέδια, που σχεδιάστηκαν από τοπογράφους της Βλαχίας, της Μολδαβίας, της Βουλγαρίας και της Ελλάδας και χρονολογούνται από το 1804 έως το 1939. Προσεγγίζουν το θέμα τους χωρογραφικά, οικονομικά ή ιστορικά και παρουσιάζουν σχεδιαστική ομοιογένεια. Συνοδεύονται από τεχνικά στοιχεία που περιλαμβάνουν γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης, προσανατολισμό και πίνακες υπομνημάτων. Επίσης εντοπίστηκαν δεκαεννέα ζωγραφικοί χάρτες, που χρονολογούνται από τα μέσα του 18ου αιώνα έως το 1871. Προσεγγίζουν το θέμα τους χωροταξικά ή γεωμορφικά και μόνο στους χάρτες 65, 66, 79 και 97 χρησιμοποιήθηκαν τεχνικά στοιχεία. Οι χάρτες αυτής της κατηγορίας φιλοτεχνήθηκαν από μοναχούς ή ζωγράφους που εργάζονταν στο Άγιον Όρος⁸⁴ και παρουσιάζουν σχεδιαστική ανομοιογένεια. Αποτελούνται από πέντε τοπογραφικές απόψεις (χάρτες 71, 72, 79, 80 και 97), οκτώ γραμμικά σχεδιογραφήματα (χάρτες 50, 56, 65, 67, 73, 74, 75 και 76) και έξι έγχρωμα σχεδιογραφήματα (χάρτες 1, 2, 51, 52, 66 και 81).

Οι ζωγραφικοί χάρτες αποτελούν κατηγορία χαρτών με ιδιαίτερα σχεδιαστικά χαρακτηριστικά επειδή οι χαρτογραφημένες περιοχές αποδίδονται με ζωγραφικά μέσα. Δεν αναγράφονται τα ονόματα των δημιουργών τους, με εξαίρεση τον χάρτη 79 της μονής Γρηγορίου τον οποίον υπογράφει ο Αγιορείτης Ρώσος μοναχός Γεννάδιος και τον 97 της μονής Κωνσταμονίτου για τον οποίον πληροφορούμαστε από τη βιβλιογραφία ότι φιλοτεχνήθηκε από ζωγράφο με το όνομα Γεννάδιος.⁸⁵ Για την απρόσκοπτη ανάγνωση της διατριβής, δεχόμαστε ότι οι χάρτες αυτής της κατηγορίας δημιουργήθηκαν από ζωγράφους (πρακτικούς, αυτοδίδακτους ή αλληλοδίδακτους), γεγονός που είναι περισσότερο αποδεκτό στις τοπογραφίες αλλά λιγότερο στα γραμμικά και στα έγχρωμα σχεδιογραφήματα. Ο λόγος είναι ότι στις συνθέσεις των σχεδιογραφημάτων παρατηρείται αφαιρετική διάθεση και απλοϊκή σχεδίαση, στοιχεία τα οποία όταν δεν αποτελούν συνειδητή επιλογή των δημιουργών, δείχνουν έλλειψη

⁸⁴ Το Άγιον Όρος αποτέλεσε πόλο έλξης καλλιτεχνών ήδη από τα τέλη του 18ου αιώνα. Από αυτούς, κάποιοι έμειναν αφανείς, αλλά υπήρξαν και επιφανείς καλλιτέχνες (αγιογράφοι) οι οποίοι διαμόρφωσαν τη ζωγραφική του Άθω. Ορισμένοι από αυτούς ίδρυσαν καλλιτεχνικά εργαστήρια με μακροχρόνια δράση στο Άγιον Όρος, όπως οι Γαλατσιανοί, οι Καρπενησιώτες, οι Ιωασαφαίοι, οι Αβραμαίοι και οι Ναζαρηνοί ζωγράφοι. Νίκου Μπονόβα, «Το κελλί των Αγίων Πάντων», ό.π., σ. 151· Δημήτρη Παυλόπουλου, «Η απήχηση των ναζαρηνών», *Η Καθημερινή (Επτά ημέρες)*, επιμ. Κωστής Λιόντης, 14-15 Απριλίου 2001.

⁸⁵ Γέροντος Ιερόθεου Δοχειαρίτου, *Τό Μονύδριον τοῦ Καλλιγράφου*, Αθήνα 1929, σ. 114-116.

ζωγραφικής γνώσης. Όπου υπάρχει έλλειψη ζωγραφικής γνώσης, τότε η ανάγκη απεικόνισης για άμεση αναγνώριση του χώρου δεν απαιτεί καλλιτεχνική παιδεία αλλά στοιχειώδη σχεδιαστική ικανότητα.

Η ύπαρξη των ζωγραφικών χαρτών δημιουργεί το ερώτημα γιατί στο Άγιον Όρος δεν σχεδίαζαν τοπογραφικά σχέδια όπως στη Βλαχία και στη Μολδαβία. Η απάντηση μπορεί να έχει τέσσερις εκδοχές. Η πρώτη σχετίζεται με την επιβολή και την αποδοχή του οθωμανικού συστήματος επί των γαιών, το οποίο αδιαφορούσε για τη συστηματική τοπογραφική καταγραφή τους. Η δεύτερη, αφορά στο γεγονός ότι οι ζωγράφοι του Αγίου Όρους είναι άνθρωποι του περιβάλλοντός του που συνδέονται άμεσα (μοναχοί) ή έμμεσα (κοσμικοί καλλιτέχνες) με αυτό. Το κοινό που συνδέεται με τη σχεδίαση, χρήση και αξιολόγηση των χαρτών συνίστατο από σχεδιαστές, ζωγράφους, ιερωμένους, μοναχούς, διοικητικούς υπαλλήλους και νομικούς που, παρά το ότι αποτελούσαν ευρύ φάσμα ειδικοτήτων, εμπλέκονταν ισόποσα με τον συγκεκριμένο χώρο και είχαν κοινή γλώσσα ανάγνωσής του. Ως εκ τούτου η πληροφόρηση μέσω των εικόνων γινόταν αποδεκτή από όλους τους φορείς παρά το ότι η ποιότητα της πληροφορίας τους ποίκιλε. Εξάιρεση αποτελούν οι χάρτες 56 και 97 για τους οποίους οι αντιβαλλόμενες μονές Δοχειαρίου και Κωνσταμονίτου θεωρούσαν τα στοιχεία τους ανακριβή. Η τρίτη αφορά στη δυσκολία εργασίας Ελλήνων τοπογράφων στις τουρκοκρατούμενες ελληνόφωνες περιοχές (Μακεδονία, Θράκη και νησιά του Αιγαίου πελάγους). Οι μοναχοί ακόμα και αν παρέβλεπαν τους λόγους που προαναφέρθηκαν, δεν προσλάμβαναν Έλληνες τοπογράφους ειδικά για τις υποθέσεις που εκδίκασε το ιεροδικείο. Εξάιρεση αποτελούν οι χάρτες 68, 69 και 70 της μονής Σίμωνος Πέτρας που σχεδιάστηκαν από τον Αλέξανδρο Φωκαέα και ο 55 της μονής Ζωγράφου (βουλγαρική) που σχεδιάστηκε από άγνωστο τοπογράφο (ενδεχομένως από τη Βουλγαρία), για τους οποίους δεν γνωρίζουμε το καθεστώς πρόσληψής τους. Τέλος, η τέταρτη εκδοχή ενδεχομένως σχετίζεται με τη σχέση επιστήμης και θρησκείας. Σύμφωνα με την επιστημονική αντίληψη από τον 17ο αιώνα και έπειτα, δεν θεωρείτο δεδομένο ότι η φύση και όλα τα στοιχεία που την απαρτίζουν δημιουργήθηκε εξ ολοκλήρου από τον Θεό, για αυτό έβγαζε τα δικά της συμπεράσματα με παρατηρήσεις, πειράματα και μετρήσεις. Τα τοπογραφικά σχέδια ήταν ακριβή, αλλά προέρχονταν από τον χώρο της επιστήμης που αντέβαινε στη ζωτική για τους μοναχούς Θεϊκή υπόσταση. Για αυτούς, δεν είχε σημασία η ακριβής

αποτύπωση των περιοχών, αλλά η αναπαράστασή τους όπως την αντιλαμβάνεται ο θρησκευόμενος άνθρωπος.⁸⁶

Η χαρτογραφική διάσταση

Οι περισσότεροι χάρτες που εντοπίστηκαν στις μονές του Αγίου Όρους ανήκουν στη σχεδιαστική κατηγορία των τοπογραφικών σχεδίων και συντάσσονται με συγκεκριμένη επιστημονική μεθοδολογία. Στη δεύτερη σχεδιαστική κατηγορία ανήκουν οι ζωγραφικοί χάρτες, στους οποίους ο χώρος αποδίδεται εικαστικά χωρίς λεπτομέρεια και μετρήσεις.⁸⁷ Σε αυτούς εντάσσουμε τον χάρτη 76, στον οποίον αναπαρίσταται η χερσόνησος της Σιθωνίας. Ο χάρτης θα μπορούσε να θεωρηθεί γεωγραφικός,⁸⁸ λόγω της έκτασης που απεικονίζεται, αλλά εντάσσεται στους τοπογραφικούς χάρτες και ειδικά στους ζωγραφικούς, επειδή τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της χερσονήσου, όπως ο δρόμος και τα όρια των μετοχίων, σχεδιάστηκαν με ελεύθερη σχεδίαση χωρίς αναπαραστατική ακρίβεια.

Τοπογραφικά σχέδια

Στα τοπογραφικά σχέδια η επιφάνεια των χαρτογραφημένων περιοχών προβάλλεται σε οριζόντιο επίπεδο υπό κλίμακα και οι θέσεις που σημειώνονται σε αυτές προσδιορίστηκαν με μετρήσεις. Οι τοπογράφοι στις περισσότερες περιπτώσεις ακολουθούσαν συγκεκριμένα πρότυπα σύνταξης τοπογραφικών σχεδίων, που περιλαμβάνουν την αναγραφή τίτλου και συγκεκριμένα τεχνικά στοιχεία όπως σημάνσεις προσανατολισμού, γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης και υπομνήματα για επεξηγήσεις και παραπομπές. Διαφορές συναντάμε μόνο στον τρόπο σχεδίασης μεταξύ των χαρτών που σχεδιάστηκαν στις ρουμανικές ηγεμονίες, στη Βουλγαρία και στο Άγιον Όρος.

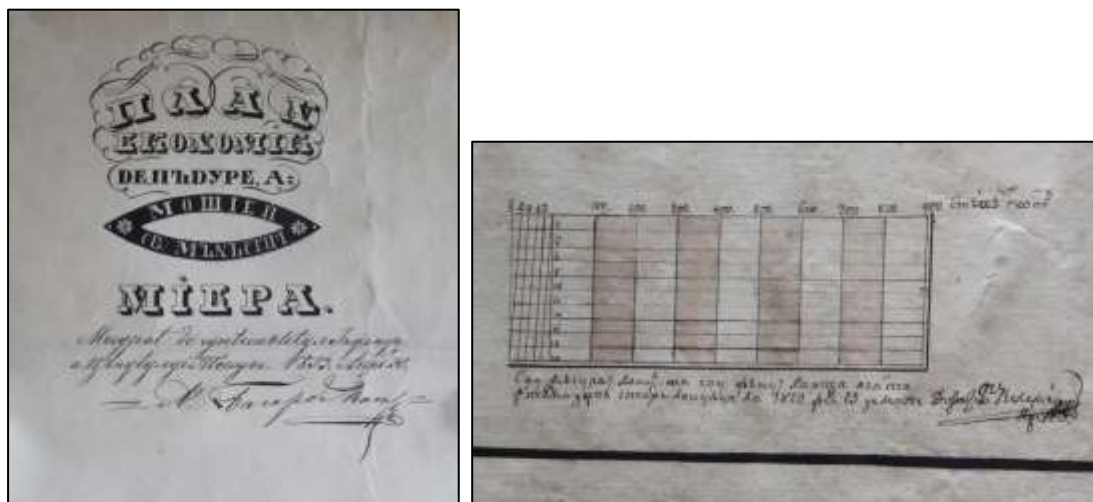
Στους τίτλους αναγράφεται το θέμα των αναπαραστάσεων και συχνά προστίθενται πληροφορίες για τους τοπογράφους, τη χρονολογία, τον τόπο και τον λόγο για τον οποίον σχεδιάστηκαν. Τίτλοι αναγράφονται σε τριάντα επτά από τα εβδομήντα οκτώ τοπογραφικά σχέδια και από αυτά, στα δεκαέξι αναφέρεται μόνο το θέμα των αναπαραστάσεων, ενώ στα είκοσι ένα αναγράφονται πρόσθετες πληροφορίες. Συχνά

⁸⁶ Ενδεικτική βιβλιογραφία *The Oxford handbook of Religion and Science*, ed. Philip Clayton, Oxford University Press, N.Y. 2006, σ. 57-73 (John Polkinghorne) και σ. 407-429 (Scott Atran).

⁸⁷ David Woodward, *Maps as Prints in the Italian Renaissance. Makers, Distributors & Consumers*, Λονδίνο 1995, σ. 5-19.

⁸⁸ Η γεωγραφία ασχολείται με μεγαλύτερες περιοχές από αυτές που απασχολούν τη χωρογραφία και την τοπογραφία, και ο χώρος αναπαρίσταται μέσω μαθηματικών και γεωμετρικών μετρήσεων που συνδέονται άμεσα με το γεωγραφικό μήκος και πλάτος. Του ίδιου, σ. 5-19.

αυτές οι πληροφορίες είναι μακροσκελείς με αποτέλεσμα οι τίτλοι να λειτουργούν περισσότερο ως επεξηγηματικά κείμενα παρά ως σύντομες αναφορές με νοηματική αυτοτέλεια.⁸⁹ Οι τίτλοι είναι γραμμένοι σε ασχεδιάστη περιοχή των χαρτών εντός ή εκτός πλαισίων. Τα πλαίσια σχηματίζονται από απλά γραμμικά τετράπλευρα ή είναι διακοσμημένα με γραμμικά σχέδια.⁹⁰ Το θέμα των αναπαραστάσεων αναγράφεται με κεφαλαία, ευανάγνωστα και καλλιγραφημένα γράμματα, ενώ οι πρόσθετες πληροφορίες αναγράφονται με μικρογράμματη επισεσυρμένη γραφή που συχνά είναι δυσανάγνωστη.⁹¹ Σε κάποιες περιπτώσεις, οι πληροφορίες σχετικά με την εγκυρότητα των σχεδίων τοποθετήθηκαν σε μικρή απόσταση από τις γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης και είναι υπογεγραμμένες από δικαστικούς υπαλλήλους και εντεταλμένους τοπογράφους του κράτους ή των αντιδίκων.

Αριστερά, πρόσθετες πληροφορίες στον τίτλο του χάρτη 20 και δεξιά στη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης του χάρτη 14.

⁸⁹ Τίτλους χωρίς πρόσθετες πληροφορίες έχουν οι χάρτες 9, 17, 26, 27, 36, 53, 55, 68, 69, 70, 82, 83, 84, 85, 86 και 91, ενώ με πρόσθετες πληροφορίες έχουν οι χάρτες 12, 16, 18, 19, 20, 30, 37, 42, 46, 47, 49, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 92 και 96.

⁹⁰ Τίτλους γραμμένους εκτός πλαισίου έχουν οι χάρτες 19, 27, 30, 42, 49, 55, 61, 82, 83, 84, 85 και 86, εντός απλού πλαισίου οι χάρτες 16, 46 και 59 και εντός διακοσμητικού σχεδίου οι χάρτες 9, 12, 17, 18, 20, 26, 36, 37, 53, 57, 58, 60, 62, 63, 64, 68, 91, 92 και 96.

⁹¹ Επισεσυρμένη είναι η γραφή με την οποία καταγράφονται σε κείμενα οι ανάγκες της ιδιωτικής ζωής. Είναι αυθόρμητη, χωρίς αισθητικές προϋποθέσεις, επισιμότητα και εξεζητημένα στοιχεία για αυτό παρουσιάζει ιδιομορφίες που αποκαλύπτουν τον χαρακτήρα και γενικότερα την προσωπικότητα του γραφέα. Οι σημειώσεις των χαρτών του Αγίου Όρους που γράφτηκαν με επισεσυρμένη γραφή (με κεφαλαία και πεζά γράμματα) συχνά είναι ανορθόγραφες, διότι συντάχθηκαν από ολιγογράμματος γραφείς. Elpidio Mioni, *Εισαγωγή στην ελληνική παλαιογραφία*, μτφρ. Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης, Αθήνα 2009, σ. 59-60.

Για την εγκυρότητα των τοπογραφικών σχεδίων ήταν απαραίτητη η αναγραφή του ονοματεπωνύμου των τοπογράφων, η ιδιότητα και η υπογραφή τους.⁹² Υπέγραφαν ως μηχανικοί, γεωμέτρεις, χαρτογράφοι ή χωρομέτρεις, υποδηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο ότι είχαν εκπαιδευτεί σε στρατιωτικές σχολές. Σε ορισμένες περιπτώσεις δήλωναν και τον στρατιωτικό τους βαθμό όπως στους χάρτες 34, 35 και 40 της μονής Βατοπεδίου, στους οποίους ο ελεγκτής τοπογράφος υπέγραψε ως ταγματάρχης Παναϊότι, στον χάρτη 17 ο τοπογράφος Ιωάν Νεγρούτς, υπέγραψε ως ταγματάρχης χωρομέτρεις και στον χάρτη 93 της μονής Εσφιγμένου ο τοπογράφος που προσέλαβαν χωρικοί υπέγραψε ως γεωμέτρεις ταγματάρχης Π. Παβελέσκου.

Σε άλλες περιπτώσεις οι τοπογράφοι δήλωναν το διοικητικό τους αξίωμα (βόρνικος, σεργάρης, παχάρνικος, σπαθάρης, καμινάρης κ.ά.)⁹³ και την ιδιότητά τους ως δημόσιοι μηχανικοί του κράτους, μηχανικοί νομών ή πληρεξούσιοι νομικών και φυσικών προσώπων. Τέτοιο παράδειγμα συναντάμε στον χάρτη 44 της μονής Βατοπεδίου στον οποίο ο Καλιστράτ Σβιντέρσκι υπέγραψε ως ο πληρεξούσιος μηχανικός χωρομέτρεις που όρισε το ειρηνοδικείο του νομού Τεκούτσι. Κάποιοι τοπογράφοι υπέγραφαν με διαφορετική ιδιότητα σε κάθε χάρτη που σχεδίαζαν, όπως ο Φοτάκι Φούλτζερ που υπέγραψε τον χάρτη 27 ως γεωμέτρεις του νομού Μποτοσάνι, τον 28 ως γεωμέτρεις του νομού Ιασίου, τον 29 ως κλουτσιάρης και τον 30 ως μηχανικός και καθηγητής στο δημόσιο σχολείο του Ιασίου. Σε άλλες περιπτώσεις, οι αντίδικοι ή οι διοικητικές υπηρεσίες προσέλαβαν τοπογράφους για την επικύρωση χαρτών που σχεδίασαν άλλοι τοπογράφοι, όπως ο Αλεξάντερ φον Μπαϊαρδή που επικύρωσε τον χάρτη 19 και ο Ν. Σαρμπαντόβιτσι που επικύρωσε τον 40, τον οποίον σχεδίασε ο Γκεώργκε Φιλιπέσκο Ντούμπσα. Αντίστοιχα, ο Φέρντιναντ Μπράουν ενέκρινε τη γνησιότητα των στοιχείων του χάρτη 94, που σχεδίασε ο Ν. Σαρμπαντόβιτσι, έπειτα από κλίση του δικαστηρίου, υπογράφοντας με την ιδιότητα του δημοσίου γεωμέτρεις, του κόμισου και του υποψηφίου δημάρχου του δήμου Μάρντακ.⁹⁴

Έξχωριστή περίπτωση αποτελεί ο χάρτης 55 της μονής Ζωγράφου, που πιθανόν σχεδιάστηκε από τοπογράφο απόφοιτο της βουλγαρικής στρατιωτικής ακαδημίας. Κρίνοντας όμως από τη διαφορά στον γραφικό χαρακτήρα των σημειώσεων, από το είδος των μελανιών, με τις οποίες γράφτηκαν, και από τον τρόπο σχεδίασης της σήμανσης προσανατολισμού και της γραμμικής κλίμακας, άλλος θα πρέπει να

⁹² Μόνο τα τοπογραφικά σχέδια 11, 19, 22, 53, 86 και 87 δεν είναι υπογεγραμμένα.

⁹³ Βλ. Γλωσσάριο για τα καθήκοντα του κάθε διοικητικού αξιώματος.

⁹⁴ Περισσότερες πληροφορίες για τους τοπογράφους παρέχονται στο κεφάλαιο Κατάλογος τοπογράφων και ζωγράφων.

σχεδίασε τον προσανατολισμό, άλλος θα έγραψε τις σημειώσεις στα Ελληνικά και άλλος θα τις μετέφρασε στα Οθωμανικά.

Η ημερομηνία σχεδίασης των χαρτών αποτελούσε σημαντικό στοιχείο για τις ελεγκτικές αρχές για αυτό αναγράφεται στους περισσότερους χάρτες. Διαφορές συναντάμε μόνο στο σύστημα χρονολόγησής τους, το οποίο διαφέρει ανάλογα με την περιοχή και την εποχή που σχεδιάστηκαν. Οι τοπογράφοι των ρουμανικών ηγεμονιών χρονολογούσαν τα σχέδιά τους σύμφωνα με το Ιουλιανό ημερολόγιο.⁹⁵ Οι χάρτες 28, 40, 64 και 89 χρονολογήθηκαν επίσης σύμφωνα με το Ιουλιανό ημερολόγιο, αλλά στις σημειώσεις τους αναφέρεται η χρονολογία παλαιότερων οριοθετήσεων των χαρτογραφημένων γεωτεμαχίων με τη βυζαντινή μέθοδο χρονολόγησης. Οι Έλληνες τοπογράφοι ανέγραφαν το έτος σχεδίασης των χαρτών 53, 68, 69 και 70 σύμφωνα με το Ιουλιανό ημερολόγιο και των χαρτών 54, 82, 83, 84, 85 και 86 σύμφωνα με το Γρηγοριανό. Τέλος, ο χάρτης 55 της μονής Ζωγράφου χρονολογήθηκε σύμφωνα με το ισλαμικό ημερολόγιο σε έτος Εγίρας.⁹⁶

Στα τοπογραφικά σχέδια αναπαρίστανται σε κάτοψη οι χαρτογραφημένες περιοχές και τα χαρακτηριστικά στοιχεία της επιφανείας τους όπως κτήρια, δέντρα κ.ά. Η μορφολογική δομή του αναγλύφου του εδάφους (πρανή, ράχες, φαράγγια, ρέματα, διάσελα, λόφοι και βουνά) αποδίδεται με τονικές ή με γραμμικές σκιάσεις κατακόρυφης πηγής φωτός και με ισοϋψείς καμπύλες, δηλαδή κλειστές καμπύλες γραμμές, που ενώνουν σημεία ίδιου υψομέτρου. Η τονική σκίαση κατακόρυφης πηγής φωτός συναντάται σε εξήντα ένα τοπογραφικά σχέδια,⁹⁷ η γραμμική σκίαση σε τρία⁹⁸ και η μέθοδος των ισοϋψών καμπυλών σε εννέα.⁹⁹ Οι τρεις μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τη σκίαση του υψομετρικού αναγλύφου ακολουθούν τη χρονική εξέλιξη επεξεργασίας των χαρτών. Η τονική και η γραμμική σκίαση εμφανίστηκαν τον 18ο αιώνα και αποτελούν εμπειρική εικαστική διαδικασία, ενώ οι

⁹⁵ Το σύστημα χρονολόγησης του Ιουλιανού ημερολογίου εισήχθη από τον Ιούλιο Καίσαρα το 46 π.Χ. και αντικαταστάθηκε σταδιακά από το Γρηγοριανό ημερολόγιο που έπεται κατά δεκατρείς ημέρες. Η αντικατάσταση ξεκίνησε από τις καθολικές χώρες το 1582, ακολούθησαν οι προτεσταντικές και τελευταίες οι ορθόδοξες χώρες, με τελευταία από αυτές την Ελλάδα που το υιοθέτησε την 1η Μαρτίου του 1923. Roscoe Lamont, «The reform of the Julian Calendar», *Popular Astronomy*, τ. 28 (1920), σ. 18· «Τό νέον ήμερολόγιον», *Ἔθνος*, 1/3/1923, σ. 1.

⁹⁶ Πρόκειται για το σύστημα χρονολόγησης που χρησιμοποιείται στα μουσουλμανικά κράτη. Ξεκινά από το έτος 1 όταν ο Μωάμεθ εξορίστηκε από τη Μέκκα και κατέφυγε στη Μεδίνα που αντιστοιχεί στο έτος 622 του Γρηγοριανού ημερολογίου.

⁹⁷ Η φωτοσκίαση κατακόρυφης φωτεινής πηγής συναντάται στους χάρτες 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 78, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95 και 96.

⁹⁸ Η γραμμοσκίαση κατακόρυφης φωτεινής πηγής συναντάται στους χάρτες 35, 77 και 86.

⁹⁹ Οι ισοϋψείς καμπύλες συναντούνται στους χάρτες 12, 53, 68, 69, 70, 82, 83, 84 και 85, ενώ ακριβείς μετρήσεις φέρουν μόνο στους χάρτες 82, 83, 84 και 85.

ισοϋψείς καμπύλες χρησιμοποιήθηκαν από τον 19ο αιώνα και στηρίζονται σε επιστημονικές μετρήσεις, όπως στους χάρτες 82, 83, 84 και 85.¹⁰⁰ Εξάριση αποτελεί ο χάρτης 12 που σχεδιάστηκε το 1804, ο 55 που σχεδιάστηκε το 1866 και οι 68, 69 και 70 που σχεδιάστηκαν το 1878, στους οποίους οι ισοϋψείς καμπύλες αποδίδονται με ελεύθερη σχεδίαση χωρίς ακριβή συσχέτιση των πραγματικών υψομετρικών διαφορών του εδάφους. Οι τρεις τρόποι απόδοσης του αναγλύφου του εδάφους χρησιμοποιούνται σε χάρτες ημιτοπογραφικού τύπου, οι οποίοι δεν ακολουθούν την επιστημονική γεωδαιτική μεθοδολογία δηλαδή τον τριγωνισμό που αποτελεί το χαρακτηριστικό στοιχείο των τοπογραφικών χαρτών.¹⁰¹ Η μέθοδος της τονικής σκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός συναντάται επίσης σε γεωγραφικούς χάρτες όπως στον *Πίναξ της μεσημβρινής Ηπείρου και της Θεσσαλίας*, που περιλαμβάνει τη χερσόνησο του Άθω και σχεδίασε ο Μιχαήλ Θ. Χρυσόχοου (1834-1921) το 1881.¹⁰²

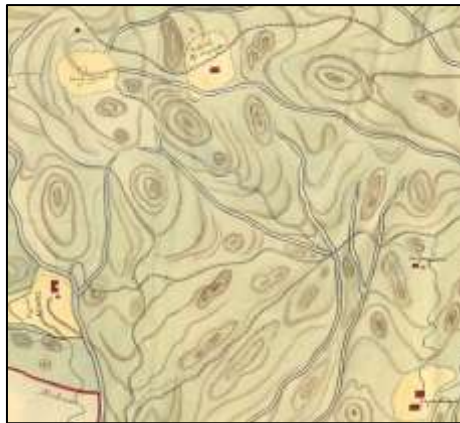
Απόδοση του αναγλύφου του εδάφους με τονική σκίαση κατακόρυφης πηγής φωτός στον χάρτη 36 (αριστερά) και με γραμμική σκίαση κατακόρυφης πηγής φωτός στον χάρτη 77 (δεξιά).

¹⁰⁰ *Όρος Άθω γης και θαλάσσης περίμετρον χαρτών παραμορφώσεις*, ό.π., «Όρους ανάγλυφα και σκιάσεις», σ. 258-259 (Χρυσούλα Μπούτουρα).

¹⁰¹ *Το Ανατολικό Ζήτημα και η ενσωμάτωση της Θεσσαλίας - Άρτας (1875-1881). Σάτιρα και Πολιτική*, κατ. έκθ., Κέντρο Τέχνης Ντε Κίρικο, Βόλος 2011· «Η Ελληνική χαρτογραφία το β' μισό του 19ου αιώνα. Με αφορμή εικόνες από μια έκθεση χαρτών για την επέτειο της ενσωμάτωσης της Θεσσαλίας (1881)», σ. 1 (Ευάγγελος Λιβιεράτος).

Η ανάπτυξη της τοπογραφίας με γεωδαιτικά όργανα μετρήσεων και της μεθόδου του τριγωνισμού ξεκίνησε στα μέσα του 16ου αιώνα στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Ευάγγελου Λιβιεράτου, *Χαρτογραφίας και χαρτών περιήγησις...*, ό.π., σ. 183.

¹⁰² Ο Μιχαήλ Θ. Χρυσόχοος ήταν ιστοριοδίφης με καταγωγή από την Ήπειρο, ο οποίος ασχολήθηκε με την ελληνική γεωγραφία ιδιαίτερα της Ηπείρου και της Θεσσαλίας. Η συμβολή του ήταν σημαντική στην προσάρτηση αυτών των περιοχών στο ελληνικό κράτος το 1881. Του ίδιου, σ. 11-12.

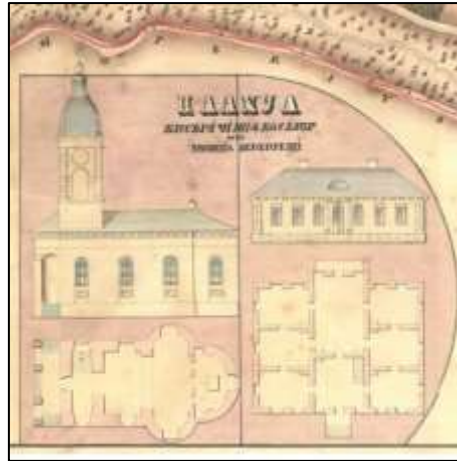
Απόδοση του αναγλύφου του εδάφους με isoυγείς καμπύλες ελεύθερης σχεδίασης στον χάρτη 69 (αριστερά) και με γεωδαιτικές και τοπογραφικές μεθόδους στον χάρτη 84 (δεξιά).

Αριστερά, Μιχαήλ Θ. Χρυσοχόου, *Πίναξ της μεσημβρινής Ηπείρου και της Θεσσαλίας*, 1881, λιθογραφία, 1:200.000, Συλλογή Αγιορειτικής Χαρτοθήκης, eE-AX1908.
Δεξιά, λεπτομέρεια από την περιοχή της χερσονήσου του Αθω, στην οποία το ανάγλυφο του εδάφους αποδίδεται με τονική σκίαση κατακόρυφης πηγής φωτός.

Μετά τη σχεδίαση της χαρτογραφημένης περιοχής χρωματίζονται τα επιμέρους τμήματά της, οι συνοριακές γραμμές, οι επίδικες περιοχές και οι δεντροστοιχίες των δασών ή των καλλιεργειών. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία των χαρτογραφημένων περιοχών (οικισμοί, κτήρια, γέφυρες, ρέματα, καλλιεργημένες εκτάσεις και δέντρα) αποδίδονται σχηματοποιημένα, ενώ τα δέντρα σε είκοσι οκτώ χάρτες σχεδιάστηκαν σε όψη και με φωτοσκίαση πλαγίας πηγής φωτός.¹⁰³ Εξάιρεση αποτελεί ο χάρτης 46, στον οποίον σχεδιάστηκε με λεπτομέρεια η όψη και η κάτοψη εκκλησίας και οικίας στη μοσία Σαντρέστι.

¹⁰³ Πρόκειται για τους χάρτες 4, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 24, 25, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94 και 96.

Αριστερά, σχεδίαση χαρακτηριστικών στοιχείων στην επιφάνεια της χαρτογραφημένης περιοχής στον χάρτη 7. Δεξιά, λεπτομερής αναπαράσταση κτηρίων στον χάρτη 46.

Η θέση ανάγνωσης των χαρτών ορίζεται από την κατεύθυνση των επιμέρους στοιχείων τους, δηλαδή από τις αναγραφές στις χαρτογραφημένες περιοχές, στους τίτλους και στις γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης. Αντιθέτως, δεν ορίζεται από τη θέση του βορρά, διότι οι τοπογράφοι συχνά έστρεφαν τις χαρτογραφημένες περιοχές κατάλληλα με σκοπό να μειώνουν τις εξωτερικές διαστάσεις των χαρτών. Ως αποτέλεσμα αυτής της τακτικής, η βορινή πλευρά τους δεν βρίσκεται πάντα στην πάνω πλευρά των χαρτογραφημένων περιοχών.

Συνήθης τακτική των τοπογράφων επίσης είναι η τοποθέτηση όλων των επιμέρους στοιχείων των χαρτών με κοινή κατεύθυνση, ώστε να διευκολύνεται η ανάγνωσή τους. Εξαιρέση αποτελούν οι χάρτες 8, 10, 17, 24, 37, 47, 55, 58, 66, 67, 74 και 94, στους οποίους τα επιμέρους στοιχεία δεν έχουν κοινή κατεύθυνση. Σε αυτούς τους χάρτες, ακόμα και όταν ένα από τα στοιχεία είναι τοποθετημένο με διαφορετική φορά σε σχέση με τα υπόλοιπα, ο αναγνώστης πρέπει να τους στρέψει στη σωστή θέση για την απρόσκοπτη ανάγνωσή τους. Το ίδιο συμβαίνει και στους χάρτες 66 και 67 που δεν έχουν τεχνικά στοιχεία για να ορίσουν συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης και οι αναγραφές εντός των χαρτογραφημένων περιοχών έχουν κυκλική διάταξη και για αυτόν τον λόγο πρέπει να περιστρέφονται κατά την ανάγνωσή τους. Στους χάρτες των οποίων τα επιμέρους στοιχεία δεν έχουν κοινή φορά, η θέση ανάγνωσης ορίζεται από την κατεύθυνση των τίτλων ή των αναγραφών εντός των χαρτογραφημένων περιοχών. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις που πρέπει να περιστρέφονται κατά την ανάγνωσή τους, συμβατικά θεωρούμε ότι ο βορράς βρίσκεται στην πάνω πλευρά. Η

κατεύθυνση των επιμέρους στοιχείων των χαρτών επηρεάζει και τη θέση που πρέπει να τοποθετούνται για να διαβάζονται. Όταν έχουν κοινή κατεύθυνση, οι χάρτες τοποθετούνται σε όρθια ή σε οριζόντια θέση, ενώ στην αντίθετη περίπτωση τοποθετούνται σε οριζόντια θέση ώστε να περιστρέφονται κατά την ανάγνωσή τους.

Σημαντικό βοήθημα για την ανάγνωση των χαρτών είναι η ένδειξη του προσανατολισμού των χαρτογραφημένων περιοχών. Τα σημεία του ορίζοντα αποδίδονται με συμβατική σήμανση προσανατολισμού, σχεδιασμένη με πυξίδες ή με βέλη,¹⁰⁴ ενώ μόνο στον χάρτη 12 της μονής Βατοπεδίου συναντάμε την αναγραφή των τεσσάρων σημείων του ορίζοντα στις αντίστοιχες πλευρές τους. Η σήμανση προσανατολισμού με πυξίδες αποτελεί τη συνηθέστερη επιλογή των τοπογράφων, αφού τη συναντάμε σε σαράντα τρεις χάρτες αντί των τριάντα στους οποίους σχεδιάστηκε με βέλη. Οι πυξίδες είναι τοποθετημένες έξω από τις χαρτογραφημένες περιοχές και παρέχουν μεγαλύτερο εύρος σχεδιαστικών και χρωματικών παραλλαγών σε σχέση με τα βέλη. Συνήθως είναι σχεδιασμένες με οκτώ κορυφές και σπανιότερα με δύο, τέσσερις ή δεκαέξι.¹⁰⁵ Η θέση του βορρά σημειώνεται πάντα στην αντίστοιχη κορυφή της πυξίδας με την αναγραφή ολόκληρης λέξης, με το αρχικό της γράμμα, με γεωμετρικό σχέδιο ή με συνδυασμούς αυτών. Εξαίρεση αποτελεί η πυξίδα που σχεδιάστηκε στον χάρτη 55 στην οποία δεν σημειώνεται η θέση του βορρά. Όπου υπάρχει ένδειξη του νότου, της ανατολής και της δύσης τότε αναγράφεται με ολόκληρη τη λέξη ή μόνο με το αρχικό της γράμμα.

Τα βέλη τοποθετήθηκαν σε ασχεδιάστη περιοχή των χαρτών ή καλύπτονται από τη χαρτογραφημένη περιοχή, αφήνοντας εμφανή μόνο τα άκρα τους.¹⁰⁶ Εξαίρεση αποτελεί ο χάρτης 22, στον οποίον το βέλος είναι σχεδιασμένο πάνω στη χαρτογραφημένη περιοχή. Η μύτη των βελών έχει κατεύθυνση πάντα προς τον βορρά, για αυτό δεν είναι απαραίτητη η επισήμανσή του. Στις περιπτώσεις που επισημαίνονταν, αναγραφόταν ολογράφως, με το αρχικό γράμμα της λέξης ή με λιτό διακοσμητικό

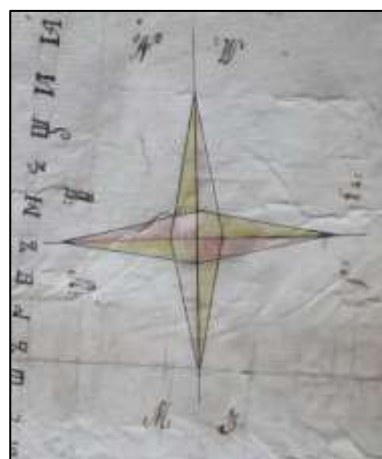
¹⁰⁴ Δεν έχει σχεδιαστεί προσανατολισμός στους χάρτες 82, 83, 84 και 85 της μονής Εσφιγμένου. Επίσης δεν έχει σχεδιαστεί στον χάρτη 54 της μονής Παντοκράτορος επειδή αποτελεί κατάλογο γεωτεμαχίων. Στους χάρτες 7 και 45 της μονής Βατοπεδίου δεν γνωρίζουμε εάν έχει σχεδιαστεί προσανατολισμός, διότι λείπει μεγάλο τμήμα τους.

¹⁰⁵ Πυξίδα με δεκαέξι κορυφές έφεραν οι χάρτες 15, 26, 27 και 44, με οκτώ οι χάρτες 4, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 21, 24, 25, 31, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 42, 86, 88, 89 και 90, με τέσσερις οι χάρτες 10, 19, 20, 23, 41, 46, 47, 48, 61, 64, 92 και 93 και με δύο ο χάρτης 53.

¹⁰⁶ Στους χάρτες 8, 11, 29, 32 και 59 τα βέλη τοποθετήθηκαν σε ασχεδιάστη περιοχή, ενώ στους χάρτες 16, 17, 18, 28, 30, 33, 36, 49, 57, 58, 60, 63, 77 και 78 ήταν καλυμμένα από τη χαρτογραφημένη περιοχή με εμφανή μόνο τα άκρα τους.

σχέδιο.¹⁰⁷ Στις περιπτώσεις που επισημαίνεται ο νότος στο πίσω τμήμα των βελών, αναγράφεται ολογράφως ή μόνο το αρχικό γράμμα της λέξης. Στα βέλη που σχεδιάστηκαν στους χάρτες 94 και 96 ο βορράς σημειώθηκε με το αρχικό γράμμα της λέξης και με διακοσμητικό σχέδιο, στους χάρτες 49, 57 και 60 αναγράφηκε μόνο ο βορράς ολογράφως και στους 63 και 96 μόνο ο νότος.

Οι περισσότεροι τοπογράφοι σχεδίαζαν και τους δύο τύπους σημάνσεων προσανατολισμού, ενώ άλλοι σχεδίαζαν μόνο πυξίδες και μάλιστα με τόσο συγκεκριμένα σχεδιαστικά γνωρίσματα ώστε να συντελούν στην ταύτισή τους. Παράδειγμα αποτελούν οι πυξίδες που σχεδίασε ο Μάρκου Ρακοβίτσα στους χάρτες 24, 25, 34, 35 και 38, ο Αλεξάντερ φον Μπαϊαρδή στους 6, 19, 20 και 42, ο Ντουμητράκη Κέλεμεν στους 4, 13 και 14, ο Γκεώργκε Φιλipέσκου Ντούμσα στους 37, 40 και 46, ο Καλιστράτ Σβιντέρσκι στους 15 και 44 και ο Φοτάκη Φούλτζερ στους χάρτες 3 και 43.

Αριστερά χάρτης 25. Μάρκου Ρακοβίτσα, σήμανση προσανατολισμού με οκτακόρυφη πυξίδα.

Ο βορράς επισημαίνεται ολογράφως και με γεωμετρικό σχέδιο, ενώ τα άλλα τρία σημεία του ορίζοντα ολογράφως.

Δεξιά χάρτης 43. Φοτάκη Φούλτζερ, σήμανση προσανατολισμού με τετρακόρυφη πυξίδα και επισήμανση των τεσσάρων σημείων του ορίζοντα με το αρχικό τους γράμμα.

Ιωάν Πρεντέτι, σήμανση προσανατολισμού στον χάρτη 59 με βέλος και επισήμανση του βορρά και του νότου με τα αρχικά τους γράμματα.

¹⁰⁷ Στους χάρτες 16, 17, 18, 33, 60 και 91 ο βορράς αναγράφηκε στις μύτες των βελών ολογράφως, στους χάρτες 8, 11, 22, 29, 30, 32, 49, 57, 58, 59 και 63 με το αρχικό γράμμα της λέξης, στους χάρτες 94 και 96 σημειώθηκε με γεωμετρικό σχέδιο και στους χάρτες 57, 68, 69, 70 και 78 δεν υπάρχει επισήμανσή του.

Όλα τα τοπογραφικά σχέδια αναπαριστούν γεωτεμάχια, εκτός από τον χάρτη 28, στον οποίον αναπαρίστανται οικόπεδα στο Ιάσιο και τον 33, στον οποίον αναπαρίσταται ο οικισμός Φοσκάνι και τα οικόπεδα που βρίσκονται στην ανατολική πλευρά του. Από τα γεωτεμάχια στα οποία ήταν δυνατός ο υπολογισμός της έκτασής τους, το μικρότερο αναπαρίσταται στον χάρτη 35 με έκταση 441 στρεμμάτων και το μεγαλύτερο στον χάρτη 14 με έκταση 414.770 στρεμμάτων, αλλά τα περισσότερα αγροτεμάχια καλύπτουν έκταση 5.000 έως 20.000 στρεμμάτων. Σε αυτούς τους χάρτες δεν υπολογίζεται ο χάρτης 76 στον οποίον αναπαρίσταται η χερσόνησος της Σιθωνίας, που έχει έκταση 514,7 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Οι αποστάσεις και οι εκτάσεις των χαρτογραφημένων περιοχών είναι υπολογισμένες και καταγεγραμμένες σε όλα τα τοπογραφικά σχέδια, εκτός από τον χάρτη 53.

Για τον υπολογισμό των εκτάσεων χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικές μονάδες μέτρησης, ανάλογα με την περιοχή και την εποχή που σχεδιάστηκαν οι χάρτες. Στις ρουμανικές ηγεμονίες χρησιμοποιούσαν την ίδια μονάδα μέτρησης μέχρι την ίδρυση του ρουμανικού κράτους, στο οποίο καθιερώθηκε κοινό μετρικό σύστημα. Έως τότε χρησιμοποιήθηκε στη Βλαχία το στάνζεν και το Σερμπάν Βόντα,¹⁰⁸ ενώ στη Μολδαβία χρησιμοποιούνταν περισσότερα μετρικά συστήματα. Τα επικρατέστερα ήταν η ηγεμονική, η μεσαία και η κοινή παλάμη και πιο σπάνια το κοινό και το ηγεμονικό στάνζεν.¹⁰⁹ Ως δευτερεύουσες μονάδες μέτρησης μήκους χρησιμοποιήθηκαν το αυστριακό τσολ, το παμάντ και το βήμα, ενώ για τον υπολογισμό του εμβαδού το τετραγωνικό στάνζεν, το τετραγωνικό φάλτσε και η υποδιαίρεσή του η πραζίνα.¹¹⁰

¹⁰⁸ Μονάδα μέτρησης μήκους, που χρησιμοποιούνταν από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα στα ρουμανικά πριγκιπάτα. Το 1 στάνζεν (Stânjen) διαιρούνταν σε 8 παλάμες και αντιστοιχούσε σε 2 μέτρα. Η αντιστοιχία του στην Τρανσυλβανία ήταν 1,896 μέτρα, στη Βλαχία σε 1,962 μέτρα και στη Μολδαβία σε 2,230 μέτρα. Nicolae Stoicescu, *Cummacurau Stramosii. Metrologia Medievala a petetroriului romaniei*, Βουκουρέστι 1971, σ. 39, 47-48 και 58-59. Η μονάδα μέτρησης μήκους Σερμπάν Βόντα (Sherban Bodâ) δημιουργήθηκε το 1679 από τον Sherban Cantacuzino Vodă ή Bodâ (1640-1688). Ο Bodâ ισοσκελίσε το μήκος των τριών στάνζεν σε ενιαία μονάδα μέτρησης που αντιστοιχούσε σε 1,968 μέτρα και ονομάστηκε Sherban Bodâ (Σερμπάν Βόντα) προς τιμήν του. *Instituti Fendale din Târile Române. Dicționar*, ed. Academiei Republicii Socialiste România, Βουκουρέστι 1988, σ. 455 (Alexadru Constantinescu). Οι μετρήσεις στους χάρτες 58, 59, 60 και 77 έγιναν με στάνζεν και στους χάρτες 61, 62, 63, 64 και 78 με Σερμπάν Βόντα.

¹⁰⁹ Η ηγεμονική παλάμη χρησιμοποιήθηκε ως μονάδα μέτρησης στους χάρτες 4, 5, 7, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 39, 42, 44, 91, 92 και 94, η μεσαία παλάμη στους χάρτες 29 και 34, η κοινή παλάμη στους χάρτες 6, 10 και 28, το κοινό στάνζεν στους χάρτες 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 17, 18, 19, 20, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 77, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95 και 96 και το ηγεμονικό στάνζεν στους χάρτες 7, 13, 20, 21, 23, 29, 31, 35, 39 και 43.

¹¹⁰ Το τσολ συναντάται στους χάρτες 6, 15, 26, 27, 40, 41 και 43, το παμάντ στους χάρτες 18 και 29, το βήμα και το τετραγωνικό φάλτσε στον χάρτη 10, το τετραγωνικό στάνζεν στους χάρτες 15, 16,

Στη Βεσσαραβία χρησιμοποιήθηκε η ρωσική μονάδα μέτρησης σάνζεν για τη μέτρηση του μήκους και η δεκάτη για τον υπολογισμό του εμβαδού.¹¹¹ Συνήθης τακτική των τοπογράφων ήταν η χρήση διαφορετικών μονάδων για τη μέτρηση του ίδιου μεγέθους. Ο συνδυασμός των μονάδων μέτρησης ποικίλει, αλλά συνήθως στις γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης αναγράφονται τα στάνζενι, τα τσολ και οι ηγεμονικές παλάμες, ενώ στους πίνακες με τις επεξηγήσεις τα φάλτσι, οι πραζίνι, τα παμάντουρι και τα βήματα.

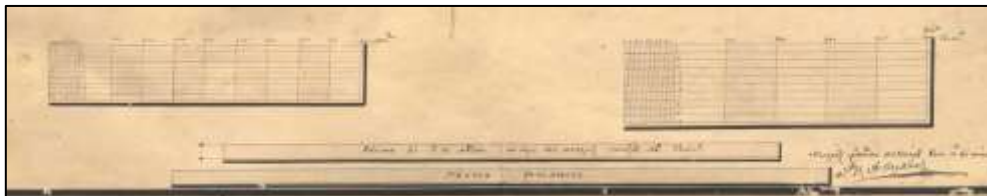
Η αναλογία της πραγματικής έκτασης των αγροτεμαχίων προς την έκταση που αναπαρίσταται στους χάρτες καταγράφηκε με γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης και συνήθως συνοδεύονται από τις αντίστοιχες αριθμητικές κλίμακες. Οι γραμμικές κλίμακες είναι ευθείες παράλληλες γραμμές χωρισμένες σε ίσα οριζόντια και κάθετα διαστήματα, στις οποίες σημειώνονται οι αποστάσεις της πραγματικής επιφάνειας του εδάφους στην αντίστοιχη μονάδα μέτρησης. Οι αριθμητικές, είναι ο λόγος της έκτασης της πραγματικής επιφάνειας του εδάφους προς τη χαρτογραφημένη. Η έκταση των χαρτογραφημένων περιοχών αποτυπώνεται σε κλίμακα με αναλογίες που κυμαίνονται από 1:80 (αριθμητική κλίμακα) στον χάρτη 13 της μονής Βατοπεδίου μέχρι 1:15.000 στον χάρτη 62 της μονής Δοχειαρίου, αλλά στα περισσότερα τοπογραφικά σχέδια χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα 1:1000. Οι χάρτες σε μεγάλη κλίμακα, αποτυπώνουν μεγάλες επιφάνειες εδάφους χωρίς λεπτομέρειες, ενώ σε μικρή κλίμακα, που πλησιάζει το 1:1, αποτυπώνουν μικρότερες επιφάνειες του εδάφους με λεπτομερείς καταγραφές των στοιχείων που περιέχουν.

Στις γραμμικές κλίμακες των τοπογραφικών σχεδίων της μονής Βατοπεδίου (χάρτες 3-49) αναγράφεται το στάνζεν ως μονάδα μέτρησης μήκους. Στους χάρτες 6, 15, 26, 27, 40 και 41 εκτός από το στάνζεν αναγράφεται η αυστριακή μονάδα μέτρησης τσολ και στους χάρτες 6, 10, 13, 28, 29 και 34 σχεδιάστηκαν δύο γραμμικές κλίμακες με τις αντίστοιχες αριθμητικές που αναφέρονται σε διαφορετικές μονάδες μέτρησης. Στα τοπογραφικά σχέδια της μονής Δοχειαρίου (χάρτες 57-64) χρησιμοποιήθηκε το Σερμπάν Βόντα ως μονάδα μέτρησης μήκους και στο τοπογραφικό σχέδιο της μονής

22, 30, 43, το ηγεμονικό στάνζεν στον χάρτη 10, η φάλτσε στους χάρτες 8, 9, 10, 13, 15, 16, 19, 20, 26, 27, 30, 32, 37, 44, 46, 92, 94 και 96 και η πραζίνα στους χάρτες 9, 10, 15, 19, 26, 32, 44, 46, 92 και 96.

¹¹¹ Το σάνζεν (Сансей ή Сажень) είναι μονάδα μέτρησης μήκους που χρησιμοποιήθηκε στη Ρωσία και αντιστοιχούσε σε 2,133 μέτρα. Η δεκάτη (Десятин) είναι μονάδα μέτρησης εμβαδού, ίση με 2,4 τετραγωνικά σάνζεν που αντιστοιχούσαν σε 10.925,4 τετραγωνικά μέτρα. *Obsolete Russian units of measurement*, www.Wikipedia, 12/5/2020.

Ζωγράφου (χάρτης 55) το τουρκικό μέτρο.¹¹² Τέλος, στους χάρτες 82, 83, 84, 85, 86 και 87 της μονής Εσφιγμένου δεν σχεδιάστηκε γραμμική κλίμακα αποτύπωσης αλλά μόνο αριθμητική.

Γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης του χάρτη 29. Αριστερά, η αναλογία της είναι 1:800 παμαντούρι και δεξιά 1:500 ηγεμονικά στάνζενι. Κάτω από τις γραμμικές κλίμακες αναγράφεται στο πρώτο πλαίσιο *μεσαία παλάμη* και στο δεύτερο *ηγεμονική παλάμη*.

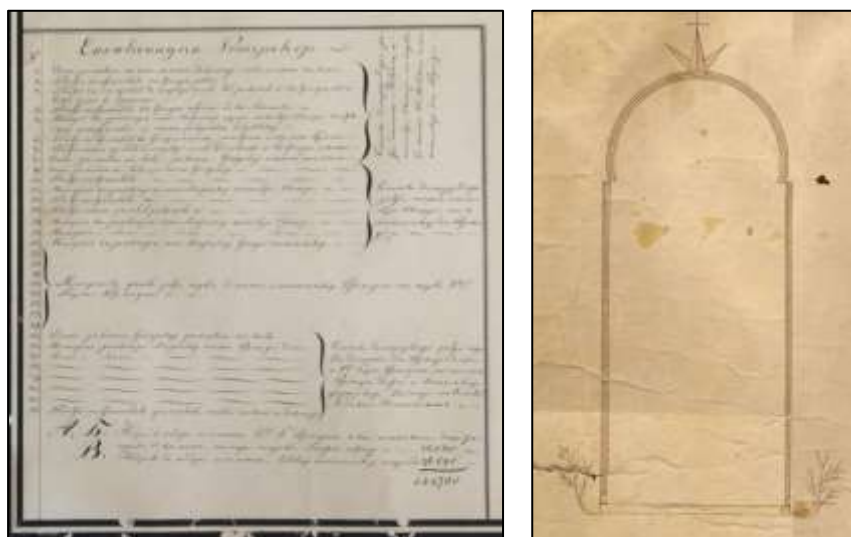
Στα περισσότερα τοπογραφικά σχέδια είναι χρωματισμένη ολόκληρη την επιφάνεια των οικοπέδων και των γεωτεμαχίων ή μόνο το περίγραμμά τους κατά μήκος των συνοριακών τους γραμμών. Η πρακτική αυτή εφαρμόστηκε σε γεωγραφικούς χάρτες και σε πορτολάνους ήδη από τον 15ο αιώνα, όπου οι χαρτογράφοι χρωμάτιζαν το περίγραμμα ή ολόκληρες περιοχές, χώρες και ηπείρους. Οι συνοριακές γραμμές των αγροτεμαχίων που αναπαρίστανται στα τοπογραφικά σχέδια συχνά βρίσκονταν σε δύσβατες περιοχές και η χάραξή τους γινόταν με οροθέσια που ήταν τοποθετημένα σε σταθερά σημεία (βράχους, μεγάλα δέντρα, κοίτες ποταμών) ή σε μη σταθερά σημεία. Τα οροθέσια λειτουργούσαν ως τοπογραφικά σημεία και οι θέσεις τους συχνά καταγράφονταν στους χάρτες με την αναγραφή συνοδευτικών επεξηγηματικών σημειώσεων. Εξάιρεση αποτελούν οι χάρτες 28, 82, 83 και 84, στους οποίους τα οροθέσια συνοδεύονται από την αναγραφή των γεωγραφικών τους στιγμάτων σε μοίρες, πρώτα και δεύτερα λεπτά και οι χάρτες 31, 43, 49 και 53 στους οποίους τα οροθέσια καταγράφονται με τοπογραφικούς αριθμούς.

Σημαντικό βοήθημα στην ανάγνωση των χαρτών αποτελούσε η αναγραφή της ονομασίας χωριών, θέσεων, ποταμών, μονών και εκκλησιών. Σε περιπτώσεις που κρίνονταν απαραίτητο, οι χαρτογράφοι περιέγραφαν λεπτομερώς γεγονότα σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των γεωτεμαχίων και τις θέσεις των οροθεσιών τους, όπως συνέβαινε και στα κείμενα με τις καταγραφές της παρουσίας των μονών. Οι

¹¹² Η μονάδα μέτρησης που χρησιμοποιήθηκε στον χάρτη αναφέρεται ως «τουρκικό μέτρο», το οποίο ισούται με το δεκαδικό μέτρο. Σοφία Τζωρτζακάκη-Τζαρίδου, «Γνωμοδότηση αντιστοιχίας οθωμανικών μέτρων επιφανείας», δκτλγρ, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2014, σ. 5.

σημειώσεις αναγράφονται στις αντίστοιχες θέσεις των χαρτογραφημένων περιοχών, ενώ οι εκτεταμένες αναγραφές σε υπομνήματα που βρίσκονται έξω από αυτές.

Τα υπομνήματα συχνά γράφονται σε πίνακες που ορίζονται από απλά τετράπλευρα πλαίσια. Σε τέσσερις περιπτώσεις οι πίνακες είναι διακοσμημένοι με γραμμικά σχέδια (χάρτες 15, 43, 92 και 96) και σε δύο με ζωγραφικό διάκοσμο (χάρτες 15 και 36). Οι πίνακες που περικλείουν αριθμημένες παραπομπές και σχετίζονται με θέματα των χαρτογραφημένων περιοχών, χωρίζονται σε κάθετες και σε οριζόντιες στήλες. Φέρουν τίτλους όπως: *Πίνακας ερμηνειών*, *Επεξηγηματικό σημείωμα*, *Ερμηνεία*, *Επεξήγηση σημάτων*, *Αρίθμηση σημάτων*, *Επεξήγηση αριθμών ή Επεξήγηση αριθμών και γραμμάτων*, ενώ σε άλλες περιπτώσεις αντί τίτλων αναγράφονται λεπτομερείς περιγραφές του περιεχομένου των κειμένων. Σε κάποιες περιπτώσεις, τα κείμενα καταλαμβάνουν μικρότερο χώρο σε σχέση με τις διαστάσεις των πινάκων εντός των οποίων είναι γραμμένα (χάρτες 5, 10, 12, 16, 17, 33, 35, 36, 38, 43, 45, 46, 95 και 97) και σε άλλες περιπτώσεις, οι πίνακες παρέμειναν κενοί (χάρτες 5, 15, 32 και 92), γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι σχεδιάστηκαν πριν την αναγραφή των κειμένων.

Αριστερά, πίνακας υπομνήματος στον χάρτη 60.
Δεξιά, άγραφο πλαίσιο πίνακα στον χάρτη 5.

Οι τοπογράφοι των ρουμανικών πριγκιπάτων χρησιμοποιούσαν ευρέως τους πίνακες υπομνημάτων, για την αναγραφή οικονομικών, διοικητικών και νομικών θεμάτων που σχετίζονταν με τις χαρτογραφημένες περιοχές. Σε κάποιες περιπτώσεις οι σημειώσεις ήταν τόσο εκτεταμένες που κάλυπταν σχεδόν ολόκληρη την ασχεδιάστη

επιφάνεια των χαρτών. Παράδειγμα αποτελεί ο χάρτης 33, όπου στην αριστερή πλευρά του είναι σχεδιασμένη η κάτοψη του οικισμού Φοσκάνι και στη δεξιά αναγράφονται σε πίνακα εννιακόσιες μία αριθμημένες παραπομπές με τα ονόματα όλων των κατοίκων του οικισμού και το ιδιοκτησιακό καθεστώς των κτηρίων στα οποία κατοικούσαν ή εργάζονταν.

Ζωγραφικοί χάρτες

Στους ζωγραφικούς χάρτες, οι χαρτογραφημένες περιοχές και οι θέσεις των χαρακτηριστικών τους σημείων αποδίδονται κατά προσέγγιση χωρίς σχεδιαστική λεπτομέρεια και τοπογραφικές μετρήσεις. Στα γραμμικά και στα έγχρωμα σχεδιογράφημα, η επιφάνεια των χαρτογραφημένων περιοχών προβάλλεται σε κάτοψη (εκτός από τον χάρτη 81 της μονής Γρηγορίου). Στις τοπιογραφικές απόψεις, οι χαρτογραφημένες περιοχές αποδίδονται από ψηλά και υπό γωνία, δίνοντας την ψευδή εντύπωση στον θεατή ότι ο ζωγράφος απεικόνιζε τις πραγματικές περιοχές σαν να βρισκόταν σε εκείνη τη θέση. Οι ζωγράφοι δεν ακολούθησαν συγκεκριμένα πρότυπα για τη σύνταξη των χαρτών και μόνο στους χάρτες 71, 79 και 97 χρησιμοποίησαν τεχνικά στοιχεία (προσανατολισμό, κλίμακα αποστάσεων και επεξηγηματικές σημειώσεις).¹¹³

Χαρτογραφούσαν σύμφωνα με την προσωπική τους αντίληψη για την οπτικοποίηση του χώρου και όπως αναφέρει ο Γέροντας Ιερόθεος Δοχειαρίτης για τον χάρτη 97, η διαφορά των ζωγράφων από τους τοπογράφους, που τους ονόμαζε γεωμέτρους, ήταν δεδομένη και θεωρούνταν διαφορετικά επαγγέλματα.¹¹⁴

Στους περισσότερους ζωγραφικούς χάρτες δεν αναγράφηκαν τίτλοι. Από τους δεκαεννέα ζωγραφικούς χάρτες, τίτλο φέρει ένα γραμμικό σχεδιογράφημα (χάρτης 75), ένα έγχρωμο σχεδιογράφημα (χάρτης 65) και μία τοπιογραφική άποψη (χάρτης 71), ενώ στην περίπτωση του χάρτη 50 (γραμμικό σχεδιογράφημα) ως τίτλος αναγράφεται σημείωση με το θέμα που απεικονίζεται.¹¹⁵

Ο τίτλος του χάρτη 65.

Σε όλες τις περιπτώσεις, οι τίτλοι αναγράφονται στα Ελληνικά με μικρογράμματη

¹¹³ Ο χάρτης 71 δεν φέρει σήμανση προσανατολισμού και οι 79 και 97 κλίμακα αποτύπωσης.

¹¹⁴ Γέροντος Ιερόθεου Δοχειαρίτου, *ό.π.*, σ. 114-116. Επίσης, ο Αρχιμανδρίτης Καθηγούμενος Συμεών Κωνσταμονίτης, στο βιβλίο του χαρακτηρίζει τον δημιουργό του ίδιου χάρτη *ειδικό ζωγράφο*. Αρχιμανδρίτου Συμεών Κωνσταμονίτου, *ό.π.*, σ. 10.

επισευρμένη γραφή, χωρίς πρόσθετες πληροφορίες για τον ζωγράφο, τη χρονολογία ή τον λόγο που σχεδιάστηκαν. Επίσης δεν είναι γνωστό εάν γράφτηκαν από τους ζωγράφους την εποχή που φιλοτεχνήθηκαν οι χάρτες ή μεταγενέστερα.

Στοιχεία για την ταυτότητα των ζωγράφων και τη χρονολογία σχεδίασης των χαρτών γνωρίζουμε μόνο για τρεις τοπιογραφίες (χάρτες 71, 79 και 97). Ο χάρτης 79 της μονής Γρηγορίου υπογράφηκε και χρονολογήθηκε το 1847 από τον Ρώσο Αγιορείτη μοναχό Γεννάδιο και ο χάρτης 97 της μονής Κωνσταμονίτου φιλοτεχνήθηκε το 1846, και σύμφωνα με τη βιβλιογραφία ο ζωγράφος που τον φιλοτέχνησε ονομαζόταν Γεννάδιος.¹¹⁶ Οι δύο χάρτες παρουσιάζουν κοινά σχεδιαστικά χαρακτηριστικά και μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι φιλοτεχνήθηκαν από τον Ρώσο Αγιορείτη μοναχό Γεννάδιο. Επίσης, ο χάρτης 71 της μονής Σίμωνος Πέτρας δεν είναι υπογεγραμμένος, αλλά γνωρίζουμε από τις σημειώσεις που φέρει, ότι φιλοτεχνήθηκε μεταξύ των ετών 1878 και 1880.¹¹⁷ Ο χάρτης παρουσιάζει ομοιότητες με την τεχνοτροπία των χαρτών 79 και 97 και θα μπορούσε να αποδοθεί στον Ρώσο Αγιορείτη μοναχό Γεννάδιο, αλλά εξαιτίας της μεγάλης χρονικής διαφοράς από τους άλλους δύο χάρτες, πιθανόν φιλοτεχνήθηκε από κάποιον μαθητή του ή άλλο ζωγράφο που έχει επηρεαστεί από την τεχνική του Γενναδίου.

Στους ζωγραφικούς χάρτες ο χώρος αποδίδεται σε όψη ή σε συνδυασμό κάτοψης και όψης. Στα γραμμικά σχεδιογραφήματα, τα πιο σημαντικά στοιχεία των χαρτογραφημένων περιοχών (κτίσματα, δάση και μεμονωμένα δέντρα) αποδίδονται σε όψη, ενώ σε δύο περιπτώσεις (χάρτες 56 και 67) ο χώρος αποτυπώθηκε σε κάτοψη και σε τέσσερις (χάρτες 50, 73, 74 και 75) σε όψη. Στα έγχρωμα σχεδιογραφήματα, τα σημαντικά στοιχεία των χαρτογραφημένων περιοχών αποδόθηκαν σε όψη, ενώ η επιφάνειά τους σε πέντε περιπτώσεις σε όψη (χάρτες 51, 52, 65, 67 και 81) και στον χάρτη 66 σε κάτοψη. Στις τοπιογραφικές απόψεις (χάρτες 71, 72, 79, 80 και 97) η επιφάνειά τους αποτυπώθηκε σε όψη όπως και τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία, Τέλος, στον χάρτη 76 της μονής Αγίου Παύλου η χερσόνησος της Σιθωνίας αναπαρίσταται σε κάτοψη όπως στα τοπογραφικά σχέδια.

Η απεικόνιση συγκεκριμένων περιοχών του Αγίου Όρους σε όψη (χάρτες 50, 51, 52, 71, 72, 79, 80, 81 και 97) ήταν λογικό επόμενο για τους ζωγράφους λόγω της κλίσης του εδάφους από την κορυφογραμμή που διατρέχει τη χερσόνησο του Άθω

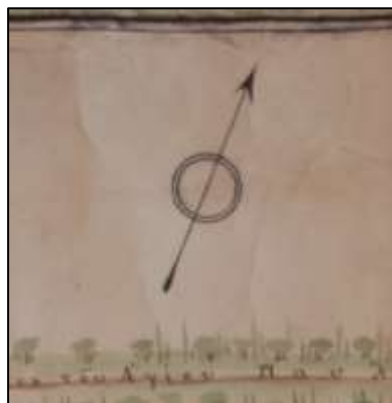
¹¹⁵ Ως τίτλος αναγράφεται: " *Τά άνωθεν δυτικά μέρη έτούτης τής συνοπτικής χάρτας: και τών κάτωθεν έτούτων μερών:- τοῦ άγιου ὄρους:*

¹¹⁶ Γέροντος Ιερόθεου Δοχειαρίτου, ό.π., σ. 114-116.

¹¹⁷ Οι χρονολογίες στους τρεις χάρτες καταγράφονται σύμφωνα με το Ιουλιανό ημερολόγιο.

προς τη θάλασσα. Η απόδοση αυτών των περιοχών σε όψη ενδεχομένως προέρχεται από τη βυζαντινή αισθητική των αγιογραφιών, στις οποίες απέδιδαν με όψεις το φυσικό περιβάλλον. Τα σημαντικότερα στοιχεία όλων των χαρτογραφημένων περιοχών που αποδίδονται σε όψη, είναι σχεδιασμένα σε μεγαλύτερες διαστάσεις από τις πραγματικές.

Αναφορά στο προσανατολισμό φέρει ένα γραμμικό σχεδιογράφημα (χάρτης 50), ένα έγχρωμο σχεδιογράφημα (χάρτης 65) και τρεις τοπιογραφικές απόψεις (χάρτες 72, 79 και 97). Μόνο οι χάρτες 79 και 97 φέρουν σήμανση προσανατολισμού που σχεδιάστηκε με βέλος και δυο ομόκεντρους κύκλους στο μέσο αυτού. Στους χάρτες 50 και 65 ο προσανατολισμός επισημαίνεται με την αναγραφή κάθε σημείου του ορίζοντα στην αντίστοιχη πλευρά τους, ως Άρκτος (Βορράς), Ανατολή, Μεσημβρία (Νότος) και Δύσις. Με τον ίδιον τρόπο επισημάνεται στη μία

Το σχέδιο της σήμανσης προσανατολισμού που χρησιμοποιήθηκε στους χάρτες 79 και 97.

πλευρά του αμφιπρόσωπου χάρτη 72 της μονής Αγίου Παύλου, στην οποία ο βορράς αναγράφεται ως *Το βόριον μέρος* και ο νότος ως *Τό νότιον μέρος*.

Οι ζωγράφοι χρησιμοποίησαν τα οθωμανικά μέτρα και σταθμά, που διατηρήθηκαν μέχρι τη σταδιακή αντικατάστασή τους και μετά την υιοθέτηση του γαλλικού μετρικού συστήματος από το ελληνικό κράτος το 1836. Στον χάρτη 55 χρησιμοποιήθηκε το τουρκικό μέτρο, στον 53 το τετραγωνικό μέτρο και το στρέμμα, στους 54, 65, 82, 83, 84, 86 και 87 το στρέμμα, στον 65 το στρέμμα και ο πήχυς και στους 68, 69 και 70 το μέτρο. Γραμμική κλίμακα αποτύπωσης χρησιμοποιήθηκε σε μία τοπιογραφική άποψη (χάρτης 71 της μονής Σίμωνος Πέτρας), στην οποία όμως δεν αναγράφεται μονάδα μέτρησης.

Στους ζωγραφικούς χάρτες δεν αναγράφονται σε πίνακες παραπομπών τα τοπωνύμια, οι μονές, οι εκκλησίες ή οι σημειώσεις με σύντομες περιγραφές γεγονότων, αλλά μόνο εντός των χαρτογραφημένων περιοχών (χάρτες 1, 2, 51, 52, 56, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 81 και 97).¹¹⁸ Εξαιρέση αποτελεί ο χάρτης 65, στον οποίον σχεδιάστηκαν δύο πίνακες, με πληροφορίες για την έκταση της χαρτογραφημένης περιοχής και οι επεξηγήσεις συντομογραφιών όπως και ο χάρτης 97, στον οποίον

¹¹⁸ Μόνο στους χάρτες 66 και 67 δεν αναγράφονται σημειώσεις.

αναγράφεται σημείωση στο περιθώριο της χαρτογραφημένης περιοχής σχετικά με την επικύρωσή του από την Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους. Οι σημειώσεις είναι γραμμένες στα Ελληνικά (χάρτες 1, 50, 51, 71, 72, 73, 74, 75, 80 και 81), ενώ στους χάρτες 2, 56, 76 και 97 αναγράφονται στα Ελληνικά και στα Οθωμανικά, στον χάρτη 79 στα Ελληνικά και στα Ρωσικά και στον χάρτη 67 στα Οθωμανικά και στα καραμανλήδικα.¹¹⁹ Τα τοπωνύμια μεταφέρονται αυτούσια από την καθομιλουμένη στον γραπτό λόγο και οι σημειώσεις που συχνά είναι μακροσκελείς (χάρτες 50, 51, 56 και 97) είναι δυσανάγνωστες και με πολλά ορθογραφικά λάθη. Η ύπαρξή τους δείχνει προσκόλληση στη λειτουργία των εγγράφων και σε κάποιες περιπτώσεις δυσκολία σχεδιασμού και παρουσίασης περίπλοκων καταστάσεων.

Η εικαστική διάσταση

Η σύνταξη των τοπογραφικών σχεδίων προϋποθέτει την εφαρμογή επιστημονικών μετρήσεων και γραφικών τεχνών. Οι κανόνες της επιστήμης και της αισθητικής που εφαρμόζονται έχουν σκοπό τη βέλτιστη αναγνωσιμότητά τους και τη ρεαλιστική απόδοση των περιοχών που αναπαριστούν. Οι τοπογράφοι-μηχανικοί συνέτασσαν τα τοπογραφικά σχέδια με επιστημονικά δεδομένα και η αισθητική τους είχε επιρροές κυρίως από το καλλιτεχνικό κίνημα του Νεοκλασικισμού (1750-1830),¹²⁰ ενώ οι ζωγράφοι είχαν επιρροές από την αιογραφία και την ελληνική λαϊκή ζωγραφική.

Τοπογραφικά σχέδια

Η αισθητική των τοπογραφικών σχεδίων του 19ου αιώνα που εντοπίστηκαν στις μονές του Αγίου Όρους, ειδικά εκείνων που σχεδιάστηκαν στις ρουμανικές ηγεμονίες από το 1804 έως το 1871, διαμορφώθηκε κυρίως από τις καλλιτεχνικές αξίες του Νεοκλασικισμού και λιγότερο του Ρομαντισμού, ενώ σε λίγες περιπτώσεις συναντάμε

¹¹⁹ Καραμανλήδικα είναι η γραφή των Οθωμανικών και των Τουρκικών με ελληνικούς χαρακτήρες και χρησιμοποιήθηκε από τουρκόφωνους Έλληνες της Μικράς Ασίας. Γ. Μπαμπινιώτη, *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα 2008, σ. 830.

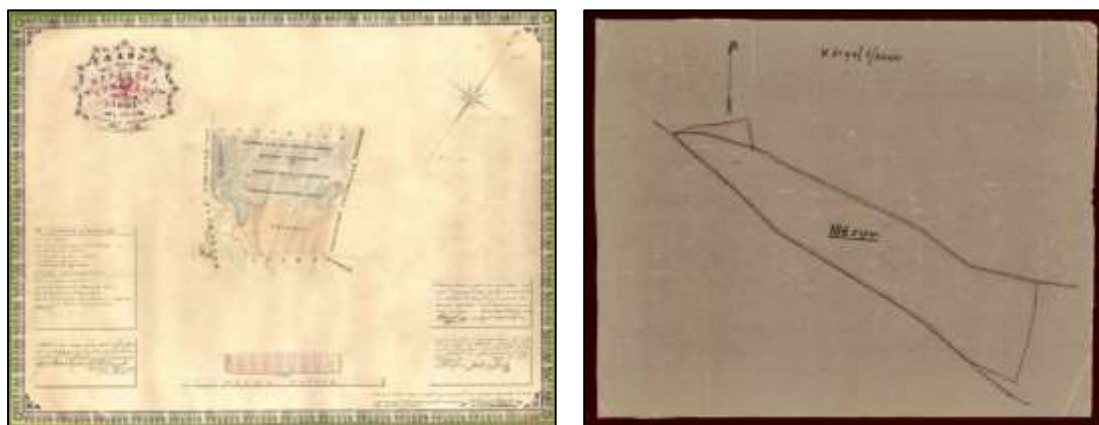
¹²⁰ Η απαρχή του κινήματος χρονολογείται στα μέσα του 18ου αιώνα και χωρίζεται σε τρεις φάσεις. Η τρίτη φάση ξεκινά το 1830 και αποτελεί συμβατική ημερομηνία που οριοθετεί το τέλος της δεύτερης φάσης του Νεοκλασικισμού. Τότε άρχισε να εξασθενεί η κυρίαρχη θέση του στην τέχνη, που συνέπεσε με την εμφάνιση του κινήματος του Ρομαντισμού. Η πορεία του όμως συνεχίστηκε και κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα σε διάφορες περιοχές του κόσμου, αλλά κυρίως μετά το 1832 στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, όπου διαμορφώθηκε η πιο ολοκληρωμένη μορφή του. Το κίνημα είχε εξιδανικεύσει τα χαρακτηριστικά της τέχνης της αρχαιότητας και στόχευε στη μίμηση της ιδανικής ομορφιάς όπως αποδίδονταν στην ελληνική τέχνη, η οποία χαρακτηριζόταν από ευγενή απλότητα και γαλήνια μεγαλοπρέπεια. Νταϊήβιντ Έργουιν, *Νεοκλασικισμός*, Αθήνα 1999, σ. 4-10. *Νεοκλασικισμός και Ρομαντισμός. Αρχιτεκτονική Γλυπτική Ζωγραφική Σχέδιο. 1750 – 1848*, επιμ. Rolf Toman, μτφρ. Μαίρη Σητμάκη, Αθήνα 2008, σ. 481 (Angela Resemann).

οιονεί νατουραλιστικά στοιχεία στην απόδοση φυτικών θεμάτων. Η αισθητική του χάρτη 55 που πιθανόν σχεδιάστηκε από Βούλγαρο τοπογράφο το 1866 και των χαρτών 53, 54, 82, 83, 84, 85, 86 και 87 που σχεδιάστηκαν από Έλληνες μεταξύ των ετών 1916 και 1939, διαμορφώνεται μόνο από την καθαρότητα του σχεδίου των χαρτογραφημένων περιοχών και όχι από διακοσμητικά στοιχεία. Αντίθετα, η αισθητική των χαρτών 68, 69 και 70 της μονής Σίμωνος Πέτρας που σχεδιάστηκαν από Έλληνα τοπογράφο το 1878 διαμορφώνεται από τον χρωματισμό της χαρτογραφημένης τους περιοχής και μόνο ο τίτλος του 68 φέρει λιτή διακόσμηση.

Οι τοπογράφοι των ρουμανικών ηγεμονιών επηρεάστηκαν από τον Νεοκλασικισμό επειδή ήταν το επικρατέστερο καλλιτεχνικό κίνημα του 19ου αιώνα και η τάση του προς τον ακαδημαϊσμό εκφραζόταν με τάξη, αρμονία, ισορροπία και σωστές αναλογίες. Αυτά τα χαρακτηριστικά ταίριαζαν στην αντίληψη των τοπογράφων, αφού ήταν απαραίτητα για τη σύνταξη σωστών τοπογραφικών σχεδίων. Εφαρμογή των αρχών του κινήματος παρατηρούμε στη διάταξη των επιμέρους στοιχείων που συνθέτουν τα τοπογραφικά σχέδια (προσανατολισμό, γραμμική κλίμακα αποτύπωσης και υπομνήματα), στη διακόσμησή τους και σε τρεις περιπτώσεις σε ζωγραφικές συνθέσεις (χάρτες 18, 64 και 92). Οι τοπογράφοι επηρεάστηκαν σε μικρότερο βαθμό από τον Ρομαντισμό, που αποτελούσε νεωτεριστικό κίνημα ενάντια στον ακαδημαϊσμό του Νεοκλασικισμού και εξέφραζε το συναίσθημα αντί της λογικής, με ελευθερία στη φόρμα και χρήση χρωμάτων με έντονες αντιθέσεις. Χαρακτηριστικά του συναντάμε στη διακόσμηση της σήμανσης του προσανατολισμού και στον χρωματισμό των χαρτογραφημένων περιοχών. Τέλος, νατουραλιστικά στοιχεία συναντάμε στους χάρτες 7 και 15 που αφορούν στην απόδοση των καλλιεργημένων εκτάσεων και στον χάρτη 37 που αφορά στη διακόσμηση του πλαισίου το οποίο περικλείει τις επεξηγηματικές σημειώσεις.

Η αισθητική των τοπογραφικών σχεδίων διαμορφώνεται κυρίως από τη διάταξη των επιμέρους στοιχείων τους. Η θέση του τίτλου, της γραμμικής κλίμακας, της σήμανσης προσανατολισμού και των υπομνημάτων γύρω από τη χαρτογραφημένη περιοχή πρέπει να αποπνέουν τάξη, ισορροπία και αρμονία στη εμφάνιση των χαρτών. Αυτά τα χαρακτηριστικά αναδεικνύουν την επιστημονική αντιμετώπιση των τοπογράφων στη σύνταξη τοπογραφικών σχεδίων. Η αισθητική αξία των σχεδίων αναβαθμίζεται από τη διακόσμηση των επιμέρους στοιχείων με καλλιγραφημένα

γράμματα, ερυθρογραφίες,¹²¹ γεωμετρικά σχέδια και χρωματισμό των γεωτεμαχίων. Ο πλούτος της διακόσμησης των τοπογραφικών σχεδίων σχετίζεται με τη σημασία τους και τον φορέα στον οποίον προορίζονταν. Όσα σχεδιάζονταν για τις διοικητικές και τις δικαστικές αρχές είχαν πλούσια διακόσμηση, ενώ στα αντίγραφα και στα παραρτήματά τους η διακόσμηση ήταν περιορισμένη ή ανύπαρκτη.

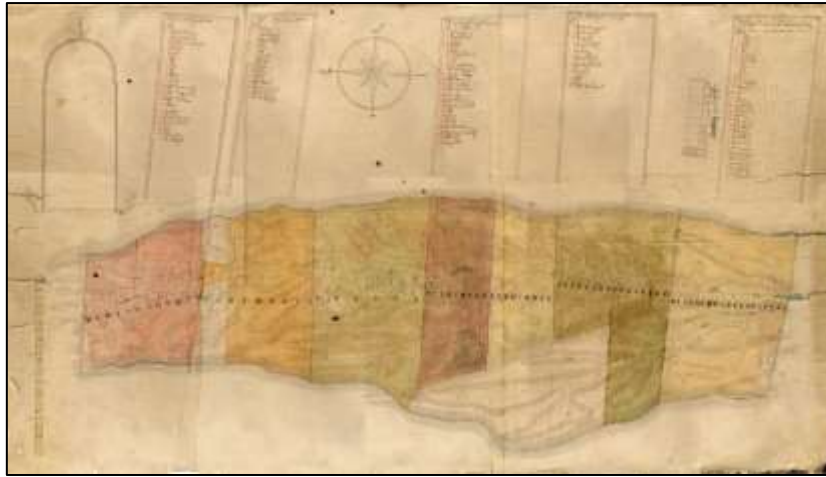

Αριστερά, ο χάρτης 26 περιλαμβάνει πλήρη τεχνικά στοιχεία και διακόσμηση με χρωματισμένα γεωμετρικά σχέδια. Δεξιά, ο χάρτης 87 (παράρτημα χάρτη) είναι σχεδιασμένος με λιτή σχεδίαση και περιορισμένα τεχνικά στοιχεία.

Ο χρωματισμός της επιφανείας των γεωτεμαχίων και των συνοριακών τους γραμμών με επίπεδα, ομοιογενή και ημιδιάφανα χρώματα συνεισφέρει στη διακόσμηση των τοπογραφικών σχεδίων. Τα χρώματα τονίζουν την έκταση των γεωτεμαχίων και για αυτόν τον σκοπό χρησιμοποιήθηκαν τα βασικά χρώματα (μπλε, κόκκινο και κίτρινο) σε είκοσι χάρτες, τα συμπληρωματικά τους (πράσινο, πορτοκαλί και μωβ) σε δέκα και συνδυασμοί των παραπληρωματικών τους χρωμάτων (μπλε με πορτοκαλί, κόκκινο με πράσινο ή κίτρινο με μωβ σε είκοσι τρεις περιπτώσεις.¹²² Ο χρωματισμός των γεωτεμαχίων έχει πρακτικό και διακοσμητικό χαρακτήρα, ενώ παράλληλα μέσω των χρωματικών αρμονιών δημιουργείται εικαστική ενότητα στις συνθέσεις.

¹²¹ Οι ερυθρογραφίες είναι γραφές ή διακοσμητικά σχέδια με κόκκινο μελάνι, τις οποίες έγραφαν και σχεδίαζαν οι ερυθρογράφοι. Πρόκειται για ειδικευμένους γραφείς που ήταν υπεύθυνοι για την συμπλήρωση των κειμένων με πρωτογράμματα ή με ολόκληρες προτάσεις στην αρχή των κεφαλαίων. Οι ίδιοι σχεδίαζαν τα διακοσμητικά στοιχεία στην αρχή και στο τέλος των κειμένων και τοποθετούσαν στην αρχή κάθε πρότασης διακριτικό κόκκινο σημάδι. Η χρήση των ερυθρογραφιών εφαρμόστηκε και στα έντυπα βιβλία του 15ου αιώνα. Elpidio Mioni, *ό.π.*, σ. 107.

¹²² Βασικά χρώματα χρησιμοποιήθηκαν στους χάρτες 8, 10, 12, 13, 16, 19, 22, 23, 30, 32, 35, 36, 46, 49, 59, 60, 63, 91 και 96, συμπληρωματικά χρώματα στους χάρτες 6, 7, 17, 18, 26, 31, 43, 57, 89 και 95 και παραπληρωματικά χρώματα στους χάρτες 3, 5, 14, 20, 21, 24, 25, 29, 33, 34, 37, 38, 40, 41, 48, 58, 61, 68, 69, 70, 92 και 93.

Χάρτης 5, χρωματισμένος με βασικά, συμπληρωματικά και παραπληρωματικά χρώματα (κόκκινο, κίτρινο, πορτοκαλί, βιολετί και πράσινο).

Οι τίτλοι είναι γραμμένοι με καλλιγραφικά γράμματα και σε ορισμένες περιπτώσεις διακοσμήθηκαν με γραμμικά σχέδια ή με ζωγραφικές παραστάσεις. Τα γραμμικά σχέδια αποτελούνται από γεωμετρικές φόρμες και φυτικά ή αρχιτεκτονικά μοτίβα. Αναπτύσσονται γύρω ή ανάμεσα στις αράδες των τίτλων που δημιουργούν αυτόνομα διακοσμητικά σύνολα όπως στους χάρτες 9, 17, 20, 26, 36, 37, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 91, 92 και 96. Ζωγραφικές παραστάσεις έχουν μόνο οι χάρτες 18, 47 και 64 και καλύπτουν περιμετρικά τους τίτλους. Στον χάρτη 18 αναπαρίστανται δύο κόλουμερες στήλες τυλιγμένες με κλαδιά γεμάτα φύλλα και άνθη που ξεκινούν από τη βάση τους. Στον 47 ο τίτλος βρίσκεται μέσα σε στεφάνι ελλειψοειδούς σχήματος, που σχηματίζεται από ζεύγη λογχοειδών φύλλων τοποθετημένων σε σειρά. Τέλος, στην αριστερή πλευρά του τίτλου, στον χάρτη 64, αναπαρίστανται όρθια αντρική φιγούρα που στο δεξί χέρι κρατά ξύλινο σταυρό, ενώ το αριστερό δείχνει προς την πάνω πλευρά του τίτλου, όπου βρίσκεται αιωρούμενος σταυρός σε φωτοστέφανο. Επίσης, στο κέντρο του τίτλου αναπαρίσταται εκκλησία με δύο αγγέλους σε όρθια θέση ένας στα δεξιά και ένας στα αριστερά αυτής.

Η ποικιλία των σχεδίων είναι μεγάλη και αντανακλά στη διάδοση του νεοκλασικού ύφους και στη προώθηση των διακοσμητικών τεχνών που ξεκίνησε ήδη τον 18ο αιώνα στη Γαλλία. Πηγή έμπνευσης των τοπογράφων της Βλαχίας και της Μολδαβίας πιθανόν αποτελούσαν τα βιβλία με διακοσμητικά σχέδια ή αρχιτεκτονικά και αρχαιολογικά μοτίβα που εμφανίστηκαν στη Γαλλία τον 18ο αιώνα για χρήση των τεχνιτών που ασχολούνταν με τη διακόσμηση χρηστικών αντικειμένων. Αργότερα, τέτοιοι κατάλογοι σχεδίων τυπώθηκαν στην Αγγλία και στη Γερμανία και

από τα μέσα 19ου αιώνα ήταν πλέον τόσο διαδεδομένοι που κυκλοφορούσαν σε όλη την Ευρώπη και απευθύνονταν σε ολόκληρο το φάσμα τεχνιτών που ασχολούνταν με το σχέδιο.¹²³

Καλλιγραφημένος τίτλος στον χάρτη 61 με ένδεκα διαφορετικούς τύπους γραμμάτων.

Αριστερά, διακόσμηση με γραμμικό σχέδιο στον τίτλο του χάρτη 9.
Δεξιά, ζωγραφική παράσταση στον τίτλο του χάρτη 18.

Στους πίνακες των υπομνημάτων χρησιμοποιήθηκαν ερυθρογραφίες για την επισήμανση λέξεων, οι οποίες εκτός από πρακτικό είχαν και διακοσμητικό ρόλο. Η διακόσμηση των πινάκων επιτυγχάνονταν κυρίως με γραμμικά σχέδια ή με ζωγραφικές παραστάσεις (χάρτες 15 και 36). Στον χάρτη 36 το υπόμνημα βρίσκεται εντός πλαισίου που σχηματίζεται από σύνθεση νεκρής φύσης με βραχώδεις όγκους και κομμένους κορμούς δέντρων. Πρόκειται για φανταστική άποψη τοπίου (*venduta*

¹²³ Νταϊνβιντ Έργουιν, ό.π., σ. 242-244.

ideata) με επιρροές από τον Νεοκλασικισμό. Η σύνθεση μεταδίδει την αίσθηση της νεκρικής ακινησίας και αποδίδεται με απαλή φωτοσκίαση και επιβολή του σχεδίου έναντι του χρώματος. Φυσιοκρατική απόδοση σε συνθέσεις συναντάμε στον χάρτη 15, στην επεξηγηματική σημείωση πλαισιώνεται με στεφάνι από κόκκινα λουλούδια και πτηνό με ανοικτά φτερά και στον χάρτη 37 στα δέντρα που καλύπτουν τις καλλιεργημένες εκτάσεις της χαρτογραφημένης περιοχής.

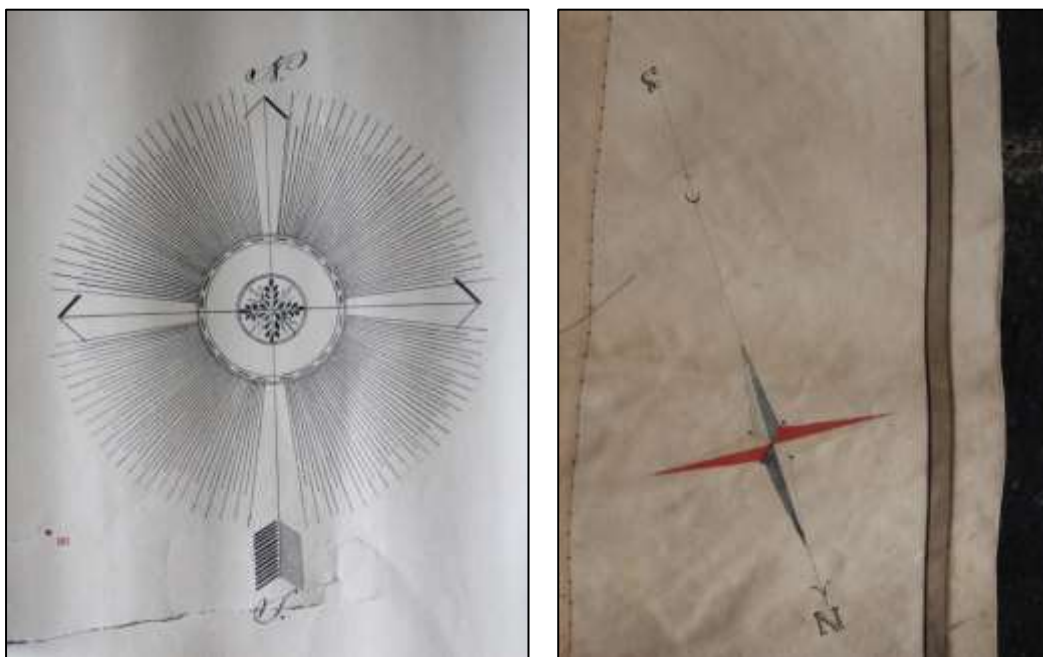
Αριστερά: πίνακας υπομνήματος στον χάρτη 36.
Δεξιά: πίνακας υπομνήματος στον χάρτη 15.

Φυσιοκρατική απόδοση των δεντροφυτεμένων περιοχών στον χάρτη 37.

Η σήμανση του προσανατολισμού, εκτός από τον πρακτικό της ρόλο, αποτέλεσε βασικό στοιχείο διακόσμησης των τοπογραφικών σχεδίων και διαμορφώθηκε με ποικίλους συνδυασμούς γεωμετρικών σχεδίων και χρωματισμών. Μεγαλύτερο εύρος

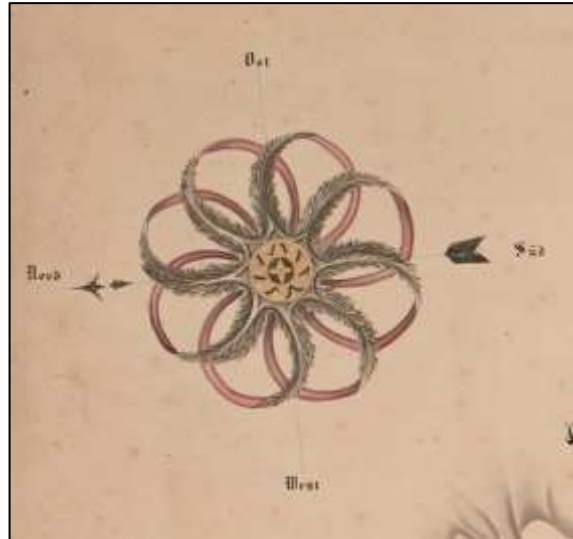
επιλογών παρατηρείται στις πυξίδες που είναι σχεδιασμένες με τέσσερις, οκτώ ή δεκαέξι κορυφές. Η διακόσμησή τους επιτυγχάνεται με γεωμετρικά σχέδια που είναι χρωματισμένα με συνδυασμούς του κόκκινου, ροζ, πορτοκαλί, μπλε, πράσινου, κίτρινου, μωβ ή λαδί χρώματος.¹²⁴ Στην πλειοψηφία τους σχεδιάστηκαν με λιτά γεωμετρικά σχέδια χρωματισμένα με συνδυασμούς βασικών χρωμάτων,¹²⁵ ή σπανιότερα με περίτεχνα σχέδια χρωματισμένα με συμπληρωματικά και παραπληρωματικά χρώματα. Αντίστοιχα, τα βέλη είναι διακοσμημένα με γεωμετρικά σχέδια στο πρόσθιο άκρο τους. Η ποικιλία των διακοσμητικών παραλλαγών στη σήμανση του προσανατολισμού πιθανόν προέρχεται από τους καταλόγους με τα διακοσμητικά σχέδια που πωλούνταν στο εμπόριο, χωρίς να αποκλείονται και οι σχεδιαστικές παρεμβάσεις των τοπογράφων.

Σήμανση προσανατολισμού στους χάρτες 19 (αριστερά) και 47 (δεξιά).

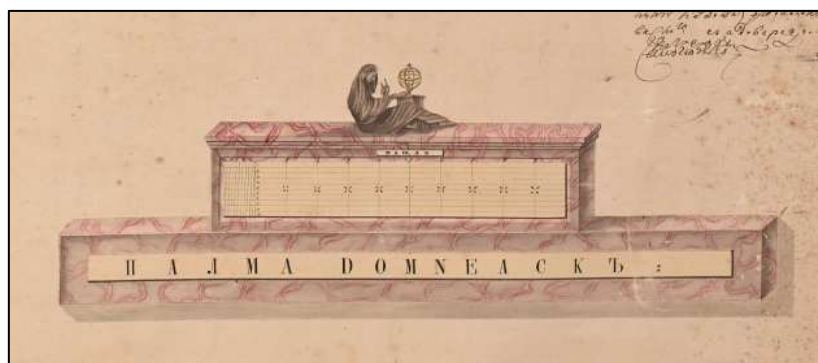
¹²⁴ Τα χρώματα των χαρτογραφημένων περιοχών και των διακοσμητικών στοιχείων προέρχονται από υδατοδιαλυτές χρωστικές ορυκτών, όπως ο κινναβαρίτης, ο λαζουρίτης, ο μαλαχίτης, η όμπρα και η ώχρα. Ως συνδετικό μέσο χρησιμοποιήθηκε το ασπράδι αβγού, το αραβικό κόμμα ή αμυλούχες ουσίες. Επίσης, με την προσθήκη λευκού του μολύβδου επιτυγχάνονταν η μείωση της διαπερατότητάς τους στο φως. *Art and Cartography. Six historical Essays*, ό.π., σ. 127 (Ulla Ehrensward).

¹²⁵ Χάρτες 3, 4, 5, 6, 10, 13, 14, 15, 20, 23, 24, 26, 35, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 61, 62, 64, 88, 89, 90, 93 και 95.

Σήμανση προσανατολισμού στους χάρτες 9 (αριστερά) και 92 (δεξιά).

Η σχεδίαση των γραμμικών κλιμάκων αποτύπωσης ακολουθούσε συγκεκριμένο σχεδιαστικό τύπο με διαφορές που εντοπίζονται μόνο στον αριθμό των οριζόντιων και των καθέτων χωρισμάτων τους. Εξάιρεση αποτελεί η κλίμακα του χάρτη 92, η οποία εντάχθηκε σε βάθρο δύο επιπέδων από κόκκινο μάρμαρο. Πάνω στο βάθρο κάθεται γυναικεία μορφή που κοιτά προς τα δεξιά και παρατηρεί κρικωτό σφαιρικό αστρολάβο (αστρολάβο Ίππαρχου), κρατώντας διαβήτη στο αριστερό της χέρι. Στη σύνθεση παρατηρούμε χαρακτηριστικά του Νεοκλασικισμού, όπως το ακριβές σχέδιο και την εξιδανικευμένη απόδοση της γυναικείας μορφής, που αποπνέει συναισθηματική φειδώ και ευγενική απλότητα.

Δεξιά, γραμμική κλίμακα αποτύπωσης διακοσμημένη με ζωγραφική παράσταση στον χάρτη 92.

Ζωγραφικοί χάρτες

Οι ζωγραφικοί χάρτες αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία τοπογραφικών χαρτών του Αγίου Όρους και συνιστούν ξεχωριστό δείγμα λαϊκής ζωγραφικής που συνδυάζει χαρτογραφικά και εικαστικά χαρακτηριστικά. Οι επιρροές των ζωγράφων που τους φιλοτέχνησαν, ανώνυμων στην πλειοψηφία τους, προέρχονται από τη βυζαντινή και τη μεταβυζαντινή τέχνη¹²⁶ την ελληνική λαϊκή τέχνη αλλά και τη δυτική τέχνη του 18ου και 19ου αιώνα.¹²⁷ Η σχεδίαση χαρτών δεν ήταν η κύρια ασχολία των ζωγράφων του Αγίου Όρους, αλλά μέρος της καλλιτεχνικής τους ενασχόλησης παράλληλα με τη ζωγραφική φορητών εικόνων, τοιχογραφιών και μικρογραφιών, τη χαρακτηριστική και την ψηφιδογραφία.¹²⁸ Η χαρτογράφηση περιοχών δεν αποτελούσε για αυτούς καθαρά θρησκευτικό θέμα, αφού εντασσόταν στην αμιγή τοπογραφία, και παρά το ότι χρησιμοποίησαν κάποιους σχεδιαστικούς τύπους της αγιογραφίας και της υπάρχουσας χαρτογραφικής παραγωγής σχεδίαζαν με αυθορμητισμό, ποικιλομορφία και ρεαλισμό.

Οι ζωγραφικοί χάρτες, όπως έχει ήδη αναφερθεί, χωρίζονται στα σχεδιογραφήματα (γραμμικά και έγχρωμα) και στις τοπογραφικές απόψεις. Στα γραμμικά σχεδιογραφήματα (χάρτες 50, 56, 67 και 73-76) οι χαρτογραφημένες περιοχές αποδίδονται με λιτά σχέδια από μολύβι ή και μελάνι και δεν περιλαμβάνουν τεχνικά στοιχεία. Πρόκειται για αυτοσχέδιες αναπαραστάσεις, χωρίς προετοιμασία ή προσχέδιο που πιθανόν είναι σχεδιασμένες μνημοτεχνικά ή από μεταφορά γραπτού κειμένου ή ακόμα από προφορικές περιγραφές. Στόχος των ζωγράφων ήταν η χωροθέτηση των περιοχών και περιλαμβάνουν στοιχεία που άλλοτε αποδίδονται με λεπτομέρεια και άλλοτε με λιτή σχεδίαση για την εξυπηρέτηση άμεσων αναγκών. Ο χώρος αποδίδεται σε δύο διαστάσεις, με εκτεταμένες ασχεδιάστες περιοχές και αφαιρετική διάθεση που

¹²⁶ Από τον 18ο αιώνα παρατηρείται κίνημα επιστροφής στα παλαιολόγια πρότυπα, μιμούμενη τη ζωγραφική του πρωτάτου. Παναγιώτη Βοκοτόπουλου, *Ελληνική τέχνη. Βυζαντινές εικόνες*, Αθήνα 1995, σ. 27.

¹²⁷ Μιλτιάδη Μ. Παπανικολάου, *Η ελληνική τέχνη του 18ου και 19ου αιώνα. Ζωγραφική – Γλυπτική*, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 118-119· *Εικόνες Κρητικής Σχολής 15ος – 16ος αιώνας*, κατ. έκθ., επιμ. Λούση Μπρατζιώτη, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 1983, σ. 14 (Νανώ Χατζηδάκη).

¹²⁸ Γνωστοί ζωγράφοι με πολύπλευρη καλλιτεχνική δράση ήταν ο Θεοφάνης ο Έλληνας (1340-1410), ο Νικόλαος Φιλανθρωπινός (1380/85-1435/50) και ο Αγιορείτης Ιερομόναχος Διονύσιος ο εκ Φουρνά των Αγράφων (π. 1670-π. 1746). Παναγιώτη Βοκοτόπουλου, ό.π., σ. 22. Επίσης ο Ρώσος Αγιορείτης μοναχός Γεννάδιος που υπέγραψε τον χάρτη 79. Παταπίου μοναχού Καυσοκαλυβίτη, *Ο αγιορείτης μοναχός Γεννάδιος ο Ρώσος (μέσα 19ου αι.) και η «αρχή της Νέας Μεθόδου της ζωγραφικής επιστήμης»*, επιμ. Ιωάννα Στουφή-Πουλημένου και Σταύρος Μαμαλούκος, ΕΚΠΑ Τμήμα Θεολογίας – Θεολογική Σχολή, Δ' Επιστημονικό Συμπόσιο Νεοελληνικής Εκκλησιαστικής Τέχνης, Αθήνα 2017, σ. 573-574· *Σιμωνόπετρα Άγιον Όρος*, ό.π., «Χάρτινες εικόνες», σ. 247 (Ιερομόναχος Ιουστίνος Σιμωνοπετρίτης).

αυξάνεται όσο μεγαλώνει η απόσταση από το θέμα. Οι αναπαραστάσεις αφορούν σε μετόχια ή σε περιοχές δικαιοδοσίας μονών στο Άγιον Όρος, οι οποίες αποδίδονται σε κάτοψη. Εξάιρεση αποτελεί ο χάρτης 50 της μονής Ιβήρων, στον οποίον αναπαρίστανται σε όψη οι περιοχές δικαιοδοσίας έξι μονών που βρίσκονται στη νοτιοανατολική πλευρά της χερσονήσου του Άθω. Η γωνία θέασης που επέλεξε ο ζωγράφος για την αναπαράσταση της συγκεκριμένης περιοχής συναντάται στα χαρακτηριστικά του Ιωάννη Κομνηνού και του Bernard de Montfaucon. Επίσης, κρίνοντας από τα στοιχεία που καταγράφονται στη σύνθεση, πρέπει να γνώριζε τον τρόπο οργάνωσης του αγροτικού χώρου των συγκεκριμένων μονών.

Οι συνθέσεις στα γραμμικά σχεδιογραφήματα δομούνται αφαιρετικά παρουσιάζοντας μόνο τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά των περιοχών και η σημασία τους επισημαίνεται από το μέγεθος και το πάχος της γραμμής που είναι σχεδιασμένα. Τα μεγάλα κτίσματα, όπως οι μονές και οι σκήτες, αποδίδονται με μικρογραφική διάθεση στους χάρτες 73, 74, 75 και 76, ενώ στους 50, 56 και 67 με λιτά τυποποιημένα σχήματα. Τα υπόλοιπα στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αποδίδονται άλλοτε με λιτές γραμμές και άλλοτε με επαναλαμβανόμενα τυποποιημένα σχήματα. Συμπληρωματικά στοιχεία όπως δρόμοι, βουνά, ρέματα και δεντροφυτεμένες εκτάσεις αποδίδονται σχηματοποιημένα για τη διευκόλυνση της ανάγνωσης των χαρτογραφημένων περιοχών. Παράδειγμα αποτελεί η αναπαράσταση του Άθω στον χάρτη 50, που σχεδιάστηκε ως στενόμακρη προεξοχή του εδάφους με δρόμο κατά μήκος αυτής, ο οποίος καταλήγει στην κορυφή της στον ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.

Αριστερά: Χάρτης 56, αναπαράσταση της περιοχής δικαιοδοσίας της μονής Δοχειαρίου στο Άγιον Όρος.
Δεξιά: Χάρτης 50, αναπαράσταση των ορίων των μονών που βρίσκονται στη νοτιοανατολική πλευρά της χερσονήσου του Άθω.

Στα έγχρωμα σχεδιογραφήματα (χάρτες 1, 2, 51, 52, 65, 66 και 81) ο σχηματισμός των εικόνων επιτυγχάνεται κυρίως με χρωματικές φόρμες και λιγότερο με γραμμικά σχέδια. Τα χρώματα λειτουργούν ως σύμβολο της χαρτογραφικής τους γλώσσας και παράλληλα διαμορφώνουν τον χαρακτήρα της αισθητικής τους.¹²⁹ Όπως και στα γραμμικά σχεδιογραφήματα, μεγάλες περιοχές των συνθέσεων παραμένουν αχρωμάτιστες και η αφαιρετική τάση στην απόδοση των επιμέρους στοιχείων αλλά και ολόκληρων των περιοχών που αναπαρίστανται, αυξάνεται όσο μεγαλώνει η απόσταση από το θέμα. Η αφαιρετική απόδοση των συνθέσεων δεν αποτελεί συνειδητή εικαστική έκφραση, αλλά επιλογή των ζωγράφων να καταγράφουν μόνο τα χαρακτηριστικά στοιχεία του χώρου. Οι χαρτογραφημένες περιοχές απεικονίζουν γεωτεμάχια, κτίσματα, ρέματα, ακτές και θαλάσσιες εκτάσεις και δεν περιλαμβάνουν τεχνικά στοιχεία. Τα στοιχεία που δομούν τις συνθέσεις αποδίδονται με τυποποιημένα σχήματα και είναι τοποθετημένα με ιππεύουσα προοπτική.

Οι συνθέσεις χαρακτηρίζονται από αφαιρετική αντίληψη και επιπεδότητα και φωτίζονται από απροσδιόριστη πηγή φωτός. Συγκεκριμένα, οι χαρτογραφημένες περιοχές στους χάρτες 51 και 52 φωτίζονται από μη εμφανή φωτιστική πηγή, ενώ στους χάρτες 1, 2, 65, 66 και 81 δίνουν την εντύπωση ότι είναι αυτοφώτιστες. Οι ανθρώπινες κατασκευές (κτίσματα, δρόμοι κτλ) αποδίδονται άλλοτε με μικρογραφική διάθεση (χάρτες 51, 52, 65, 66 και 81) και άλλοτε με σχηματοποιημένες φόρμες (χάρτες 1 και 2). Στους χάρτες 51 και 52 της μονής Αγίου Διονυσίου τα τοπωνύμια «Γουρούνι» και «Φατμέ» αποδόθηκαν οπτικοποιημένα με την εικόνα γουρουνιού και γυναικείας φιγούρας αντίστοιχα.

Στους χάρτες 1, 2, 65 και 66 οι χαρτογραφημένες περιοχές αναπαρίστανται σε κάτοψη, ενώ στους 51, 52 και 81 σε όψη. Το πίσω επίπεδο των συνθέσεων είναι ασχεδιάστο και τα επιμέρους στοιχεία τους (καλλιεργημένες εκτάσεις, κτίσματα, δρόμοι, βράχοι και θάλασσα) είναι τοποθετημένα το ένα κάτω από το άλλο σε όψη ή σε κάτοψη δίνοντας την εντύπωση ότι αιωρούνται στον χώρο (χάρτες 1, 51, 52, 81).

¹²⁹ Η χρήση των χρωμάτων εκτός από τον αισθητικό είχε και συμβολικό χαρακτήρα που εμφανίζεται ήδη από την αρχαιότητα. Η επιλογή τους στηρίζεται σε διαφορετικές ιστορικές, φιλοσοφικές και θρησκευτικές προσεγγίσεις που έχουν ως κοινή βάση την τετραχρωμία. Η επιλογή των χρωμάτων αφορούσε κυρίως τα τέσσερα στοιχεία της φύσης (Γη, νερό φωτιά και αέρα) ή τις τέσσερις εποχές του έτους. Επίσης, αναβάθμιζαν την αισθητική των τοπογραφικών σχεδίων αποδίδοντας παράλληλα τα είδη της επιφανείας του εδάφους όπως χώμα, νερό, δεντροφυτεμένες περιοχές κ.ά. *Art and Cartography. Six historical Essays*, ό.π., σ. 124-146 (Ulla Ehrensward). Για τη λειτουργία του χρώματος ως βασική παράμετρο στον σχεδιασμό χαρτών αντλούμε πληροφορίες και από τη διδακτορική διατριβή που εκπόνησε η Λήδα Στάμου. Λήδας Κων. Στάμου, *Χάρτης & Τέχνη. Το χρώμα ως κρίσιμη παράμετρος*, διδακτορική διατριβή, Τμήμα Αγρονόμων Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, Αθήνα 2019.

Ο τρόπος διάταξης των επιμέρους στοιχείων των χαρτών είναι παρόμοιος με των εικόνων στα χειρόγραφα βιβλία, οι οποίες ακολουθούν την αντίστοιχη διάταξη των κειμένων.¹³⁰ Στους χάρτες 51 και 52 όμως, η κάθετη τοποθέτηση των επιμέρους στοιχείων οφείλεται και στην κλίση της επιφανείας της χαρτογραφημένης περιοχής.

Διάταξη των εικόνων και τρόπος σχεδίασης κτηρίων σε χειρόγραφο βιβλίο.
Ευαγγέλιο, 1629, φ. 19v-20r, Ι.Μ. Σίμωνος Πέτρας, ΧΦ 140.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου Μονοξυλίτη (2)>, χάρτης 52.
Η διάταξη των επιμέρους στοιχείων της σύνθεσης και ο τρόπος σχεδίασης των κτηρίων υποδηλώνουν επιρροές από τις μικρογραφίες.

Τα στοιχεία που δομούν τις συνθέσεις αποδίδονται με τυποποιημένα σχήματα και είναι τοποθετημένα με ιππεύουσα προοπτική. Στους χάρτες 2, 51 και 52 το χρώμα

¹³⁰ Γιώργου Γαλάβαρη, *Ελληνική τέχνη. Ζωγραφική βυζαντινών χειρογράφων*, Αθήνα 1995, σ. 14.

είναι πρόχειρα τοποθετημένο με σχηματοποιημένες χρωματικές φόρμες που οριοθετούνται με περιγράμματα, ενώ στους χάρτες 1, 2 και 81 η πραγματική εικόνα των χαρτογραφημένων περιοχών έχει εξαϋλωθεί και ανασυνταχθεί σύμφωνα με τα προσωπικά κριτήρια των ζωγράφων. Η αδέξια και απλή σχεδίαση που παρατηρείται στα έγχρωμα σχεδιογραφήματα υποδηλώνει τη μειωμένη σχεδιαστική ικανότητα των ζωγράφων, ενώ συγχρόνως η χρήση των χρωμάτων δείχνει το ενδιαφέρον τους για τη φυσιοκρατική απόδοση των χαρτογραφημένων περιοχών. Στην περίπτωση των χαρτών 1, 65, 66 και 81 η χρήση χρωμάτων σε συνδυασμό με το άτεχνο σχέδιο οφείλεται στη πρόθεση των ζωγράφων να δώσουν έμφαση στα χαρακτηριστικά στοιχεία των χαρτογραφημένων περιοχών ή στο ότι οι χάρτες φιλοτεχνήθηκαν από διαφορετικούς ζωγράφους.

Η επιφάνεια του εδάφους στους χάρτες 1, 51, 52, 66 και 81 αποδίδεται με αποχρώσεις του καφέ και του πρασίνου, ενώ στον χάρτη 2 με γαλάζιο και γκρι.¹³¹ Οι τονικές διαβαθμίσεις δεν σχετίζονται με τη διαμόρφωση του εδάφους, αλλά προκύπτουν από τον τρόπο εφαρμογής των χρωμάτων στο χάρτινο υπόστρωμα. Οι δρόμοι είναι χρωματισμένοι με καφέ, πορτοκαλί ή γκρι, τα δέντρα με πράσινο, γαλάζιο ή μαύρο και τα κτίσματα με κόκκινο στις στέγες, άσπρο στους τοίχους και μαύρο, κόκκινο ή καφέ στις πόρτες, ενώ στον χάρτη 1 οι πόρτες και τα παράθυρα παρέμειναν αχρωμάτιστα. Στους χάρτες 2, 51 και 52 το χρώμα είναι πρόχειρα τοποθετημένο με σχηματοποιημένες χρωματικές φόρμες που οριοθετούνται με περιγράμματα, ενώ στους χάρτες 1, 2 και 81 η πραγματική εικόνα των χαρτογραφημένων περιοχών έχει αποϋλοποιηθεί και ανασυνταχθεί σύμφωνα με τα προσωπικά κριτήρια των ζωγράφων.

Στον χάρτη 1 της μονής Βατοπεδίου, η θάλασσα και τα ρέματα αποδίδονται με γαλάζιο και ο κυματισμός στην επιφάνειά τους με καμπύλες γραμμές σκούρου μπλε χρώματος. Παρά το ότι δεν γνωρίζουμε τις καλλιτεχνικές επιρροές του ζωγράφου που φιλοτέχνησε τον χάρτη, παρόμοιος τρόπος απόδοσης κυματισμού συναντάται σε χειρόγραφο του 1432 στο οποίο απεικονίζεται το Αβαείο του *Chertsey* και στον παγκόσμιο χάρτη του 1234 που βρέθηκε στη γυναικεία μονή *Ebstorf* (*Ebstorf Mappa Mundi*) της Κάτω Σαξονίας στη Γερμανία.¹³² Διαφορετική απόδοση του υδάτινου στοιχείου συναντάμε στον χάρτη 81 της μονής Γρηγορίου, στον οποίον η θάλασσα και τα ρέματα αποδίδονται με πράσινο χρώμα χωρίς κυματισμό. Το πράσινο χρώμα

¹³¹ Οι πιο γνωστές χρωστικές ουσίες μέχρι τον 19ο αιώνα ήταν η ωμή και η ψημένη όμπρα για το καφέ, ο λαζουρίτης για το μπλε, ο μαλαχίτης για το πράσινο, ο κινναβαρίτης για το κόκκινο και η κίτρινη ώχρα για το κίτρινο.

¹³² Ο χάρτης καταστράφηκε το 1943 σε πυρκαγιά και σώζονται μόνο αντίγραφα του.

για το υγρό στοιχείο δεν συναντάται σε άλλους χάρτες της παρούσας έρευνας, εκτός εάν στον συγκεκριμένο χάρτη προέρχεται από φυσικοχημική αλλοίωση του αρχικού χρώματος.

Ο κυματισμός του νερού όπως αποδίδεται αριστερά στον χάρτη 1, στο κέντρο, στον χάρτη του Αβαείου του *Chertsey* και δεξιά, στον παγκόσμιο χάρτη του *Ebstorf*.

Τα έγχρωμα σχεδιογραφήματα αποτελούν παράδειγμα πρωτογενούς χαρτογραφικής αντίληψης που εκφράζεται με ζωγραφικά μέσα. Δομούνται με στοιχεία που προέρχονται από την αγιογραφία και τη μικρογραφία, όπως η κάθετη διάταξη των δομικών στοιχείων, η αφαιρετική διάθεση και η μειωμένη φυσιοκρατική απόδοση στο σχέδιο και στο χρώμα. Οι ζωγράφοι μέσω των χαρτών είχαν τη δυνατότητα να εκφράζουν την προσωπική τους καλλιτεχνική αντίληψη χωρίς να αποσκοπούν σε ρήξη με την παράδοση αλλά ούτε και στον σχεδιαστικό εκσυγχρονισμό των τοπογραφικών χαρτών. Παρόλα αυτά, τα εικαστικά τους εργαλεία διαμόρφωσαν πρωτοποριακό είδος χαρτών με χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στα κινήματα της μοντέρνας ευρωπαϊκής ζωγραφικής, όπως αυτή διαμορφώθηκε από τα μέσα του 19ου αιώνα και έπειτα.¹³³

¹³³ Άλκη Χαραλαμπίδη, *Η τέχνη και οι λέξεις της. Εικονογραφημένο λεξικό. Εικαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες. Αρχιτεκτονική. Αρχαιολογία*, Θεσσαλονίκη 2021, σ. 111-112.

Αριστερά, αναπαράσταση μετοχίων στην Ορμύλια Χαλκιδικής στον χάρτη 1.
 Δεξιά, αναπαράσταση της περιοχής δικαιοδοσίας της μονής Οσίου Γρηγορίου στον χάρτη 81.

Αριστερά, αναπαράσταση μετοχίων στην Ορμύλια Χαλκιδικής στον χάρτη 2.
 Δεξιά, αναπαράσταση του μετοχίου Συκιάς στη Σιθωνία στον χάρτη 66.

Στις τοπιογραφικές απόψεις (χάρτες 71, 72, 79, 80 και 97) αναπαρίστανται φυσιοκρατικά μεγάλα τμήματα της χερσονήσου του Άθω. Ο χώρος της καλλιτεχνικής έκφρασης των ζωγράφων ήταν η αγιογραφία, στην οποία οι τοπιογραφικές απόψεις αποτελούσαν θέμα ελάσσονος σημασίας. Στην περίπτωση όμως των χαρτών η αμιγής τοπιογραφία αποτελούσε αυτοσκοπό και συγχρόνως νέο πεδίο καλλιτεχνικής έκφρασης των ζωγράφων, που την ανήγαγαν σε αυτόνομη εικαστική οντότητα.¹³⁴ Οι

¹³⁴ Η τοπιογραφία, ως ανεξάρτητη νατουραλιστική αναπαράσταση της φύσης παρατηρείται ήδη στις τοιχογραφίες της Πομπηίας. Στηριγμένη στις αρχές της μίμησης του φυσικού χώρου, η χρήση της αρχικά ως διακοσμητικό στοιχείο και αργότερα ως συνεργού στο κυρίως θέμα δεν περιείχε συγκινησιακά στοιχεία. Ο χριστιανισμός εμπόδισε την εικαστική χρήση εγκόσμιων στοιχείων που επανεμφανίστηκαν την εποχή του Ουμανισμού τον 14ο αιώνα περισσότερο ως σπουδές. Η αυτονομία της ξεκίνησε από τον Λεονάρντο ντα Βίντσι το 1473 με το έργο *Τοπίο του Arno* και καταξιώθηκε από τους Ολλανδούς τον 17ον αιώνα, λόγω της ανάγκης τους για λεπτομερή καταγραφή του κόσμου που

ζωγράφοι, σαφώς επηρεασμένοι από τη φυσιοκρατική απόδοση και την οπτική των απόψεων των περιηγητών, απέδιδαν ιλουζιονιστικά το φυσικό περιβάλλον για να καλύψουν τις ελλιπείς γνώσεις τους στη σχεδίαση χαρτών.¹³⁵ Παράλληλα, λόγω της αποδέσμευσής τους από τους κανόνες της αιογραφίας, εισήγαγαν καινοτόμα εκφραστικά στοιχεία όπως οι αχρωμάτιστες περιοχές, η ψευδαίσθηση του βάθους με τονικές διαβαθμίσεις, η εμφανής πινελιά και η τοποθέτηση χρωμάτων χωρίς προετοιμασία. Στις συνθέσεις δεν υπάρχει σημείο φυγής και οι γύρω περιοχές βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με το κεντρικό θέμα. Η συμμετοχή τους στην ολοκλήρωση των συνθέσεων πιθανόν δεν αφορούσε τη χάραξη ορίων των μονών και των διαφιλονικούμενων περιοχών (χάρτες 79, 80 και 97). Οι συνοριακές γραμμές έγιναν από γνώστες των περιοχών ή κατά υπόδειξή τους στους ζωγράφους, κρίνοντας από τη σχεδιαστική τους ανομοιογένεια σε σχέση με το ύφος των ζωγραφικών συνθέσεων.

Στους χάρτες 71, 79, 80 και 97 αναπαρίστανται τμήματα της δυτικής πλευράς της χερσονήσου του Άθω και στον αμφίπλευρο χάρτη 72 η νοτιοανατολική και η νοτιοδυτική πλευρά της. Λόγω της έκτασης των περιοχών και της διαμόρφωσης της επιφανείας τους, όπως αυτή ορίζεται από το ορεινό ανάγλυφο, υπήρχε δυσκολία στην απρόσκοπτη οπτική εξερεύνησή τους. Στον χάρτη 72, ο ζωγράφος επέλεξε την απεικόνιση της ανατολικής και της δυτικής πλευράς της χερσονήσου εξ απόπτου και σε ξεχωριστές επιφάνειες, όπως αναπαρίστανται στα χαρακτηριστικά του Pierre Belon du Mans, του Ιωάννη Κομνηνού και του Bernard de Montfaucon. Αντίστοιχα, στους χάρτες 71, 79, 80 και 97 οι ζωγράφοι αναπαρέστησαν τα τμήματα των κατωφερών περιοχών της δυτικής πλευράς της χερσονήσου ψηλότερα από την επιφάνεια της θάλασσας. Η γωνία θέασης που επέλεξαν και στους τέσσερις χάρτες βρίσκεται στο μέσο του ύψους και του πλάτους των χαρτογραφημένων περιοχών.

τους περιέβαλε. Στα έργα τους διαμορφώθηκε ως ανεξάρτητη μορφή τέχνης απαλλαγμένη από βιβλικά και μυθολογικά θέματα που όριζε μέχρι τότε η παρουσία της Καθολικής Εκκλησίας. Η τοπιογραφία ολοκληρώθηκε αισθητικά μετά το κίνημα του Ιμπρεσιονισμού στα μέσα του 19ου αιώνα. Μαριλένας Κασιμάτη, *Ολλανδική τοπιογραφία του 17ου αιώνα*, κατ. έκθ., επιμ. Όλγα Ματζαφού, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, Αθήνα 1986, σ. 22-24· Άλκη Χαραλαμπίδη, *ό.π.*, σ. 172-173.

¹³⁵ Η ρεαλιστική απόδοση της γεωμορφίας του εδάφους και η οπτική γωνία των τοπιογραφικών απόψεων μπορεί να συγκριθεί με τη λειτουργία των αεροφωτογραφιών που χρησιμοποιούνται στη σύγχρονη εποχή.

Απεικόνιση της νοτιοανατολικής και νοτιοδυτικής πλευράς της χερσονήσου του Άθως στον αμφίπλευρο χάρτη 72.

Απεικόνιση της περιοχής δικαιοδοσίας της μονής Δοχειαρίου και των γειτονικών της μονών εκατέρωθεν αυτής στον χάρτη 97.

Οι συνθέσεις δομούνται με τα βασικά στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, δηλαδή τους βραχώδεις όγκους, τα ρέματα και τις δασώδεις περιοχές. Σε αυτά προστίθενται τα σημαντικότερα κτήρια (μονές, σκήτες, εκκλησίες και αρσανάδες), τα οποία αποδίδονται μεγεθυμένα και με μικρογραφική διάθεση.¹³⁶ Με αυτόν τον τρόπο υποδηλώνεται η σημασία τους στον χώρο, ενώ συγχρόνως λειτουργούν ως σημεία αναφοράς των χαρτογραφημένων περιοχών. Τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος αποδίδονται φυσιοκρατικά εκτός από τον χάρτη 80 που χρησιμοποιήθηκε το γαλάζιο και το πράσινο χρώμα και τον χάρτη 72, στον οποίον χρησιμοποιήθηκαν τόνοι του γκρι (γκριζογραφία/grisaille) και σε λίγα σημεία κόκκινο και γαλάζιο χρώμα. Ο Άθως και ο Αντιάθωνας αποδίδονται με λεπτομέρεια στους χάρτες 72 και 79. Οι δύο ορεινοί όγκοι αναδεικνύονται με εναλλαγές χρωματικών τόνων και στην κορυφή του Άθως είναι σχεδιασμένος ο ιερός ναός της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος.¹³⁷ Αντιθέτως, στον χάρτη 80 αναπαρίσταται μόνο ο Άθως ως ομοιογενής χρωματική επιφάνεια, χωρίς τονικές διαβαθμίσεις και χωρίς τον ιερό ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος

¹³⁶ Συνήθης τρόπος παρουσίασης των κτισμάτων που συναντάται σε διαφορετικούς τύπους χαρτών, στις φορητές εικόνες, στις τοιχογραφίες και στις χάρτινες εικόνες.

¹³⁷ Ο Άθως με τον ναό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος στην κορυφή του συναντάται επίσης στη φορητή εικόνα *Γενική άποψη του Αγίου όρους με τα καθιδρύματα, τους αποστόλους, τους αρχαγγέλους, μοναχούς και αγίους*, που αγιογράφησε ο Αγιορείτης μοναχός Γεννάδιος Ρώσος (βλ. χάρτη 79) το 1859. *Οι Θεσσαυροί του Αγίου Όρους*, ό.π., σ. 197-198 (Θεοχάρης Νικόλαος Παζαράς).

στην κορυφή του. Στους χάρτες 71, 79, 80 και 97 ο ορίζοντας είναι τοποθετημένος ψηλά και οι ορεινοί όγκοι περιορίζουν την απρόσκοπτη ορατότητα στο βάθος της σύνθεσης. Η χερσαία περιοχή από την κορυφογραμμή μέχρι τις ακτές του Σιγγιτικού κόλπου καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των συνθέσεων, με αποτέλεσμα οι περιοχές του ουρανού και της θάλασσας να περιορίζονται στο ελάχιστο.

Αριστερά, λεπτομέρεια από τον χάρτη 79 με απεικόνιση του Άθω και του Αντιάθωνα.
Δεξιά, λεπτομέρεια από τον χάρτη 80 με απεικόνιση του Άθω.

Ο ζωγράφος του χάρτη 80 της μονής Γρηγορίου απέδωσε τις εξάρσεις του εδάφους με φωτεινά κοιλάματα και σκούρες κορυφές, πιθανόν για να αναπαραστήσει την ομίχλη που σχηματίζεται νωρίς το πρωί. Εάν ισχύει αυτή η εκδοχή, τότε η επιλογή του ζωγράφου να καταγράψει ζωγραφικά το φυσικό φαινόμενο που παρατηρείται στην περιοχή αποτελεί μοναδικό δείγμα φυσιοκρατικής απόδοσης στις τοπιογραφικές απόψεις της παρούσας έρευνας.

Αριστερά, χάρτης 80 και δεξιά λεπτομέρεια στον τρόπο απόδοσης του αναγλύφου του εδάφους.

Η έλλειψη ανθρώπινων μορφών στις περισσότερες συνθέσεις δίνει την εντύπωση ότι οι χαρτογραφημένες περιοχές είναι ακατοίκητες. Εξαίρεση αποτελούν οι χάρτες 79, 80 και 97, στους οποίους αναπαρίστανται φανταστικές σκηνές της καθημερινότητας με ψαρόβαρκες και καράβια που πλέουν κοντά στην ακτή. Στον χάρτη 97 παρατηρούμε επίσης μορφές ψαράδων και ναυτών, αλλά είναι μικροσκοπικές και σχηματοποιημένες. Τα καράβια αποτελούν διακοσμητικό θεματικό τύπο που απαντάται αρχικά στους πορτολάνους χάρτες της Αναγέννησης και αργότερα στους έντυπους γεωγραφικούς χάρτες και στις χάρτινες εικόνες. Στις τοπιογραφικές απόψεις, έχουν επίσης διακοσμητικό ρόλο, ενώ παράλληλα λειτουργούν ως αναπαραστάσεις της καθημερινής ζωής του μοναχικού βίου και ακυρώνουν την έννοια της στατικότητας της νεκρής φύσης που εξ ορισμού έχουν οι χάρτες. Ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί ο χάρτης 71, στον οποίον περιγράφονται με ορατά στοιχεία οι ζημιές που προκάλεσαν μοναχοί της μονής Ξηροποτάμου στον περιβάλλοντα χώρο του κελλιού του Αγίου Νικολάου Δοντά, που ανήκει στη μονή Σίμωνος Πέτρας. Ο ζωγράφος αναπαρέστησε και την ευρύτερη περιοχή του κελλιού, αλλά απέδωσε με λεπτομέρεια μόνο τα σημεία που έγιναν οι ζημιές χωρίς επιτηδευμένη αληθοφάνεια ή μελαγχολικό τόνο, με σκοπό να τονίσει με αφηγηματικότητα και δραματικότητα το γεγονός. Πρόκειται για χαρτογραφική αναπαράσταση συγκεκριμένων γεγονότων, μέσω της οποίας ο ζωγράφος με θρησκευτική συνείδηση στόχευε στην αποκατάσταση της αλήθειας. Η περιγραφική έκφραση του έργου του μπορεί να παραλληλιστεί με το πνεύμα της ελληνικής τέχνης που επικρατούσε τουλάχιστον μέχρι το 1870. Μέχρι τότε κυριαρχούσε η ιστορική θεματογραφία με σαφείς επιρροές από την τέχνη της Σχολής του Μονάχου, η οποία χαρακτηριζόταν από εκφραστικότητα, χρωματικό ρεαλισμό, ρομαντικά και νατουραλιστικά στοιχεία.¹³⁸

¹³⁸ Μιλτιάδη Μ. Παπανικολάου, ό.π., σ. 128-131.

Αριστερά, λεπτομέρεια από τον χάρτη 97, με φανταστική σκηνή караβιού που πλέει κοντά στον αρσανά της μονής Διονυσίου.
Δεξιά, λεπτομέρεια από τον χάρτη 71, στην οποία αναπαρίστανται οι ζημιές που προκλήθηκαν στις ξερολιθιές γύρω από το κελλί του Αγίου Νικολάου Δοντά, στο Άγιον Όρος.

Στους χάρτες 79, 80 και 97, το χρώμα αποτελεί το κύριο συστατικό στοιχείο των συνθέσεων και το σχέδιο είναι περιορισμένο, ενώ στους χάρτες 71 και 72 το χρώμα και το σχέδιο λειτουργούν ισοδύναμα στην αισθητική των συνθέσεων. Η χρήση των τονικών διαβαθμίσεων δημιουργεί την ψευδαίσθηση της τρίτης διάστασης, χωρίς να αποδίδεται πάντα αντικειμενικά. Η χρωματική απόδοση της επιφανείας του εδάφους αποδίδεται ρεαλιστικά, με εξαίρεση τους χάρτες 80 και 72. Οι υψομετρικές διαφορές του εδάφους αποδίδονται με τονικές εναλλαγές, οι οποίες προέρχονται από μη εμφανή φωτιστική πηγή στην αριστερή πλευρά τους. Εξαίρεση αποτελεί και σε αυτήν την περίπτωση ο χάρτης 72, στον οποίον η σκίαση προέρχεται από δύο πηγές φωτός στα αριστερά και στα δεξιά της σύνθεσης. Σε όλες τις τοπιογραφικές απόψεις ο ουρανός είναι αχρωμάτιστος, δίνοντας την εντύπωση ότι οι ζωγραφισμένες περιοχές προβάλλονται στο κενό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Κατάλογος των χαρτών

Στον κατάλογο περιγράφονται αναλυτικά όλοι οι χάρτες που εντοπίστηκαν στις βιβλιοθήκες και στα αρχεία των μονών. Η παρουσίασή τους γίνεται ανά μονή, σύμφωνα με τη θέση που κατέχουν στην ιεραρχία της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους, η οποία αριθμείται από το ένα έως το είκοσι. Οι μονές στις οποίες δεν εντοπίστηκαν χάρτες έχουν παραληφθεί και στη θέση τους τοποθετήθηκαν οι επόμενες που ακολουθούν στην ιεραρχία. Κατά συνέπεια, η σειρά των δεκατριών μονών στις οποίες εντοπίστηκαν χάρτες και η θέση τους στην ιεραρχία της Ιεράς Κοινότητας είναι η εξής: μονή Βατοπεδίου (2), Ιβήρων (3), Αγίου Διονυσίου (5), Παντοκράτορος (7), Ζωγράφου (9), Δοχειαρίου (10), Καρακάλου (11), Σίμωνος Πέτρας (13), Αγίου Παύλου (14), Ξενοφώντος (16), Οσίου Γρηγορίου (17), Εσφιγμένου (18) και Κωνσταμονίτου (20). Οι χάρτες αριθμούνται από το 1 έως το 97 και παρουσιάζονται ανά μονή με χρονολογική σειρά. Σε κάθε μονή παρουσιάζονται πρώτα οι χάρτες που σχεδιάστηκαν στο Άγιον Όρος και στη συνέχεια εκείνοι που σχεδιάστηκαν στα ρουμανικά πριγκιπάτα. Στα λήμματα καταγράφονται τα στοιχεία της ταυτότητάς τους, που περιλαμβάνουν το ονοματεπώνυμο του τοπογράφου ή του ζωγράφου που φιλοτέχνησε τον κάθε χάρτη, τον τίτλο, το έτος σχεδίασης, την τεχνική σχεδίασης, τις διαστάσεις του χάρτινου υποστρώματος σε χιλιοστά, τον τρόπο κατασκευής, τη μονή που φυλάσσονται, τον αριθμό καταλόγου του αρχείου που ανήκουν¹³⁹ και τη σχετική βιβλιογραφική αναφορά, εφόσον υπάρχει. Ακολουθεί η εικόνα των χαρτών, τα ιστορικά στοιχεία που οδήγησαν στη σχεδιάσή τους, η αναλυτική περιγραφή του θέματος από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά, σύμφωνα με τη θέση ανάγνωσης του κάθε χάρτη και η τεχνοϊστορική τους ανάλυση.

Τα ονοματεπώνυμα των τοπογράφων που σχεδίασαν χάρτες στα ρουμανικά πριγκιπάτα αναγράφονται στα λήμματα στην πρωτότυπη γλώσσα και στην ανάλυση που ακολουθεί είναι μεταφρασμένα στα Ελληνικά. Οι τίτλοι αναγράφονται με πλάγια γράμματα στην πρωτότυπη γλώσσα. Όταν είναι μακροσκελείς αναγράφονται στα λήμματα οι πρώτες λέξεις και στην ανάλυση που ακολουθεί αναγράφονται ολόκληροι μαζί με την ελληνική τους μετάφραση με όρθια γράμματα εντός παρενθέσεων. Το

¹³⁹ Οι αριθμοί καταλόγου των χαρτών που φυλάσσονται στις μονές Βατοπεδίου και Δοχειαρίου και σχεδιάστηκαν στη Βλαχία, στη Μολδαβία και στη Βεσσαραβία δόθηκαν από τον ιστορικό ερευνητή του ΙΙΕ/ΕΙΕ Φλωρίν Μαρινέσκου, ο οποίος εξέτασε εκτενώς τα ρουμανικά τους αρχεία.

θέμα των χαρτών που δεν έχουν τίτλο αναγράφεται με όρθια γράμματα εντός γωνιωδών αγκυλών και η κατηγορία στην οποία ανήκουν επισημαίνεται ως «Τοπογραφικό σχέδιο» ή «Ζωγραφικός χάρτης». Στην περίπτωση των χαρτών που δεν έχουν αριθμό καταλόγου στο αρχείο που ανήκουν, αναγράφεται η συντομογραφία χ.α.κ. (χωρίς αριθμό καταλόγου).

Στους χάρτες που δεν διαθέτουν στοιχεία για την υπόδειξη της ορθής θέσης ανάγνωσής τους, δηλαδή δεν έχουν τίτλο ή σημειώσεις εντός ή εκτός της χαρτογραφημένης περιοχής, συμβατικά ορίζουμε ότι ο βορράς βρίσκεται στην πάνω πλευρά. Στις σημάνσεις προσανατολισμού σημειώνονται τα σημεία του ορίζοντα με το αρχικό τους γράμμα ή αναγράφονται ολογράφως. Οι σημειώσεις που είναι γραμμένες στα Ρουμανικά και στα Ρωσικά αναγράφονται μεταφρασμένες και προσαρμοσμένες στην ελληνική σύνταξη.¹⁴⁰ Αντιθέτως, οι σημειώσεις μεταγράφηκαν αυτούσιες, ενώ όσες είναι γραμμένες στα Οθωμανικά δεν έχουν μεταφραστεί επειδή σε όλες τις περιπτώσεις συνοδεύονται από ελληνικό κείμενο. Οι σημειώσεις μεταγράφονται αυτούσιες με πλάγια γράμματα με διπλωματική μέθοδο, δηλαδή με τα ορθογραφικά λάθη, τις συντμήσεις και τα σημεία στίξεως που τις συνοδεύουν. Οι λέξεις ή τα γράμματα που δεν είναι ευκόλως αναγνώσιμα σημειώνονται με τρεις τελείες εντός αγκυλών.¹⁴¹ Για τη διευκόλυνση των αναγνωστών, όσες λέξεις δεν είναι ολοκληρωμένες ή παραλείπονται από τα κείμενα και είναι ευκόλως εννοούμενες προστέθηκαν εντός γωνιωδών αγκυλών, ενώ σε όσες δεν είναι δυνατή η μετάφρασή τους αναγράφηκαν στην πρωτότυπη γλώσσα. Ειδικά στην περίπτωση των ρουμανικών κειμένων, η λέξη μοναστήρι (m̃ñhastirih) μεταφράζεται ως μονή, εκτός εάν αναγράφεται ημιτελής (m̃ñhast:). Οι πίνακες με τα αριθμημένα υπομνήματα, παρουσιάζονται ακριβώς όπως είναι σχεδιασμένοι στους χάρτες και οι λέξεις που περιέχονται σε αυτούς αναγράφονται με όρθια γράμματα.

Στους χάρτες που δεν αναγράφεται ημερομηνία σχεδίασης, η χρονολόγησή τους υπολογίστηκε κατά προσέγγιση, σύμφωνα με τα ιστορικά γεγονότα που οδήγησαν στη σχεδίασή τους, τον τύπο γραφής ή όπου ήταν δυνατό από τα υδατόσημα του χάρτινου υποστρώματός τους. Τα υδατόσημα εντοπίζονται μόνο σε χειροποίητα χαρτιά με υδατογραμμές και η ύπαρξή τους συμβάλλει στον υπολογισμό της χρονολόγησής

¹⁴⁰ Σε κάποιες περιπτώσεις συναντάμε σε ρουμανικές λέξεις την αναγραφή του l (λ) ως h.

¹⁴¹ Για τη μεταγραφή των κειμένων ακολουθήθηκε το σύστημα μεταγραφής χειρογράφων κειμένων, που καθιερώθηκε στο Β' Διεθνές Συνέδριο Παπυρολογίας στο Leiden το 1931. A. Delatte and Severyns, *Emploi des signes critiques*, Παρίσι 1938, σ. 17-21· E.G. Turner, *Ελληνικοί Πάπυροι. Εισαγωγή στη μελέτη και τη χρήση των παπυρικών κειμένων*, Αθήνα 1989, σ. 102.

των έργων, εντός χρονικού διαστήματος περίπου τριάντα ετών από το έτος της κατάσκευής των χαρτιών. Σε αυτό το διάστημα υπολογίζεται ο χρόνος μεταφοράς των χαρτιών από τον χαρτόμυλο προς τον τελικό προορισμό και ο χρόνος αναμονής μέχρι τη χρήση τους. Στην περίπτωση των χαρτιών που προορίζονταν για εκτύπωση βιβλίων ο χρόνος αναμονής υπολογίζεται γύρω στα δέκα χρόνια, ενώ όσα προορίζονταν για χαρακτηριστικά ή ζωγραφικά έργα φτάνει περίπου στα τριάντα χρόνια.¹⁴²

Για τη σωστή ερμηνεία και χρήση των όρων, μετόχια ονομάζονται τα τμήματα της ακίνητης περιουσίας των μονών του Αγίου Όρους που βρίσκονται εκτός της χερσονήσου του Άθω ή εντός αυτής αλλά μακριά από την περιοχή δικαιοδοσίας των μονών. Ειδικά για τη δεύτερη περίπτωση χρησιμοποιείται και ο όρος «εξάρτημα» όπως στην περίπτωση της περιοχής του Μονοξυλίτη, η οποία ανήκει στη μονή Αγίου Διονυσίου και βρίσκεται στη βορειοδυτική πλευρά της χερσονήσου του Άθω (χάρτες 51 και 52) ή της περιοχής της Χουρμίτσας, η οποία ανήκει στη μονή Παντελεήμονος και βρίσκεται στα δυτικά όρια του Μονοξυλίτη (επίσης χάρτες 51 και 52). Μετόχια θεωρούνταν επίσης οι μονές και οι σκήτες που βρίσκονταν στη Βλαχία, στη Μολδαβία και στη Βεσσαραβία και ήταν αφιερωμένες στις μονές του Αγίου Όρους. Αντίστοιχα, για τα μετόχια των μονών και των σκητών των ρουμανικών ηγεμονιών χρησιμοποιείται ο όρος *μοσία*, σύμφωνα με την ονομασία που έδιναν σε αυτά οι Ρουμάνοι και οι Έλληνες μοναχοί. Για την περιγραφή των χαρτών, τα μετόχια και οι *μοσίες* αφορούν σε γεωτεμάχια, οικόπεδα και κτίσματα που ανήκαν σε μονές και σε σκήτες, ενώ τα κτήματα αφορούν σε γεωτεμάχια που ανήκαν σε ιδιώτες.

¹⁴² Edward Heawood M.A., *Water-marks: mainly of the 17th to 18th centuries*, Hilvesum 1950, σ. 31· Elpidio Mioni, *ό.π.*, σ. 40.

Συντομογραφίες και σύμβολα

αρ. κατ. = αριθμός καταλόγου

βιβλ. = βιβλιογραφία

βλ. = βλέπε

υφ. = υποφάκελος

φ. = φάκελος

χ.α.κ. = χωρίς αριθμό καταλόγου

χλστ. = χιλιοστά

χ.χ. = χωρίς χρονολογία

⟨ ⟩ = τίτλος χάρτη που συντάχθηκε από τον γράφοντα

[...] = δυσανάγνωστη λέξη

[.] = δυσανάγνωστα γράμματα

[αβγ] = φθορά λέξης

[αβγ] = αμφίβολη ανάγνωση λέξης

⟨αβγ⟩ = λέξη ευκόλως εννοούμενη που δεν αναγράφεται στο πρωτότυπο κείμενο

ή συνέχεια μη ολοκληρωμένης λέξης

(1), (2), (3) = αρίθμηση χαρτών που φέρουν τον ίδιο τίτλο

Μονή Βατοπεδίου

Η βιβλιοθήκη της μονής κατατάσσεται στις σημαντικότερες μοναστηριακές βιβλιοθήκες του ελλαδικού χώρου. Περιλαμβάνει επτά αρχαιακές ενότητες, οι οποίες αποτελούνται από το βυζαντινό αρχείο (10ος-15ος αι.) με διακόσια πενήντα έγγραφα, το νεότερο ελληνικό (16ος-18ος αι.) με 5000 έγγραφα, το σύγχρονο ελληνικό (19ος-20ός αι.) με περισσότερα από 300.000 έγγραφα και περίπου 1100 αρχαιακούς κώδικες και το ρουμανικό με 12.650 έγγραφα, είκοσι πέντε ειλητά, εκατόν πενήντα κατάστιχα και επτά κώδικες. Επίσης περιλαμβάνει το οθωμανικό, το σλαβικό και το ρωσικό αρχείο, στα οποία δεν έχει ολοκληρωθεί η καταγραφή τους. Στη βιβλιοθήκη εντοπίστηκαν συνολικά σαράντα εννέα χάρτες, από τους οποίους δύο ζωγραφικοί χάρτες ανήκουν στο νεότερο ελληνικό αρχείο και αφορούν στο μετόχι που κατείχε η μονή στην Ορμύλια Χαλκιδικής, ένα τοπογραφικό σχέδιο ανήκει στο ρωσικό αρχείο και αφορά σε μοσία που βρισκόταν στη Βεσσαραβία και σαράντα έξι τοπογραφικά σχέδια ανήκουν στο ρουμανικό αρχείο και αφορούν σε μοσίες στη Μολδαβία. Οι χάρτες αυτοί συγκροτούν τη μεγαλύτερη συλλογή ιστορικών τοπογραφικών χαρτών που εντοπίστηκαν στις μονές του Αγίου Όρους.

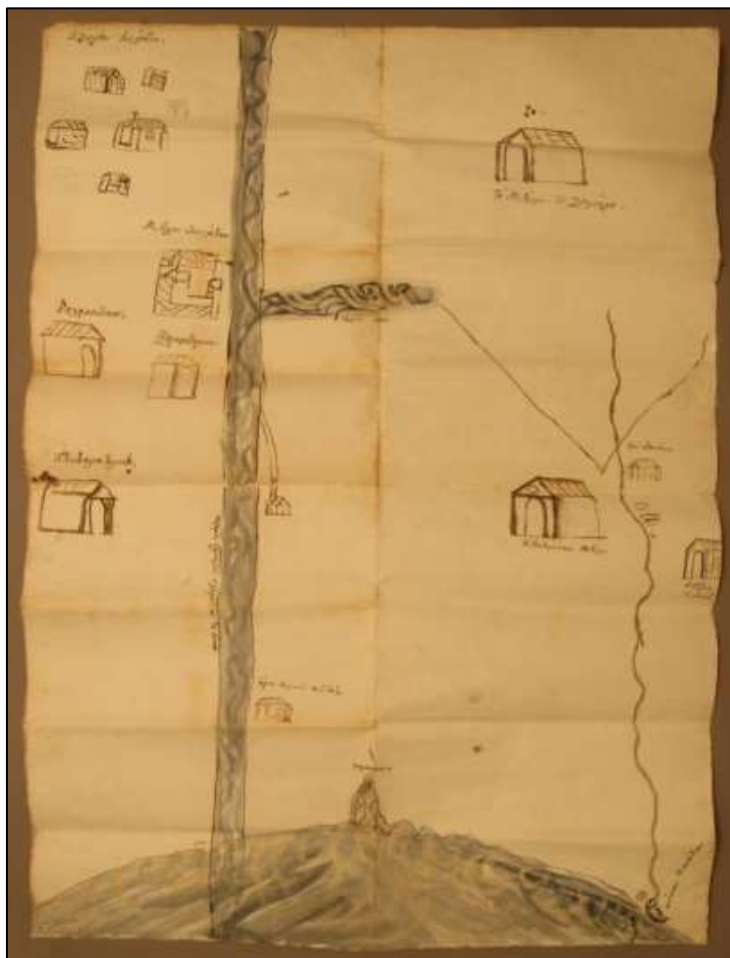
Χάρτες από το νεότερο ελληνικό αρχείο

Οι χάρτες που εντοπίστηκαν σε αυτό το αρχείο αναπαριστούν το μετόχι της Ορμύλιας, που περιήλθε στην κυριότητα της μονής πριν το 1307 και ήταν αφιερωμένο στον Άγιο Δημήτριο. Η παλαιότερη αναφορά για τον τρόπο πρόσκτησής του συναντάται σε έγγραφο του 1348, τη χρονιά που ο βασιλιάς της Σερβίας Στέφαν Ούρος Δ΄ Ντούσαν (1308-1355) δώρισε κτήματα της περιοχής στη μονή. Αναφορές στο μετόχι συναντάμε επίσης στο οθωμανικό αρχείο, με εκτενέστερες εκείνες που αφορούν στη διένεξη με τη μονή Ζωγράφου, η οποία ξεκίνησε το 1786 και έληξε το 1807 υπέρ της μονής Βατοπεδίου.¹⁴³

¹⁴³ *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ιστορία - Τέχνη*, τ. Α΄, Άγιον Όρος 1996, σ. 82-88 (Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελος). *Αναβαθμίζω*, «Κύρτου Πλέγματα-Κρηπίς», βάση δεδομένων του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, σ. 22.

1.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης μετοχίων στην Ορμύλια Χαλκιδικής (1)>, τέλη 18ου-αρχές 19ου αι., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 778 × 567, Ελληνικά, αρ. κατ. ΜΜΣΤ 2Α (αδημοσίευτος).

Έγχρωμο σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο. Αναπαριστάται η θέση των μετοχίων πέντε αγιορείτικων μονών, το χωριό Καλύβια στην Ορμύλια Χαλκιδικής, ο ποταμός Ερμήλεια (σημερινή ονομασία Χαβρίας) και τμήμα του Τορωναίου κόλπου. Το έργο φιλοτεχνήθηκε κατά τη διάρκεια της διένεξης μεταξύ των μονών Βατοπεδίου και Ζωγράφου (1786-1807) και μοναδικό κριτήριο χρονολόγησής του αποτελεί η εποχή κατασκευής του υδατοσήμου που φέρει το χειροποίητο γραμμωτό χαρτί.¹⁴⁴ Στην πάνω πλευρά της σύνθεσης βρίσκεται ο βορράς, αλλά δεν έχει σχεδιαστεί σήμανση προσανατολισμού.

Το θέμα της σύνθεσης είναι αυτοτελές και αναπτύσσεται κατά ύψος. Το ποτάμι και η θάλασσα αποδίδονται με μεγάλες συμπαγείς χρωματικές επιφάνειες και

¹⁴⁴ Βλ. Κατάλογο υδατοσήμων

σχηματοποιημένες φόρμες, που αποσπών το βλέμμα του θεατή. Η κάθετη διεύθυνση του ποταμού μέχρι το σημείο που συναντά την καμπύλη του Τορωναίου κόλπου χωρίζει τη σύνθεση σε δύο τμήματα. Τα κτήρια που βρίσκονται δεξιά και αριστερά του ποταμού αποδίδονται σε μικρό μέγεθος και με απλή σχεδίαση, που τους προσδίδει δευτερεύοντα ρόλο στη σύνθεση. Το ποτάμι, η θάλασσα, ο δρόμος και το κτηριακό συγκρότημα του μετοχίου της μονής Μεγίστης Λαύρας αποδίδονται σε κάτοψη, ενώ τα υπόλοιπα κτίσματα και ο βράχος που βρίσκεται στο μέσον της ακτογραμμής αποδίδονται σε όψη.

Τα στοιχεία της σύνθεσης αποτυπώνονται σε δύο διαστάσεις, εκτός από την επιφάνεια του ποταμού και της θάλασσας, που οι τονικές διαβαθμίσεις και η δομική πινελιά με την οποία αποδίδεται ο κυματισμός δίνουν την αίσθηση του τριδιάστατου. Παρόμοιος τρόπος απόδοσης του κυματισμού συναντάται σε ευρωπαϊκούς χάρτες, όπως στο χειρόγραφο του 1432 που απεικονίζεται το Αβαείο του *Chertsey* ή ακόμα παλαιότερα στον παγκόσμιο χάρτη του 1234 που βρέθηκε στη γυναικεία μονή Ebstorf στη Γερμανία. Το βάθος της σύνθεσης είναι ασχεδίαστο και δημιουργεί ενιαία χρωματική επιφάνεια, με αποτέλεσμα τα σχεδιασμένα στοιχεία που είναι τοποθετημένα το ένα κάτω από το άλλο να δίνουν την εντύπωση ότι αιωρούνται στον χώρο. Ο φωτισμός είναι ομοιογενής και χωρίς σαφή πηγή προέλευσης. Το ποτάμι και η θάλασσα αποτελούν τις μόνες χρωματικές επιφάνειες της σύνθεσης. Αντιθέτως, υπάρχει διάθεση απλοποίησης στην αναπαράσταση των μετοχίων με επαναλαμβανόμενα κτίσματα, που τους προσδίδουν σχηματοποιημένο χαρακτήρα. Εξαίρεση αποτελεί το μετόχι της μονής Μεγίστης Λαύρας που αποδίδεται με μικρογραφική διάθεση, γεγονός που προϋποθέτει γνώση του σχεδιαστή για την αρχιτεκτονική του κτηριακού συγκροτήματος.

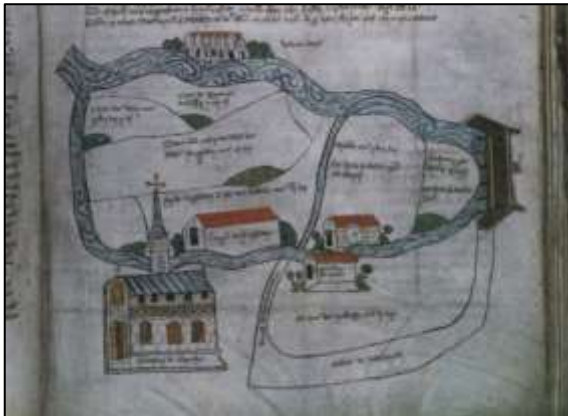
Κεντρικό θέμα στη σύνθεση αποτελεί ο ποταμός Ερμήλεια, ο οποίος τη διατρέχει κάθετα σε όλο το μήκος της, από το χωριό Καλύβια στον βορρά έως τον Τορωναίο κόλπο στον νότο. Κατά μήκος του ποταμού αναγράφεται *Ποταμός Έρμηλείας σχηματίζουν τα σύνορα*. Στο πάνω μέρος της αριστερής πλευράς του συμβάλει κάθετα παραπόταμος, κατά μήκος του οποίου αναγράφεται *τοπικόν νερόν*. Η θάλασσα σχηματίζει τόξο που καλύπτει ολόκληρη την κάτω πλευρά της σύνθεσης και στην κορυφή της είναι σχεδιασμένος βράχος, πάνω στον οποίον αναγράφεται *Παλαιομάνα*. Στην αριστερή πλευρά του ποταμού και από πάνω προς τα κάτω είναι σχεδιασμένα με μελάνι, πέντε κτίσματα με κεραμοσκεπές, πάνω από τα οποία αναγράφεται *Τό χωρίον Καλύ-*

βια.¹⁴⁵ Πιο κάτω αναπαρίσταται η κάτοψη κτηριακού συγκροτήματος στο οποίο αναγράφεται *Μετόχιον λαυριώτικον*, πιο κάτω κτίσμα στο οποίο αναγράφεται *δοχειαρίτικον*, δεξιά του κτίσμα στο οποίο αναγράφεται *Ξηροποταμινόν* και κάτω από αυτό κτίσμα στο οποίο αναγράφεται *Παντοκρατορινόν*.

Δεξιά του ποταμού, στο μέσον μεταξύ του παραπόταμου και της θάλασσας, είναι σχεδιασμένα δύο κτίσματα, που στο κάτω αναγράφεται: *ἅγιος Λαμιανός ποτέ εκκλ=*. Στη δεξιά πλευρά του, δηλαδή ανατολικά της περιοχής, είναι σχεδιασμένα τέσσερα κτίσματα που συνδέονται με δρόμο. Στο πάνω αναγράφεται *Τό Μετόχιον τοῦ ζωγράφου*, πιο κάτω *ἅγιος ἀθανάσιος*, παρακάτω *Τό βατοπαιδινόν Μετόχιον*, δεξιά του ἡ *βόζινα τοῦ διονυσίου*¹⁴⁶ και στο τέλος του δρόμου που καταλήγει στη θάλασσα *σύνορον Διονυσιάτικον*.

Λεπτομέρεια απόδοσης του κυματισμού στην επιφάνεια του ποταμού Ερμήλεια.

Αριστερά, *Manuscript plan of Chertsey Abbey and estate in Surrey, 1432*,
Public Record Office, Λονδίνο.

Δεξιά, λεπτομέρεια του κυματισμού στην επιφάνεια του ποταμού Abbey (παραπόταμου του Τάμεση),
επίσης γνωστού ως Oxley.

¹⁴⁵ Σημερινή ονομασία Καλύβες.

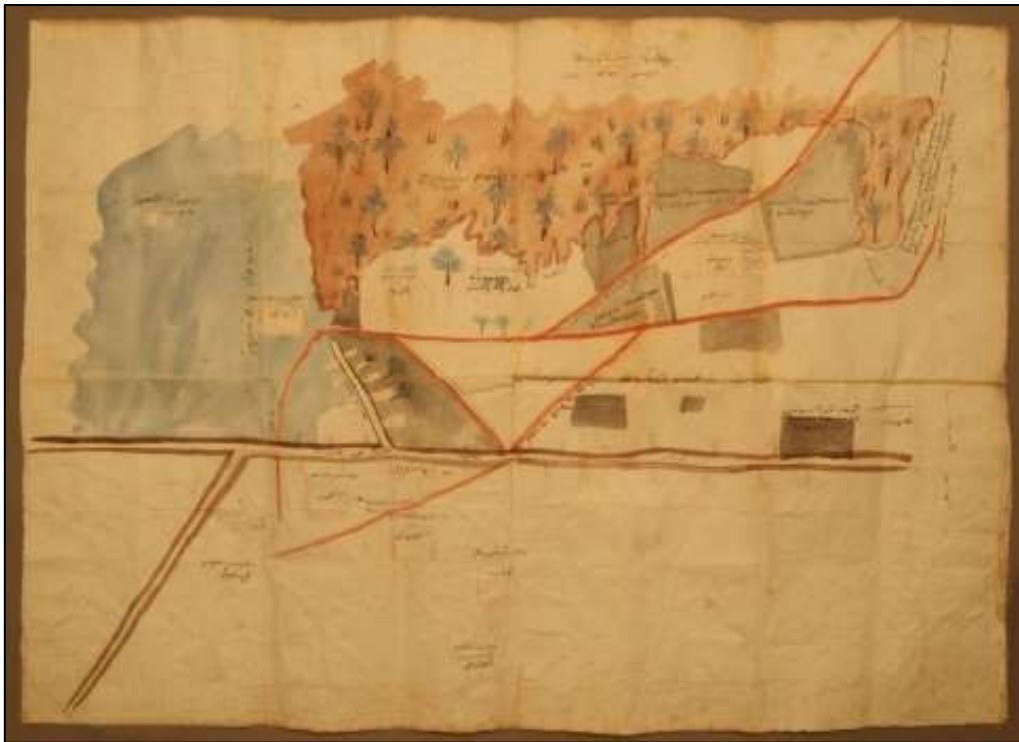
¹⁴⁶ Παλαιά ονομασία του χωριού Μεταμόρφωση (συναντάται και ως Βέτζενα, βοζινα ή βόζενα), που βρίσκεται στον νομό Χαλκιδικής και ανήκει διοικητικά στη δημοτική ενότητα Ορμυλίας του δήμου Πολυγύρου. Στον χάρτη αναφέρεται ως μετόχι της μονής Αγίου Διονυσίου, που κατείχε ήδη από τον 16ο αιώνα. Σύμφωνα με τον βακουφναμέ που εκδόθηκε το 1569, ονομαζόταν Όρμάν Βέτζενα τσιφλίκι. Κρίτωνα Χρυσοχοΐδη, *Η μονή Διονυσίου στους μεταβυζαντινούς χρόνους*, υπό έκδοση.

Αριστερά, *Ebstonf Mappa Mundi*, π. 1234, 3,6×3,6 μ., Κάτω Σαξονία, Γερμανία.
Δεξιά, λεπτομέρεια με τον τρόπο που αποδίδεται ο κυματισμός του νερού στην επιφάνεια ποταμού.

2.

Αγνώστου, *Ζωγραφικός χάρτης μετοχίων στην Ορμύλια Χαλκιδικής (2)*, τέλη 18ου-αρχές 19ου αι., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 512 × 719, Ελληνικά και Οθωμανικά, αρ. κατ. ΜΜΣΤ 2Β (Αρκαδίου Ιεροδιακόνου Βατοπαιδινού, *Ιστορία της Ιεράς Μεγίστης Μονής του Βατοπαιδίου*, ό.π., σ. 362-363).

Έγχρωμο σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, ανυπόγραφο και αχρονολόγητο. Αναπαριστά τις περιοχές των μετοχίων των μονών Ζωγράφου, Δοχειαρίου, Μεγίστης Λαύρας, Παυτοκράτορος και Αγίου Διονυσίου. Φιλοτεχνήθηκε λόγω διένεξης της μονής Βατοπεδίου με τη μονή Ζωγράφου και πιθανόν χρησιμοποιήθηκε στην Ιερά Κοινότητα και στο Ιεροδικείο, λόγω της αναγραφής ορισμένων σημειώσεων στα Ελληνικά και στα Οθωμανικά. Η σχεδιάσή του τοποθετείται χρονικά μεταξύ των ετών 1786 και 1807 κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαμάχης μεταξύ των δύο μονών. Σε αυτό το συμπέρασμα οδηγούμαστε επειδή οι σημειώσεις είναι γραμμένες στα Οθωμανικά και λόγω της εποχής που σχεδιάστηκε το υδατόσημο που φέρει το χειροποίητο γραμμωτό χαρτί του χάρτη.¹⁴⁷ Στην αριστερή πλευρά της σύνθεσης βρίσκεται ο βορράς, αλλά δεν έχει σχεδιαστεί σήμανση προσανατολισμού.

Οι περιοχές των μετοχίων οριοθετούνται από δρόμους και ποτάμια. Ο ζωγράφος σχεδίασε με μολύβι το θέμα της σύνθεσης καλύπτοντας ολόκληρη την επιφάνεια του χαρτιού, αλλά άφησε αχρωμάτιστο το κάτω τμήμα της. Χρησιμοποίησε ρεαλιστικά και αντιρρεαλιστικά χρώματα για τις περιοχές των μετοχίων των μονών Βατοπεδίου και Ζωγράφου, με αποτέλεσμα άλλοτε να έχουν πρακτικό και άλλοτε διακοσμητικό ρόλο. Δεν τήρησε τις πρέπουσες αναλογίες στα δέντρα, τα οποία αποκτούν σχηματικό χαρακτήρα, αφού αποδίδονται πολύ μεγάλα και με επαναλαμβανόμενο σχεδιαστικό μοτίβο. Η σύνθεση αναπτύσσεται κατά πλάτος και η χαρτογραφημένη περιοχή αποτυπώνεται σε κάτοψη, εκτός από τα δέντρα που αποδίδονται σε όψη, προσδίδοντάς σε αυτήν την αίσθηση του τριδιάστατου. Ο φωτισμός είναι ομοιογενής, χωρίς σαφή πηγή προέλευσης. Η περιοχή αναπαρίσταται σχηματικά με υποκειμενικότητα, επιπεδότητα και θεματική αυτοτέλεια. Ο ζωγράφος αναδεικνύει τα χωροταξικά δεδομένα της περιοχής χωρίς τη χρήση χαρτογραφικών εργαλείων.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Διονυσίου βοζηνα [...] [..]ολάς, ζωγράφου μετόχιον τό παλαιόν, ζωγράφου τζιφλίκι [...] [...]* (αναγράφεται και στα Οθωμανικά), *τζαμπέλι, τζαμπέλι νταγ, ἄγιος ἀθανάσιος ὁ ἐν τῷ ἄθῳ, μάνδραν γηδίων, κισιλᾶς, μάνδραν προβάτων, στάσιον ἦτοι κάθισμα στεφανάκη τοῦ δοβλυτζινοῦ Κωνσταντίνου, στάσιον ἦτοι κάθισμα πανομίου τοῦ Καββάσιλα, νέον ἄνοιγμα χωραφίου βατοπαιδινόν καί πρώτον χρόνον σπαρμένον [...] 12: κοιλὰ σπόρον καί ἐφέτος τό αἰθήρισαν οἱ ζωγραφίται, караβοστάσιον ἦτοι ἄλια σκάλα, ζωγράφου τζιφλίκ, βατοπαίδι παναγοῦτζα* (αναγράφεται και στα Οθωμανικά), *ἄγιος Νικόλαος τό*

¹⁴⁷ Βλ. κεφ. Κατάλογος των υδατοσήμων

παλαιοχωρι μανουήλ δοβλιτζινόν, τρυπάνι, ἅγιος Δημήτριος βατοπαιδινόν μετόχι μέ πύργον χαλασμένον τοῦ λαλάρου, στράτα, τοπικόν νερόν, κάμπος βατοπαιδινός [...], στράτα προς τον αἰγιαλόν, χωράφιον τοῦ παπά νικολάου βλάδων, αφιέρωμα εἰς τό βατοπαίδι, παλαιομάνα, νταλιάν, θαλασσα, ποταμός ὄρμυλία, λαύρας μετόχι (και στα Οθωμανικά), ἔρμυλία παλαιόν χωρίον, ξηροποταμινόν οχι, χωρίον καλύβια (αναγράφεται και στα Οθωμανικά), Δοχειαρίτικον μετόχι (αναγράφεται και στα Οθωμανικά) και παντοκράτορος χαλασμένον. Επίσης, στην πίσω πλευρά του έργου υπάρχουν δύο χειρόγραφες σημειώσεις, όπου στη μία αναγράφεται Πλίκος¹⁴⁸ Ὀρμηλίας και στη δεύτερη Ἐρμηλιάτικα ρώμαίικα ἤτοι μετάφρασις καί μαρτυρίαί.

Τοπογραφικά σχέδια από το ρουμανικό αρχεῖο

Η μονή Βατοπεδίου κατείχε μετόχια στη Μολδαβία, τα οποία περιλάμβαναν τις μονές Ρακιτοάσα, Γκόλια, Μπαρμπόιου, Μύρα,¹⁴⁹ Πρέστιτσα Γαλατσίου και Πρέστιτσα Φοσκανίου και τις σκήτες Γκραζδένι, Κράνιτσι και Φατατσιούνεα. Οι παραπάνω μονές και σκήτες ανήκαν στην μονή Βατοπεδίου από τον 14ο αἰώνα ἔως το 1863 που δημεύτηκαν με την ίδρυση του νεοσύστατου τότε ρουμανικού κράτους και μαζί με τις μοσιές τους αποτελούσαν τη μεγαλύτερη ακίνητη περιουσία που κατείχε μονή του Αγίου Ὄρους στις ηγεμονίες της Ρουμανίας.

Τα σαράντα ἔξι τοπογραφικά σχέδια που εντοπίστηκαν στο αρχεῖο της μονής σχεδιάστηκαν από το 1804 ἔως το 1859 και αναπαριστούν μοσιές που αφορούσαν σε γεωργικές ἢ δασικές εκτάσεις και οικισμούς.¹⁵⁰ Παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά και κατά ομάδες, σύμφωνα με τη μονή ἢ τη σκήτη στην οποία ανήκουν και τελευταία σε κάθε ομάδα τοποθετήθηκαν τα αχρονολόγητα σχέδια. Ξεχωριστή ομάδα σχεδίων αποτελούν τα σχέδια για τα οποία δεν κατέστη δυνατή η σύνδεσή τους με κάποιο μοναστικό ἴδρυμα. Οι αριθμοί καταλόγου των τοπογραφικών σχεδίων δόθηκαν από τον ιστορικό ερευνητή του ΙΙΕ/ΕΙΕ Φλορίν Μαρινέσκου.

¹⁴⁸ Ο χάρτης εστάλη ως επιστολή διπλωμένη με τέτοιο τρόπο ὥστε να αποτελεί φάκελο. Η ἄποψη αὐτή προκύπτει από τις τέσσερις οριζόντιες και οκτώ κάθετες τσακίσεις της επιφανείας του, που κάθε μια σχηματίζει τετράπλευρο διαστάσεων 9 × 13 εκατοστών. Στην εξωτερική πλευρά του ενός τετραπλεύρου αναγράφεται Πλίκος Ὀρμηλίας. (βλ. επίσης χάρτη 65)

¹⁴⁹ Η ονομασία της μονής συναντάται επίσης ως Miera ἢ Mera.

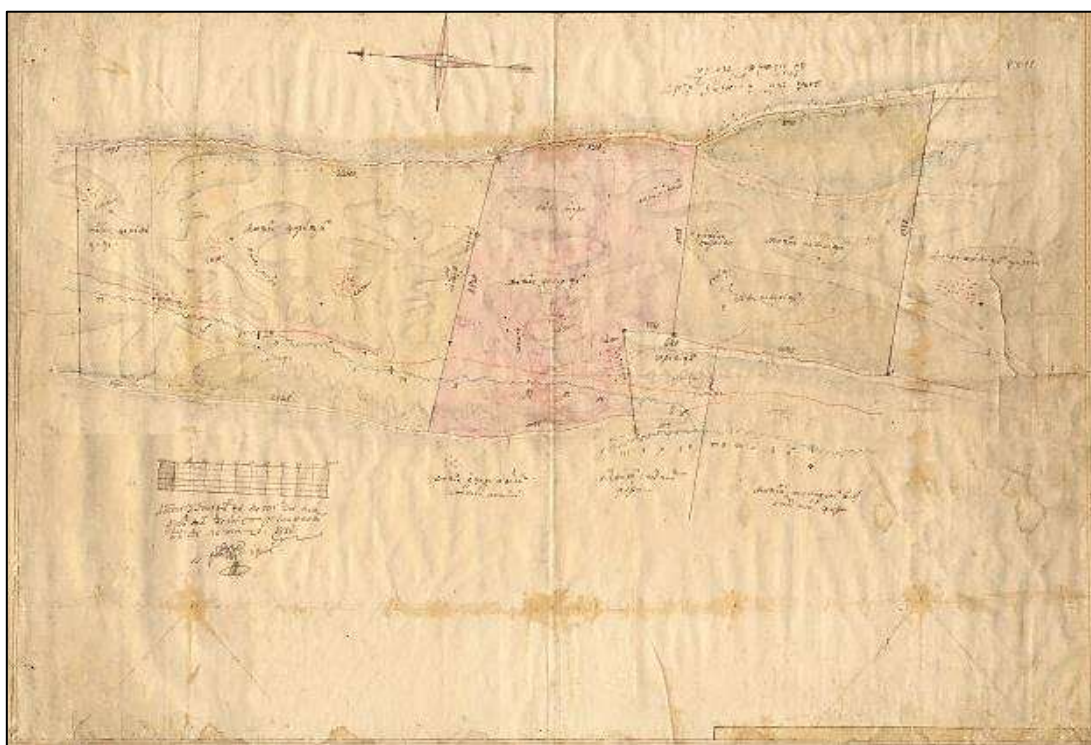
¹⁵⁰ Ο υπολογισμός των εκτάσεων των μοσιών ἔγινε σύμφωνα με την κλίμακα αποτύπωσης που αναγράφεται στα τοπογραφικά σχέδια και από τοπογράφο που προσέλαβε η μονή Βατοπεδίου για αὐτόν τον σκοπό. Στους χάρτες 8 και 16 ο υπολογισμός ἔγινε μόνο από την κλίμακα αποτύπωσης που περιλαμβάνεται στα τοπογραφικά σχέδια και στον χάρτη 37 μόνο από τον τοπογράφο. Αγνώστου, Ρουμανικοί χάρτες του αρχείου της Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου του Αγίου Ὄρους, ὁ.π., σ. 6.

Μονή Ρακτιοάσα

Η μονή βρισκόταν στον νομό Τεκούτσι, που σήμερα ονομάζεται Μπακάου. Κτίστηκε γύρω από ναό που θεμελίωσε ο Ηλία Ενάκε και η σύζυγός του Τοφάνα, το 1697 και συνόρευε με μοσιά της σκήτης Φατατσιούνα. Η παλαιότερη αναφορά για το έτος κτίσεώς της εντοπίζεται στη διαθήκη του ζεύγους το 1704, η οποία ανέφερε ότι η μονή θα περιεχόταν στην ιδιοκτησία της μονής Βατοπεδίου στην περίπτωση που ο γιος τους θα πέθαινε άτεκνος. Η αφιέρωση στη μονή Βατοπεδίου έγινε το 1729 και επικυρώθηκε με συμφωνητικό έγγραφο που υπέγραψε το 1742 ο Αυθέντης της Μολδαβίας Γρηγόριος Γ' Γκίκας (1724-1777).¹⁵¹

3.

Φοτακι Φουλχερ, <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπαλιτσέστι, Τσαφέστι, Χαλαρέστι, Μπαλανέστι, Τσιουριλέστι και Τομέστι>, 1816, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 521 × 757, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 18 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Φοτάκη Φούλτζερ. Είναι σχεδιασμένο σε λείο βιομηχανικό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται έξι μοσίες της μονής

¹⁵¹ Αρκαδίου Ιεροδιακόνου Βατοπαιδινού, *Ιστορία της Ιεράς Μεγίστης Μονής του Βατοπαιδίου*, ό.π., σ. 387-388· *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ιστορία - Τέχνη*, ό.π., σ. 96 (Φλορίν Μαρινέσκου).

Ρακιτοάσα που βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας και τέσσερα όμορα κτήματα ιδιωτών. Οι μοσίες αποκτήθηκαν το 1729 και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 31.000 στρέμματα.¹⁵² Στο σχέδιο σημειώνονται οι διαστάσεις των μοσιών που είναι χρωματισμένες με παραπληρωματικά χρώματα (κόκκινο και πράσινο) και εντός της περιοχής που καλύπτουν αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης φωτεινής πηγής, τα ρέματα, οι δρόμοι και τα τέσσερα χωριά που ανήκουν σε αυτές. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

Από τα αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω αναγράφονται: *Τμήμα της (μοσίας) Μπαλιτσέστι και χωριό, πιο δεξιά Η μοσία Τσαφέστι, Κοιλάδα Ράτσεα, χωριό (δύο φορές), Πηγάδι Τσερνατοάια, Το ρέμα Στούδινετς, Σίλιστε, λάκκος και Πηγάδι Λίε. Πιο δεξιά, Η μοσία Χαλαρέστι, Κοιλάδα Ιοούρα, Κοιλάδα Χαρτσουμπέι, χωριό, Σίλιστε, πηγάδι (δύο φορές) και Κοιλάδα Μπαλανέστι. Στη συνέχεια, Η μοσία Μπαλανέστι, πιο δεξιά Η μοσία Τσιουριλέστι, Σίλιστε και Το ρέμα Τούτοβα. Από κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά, Το κτήμα του Ιέξερου της στολνιτσέασα Μποτίνκα, Μπαχνάρι του σπαθάριου Ιωάν Φότσιου, Το κτήμα Πολιτσένι του σπαθάριου Ιωάν Φότσιου, Η μοσία Τομέστι και Το κτήμα Ιμπανέστι του βόρνικου Κωστίν.*

Στην πάνω πλευρά του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού χωρίς αναγραφή των σημείων του ορίζοντα. Στην κάτω πλευρά του είναι σχεδιασμένη η γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, χωρίς την αναγραφή της αριθμητικής μονάδας μέτρησης και κάτω από αυτήν αναγράφεται: *Αυτό το σχέδιο είναι σχεδιασμένο από εμένα σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση των μοσιών και για αυτό το υπέγραψα: 1816: = (η υπογραφή του Φοτάκη Φούλτζερ) = Φοτάκη Φούλτζερ μηχανικός. Τέλος, στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου βρίσκεται επίμηκες κενό πλαίσιο.*¹⁵³

¹⁵² Το εμβαδόν των μοσιών υπολογίστηκε σύμφωνα με τη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης του τοπογραφικού σχεδίου και από τις μετρήσεις τοπογράφου που προσέλαβε η μονή Βατοπεδίου. *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 7 και 4-8 (Παράρτημα).

¹⁵³ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 38, 134.

4.

Ντουμητρακι Κέλεμεν, <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπαλιτσέστι, Τσαφέστι, Νταράστι, Χαλαρέστι, Μπαλανέστι, Τσουριλέστι και Τομέστι>, 1817, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 474 × 885, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 22 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ντουμητράκη Κέλεμεν. Είναι σχεδιασμένο σε λείο βιομηχανικό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται επτά μοσίες της μονής Ρακιτοάσα που βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας και έξι όμορα κτήματα. Οι μοσίες αποκτήθηκαν το 1729 και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 30.874 στρέμματα. Οι συνοριακές γραμμές κάθε μοσίας είναι χρωματισμένες με διαφορετικό χρώμα και εντός των περιοχών που καλύπτουν αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι δρόμοι και επτά χωριά που ανήκουν σε αυτές. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

Σε αυτόν τον χάρτη (4), όπως και στον χάρτη 3 που είναι παλαιότερος (1816), αναπαρίστανται οι ίδιες μοσίες και παρά το ότι σχεδιάστηκαν με διαφορά ενός έτους εντοπίζονται οι εξής διαφορές μεταξύ τους. Σχεδιάστηκαν από διαφορετικούς τοπογράφους, αλλά οι πληροφορίες που καταγράφονται στον χάρτη 4 είναι πιο λεπτομερείς. Στον 3 είναι σχεδιασμένα τέσσερα χωριά χωρίς την αναγραφή των ονομασιών τους, ενώ στον 4 είναι σχεδιασμένα επτά χωριά με τις ονομασίες τους. Επίσης στον 3, οι μοσίες Τσαφέστι και Νταράστι εμφανίζονται ενωμένες σαν να πρόκειται για μία μοσία, ενώ στον 4 σχεδιάστηκαν με σύνορα μεταξύ τους. Η μικρή χρονική διαφορά

της σχεδιάσής τους και οι συμπληρωματικές πληροφορίες στο μεταγενέστερο σχέδιο, μας οδηγούν στη υπόθεση ότι η σχεδίαση του χάρτη 3 παρουσίαζε ελλείψεις και η μονή παράγγειλε τη σχεδίαση νέου πληρέστερου χάρτη.¹⁵⁴

Εντός των μοσιών και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Μπαλιτσέστι, χωριό Μπαλιτσέστι, Πηγή Μπουδόιου, Σίλιστεα Μπαλιτσέστι, Το ρέμα του πηγαδιού ή Στουδινέτς και πέτρα* (αναγράφεται δύο φορές και αναφέρεται σε οροθέσιο). Πιο δεξιά, *Τσαφέστι, χωριό Ράτσα, Πηγάδι Ράτσα, Κοιλάδα Ντραγούστα, Σίλιστεα Τσαφέστι και πέτρα*. Στην επόμενη μοσία, *Νταράστι, χωριό Σίλιστε, πηγάδι Λίε, το αλύλιο του Όπρεα, Σίλιστεα Νταράστι και πέτρα*. Στη δεξιά πλευρά αναγράφεται: *Χαλαρέστι, Πηγάδι Ιουόρα, Κοιλάδα Ιουόρα, Πηγάδι Στράμπα, Σίλιστεα Χαλαρέστι, Χωριό Χαλαρέστι και Το ρέμα Στούδινετς*. Στην επόμενη μοσία, *Μπαλανέστι, πηγάδι Χαρτσουμπέι, Στεγνή Κοιλάδα, πηγή, Πηγάδι Κομόρα, Πηγάδι Ότσα ή Σότσα, Κοιλάδα Χουδίτσα, Πηγάδι Μπαλανέστι, Σίλιστεα Μπουμπαρέστι ή Τσιουριλέστι και πέτρα* (δύο φορές). Στη δεξιά μοσία αναγράφεται: *Τομέστι, χαράδρα του Μπόγιου, Η μικρή στεγνή κοιλάδα, Η μεγάλη στεγνή κοιλάδα, Πηγάδι και πέτρα*. Τέλος, κάτω από τις μοσίες αναγράφεται: *Τσουριλέστι, Σίλιστεα του Ουρέκε, η εγκαταλελειμμένη πέτρα, Ποταμός Τούτοβα, το ρέμα Μπράτου και πέτρα*.

Έξω από τα όρια των μοσιών αναγράφονται στα αριστερά τα κτήματα *Μανόιου* και *Μανζάτσι* και στα δεξιά το *Ιμπανέστι*. Αντίστοιχα στη δεξιά πλευρά του σχεδίου και κάτω από τις μοσίες αναγράφονται από αριστερά προς τα δεξιά: <κτήμα> *Μπαχνάρι*, <κτήμα> *Πολιτσένι*, η *λακκούβα, χωριό Τομέστι, Η λίμνη του Αγά, Βάλτος*, <κτήμα> *Μπροστένι* και *χωριό Γκοτζέστι*. Στην πάνω πλευρά του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού (με ημιτελές σχέδιο της βορειοανατολικής κορυφής), στην οποία αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Αντίστοιχα, στην κάτω αριστερή πλευρά του είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 900 στάνξενι. Πιο δεξιά και εντός πλαισίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη* και από κάτω η σημείωση: *Αυτό το σχέδιο σχεδιάστηκε σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής το 1817 από εμένα, τον Ντουμητράκη Κέλεμεν μηχανικό (η υπογραφή του)*.

¹⁵⁴ Το εμβαδόν των μοσιών υπολογίστηκε σύμφωνα με τη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης του τοπογραφικού σχεδίου και από τις μετρήσεις τοπογράφου που προσέλαβε η μονή Βατοπεδίου. *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 7, 35, 131 και 4-8 (Παράρτημα).

5.

Αγνώστου, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπουνέστι, Μπουτσιουμένι, Σπάρτα, Ρακιτόσα, Ρακιτίσουλ, άνω Κάρνα-κάτω Κάρνα και άνω Οπρισέστι-κάτω Οπρισέστι), 1819, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 682 × 1193, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 11 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τοπογράφο.¹⁵⁵ Είναι σχεδιασμένο σε λείο βιομηχανικό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται επτά μοσίες της μονής Ρακιτοάσα που βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας. Οι μοσίες αποκτήθηκαν το 1729 και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 298.000 στρέμματα. Οι μοσίες είναι χρωματισμένες με βασικά και παραπληρωματικά χρώματα όπως κόκκινο, βιολετί, πορτοκαλί, πράσινο και κίτρινο που η χρωματική τους αρμονία δημιουργεί εικαστικό σύνολο στη σύνθεση. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας των μοσιών με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι δρόμοι και έξι χωριά που ανήκουν σε αυτές. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφονται από αριστερά προς τα δεξιά: *Μοσία Μπουνέστι, Μπουτσιουμένι, Σπάρτα, Ρακιτόσα, Ρακιτίσουλ, άνω Κάρνα - κάτω Κάρνα και τέλος άνω Οπρισέστι - κάτω Οπρισέστι*. Πάνω από τη χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένο κενό πλαίσιο με τρία διακοσμητικά σχέδια και πέντε πίνακες με αριθμητικές παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή. Οι πίνακες με τις παραπομπές παρουσιάζονται παρακάτω με τη σειρά που είναι τοποθετημένοι στον χάρτη.

¹⁵⁵ Η υπογραφή του δεν είναι ευανάγνωστη.

- Μοσιά Μπονέστι
№
1. Κοιλάδα Σκαούλε,
 2. Κοιλάδα Κούκουλοι
 3. Οι λάκκοι του Κουρόι
 4. Πέτρα
 5. Βοουρ
 6. Ρέμα
 7. Μικρή λίμνη
 8. Βοουρ
 9. Πέτρα
 10. Πέτρα
 11. Κοιλάδα του Ζαχαρίου
 12. Κοιλάδα του Ντανίλα
 13. Κοιλάδα του Πλέσσα
 14. Πέτρα
 15. Βοουρι
 16. Κορυφή του Μπράτσα
 17. Το χωριό Πούτινα
 18. Μικρό χωριό
 19. Πουρκαρέστι
 20. Περιοχή με κοντάρι

1.

- Μοσιά Μπουτσιουμένι
№
1. Πέτρα
 2. Κοιλάδα Μπορόια
 3. Κοιλάδα Ούγκουρα
 4. Γέφυρα
 5. Ρέμα
 6. Ντεντερία
 7. Πέτρα
 8. Πέτρα
 9. Πέτρα
 10. Κοιλάδα Κορμποάια
 11. Το χωριό Μπουτσιουμένι
 12. Ο κάμπος του Βογιάρου
 13. Περιοχή με κοντάρι

2.

- Μοσίες Ρακιτόσα-
Ρακιτίσουλ-Σπάρτα
№
1. Κοιλάδα Λουποάια
 2. Το ρέμα Ρακιτόσα
 3. Ρέμα
 4. Οι πηγές
 5. Μικρή λίμνη
 6. Η μονή Ρακιτοάσα
 7. Το χωριό
 8. Το χωριό Φουδατούρα
 9. Το ξέφωτο Φανάριου
 10. Σίλιστεα Σπάρτα
 11. Κοιλάδα Ταμπούζα
 12. Κοιλάδα Οάκεσου
 13. Κοιλάδα Πλοπόασα
 14. Σίλιστε
 15. Κοιλάδα του Νεάγου
 16. Το ρέμα Ζελετίν
 17. Βοουρ
 18. Πέτρα
 19. Πέτρα
 20. Κοιλάδα Μπαρκάνα
 21. Μπαρκάνα
 22. Ντοροσάνου

3.

- Μοσίες Άνω Κάρνα-Κάτω Κάρνα
№
1. Κοιλάδα Κολουνοάσα
 2. Ο κάμπος της Τσόπα
 3. Γέφυρα
 4. Το ρέμα Κάρνα
 5. Σίλιστε
 6. Κοιλάδα Κάρνα
 7. Ο κάμπος Ζερνέστι
 8. Μελίσσια
 9. Γέφυρα
 10. Το ξέφωτο του μοναχού

4.

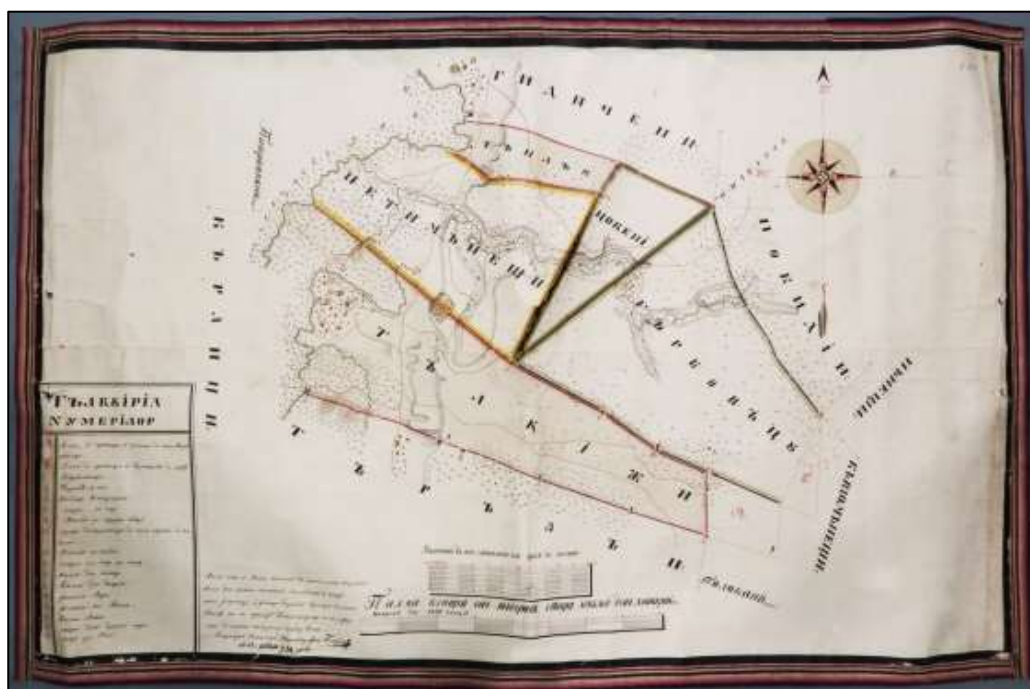
- Μοσίες Άνω Οπρισέστι-Κάτω Οπρισέστι
№
1. Πέτρα " " " " " " " " " "
 2. Ναός " " " " " " " " " "
 3. Πέτρα " " " " " " " " " "
 4. Πέτρα " " " " " " " " " "
 5. Ποταμός Ζελετίν " " " " " " " "
 6. Το ρέμα Γκουνοάια " " " " " " "
 7. Πέτρα " " " " " " " " " "
 8. Πέτρα " " " " " " " " " "
 9. Το λιμανάκι του Χουρζόι " " " " " "
 10. Ρέμα " " " " " " " " " "
 11. Μικρή λίμνη " " " " " " " " "
 12. Μικρή λίμνη " " " " " " " " "
 13. Το ξέφωτο του μεγάλου λόφου " " " " " "
 14. Ο μεγάλος λόφος " " " " " " " "
 15. Το ξέφωτο της όχθης " " " " " " "
 16. Κοιλάδα Σοχοδόλ " " " " " " " "
 17. Κοιλάδα του μύλου " " " " " " " "
 18. Κοιλάδα Κόρμπεα " " " " " " " "
 19. Κοιλάδα Γκουνοάια " " " " " " " "
 20. Κοιλάδα του κλέφτη " " " " " " " "
 21. Κοιλάδα Σκινοάσα " " " " " " " "
 22. Ο κάμπος Γκουνοάια " " " " " " " "
 23. Το χωριουδάκι Τοκιλένι " " " " " " "
 24. Κοιλάδα των Μελισσίων " " " " " " "
 25. Το χωριουδάκι [...] " " " " " " "

5.

Μεταξύ του τετάρτου και πέμπτου πλαισίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, στην οποία σημειώνονται τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Επίσης, μεταξύ του πέμπτου και έκτου πλαισίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης και στη δεξιά της πλευρά αναγράφεται: *Κλίμακα των 1000 Στάνζενι* =(δυσανάγνωστη υπογραφή) = *μηχανικός 1819 Νοεμβρίου 10*. Τέλος, στην αριστερή πλευρά του σχεδίου και εντός πλαισίου αναγράφεται *Η παλάμη με την οποία έγινε η μέτρηση*.¹⁵⁶

6.

Аликсанδερ фон Баїарди, <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Ταλκίτσι>, 1841, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 595 × 918, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 8 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μηχανικό του κράτους Αλεξάντερ φον Μπαϊαρδή. Είναι σχεδιασμένο σε λείο βιομηχανικό χαρτί και φοδραρισμένο περιμετρικά με πολύχρωμη υφασμάτινη ταινία. Αναπαρίσταται η μοσία Ταλκίτσι που βρισκόταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας και τα όμορά της κτήματα. Η μοσία αποκτήθηκε το 1729 και η έκτασή της ήταν περίπου 8670 στρέμματα. Σύμφωνα με τις σημειώσεις που φέρει ο χάρτης, είναι πιθανόν ότι σχεδιά-

¹⁵⁶ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 6, 24, 120 και 4-8 (Παράρτημα).

στηκε λόγω εδαφικών διαφορών ανάμεσα στις μοσίες Ταλκίτσι και Γκαρμποβάτσου και στο κτήμα Καρλομανέστι. Οι συνοριακές γραμμές κάθε μοσίας είναι χρωματισμένες με διαφορετικά χρώματα και εντός των περιοχών που καλύπτουν αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα και οι δρόμοι. Τα όρια της περιοχής που υπάρχει η εδαφική διαφορά είναι σημειωμένα με κόκκινη διακεκομμένη γραμμή. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται τα κτήματα και οι μοσίες *Γκιντιτσέσι, Ταπλάου, Πετιμανέστι, Τσοκέσι, Γκαρμποβάτσου, Καρλίτσι, Ταλκίτσι, Νανέστι, Καρλομανέστι, Ταραζέι* και *Τολοκάσι*. Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, με σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Στην κάτω αριστερή γωνία του σχεδίου βρίσκεται πίνακας παραπομπών εντός του οποίου αναγράφεται:

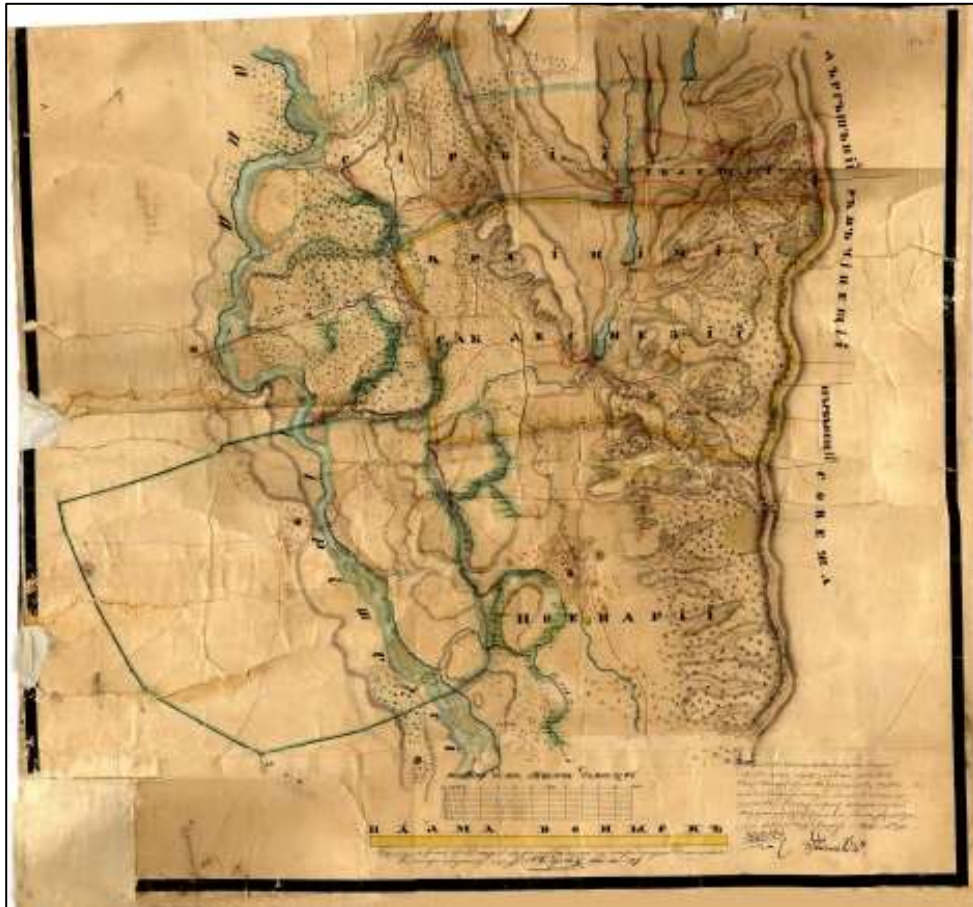
Αριθμημένη ερμηνεία	
A.	Η περιοχή διεκδίκησης μεταξύ της (μοσίας) Ταλκίτσι και της (μοσίας) Καρλομανέστι
B.	Η περιοχή διεκδίκησης μεταξύ του (κτήματος) Γκαρμποβάτσου και της (μοσίας) Καρλομανέστι
1.	Ποταμός Μπαρλάδ
2.	Σίλιστεα Κλουτσιρέσκου
3.	Πέτρα και βοουρ
4.	Λοφίσκος στα όρια του δάσους
5.	Πέτρα που χωρίζει το κτήμα Ταραζέι από το Τολοκάσι
6.	Ο λοφίσκος με τις ιτιές
7.	Πέτρα και βοουρ σε ένα δέντρο
8.	Λοφίσκος από το Σεκατούρι
9.	Ο λοφίσκος από το αλσύλιο
10.	Μεγάλο πηγάδι
11.	Πηγάδι του Ατσιόνα
12.	Ο λευκός λοφίσκος
13.	Η πέτρα από τον μεγάλο δρόμο
14.	Βοουρ στο αμπέλι

Στην κάτω πλευρά του σχεδίου, δεξιά από τον πίνακα με τις επεξηγήσεις αναγράφεται: *Το σχέδιο της μοσίας Ταλκίτσι μαζί με τα όμορα κτήματα από τον Νομό Τεκούτσι σχεδιάστηκε από τον υπογεγραμμένο, παρουσία του Βογιάρου Κωστάκη Ντόνιτσι και σύμφωνα με τα έγγραφα που παρουσίασε ο παχάρνικος Τοάδερ Ιοάν. (η υπογραφή του Αλεξάντερ φον Μπαϊάρδη) ο μηχανικός του κράτους Αλεξάντερ φον Μπαϊάρδη 1841: Αυγούστου 29: ημέρα. Δεξιά από τη σημείωση είναι σχεδιασμένες δύο γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης η μια πάνω από την άλλη, που συνοδεύονται από χειρόγραφες*

σημειώσεις. Στην πάνω αναγράφεται: *Κλίμακα των 200 Στάνζενι το ένα Τσολ της Βιέννης* και στην κάτω: *Παλάμη που χρησιμοποιήθηκε στις μετρήσεις σύμφωνα με τη χωρομέτρηση του Ταλκίζι από την 1797 Ιουνίου 5.*¹⁵⁷

7.

Аликсандер фон Βαϊαρди, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Σάρμπι, Κράνιτσι ή Λεσπέζι και Γκαλέστι), 1846, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 667 × 734, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 12 (αδημοσίευτο).

Τμήμα τοπογραφικού σχεδίου χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον γεωμέτρη του νομού Τεκούτσι, Αλεξάντερ φον Μπαϊαρδή. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται οι μοσίες Σάρμπι, Κράνιτσι ή Λεσπέζι, Γκαλέστι, η μοσία Αζούδ (η ονομασία της οποίας δεν αναγράφεται) και τμήματα από τα όμορα κτήματα. Οι μοσίες βρίσκονταν στον νομό Πούτνα της Μολδαβίας, αποκτήθηκαν το 1729 και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 11.260 στρέμματα. Οι συνοριακές γραμμές κάθε

¹⁵⁷ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 6, 101, 198 και 4-8 (Παράρτημα).

μοσίας είναι χρωματισμένες με διαφορετικό χρώμα και εντός των περιοχών που καλύπτουν αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα και οι δρόμοι.

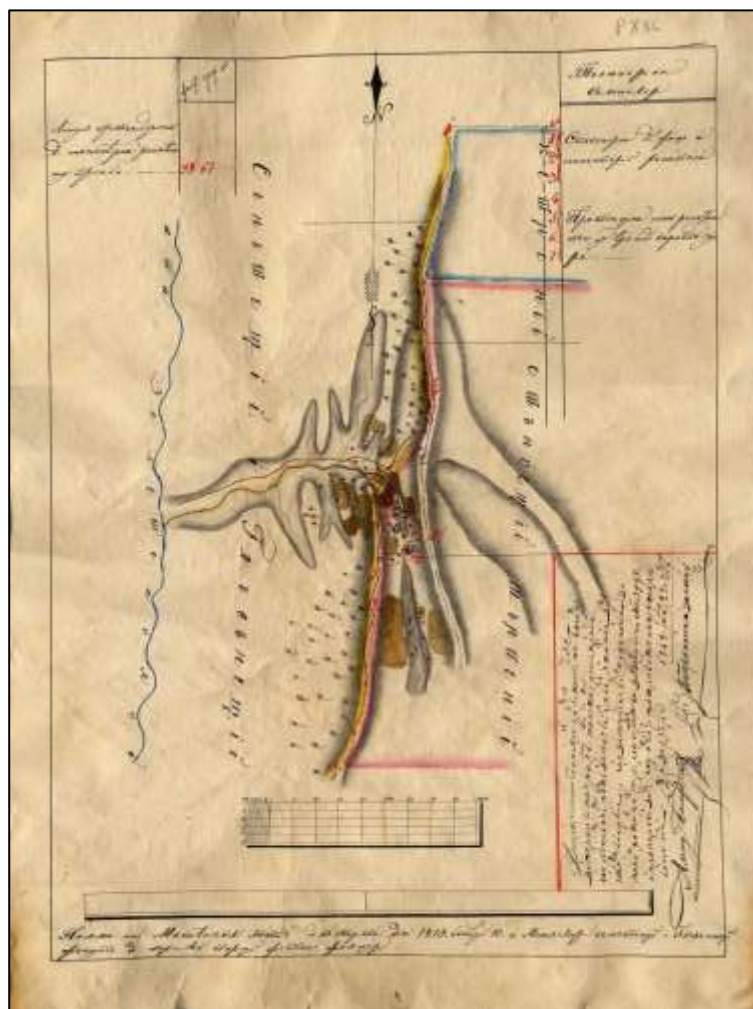
Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Σίρμπι, Γκαλέστι, Κράινιτσι ή Λεσπέζι, Το ρέμα Πολοτσίν, Νικορίτσα, Ζατόν, Το ρέμα Κοντιτσόαϊα, Ζατόνου, Μπαλανεάσα, Ο βάλτος Γκαρμάτσιου, Παλαιό Πολοτσίν, Ρουτζίνα και Πέτρα*. Εκτός των ορίων των μοσιών, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά, αναγράφονται: *Ποταμός Σιρέτ, Ποϊενάρι, Λαργκέστι, Ραντασινέστι, Σαρμπανέστι και Σοβέζα*. Στο μέσο της κάτω πλευράς του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, πάνω από την οποία αναγράφεται: *Κλίμακα των 1100 Ηγεμονικών Στάνζενι*. Πιο κάτω αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*, παρακάτω είναι σχεδιασμένο κενό πλαίσιο και κάτω από αυτό αναγράφεται: *Αυτό το πρόχειρο είναι μετρημένο και χαρτογραφημένο σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής από τον υπογεγραμμένο γεωμέτρη του νομού Τεκούτσι Α. Μπαϊαρδή (η υπογραφή του) 1846 Μαΐου 27*.

Στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου αναγράφεται: *Τα εμβαδά των μοσιών Κράινιτσι, Σάρμπι, Γκαλέστι, τμήμα από το κτήμα Ποϊενάρι, Αζούδ και Σεσκάνι που είναι χαρτογραφημένα σε αυτό το πρόχειρο από τον γεωμέτρη του Νομού Τεκούτσι, εξετάστηκαν από τους υπογεγραμμένους χωρομέτρους των εν λόγω μοσιών και βρέθηκαν σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής, όσον αφορά τις μετρήσεις και την τοποθεσία. Για αυτόν τον λόγο επικυρώνεται μέχρι την καθαρογράφηση του σχεδίου. 1846 Μαΐου 27. (οι υπογραφές του Ιωάν Νεγρούτς και του Ιωάν Σιμιλεάν).*¹⁵⁸

¹⁵⁸ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 7, 31, 127 και 4-8 (Παράρτημα).

8.

Аликсандер фон Байарди, <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Σανατέστι, Στανιλέστι και Γκλαβανέστι>, 1848, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 474 × 356, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 36 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον παχάρνικο και γεωμέτρη του νομού Τεκούτσι, Αλεξάντερ φον Μπαϊαρδή. Είναι σχεδιασμένο σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται οι μοσίες Σανατέστι, Στανιλέστι και Γκλαβανέστι που βρίσκονταν στον νομό Τεκούτσι της Μολδαβίας. Οι μοσίες Σανατέστι και Στανιλέστι αποκτήθηκαν το 1729 και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 448 στρέμματα.¹⁵⁹ Οι συνοριακές γραμμές κάθε μοσίας είναι χρωματισμένες με διαφορετικό χρώμα και εντός των περιοχών που καλύπτουν αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επι-

¹⁵⁹ Το εμβαδόν των μοσιών υπολογίστηκε σύμφωνα με τη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης του τοπογραφικού σχεδίου. *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 6.

φανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα και οι δρόμοι. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: Ποταμός Ζελετίν, Σανατέστι, Κετρένι, Γκλαβανέστι, Στανιλέστι και Πιετρένι. Στην αριστερή και στη δεξιά γωνία της πάνω πλευράς του σχεδίου, είναι σχεδιασμένοι δύο πίνακες εντός των οποίων αναγράφεται:

<i>Ερμηνευτικός πίνακας</i>	
1	<i>Η σημερινή ιδιοκτησία της Μονής Ρακιτοάσα</i>
2	
3	
4	<i>Η περιοχή που διεκδικεί η Μονή Ρακιτοάσα</i>
5	
6	
7	

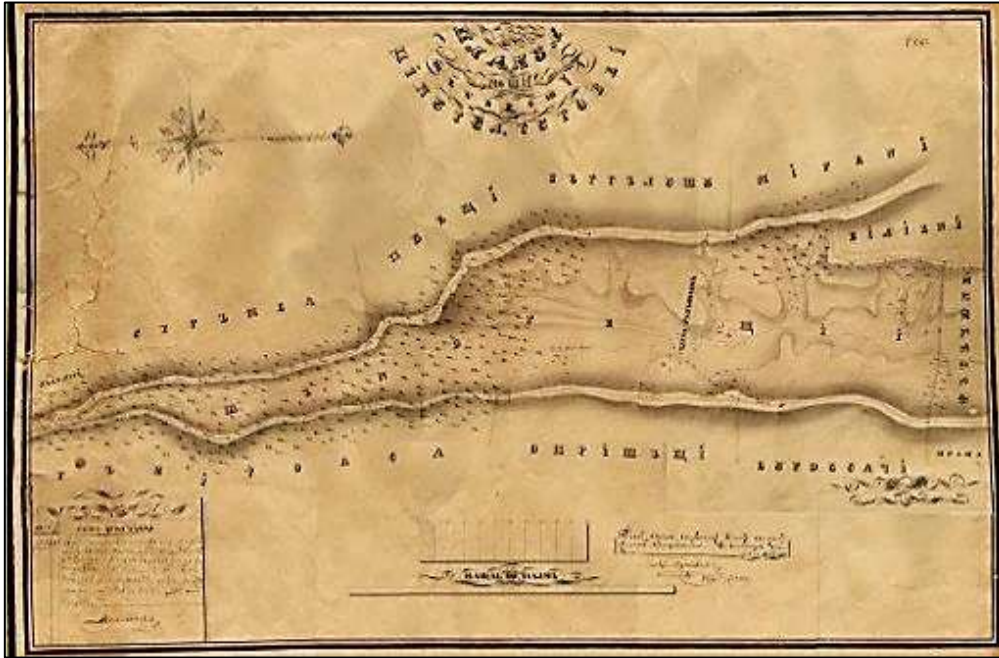
<i>Η περιοχή που διεκδικεί η Μονή Ρακιτοάσα περιλαμβάνει...-</i>	Φάλτσι Πράζνι
	38-68-----

Ανάμεσα στους δύο πίνακες είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, στα άκρα του οποίου είναι σημειωμένα τα σημεία του βορρά και του νότου. Στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου και εντός πλαισίου αναγράφεται: *Έπειτα από την καταγγελία του Ιεράς Μονής Ρακιτοάσα, εγώ ο γεωμέτρης του Νομού Τεκούτσι, παχάρνικος Αλ. Μπαϊάρδη, σχεδίασα τον παρόντα χάρτη των μοσιών σύμφωνα με την ακριβή τοποθεσία, ενώ ο Στεφανάκη Αδάνκαϊ χωρομέτρης της Μονής Ρακιτοάσα (εξουσιοδοτημένος) με το διάταγμα του Ηγεμονικού Συμβουλίου αρ. 3987, τον βρήκε σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής, τον ενέκρινε και τον επικύρωσε. 1848. Μαΐου: 23: Αλέκου Μπαϊάρδη παχάρνικος (η υπογραφή του) και Στεφανάκη Αδάνκαϊ (η υπογραφή του). Στο μέσο της κάτω πλευράς του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 900 στάνζενι, πιο κάτω κενό πλαίσιο και κάτω από αυτό η σημείωση: *Η παλάμη και η κλίμακα όπως εμφανίζονται στο σχέδιο από το 1819: Οκτωβρίου 10. Των μοσιών Σανατέστι και Γκλαβανέστι, σχεδιασμένο από τον Φοτάκη Φούλτζερ, βόρνικο της πύλης.*¹⁶⁰*

¹⁶⁰ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 26, 122 και 4-8 (Παράρτημα).

9.

Ν. Παρδαβίτσι, ΠΛΑΝΟΥΑ ΜΟΨΙΪ ΣΒ̄ΝDREΨΙΪ ΞΙΝΟΥΤΟΥΛ, ΤΟΥΤΟ-ΒΕΪ, 1851, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 557 × 840, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 42 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μηχανικό του νομού Τουτοβέι, Ν. Σαρμπάντοβιτς. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία Σαντρέστι που βρισκόταν στον νομό Τούτοβα και τα όμορα κτήματα. Η μοσία αποκτήθηκε το 1852 και η έκτασή της ήταν περίπου 17.000 στρέμματα. Οι συνοριακές γραμμές των γειτονικών κτημάτων είναι χρωματισμένες με διαφορετικό χρώμα και εντός της μοσίας αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας της με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και τα ρέματα.¹⁶¹ Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

Εντός των ορίων της μοσίας αναγράφονται: *Σαντρέστι, Κοιλάδα Περεσίβ* και *Η περιοχή των Ραζέσι*. Αντίστοιχα εκτός των ορίων της, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται: *Λαλέστι, Στράμπα, Πονέστι, Μπαρταλούσου, Μιρένι, Κιλιένι, Φατατσιούνεα, Ρακιοτόασα, Οπρισέστι, Μπουρντουκάτσι* και *Πράζα*. Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, με σημειωμένο τον βορρά και τον νότο. Στο μέσον της πάνω πλευράς βρίσκεται ο τίτ-

¹⁶¹ Ο χάρτης 46 αναπαριστά επίσης τη μοσία Σαντρέστι, αλλά μόνο στην πλευρά που συνορεύει με τη μονή Ρακιοτόασα.

λος εντός διακοσμητικού γραμμικού σχεδίου, στον οποίον αναγράφεται με καλλιγραφικά γράμματα τεσσάρων διαφορετικών σχεδιασμών *Σχέδιο της μοσίας Σαντρέστι του Νομού Τουτοβέι*. Στην κάτω αριστερή γωνία βρίσκεται πίνακας, εντός του οποίου αναγράφεται:

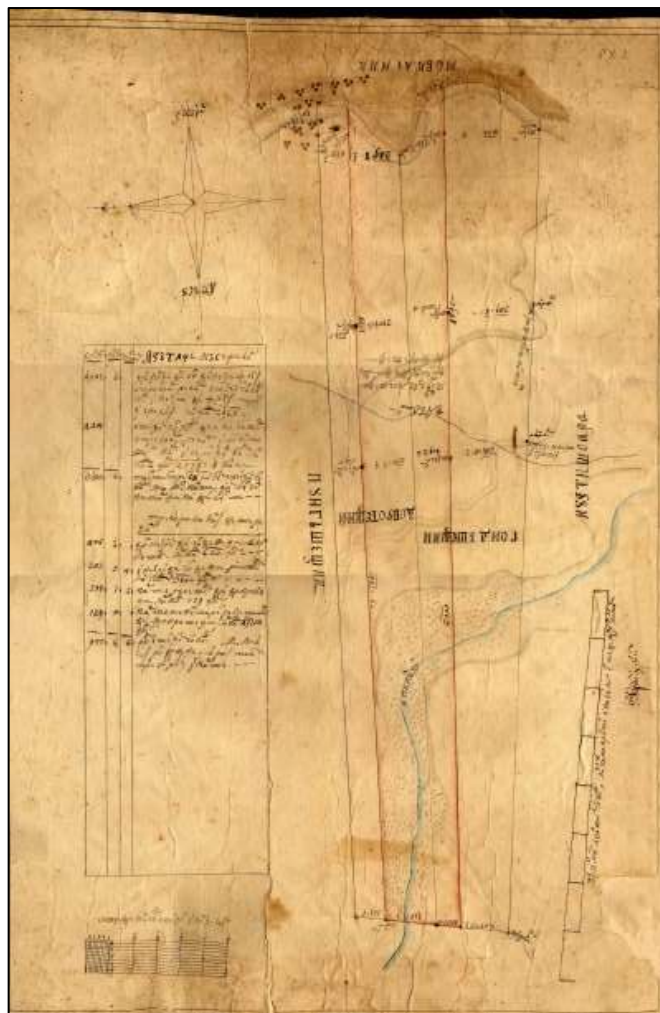
Φάλτσι	πραζίνι	Σύνολο Φάλτσι
1523	21	<p>Δηλαδή χίλιες πεντακόσιες είκοσι τρεις φάλτσι και είκοσι μία πραζίνι είναι η μοσία Σαντρέστι μαζί με την περιοχή των ραζέσι, η οποία είναι 135 φάλτσι, 17 στάνζενι, δηλαδή εκατόν τριάντα πέντε φάλτσι και δεκαεπτά στάνζενι, τα όρια των οποίων όμως δεν σημειώθηκαν με πέτρες. Σαρμπάντοβιτς.</p> <p>(η υπογραφή του)</p>

Στο μέσο της κάτω πλευράς έχει σχεδιαστεί γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται *Κλίμακα και Παλάμη*. Πιο δεξιά αναγράφεται: *Η χαρτογράφηση αυτού του σχεδίου έγινε από τον υπογεγραμμένο σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής και της σημερινής ιδιοκτησίας, 1851 Αυγούστου 15. Ο μηχανικός του νομού Τούτοβα, Ν. Σαρμπάντοβιτς*. Τέλος, στην κάτω δεξιά γωνία βρίσκεται κενό επίμηκες πλαίσιο.¹⁶²

¹⁶² Το εμβαδόν της μοσίας υπολογίστηκε σύμφωνα με τη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης του τοπογραφικού σχεδίου. *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 6, 42, 138 και παράρτημα σ. 4-8.

10.

Αγνώστου, <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Γκοϊντανέστι και Ντομπροτέστι>, χ.χ., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 444 × 663, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 2 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και υπογεγραμμένο από τοπογράφο. Σχεδιάστηκε σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και φοδραρίστηκε με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται οι μοσίες Γκοϊντανέστι και Ντομπροτέστι, που βρίσκονταν στον νομό Πούτνα της Μολδαβίας και τα όμορα τους κτήματα. Οι μοσίες αποκτήθηκαν το 1729 και η έκτασή τους ήταν περίπου 6200 στρέμματα. Η συνοριακή γραμμή της μοσίας Ντομπροτέστι είναι χρωματισμένη με κόκκινο χρώμα. Εντός των μοσιών αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα και οι δρόμοι. Τα τοπωνύμια είναι γραμμένα με διαφορετικές κατευθύνσεις και δεν υπάρχει συγκεκριμένη θέση

ανάγνωσης. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

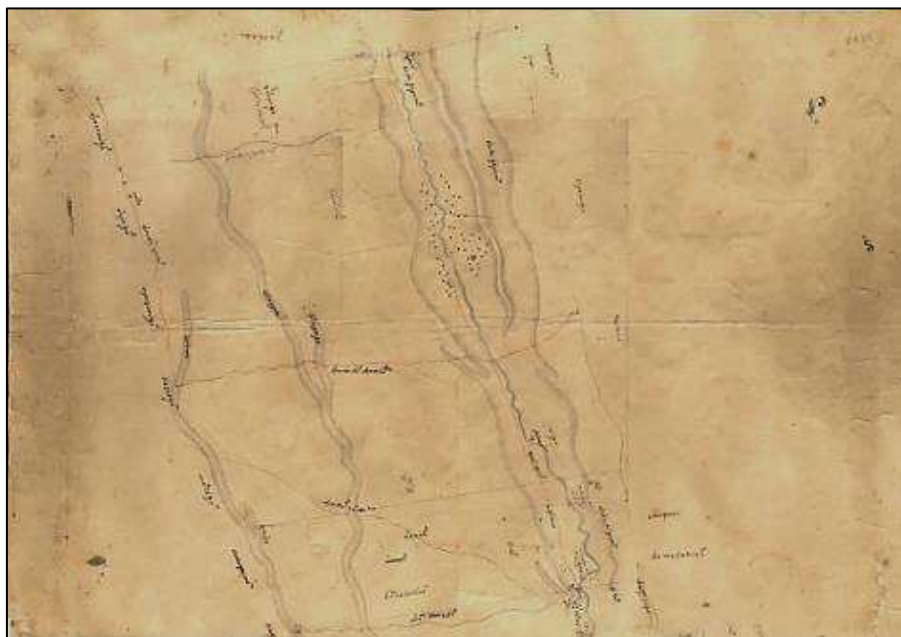
Εντός των μοσιών αναγράφονται από πάνω προς τα κάτω: *ποταμός Πούτνα, Γκοϊντανέστι, Ντομπροτέστι, πέτρα από τον θαμμένο μύλο, Μέρη της οικογενείας Ρουσέτ από Γκοϊντανέστι και Ντομπροτέστι, πέτρα από το ρέμα με Τίσα, μεγάλος δρόμος, παλαιά πέτρα* (αναγράφεται τέσσερις φορές) και αριθμοί μετρήσεων πάνω στις συνοριακές γραμμές. Έξω από τα όρια των μοσιών αναγράφονται οι ονομασίες των γειτονικών κτημάτων. Στην πάνω πλευρά, που αντιστοιχεί στα νότια της χαρτογραφημένης περιοχής, αναγράφεται *Κουρτισοάρα*, κάτω *Μοβιλένι* και στα αριστερά *Πουγγασέστι*. Στην πάνω αριστερή γωνία του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με διακοσμητικό σχέδιο στη θέση του βορρά και σημειωμένη την ανατολή και τη δύση. Πάνω από τον προσανατολισμό είναι σχεδιασμένος πίνακας, εντός του οποίου αναγράφεται:

Στάνζενι	Παλάμες	Πραζίνι	Αναλυτική παρουσίαση των μετρήσεων
1.947	6		Από την πέτρα που βρίσκεται στην πάνω γωνία, ευθεία προς την ανατολή, μέχρι την πέτρα που βρίσκεται στο ύψος του θαμμένου μύλου (ηγμονικά στάνζενι) ενώ τα βήματα είναι 2.968 =
1.403			Από εκεί και προς την ανατολή κατά μήκος της μοσίας μέχρι το Παλαιό Σιρετσέλ, τα βήματα = φάλτσι 2.138 = 4 παλάμες
3.350	6		Τρεις χιλιάδες τριακόσια πενήντα ηγεμονικά στάνζενι και έξι παλάμες κατά μήκος των πάνω συνόρων. Το σύνορο στο Σιρετσέλ
406	7		Δύο μπατράνι από το Γκοϊντανέστι, ενώ τα βήματα της φάλτσε είναι 620
203	3		Ένα μπατράν από το Γκοϊντανέστι της οικογενείας Ρουσέτ, ενώ τα βήματα της φάλτσε είναι 310
215	7	4	Η περιοχή της οικογενείας Ρουσέτ από το Ντομπροτέστι, ενώ τα βήματα της φάλτσε είναι 329.
129	5	2	Η περιοχή της μονής Ρακιοτάσα από το Ντομπροτέστι, ενώ τα βήματα των φάλτσι είναι 197=4.
955	6	6	Ηγεμονικά φάλτσι. Με αυτήν τη σειρά εμφανίζεται ολόκληρος ο πίνακας στο σχέδιο.

Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, πάνω από την οποία αναγράφεται: *Κλίμακα των εννιακοσίων στάνζενι*. Αντίστοιχα, στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη δεύτερη κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Η ηγεμονική παλάμη περιέχει οκτώ μονάδες, ενώ η κοινή παλάμη βήματος περιέχει επτά μονάδες*. (δυσανάγνωστη υπογραφή) *χωρομέτρης*.¹⁶³

11.

Αγνώστου, *Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Κουρμεζισένι*, χ.χ., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 525 × 744, Ρουμανικά, αρ. κατ. PX 32 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και υπογεγραμμένο από τοπογράφο. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία Κουρμεζισένι και τα όμορά της κτήματα. Η μοσία βρισκόταν στον νομό Τεκούτσι, αποκτήθηκε το 1729 και η έκτασή της ήταν περίπου 10.275 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα και οι δρόμοι. Τα τοπωνύμια είναι γραμμένα με διαφορετικές κατευθύνσεις και το σχέδιο δεν έχει συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης. Επίσης, φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται: *Μπουζορέστι, πέτρα, Μπράνιστε, Γκολογκάν, Μανζένι* (διαγραμμισμένο με μαύρη γραμμή),

¹⁶³ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 29, 125 και 4-8 (Παράρτημα).

Λατουρισένι, Σωρός, Κοιλάδα του Τζέρου, Κοιλάδα Τσάρινα, σίλιστε και νεκροταφείο (διαγραμμισμένο με μαύρη γραμμή), λοφίσκος Μπόζουλ, λοφίσκος, σίλιστε, πηγάδι, Μανζένι, Σίλιστεα Κουρμεζισένι, πέτρα, Λαζινέστι, λοφίσκος, Πουτσένι, Ιζβορέστι και Κομπιλέστι, δρόμος του δούλου, Κοδάλμπι, Καλματσούι, Καλματσουιούτς, δρόμος του Μανολάκη, άλλος δρόμος, Ογκάνι, Κουρμεζισένι, δρόμος [...], Ογκλάνι (διαγραμμισμένο με μαύρη γραμμή), λοφίσκος, Ντραγανέστι, πέτρα, Ντουράστι, δρόμος που από-τελεί σύνορο, Τροχανέστι, Χερετέου, Μποζιέστι, Τορτσέστι, Μπλαζέρι (διαγραμμισμένο με μαύρη γραμμή), πέτρα και Μπλαζέρι. Στην αριστερή πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι και στη δεξιά του πλευρά η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, στα άκρα του οποίου σημειώνεται ο βορράς και ο νότος.¹⁶⁴

Μονή Αγίου Νικολάου Μύρα

Η μονή βρισκόταν στον νομό Πούτνα της Μολδαβίας, ο οποίος σήμερα ονομάζεται Βράντσεα. Κτίστηκε το 1686 από τον Νικηφόρο Μοτζόκ, κάτοικο του χωριού Οδομπέστι και τον επίσκοπο του νομού Ρομάν, Ιωάννη (1674-1685). Το 1689 αφιερώθηκε από τον βοεβόδα Ιωάννη Κωνσταντίνο (Μογίλα) στη μονή Βατοπεδίου. Το 1690 ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ιάκωβος (;-1700) δώρισε στη μονή τη σκήτη Γκραζδένι που βρισκόταν στον νομό Μπαρλάδ (μέχρι τα τέλη του 18ου αιώνα που περιήλθε στη μονή Γκόλια). Το 1699 ο αυθέντης της Μολδαβίας Ιωάννης Δούκας της δώρισε τη μονή Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, που βρισκόταν στο Ιάσιο. Επίσης, στη μονή είχε αφιερωθεί, ήδη από το 1749 η σκήτη Κράνιτσι που βρισκόταν στον νομό Τεκούτσι (εκτός από κάποιο διάστημα που ανήκε στη μονή Γκόλια). Η σκήτη έμεινε εγκαταλελειμμένη για χρόνια, μέχρι το 1934 που ανακαινίστηκε και λειτουργεί μέχρι σήμερα.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 27, 123 και 4-8 (Παράρτημα).

¹⁶⁵ Αρκαδίου Ιεροδιακόνου Βατοπαιδινού, *Ιστορία της Ιεράς Μεγίστης Μονής του Βατοπαιδίου*, ό.π., σ. 388-389· *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ιστορία - Τέχνη*, ό.π., σ. 91-92 (Φλορίν Μαρινέσκου).

12.

Κωνσταντίν Μπαλς και Ιωάν Γκουτούλ, *ΓΕΩΜΕΤΡΙΧΑΣΚЪ ΧΑΡΤЪ: А тѣнастирин терѣн ...*, 1804, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 580 × 928, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 24 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον πρώην μέγα βόρ-νικο της κάτω Χώρας, Κωνσταντίν Μπαλς και τον πρώην μέγα παχάρνικο Ιωάν Τα-ούτουλ. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της μονής Μύρα, μετά τις προσαρτήσεις νέων γεωτεμαχίων το 1689, που διαμόρφωσαν τη συνολική της έκταση σε περίπου 230.490 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφα-νείας της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο των ισοϋψών καμπυλών, οι δρό-μοι και ο ποταμός Πούτνα με τους παραπόταμούς του. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Η αναπαράσταση της μονής Μύρα συναντάται επίσης στους χάρτες 21 και 22, αλλά σε αυτόν τον χάρτη αναγράφονται λιγότερες θέσεις, που σε κάποιες περιπτώσεις είναι διαφορετικές και δεν είναι σχεδιασμένη η γραμμή που οριοθετεί τη μοσία. Επίσης, σε αυτόν τον χάρτη αποτυπώνεται ο παραπόταμος Ρέγιουλ και ο ποταμός Πούτνα, σε αντίθεση με τον χάρτη 22, στον οποίο αποτυπώνεται μόνο ο παραπόταμος Ρέγιουλ.

Στην πάνω δεξιά γωνία υπάρχει επίτιτλος πίνακας, εντός του οποίου αναγράφεται με επισευρμένη γραφή ο τίτλος: *ΓΕΩΜΕΤΡΙΧΑΣΚЪ ΧΑΡΤЪ: А тѣнастирин терѣн кърн естѣ ха џѣноитουλ поитнѣн динуи соусου де ѡδωπέџи кари сάου*

φακοιτ ha ανοιτ 1804: χοτάρηικου φήνδου δοιναλουιι κωσταντιν, βαλουισου δίβ βελ βορνικου δε ιαρα δε χόσου ιιιι δοιναλουι Ιωαν τβουιτουι δίν βελ παχ(αρνήκ) (Γεωμετρικός χάρτης της μονής Μύρα, που βρίσκεται στον νομό Πούτνα, πάνω από το Οδομπέστι ο οποίος σχεδιάστηκε το έτος 1804: χωρομέτρεις ήταν ο Κωνσταντίν Μπαλς, πρώην μέγας βόρνικος της κάτω Χώρας και ο Ιωάν Ταούτουλ, πρώην μέγας παχ(άρνικος) (οι υπογραφές τους) .

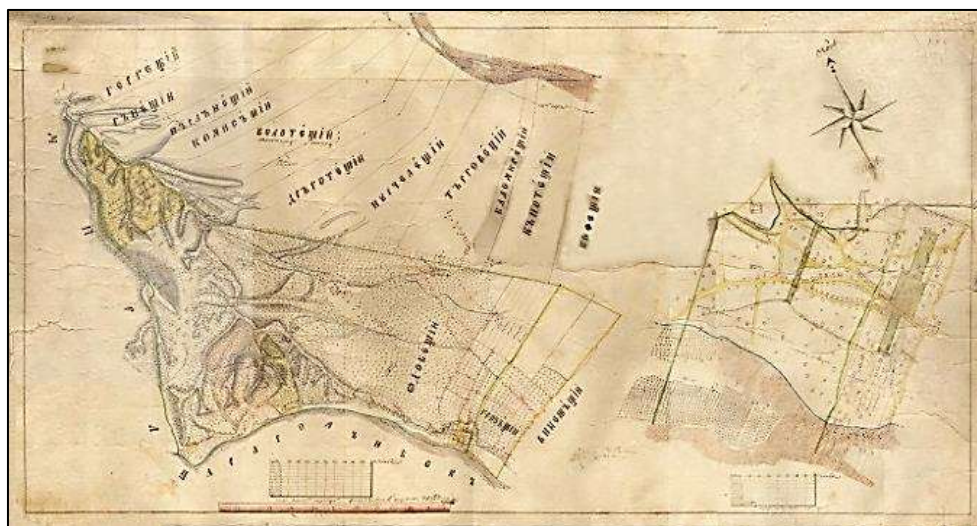
Στην πάνω πλευρά του σχεδίου, δηλαδή στα βόρεια της μονής, από τα δεξιά προς τα αριστερά αναγράφεται: *ποταμός Πούτνα με τους παραποτάμους Βαζαούτσου, Βαπρεάλα, Ζαμπάλα και Ουρσοάιε*. Κάτω από τον ποταμό Πούτνα αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω: *Από το Μουντιόρ μέχρι το Μάτουρα 18500 στάνζενι, ράχη, λόφος Γκίμπελουι, ράχη, παραπόταμος Ρέτσιουλ, το βουνό Ρέντσου, ο λόφος Μπόουριλор, βουνό Μπουντιόρ και ράχη, λόφος Χάστεα, ρέμα, ρέμα Ρετσιόρου, Μίλκοβελ Λίμπενδε, Μίλκοβέλουλ Τούλμπουρε, ρέμα Μίλκοβέλουλ, λόφος Σπόυτα ή Πιιτρός, λόφος Κρουττισοάρα, ρέμα Ουρσοάιε, λόφος Γκορούνουλουι, ρέμα Πόρκουλουι, Ναός, Μύλος (δύο φορές), ρέμα Ποενίτσα, ρέμα κάτω Άρβα ή Άρβα Σεάκα, ρέμα άνω Άρβα ή Άρβα με νερό, Μονή Μύρα, ρέμα Άρβα, μύλος, μικρό χωράφι, ρέμα Σιποτσέλιε, κορυφή Πιέτρει, μαύρος λόφος, το απώτερο άκρο του Μίλκοβ, ρέμα Φέτιγου και ποταμός Μίλκοβ*. Έξω από την περιοχή της μονής αναγράφεται στα δεξιά της *Μοσία Ραζέσι*, κάτω *Από το Μουντιόρ κατά μήκος του Μίλκοβ μέχρι τις εκβολές του παραποτάμου Άρβα: 20000 στάνζενι και Ρουμανική Χώρα* (αναφέρεται στη Βλαχία) και στα αριστερά *Μοσία Βράντσα*.

Κάτω από τη χαρτογραφημένη περιοχή, βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Το κάθε σημείο του ορίζοντα αναγράφεται επίσης στο μέσον της αντίστοιχης πλευράς του σχεδίου. Στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Κλίμακα του σχεδίου των 5000 στάνζενι και πιο κάτω εντός πλαισίου: Ηγεμονική παλάμη το ένα στάνζεν ισούται με 8 παλάμες*.¹⁶⁶

¹⁶⁶ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 7, 49, 145 και 9 (Παράρτημα).

13.

Ντουμητρακι Κέλεμεν, (Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Οδομπέστι), 1820, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 600 × 1133, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 4 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ντουμητράκη Κέλεμεν. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Στην αριστερή πλευρά του αναπαρίσταται η μοσία Οδομπέστι και η περιοχή που περιήλθε στη μονή το 1820, ενώ στη δεξιά πλευρά οι περιοχές των μπατράνι που νοικιάζονται σε μπεζμανάρι,¹⁶⁷ και τα όμορά τους κτήματα. Η μοσία βρίσκεται στον νομό Πούτνα, αποκτήθηκε από τη μονή Μύρα το 1661 και η έκτασή της ήταν περίπου 31.000 στρέμματα. Σε αυτά προστέθηκαν 2845 στρέμματα από την περιοχή που προσαρτήθηκε στη μοσία το 1820. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα χωριά, τα ρέματα και οι δρόμοι. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

Η περιοχή που προσαρτήθηκε στη μοσία βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της, στα αριστερά του χάρτη. Η επιφάνειά της είναι καλυμμένη με κίτρινο χρώμα και οριοθετείται με πράσινη γραμμή, εκτός από την περιοχή που ενώνεται με τη μοσία η οποία οριοθετείται με μαύρη γραμμή. Εντός αυτής αναγράφεται: *Η περιοχή της Μονής Μύρα μετά τη συμφωνία και την απόφαση που επικυρώθηκε το 1820. 247 φάλτσι.* Η περιοχή της μοσίας, που προϋπήρχε είναι επίσης οριοθετημένη με πράσινη γραμμή

¹⁶⁷ Περιοχές που νοικιάζουν οι μονές σε χωρικούς (βλ. Γλωσσάριο).

και κάποια τμήματά της είναι καλυμμένα με κίτρινο και κόκκινο χρώμα. Εντός αυτής αναγράφονται από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω: *χωριό Σκιτέστι, πηγάδι, η πηγή του χάνου, κοιλάδα του Μπάρμπου, κοιλάδα του Ηλίε, πέτρα, χάνι, κοιλάδα Ντραγοτέστι, Βουσοάρα, χωριό Μαρίστι, στεγνή κοίτη, Μπράτσα, χωριό Παδουρένι, μεγάλος ποταμός, λοφίσκος του Πέτετσε, μικρός ποταμός, λοφίσκος του Ράτσα, ο ποταμός Άρβα με νερό, ο ποταμός Άρβα στεγνός, Οδομπέστι, ιδιοκτησία του παχάρνικου Μπαρσάν, Πουτουροάσα, Πιетроάσα μάρε (ρέμα), Σάρμπα, Πιетроάσα μίκα (ρέμα), το ρέμα Τσέρμπου και ποταμός Μίλκοβ (που οριοθετεί μαζί με τους παραποτάμους του τα νοτιοδυτικά σύνορα της μοσίας).*

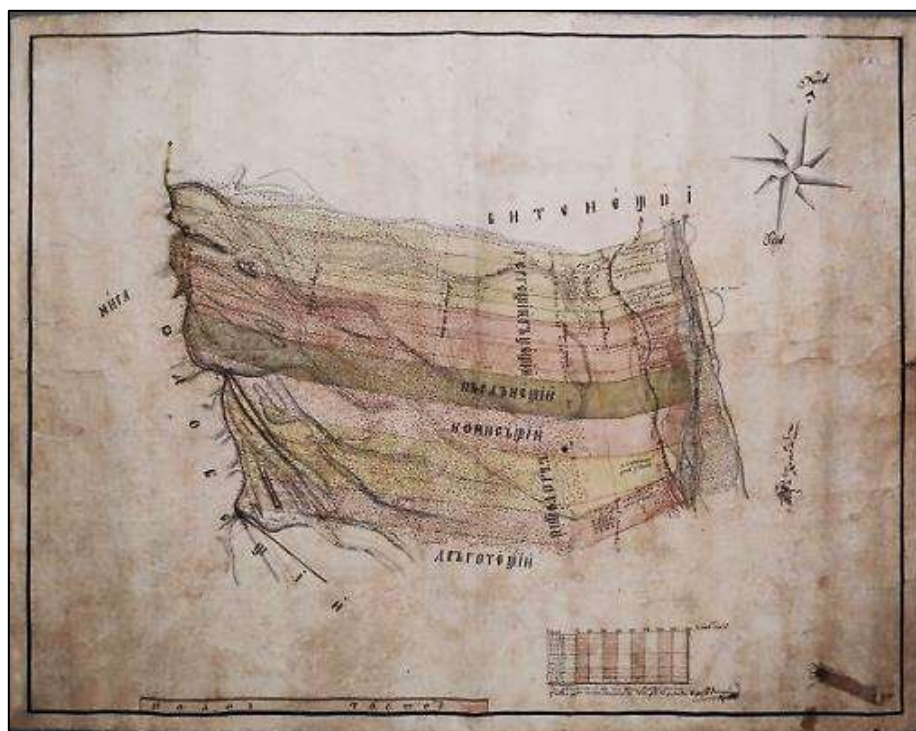
Τα κτήματα που συνορεύουν με τη μοσία στα βορειοανατολικά της, δηλαδή στην πάνω πλευρά του χάρτη είναι τα *Γκεργκέστι, Γκατζέστι, Παρλανέστι, Κομισέστι, Μπαλοτέστι της μονής, Μπαλοτέστι των ραζέσι, Ντραγοτέστι, Πουρτσελέστι, Ταργοβέστι, Μπαλομιρπέστι, Καποτέστρι και Κοφέστι*. Στην ανατολική πλευρά των κτημάτων είναι σχεδιασμένη και χρωματισμένη η περιοχή γύρω από τον ποταμό Πούτνα και τον παραπόταμό του, Μόριλор. Στα νοτιοανατολικά συνορεύουν με τα κτήματα *Γκροζέστι* (το οποίο οριοθετείται με κίτρινη γραμμή) και *Βινεσέστι*, στα δυτικά με την περιοχή της μονής Μύρα (στο σχέδιο αναφέρεται *Μύρα*) και στα νοτιοδυτικά με τη Βλαχία (στο σχέδιο αναφέρεται *Ρουμανική χώρα*). Στην πάνω δεξιά γωνία του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον βορρά και τον νότο. Στο κάτω μέρος του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 ηγεμονικών στάνζενι. Κάτω από την κλίμακα αναγράφεται: *Η κλίμακα της μοσίας Οδομπέστι η οποία σχεδιάστηκε από εμένα το 1820 Ιουλίου 10. Ντουμητράκη Κέλεμεν μηχανικός* (η υπογραφή του) και πιο κάτω μέσα σε πλαίσιο *Ηγεμονική παλάμη*.

Στη δεξιά πλευρά του χάρτη είναι σχεδιασμένη σε μεγέθυνση η περιοχή με τα μπατράνι που νοικιάζονται από τους μπεζμανάρι, η οποία αντιστοιχεί στην περιοχή της μοσίας που βρίσκεται στην κάτω δεξιά γωνία της, είναι καλυμμένη με κίτρινο χρώμα και εντός αυτής αναπαρίστανται δρόμοι, αγροτεμάχια και κτίσματα. Στην πάνω αριστερή γωνία της περιοχής είναι σχεδιασμένος ναός κάτω από τον οποίον αναγράφεται *Λόφος Μπισέριτσι*. Στη συνέχεια από πάνω προς τα κάτω αναγράφονται: *Λόφος του Γκόλες, πέτρα* (δύο φορές), *λόφος Τάργκουλουι, πέτρα, οδός Μίλει, παλαιά πέτρα, το γκρινδ του παλαιού ρέματος, το μπατράν Μπούδα, Μότσιου, Οδοάμπα, Μπαρμπέτσε, το μπατράν Μπαρμπέτσε, Χαρτσίτσε, το μπατράν Χαρτσίτσε, Βιλάου, το μπατράν Βιλάου, Λουγκόιου, το μπατράν Λουγκόιου, χωράφι Λουντσενέσκου, χωράφι Βραντσεάνου, χωράφι Γκέντσεα, χωράφι Βιλιάν, χωράφι Βατασάνου, το χωράφι του*

πάτερ Ιωνάσκου, το ρέμα Τσισμέλε και Γκέρλα. Κάτω από την περιοχή των μπατράνι είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης κάτω από την οποία αναγράφεται *Κλίμακα των 80 ηγεμονικών στάνζενι*.¹⁶⁸

14.

Δουμιτρακι Κελεμεν, (Τοπογραφικό σχέδιο μοσιών της μονής Μύρα), 1820, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 546 × 698, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 9 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ντουμητράκη Κέλεμεν. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται έξι μοσίες που συνορεύουν μεταξύ τους και οριοθετούνται από τη μοσία Οδομπέστι στα δυτικά, το κτήμα Μπιντενέστι στα βόρεια, τον ποταμό Πούτνα στα ανατολικά και το κτήμα Ντραγκοτέτσι στα νότια, με συνολική έκταση περίπου 414.770 στρεμμάτων. Οι μοσίες είναι χρωματισμένες με διαφορετικά χρώματα (κίτρινο, κόκκινο, πράσινο και βιολετί) και αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Ενδεχομένως σχετίζεται με τον χάρτη 13, στον οποίο αναπαρίστανται

¹⁶⁸ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 7, 21, 116 και 9-10 (Παράρτημα).

λεπτομερέστερα τα ίδια κτήματα, αλλά δεν περιλαμβάνεται η περιοχή με τα κτήματα που προσαρτήθηκαν στη μονή έπειτα από ανταλλαγή με τους ιδιοκτήτες τους. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

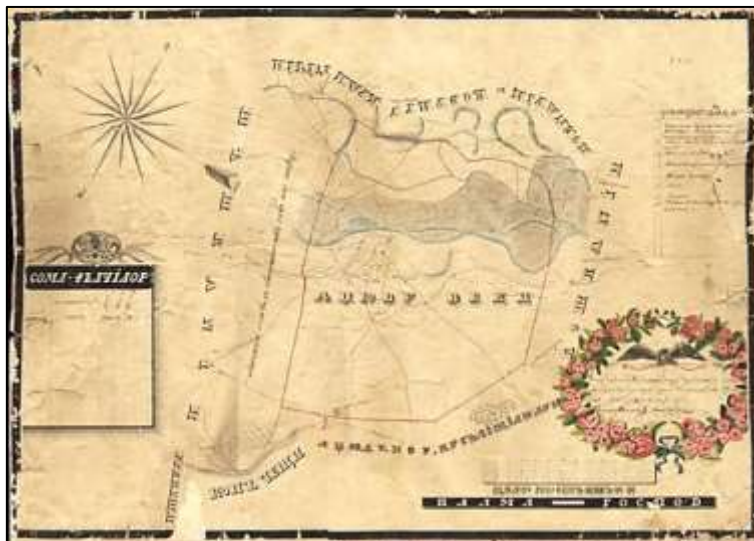
Εντός των κτημάτων από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται: *Γκεργκέστι, κορυφή Μάγουρα, έκτο μέτρο, κοιλάδα Μπαρλοάια, ρέμα Ρούνκου, η περιοχή των ραζέσι από το χωριό Ντουμπραβένι και η ανταλλαγή που έγινε, Η περιοχή της Μονής Μύρα μέχρι τον μικρό λόφο Γκατζέστι, Η περιοχή των ανιψιών του Ζαχαρία και μικρός λόφος από κάτω, Η περιοχή της μονής μέχρι τη Ρούζα, το πέμπτο μέτρο, Κοιλάδα Πέρζα, Κοιλάδα Πούτσουλ, ξέφωτο του Μπάρμπου, χωριό Σεκατούρα, κοιλάδα του Ηλίε, κοιλάδα του Μπάρμπου, ρέμα Μικλαούτς, το τέταρτο μέτρο, ρέμα Πιетроάσα, κοιλάδα Βαρβανοάει, το τρίτο μέτρο, κάτω ρέμα, Παρλανέστι, της μονής, των ραζέσι, το δεύτερο μέτρο, της μονής, Η περιοχή των ανιψιών του Ζαχαρία, Η περιοχή της μονής, της μονής μετά από συμφωνία, των ραζέσι μετά από συμφωνία, ο δρόμος των Μίλκοβ, Κομισέστι, Μπαλοτέστι, χωριό Σάρμπι, πάνω ρέμα και ποταμός Πούτνα.*

Στην πάνω δεξιά γωνία του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού στον οποίον αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Πιο κάτω και στα δεξιά βρίσκεται δυσανάγνωστη υπογραφή, δίπλα από την οποία αναγράφεται η λέξη *χωρομέτρης*. Στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 900 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Οι μετρήσεις και η χαρτογράφηση έγιναν σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής το 1820. Φεβρ(ουαρίου): 23 από εμένα Ντουμητράκη Κέλεμεν μηχανικό, (η υπογραφή του) και τέλος, στα αριστερά της κλίμακας είναι σχεδιασμένο επίμηκες πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται Ηγεμονική Παλάμη.¹⁶⁹*

¹⁶⁹ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 7, 57, 153 και 9 (Παράρτημα).

15.

Καλιστρατ Σβιντέρσκι, (Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας παλαιάς Αζιούντ), 1839, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 499 × 699, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 20 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον δημόσιο γεωμέτρη, Καλιστράτ Σβιντέρσκι. Είναι σχεδιασμένο σε λείο βιομηχανικό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία παλαιά Αζιούντ που βρισκόταν στον νομό Πούτνα. Η μοσία αποκτήθηκε από τη μονή το 1689 και η έκτασή της ήταν περίπου 13.848 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, τα χωριά, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Οι ονομασίες των γειτονικών κτημάτων είναι γραμμένες σε διαφορετικές κατευθύνσεις και το σχέδιο δεν έχει συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης. Επίσης, φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω. Όπως σημειώνεται στον επεξηγηματικό πίνακα, σχεδιάστηκε μετά τη συνέλευση της επιτροπής οριοθέτησης για θέμα που αφορούσε τη σύλιστε του σουλτσέρου Αλεξάνδρου Σταμάτη.

Στην κάτω δεξιά πλευρά της αναγράφεται σημείωση εντός στεφάνου από κόκκινα άνθη και πράσινα φύλλα. Πάνω από τη σημείωση και εντός του στεφάνου, αναπαρίσταται πτηνό γκρι χρώματος με ανοικτά φτερά και μακρύ λαιμό, που κάθετοι σε βέλος και κρατά με το ράμφος και τα νύχια του λιτό γραμμικό διακοσμητικό σχέδιο. Η σύνθεση αποδίδεται νατουραλιστικά, αλλά σε κάποια σημεία αγγίζει τα γράμματα και τη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης εξαφανίζοντας την εύλογη απόστασή τους και

στη δεξιά πλευρά της λείπει τμήμα των ανθέων και των φύλλων. Οι σχεδιαστικές ατέλειες της σύνθεσης μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι φιλοτεχνήθηκε αφού γράφτηκε η σημείωση.

Η περιοχή της παλαιάς Αζιούντ είναι οριοθετημένη με κόκκινη γραμμή. Εντός των συνόρων της αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: *Πατρικιοάια, ποταμός Σιρέ-τουνου, χωριό Παλιό Αζιούντ, Παλαιό Αζούδ και Μεγάλος λόφος*. Έξω από τα σύνορα της περιοχής αναγράφεται: στα ανατολικά *Ποενάρι και Κορβίγου Κράινιτσι, βάλτος Ζατόνου, λεύκες, Γκαρμάτσιου, σημείο με μηλιές, Ρουτζίνα και Όκιουριλε*, στα βόρεια *Σισκάνι, Περιοχή της Αζιούντ η οποία ονομάζεται Σισκάνι και Ουρεκέστι και χωριό Σισκάνι*, στα δυτικά *Κοπατέτσι, Νέα Αζούδ με τις Σίλιστι που της ανήκουν, δρόμος της χώρας, δρόμος που οδηγεί στη νέα Αζιούντ και νότια Μποσκάνι, ρέμα Κοδιτσοάια, Μπερτσέλ, Ναός Μποσκάνι*. Στην αριστερή πλευρά του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με αναγραφή του βορρά και του νότου. Κάτω από τον προσανατολισμό βρίσκεται πίνακας με αναλυτική περιγραφή του εμβαδού της μοσίας και στη δεξιά πλευρά του σχεδίου βρίσκεται πίνακας με αριθμημένες παραπομπές της χαρτογραφημένης περιοχής.

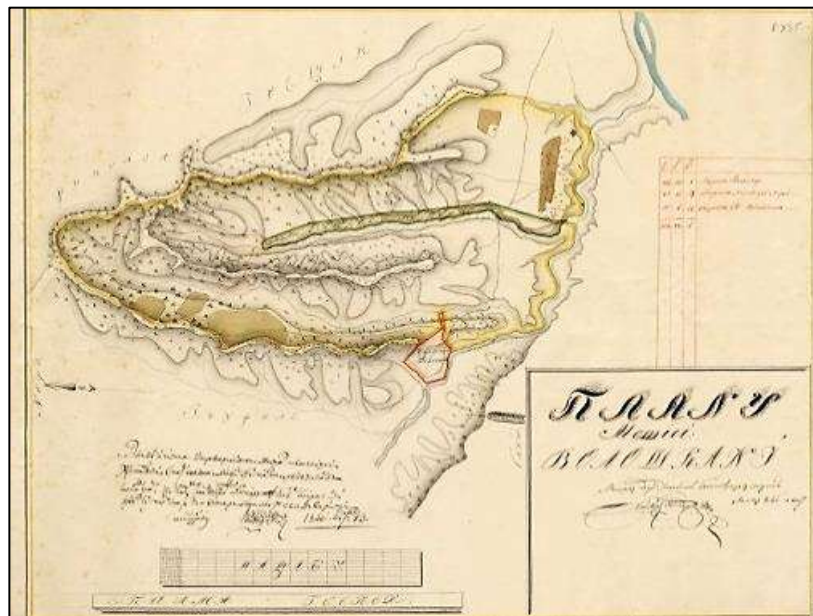
Σύνολο των Φάλτσι					
<i>Αζιούντ</i>	Σύνολο τετραγωνικών στάντζεσι	Φάλτσι	Πραζίνι	Τετραγωνικά στάντζεσι	
	3525751.	1224	17	19	

Ερμηνεία σημάτων	
№	
1.	Η σίλιστε των σπιτιών του σουλτσέρου Αλεξάνδρου Σταμάτη για την οποία αναφέρθηκε στην επιτροπή οριοθέτησης, όπως συμπεριλαμβάνεται στο Αζούδ.
2.	Περιοχές στις οποίες αναφέρονται τα έγγραφα.
3.	Οι μικροί λόφοι που βρίσκονται στα όρια του Αζούδ
4.	Ο μεγάλος λόφος
5.	Βάλτος Ζατόνου
6.	Οι λεύκες
7.	Όκιουριλε
8.	Η ψηλή πέτρα που χωρίζει το Σισκάνι.

Κάτω από τον πίνακα αναγράφεται: *Μετρημένο και χαρτογραφημένο σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής, από τον υπογεγραμμένο χωρομέτρη, πληρεξούσιο με απόφαση του ειρηνοδικείου του νομού Πούτνα από το περασμένο (έτος) 1837 Οκτωβρίου με τον αριθμό (ο οποίος δεν αναφέρεται) 1839 Δεκεμβρίου 15 Καλιστράτ Σβιντέρσκι (η υπογραφή του) δημόσιος γεωμέτρης. Τέλος, στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1200 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται *Τσολ: 200: Στάνζενι* και πιο κάτω επίμηκες πλαίσιο εντός του οποίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*.¹⁷⁰*

16.

Καλιστράτ Σβιντέρσκι, ΠΛΑΝΥ Μουίι ΒΟΛΟΣΚΑΝΙ, 1846, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 489 × 600, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 35 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον χαρτογράφο και γεωμέτρη του νομού Πούτνα, Καλιστράτ Σβιντέρσκι. Είναι σχεδιασμένο σε λείο βιομηχανικό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία Βολοσκάνι στον νομό Πούτνα, που αποκτήθηκε από τη μονή το 1689 και είχε έκταση περίπου 705 στρέμματα.¹⁷¹ Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, τα χωριά, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Το σχέδιο

¹⁷⁰ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 61, 158 και 10 (Παράρτημα).

¹⁷¹ Το εμβαδόν της μοσίας υπολογίστηκε σύμφωνα με τη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης του τοπογραφικού σχεδίου. *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 6.

φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Δεν γνωρίζουμε τον λόγο για τον οποίον σχεδιάστηκε, αλλά σύμφωνα με τον επεξηγηματικό πίνακα και τις σημειώσεις των υπογραφόντων είναι πιθανόν ότι αποτέλεσε επίσημο έγγραφο το οποίο χρησιμοποιήθηκε σε νομική υπόθεση.

Η περιοχή της μοσίας είναι οριοθετημένη με κίτρινη γραμμή και εντός αυτής αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: *Κακός βάλτος, ρέμα Βυζάντσου και ρέμα Καρλίγου*. Επίσης υπάρχει μικρότερη περιοχή, οριοθετημένη με πράσινη γραμμή, στην οποία αναγράφεται *Περιοχή της Μονής Μύρα*. Στο κάτω μέρος της μοσίας, δηλαδή στα δυτικά της, εφάπτεται περιοχή οριοθετημένη με κόκκινη γραμμή, εντός της οποίας αναγράφεται *Περιοχή της Μονής Βυζαντία*. Έξω από τα σύνορα των μοσιών αναγράφεται στα βόρεια *Ρακοάσα και Ινέστι* και στα δυτικά *Γκαούριλε*.

Στο μέσο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή και στα άκρα του αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Κάτω από τη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται: *Το σχέδιο αυτό εξετάστηκε από τους υπογεγραμμένους χωρομέτρες, σπαθάριο Ασανάκη Ντάνκου εκ μέρους των ραζέσι από το Βολοσκάνι και τον χαρτογράφο Ιωάν Νεγρούτς εκ μέρους της Μονής Μύρα και επειδή βρέθηκε σύμφωνο με την κατάσταση της περιοχής, επικυρώθηκε (οι υπογραφές τους) 1864 Σεπτέμβριος 13*. Κάτω από τη σημείωση έχει σχεδιαστεί γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, εντός της οποίας αναγράφεται η λέξη *Κλίμακα*. Πιο κάτω είναι σχεδιασμένο πλαίσιο εντός του οποίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*. Στη δεξιά πλευρά του σχεδίου βρίσκεται πίνακας, εντός του οποίου αναγράφεται το εμβαδόν τριών περιοχών.

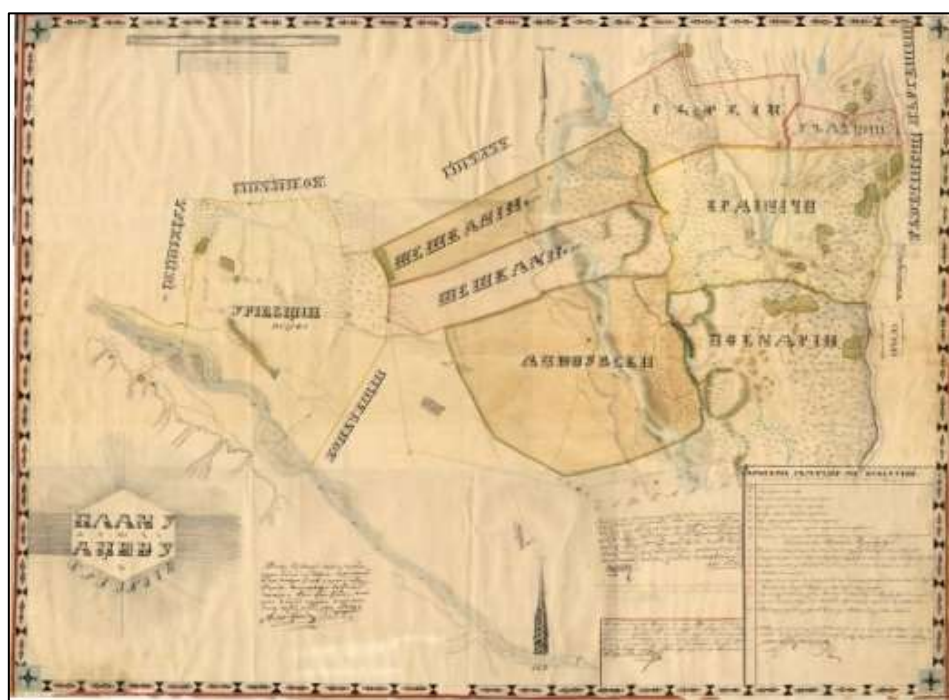
Φάλτσι	Πράζι	τετραγωνικά (στάνζενι)	
826	826	8	Η περιοχή των ραζέσι
61	ii	17	Η περιοχή της Μονής Μύρα
17	8	12	Η περιοχή της Μονής Βυζαντία
904	78	1	

Κάτω από τον πίνακα είναι σχεδιασμένο πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται με διακοσμητικά γράμματα ο τίτλος *Σχέδιο της μοσίας Μπολοσκάνι* και με επισυρμένη γραφή η σημείωση: *Οι μετρήσεις του σχεδίου της μοσίας Μπολοσκάνι έγιναν*

από τον υπογεγραμμένο γεωμέτρη του νομού Πούτνα, Καλιστράτ Σβιντέρσκι χαρτογράφο (η υπογραφή του) το έτος (1)846 Αύγουστος.¹⁷²

17.

Аликсандер фон Βαϊαρδι, *ПЛАНУ МОШІЕІ АЦІΟΥДУ ши ΚΡΑΙΝΙCІ*, 1846, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 885 × 1200, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 16 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον παχάρνικο και γεωμέτρη του νομού Τεκούτσι, Αλεξάντερ φον Μπαϊαρδή. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται οι μοσίες Αζιούντ και Κράινιτσι και τα όμορά τους κτήματα. Η μοσία Αζιούντ αποκτήθηκε το 1689 και η μοσία Κράινιτσι το 1749. Οι μοσίες βρίσκονταν στον νομό Πούτνα και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 14.893 στρέμματα. Το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής αποτυπώνεται σχηματικά με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, όπως επίσης τα ρέματα, τα χωριά, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Οι ονομασίες των γειτονικών κτημάτων και η κλίμακα αποτύπωσης είναι γραμμένες σε διαφορετική θέση ανάγνωσης από τα υπόλοιπα στοιχεία του σχεδίου. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω και είναι διακοσμημένο στα άκρα των πλευρών του

¹⁷² Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 7, 59, 135 και 10 (Παράρτημα).

με επαναλαμβανόμενο γεωμετρικό σχέδιο. Δεν γνωρίζουμε ακριβώς τον λόγο για τον οποίον σχεδιάστηκε, σύμφωνα όμως με τον επεξηγηματικό πίνακα και τις σημειώσεις των υπογραφόντων, χρησιμοποιήθηκε σε νομική υπόθεση.

Η χαρτογραφημένη περιοχή περιλαμβάνει οκτώ μοσίες, εντός των οποίων, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Κάτω Ουρικήτσι, Χωριό Κάτω Ουρικήτσι, κοιλάδα του Ντάντσιου, Άνω Σεσκάνι, Κάτω Σεσκάνι, Ποταμός Σιρέτ, Σάρμπι, Γκαλέστι, Κράινιτσι, Αζιούντουμπέκι, Ποϊενάρι, Κοιλάδα Γκάσκα, Κοιλάδα Μέριλορ, Κοιλάδα Ούλμιλορ, Κοιλάδα Τρεστιοάρ, Κοιλάδα Πιетроάσα, Κοιλάδα του βράχου, Πηγάδι Ποτρότσι, αμπέλι, πολλοί λοφίσκοι, μεγάλος λόφος, εθνικός δρόμος, κωμόπολη Νέα Αζούδουλ, αμπέλι, η ράχη του Σοχοδόλ, χαράδρα, το ρέμα του Στόιαν και αμπέλια*. Εκτός των ορίων των μοσιών αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω: *Άνω Ουρικήτσι, χωριό Άνω Ουρικήτσι, Κοπατσέστι, η περιοχή της Μονής Σοβέζα από το Σερμπανέστι, Σερμπανέστι των ραζέσι, Πολοτσίν, Η περιοχή της Μονής Νικορίτσα από το Ραδατσινέστι, Λαρτζέστι, Ζατόν, ρέμα Κοδιτσοάια, Ζατόνου, παλαιό Σιρέτ, παλαιό Πολοτσίν, Ρουτζίνα, Κοντσέστι και Μπερέστι*.

Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι και από πάνω είναι σχεδιασμένο πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*. Στην κάτω αριστερή γωνία αναγράφεται καλλιγραφημένα ο τίτλος εντός διακοσμητικού σχεδίου *Σχέδιο των μοσιών Αζιούντου και Κράινιτσι*. Στα δεξιά του αναγράφεται: *Οι υπογεγραμμένοι παρατήρησαν ότι στον χάρτη παρελήφθησαν οι λέξεις «Το ρέμα του Στόιαν».* (Πρόκειται) *για το ρέμα που εκβάλλει στον Πολοτσίν και ο ρους του αρχίζει από την κοιλάδα και τελειώνει στην αρχή της κοίτης, δηλαδή σε απόσταση 325 στάνζενι μετρημένη πάνω στο σχέδιο. 1852 Νοέμβριος 29 Α. Μπράνιτσε* (η υπογραφή του). Στο μέσο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή και στα άκρα του αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Στην κάτω δεξιά γωνία έχει σχεδιαστεί πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

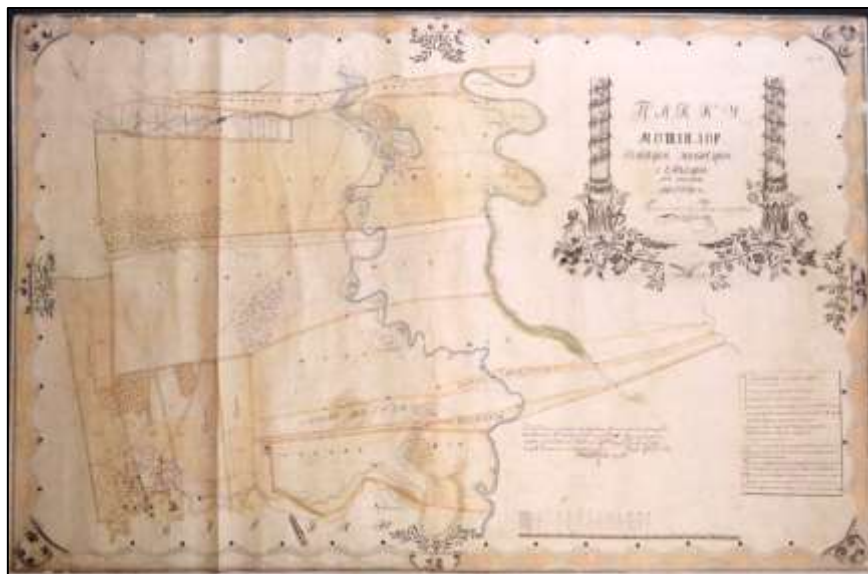
Επεξήγηση σημάτων της μοσίας Κράινιτσι μέχρι τον αρ. 7 ενώ από εκεί μέχρι τον αρ. 15 της μοσίας Αζιούντ	
<i>№</i> <i>1</i> <i>2.</i> <i>3.</i> <i>4.</i> <i>5.</i> <i>6.</i> <i>7.</i>	<i>Η λίμνη Πορκάρουλοι και πέτρα</i> <i>Το ρέμα που έρχεται πάνω, από το κτήμα Σάρμπι</i> <i>Το νεκροταφείο της παλιάς σκήτης των Κράινιτσι</i> <i>Το τέλος του ρέματος Κοδιτσοάια στο ύψος του παλιού Σιρέτ</i> <i>Το φαράγγι στη ράχη του λόφου προς το Σερμπανέστι</i> <i>Το ρέμα που είναι δίπλα στον βάλτο Γκαρμάτσιου, όπου έρεε κάποτε το παλιό Σιρέτ</i> <i>Η πέτρα από την οποία αρχίζει η ιδιοκτησία των Σισκάνι και η κάτω ανατολική γωνία.</i>
Επεξηγήσεις της μοσίας Αζιούντ	
<i>8.</i> <i>9.</i> <i>10.</i> <i>11.</i> <i>12.</i> <i>13.</i> <i>14.</i> <i>15.</i>	<i>Η πέτρα από την οποία αρχίζει η Αζούδ στην ανατολή</i> <i>Η θέση της πέτρας από το Ζατόν που χωρίζει την Αζούδ από το Σεσκάνι στην ανατολή</i> <i>Η πέτρα που βρίσκεται 50 στάνζενι πιο κάτω από τον ναό του χωριού Σεσκάνι</i> <i>Ο μεγάλος λόφος</i> <i>Η πέτρα στη ράχη, στη γωνία των αμπέλων που χωρίζει το Σεσκάνι από την Αζούδ</i> <i>Ο λοφίσκος στη ράχη του λόφου, στα όρια της Αζούδ</i> <i>Το κατώτερο δυτικό όριο της Αζούδ κάτω και δυτικά από τους μακρόστενους λοφίσκους που ονομάζονται Βραιτάτσελε</i> <i>Η σίλιστε που χτίστηκε το σπίτι του Αλεξάνδρου Σταμάτη</i>
<i>Οι μετρήσεις των εμβαδών των κτημάτων που είναι χαρτογραφημένα στη δεξιά όχθη του Σιρέτ, στον νομό Πούτνα, έγιναν από τον υπογεγραμμένο γεωμέτρη του νομού Πούτνα το 1846 Μαΐου 26 (η υπογραφή του Καλιστράτ Σβιντέρσκι) Καλιστράτ Σβιντέρσκι χαρτογράφος.</i>	

Αριστερά από τον πίνακα αναγράφονται τρεις σημειώσεις, η μια κάτω από την άλλη. Στην πάνω αναγράφεται: *Η χαρτογράφηση του σχεδίου, το οποίο περιλαμβάνει τις παρακάτω αναφερόμενες μοσίες των νομών Πούτνα και Τεκούτσι, έγινε με την παρουσία των υπογεγραμμένων: ταγματάρχη Ιωάν Νεγρούτς χωρομέτρη, εκ μέρους της Μονής Μύρα και παχάρνικου Ιωάν Σμιλιέαν χωρομέτρη, εκ μέρους του βόρνικου Κωστάκη Ασλάν και του μπάνου Κωστάκη Λούπουλ, μαζί με τους συνιδιοκτήτες του. Πιστοποιείται και από εμάς ότι είναι σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής. (οι υπογραφές των δύο χωρομετρών) 1846 Μαΐου 26. Στη μεσαία σημείωση αναγράφεται: Η δεύτερη επιτροπή για την οροθέτηση των Κράινιτσι και Σάρμπι εγκρίνει το σχέδιο και επιβεβαιώνει ότι σχεδιάστηκε σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής (δυσανάγνωστη υπογραφή). Στην κάτω σημείωση αναφέρεται: Οι μετρήσεις και το εμβαδόν της μοσίας Κράινιτσι της Μονής Μύρα μαζί με τα όμορα κτήματα Γκαλέστι, Σάρμπι και μέρος από το Ποϊενάρι και λοιπά, του νομού Τεκούτσι μέχρι την αριστερή όχθη του ποταμού Σιρέτ, τα οποία αναπαρίστανται σε αυτό το σχέδιο, έγιναν από τον*

υπογεγραμμένο σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής το έτος 1846 Απρίλιο. Ο γεωμέτρης του νομού Τεκούτσι παχάρνικος Αλέκου Μπαϊαρόδη (η υπογραφή του).¹⁷³

18.

Καλιστρατ Свинтерскии, *ПЛАНУ МОШІНЛОΡ ΠΕΤΡΕЩІЙ ΜΒΝΔΡΕЩІЙ і СΤΪΕЩІЙ АСВ: ΜΒ: ΜΒΝΪΣΤΪΡΪΪ ΜΕΡΑ*, 1846, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 715 × 1087, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 15 (Φλορίν Μαρινέσκου, *Ιερά Μερίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση-Ιστορία-Τέχνη*, τ. Α', ό.π., σ. 622).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον γεωμέτρη και χωρομέτρη Καλιστρατ Σβιντέρσκι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται οι μοσίες Πετρέστι, Μαντρέστι και Σταϊέστι, που βρίσκονταν στον νομό Πούτνα και τα γειτονικά τους κτήματα. Η μοσία Πετρέστι αποκτήθηκε το 1690, η Σταϊέστι το 1689 και η Μαντρέστι το 1698 και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 21.000 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, τα χωριά, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Στην πάνω δεξιά γωνία βρίσκεται επίτιτλο κόσμημα διακοσμημένο με δύο κολώνες, από τη βάση των οποίων ξεκινούν ανθισμένα κλαδιά τα οποία τυλίγονται ως «ζώσα φύση» γύρω τους, σύμφωνα με το νεοκλασικό ύφος που επικρατούσε στις διακοσμητικές τέχνες.¹⁷⁴ Επίσης, τα περιθώρια του χάρτινου υποστρώματος είναι διακοσμημένα με επαναλαμβανόμενα γεωμετρικά και φυτικά

¹⁷³ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 7, 32, 128 και 10 (Παράρτημα).

¹⁷⁴ Νταϊήβιντ Έργουιν, ό.π., σ. 228 και 233.

μοτίβα. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω. Δεν γνωρίζουμε τον λόγο για τον οποίον σχεδιάστηκε, αλλά σύμφωνα με τον επεξηγηματικό πίνακα και τις σημειώσεις χρησιμοποιήθηκε σε νομική υπόθεση.

Η χαρτογραφημένη περιοχή είναι χωρισμένη σε δέκα μικρότερες εντός των οποίων αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: *Πετρέστι, Μαντρέστι, Σταϊτέστι, Κάτω Κουρτισοάρα, Ραδουλέστι, Ζοράστι, Μπρατουλέστι, Μπάχνιλε, Μπόρσα, περιοχή του Νέγρου, περιοχή του Μαυρομόλ, περιοχή της Ζαμφίρα, περιοχή του Πετρέστι που τώρα ονομάζεται Μπλανούρδεα, περιοχή της Μονής Μέρα, περιοχή της Ζωής, περιοχή του Ταρνέτ, Μπράνιστεα Μπαδίνα, περιοχή Λευθερία, περιοχή Μεργάνου, περιοχή της Μονής Αγάπια, Παρέτα του Νογρούτς, κοιλάδα Σόιμου, βοσκοτόπι, χωριό Μπάχνιλε, χωριό Μπόρσα, χωριό Μιρτσέστι, χωριό Πετρέστι, χωριό Ζοράστι, χωριό Μαντρέστι, χωριό Μαντρέστι από τη Βλαχία, καμπή Μερισόρ, καμπή Ούρσου, χωριό Παραϊπάνι, Ζατόνου, χωριό Ζατόνου, χωριό Ραδουλέστι, καμπή Ρόϊμπου, Ντιμάτσιου, Ποταμός Πούτνα, Σιρετσέλ και Βλαχία. Στην αριστερή πλευρά του σχεδίου η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή και στα άκρα του αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Στην πάνω δεξιά γωνία βρίσκεται επίτιτλο κόσμημα μέσα στο οποίο αναγράφεται με καλλιγραφημένα γράμματα: *Σχέδιο των μοσιών Πετρέστι, Μαντρέστι και Σταϊέστι της Ιεράς Μονής Μέρα, κάτω από τον οποίον αναγράφεται με επισεσυρμένη γραφή: και άλλα. Μετρημένο από τον υπογεγραμμένο γεωμέτρη χωρομέτρη, το έτος 1846 Σεπτέμβριο. Καλιστράτ Σβιντέρσκι (η υπογραφή του).**

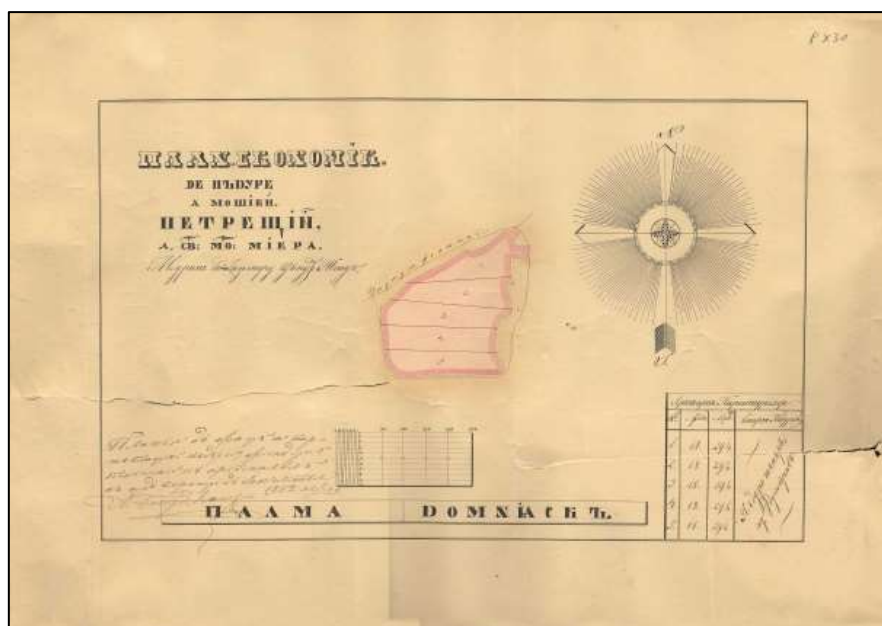
Στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου αναγράφεται: *Ο χάρτης αυτός σχεδιάστηκε παρουσία των υπογεγραμμένων χωρομετρών εκ μέρους της Ιεράς Μονής Μέρας το περασμένο έτος, εξετάστηκε φέτος 1847 μήνα Οκτώβριο και βρέθηκε σύμφωνος με την ακριβή κατάσταση της περιοχής. Επικυρώνεται: 1847 Οκτωβρίου 13 (η υπογραφή του Ιωάν Νεγρούτς) Ιωάν Νεγρούτς, χωρομέτρης. Κάτω από τη σημείωση είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1200 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*.¹⁷⁵ Πιο δεξιά από τη σημείωση είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.*

¹⁷⁵ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 7, 38, 134 και 10 (Παράρτημα).

<i>№</i>	<i>Επεξήγηση σημάτων</i>
<i>1</i>	<i>Λοφίσκος Ραζμπόιουλι</i>
<i>2</i>	<i>Ο λοφίσκος που βρίσκεται στη γωνία του μεγάλου άλσους</i>
<i>3</i>	<i>Η πέτρα που βρίσκεται στη μέση του Πετρέστι</i>
<i>4</i>	<i>Η κάτω δυτική γωνία του Πετρέστι όπου συναντά τη δυτική γωνία του Μπρατουλέστι σύμφωνα με την οροθέτηση της 15 Νοεμβρίου 1800 του μπάνου Στάβαρα</i>
<i>5</i>	<i>Ο πύργος του ναού του Αγ. Ιωάννου, η οποία βρίσκεται στη Ρουμανική Χώρα.</i>
<i>6</i>	<i>Ναός του Αγ. Δημητρίου, η οποία βρίσκεται στη Μολδαβία</i>
<i>7</i>	<i>Ηγεμονικός ναός</i>
<i>8</i>	<i>Ο δυτικός τοίχος, που είναι και η πύλη της Μονής Προφήτη Σαμουήλ</i>
<i>9</i>	<i>Η πέτρα που βρίσκεται στη γωνία του Σταϊέστι και συναντά το Φαουρέι στον δρόμο των Φώτων</i>
<i>A</i>	<i>Η γραμμή των 14 παμάντουρι από το Ραδουλέστι, τα οποία ήταν (στην πλευρά) των ραζέσι σύμφωνα με την οροθέτηση</i>
<i>B</i>	<i>Η γραμμή των συμπληρωματικών εκτάσεων του κτήματος Πετρέστι σύμφωνα με αυτήν την οριοθέτηση</i>
<i>B</i>	<i>Η γραμμή των 10 παμάντουρι από το Πετρέστι, τα οποία παρέμειναν στους ραζέσι σύμφωνα με τα έγγραφα</i>
<i>Γ</i>	<i>Η γραμμή του μισού Στοϊέστι, που έχει η Μονή Μέρα σύμφωνα με τα έγγραφα.</i>

19.

Αγνώστου, ΠΛΑΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚ ΔΕ ΠΪΔΥΡΕ Α ΜΟΪΪΕΝ ΠΕΤΡΕΪΙΨ Α, ΣΒ: ΜΟ: ΜΙΕΡΑ, 1852, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 350 × 535, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 30 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τοπογράφο του νομού Τεκούτσι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και αναπαρίσταται η μοσία Πετρέτσι, η οποία βρισκόταν στον νομό Πούτνα. Η μοσία αποκτήθηκε το 1690 και η έκτασή της ήταν περίπου 10.778 στρέμματα. Η περιοχή που καλύπτει είναι χωρισμένη σε πέντε οριζόντια αριθμημένα τμήματα. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

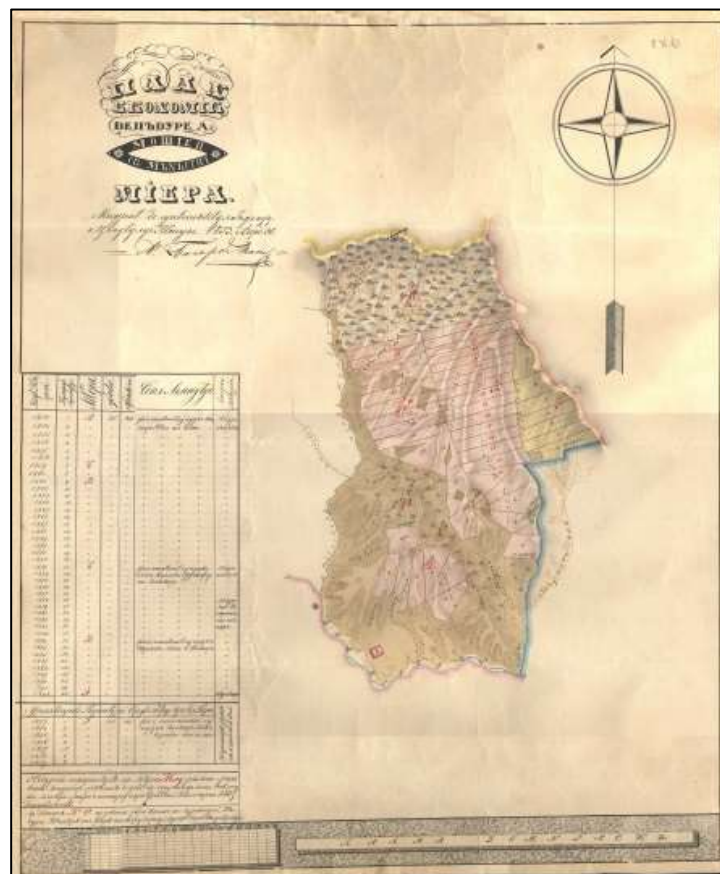
Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται *δρόμος του Φοσκάνι*. Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα ο τίτλος: *Οικονομικό σχέδιο του δάσους της μοσίας Πετρέτσι, της Ιεράς Μονής Μιέρα*. Κάτω από τον τίτλο αναγράφεται με επισευρμένη γραφή η σημείωση *Μετρημένο από τον μηχανικό του νομού Τεκούτσι*. Στην κάτω αριστερή γωνία αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο βρέθηκε σύμφωνο με την κατάσταση και επικυρώνεται από τον υπογεγραμμένο Α. Μπαϊαρή (η υπογραφή του) 1852: Οκτωβρίου 29*. Στα δεξιά της σημείωσης είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 500 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται μέσα σε πλαίσιο *Ηγεμονική Παλάμη*. Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένα τα σημεία του βορρά και του νότου. Τέλος, στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου βρίσκεται πίνακας, εντός του οποίου αναγράφεται με αριθμημένες παραπομπές η έκταση κάθε τμήματος της μοσίας.¹⁷⁶

<i>Η εκμετάλλευση του δάσους</i>			
<i>Αρ.</i>	<i>Φάλτσι</i>	<i>Πραζίνι</i>	<i>Κατάσταση του δάσους</i>
1.	18.	29¼	<i>Δάσος μικρής ηλικίας ή αλσύλιο.</i>
2.	18.	29¼	
3.	18.	29¼	
4.	18.	29¼	
5.	18.	29¼	

¹⁷⁶ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 6, 65, 162 και 10 (Παράρτημα).

20.

Александр фон Баиарди, *ПЛАН ΕΚΟΝΟΜΙΚ ΔΕ ΠΥΔΥΡΕ, Α: ΜΟΨΙΕΝ*
СВ: ΜΒΝΪСТΡΙ ΜΙΕΡΑ, 1853, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 598 × 497,
Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 43 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μηχανικό του νομού Τεκούτσι, Αλεξάντερ φον Μπαϊαρδή. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία Πετρέστι και πίνακας με αναλυτικά στοιχεία για την εκμετάλλευση των δασών της. Η περιοχή που καλύπτει η μοσία είναι χωρισμένη σε πέντε τμήματα που σημειώνονται με γράμματα, ενώ τρία από αυτά είναι χωρισμένα σε μικρότερα αριθμημένα τμήματα. Τα τμήματα της μοσίας είναι χρωματισμένα με παραπληρωματικά χρώματα (κόκκινο και πράσινο) και αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης τους επιφανείας με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, τα χωριά, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με τον επεξηγηματικό πίνακα και τις σημειώσεις που φέρει, αποτέλεσε επίσημο έγγραφο το οποίο χρησιμοποιήθηκε για τη διαχείριση των δασών της μοσίας.

Το βόρειο τμήμα της μοσιάς είναι σημειωμένο με το γράμμα Μ και οριοθετείται στην πάνω πλευρά του με γραμμή κίτρινου χρώματος, στα δεξιά με γραμμή κόκκινου χρώματος, κάτω με διακεκομμένη γραμμή που το χωρίζει από την όμορη μοσιά και αριστερά από τον ποταμό Τούλμπουρε. Το τμήμα Μ συνορεύει στη νότια πλευρά του με τα τμήματα Ν Ο, Β και Β. Το τμήμα Β είναι χωρισμένο σε δώδεκα τμήματα αριθμημένα από το 7 έως το 8 και από το 22 έως το 31 και το τμήμα Β είναι χωρισμένο σε είκοσι τμήματα αριθμημένα από το 9 έως το 20 και από το 32 έως το 39. Το τμήμα Β συνορεύει στην ανατολική πλευρά του με το τμήμα J, το οποίο είναι χωρισμένο σε επτά τμήματα αριθμημένα από το 1 έως το 7. Τέλος, στη νότια πλευρά της μοσιάς βρίσκεται το τμήμα Α, που περικλείεται από το τμήμα Ν Ο το οποίο είναι χωρισμένο σε επτά τμήματα αριθμημένα από το 1 έως το 6 και το 40.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω: *ρέμα Τσετατσούια, ρέμα Κιλίηλορ, ρέμα Μπουριλοάια, λόφος Μάγουρα, ποταμός Τούλμπουρε, χαράδρα Ούρσου, ρέμα Μπουριλοάια, ποταμός Άρβα Ότσι, Σαπατούρα, Ποταμός Στεγνή Άρβα, ποταμός Άρβα με νερό, Μπατράν Λουπεάν, ρέμα Μιλκοβέλ, ρέμα Μπάρνιτσα, γέφυρα, γέφυρα του Βόδα, Σακατούρα, ρέμα, Λα Κομοάρα, Λα Αρπίτσα, ρέμα του Μποδίν, ρέμα Μιλκοβέλ, ρέμα Ντραγκόι, ρέμα Τσουγούλεα, ρέμα Ροσιόρου και ποταμός Μιλκόβ.* Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα ο τίτλος: *Οικονομικό σχέδιο των δασών των μοσιών της Ιεράς Μονής Μιέρα* και κάτω από αυτόν με επισεσυρμένη γραφή: *Μετρημένο από τον υπογεγραμμένο μηχανικό του νομού Τεκούτσι 1853 Απριλίου 30 =Α. Μπαϊαρδή=* (η υπογραφή του). Στην κάτω αριστερή γωνία βρίσκεται πίνακας, εντός του οποίου αναγράφεται ανά χρονολογία η έκταση των δασών που αποκτήθηκαν από τη μονή, το είδος των δέντρων που περιέχουν και η κατάστασή τους.

Έτος της εκμετάλλευσης	Αρ. της έκτασης	Γράμμα	Φάλτσι	Πράζιτι	Το είδος των δέντρων	Κατάσταση του δάσους
1853	1	Α	31	43	Οξιά μαζί με λίγη βελανιδιά, λεύκα κλπ.	Δάσος μεγάλης ηλικίας
1854	2	"	"	"	"	"
1855	3	"	"	"	"	"
1856	4	"	"	"	"	"
1857	5	"	"	"	"	"
1858	6	Β	"	"	"	"

1859	7	"	"	"	"	"
1860	8	B	"	"	"	"
1861	9	"	"	"	"	"
1862	10	"	"	"	"	"
1863	11	"	"	"	"	"
1864	12	"	"	"	"	"
1865	13	"	"	"	"	"
1866	14	"	"	"	"	"
1867	15	"	"	"	"	"
1868	16	"	"	"	"	"
1869	17	"	"	"	"	"
1870	18	"	"	"	"	"
1871	19	"	"	"	"	"
1872	20	"	"	"	"	"
1873	21	B	"	"	Οξιά μαζί με λίγη λεύκα, καρπίνο και βελανιδιά	Δάσος μικρής ηλικίας
1874	22	"	"	"		
1875	23	"	"	"	"	"
1876	24	"	"	"	"	"
1877	25	"	"	"	"	"
1878	26	"	"	"	"	Δάσος μεγάλης ηλικίας και μικρής ηλικίας
1879	27	"	"	"	"	
1880	28	"	"	"	"	
1881	29	"	"	"	"	
1882	30	"	"	"	"	
1883	31	"	"	"	"	"
1884	32	B	"	"	Οξιά μαζί με καρπίνο, λεύκα και βελανιδιά	"
1885	33	"	"	"		"
1886	34	"	"	"	"	"
1887	35	"	"	"	"	"
1888	36	"	"	"	"	"
1889	37	"	"	"	"	"
1890	38	"	"	"	"	"
1891	39	"	"	"	"	"
1892	40	A	"	"	"	Δάσος μικρής ηλικίας
Τα ακόλουθα εμβαδά είναι για βέργες και παλούκια						
1853	1	J	31	43	Οξιά μαζί με λίγη	Δάσος

					βελανιδιά, λεύκα, καρπίνο κλπ	μικρής ηλικίας από 4 έως 15 ετών
1854	2	"	"	"	"	
1855	3	"	"	"	"	
1856	4	"	"	"	"	
1857	5	"	"	"	"	
1858	6	"	"	"	"	
1859	7	"	"	"	"	

Κάτω από τον πίνακα υπάρχουν δύο σημειώσεις. Στην πρώτη αναγράφεται: *Στο γράμμα M, δάσος στο οποίο δεν έγινε η διανομή του εμβαδού. Δόθηκε ειδική άδεια από το Υπουργείο, διότι διαφορετικά θα ήταν αδύνατη η εκμετάλλευση του ξύλου και στη δεύτερη: Στα γράμματα N και O: αραιό δάσος μικρής ηλικίας κατάλληλο για βέργες και παλούκια, που έμεινε στη διάθεση των χωρικών. Στην πάνω δεξιά γωνία του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, χωρίς αναγραφή σημείων του ορίζοντα. Στην κάτω πλευρά είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 2000 στάνζενι, δίπλα από την οποία αναγράφεται εντός πλαισίου *Ηγεμονική Παλάμη*.¹⁷⁷*

21.

Καλιστρατ Свидерскии, (Τοπογραφικό σχέδιο της περιοχής της μονής Μύρα (1)), χ.χ., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 635 × 707, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 45 (αδημοσίευτο).

¹⁷⁷ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 6, 52, 148 και 9 (Παράρτημα).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο και αχρονολόγητο, που υπογράφει ο τοπογράφος Καλιστράτ Σβιντέρσκι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της μονής Μύρα, που οριοθετείται στα βόρεια από τον ποταμό Πούτνα και τη μοσιά Βράντσα, στα ανατολικά από τη μοσιά Ρεζέσκα και στα νοτιοδυτικά με τη Βλαχία (στο σχέδιο αναφέρεται ως *Ρουμανική Χώρα*) και έχει συνολική έκταση περίπου 230.490 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης επιφανείας με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, τα κτίσματα, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με σημείωση που αναγράφεται στο σχέδιο, πρόκειται για αντίγραφο του χάρτη 12 που είχε σχεδιαστεί το 1804, από τους τοπογράφους Κωνσταντίν Μπαλς και Ιωάν Ταούτουλ. Στον χάρτη 21 όμως, παρέχονται συμπληρωματικές πληροφορίες της περιοχής με την αναγραφή περισσότερων θέσεων και άλλων που έχουν αποδοθεί με διαφορετική ονομασία. Επίσης, η γραμμή που οριοθετεί τη μοσιά είναι πιο ευκρινής και έντονα χρωματισμένη.

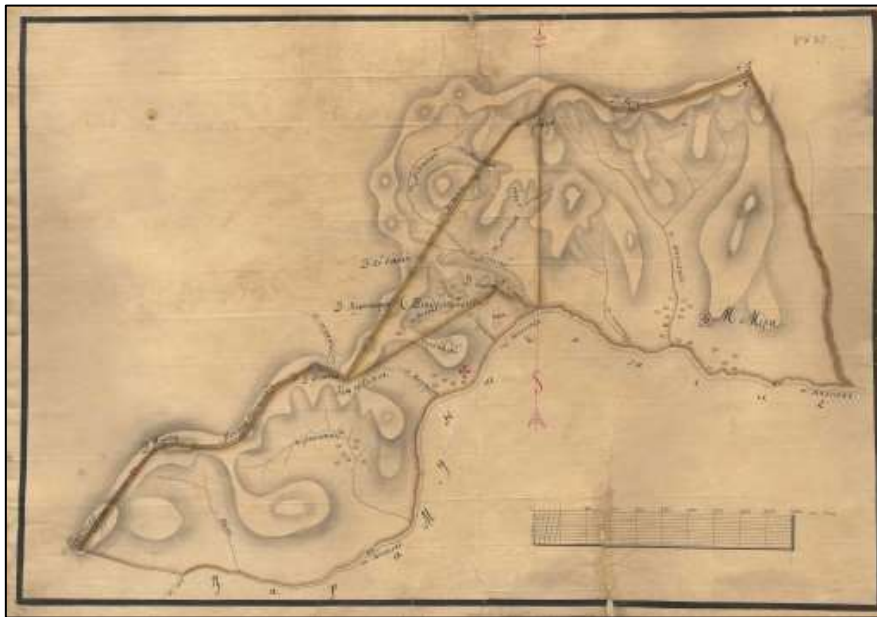
Η περιοχή της μονής οριοθετείται με διπλή συνοριακή γραμμή, που στα ανατολικά έχει πράσινο και κόκκινο χρώμα, στα βόρεια κόκκινο και κίτρινο και στα νότια η μια πλευρά της είναι κόκκινη και η άλλη οριοθετείται από τον ποταμό Μίλκοβ. Εντός των ορίων της αναγράφονται από πάνω δεξιά προς τα κάτω αριστερά: *λόφος Χάστεα, ρέμα, Μίλκοβελ Λίμπεδε, σύνορο, Μονή Μύρα, Μιλκοβέλουλ Τούλμπουρε, ρέμα Μιλκόβ, ρέμα Ζίρκα, λόφος Σπούτα, λόφος Κρουτσισσάρα, λόφος Γκορούνουλουι, ρέμα Πόρκουλουι, Μύλος, ρέμα Ποϊενίτσα, λίμνη, βουνό Μπουσουκοάσα, λόφος Βατιμπόουλ, λόφος Φέτιγου, ποταμός Κάτω Άρβα ή Στεγνή Άρβα, ποταμός Άνω Άρβα ή Άρβα με νερό, κορυφή Πιέτρει, η μονή Μύρα, το ρέμα Μπέζιγκ, το απώτερο άκρο του Μίλκοβ και ρέμα Φέτιγου.*

Στην πάνω πλευρά του σχεδίου, δηλαδή στα βόρεια της μονής, από τα δεξιά προς τα αριστερά αναγράφεται: *ποταμός Πούτνα με τους παραπόταμους Μπουζαούτσου, Βαπρεάλα, Ζαμπάλα και Ουρσοάιε και Μοσιά Βράντσα.* Μεταξύ των βορείων συνόρων της περιοχής της μονής Μύρα και του ποταμού Πούτνα αναγράφονται από αριστερά προς τα δεξιά: *Από το Μουντιόρ μέχρι το Μάτουρα 18.500 στάνζενι, ράχη, λόφος Γκίμπελουι, ράχη, το βουνό Ραούτσουλ, ο λόφος Μπόουριλορ, βουνό Μουντιόρου και ράχη.* Αντίστοιχα, στην κάτω πλευρά του, από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται: *Ρουμανική χώρα και Από το Μουντιόρ κατά μήκος του Μίλκοβ μέχρι τις εκβολές του ποταμού Άρβα: 20.000 στάνζενι.*

Στην κάτω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται: *Ακριβές αντίγραφο του σχεδίου των βογιάρων χωρομετρών Κωνσταντίν Μπαλς πρώην μέγα βόρνικου της Κάτω Χώρας και Ιωάν Ταούτουλ, πρώην μέγα παχάρνικου, το αντίγραφο του έτους 1804 έγινε από τον υπογεγραμμένο. Καλιστράτ Σβιντέρσκι μηχανικό (η υπογραφή του).* Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με αναγραφή του βορρά και του νότου. Στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Κλίμακα η οποία χρησιμοποιήθηκε στο σχέδιο των 5000 ηγεμονικών στάνζενι και πιο κάτω εντός πλαισίου: Ηγεμονική παλάμη το ένα στάνζεν ισούται με οκτώ παλάμες.*¹⁷⁸

22.

Αγνώστου, (Τοπογραφικό σχέδιο της περιοχής της μονής Μύρα (2)), χ.χ., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 373 × 533, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 23 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της μονής Μύρα, που οριοθετείται στα βόρεια από τον ποταμό Πούτνα και τη μοσία Βράντσεα, στα ανατολικά από τη μοσία Ρεζέσκα και στη νοτιοδυτική πλευρά με τη Βλαχία (στο σχέδιο αναφέρεται ως *Ρουμανική Χώρα*), της οποίας η έκταση είναι περίπου 230.490 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης επιφανείας με συνδυασμό της μεθόδου των ισοϋψών

¹⁷⁸ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 96, 193 και 9 (Παράρτημα).

καμπυλών και φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, τα κτίσματα, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Δεν γνωρίζουμε την αιτία για την οποία σχεδιάστηκε, αλλά ενδεχομένως σχετίζεται με το οριοθετημένο τμήμα που βρίσκεται στο κέντρο της περιοχής που ανήκει στη μονή.

Στο σχέδιο αναπαρίσταται η περιοχή της μονής Μύρα, όπως και στους χάρτες 12 και 21. Οι σχεδιαστικές διαφορές με τον χάρτη 12 εντοπίζονται στην αναγραφή περισσοτέρων θέσεων, που σε κάποιες περιπτώσεις είναι διαφορετικές και στην έντονα χρωματισμένη γραμμή που οριοθετεί τη μοσία. Σε σχέση με τον χάρτη 21 οι διαφορές εντοπίζονται στον χρωματισμό μόνο του παραποτάμου Ρέγιουλ, που βρίσκεται στα βορειοανατολικά σύνορα της μοσίας και όχι του ποταμού Πούτνα.

Εντός της περιοχής της μονής αναγράφονται: *Μονή Μέρα, χωριό Άνω Σενδριλάρι, ρέμα Μοσκοαία, ρέμα Ντούλτσε, ρέμα Σαπατούρα, Λόφος Σπούτα, Λόφος Πιετρός, ρέμα Ουρσοάιε, Λίμνη, ρέμα Πορκούλουι, Λόφος Γκορούνουλουι, ρέμα Σιποτσέλιε, Γκίμπου, ρέμα Φετιάου, ρέμα Όκι και ρέμα Ποενίτσα*. Κατά μήκος της συνοριακής γραμμής από πάνω δεξιά προς τα κάτω αριστερά αναγράφεται: *B και M* (γράμματα που αναφέρονται στο όριο μεταξύ των μονών Βράντσεα και Μύρα), *Λόφος Μάτουρα, Ρεούτσου, ρέμα Χέστι, Λόφος Κρουτσισοάρα, Λόφος Φετίγου, Όρος Μπουσουκοάσα, Λόφος Ζιτία, Μουντεόρ και ποταμός Μιλκόβ*. Έξω από την οριοθετημένη περιοχή αναγράφεται στην πάνω πλευρά *ρέμα Τοζάν, ρέμα Ρετσιόρου και Λόφος Βιμπόλου* και στην κάτω πλευρά *Ρουμανική χώρα*. Η σήμανση του προσανατολισμού είναι σχεδιασμένη πάνω στη χαρτογραφημένη περιοχή με βέλος κόκκινου χρώματος, στα άκρα του οποίου είναι σημειωμένα τα σημεία του βορρά και του νότου. Επίσης, στην κάτω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 4.500 τετραγωνικών στάνζενι.¹⁷⁹

Μονή Τριών Ιεραρχών ή Γκόλια

Η μονή βρίσκεται στο Ιάσιο και κτίστηκε γύρω από τον ναό των Τριών Ιεραρχών που είχε θεμελιώσει ο ηγεμόνας της Μολδαβίας Βασίλειος Λούπου (1561-1661). Το κτηριακό της συγκρότημα έμεινε ημιτελές και το 1564 ο λογοθέτης Ιωάννης Γκόλια ανέλαβε να ολοκληρώσει τις εργασίες ανέγερσής του και προσάρτησε σε αυτό πολλά κτήματα. Μετά τον θάνατό του, το 1604, μετατράπηκε σε μονή η οποία αφιερώθηκε

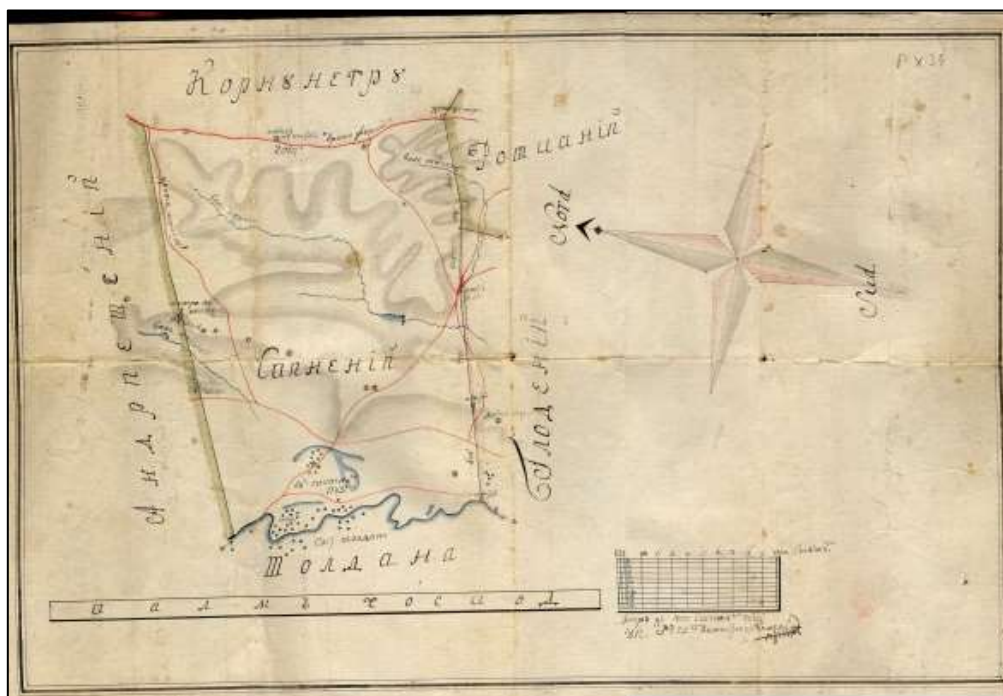
¹⁷⁹ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 7, 35, 131.

στη μονή Βατοπεδίου με έγγραφο που επικυρώθηκε το επόμενο έτος από τον μητροπολίτη Σουτσεάβας Θεοδόσιο Μπραμπόκη.

Το 1646, ο Λούπου ενδιαφέρθηκε και πάλι για τη μονή, στην οποία έκανε πολλές δωρεές. Επίσης, τη χρησιμοποίησε ως κέντρο ανάπτυξης των γραμμάτων και των τεχνών, ιδρύοντας εκεί την Ελληνική Σχολή για την προώθηση της ελληνικής παιδείας.¹⁸⁰ Η μονή απέκτησε μεγάλη ακίνητη περιουσία κυρίως στη Βεσσαραβία, η οποία προήλθε από δωρεές βοεβόδων της Μολδαβίας και έφτασε το 1928 να έχει στη δικαιοδοσία της πενήντα οκτώ μοσίες συνολικής έκτασης 100.000 στρεμμάτων.¹⁸¹

23.

Δουμητρακι Κέλεμεν, (Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Σπινένι), 1812, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 330 × 487, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 34 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ντουμητράκη Κέλεμεν. Είναι σχεδιασμένο σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και αναπαρίσταται η μοσία Σπινένι, που βρισκόταν στο Ιάσιο και τα όμορά της κτήματα. Η μοσία αποκτήθηκε το 1647 και η έκτασή της ήταν περίπου 19.055

¹⁸⁰ Νικολάου Μερτζιμέκη, «... Ποδίας τρανές διά μαγκάνου επτά...», *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, τ.34, 2013, σ. 349-350.

¹⁸¹ Αρκαδίου Ιεροδιακόνου Βατοπαιδινού, *Ιστορία της Ιεράς Μεγίστης Μονής του Βατοπαιδίου*, ό.π., σ. 385-387· *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ιστορία - Τέχνη*, ό.π., σ. 90-91 (Φλορίν Μαρινέσκου).

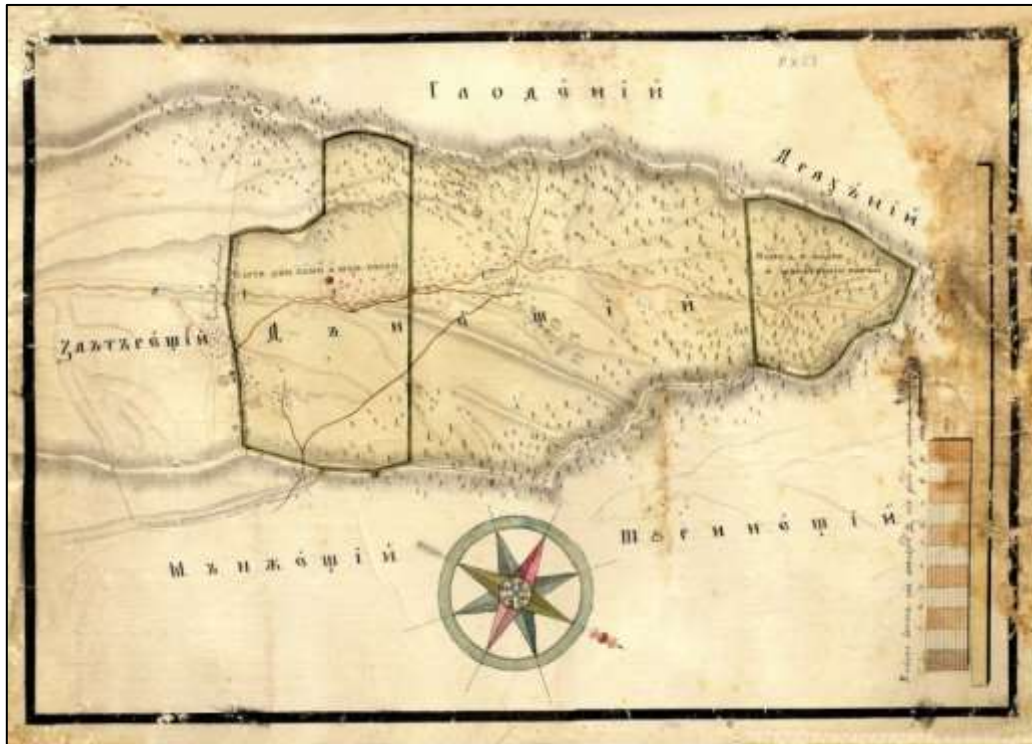
στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης επιφανείας με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι δρόμοι και τα δύο χωριά που ανήκαν στη μοσία. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Η περιοχή της μοσίας έχει τετράπλευρο σχήμα που σχηματίζεται, στην πάνω πλευρά της από δρόμο κόκκινου χρώματος, δεξιά από συνοριακή γραμμή λαδί χρώματος, κάτω από το ποτάμι που είναι χρωματισμένο με μπλε χρώμα και αριστερά από συνοριακή γραμμή λαδί χρώματος. Στην πάνω, στη δεξιά και στην κάτω πλευρά καταγράφονται οι αποστάσεις μεταξύ των οροθεσίων που είναι τοποθετημένα κατά μήκος των συνοριακών γραμμών τους.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Λοφίσκος με πέτρα, Δρόμος φούριλор, Ντόσου Πιέτρεϊ, Ο Δρόμος Τάμπερεϊ, Κοιλάδα Σουρίε, Κοιλάδα Τούρκουλουι, πέτρα, πέτρα στην περιοχή Ρουπτούρα, Κοιλάδα Νούκουλου, Πηγάδι και Παλιά πέτρα, Χωριό Σπινέι και Χωριό Σολδάνα, πέτρα, Αλμύρα, παλαιά πέτρα, αλμύρα (περιοχή με έδαφος πλούσιο σε άλατα) και πέτρα (δύο φορές). Έξω από τα όρια της μοσίας αναγράφεται πάνω *Κόρνου Νέγρου*, δεξιά *Ροσκάνι* και *Γκλοδένι*, που αφορούν στις ονομασίες των όμορων κτημάτων της μοσίας, κάτω *Σολδάνα* και αριστερά *Ανδριεσένι*. Στη δεξιά πλευρά του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με την αναγραφή του βορρά και του νότου. Στην κάτω πλευρά είναι σχεδιασμένο πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται: *Ηγεμονική παλάμη* και στα δεξιά γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Κλίμακα των 1000 ηγεμονικών Στάνζενι. 1812 Οκτωβρίου 25, Δημήτριε Κέλεμεν μηχανικός (η υπογραφή του).*¹⁸²*

¹⁸² *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 13, 105 και 2 (Παράρτημα).

24.

Μαρκου Ρακοβίτσα, (Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Ντανέστι), 1819, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 379 × 535, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 27 (αδημοσίευτο).

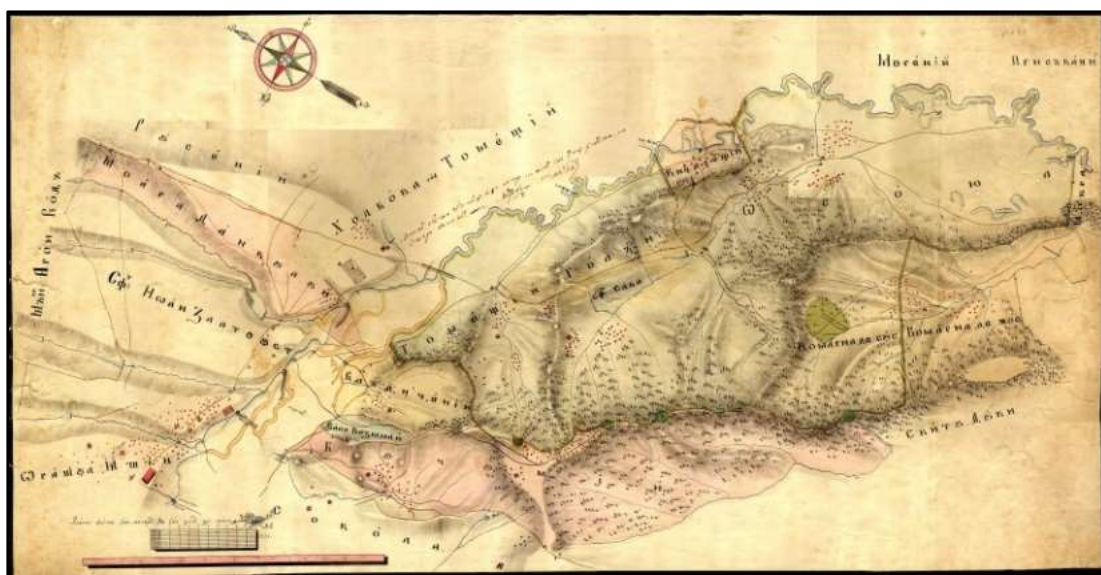
Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Μάρκου Ρακοβίτσα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί που φοδραρίστηκε με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της μοσίας Ντανέστι, που βρισκόταν στον νομό Βασλού της Μολδαβίας. Η μονή κατείχε τη μοσία ήδη το 1605 και η έκτασή της ήταν περίπου 6620 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης επιφανείας με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι δρόμοι και οι δασικές εκτάσεις. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη δυτική-νοτιοδυτική πλευρά προς τα πάνω. Δεν γνωρίζουμε τον λόγο για τον οποίον σχεδιάστηκε, αλλά ενδέχεται να σχετίζεται με τα δύο οριοθετημένα τμήματα που βρίσκονται στο δεξιό και στο αριστερό άκρο της μοσίας.

Εντός της μοσίας αναγράφεται: *Ντανέστι*, στην αριστερή οριοθετημένη περιοχή: *Μέρος του αγροτεμαχίου που ανήκει στη Μονή Γκόλια* και στη δεξιά οριοθετημένη περιοχή: *Μέρος του δάσους που ανήκει στη Μονή Γκόλια*. Έξω από τα όρια της μοσίας αναγράφεται πάνω, δηλαδή στη νοτιοδυτική πλευρά της, *Γκλοντένι* και *Ντραχάνι*,

κάτω *Μανζέστι* και *Σουρινέστι* και αριστερά *Ζλαταρέστι*. Πάνω στη συνοριακή γραμμή μεταξύ της μοσίας και του κτήματος *Ζλαταρέστι* αναγράφεται: *Αυτή η γραμμή είναι ίδια με την ακριβή κατάσταση της περιοχής. Μάρκου Ρακοβίτσα* και σημειώνονται οχτώ κόκκινα σημεία οριοθέτησης πάνω σε αυτήν. Στην κάτω πλευρά είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με διακοσμητικό σχέδιο στον βορρά. Στη δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, αριστερά από την οποία αναγράφεται η χρονολογία 1819 και πιο πάνω: *Οι μετρήσεις και η επεξεργασία αυτού του σχεδίου έγινε από εμένα* (η υπογραφή του Μάρκου Ρακοβίτσα).¹⁸³

25.

Μάρκου Ρακοβίτσα, <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Τομέστι, Γκορούνι, άνω και κάτω Κομάρνα>, 1834, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 541 × 1013, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 31 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Μάρκου Ρακοβίτσα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρίστηκε με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή των μοσιών Τομέστι, Γκορούνι, άνω και κάτω Κομάρνα, που βρίσκονταν στη Μολδαβία και τα όμορά τους κτήματα. Οι μοσίες Τομέστι και Γκορούνι αποκτήθηκαν από τη μονή το 1616 και είχαν συνολική έκταση περίπου 28.110 στρέμματα, ενώ η άνω και κάτω Κομάρνα το 1669 και είχε συνολική έκταση περίπου 23.550 στρέμματα. Οι μοσίες είναι χρωματισμένες με παραπληρωματικά χρώματα (κόκκινο και πράσινο) και από-

¹⁸³ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 19, 115 και 3 (Παράρτημα).

τυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, οι μονές, οι σκήτες, το Ιάσιο, τα ποτάμια, τα ρέματα και οι δασικές εκτάσεις. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

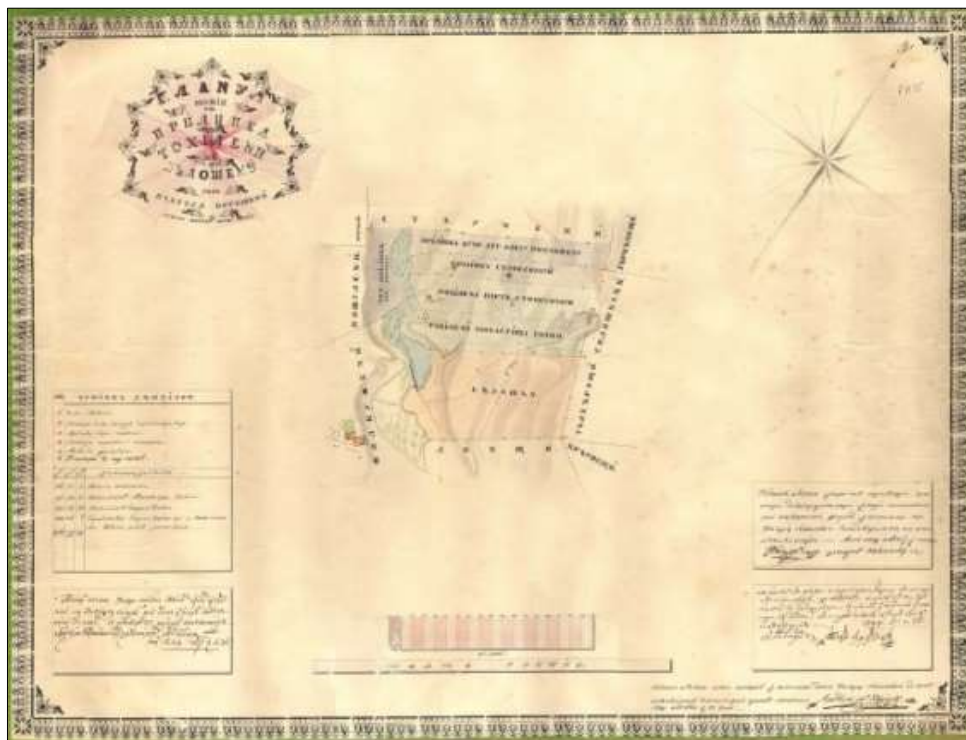
Από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά αναγράφεται: Ρουσένι, Χολμπόκα ή Τομέστι, χειρόγραφη σημείωση: Αυτό το σχέδιο βρέθηκε σύμφωνο με την πραγματική κατάσταση της περιοχής, αφού εξετάστηκε από τους υπογεγραμμένους. (δύο δυσανάγνωστες υπογραφές), στόμιο του ρέματος Ζιζιοάρα, στόμιο του ρέματος Ζίζια, Κιπερέστι, καμπή Μπέσκια, καμπή Γκράουρ, καμπή Κανέπιλορ, Τουρδίνια, καμπή Μόρι, καμπή Βλάσε, καμπή Μπροάστσι, ρέμα Πατράσκου, καμπή Κάρνου, Μορένι, Πρισσάκάνι, Μονή Ααρών Βόδα, Μύλος του Ντάνκου, Τομέστι της Γκόλια, Άγιος Σάββας, Οσόιου, Μόκρα, ρέμα Λογκοφετεάσα, ρέμα Γκλόδουρι, Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ρέμα Ραούλα, Μπλαντιτσένι, Άνω Κομάρνα, Κάτω Κομάρνα, ξέφωτο Μουστάτσα, ρέμα Τσιγγάνιλορ, ρέμα Κομάρνα, ρέμα Κομαρνίνα, Πόλη Ιάσιο, Μονή Γκόλια, γέφυρα Μικουλίνα, Κοιλάδα Κοζμοάια, Μπουτσούμι, Σοκόλα, Σκήτη Δούκα και Στανίκα.

Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με διακοσμητικό σχέδιο στον βορρά και αναγραφή του νότου, της ανατολής και της δύσης. Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάντζενι, πάνω από την οποία αναγράφεται: *Η μέτρηση και η επεξεργασία αυτού του σχεδίου έγινε από εμένα* (η υπογραφή του Μάρκου Ρακοβίτσα), μηχανικού 1834. Κάτω από την κλίμακα είναι σχεδιασμένο πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*.¹⁸⁴

¹⁸⁴ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 6, 10, 105 και 2 (Παράρτημα).

26.

Лудвик фон Оунтриски, *ПЛАНУЛ МОШПЛОР ПРЪЛНПКА ТОХΙΛΕΝΗ ШΗ БЪЛОШЕНЪ...*, 1849, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 567 × 753, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 25 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον γεωμέτρη του νομού Μποτοσάνι, Λούντβικ φον Ουντρίσκι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρίστηκε με λινό ύφασμα πράσινου χρώματος. Επίσης, είναι διακοσμημένο περιμετρικά με επαναλαμβανόμενο τυπωμένο (με σφραγίδα) φυτικό μοτίβο. Αναπαρίσταται η περιοχή των μοσιών Πριλίμκα, Τοχιλένι (έκτασης περίπου 1981 στρεμμάτων) και Μπαλοτσένι που βρίσκονταν στην επαρχία Μποτοσάνι του Ιασίου και αποκτήθηκαν από τη μονή το 1794. Οι μοσιές είναι χρωματισμένες με μπλε και κόκκινο και αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοδυτική πλευρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με τις χειρόγραφες σημειώσεις που φέρει, η σχεδιάσή του ενδεχομένως σχετίζεται με νεώτερη καταγραφή της περιοχής, την οποία επικύρωσαν χωρομέτρες του νομού Μποτοσάνι, της μονής Γκόλια και των κτημάτων Μπαλοτσένι, Σιλισκάνι και Ταλχαρέστι. Αντίγραφο του αποτελεί ο χάρτης 27 που έχει σχεδιαστεί από τον Φοτάκη Γκέτσου.

Οι μοσιές είναι χωρισμένες σε οριζόντιες λωρίδες, εντός των οποίων από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Επίσης Πριλίμκα*

χατ(μάνου) Ροζνοβάνου, Πριλίμκα χατ(μάνου) Αλέκου Ροζνοβάνου, Πριλίμκα Στροέσκου, Τοχιλένι μέρος του Στροέσκου, Τοχιλένι Μονής Γκόλια, Κοιλάδα του Μαλινίς, Κοιλάδα του Ποντουρόσουλ, Κοιλότητα και Μπαλοτσένι. Έξω από την περιοχή των μοσιών αναγράφονται οι ονομασίες των γειτονικών κτημάτων. Στην πάνω πλευρά αναγράφεται Σταουτσένι, στη δεξιά Γκορμπανέτσι, Σιλισκάνι, Ταλχαρέτσι και Μπρα-ντέτσι, στην κάτω Λιέτσι και στην αριστερή Κοσουλένι και Ζολκουζένι.

Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται ο τίτλος εντός διακοσμητικού σχεδίου, στον οποίο αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα: ПЛАНУЛ МОШПЛОР ПРЪЛНПКА ТОХИЛЕНН ШН БЪЛОШЕНЪ ДЕ ЛА ЦЪНУТУЛ БОТΟШЕНЪ ЛУΚΡΑТ ПЕНТРУ ΜΟΝΑC: ΓΟΛΙΑ (Σχέδιο των μοσιών Πριλίμκα Τοχιλένι και Μπαλοτσένι του Νομού Μποτοσάνι (του) Μονασ:(τηριού) Γκόλια). Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον βορρά. Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή και της έκτασης των μοσιών.

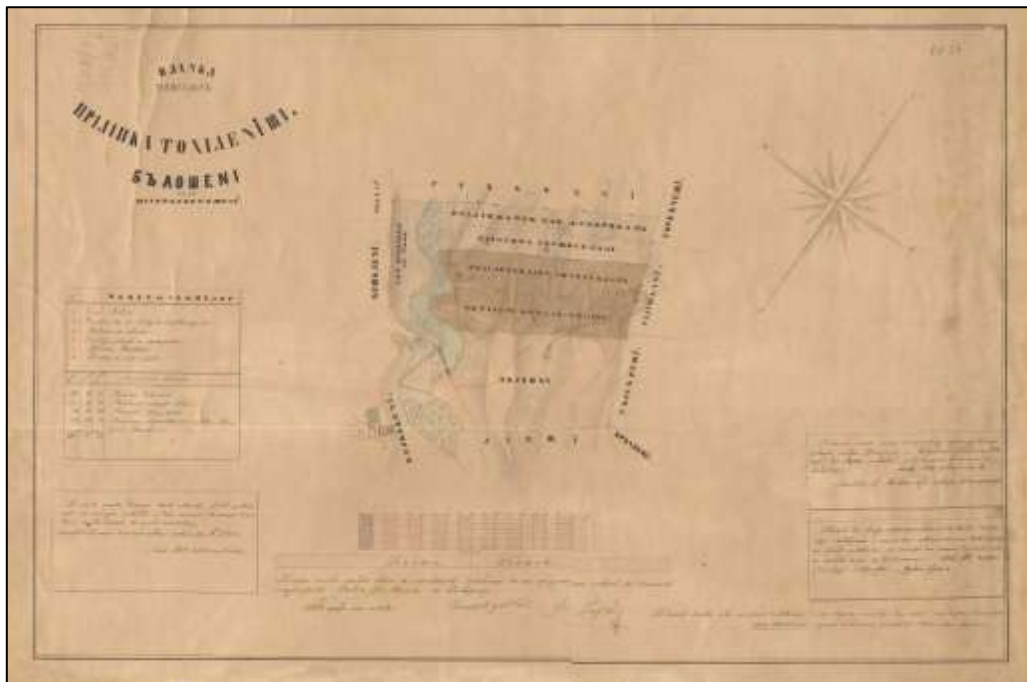
ΝΟΡ.	Αρίθμηση σημείων		
1.	Πέντε λοφίσκοι.		
2.	Πέτρα που βρίσκεται στη γωνία του κτήματος Γκορμπανέτσι.		
3.	Λόφος του Παδόκε.		
4.	Πέτρα που ονομάζεται Πέτρα του Μπανάρου.		
5.	Λοφίσκος του Ράδου.		
6.	Πέτρα που βρέθηκε.		
Φάλτσι	Πραζίνι	Στάνζενι	Αναλυτική παρουσίαση των Φάλτσι
316	75	7	Μοσία Μπαλοτσένι
171	78	18	Τοχιλένι της Μονής Γκόλια
314	46	6	Πριλίμκα του Στροέσκου και του χατμάνου Αλέκου Ροσέτ Ροζνοβάνου
976	17	28	

Κάτω από τον πίνακα και εντός πλαισίου αναγράφεται: Το παρόν σχέδιο το οποίο περιλαμβάνει όλες τις περιοχές, βρέθηκε σύμφωνο με την ακριβή τοποθεσία και τη σημερινή ιδιοκτησία και για αυτόν τον λόγο επικυρώνεται με την υπογραφή μου. Γκριγκόρε Κιρνίσκι, σεργάρες, χωρομέτρης της Μονής Γκόλια (η υπογραφή του). Έτος 1849, Αυγούστου 4. Στη μέση της κάτω πλευράς είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα

αποτύπωσης των 1700 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται $1 \text{ τσολ} = 300^\circ$ και πιο κάτω, εντός πλαισίου *Ηγεμονική Παλάμη*. Στην κάτω δεξιά γωνία είναι γραμμένες τρεις σημειώσεις η μια κάτω από την άλλη. Στην πάνω αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο, που σχετίζεται με τα σύνορα μεταξύ του Τοχιλένι και του Μπαλοτσένι, βρέθηκε σύμφωνο με την κατάσταση της περιοχής και για αυτόν τον λόγο επικυρώνεται με την υπογραφή μου.*— Έτος 1849 Αυγούστου 6. *Α. Μακρής*, (η υπογραφή του) *σερδάρης, χωρομέτρης του Μπαλοτσένι*. Στη δεύτερη σημείωση αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο αφού εγκρίθηκε από τους υπογεγραμμένους χωρομέτρης των κτημάτων Σιλισκάνι και Ταλχαρέτσι και βρέθηκε σύμφωνο με την κατάσταση της περιοχής, όσον αφορά τις διαστάσεις και τα σημάδια οροθέτησης των συγκεκριμένων κτημάτων, επικυρώνεται 1849 Αυγούστου 4. Αλέκου Στρόζα, Στεφάν Φρουνζα* (οι υπογραφές τους). Στην τρίτη σημείωση αναγράφεται: *Αυτό το σχέδιο είναι μετρημένο με ακρίβεια και σύμφωνα με τη σημερινή κατάσταση της περιοχής από τον υπογεγραμμένο γεωμέτρη του Νομού Μποτοσάνι, Λούντβικ φον Ουντρίσκι 1849, 3 Αυγούστου* (η υπογραφή του).¹⁸⁵

27.

Φοτακι Γκετσου, ΠΛΑΝΟΥΛ ΜΟΨΠΛΟΡΟΥ ΠΡΙΛΠΚΑ ΤΟΧΙΛΕΝΙΨΙ, ΒΪΛΟΨΕΝΙ..., 1852, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 481×716, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 29 (αδημοσίευτο).

¹⁸⁵ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 6, 15, 110 και 3 (Παράρτημα).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον γεωμέτρη του νομού Μποτοσάνι, Φοτάκη Γκέτσου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή των μοσιών Πριλίμκα, Τοχιλένι (έκτασης περίπου 1981 στρεμμάτων) και Μπαλοτσένι που βρίσκονταν στην περιοχή του Ιασίου στον νομό Μποτοσάνι και αποκτήθηκαν από τη μονή το 1794. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοδυτική πλευρά προς τα πάνω.

Σύμφωνα με σημείωση που φέρει, αποτελεί αντίγραφο του χάρτη 26, τον οποίον επικύρωσαν οι χωρομέτρες του νομού Μποτοσάνι, της μονής Γκόλια, των μοσιών Μπαλοτσένι, Σιλισκάνι και Ταλχαρέστι και ο σχεδιαστής του, Λούντβικ φον Ουντρίσκι. Τα στοιχεία του μεταγενέστερου σχεδίου από τον Γκέτσου (χαρτογραφημένη περιοχή, τίτλος, σημειώσεις και προσανατολισμός) είναι τοποθετημένα όπως στο σχέδιο του Ουντρίσκι. Διαφορές εντοπίζονται στην έλλειψη διακοσμητικών στοιχείων, στη σημείωση τεσσάρων σημείων του προσανατολισμού, στην αναγραφή της έκτασης της μοσίας Τοχιλένι του Στροέσκου και στον πίνακα με τις αριθμημένες παραπομπές των θέσεων στη χαρτογραφημένη περιοχή.

Οι μοσίες είναι χωρισμένες σε οριζόντιες λωρίδες, εντός των οποίων από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Επίσης Πριλίμκα χατ(μάνου) Ροζνοβάνου, Πριλίμκα χατ(μάνου) Αλέκου Ροζνοβάνου, Πριλίμκα Στροέσκου, Τοχιλένι μέρος του Στροέσκου, Τοχιλένι Μονής Γκόλια, Κοιλάδα του Μαλινίς, Κοιλάδα του Πουτουρόσουλ, Κοιλότητα και Μπαλοτσένι*. Έξω από την περιοχή που καλύπτουν οι μοσίες αναγράφονται οι ονομασίες των γειτονικών τους κτημάτων. Στην πάνω πλευρά αναγράφεται *Σταουτσένι*, στη δεξιά *Γκορμπανέτσι, Σιλισκάνι, Ταλχαρέτσι και Μπραντέτσι*, στην κάτω *Λιέτσι* και στην αριστερή *Κοσουλένι και Ζολκουζένι*. Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται ο τίτλος με όρθια συμμετρικά γράμματα: *ПЛАНΟΥЛ МОШИПЛОРОУ ПРИЛІПКА ТОХІЛЕНІШИ, БЪЛОЦЕНІ de la ЦИНОУТОУЛ БОТОШЕНІ* (Σχέδιο των μοσιών Πριλίπκα Τοχιλένι, Μπαλοτσένι του νομού Μποτοσάνι). Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

№	Αρίθμηση σημείων
1	Πέντε λοφίσκοι
2	Πέτρα που βρίσκεται στη γωνία του κτήματος Γκορμπανέστι
3	Λόφος του Παδόκε
4	Πέτρα που ονομάζεται Πέτρα του Μπανάρου
5	Λοφίσκος του Ράδου
6	Πέτρα που βρέθηκε

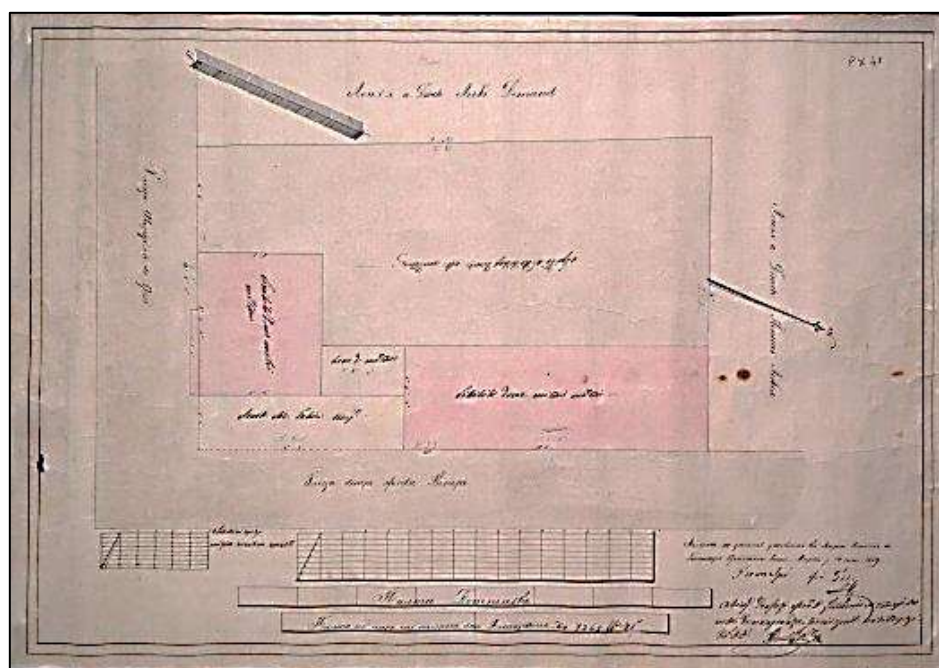
Φάλτσι	Πράζνι	Στάνζενι	Αναλυτική παρουσίαση των Φάλτσι
316	75	7	Μοσία Μπαλοτσένι
171	78	18	Τοχιλένι της Μονής Γκόλια
172	57	33	Τοχιλένι του Στροέσκου
314	46	6	Πριλίμκα του Στροέσκου και του χατμάνου Αλέκου Ροσέτ Ροζνοβάνου
976	17	28	

Κάτω από τον πίνακα και εντός πλαισίου αναγράφεται: *Αυτό το σχέδιο, που περιλαμβάνει όλες τις περιοχές, βρέθηκε σύμφωνο με τη διαμόρφωση της περιοχής και των ιδιοκτησιών της και για αυτόν τον λόγο επικυρώνεται με την υπογραφή μου. Γκριγκόρε Κιρνίσκι, σεργάρης, χωρομέτρης της Μονής Γκόλια (η υπογραφή του). Έτος 1849, Αυγούστου 4. Στη μέση της κάτω πλευράς του σχεδίου, είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1700 στάνζενι κάτω από την οποία αναγράφεται: 1 τσολ 300° και πιο κάτω, εντός πλαισίου Ηγεμονική Παλάμη. Κάτω από την κλίμακα αναγράφεται: Αυτό το ακριβές αντίγραφο έγινε από τον υπογεγραμμένο, σύμφωνα με το πρωτότυπο που ήταν σχεδιασμένο από τον μηχανικό Λούντβικ φον Ουντρίσκι και επικυρώνεται. 1852 Φεβρουαρίου 13. Ο γεωμέτρης του νομού Φ. Γκέτσου (η υπογραφή του). Στην κάτω δεξιά γωνία είναι γραμμένες δύο σημειώσεις σε ξεχωριστά πλαίσια. Στην πάνω αναγράφεται: Αυτό το σχέδιο είναι σχετικό με τα σύνορα μεταξύ του Τοχιλένι και του Μπαλοτσένι και βρέθηκε σύμφωνο με τα όρια της περιοχής, για αυτόν τον λόγο επικυρώνεται με την υπογραφή μου. – Έτος 1849 Αυγούστου 4. Α. Μακρής, (η υπογραφή του) σεργάρης, χωρομέτρης του Μπαλοτσένι και στην κάτω αναγράφεται: Το παρών σχέδιο αφού εγκρίθηκε από τους υπογεγραμμένους χωρομέτρεις των μοσιών Σιλισκάνι και Ταλχαρέτσι και βρέθηκε σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής, όσον αφορά τις διαστάσεις και τα σημάδια οροθέτησης των συγκεκριμένων μοσιών, επικυρώνεται 1849 Αυγούστου 4.*

Α. (λέκου) Στρόντσα, Στεφάν Φρούνζα (οι υπογραφές τους). Κάτω από τις σημειώσεις υπάρχει τρίτη σημείωση στην οποία αναγράφεται: *Αυτό το σχέδιο είναι μετρημένο σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής από τον υπογεγραμμένο γεωμέτρη του Νομού Μποτοσάνι Λούντβικ φον Ουντρίσκι 1849, 3 Αυγούστου* (η υπογραφή του).¹⁸⁶

28.

Φοτακι Γκετσου, (Τοπογραφικό σχέδιο οικοπέδου στο Ιάσιο), 1859, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 578 × 437, Ρουμανικά, αρ. κατ. PX 41 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον γεωμέτρη του νομού Ιασίου, Φοτάκη Γκέτσου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται οικόπεδο που ανήκε στη μονή Γκόλια και τα όμορα οικόπεδα περιμετρικά αυτού. Το οικόπεδο αποτελούσε μοσιά της μονής από το 1608 έως το 1846 και είχε έκταση 91,57 τετραγωνικών μέτρων. Οι σημειώσεις στα οικόπεδα είναι γραμμένες σε διαφορετικές κατευθύνσεις και το σχέδιο δεν έχει συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης. Η θέση κάθε οικοπέδου καταγράφεται με ακριβείς συντεταγμένες σε μοίρες, λεπτά και δευτερόλεπτα. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη νοτιοδυτική πλευρά προς τα πάνω. Δεν γνωρίζουμε τον λόγο για τον οποίον σχεδιάστηκε,

¹⁸⁶ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 6, 17, 112 και 3 (Παράρτημα).

αλλά ενδέχεται να έγινε στο πλαίσιο αντιμετώπισης της διαδικασίας δήμευσης της εκκλησιαστικής περιουσίας από τον Κούζα, που μπήκε στην τελική της φάση το 1859.

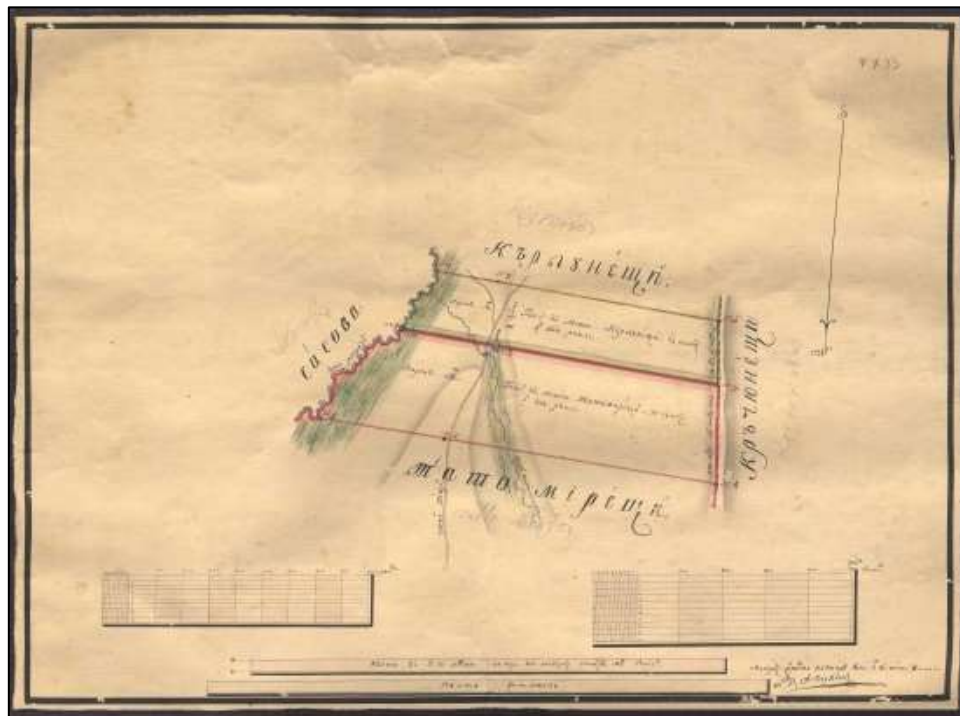
Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται: *Η περιοχή του Λέιμπου Ντιμάντ 23° 1', Οδός της κάτω πόλης 18° 5' 4'', Αυλή των σπιτιών του Ματθέι Μάρκου 4° 6' / 17° 7', Περιοχή της Πίνκας Λέιμπελ 14°, Σπίτια του Ματθέι Μάρκου 5° 5' / 6° 2' 4'' / 5° 4', Περιοχή του Μάρκου 3° 6' 2'', Σπίτια του Ματθέι Μάρκου 4° 5' 4'' / 13° 6', Η περιοχή της Μονής Γκόλια 2° 4' / 9° 2' και Οδός από την πλευρά της Αγίας Παρασκευής 23°.*

Στο κέντρο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, του οποίου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή και στα άκρα του σημειώνεται ο βορράς και ο νότος. Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, στα δεξιά της οποίας αναγράφεται: *Κοινά στάνζενι, κλίμακα και κοινή παλάμη*. Πιο δεξιά είναι σχεδιασμένη δεύτερη κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται μέσα σε πλαίσιο *Ηγεμονική Παλάμη* και πιο κάτω πάλι εντός πλαισίου: *Παλάμη που χρησιμοποιήθηκε στις μετρήσεις σύμφωνα με την οριοθέτηση του 7265 (βυζαντινή χρονολόγηση που αντιστοιχεί στο έτος 1757) Φεβρουαρίου 26*. Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφονται δύο σημειώσεις, η μια πάνω από την άλλη. Στην πάνω αναγράφεται: *Μετρημένο και χαρτογραφημένο σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής από τον γεωμέτρη του Νομού Ιασίου 14 Μαρτίου 1859. Γεωμέτρης Φ. Γκέτσου* (η υπογραφή του) και στην κάτω: *Το σχέδιο βρέθηκε σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής από τη γωνία του δρόμου και επικυρώνεται* (δυσανάγνωστη υπογραφή).¹⁸⁷

¹⁸⁷ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 102, 200 και 4 (Παράρτημα).

29.

Φοτακι Γκετσου, (Τοπογραφικό σχέδιο τμημάτων των μοσιών Καρμπουνέστι και Τατομρέστι), χ.χ., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 357 × 481, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 33 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και υπογεγραμμένο από τον κλουτσιάρη Φοτάκη Γκέτσου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται τμήματα των μοσιών Καρμπουνέστι και Τατομρέστι, που βρίσκονταν στον νομό Βασλουί της Μολδαβίας. Οι μοσίες ανήκαν στη μονή ήδη από το 1774 και οι εκτάσεις που αναπαρίστανται σε αυτό το σχέδιο είναι περίπου 1222 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον νότο προς τα πάνω.

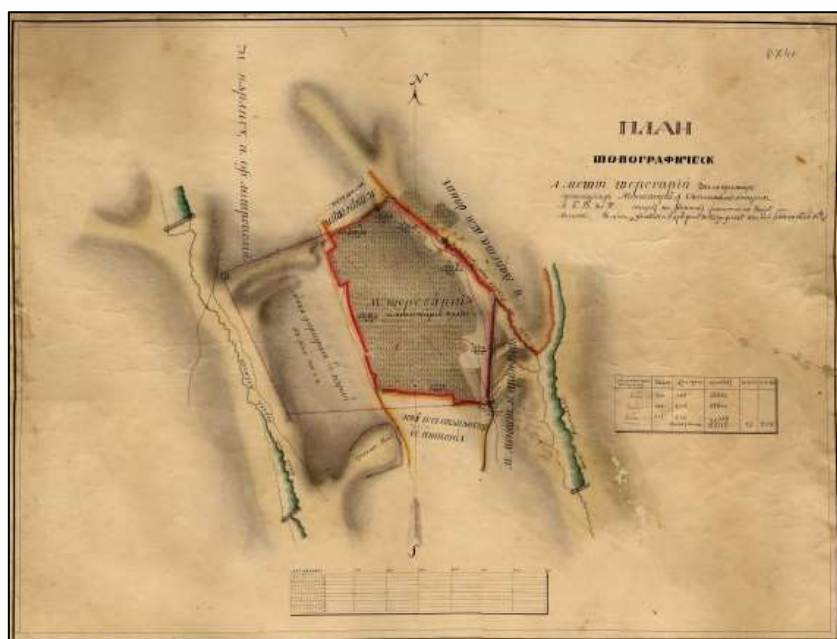
Το χαρτογραφημένο τμήμα της μοσίας Καρμπουνέστι είναι οριοθετημένο με πράσινη γραμμή, κατά μήκος της οποίας αναγράφεται: *N:1 Λεύκα, N:2 μάτι, N:3, N:4, N:6*. Εντός της μοσίας αναγράφεται: *Τμήμα της Μονής Γκόλια από τη μοσία Καρμπουνέστι, 24 παμάντουρι στην αντίθετη πλευρά του ποταμού και 240 παμάντουρι ή 151 στάνζενι*. Το χαρτογραφημένο τμήμα της μοσίας Τατομρέστι είναι οριοθετημένο με κόκκινη γραμμή, κατά μήκος της οποίας αναγράφεται: *N:1, N:2, N:3* (που αφορούν στην κοινή γραμμή των δύο περιοχών), *N:5, N:7 και N:9*. Εντός της μοσίας

αναγράφεται: *Τμήμα της Μονής Γκόλια από τη μοσιά Τατομιρέστι, 37 παμάντουρι στην αντίθετη πλευρά του ποταμού και 370 παμάντουρι ή 234 στάνζενι. Η πάνω πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής συνορεύει με το υπόλοιπο τμήμα της μοσίας Καρμπουνέστι, στα δεξιά με το κτήμα Κρατσιουνέτσι, κάτω με την υπόλοιπη περιοχή της μοσίας Τατομιρέστι, στην οποία αναγράφεται: δρόμος του ταχυδρομείου και ρέμα Τατομιρέστι και αριστερά με το κτήμα Σάσοβα, το οποίο χωρίζεται από τις δύο μοσίες με τον ποταμό Ράμπρικα.*

Στην πάνω δεξιά γωνία του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού σχεδιασμένη με βέλος, στα άκρα του οποίου επισημαίνεται ο βορράς και ο νότος. Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 800 παμάντουρι, στη δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη δεύτερη κλίμακα αποτύπωσης των 500 ηγεμονικών στάνζενι, κάτω από αυτές αναγράφεται εντός πλαισίου: *Η μεσαία παλάμη με την οποία έγιναν οι μετρήσεις των μοσιών της Μονής Γκόλια και πιο κάτω εντός πλαισίου Ηγεμονική Παλάμη. Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται: Η μέτρηση έγινε από εμένα σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής. Μηχανικός Φ. Γκέτσου κλουτσιάρης (η υπογραφή του).*¹⁸⁸

30.

Φοτακι Γκέτσου, ΠΛΑΗ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙЧЕСΚ А Мошин ιοροζαгiн ..., χ.χ., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 396 × 635, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 40 (αδημοσίευτο).

¹⁸⁸ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 20, 115 και 3 (Παράρτημα).

Τοπογραφικό σχέδιο αχρονολόγητο, υπογεγραμμένο από τον μηχανικό και καθηγητή του Δημοσίου Σχολείου Ιασίου, Φοτάκη Γκέτσου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία Σορογκάρι, που βρισκόταν στην περιοχή του Ιασίου. Η έκτασή της ήταν περίπου 900 στρέμματα και αποκτήθηκε από τη μονή το 1607. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Οι σημειώσεις εντός της χαρτογραφημένης περιοχής είναι γραμμένες σε διαφορετικές κατευθύνσεις και το σχέδιο δεν έχει συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης. Σύμφωνα με τη σημείωση του σχεδιαστή, το σχέδιο χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο της διεκδίκησης γειτονικών περιοχών από τη μονή.

Στο κεντρικό τμήμα της χαρτογραφημένης περιοχής βρίσκεται η μοσία Σορογκάρι που είναι οριοθετημένη με κόκκινη γραμμή, κατά μήκος της οποίας σημειώνονται τοπογραφικοί αριθμοί σε επτά σημεία. Εντός της μοσίας αναγράφεται *Μοσία Σορογκάρι της Μονής*. Έξω από τα όριά της, στην πάνω πλευρά αναγράφεται: *Μ(οσία) Καρλίγου της Ιεράς Μητρόπολης και Μ(οσία) Σορογκάρι των ραζέσι, στα αριστερά Κοιλάδα και ρέμα Κακάινα, Τμήμα περιφραγμένο από (τους ιδιοκτήτες του) Καρλίγου: 58 Φάλτσι και 750 τετραγωνικά στάνζενι, κάτω Λάκκος του [...], Περιοχή του Αντωνίου και στα δεξιά Μ(οσία) της Μονής Ααρών Βόδα, Πηγάδι της Μάγδας, Κοιλάδα και ρέμα Σορογκάρι, Μ(οσία) Βαλότα της Μονής Ντάνκου και Κοιλάδα Τσιρίκουλ.*

Στην πάνω δεξιά γωνία του σχεδίου αναγράφεται ο τίτλος: *ПЛАН ТОΠΟΓΡΑΦИ-ЧЕСКА Μοшіи шорогарин ииуи και араτаре нρέтеициїлор Μοναстиρї ла Сапнаτѣκουι литеριλε Α. Β. Β. Шиг Г. Μ΄σουϊραј ииι лстѣтпаат лииоктаи και старѣ Λοκουλουϊ. Дѣ тїиηε φοτάκι Γεјου иηјиηερ ииї професор σχολиη Βουδлицι диη Ιаши (Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Σορογκάρι, που παρουσιάζει και τις περιοχές τις οποίες ισχυρίζεται η μονή ότι της ανήκουν και σημειώνονται με τα γράμματα Α, Β, Β και Γ. Οι μετρήσεις και η επεξεργασία του σχεδίου έγιναν σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής από εμένα τον Φοτάκη Γκέτσου, μηχανικό και καθηγητή στο Δημόσιο Σχολείο του Ιασίου (η υπογραφή του). Κάτω από τη χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 700 Στάνζενι. Στο κέντρο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος του οποίου το κυρίως σώμα του είναι καλυμμένο από τη χαρτογραφη-*

μένη περιοχή και στα άκρα του είναι σημειωμένος ο βορράς και ο νότος.¹⁸⁹ Στη δεξιά πλευρά του σχεδίου, κάτω από τον τίτλο, βρίσκεται πίνακας εντός του οποίου αναγράφονται τα εμβαδά τριών τμημάτων που διεκδικεί η μονή.

Η απεικόνιση των τριγώνων	Βάση	Ύψος	Γινόμενο	Φάλτσι	Τετραγωνικά στάνζενι
<u>1 Δ</u>	700	168	58800		
<u>2 Δ</u>	700	236	82600		
<u>3 Δ</u>	717	214	76719		
	Γενικό σύνολο	218119	75	2119

Μονή Πρέτσιστα Φοσκάνης

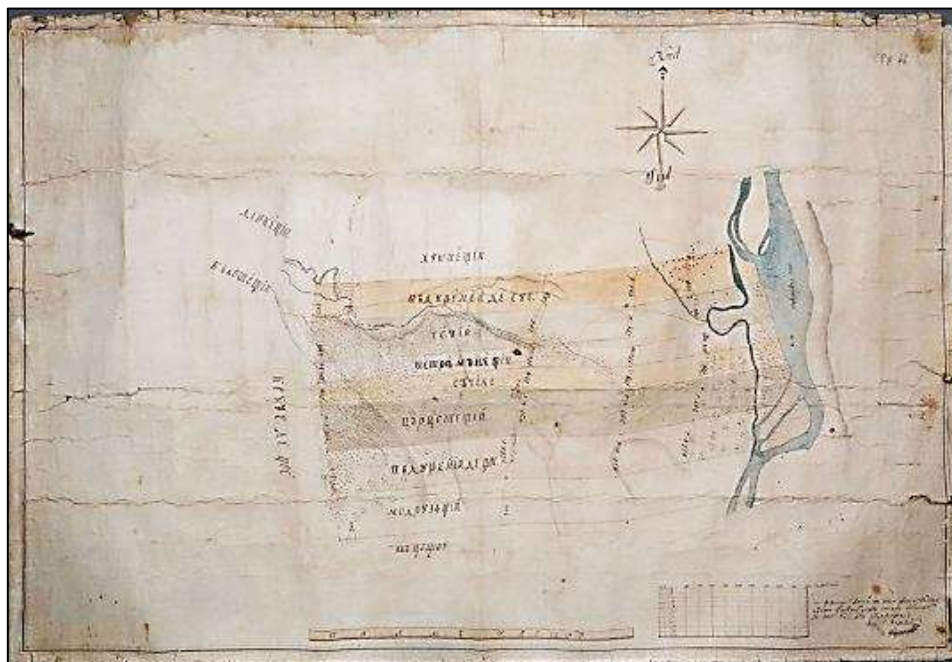
Η μονή βρισκόταν στη Μολδαβία κοντά στην πόλη Φοσκάνι του νομού Πούτνα. Ανεγέρθη από τον βοεβόδα Νικόλαο Μαυροκορδάτο (1670-1730) κατά τη διάρκεια της ηγεμονίας του στη Μολδαβία μεταξύ των ετών 1709 και 1715. Ο Μαυροκορδάτος την αφιέρωσε στη μονή Βατοπεδίου με συμβολαιογραφική πράξη την οποία επικύρωσε το 1733 ο ανιψιός του, ηγεμόνας της Βλαχίας και αργότερα της Μολδαβίας, Γρηγόριος Β΄ Γκίκας (1695-1752).¹⁹⁰

¹⁸⁹ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 6, 14, 109 και 2 (Παράρτημα).

¹⁹⁰ *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ιστορία - Τέχνη*, ό.π., σ. 95-96 (Φλορίν Μαρινέσκου).

31.

Ντουμητρακι Κελεμεν, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών κάτω Παντουρένι, Σότσι, Πετριμανέστι, Σάτσιλε, Παρτσοτέτσι, άνω Παντουρένι και Μοντρούζετσι), 1823, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 525 × 766, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 46 (αδημοσίευτο).

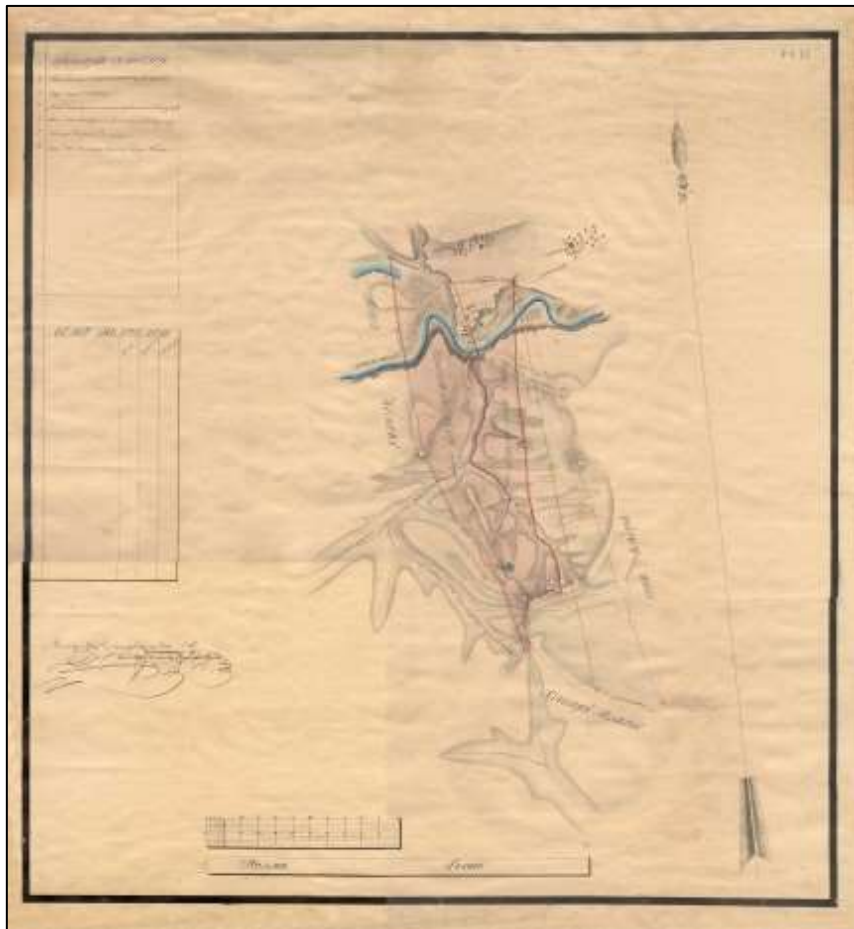
Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ντουμητράκη Κέλεμεν. Είναι σχεδιασμένο σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται επτά μοσίες της μονής Πρέτσιστα που βρισκόταν στον νομό Πούτνα. Οι μοσίες ανήκαν στη μονή ήδη από το 1802 και είναι γνωστή μόνο η έκταση της άνω Παντουρένι που ήταν περίπου 3685 στρέμματα και της κάτω Παντουρένι που ήταν περίπου 561 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω.

Στην περιοχή που καλύπτουν οι μοσίες αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: 289, Κρεάνκα Μπάμπει, ρέμα Αμπατούτα, Κάτω Παντουρένι, 283, 284:4, 296 (δύο φορές), ποταμός Ζάμπραουτς, 296, 296:4, 154 34 (τρεις φορές), Πετριμανέστι, 154 34, 179, Σάτσιλε, 179, ταχυδρομείο Χαρέτ, 179, 337:6:4, Παρτσοτέτσι, 337:6:4 (τρεις φορές), 321:5:4, Άνω Παντουρένι, 321:5:4 (τρεις φορές), δρόμος του ταχυδρομείου, 348, Μοντρούζετσι και 348. Έξω από την περιοχή που καλύπτουν οι μοσίες αναγράφεται, πάνω (κτήματα) Ντεοκέστι και Χουπέτσι, αριστερά (κτήματα) Μπαλοτέτσι και Άνω

Κρουτσέα, κάτω (κτήμα) Πετσέτσι και δεξιά ποταμός Σιρέτ (κατά μήκος του οποίου σχεδιάστηκε βέλος στραμμένο προς τον νότο σύμφωνα με τη ροή του νερού) και χωριό Σλιποτέτσι. Στην πάνω πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με την αναγραφή του βορρά και του νότου. Στο μέσον της κάτω πλευράς του σχεδίου βρίσκεται πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*. Στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 ηγεμονικών στάνζενι, στη δεξιά πλευρά της οποίας αναγράφεται: *Οι μετρήσεις και ο χάρτης έγιναν σύμφωνα με την κατάσταση της περιοχής το 1823 Μαΐου 20 από εμένα Ντουμητράκη Κέλεμεν μηχανικού (η υπογραφή του).*¹⁹¹

32.

Καλιστρατ Свидерскии, <Τοπογραφικό σχέδιο της μουσίας Ρουτζέτ>, 1839, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 664 × 622, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 17 (αδημοσίευτο).

¹⁹¹ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 7, 80, 177 και 11 (Παράρτημα).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Καλιστράτ Σβιντέρσκι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία Ρουτζέτ που βρισκόταν στον νομό Πούτνα της Μολδαβίας, η οποία αποκτήθηκε από τη μονή το 1689 και η έκτασή της ήταν περίπου 1714 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με τις σημειώσεις στον επεξηγηματικό πίνακα, σχεδιάστηκε στο πλαίσιο της διεκδίκησης τμήματος γειτονικού κτήματος από τη μονή.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Χωριό Τνικιρίσου, δρόμος της Βράντσα, χωριό Ρουτζέτου, παλαιός δρόμος, ρέμα Κολατσέλου, ρέμα Κολάκου, βάλτος Κολάκου, Χωριό Βαλένι, ποταμός Πούτνα, Μοσία Βίδρα, Μοσία Κολάκου, ρέμα Μπραδούτσου, πέτρα, Μπουδλίου, βάλτος Γκρόπιλορ, ρέμα Κιλισίτα, ρέμα Ραϊούτζιουλ, ρέμα Αρσίτσα, οι πηγές της Κιλισίτα που τώρα ονομάζεται Κοιλάδα του Στάου, λίμνη του Μίρτσα, Βοουρ και η άκρη του Μίλκοβ.*

Στο κέντρο της χαρτογραφημένης περιοχής βρίσκεται οριοθετημένο τμήμα με κόκκινη γραμμή, το οποίο χωρίζεται σε δύο μικρότερα τμήματα. Εντός του αριστερού αναγράφεται: *Η περιοχή των ραζέσι από το κτήμα Ρουτζέτ και εντός του δεξιού: Η περιοχή της μονής από τη μοσία Ρουτζέτ.* Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή. Κάτω από τον πίνακα είναι σχεδιασμένος δεύτερος πίνακας με τίτλο: *Σύνολο των Φάλτσι* και τρεις στήλες, στις οποίες αναγράφεται *φάλτσι, πραζίνι και τετραγωνικά* (στάνζενι), χωρίς αναγραφή πρόσθετων στοιχείων εντός αυτού.

№	Ερμηνεία σημάτων
1.	Οι εκβολές του ρέματος Κολάκου και του ρέματος Κολατσέλου που διεκδικεί η μονή.
2	Το αμπέλι, αναμφισβήτητο όριο.
3	Η γραμμή, σύμφωνα με το αίτημα της μονής, που απαιτεί να είναι το όριο της ιδιοκτησίας της.
4	Η γραμμή από την πλευρά των Ρουτζέτ, μετά την απόφαση της Επιτροπής.
5	Η πλαγιά που καταγράφηκε από την επιτροπή.
6	Η γραμμή από την πλευρά της Βίδρα, σύμφωνα με την απόφαση της Επιτροπής.

Σύνολο των Φάλτσι			
	φάλτσι	πρόζινι	τετραγωνικά (στάνζενι)

Κάτω από τον δεύτερο πίνακα αναγράφεται: *Μετρημένο και χαρτογραφημένο από τον υπογεγραμμένο το έτος 1839 Ιούνιο από τον Καλιστράτ Σβιντέρσκι μηχανικό του κράτους* (η υπογραφή του). Στη δεξιά πλευρά του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού, με βέλος, στο οποίο είναι σημειωμένος ο βορράς. Τέλος, στην κάτω πλευρά είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι και κάτω από αυτήν πλαίσιο εντός του οποίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*.¹⁹²

33.

Καλιστρατ Σβιντερσκίι, <Τοπογραφικό σχέδιο του οικισμού Φοσκάνι>, 1847, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 585×767, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 1 (αδημοσίευτο).

¹⁹² Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 60, 156 και 11 (Παράρτημα).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον γεωμέτρη του νομού Πούτνα, Καλιστράτ Σβιντέρσκι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαριστά τον οικισμό Φοσκάνι, που βρίσκεται στον νομό Πούτνα της Μολδαβίας και περιήλθε στην ιδιοκτησία της μονής Πρέτσιστα το 1802. Οι περισσότερες οικίες και τα οικόπεδά του, ανήκαν στη μονή και οι μπεζμανάρι που τα χρησιμοποιούσαν πλήρωναν ενοίκιο σε αυτήν. Αποτυπώνονται σχηματικά τα οικόπεδα, τα ρέματα, οι δρόμοι και οι κατόψεις των κτισμάτων και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Το σχέδιο πιθανόν χρησιμοποιήθηκε ως κατάλογος, στον οποίον καταγράφηκαν τα περιουσιακά στοιχεία του οικισμού για την εξυπηρέτηση των οικονομικών, διοικητικών και νομικών αναγκών της μονής.

Η χαρτογραφημένη περιοχή οριοθετείται στα βόρεια με μαύρη διακεκομμένη γραμμή, στα δυτικά με πράσινη και στα νότια με γαλάζια γραμμή, ενώ στα δεξιά από τα οικόπεδα του οικισμού. Χωρίζεται κάθετα από τον βορρά προς τον νότο με κόκκινη διακεκομμένη γραμμή, ξεχωρίζοντας την περιοχή του οικισμού από την περιοχή των οικοπέδων. Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται: *Το ρέμα Κακάινα, Τάφοι, Το κτήριο των υδάτων, ρέμα Κακάινα στο Καραμιδάρι, Το κτήριο του ταχυδρομείου, Αγ. Γεώργιος, Προφήτης Σαμουήλ, Ρέμα Κατσιόσασα, Η περιοχή του Αγά Μπέζα, Αρμένικος Ναός, Ηγεμονικός (Ναός), Ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου, (Ιερός ναός) Πρέτσιστα, Αγ. Δημήτριος, Αγ. Ιωάννης, Τα Εισόδια της Θεοτόκου, Οι Άγιοι Ταξιάρχες, Αγ. Νικόλαος και Το Πριγκιπάτο της Βλαχίας.*

Στη δεξιά πλευρά του σχεδίου παρουσιάζεται ο ονομαστικός κατάλογος, με αριθμημένες παραπομπές των ακινήτων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή. Χωρίζεται σε δύο στήλες και κάθε μία σε τρεις ακόμα. Στην αριστερή στήλη αναγράφεται ο αύξων αριθμός του ακινήτου, στη μεσαία τα ονόματα εννιακοσίων ενός μπεζμανάρι και οτσινάρι, κατά αντιστοιχία με τον αριθμό του οικοπέδου ή της οικίας που ενοικίαζαν και στη δεξιά οι ιδιοκτήτες των ακινήτων, που στις περιπτώσεις των οτσινάρι αναγράφεται *Ιδιόκτητο*. Οι αύξοντες αριθμοί των ονομάτων των κατοίκων είναι χωρισμένοι σε τέσσερις ομάδες και χρωματισμένοι ανάλογα με την περιοχή της πόλης στην οποία κατοικούσαν. Από το 1 έως το 136 είναι γραμμένοι με κόκκινο μελάνι, από το 1 έως το 76 με γαλάζιο, από το 1 έως το 451 με πράσινο και από το 60 έως το 298 με κίτρινο.

Αρ. στον χάρτη	Όνομα μπεζμανάρι ή οστινάρι	Που πληρώνουν οι μπεζμανάρι			
1-2	Σάρκουλ Ζαγόντσιου	Μονή Μύρα	54	Χατζή Γκεώργκιε Καλόιου	Επίσης
3-4	Χατζή Κίρκορ, Χατζής	Ιδιόκτητο	55	Στεφάν Ντουδούς, Αρμένης	Επίσης
5	Ιωάν Πάστεα	Μονή Μπράζι	56,85, 89	Μπόρχου, αργυραμοιβός	Επίσης
6	Γκαραμπέτ Πομπίκου	Μονή Μπράζι	57	Γκαραμπέτ Μουράτ	Επίσης
7	Κίρκορ, πανδοχέας	Ιδιόκτητο	58	Αντριάν, οργανοπαίχτης	Επίσης
8	Χατζή Κίρκορ, Χατζής	Ιδιόκτητο	59	Ιάνκου του Μιτιτέλ	Επίσης
9-10	Αγόπ Κορδεάνου	Ιδιόκτητο	60	Ιωνίτσα, κουρέας	Επίσης
11	Ιωσήπ Ποποβίτσι	Ιδιόκτητο	61	Ισπás Νεκουλάι	Επίσης
12	Νάταν, αργυραμοιβός	Άγ. Δημήτριος	62,79	Του ναού των Εισοδίων της Θεοτόκου	Επίσης
13	Νταν ο Σέρβος	Επίσης	63	Ιωάν, γιος του ιερέα Ιωάν Τσάρα	Επίσης
14-15	Χατζή Νικόλα	Ιδιόκτητο	64	Θανάσε, ο Σέρβος, μαραγκός	Επίσης
16	Κωνσταντίν Στοϊάν	Ιδιόκτητο	65	Πετράκη, κουρέας	Επίσης
17	Ιβάν Μπογασάρ	Επίσης	66	Ο Σέρβος Γκεώργκιε Στοϊάνοβ	Επίσης
18	Μαρία Κάλτσιου	Μονή Μύρα	67	Κωνσταντίν, παπουττής	Επίσης
19	Κωνσταντίν Ιστράτι	Επίσης	68	Κωνσταντίν, ο Έλληνας	Ιδιόκτητο
20	Σερ. Ιωάν Πογονάτ	Επίσης	69-70	Το εβραϊκό σχολείο	Επίσης
21	Μιχαήλ Ζαμφιρίκα	Επίσης	71	Στοιάν Μούτσεα, λαουτάρης	Μονή Μύρα
22	Χατζή Ιβάν Κάλτσιου	Επίσης	72-73	Θοάδερ ο Σέρβος	Επίσης
23	Παστέα, γουναράς	Επίσης	74	Ματάκη, οργανοπαίχτης	Επίσης
24	Αλεξάνδρου, γουναράς	Επίσης	75	Σμλ, γιος του Αβραάμ Χακόν	Επίσης
25	Κωνσταντίν Στοϊάν	Επίσης	76	Το εβραϊκό νοσοκομείο	Επίσης
26	Δήμα Ράτσεα	Επίσης	77	Κώστεα Ηλίε	Επίσης
27	Δουμήτρου Ντάνκου	Επίσης	78	Ντανίλα γιος του ράπτη Χρίστεα	Επίσης
28	Ένε Μπέλεα	Επίσης	80	Μιχαήλ, μπουγιατζής ή ζωγράφος	Επίσης
29	Δουμήτρου Ντάνκου	Επίσης	81-82	Ιερέας Κυριάκου	Επίσης
30	Σουλτσέρης Ιωάν Μπακάλα	Επίσης	83	Η χήρα	Επίσης
31	Γκίτσα Μιρών	Επίσης	86-88	Ιωνίκα, γιος του Χατζή Πέτκου	Επίσης
32	Αναστασία Μιρών	Επίσης	90-93	Σερ. Παρασκιβ	Επίσης
33	Γκαραμπέτ Μουράτ	Επίσης	α.α.	Ένε Μπέλεα	Επίσης
34	Χατζή Θεοδωράσκου	Επίσης	α.α.	Δουμήτρου Ντάκου	Επίσης
35-36	Ζαμφίρ Μπογασάρ	Επίσης	94	Ιωνίκα γιος του Χατζή Πέτκου	Επίσης
37	Μπόρχου, αργυραμοιβός	Επίσης	95	Σλουτσέρης Ιωάν Βασιλείου	Επίσης
38	Τουδωράκη Μάνδρεα	Επίσης	96	Ντραγομίρ γιος του Χατζή Πέτκου	Επίσης
39	Νεκουλάι Γκίτσα	Επίσης	α.α.	Δήμα Ράτσεα	Επίσης
40-42	Αδέλφια Μπογδάν Σιμιόνοβιτς	Επίσης	97	Ιάνκου, ράπτης	Επίσης
43	Αδάμ Αναστασίου	Επίσης	98	Ιωνίτσα Λάσκαρ	Επίσης
44	Στεφάν Καλπάτσιου	Επίσης	99-100	Ναός Πρέστιτσα	Επίσης, μουσία
45	Χατζή Γκεώργκιε Καλόιου	Επίσης	101(1)	Βασίλε Τσιρόιου	Επίσης
46-49	Νεκουλάε Μπαλκαμπάσα	Επίσης	101(2)	Σακελάρ Αθανάσιε	Επίσης
50	Τουδωράκη Μάνδρεα	Επίσης	102	Γκεώργκιε Καλίν	Επίσης
51	Τουδωράκη Μάνδρεα	Ιδιόκτητο	103	Σερ. Κωνσταντίν Πετρόβ	Επίσης
α.α.	Τα ορφανά αδέρφια Μιρωνέσκου ή Μίρων	Μονή Μύρα	104	Θωμά Τσπουρεάν	Επίσης
53,92	Γκεώργκιε, ζαχαροπλάστης	Επίσης			

105	Μαρία του Χατζή Χακόμ	Επίσης	Κραμλάου		
106	Κίρκορ γιος του Χατζή Κρατσιούν	Ιδιόκτητο	11	Επίσης - Επίσης	Ιδιόκτητο
107	Κίρκορ Ποποβίτσι	Επίσης	12	Επίσης - Επίσης	Επίσης
108	Αδάμ, Αρμένης	Μονή Μύρα	13	Χατζή Οβάνης	Εμπρός Μύρα, πίσω Αγ. Δημήτριος
109-110	Σερ. Μανούκ Κραμλάου	Ιδιόκτητο	14	Χριστόδουλος Δημόπουλος	Επίσης
111	Ασφόδωρ Μπαρόντσεα	Επίσης	α.α.	Νάταν, αργυραμοιβός	Εμπρός ιδιόκτητο, πίσω Αγ. Δημήτριος
112	Σλαβ ο Σέρβος	Μονή Μύρα	15	Χατζή Νικόλα Δουμήτρου	Επίσης
113	Χατζή Ζαχαρίας	Επίσης	16	Χατζή Ντραγομίρ	Επίσης
114	Ιζάγου, παπουτσή	Επίσης	17	Χατζή Δήμα Στεφάν	Εμπρός Μύρα, πίσω Αγ. Δημήτριος
115	Ιερέας Γκεώργκιε Πασλάρ	Επίσης	18	Μιχαήλ, Εβραίος	Επίσης
116	Νεκουλάι Βάντου	Επίσης	19	Οβάνης, Αρμένης	Επίσης
117	Παναϊότι, κατασκευαστής σαπουνιού	Επίσης	20	Βασίλε, κατασκευαστής ή έμπορος τσόχας	Επίσης
118	Μανολάκη Δημητρίου	Επίσης	21	Χατζή Δήμα Στεφάν	Επίσης
119	Επίσης - Επίσης	Επίσης	22	Νεκούλα Μανολάκη	Επίσης
120	Στοιάν Παλτόν, οργανοπαίχτης	Επίσης	23	Κωνσταντίν Στοϊάν	Του Ηγεμονικού ναού
121	Γκεώργκιε Δασκαλόβ	Επίσης	24	Επίσης - Επίσης	Ιδιόκτητο
122	Θοδωράν. ράπτης	Μονή Μύρα	25-27	Μάρκου	Επίσης
123-124	Γκεώργκιε Μπουρλάν	Επίσης	28	Επίσης - Επίσης	Επίσης
125	Ιερέας Βασίλε	Επίσης	29	Χατζή Νικόλα Δουμήτρου	Επίσης
126	Πέτρε Μάντα	Επίσης	30	Γκεώργκιε Μπουρλάν	Επίσης
127	Ιερέας Κωνσταντίν Ρανέτ	Επίσης	31	Έντσιου Ιωάν	Επίσης
128	Ιωνίτσα Λάσκαρ	Επίσης	32	Ο Εβραίος Ιωσήπ	Επίσης
129	Μανούκ Κραμλάου	Επίσης	33	Μάρκου	Επίσης
α.α.	Σερ. Μανούκ Κραμλάου	Επίσης	34	Χατζή Γκεώργκιε Καλιόιου	Επίσης
α.α.	Δουμήτρου Ντάνκου	Επίσης	35-36	Θανάσιε, γιος του Χατζή Κωστάκη	Επίσης
130	Ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου	Επίσης	37	Κωνσταντίν Γκεώργκιε και Ματθεί Ιωάν	Επίσης
131	Χατζή Κίρκορ, Χατζής	Ιδιόκτητο	38	Χατζή Ιορδάκη Γκαλιστεάν	Επίσης
132	Ασιφοδώρ Αμπουρέλ	Επίσης ιδιόκτητο	39	Ιωάν Κόνδρεα	Επίσης
133	Χατζή Γκεώργκιε Αμπουρέλ	Επίσης Ιδιόκτητο	40	Ο ορφανός του παπουτσή Μιρών	Επίσης
134	Χαρίτων γιος του ιερέα Στεφάν ο Αρμένης	Επίσης	41-42	Γκεώργκιε, ζαχαροπλάστης	Επίσης
135	Σάρκουλ Μπαρόντσεα	Επίσης	α.α.	Ναός Αγ. Δημήτριου	- . -
136	Κατρίνα γιος του ιερέα Στεφάν Αρμένης	Επίσης	72	Ιωάν Χατζή Νικόλα Πανδοχέας	Ιδιόκτητο
1	Μογαδάρτσιου Ζαγόντσιου	Επίσης	73	Αλεξάνδρου Κορκοδέλ	Επίσης
2-3	Χατζή Νεκούλα Δουμήτρου	Επίσης	74	Γκίτσα Δημητρίου	Επίσης
4-5	Του Αρμενικού ναού	Δωρεά	75	Ντουμητράκη Μπέλεα	Επίσης
6	Μιχαήλ, Αρμένης	Ιδιόκτητο	77	Γίτσα Στεφανίτσα	Επίσης
7	Δουμήτρου Μπουνάτσιου	Μονή Μύρα	78	Χατζή Ιωάν Κέλου, αρτοποιός	Επίσης
α.α.	Πετρονίκου Ιωνίτσα	Εμπρός Μύρα, πίσω Αγ. Δημήτριος	76	Ντουμητράκη Μπέλεα	Επίσης
8	Ιάκωπ Ποποβίτσι	Επίσης			
9	Νάταν, αργυραμοιβός	Εμπρός Μύρα, πίσω Αγ. Δημήτριος			
10	Παχάρνικος Γκαραμπέτ	Επίσης			

1	Ναστάσα Ποποβίτσι	Επίσης	82-83	Αντών Χατζή Πέτκου	Επίσης
2	Τάκη γιος του Φεοδώσιε	Επίσης	84-86	Πετράκη Χατζή Στέρε	Επίσης
3,4,5	Μιχαήλ Τσιαλάκου	Επίσης	87	Στόιαν, μπογιατζής	Επίσης
6	Τουδωράκη Ιορδάκη, παπουτσής	Του Ηγεμονικού ναού	88-90	Δημάκη Στόιαν	Επίσης
19	Σουλτσέρης Δουμητρίου	Ιδιόκτητο	91	Άγγελ, γιος του Θανάσε Ντάντσιουλ	Επίσης
20	Γκεώργκιε		92	Στόιαν γιος του Ζιλιστεάν	Επίσης
22-23	Χατζή Κωστάκη Ποποβίτσι	Επίσης	93	Πάβελ, γουναράς	Επίσης
26	Δωρεά της Μονής Μπράζι	Επίσης δική της	94-95	Χατζή Ιωάν γιος του κατασκευαστή κουβάδων Πέτκου	Επίσης
39	Μπαρόντσα, Αρμένης	Επίσης	96	Κωστάκη Ιζάγ	Επίσης
40	Ιάνκου Ηλίου	Επίσης	97	Στεφάν Μότσα	Επίσης
41	Γκίτσα Ιζάντσα	Επίσης	98	Γκεώργκιε Μπέλεα	Επίσης
42	Χατζή Ραδούς	Επίσης	99	Μοναχός Ιππολύτ Ντάλα από το Χούτσι	Επίσης
43-45	Ιάνκου Χατζή Πέτκου	Επίσης	100	Πιντηλίου Μπέλδεα	Επίσης
46-49	Τοδωρίκα Σφάκτου	Επίσης	101-102	Χατζή Ιορδάκη Λούπα	Επίσης
50	Γκεώργκιε Ρόσουλ	Επίσης	103-104	Δημήτρη γιος του Χατζή Ιωάν Σοάρετσε	Επίσης
51-52	Ο Σέρβος Δήμα Πέτρε	Μονή Μύρα	α.α.	Επίσης - Επίσης	Επίσης
53	Ντίνου, μακαλής, χάνι	Επίσης	105	Ντάντσιου γιος του Σέρβου Βάντσιου	Επίσης
54	Μιτέα Καραϊμπιμπέρ	Επίσης	106-107	Δωρεά του Ηγεμονικού ναού	Επίσης
55-56	Γκεώργκιε, κουνιάδος ή γαμπρός του Μπεζάν	Επίσης	108	Κωνσταντίν γιος του παπουτσή Ιβάντσιου	Επίσης
57-58	Γκεώργκιε Λούγκου	Επίσης	109	Ιωάν κουνιάδος ή γαμπρός του γουναρά Ράδου	Επίσης
59-61	Κωνσταντίν αρτοποιός	Επίσης	110	Δημήτρη κουνιάδος ή γαμπρός του γουναρά Ράδου	Επίσης
62	Κωνσταντίν Μπουρλάν, γουναράς	Επίσης	111-113	Ιβάντσιου Νικόλαος	Επίσης
63	Κωνσταντίν Φουρτούνα Χρίστια	Επίσης	114-115	Σπαθάριος Στεφάν Ντικουλέσκου	Επίσης
64	Ιωάν Φουρτούνα	Επίσης	116	Ράδα, κόρη του Κωνσταντίν	Επίσης
65	Θοάδερ Φουρτούνα	Επίσης	α.α.	Επίσης - Επίσης	Επίσης
66	Σερμπάν, νερούλας	Επίσης	117-118	Θοάδερ, παπουτσής	Επίσης
67	Ιωάν Μπόρεα, αρτοποιός	Επίσης	α.α.	Επίσης - Επίσης	Επίσης
68	Στεφάν Σαλ., πανδοχέας	Επίσης	118	Μαρία Γρηγορέασκα	Επίσης
69	Κωνσταντίν, γιος του παπουτσή Στεφάν	Επίσης	119	Ιζάτσιουλ Πούριτσε	Επίσης
70-71	Δουμήτρου Ταρίλα	Επίσης	120-121	Αλεξάνδρου, γουναράς	Επίσης
72	Ντίνου Ζάλμπα	Επίσης	122	Ευθύμιο, γιος του μακαλή Στάντσιου	Επίσης
73	Γκίτσα Νέικουλ	Του Προφήτη Σαμουήλ	123	Ραδ., γουναράς	Επίσης
74	Άγγελ, κατασκευαστής ή έμπορος τσόχας	Επίσης	124	Γκεώργκιε γιος του Σέρβου Παναϊότι	Επίσης
75	Σάνδου, παπουτσής	Επίσης	129	Ιβάν γιος του κλειδαρά Ουρσάκε	Επίσης
76	Ιανάκε, γουναράς	Του Προφήτη Σαμουήλ	127	Ιβάν, γουναράς	Επίσης
77	Τουδωρ, ζαχαροπλάστης	Επίσης	128	Γκεώργκιε γιος του Σέρβου Παναϊότι	Επίσης
78	Βάλκου Δημητρίου και η χήρα	Επίσης	130/406	Ντομπρίν Μαρίν	Επίσης
79	Στάνκου, παπουτσής	Επίσης	130	Επίσης - Επίσης	Επίσης
80	Ιωάν Ουγγουρέαν ή ο Τρανσυλβανός	Επίσης	131	Ο Σέρβος Νάτσιου Στανόβ	Επίσης
81	Χατζή Νεκουλάι Βασιλείου	Επίσης	132	Βασίλε, γιος του Σέρβου	Επίσης

	Ραδ.		200	Μπογδάν Σιμιόνοβιτς	Επίσης
133	Πέτρε Μίρτσεα	Επίσης	201	Αλεξάνδρου Γκαραμπέτ	Επίσης
a.a.	Επίσης - Επίσης	Επίσης	202	Κίρκορ Μπαρόντσεα	Επίσης
134-135	Γκεώργκιε Ιωάν	Επίσης	203	Αντών από το Χούσι	Επίσης
136	Γκεωργίτσα, παπουτσής	Επίσης	204	Μογαδάρτσιου	Επίσης
137	Νεκουλάι κουνιάδος ή γαμπρός του αρτοποιού Μανούκ	Επίσης	205	Κίρκορ	Επίσης
138	Νεκουλάι, παπουτσής	Επίσης	206	Στεφάν Σιμιόνοβιτς	Επίσης
139	Όπρεα, αρτοποιός	Επίσης	207-208	Στεφάν Πομπίκου	Ιδιόκτητο
140	Βασίλε Κόνδρεα	Επίσης	209	Αγόπ Μπαροντσέα	Επίσης
141	Ανίτσα του ιερέα Γκεώργκιε	Επίσης	210	Αρμένικο σχολείο και ο Αρμένικος ναός	Επίσης
142	Κωνσταντίν Φράνκου	Επίσης	211	Αβραάμ Φέρχατ	Επίσης
143	Στόιαν Ποποβίτσι	Επίσης	212	Ιωσήφ Ποπόβιτσι	Επίσης
144	Βασίλε Μπουρκάου	Επίσης	230	Λάζαρ, Αρμένης	Επίσης
145	Θοάδερ Πλάτσεα	Επίσης	231	Κίρκορ Σάρκουλ	Μονή Μύρα
146	Θανάσε Μπουρκάου	Επίσης	232	Ζαλτάρα, γιος του Αντών, έμπορος ασημικών	Επίσης
147	Ένε Καλπάντσιου	Επίσης	233	Αγόπ Βνιατάν	Επίσης
148	Βισάν, μυλωνάς	Επίσης	234	Γκεώργκιε γιος του Οβάνη Ζαγκόντσιου	Επίσης
149	Ιωάν Κόικα	Επίσης	235	Αρμένης	Επίσης
150	Βασίλε Νταϊκουλέσκου	Επίσης	236	Μουράτ Νάλμπατ	Επίσης
151	Σάββα Μπάρμπου	Επίσης	237	Γκαραμπέτ, παπλωματάς	Επίσης
152	Νεκουλάι Ιανάκε	Επίσης	238	Κίρκορ Γκαραμπέτ	Επίσης
153	Ιωάν κουνιάδος ή γαμπρός του Ιωνίτσα Βουκουρεστεάν	Επίσης	239	Ανδρέι, υδραυλικός	Επίσης
154	Νεκουλάι Αζουδεάν	Επίσης	240	Ο Σέρβος Κώστεα	Επίσης
155-156	Ντραγομίρ, ράπτης	Επίσης	243	Κωστάκη Μίνκου	Ιδιόκτητο
157	Θοάδερ Πέτσετε	Επίσης	244	Γκεώργκιε Μιτιτέλ, μπακάλης	Μονή Μύρα
158	Γκρηγόρε Γκαρλεάν	Επίσης	a.a.	Το εβραϊκό νεκροταφείο	-.-
159	Ανίτσα του Παναϊότι	Επίσης	245-246	Βασίλε Περζόιου	Μονή Μύρα
160-161	;	Επίσης	a.a.	Γκεώργκιε Ντραγομίρ, οργανοπαίχτης	Επίσης
162	Φρουσίνα του μυλωνά Γκίτσα	Επίσης	247	Χατζή Ζαχαρίας Μιχαήλ	Επίσης
163	Ιορδάκη Κοτσάρ	Επίσης	248	Ιβάν	Επίσης
164	Γκεώργκιε και Ιβάν, γιοι του Δήμα Φιλότη	Επίσης	249	Σάρα, κόρη του Αρμένη ιερέα Κίρκορ	Επίσης
165	Κωνσταντίν Νικορέα	Επίσης	a.a.	Μάνεα	Επίσης
166	Θοάδερ γιος του Σέρβου Παρασκιβ	Επίσης	250	Γκεώργκιε Μινιάν, Αρμένης	Επίσης
167	Πέτρε Παναϊότι	Επίσης	251	Σερδάρης Μανούκ Κραμλάου	Επίσης
168	Ιωάν Ζαΐρ	Επίσης	252	Μίλεα	Επίσης
169	Νεκουλάι γιος του Βασίλε, δάσκαλος ή ψάλτης	Επίσης	253	Χρίστεα, υδραυλικός	Επίσης
189	Στεφάν Πομπίκου, χάνι	Ιδιόκτητο	254	Δουμήτρου, αρτοποιός γιος του Σέρβου Βάντσιου	Επίσης
190-192	Νεκούλτσε Ιζάμτσεα	Μονή Μύρα	256	Μάρκου γιος του ψαρά Λάζαρ	Επίσης
a.a.	Λούπου Καλπάντσιου	Επίσης	257	Θεογάρη, βαρελάς	Επίσης
193-194	Ντίνου ράπτης Μπουκουρόιου	Επίσης	258	Ιλεάνα, κόρη του Θεόδωρ Μπαμπούσκα	Επίσης
195-196	Στόιαν Νεκουλάι	Επίσης	a.a.	Μπίκου, οργανοπαίχτης	Επίσης
197	Ιβάν Γκιλάκη, παπλωματάς	Επίσης	259-260	Μαρία, κόρη του γουναρά Κώστεα	Επίσης
198-199	Νεκουλάι, ράπτης	Επίσης	260	Δουμήτρου κουνιάδος ή	Επίσης

	γαμπρός του ράπτη Δουμήτρου		30	Σουλτσέρης Δουμήτρου Γκεώργκιε	Επίσης
261	Πετράκη Γκεώργκιε	Επίσης	298	Στεφάν Πομπίκου	Επίσης
262	Ισπάζ, Αρμένης	Επίσης	40	Χατζή Ναστασάκη Μαυροδίν	Ιδιόκτητο
263	Η χήρα του Κώσστα Μπαλκαμπάσα	Επίσης	50	Κατρίνα, αδελφή του τσαούση Θοδирές	Επίσης
264	Μογαδάρτσιου, ράπτης	Επίσης	299	Ιωάννα, αδελφή του κατασκευαστή ή εμπόρου	Μονή Μύρα
265	Ιατρός Χρίστεα	Επίσης	300	τσόχας Νεκουλάι Βασίλε, ανιψιός ή εγγονός του οικονόμου	Επίσης
266	Βιντίλα, χτίστης	Επίσης	301	Ιερέας Δημήτριε, γιος του Ζαχαρία	Επίσης
267	Ζανφίρα Εκατερίνα	Επίσης	302	Νεκουλάι Μίντσιου	Επίσης
268-269	Ζλάτκου Νεκουλάι, Σέρβος	Επίσης	303-304	Ιζάγου, γιος του Κυριάκ	Επίσης
270	Αντών Ισάκοβ	Επίσης	305	Σάββα, ράπτης	Επίσης
271	Ηγεμονικός ναός		305	Κατρίνα του μαραγκού Ηλίε	Επίσης
272	Σερδάρης Κωνσταντίν Γκίτσα	Επίσης	306-307	Φροσάνα του Ιανάκε Λόκνιε	Επίσης
273	Ταγματάρχης Ασλάνον	Επίσης	308	Η χήρα Καλίνα	Επίσης
274	Νατάσα Τάτου	Επίσης	309	Στόιαν, γιος του κατασκευ- αστή ή εμπόρου τσόχας	Επίσης
275	Ο Σέρβος Αλέκου Μπάλτζετ	Επίσης	310	Νικόλα	Επίσης
276	Ραδ. γιος του Δουμήτρου Καρατζά	Επίσης	311	Σαμίνα του Πέτρε	Επίσης
277	Ιανάκε Θεόδωρ, παπουτσή	Επίσης	311	Ιωάν, γιος του Θουδοράντσιου Σαφιριάν	Επίσης
278	Αντών, γουναράς	Επίσης	311	Ντάνκου, γιος του Σέρβου Πέτρε	Επίσης
279-280	Ιερέας Τράνδαφ	Επίσης	312	Ιερέας Γκεώργκιε Γκάτσιου	Επίσης
281	Ιανάκε, ράπτης	Επίσης	313	Ανδρέι Ρούσου, κρεοπώλης	Επίσης
a.a.	Σερδάρης, Κωνσταντίν Πετρόβ	Επίσης	a.a.	Η περιοχή Μπελσεάγα	--
282	Κωνσταντίν Ντάνκου	Επίσης	314	Κώσστα Μπέλου	Μονή Μύρα
283	Τριφάν, κατασκευαστής ή έμπορος τσόχας	Επίσης	315	Γκεώργκιε Λεπαδάτ	Επίσης
284	Ασφόδωρ, ράπτης	Επίσης	316	Πετρίκα, τυμπανοκρούστης	
285	Ο Σέρβος Κρατσιούν	Επίσης	327	Επίσης - Επίσης	Επίσης
286	Δάσκαλος ή ψάλλης Οβάνης	Επίσης	328	Σταν Κόρνεα	Επίσης
287	Μοναχός, ράπτης	Επίσης	329	Ιωάν Ρόσου, αμαξάς	Επίσης
288	Πασκαρίσκα του Μποτεζάτ	Επίσης	330	Νεκουλάι, γιος του παπουτσή Όπρεα	Επίσης
289	Κωνσταντίν Γκάικου	Επίσης	331	Δοκίτσα του Δουμήτρου Γκάκαβ	Επίσης
290	Γκεώργκιε Μακρή	Επίσης	332	Νεδέλκου, αμαξάς	Επίσης
291	Ιωνίτσα Μάνεα Μουράδ	Επίσης	333,376	Αγγελάκη Σαφαριάν	Επίσης
292	Δουμήτρου κατασκευαστής κουβάδων	Επίσης	334	Σουλτσέρης, Ιωάν Βασιλείου	Επίσης
293	Δουμήτρου Κουνιάδος ή γαμπρός του μπακάλη Χρίστεα	Επίσης	334	Ο Σέρβος Ντίνου	Επίσης
294	Κωνσταντίν Καραϊβάν	Επίσης	335	Στόικα Στιρ, πλινθοποιός	Επίσης
295	Ιωάν Νικόλα	Επίσης	336	Ο Σέρβος Μιχαλάκη, γουναράς	Επίσης
296	Μοναχός Λούπου Καλπάντσιου	Επίσης	337	Γκρηγόρε Τάτου	Επίσης
a.a.	Μπαλάσα του Σταν	Επίσης	338	Ιωάν, ράπτης γιος του Πάβελ, βυρσοδέψης	Επίσης
0	Κυριάκ, κουνιάδος ή γαμπρός του κατασκευαστή ή εμπόρου τσόχας Ηλίε	Επίσης	339	Ιερομόναχος Ιακώβ Πίρου	Επίσης
297	Ηλίε, κατασκευαστής ή έμπορος τσόχας	Επίσης	340	Ιερέας Στεφάν Κασιάν	Επίσης
10	Ντίνου Καλπάντσιου	Μονή Μύρα	341	Γκεώργκιε, γιος του ράπτη Ματθέι	Επίσης
20	Ένε, μπακάλης	Επίσης			

341	Γκρηγόρε Πάσκου, γουναράς	Επίσης			Σταν	
342	Ιανόβ, κουνιάδος ή γαμπρός του Σκαρλάτ Θεόδωρ	Επίσης		388	Γερασίμ, γιος του ψαρά Γρηγοράς	Επίσης
343	Κωνσταντίν, κατασκευαστής ή έμπορος τσόχας	Επίσης		389	Σταν Σπασίτου	Επίσης
344	Μοναχός Ιππολύτ	Επίσης		390	Ράδα του Κιχάια Ιωάν	Επίσης
346	Ιωάν Χρίστεα Φουρτούνα	Επίσης		391	Γκαραμπέτ Μουράτ	Επίσης
α.α.	Σμαράνδα Βεργουλεάνα	Επίσης		392	Δάσκαλος ή ψάλτης Γκεώργκιε από το Μπουζάου	Επίσης
347	Ο Σέρβος Νεκούλτσε, κατασκευαστής σαπουνιού	Επίσης		393	Νεκουλάι, γιος του γουναρά Κυριάκ	Επίσης
348	Δημάκη, γιος του ράπτη Άγγελ	Επίσης		394	Δουμήτρου, γουναράς	Επίσης
349	Ιερέας Κωνσταντίν Μελίντε	Επίσης		395	Χρίστεα, γιος του βαρελά Θεοδάρ Γκρόζα	Επίσης
350	Ιερέας Μανολάκη Φούικα			396	Σερδάρης Γκεώργκιε Σάνδρου	Επίσης
351	Επίσης - Επίσης	Επίσης		397	Υπηρέτης Γκεώργκιε, ξυλουργός	Επίσης
352	Διάκος Δημήτριο Μπέλδεα	Επίσης		398	Αλεξάνδρου, γιος του Ίζα Πούριτσε	Επίσης
353	Ιερέας Λουκά, ράπτης	Επίσης		399	Αντών, γιος του Ναστάσα Λαβίντσα	Επίσης
354	Νεκουλάι Μπόνδρεα	Επίσης		400	Κωνσταντίν, Αζουδεάν	Επίσης
355	Η χήρα Ανίτσα	Επίσης		401-402	Μιχαλάκη	Επίσης
356	Δάσκαλος ή ψάλτης Μαρίν Ιβάσκου	Επίσης		403	Γκεώργκιε, ράπτης γιος του Κωνσταντάκη	Επίσης
357	Σουλτσέρης, Ιωάν Βασιλείου	Επίσης		404	Πάβελ Αποστόλ	Επίσης
358	Σακελάρ Παρασκιβ	Επίσης		405	Ιωάν, γιος του Κωνσταντίν Καραϊβάν	Επίσης
359	Νεκουλάι Χατζή Αγάκη	Επίσης		407	Υπηρέτης Δουμήτρου	Επίσης
361	Ναός Αγ. Γκεώργκιε	--		408	Σαμίν Στόιαν	Επίσης
362	Λάμπρου	Μονή Μύρα		409	Πετράκη Μποσούιοκ	Επίσης
363-364	Μπάδεα Βλάικου	Επίσης		410	Δαμιάν Μποσούιοκ	Επίσης
365	Δάσκαλος ή ψάλτης Αλεξάνδρου	Επίσης		411	Παναϊότι, αρτοποιός	Επίσης
366-367	Ιερέας Σάββα Τσιμιλέρ	Επίσης		412	Ιωάννα του βοσκού Γαβριήλ	Επίσης
368	Αποστόλ, γουναράς	Επίσης		413	Ο Σέρβος Γκεώργκιε	Επίσης
369	Ένε, κατασκευαστής ζωνών	Επίσης		414	Ιλεάνα του Σέρβου Θωμά, επισκευαστής φαναριών	Επίσης
370	Ιωάν Παμφίλη	Επίσης		415	Βασίλε, χτίστης	Επίσης
371	Ιωάν, κουρέας	Επίσης		416	Σερδάρης Τσεαούσου	Επίσης
372	Ντράγου, χτίστης	Επίσης		416	Ιωάν, κουνιάδος ή γαμπρός του σεργάρη Τσεαούσου	Επίσης
373-374	Μαρία Μπελδίτσα	Επίσης		417	Ιωάν Ματθέι	Επίσης
375	Χρίστεα, παπουτσή από το Μπαρλάδ	Επίσης		418	Ναστάσα, παπουτσή	Επίσης
377	Ιωάν Ουγγουρέαν ή Τρανσυλβανός	Επίσης		419	Ντραγομίρ, παπουτσή	Επίσης
378	Λογοθέτης Γκεώργκιε Πάστια	Επίσης		420-421	Κώστεα Ντορ	Επίσης
379	Της Μονής Μύρα	--		422	Βασίλε Αζουδεάν	Επίσης
380	Το σπίτι του Ταχυδρομείου	--		423	Θοάδερ, λαχανοπώλης	Επίσης
381	Νεκουλάι Ουγγουρέαν ή Τρανσυλβανός, αγελαδάρης	Μονή Μύρα		424	Γκεώργκιε, γουναράς, για του Θωμά	Επίσης
382	Ντίνου Καλλάντσιου	Επίσης		α.α.	Ιωάννα του Ιωάν Τσιλάκου	Επίσης
383	Ραδ. πλινθοποιός	Επίσης		425	Κωνσταντίν, χτίστης	Επίσης
384	Νταν, γιος του Δουμήτρου, λαχανοπώλης	Επίσης		426	Ένε Μουντεάν (από τη Βλαχία)	Επίσης
385	Δάφιν, γιος του Γκεώργκιε Μίλκου	Επίσης		427	Μπάρμπου Μουντεάν (από τη Βλαχία)	Επίσης
386	Η χήρα Μαρίτσα	Επίσης				
387	Η χήρα του Ίζα και του	Επίσης				

428	Μαργιοάλα Δουμητρέσκου	Επίσης	89	Η χήρα Τουδώρα Πάντσου	Επίσης
429	Θοάδερ, κηπουρός	Επίσης	90	Χατζή Ιορδάκη Λούπου	Επίσης
430	Ιωάν, βοσκός	Επίσης	90	Το χάνι του Προφήτη Σαμουήλ	Επίσης
431	Βασίλε Πιστολάκη	Επίσης	91	Σπαθάριος, Κωστάκη Δασκαλέσκου	Επίσης
432	Πέτρε Βάλκου	Επίσης	97	Η χήρα Τίτσα	Επίσης
433	Κωνσταντίν, γιος του Δουμήτρου Μουντεάν (από τη Βλαχία)	Επίσης	98-99	Χρίστεα, μογοιατζής	Επίσης
434	Δουμήτρου, πλινθοποιός	Επίσης	100-101	Ματθέι Βέλνιτσι	Ιδιόκτητο
440	Βασίλε	Επίσης	102	Ιωάν, γιος του Ιωάν Βέλνιτσι	Μονή Μύρα
441	Ισπάς, αμαξάς που κατοικεί στη μονή	--	103	Αλέξα, κόρη του Δουμήτρου Τσιοράτσι	Επίσης
442	Θανάσε, αμαξάς	Μονή Μύρα	104-105	Ρουζάνδρα Κρασταβέτσεα	Επίσης
443	Μίρτσεα γιος του μαραγκού Παναϊότι	Επίσης	106	Στεφάν, ράπτης	Επίσης
444	Κωνσταντίν, γουναράς	Επίσης	107	Ιωάν Αζουδεάν	Επίσης
445	Ο Ρώσος Κωνσταντίν	Επίσης	108	Άγγελ Δουμήτρου	Επίσης
446	Σταν Οτομέγα	Επίσης	109	Ιανάκε Τουφέντσιου	Επίσης
448	Δουμήτρου, επισκευαστής φαναριών	Επίσης	110-111	Ραδ., ξυλουργός	Επίσης
449	Μαρία του χασάπη Ιωάν κατοικεί στη μονή	--	112	Ιωάν Γκρηγόρε Βέλνιτσι	Επίσης
450	Νεκουλά Ουγγουρέαν ή ο Τρανσυλβανός	Μονή Μύρα	113	Ανίτσα του μέγα Καπιτάν	Επίσης
451	Η χήρα Μαλίνα	Επίσης	114-115	Μάνεα, κλειδαράς	Επίσης
60	Γκεώργκιε Τσιουκίνα	Ιδιόκτητο	116	Ιωάννα του Ντίνου Βουκουρεστεάν	Επίσης
61-62	Κωνσταντίν Στόιαν	Επίσης	117	Πέτρου, γιος του γουναρά Τουδώρα	Επίσης
63-64	Σταν Σεκάρα	Μονή του Προφήτη Σαμουήλ	118	Κωνσταντίν, πλανόδιος έμπορος	Επίσης
65	Μίλεα Κάνδεα	Επίσης	119	Ιωνίτσα	Επίσης
66	Κωνσταντίν γιος του Όπρεα Μπογάτου	Επίσης	120	Νεκουλά Μπούρκι	Επίσης
67-70	Ο Έλληνας Βασίλε	Ιδιόκτητο	121	Ιωάν Πέτσετε	Επίσης
71	Ιωάν, γιος του Γκρηγόρε	Της Μονής Σαμουήλ	122	Ιωάν, γιος του γουναρά Ιώνκα	Επίσης
72	Πέτρε Μίρτσιου	Επίσης	123	Στεφάν, παπουτσή	Επίσης
73	Ιωάν Μπομπούου	Επίσης	124-125	Πέτρε, μυλωνάς	Επίσης
74	Η χήρα Κασσάνδρα Μίρτσιου	Επίσης	126-127	Ιδιοκτησία της μονής	Επίσης
75	Κυρίλα, παπουτσή	Επίσης	128	Ιωάν Μάνεα	Επίσης
76	Γκεώργκιε Χατζή Πέτκου	Επίσης	129	Ιωάν Ντόμπροτα	Επίσης
77-78	Κωνσταντίν γιος του Όπρε Μπογάτ	Επίσης	130	Ντραγκομίρ, παπουτσή	Επίσης
79	Ράκου, κατασκευαστής ή έμπορος τσόχας	Επίσης	130	Ραδ. Γιος του παπουτσή Ντραγκομίρ	Επίσης
80	Κωνσταντίν, μογοιατζής	Επίσης	131	Ιωνίτσα Νικοάρα	Επίσης
81	Ο Σέρβος Γκεώργκιε, ξυλουργός	Επίσης	132	Πέτρε, ψαράς	Επίσης
82-84	Τα σπίτια δίπλα στον τοίχο της Μ(ονής) Προφήτη Σαμουήλ	Επίσης	133	Θοάδερ Νικοάρα	Επίσης
85	Γκεώργκιε, μογοιατζής	Επίσης	134-135	Κοάκα Μιρτσέσκου	Επίσης
86	Αλεξάνδρου, γιος του Δουμήτρου	Επίσης	136	Θοάδερ Ντραγκομίρ	Επίσης
87	Ντουμητράκη Ντόντσιου	Επίσης	137	Ραδ. Μιχαήλ Χριστιάν	Επίσης
88	Αλεξάνδρου, γιος του Δουμήτρου	Επίσης	138	Ιωνίτσα, γιος του Ιωάν Νικοάρα	Επίσης
			139	Ράδου Ντράγου	Επίσης
			140	Γκεώργκιε Νικοάρα	Επίσης
			141	Ιωάν Μολδαβιάν	Επίσης
			142	Μοναχός Δομιντιάν, μετόχι της Μονής Τάρνιτσα	Επίσης

143	Κωνσταντίν Μπάρμπου	Επίσης	198	Γκεώργκιε	Επίσης
144	Παρασκήβ Σατσίτα	Επίσης	199	Πέτρε Καλπάντσιου	Επίσης
145	Ιωάννα του Στεφάν Κουσάτσιου	Επίσης	200	Νεκουλάι Τσιουαδάν	Επίσης
146	Γκεώργκιε, λαχανοπώλης	Επίσης	201	Βασίλε Ουγγιρές	Επίσης
147	Γεωργίτσα Ντόμπροτα	Επίσης	205	Γκεώργκιε, αρτοποιός	Επίσης
170	Στεφάν Ιωνάσκου	Επίσης	206	Σταν	Επίσης
171	Προκόπη Μπάρμπου Κράτσιουν	Επίσης	α.α.	Επίσης αποθήκη	Επίσης
173	Βασίλε Ντόρουλ	Επίσης	;	Χατζή Ιάνκου, κατασκευαστής κουβάδων	Επίσης
Β	Ιωάν, γιος του Μιχαήλ Τσιούγκουλ (ο κουλός)	Επίσης	291	Κωνσταντίν Ράλεα	Επίσης
Α	Ιωνίτσα Στοενέσκου	Επίσης	292	Νεκουλάι, κατασκευαστής κουβάδων	Επίσης
192	Δουμήτρου από το Μπακάο	Επίσης	293	Μαρία Στίρεα	Επίσης
193	Ιωάν, γιος του Δουμήτρου Γκιονοάγα	Επίσης	294	Ιορδάκη γιος του Ιωάν Φράντζιουλ	Επίσης
194	Κόμαν, γιος του Ισπάς Αζουδεάν	Επίσης	295	Νεκουλάι, κατ. κουβάδων	Επίσης
195	Γεωργάκη Πιτσιοργρός, γουναράς	Επίσης	296	Πέτρου Γκεώργκιε Έλληνας	Επίσης
196	Ιωάν Τσιοραπνέγρου	Επίσης	302-303	Τανασεάσκα	Επίσης
197	Νεκουλέα, γουναράς	Επίσης	α.α.	Η αυλή του ναού του Προφήτη Σαμουήλ	--

Στην πάνω αριστερή γωνία του τοπογραφικού σχεδίου αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο έγινε από τον υπογεγραμμένο γεωμέτρη του νομού Πούτνα το έτος 1846 Σεπτεμβρίου, Καλιστράτ Σβιντέρσκι. Στο κέντρο είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, στα άκρα του οποίου αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Στην κάτω πλευρά έχει σχεδιαστεί γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 300 στάντζενι, κάτω από την οποία βρίσκεται πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*. Στα δεξιά της υπάρχει δεύτερη χειρόγραφη σημείωση που αναφέρει: *Το παρών σχέδιο σχεδιάστηκε παρουσία των υπογεγραμμένων χωρομετρών εκ μέρους της Ιεράς Μονής Μύρα το περασμένο έτος 1846, εξετάστηκε φέτος 1847 και βρέθηκε σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής. Επικυρώνεται: (υπογραφή του Ιωάν Νεγρούτς) Ιωάν Νεγρούτς μηχανικός χωρομέτρης 1847 Οκτωβρίου 14.**

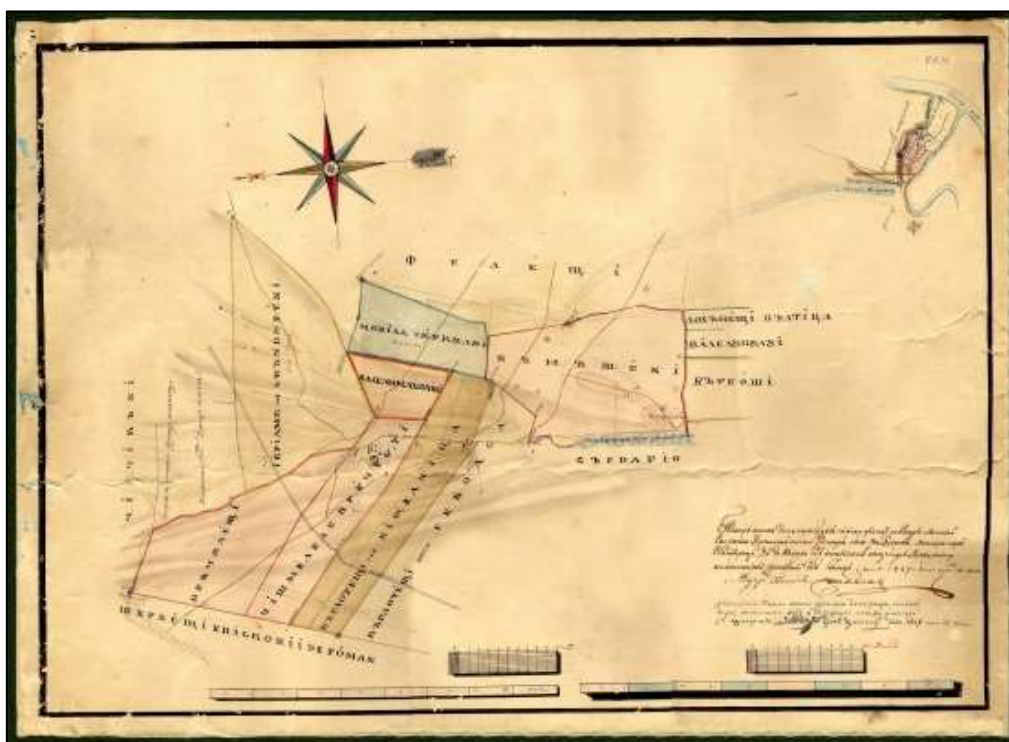
Μονή Πρέτσιστα Γαλατσίου

Το κτηριακό συγκρότημα της μονής βρίσκεται στη Μολδαβία και ανεγέρθηκε γύρω από ναό που είχε κτισθεί πριν το 1641 και ήταν αφιερωμένος στη Θεοτόκο. Ο κτίτορας της μονής ονομαζόταν Θεόδωρος και ήταν έμπορος από το Γαλάτσι. Την αφιέρωσε στη μονή Βατοπεδίου, ενώ αργότερα ο γιος του Κωνσταντίνος μαζί με τους αδελφούς Δία και Σέρκουλο Κομάνου οχύρωσαν τον ναό. Στα κατάστιχα της μονής Βατοπεδίου η ιστορία της μονής μνημονεύεται πρώτη φορά το 1647.

Το 1690 ο Λούπο Μπογδάνου αφιέρωσε στη μονή τις σκήτες Φατατζούνι και Γάλπινα μαζί με τη μοσία Κιλιένη, οι οποίες περιήλθαν και αυτές στη δικαιοδοσία της μονής Βατοπεδίου. Το 1799 επικυρώθηκαν οι αφιερωματικές πράξεις των παραπάνω σκητών και της μοσίας, από τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτο Ζ'¹⁹³ και τον ηγεμόνα της Μολδοβλαχίας Κωνσταντίνο Υψηλάντη (1760-1816), μαζί με τις υπόλοιπες μονές της Βλαχίας και της Μολδαβίας προς τη μονή Βατοπεδίου.¹⁹⁴

34.

Μαρκου Ρακοβίτσα, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Βαμασένι, Τσισμέλιε και Μπαλτίτσα), 1847, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 538 × 748, αρ. κατ. ΡΧ 10 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον δημόσιο μηχανικό Μάρκου Ρακοβίτσα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα πράσινου χρώματος. Αναπαρίστανται οι μοσίες Βαμασένι, Τσισμέλιε και Μπαλτίτσα¹⁹⁵ που βρίσκονταν στον νομό Κοβουρλού της Μολ-

¹⁹³ Διετέλεσε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως δύο φορές, την πρώτη μεταξύ των ετών 1789-1794 και τη δεύτερη μεταξύ των ετών 1798-1801 όπου καθαιρέθηκε και εξορίστηκε στο Άγιον Όρος. *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, «Νεόφυτος», τ. ΙΗ', 1932, σ. 200 (Τρ. Ε. Ευαγγελίδης).

¹⁹⁴ Αρκαδίου Ιεροδιακόνου Βατοπαιδινού, *Ιστορία της Ιεράς Μεγίστης Μονής του Βατοπαιδίου*, ό.π., σ. 389-392· *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση – Ιστορία – Τέχνη*, ό.π., σ. 94-95 (Φλορίν Μαρινέσκου).

¹⁹⁵ Η μοσία Μπαλτίτσα αναπαρίσταται ξεχωριστά στον χάρτη 35.

δαβίας. Περιήλθαν στη μονή πριν από το 1767 και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 14.700 στρέμματα. Οι μοσιές είναι χρωματισμένες με κίτρινο, κόκκινο, πράσινο και γαλάζιο χρώμα και αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και τα χωριά τους. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

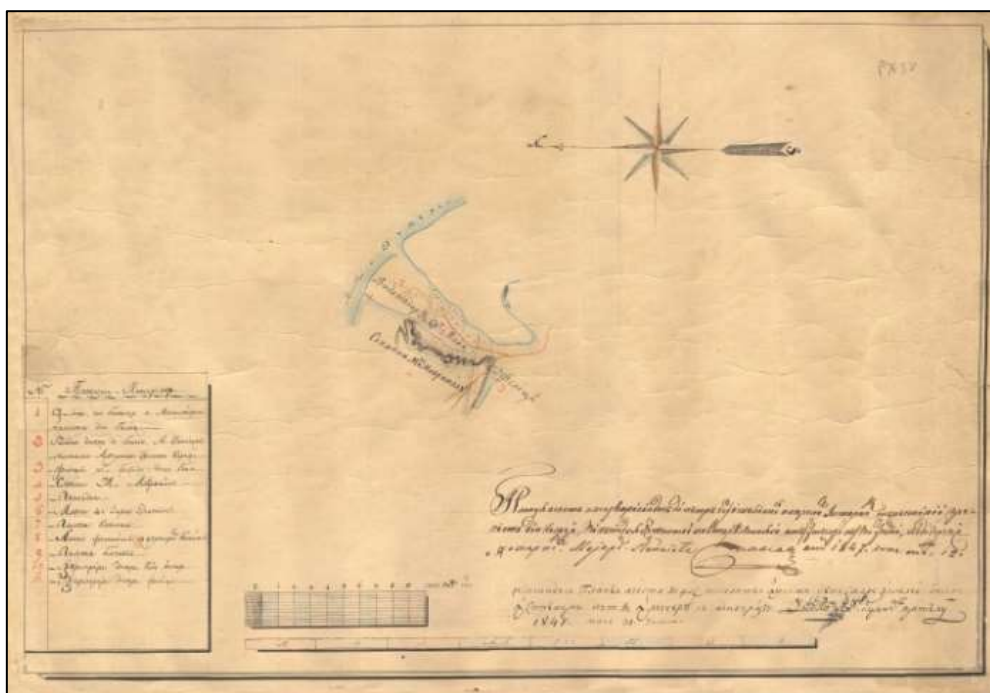
Η χαρτογραφημένη περιοχή χωρίζεται σε δύο τμήματα. Στο ένα αναπαρίσταται η περιοχή των μοσιών και τα όμορα κτήματα και στο άλλο η περιοχή του αλατωρυχείου, οι οποίες συνδέονται με τον ποταμό Σιρέτ. Στην περιοχή με τις μοσιές και τα κτήματα αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: *Ιμπριάμ ή Σκαντουρένι του Σπανού, Κοιλάδα Λουπούλου, Αρκάτσι, πέτρα, Λόφος του Τούρκου Μανέτε, πέτρα, Κοιλάδα του Μανωλάκη, πέτρα, Βαμασένι, Καρλοτέστι τώρα Γκεμποάσα, Λόφος Χεμεί, λόφος του Πύργου, Ντρατσουλέστι, Τσισμέλιλε της Πρέστιτσα, πέτρα, μικρή πόρτα, κοιλάδα Μαλίνα, κοιλάδα Γκεμποάσα, Καρλοτέστι ή Κιστέλνιτσα, Καρλοτέστι τώρα Γκεμποάσα, πέτρα* (τρεις φορές) και *κοιλάδα Μαλίνα*.

Η περιοχή των μοσιών συνορεύει στην πάνω πλευρά της, δηλαδή στα ανατολικά, με το κτήμα Φελέτσι, δεξιά με το κτήμα Λοχανέστι Μπαλτίτσα, την κοιλάδα Λουπούλου και το κτήμα Μπαρμπόσι, κάτω με τα κτήματα Γκαρντάριο, Σερμπέστι της Ιεράς Επισκοπής του Ρωμάν και την κοιλάδα Λαζόβιτσα και αριστερά με το κτήμα Τσιντσικάνι, και την περιοχή στην οποία αναγράφεται: *Τα αδέρφια Νεκουλάι και Κωστάκη Μοβίλα, κληρονόμοι του Ιωνίτσα Μοβίλα*. Στην περιοχή του αλατωρυχείου αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: *ποταμός Δούναβης, Αλατωρυχείο της Μονής Μαυρομόλ, Βάδουλ Οιλोर, λόφος, Μπελτσιούγουλ, ποταμός Σιρέτ, Φελέτσι και Γεργίνα*. Στην πάνω αριστερή πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού στον οποίον ο βορράς σημειώνεται με διακοσμητικό σχέδιο και ο νότος με αναγραφή ολόκληρης της λέξης. Στο μέσο της κάτω πλευράς είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται *Μεσαία Παλάμη*. Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφονται δύο σημειώσεις. Στην πάνω αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο βρέθηκε σύμφωνο με τα όρια της πραγματικής κατάστασης της περιοχής και για αυτό επικυρώνεται και από τον υπογεγραμμένο χωρομέτρη της Μονής Πρέστιτσας του Γαλασιού. Έτος 1847* (δυσανάγνωστος μήνας) *10 Ταγματάρχης Παναϊότ* (η υπογραφή του) και στην κάτω: *Το παρών σχέδιο έγινε σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής από τον υπογεγραμμένο. Επικυρώνεται* (η υπογραφή του Μάρκου Ρακοβίτσα) *ο δημόσιος μηχανικός Έτος 1847*

Μαΐου 10. Πιο δεξιά είναι σχεδιασμένη δεύτερη κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*.¹⁹⁶

35.

Μαρκου Ρακοβίτσα, (Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Μπαλτίτσα), 1847, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 334 × 533, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 37 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον δημόσιο μηχανικό Μάρκου Ρακοβίτσα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία Μπαλτίτσα που βρίσκονταν στον νομό Κοβουρλουί της Μολδαβίας, η οποία περιήλθε στη μονή πριν από το 1767 και η έκτασή της ήταν περίπου 441 στρέμματα.¹⁹⁷ Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της γραμμοσκίασης και τα χωριά της και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Σύμφωνα με τις σημειώσεις, το σχέδιο έγινε για τον έλεγχο των ορίων της μοσίας.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: *Ποταμός Δούναβης, 2. Κοιλιάδα Όιλορ, ποταμός Σιρέτ, 1. Αγ. Ιωάννης, 4. Αλατωρυχείο Μονής Μαυρομόλ και 7 Φελέτσι 3.* Στην πάνω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η

¹⁹⁶ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 81, 178 και 11 (Παράρτημα).

¹⁹⁷ Αναπαρίσταται και στον χάρτη 34.

σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον βορρά και τον νότο. Στην κάτω αριστερή γωνία βρίσκεται επεξηγηματικός πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

№	Επεξηγήσεις αριθμήσεων
1	Αγ. Ιωάννης ή Μπαλτίτσα της Μονής Πρέστιτσα του Γαλατσίου
2	Βάδουλ Όιλορ της πριγκίπισσας Αναστασίας Αργυροπούλου, το γένος Καρατζά
3	Φελέτσι, του ταξιάρχου Αλέκου Γκίκα
4	Το αλατωρυχείο της Μονής Μαυρομόλ
5	Μπαρλάδ
6	Ο λόφος και η ράχη του λόφου
7	Ο βάλτος Κατούσα
8	Η περιοχή που ονομάζεται Φαντάνι στις όχθες του Κατούσα
9	Ο βάλτος Μπελτσιούγουλ
10	Η περίφραξη από την πλευρά του Βάδουλ Όιλορ
11.	Η περίφραξη από την πλευρά του Φελέτσι

Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφονται δύο σημειώσεις. Στην πάνω αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο εξετάστηκε από τον χωρομέτρη της Μονής Πρέστιτσα του Γαλατσίου και βρέθηκε σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής, όσον αφορά τις μετρήσεις και τα όρια. Επικυρώνεται Ταγματάρχης Παναϊότι (η υπογραφή του) Έτος 1847 μήνα Μαΐου 12 και στην κάτω: Το παρών σχέδιο έγινε σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής, όσον αφορά την κατάσταση και τις μετρήσεις από τον υπογεγραμμένο. Επικυρώνεται (η υπογραφή του Μάρκου Ρακοβίτσα) ο δημόσιος μηχανικός Έτος 1847, Μαΐου 30. Αριστερά από τις σημειώσεις είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 ηγεμονικών στάνζενι και από κάτω αναγράφεται μέσα σε πλαίσιο *Ηγεμονική Παλάμη*. Τέλος, στην πίσω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται στα Ελληνικά η σημείωση: *χάρτα τά του μερεστίου και καρπονεστίου – και χορτάρνικα*.¹⁹⁸*

Μονή Μπαρμπόιου

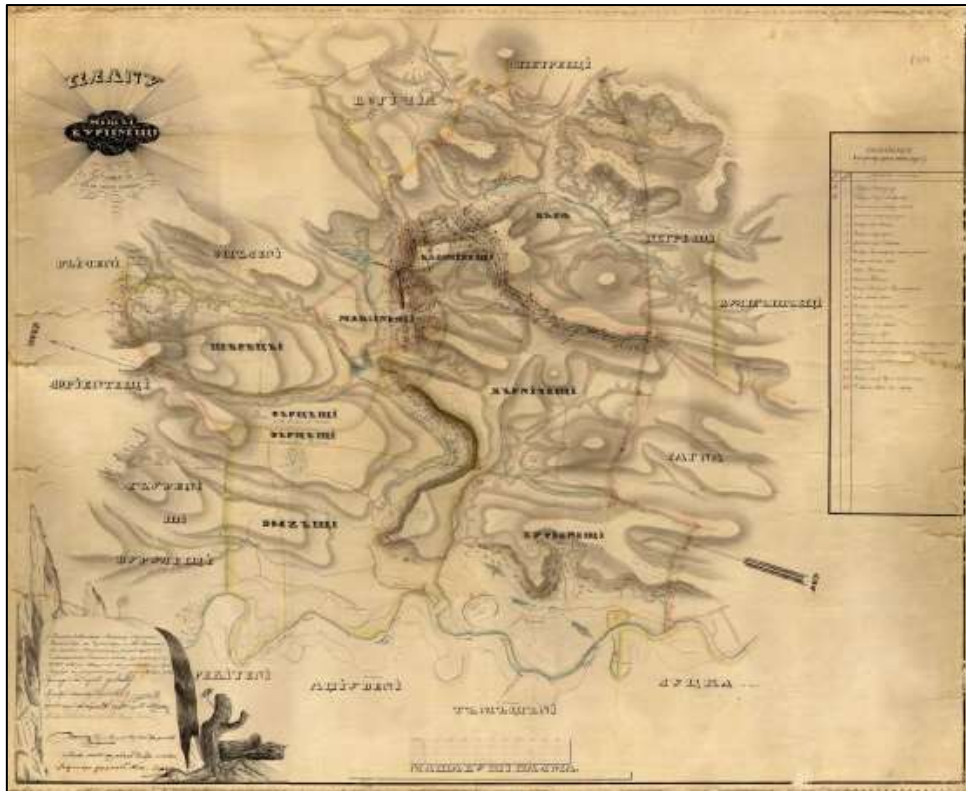
Η μονή βρισκόταν στον νομό Ιασίου της Μολδαβίας. Το κτηριακό συγκρότημα αναπτύχθηκε γύρω από τον ναό των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου, ο οποίος θε-

¹⁹⁸ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 7, 83, 180 και 11 (Παράρτημα).

μελιώθηκε τον 17ον αιώνα από τον μεγάλο βόρνικο Ούρσου Μπαρμπούι. Το 1669 οι απόγονοί του την μετέτρεψαν σε μονή και την αφιέρωσαν στη μονή Βατοπεδίου. Το 1841 καταστράφηκε λόγω σεισμού και στη θέση της ανεγέρθηκαν νέα κτήρια. Τα χρήματα για την αποκατάστασή της διετέθησαν από τον μέγα λογοθέτη Δημήτριο Στούρτζα και τη σύζυγό του Ελένη, με τη βοήθεια του μητροπολίτη Ειρηνοπούλεως Γρηγόριο Βατοπεδινό (1761-1846), την οποία αφιέρωσαν εκ νέου στη μονή Βατοπεδίου.¹⁹⁹

36.

Ιωάν Ροκα Φουκς, *ПЛАНЪ МОШЫ Б УПИЕНЕЦІ...*, 1840, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 771 × 947, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 19 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από μηχανικό του κράτους, καμινάρη Ιωάν Φουκς. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσία Μπουριενέστι που βρίσκεται στον νομό Ρομάν της Μολδαβίας, η οποία περιήλθε στη μονή πριν από το 1681 και η έκτασή της ήταν περίπου 16.871 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, οι

¹⁹⁹ *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση – Ιστορία - Τέχνη*, ό.π., σ. 92 (Φλορίν Μαρινέσκου).

δρόμοι, τα ποτάμια και τα χωριά της και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Σύμφωνα με τις σημειώσεις που αναγράφονται στο σχέδιο, αναπαρίστανται τα όρια των μοσιών Μπουριενέστι, Μπαλομιρέστι και Χαρνιτσέστι, όπως διαμορφώθηκαν μετά τη νέα χάραξη των συνόρων τους.

Στην κάτω αριστερή γωνία βρίσκεται πίνακας με επεξηγηματικό κείμενο, το πλαίσιο του οποίου είναι διακοσμημένο με σύνθεση νεκρής φύσης, φιλοτεχνημένη σύμφωνα με τις καλλιτεχνικές αξίες του Νεοκλασικισμού. Πρόκειται για φανταστική άποψη τοπίου που συντίθεται αριστερά με καθαρές φόρμες από στενόμακρους όρθιους βράχους και δεξιά με κομμένους κορμούς δέντρων. Το πίσω επίπεδο της σύνθεσης είναι ασχεδιάστο, περιορίζοντας την οπτική φυγή προς το βάθος. Η σύνθεση αποδίδεται με απλότητα και εκλεπτυσμένο γραμμικό σχέδιο με έμφαση στο περίγραμμα. Η αίσθηση του τριδιάστατου δημιουργείται από δύο αόρατες πηγές φωτός που προέρχονται από διαφορετικές κατευθύνσεις, η μία από τα αριστερά των βράχων και η άλλη από τα δεξιά των κορμών. Οι καθαρές γραμμές που τονίζουν την αυστηρότητα του σχεδίου και η διαύγεια των στοιχείων της σύνθεσης δίνουν την εντύπωση ότι ο χρόνος έχει σταματήσει. Σύμφωνα με τη θεματολογία του Νεοκλασικισμού, το υπόμνημα ίσως αντικαθιστά τα ταφικά μνημεία που συνήθως περιλαμβάνονται σε κήπους ή στην άγρια φύση πάνω στα οποία αναγράφονται βαθυστόχαστες ρήσεις.²⁰⁰ Η ζωγραφική παράσταση πρέπει να φιλοτεχνήθηκε μετά τη σχεδίαση του χάρτη και πριν την αναγραφή των σημειώσεων των εκπροσώπων και του τοπογράφου. Η εκδοχή αυτή βασίζεται στο ότι τα όρια της ζωγραφικής παράστασης αγγίζουν τις γραμμές και τα γράμματα της χαρτογραφημένης περιοχής, η υπογραφή του τοπογράφου καλύπτει τμήμα της σύνθεσης και διακρίνονται ίχνη γραμμών από μολύβι πάνω στις οποίες γράφτηκε το υπόμνημα.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Μπογίτσια* (εντός κίτρινης συνοριακής γραμμής), *ρεκιτέ-νι*, *Μπάρα* (εντός κόκκινης συνοριακής γραμμής), *ρέμα Μπογίτσια*, *ρέμα Λίτσκα*, *ρέμα Αρινοάσα*, *ρέμα Γκίλοϊ*, *λάσπη* (δύο φορές), *Νεστιούτα*, *ρέμα Βουλπασέστι*, *Σερετσέι* (εντός κίτρινης συνοριακής γραμμής), *Μαζινέστι* (εντός κόκκινης συνοριακής γραμμής), χειρόγραφη σημείωση: *Αυτή η γραμμή οριοθετεί την ιδιοκτησία της μονής και χωρίζει τις μοσίες των Μονών Μπαρμπόγιου και Μπαλομιρέστι από τα κτήματα Σιρετσέι και Μαζινέστι. 1845 Μαρτίου 16* (δύο δυσανάγνωστες υπογραφές), *Μπαλομιρέστι*

²⁰⁰ Νταϊήβιντ Έργουιν, ό.π., σ. 183-184.

(εντός πράσινης συνοριακής γραμμής), χειρόγραφη σημείωση: 16. Στην παρούσα ιδιοκτησία, από τον λόφο που είναι στον δρόμο και μέχρι το παλαιό ρέμα Μπάρα, χαράχθηκαν εκ νέου τα σύνορα σε οκτώ λόφους. Επικυρώνεται (δυσανάγνωστη υπογραφή) 1858 Ιουνίου 15, χειρόγραφη σημείωση: Στην παρούσα ιδιοκτησία χαράχθηκαν εκ νέου τα σύνορα που χωρίζουν την Μπάρα από το Μπαλομιρέστι και το Χαρνισέστι με νέους λόφους και χαντάκια στην άκρη του δρόμου, σύμφωνα με την παλαιά (οριοθετική) γραμμή. Επικυρώνεται (δύο δυσανάγνωστες υπογραφές) 1858 Ιουνίου 15, Φερτσέστι η περιοχή της Μ.(ονής) Μπογδάν, χωριό Φερτσέστι, ρέμα Μπουχονέα, Φερτσέστι η περιοχή της Μονής Ντολζέστι, ρέμα Αλμπάια, Χαρνισέστι (εντός πράσινης συνοριακής γραμμής), χωριό Ρέδιου, Κοιλάδα Ρέδιου, Ντολτζέτσι (εντός κίτρινης συνοριακής γραμμής), χωριό Ντολτζέτσι, ρέμα Αλμπάια, χωριό Ρατούνδα, Μπουριενέστι (εντός πράσινης συνοριακής γραμμής), ρέμα Ρέδιου, στροφή Μπαζεανάσα, στροφή Γκεωργιέστι, χωριό Μπουριενέστι και ποταμός Σιρέτ.

Έξω από τη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται, πάνω Μπογίτσια και Πετρέτσι, δεξιά Νεγκρέτσι, Βουλπεστέτσι και Σάγκνα, κάτω Ρεκιτένι, Αζιουντένι, Τεμεστένι και Λούτσκα και αριστερά Ντεϊτσένι, Λοριεντέτσι, Γκεουρένι και Ντουρουλέτσι. Στο κέντρο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή και στα άκρα του αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα και εντός διακοσμητικού σχεδίου ο τίτλος: ПЛАНУ МОШБІ БУПІЕНЕЩІ КУ СЪЛΕЩІЛЕ ІЕІ А СФ: ΜΟΝЪР: БЪРΒΟІУ (Σχέδιο της μοσίας Μπουριενέστι με τις σίλιστι, που ανήκουν στην Ιε:(ρή) Μονή Μπαρμπόιου). Στη δεξιά πλευρά του σχεδίου βρίσκεται πίνακας, με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

Επεξήγηση αριθμών και γραμμάτων		
Γράμμα	Αριθμός	Επεξήγηση των αριθμών
A	–	Στροφή Τσιοςάπου
B	–	Στροφή Γκεωργιέστι
	1	Πέτρα που βρίσκεται στη διασταύρωση τεσσάρων κτημάτων
	2	Πηγάδι
	3	Πέτρα
	4	Ρέμα

	5	Το πηγάδι του Αντριές
	6	Ανατολική γωνία της μοσιάς Μπουριενέστι
	7	Δυτική γωνία
	8	Στροφή του Μπαζεανάσα
	9	Ρέμα Ρέδιου
	10	Η άκρη του λόφου Μπουριενέστι
	11	Οι εκβολές της παλαιάς Άλμπα
	12	Πάνω από το ρέμα Άλμπα
	13	Ρέμα Ρέδιου
	14	Τεχνητός λόφος
	15	Λάκκοι με πύλη
	16	Η γωνία της μοσιάς Μπαλομιρέστι όπου εκβάλλει το Καλίστρου στην Αλμπάια
	17	Πέτρα από τις πηγές της Στερβινόασα
	18	Ξέφωτο
	19	Λίμνη του Γκόια
	20	Πέτρα στη δυτική γωνιά της Μπάρα
	21	Παλαιό ρέμα

Στην κάτω αριστερή γωνία βρίσκεται δεύτερος πίνακας που είναι διακοσμημένος με σύνθεση νεκρής φύσης, εντός του οποίου αναγράφεται: *Η επιτροπή για την ορθότητα των μοσιών Χαρνιτσέστι, Μπαλομιρέστι και Μπουριενέστι της Μονής Μπαρμπόιου ενέκρινε αυτό το σχέδιο, το οποίο βρέθηκε σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής όσον αφορά τις μετρήσεις, την τοποθεσία και την αναφορά που είναι καταγεγραμμένη με τον αριθμό 4 και το επικυρώνει. 1843 Οκτωβρίου 13. Ο εκπρόσωπος της Μονής Μπαρμπόιου (δυσανάγνωστη υπογραφή), Ο εκπρόσωπος της Μονής Πρέτσιστας Α. Μιχαλάκι (η υπογραφή του) σπαθάρης, Ο εκπρόσωπος του σπαθάρη Κυριλάκη (δυσανάγνωστη υπογραφή), Ο εκπρόσωπος του Παναγίου Τάφου καμινάρης Κασμίρ Αρκάδι (η υπογραφή του). Βούτσενιτς (δυσανάγνωστη υπογραφή) γεωμέτρης του Νομού Ρομάν. Η χαρτογράφηση του παρόντος σχεδίου έγινε από εμένα. Ο μηχανικός του κράτους καμ. (ινάρης) Ι(οάν) Φουκς (η υπογραφή του).* Στο μέσο της

κάτω πλευράς του χάρτη είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1100 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται *Παλάμη*.²⁰¹

37.

Γεοργε Φιλιπέσκου, *PLANUL MOȘIILOR TOMEȘIÎ GOROUNIÎ OSOJULȘI KOMARNA ...*, 1853, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 706 × 468, Ρουμανικά, αρ. κατ. PX 26 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Γκεώργκε Φιλιπέσκου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και αναπαριστά τις μοσιές Τομέστι, Γκορούνι, Οσόι και άνω Κομάρνα. Οι μοσιές βρίσκονταν στην περιοχή του Ιασίου και είχαν έκταση περίπου 26.960 στρέμματα. Η χαρτογραφημένη περιοχή συνοδεύεται από αναλυτικό πίνακα στον οποίον καταγράφεται ο τρόπος εκμετάλλευσης των δασών των μοσιών. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, οι δρόμοι, τα ποτάμια και τα χωριά της, ενώ οι δεντροφυτεμένες περιοχές αποδίδονται φυσιοκρατικά. Φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα

²⁰¹ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 43, 139 και 9 (Παράρτημα).

πάνω. Σύμφωνα με τον πίνακα που παρατίθεται σχεδιάστηκε για την καταγραφή της δασικής παρουσίας που κατείχε η μονή στην περιοχή.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *ρέμα* (δύο φορές), *ποταμός Ζίζια, ποταμός Μπαχλουί, Τομέστι, Γκορούνι, Άγιος Σάββας, Κιπερέστι, Οσόιου και Κάτω Κομάρνα*. Η περιοχή των μοσιών συνορεύει στο πάνω μέρος της (βορειοανατολικά) με το κτήμα Βλαδιτσένι, αριστερά με το Μπούτσιουμι και κάτω (νοτιοδυτικά) με το κτήμα Κάτω Κομάρνα. Στην πάνω πλευρά του σχεδίου βρίσκεται πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα ο τίτλος: *PLANUL MOÏÏΛOP TOMEΠIÏ ΓOPOYNIÏ OCOYÏIΠIÏ KOMAPNA npe-koum uii narketoucpila n̄δourciop depε ar̄εuue mouie a cb: Μον: ΓOÏÏÏIA* [Σχέδιο των μοσιών Τομέστι Γκορούνι, Οσόιου και Άνω Κομάρνα και η εκμετάλλευση των δασών τα οποία συμπεριλαμβάνονται σε αυτές τις μοσιές του Ιε:(ράς) Μον(ής) Γκόλια]. Κάτω από τον τίτλο συμπληρώνεται με επισεσυρμένη γραφή: *μετρημένο από τον μηχανικό Γκεόργκε Φιλιπέσκου* (η υπογραφή του) 1853. Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας, στον οποίον αναγράφεται ανά έτος η έκταση και το είδος των δέντρων που εκμεταλλεύονταν από τα δάση των μοσιών:

No	Έτος	Φάλτσι	Πράζινι	Στάνζενι	
1	1833	20	42	12	Στη Μουστάσα, χαρτογραφημένο δάσος: οξιά, καρπίνος, φλαμουριά και λεύκα.
2	1854	20	42	12	
3	1855	20	42	12	
4	1856	20	42	12	
5	1857	20	42	12	
6	1858	20	42	12	
7	1859	20	42	12	
8	1860	20	42	12	
9	1861	20	42	12	
10	1862	20	42	12	
11	1863	20	42	12	
12	1864	20	42	12	
13	1865	20	42	12	
14	1866	20	42	12	
15	1867	20	42	12	Στην πλαγιά του λόφου Ντεάλουλ, Δοάμνει, δάσος Βελανιδιάς μικρής ηλικίας.
16	1868	20	42	12	
17	1869	20	42	12	Στη Μόκρα κάτω από τον βράχο και στην όχθη του Ποταμού Ζίζια υπό τον αριθμό 20
18	1870	20	42	12	
19	1871	20	42	12	

20	1872	20	42	12	
21	1873	20	42	12	Στην Κίτσερα κάτω από την Μουστάτσα
22	1874	20	42	12	Στην πλαγιά προς την Κίτσερα
23	1875	20	42	12	
24	1876	20	42	12	
25	1877	20	42	12	
26	1878	20	42	12	Στην κοιλάδα του ποταμού Λογκοφετε- άσα και τον λάκκο που βρίσκεται προς την περιοχή Ονοφρέι υπό τον αριθμό 28
27	1879	20	42	12	
28	1880	20	42	12	
29	1881	20	42	12	
30	1882	20	42	12	Στην πλαγιά της Κίτσερα
31	1883	20	42	12	Στην περιοχή Μουστάτσα
32	1884	20	42	12	
33	1885	20	42	12	
34	1886	20	42	12	
35	1887	20	42	12	Πάνω από το Γκορούνι στην πλαγιά του Λόφου
36	1888	20	42	12	
37	1889	20	42	12	
38	1890	20	42	12	Στην Κοραγκάου
39	1891	20	42	12	Στην πλαγιά της Παδουάρι
40	1892	20	42	12	Στην κοιλάδα Γκλόδουρι και στην Ονκάνου
		821	13	12	Δάσος μικρής ηλικίας με διάφορα είδη δέντρων: οξιά, καρπίνος, λεπτοκαρυά και φλαμουριά.
		6738	62		Γενικό σύνολο αυτών των κτημάτων

Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με την αναγραφή του βορρά και του νότου. Στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1700 στάνζενι, δίπλα στην οποία αναγράφεται *Παλάμη Ηγεμονική*. Τέλος, στην πίσω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται στα Ελληνικά: *Χάρτα της Μοσίας Τομέστι*.²⁰²

Ζωγραφική αναπαράσταση
δεντροφυτεμένης περιοχής

²⁰² Ο υπολογισμός του εμβαδού των μοσιών προήλθε από πρόσφατες μετρήσεις τοπογράφου που προσέλαβε η μονή Βατοπεδίου. *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 6, 9, 104 και 9 (Παράρτημα).

Σκήτη Γκραζδένι

Η σκήτη βρίσκεται στην πόλη Μπαρλάδ της Μολδαβίας και ανεγέρθη στις αρχές του 17ου αιώνα από τον βόρνικο Κάρστεα Γκρενόβιτσι και την οικογένεια Ρόσκα. Το 1689 αφιερώθηκε από τον κόμισο Στέφανο Τσερκέζ και τους συγγενείς του στη μονή Μύρα και ακολούθως στη μονή Βατοπεδίου με επόπτη τον μητροπολίτη Λαοδικείας, Γρηγόριο. Στα τέλη του 18ου αιώνα προσαρτήθηκε στη μονή Γκόλια ως μοσία και διατηρήθηκε στην ιδιοκτησία της έως το 1862 (ή το 1870). Στη θέση που βρισκόταν η σκήτη ανεγέρθη ναός, ο οποίος σώζεται έως τις ημέρες μας.²⁰³

38.

Μαρκου Ρακοβίτσα, <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπραδέστι, Μπιντερέι και Ντουμπράβιτσα>, 1816, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 700 × 1268, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 38 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Μάρκου Ρακοβίτσα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται οι μοσίες Μπραδέστι, Μπιντερέι και Ντουμπράβιτσα που βρίσκονταν κοντά στην πόλη Μπαρλάδ, του νομού Τούτοβα της Μολδαβίας. Οι μοσίες αποκτήθηκαν το 1690 από τη σκήτη Γκραζδένι και είχαν συνολική έκταση περίπου 12.000 στρέμματα. Η χαρτογραφημένη περιοχή συνοδεύεται από αναλυτικό πίνακα με τα όρια της σκήτης Γκραζδένι, την

²⁰³ *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ιστορία - Τέχνη*, ό.π., σ. 91 (Φλορίν Μαρινέσκου).

περιοχή που δώρισε ο κόμησος Στεφάν Τσερκέζ και τη μοσία Μπραδέστι. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, οι δρόμοι, τα ποτάμια και τα χωριά της και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

Από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά αναγράφεται: *Ποπέστι, Φρουντισέστι* (περιοχή καλυμμένη με πράσινο χρώμα), *Αντωνία, Κοιλάδα Λούγκα, Γκραζδένι* (περιοχή οριοθετημένη με κόκκινη γραμμή), *Μπιντερέι μέρος της σκήτης Γκραζδένι* (περιοχή οριοθετημένη με μπλε γραμμή), *Μεγάλος λόφος, Μπραδέστι μέρος της σκήτης Γκραζδένι* (περιοχή οριοθετημένη με κίτρινη γραμμή), *Μπαλανέστι, Περιοχή επίσης του Στεφάν Τσερκέζ, Κτηνοτροφεία των Βιντέστι που αγόρασε ο Κοδρεάνου* (περιοχή οριοθετημένη με κίτρινη γραμμή), *Ντοκάνι, Κοιλάδα Μπαλομιρέστι, Πόλη Μπαρλάδ, Η δωρεά της σκήτης Γκραζδένι που έκανε ο Στεφάν Τσερκέζ από το κτήμα της πόλης* (περιοχή οριοθετημένη με κόκκινη γραμμή), *Τσετατσούια του βόρνικου Παλάδη, Τρεστιάνα στο Μπουρσούτσι, δρόμος Τσιορτόλομ, δρόμος των Ούγγρων, περίφραξη των Μπραδέστι και Σουσνέστι.*

Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον βορρά και τον νότο, ενώ ο βορράς είναι διακοσμημένος και με γραμμικό σχέδιο. Στην κάτω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, πάνω από την οποία αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο μετρήθηκε και σχεδιάστηκε από εμένα* (η υπογραφή του Μάρκου Ρακοβίτσα) *1816 Μάιος*. Τέλος, στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των ορίων της σκήτης Γκραζδένι, της περιοχής που δώρισε ο Στέφαν Τσερκέζ και της μοσίας Μπραδέστι.²⁰⁴

Η οροθέτηση της δωρεάς της Σκήτης Γκραζδένι από το κτήμα της πόλης	
1.	Οι πηγές της κοιλάδας της Μεγάλης Ντουμπραβίτσα
2.	Η περιοχή της πέτρας στην κοιλάδα της Μικρής Ντουμπραβίτσα
3.	Η τρίτη πέτρα στην άκρη των χωραφιών που ξεκινούν από τον λόφο του Πάσκου
4.	Ο λόφος του Πάσκου
5.	Ο δρόμος που πηγαίνει στο Μπαρλάδ
6.	Σαπατούρα της πόλης

²⁰⁴ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 89, 186 και 11 (Παράρτημα).

7.	Ο σκαμμένος λόφος που βρίσκεται ανάμεσα σε θάμνους
8.	Οι δρόμοι στο τέλος του Μπαλομρέστι
Η δωρεά του κόμησου Στεφάν Τσερκέζ από το κτήμα της πόλης	
9.	Η γέφυρα του Κλεφάς στην κοιλάδα Τρεστιάνα
10.	Τσετατσούια
11.	Ο λόφος Τσετατσούια
12.	Το λαγκάδι Ντουμπραβίτσα
13.	Τα κτηνοτροφεία Βιντέστι
14.	Ο δρόμος προς Φέτσιου και οι πηγές του Περλεάζ
15.	Η ράχη του λόφου
16.	Η λίμνη Μπατράνου
17.	Μπράχνα
Η οροθέτηση των Μπραδέστι	
18.	Ιεζατούρα
19.	Το ξέφωτο Καρλίτσι
20.	Τρεις βελανιδιές
21.	Η πέτρα στις εκβολές του Μπότιου
22.	Η φτελιά
23.	Το αμπέλι του Μουντέανου
24.	Ο δρόμος που έρχεται από πάνω
25.	Κοιλάδα Μεί και το πηγάδι του Γκότσιου

39.

Ferdinand Braun, (Τοπογραφικό σχέδιο της σκήτης Γκραζδένι και των μοσιών Ντοκάνι και Μπραδέστι), 1819, υδατοχρώματα και μελάνι, 718 × 519, Ρουμανικά, αρ. κατ. PX 28 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Φέρντιναντ Μπράουν. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της σκήτης Γκραζδένι και τμήμα από τις μοσίες Ντοκάνι και Μπραδέστι, που βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας. Η μοσία Μπραδέστι προσαρτήθηκε το 1690 στη σκήτη και η έκτασή της ήταν περίπου 2147 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, οι δρόμοι και τα ποτάμια της και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

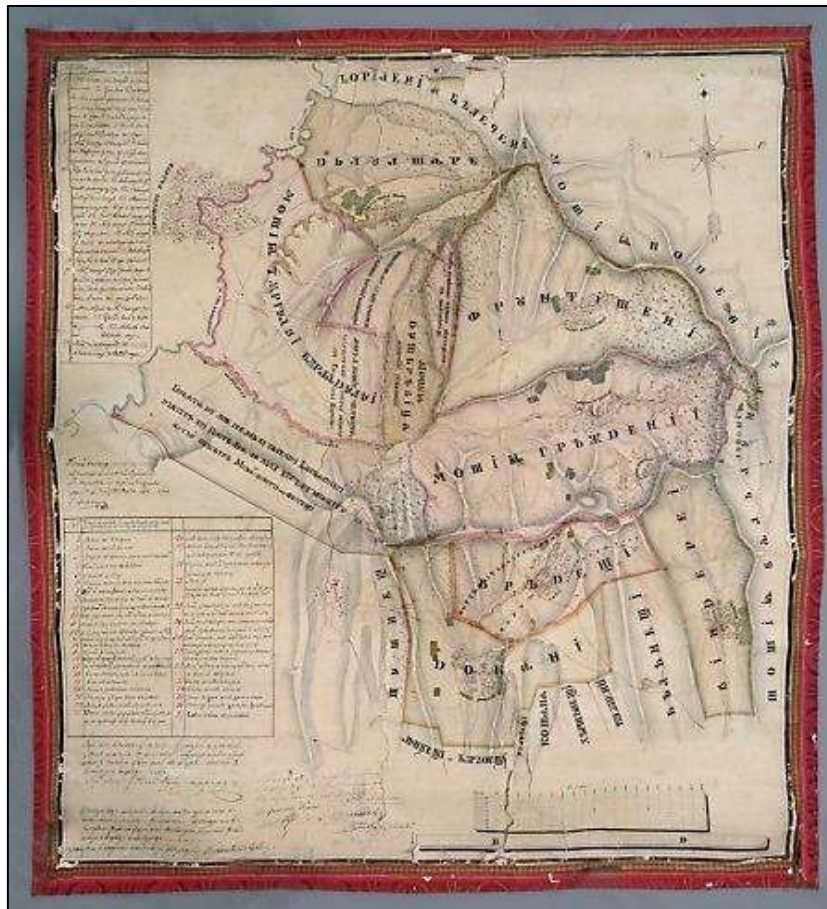
Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται: *Μπιντερέι, Φραντένι, Μπραντέστι, Ντραγιτσέι μοσία της (μονής) Αγίας Τριάδας, Ντοκάνι* και εντός των ορίων της *Αμπέλι, Ξέφωτο Νούκουλονι, Τρία δέντρα, Σίλιστεα Μιχαήλ Μπάρμπου.*

Στη συνέχεια προς τα δεξιά αναγράφεται: *Ρασιπένι, Χαρμανέστι και Κομάνα, Μπαρζουέστι, Λουτζέστι, Ιεπουρέστι, Μοβιλένι, Πλεσένι της (μονής) Ρακιτοάσα, Λόφος Γκαουνοάσα, Σουσνέστι και εντός των ορίων της, Περιοχή με πέτρα και Σίλιστε Σουσνέστι. Πιο κάτω αναγράφεται: Περιοχή που αγοράστηκε από το Σουσνέστι, Ποπέστι και Φλωρέστι.*

Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Στην κάτω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται: *Αυτός ο γεωμετρικός χάρτης σχεδιάστηκε από εμένα. Φέρντιναντ Μπράουν μηχανικός. Έτος 1819 και στα δεξιά της είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, πάνω από την οποία αναγράφεται: Κλίμακα των 1000 Ηγεμονικών Στάνζενι και από κάτω, μέσα σε πλαίσιο, Ηγεμονική Παλάμη.*²⁰⁵

40.

Γεοργε Φιήπεσκου, (Τοπογραφικό σχέδιο της σκήτης Γκραζδένι και των γειτονικών της κτημάτων), 1844, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 620 × 681, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 5 (αδημοσίευτο).

²⁰⁵ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 91, 188 και 11 (Παράρτημα).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μηχανικό του νομού Τούτοβα Γκεώργκε Φιλιπέσκου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο περιμετρικά με μεταξωτή υφασμάτινη ταινία κόκκινου χρώματος, που καλύπτει την πρόσθια και την οπίσθια πλευρά του. Αναπαρίσταται η σκήτη Γκραζδένι και τμήμα των μοσιών Ντουμπραβίτσα, Μπιντερέι, Μπραδέστι και Μπαρλάδ, που βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα. Οι μοσίες περιήλθαν στη σκήτη Γκραζδένι το 1690 και στη μονή Μύρα το 1791 και η συνολική περιοχή που κάλυπταν είχε έκταση περίπου 26.000 στρέμματα. Είναι χρωματισμένες με παραπληρωματικά χρώματα (κόκκινο και πράσινο) και το ανάγλυφο της επιφανείας τους αποτυπώνεται σχηματικά με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με τις σημειώσεις, η σχεδιάσή του έγινε με εντολή του Ηγεμονικού Συμβουλίου για εδαφική διαφορά μεταξύ της σκήτης Γκραζδένι και της μονής Φλωρέστι και επικυρώθηκε από τους χωρομέτρους και γεωμέτρους των δύο μονών και του νομού Τούτοβα.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Ζοριλένι και Μπαλετσένι, ποταμός Μπαρλάδ, Μεγάλος Λόφος, χωριό Ντεάλου Μάρε, μοσία Ποπένι, μοσία της πόλης Μπαρλάδ, Η περιοχή της γης της σκήτης Γκραζδένι από τη μοσία της πόλης Μπαρλάδ, Η περιοχή που ονομάζεται Τσεατασούια που ήταν ιδιοκτησία του Θοάδερ γιού του βόρνικου Γαβριήλ, μοσία Ντουμπράβιτσα της σκήτης Γκραζδένι, Η δωρεά του κόμησου Τσερκέζ Βιντέστι από το Μπαλομιρέστι, Φρουντισένι, χωριό Φρουντισένι, ποταμός Μπαρλάδ, ρέμα Τρεστιάνα, Η περιοχή της μοσίας της πόλης Μπαρλάδ που δόθηκε στον αγά Γκεώργκε το έτος 7207 (βυζαντινός τρόπος χρονολόγησης που αντιστοιχεί από την 1/9/1698 έως την 31/8/1699) και σήμερα αποτελεί ιδιοκτησία της Μονής Μπουρσούτσι ή Φλωρέστι, μοσία Γκραζδένι, σκήτη Γκραζδένι, χωριό Γκραζδένι, Αντωνία, μοσία Βάλεα Λούγκα, Σουσνέτσι, Ντοκάνι, Μπραντέστι, Μπραντέστι περιοχή της σκήτης Γκραζδένι, Μπραντέστι η περιοχή των ραζέσι, Μπιντερέι, χωριό Μπιντερέι, Ζοριλένι και Μπαλετσένι, Μπελντιέτσι, Κομάνα, Χαρμανέτσι και Ραζαπένι. Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή, οι οποίες αριθμούνται από το 1 έως το 24.*

No	[Δυσανάγνωστο κείμενο]
1.	Η γέφυρα του Κλεφάς στην κοιλάδα Τρεστιάνα
2.	Η περιοχή της κοιλάδας Ντουμπραβίτσα στην οποία εκβάλλει και το ρέμα Τρεστιάνα
3.	Ο λόφος στο κτήμα Τσετατσούια πάνω από την κοιλάδα Ντουμπραβίτσα.
4.	Ο σημερινός δρόμος που οδηγεί στην πόλη Μπαρλάδ.
5.	Ο παλιός δρόμος. Το απώτερο άκρο της κοιλάδας της μεγάλης Ντουμπραβίτσα. Η περιοχή των κτηνοτροφιών του Μπαλτέστι.
6.	Το τέλος της κοιλάδας Μπαλομιρέστι.
7.	Το απώτερο άκρο της κοιλάδας Μπαρλάδ και ο δρόμος προς το Φαλτσέι. Ο δρόμος από το Φρουντιτσένι προς το Μπαρλάδ.
8.	Η λίμνη Μπαντράνου στον βάλτο των Μπαλομιρέστι.
9.	Πέτρα που βρίσκεται κάτω από το ξέφωτο.
10.	Η κοίτη του ποταμού Μπαλομιρέστι κάτω από τη λίμνη Μπατράνου.
11.	Η ράχη του λόφου από την ανατολική πλευρά.
12.	Το σημείο της πέτρας στο λαγκαδί της μικρής Ντουμπραβίτσα.
13.	Το σημείο της πέτρας στα όρια των εκτάσεων που ξεκινούν από το λόφο του Πάσκου.
14.	Ο λόφος του Πάσκου. Ο δρόμος από τις εκβολές της Τρεστιάνα. Το σημείο της πέτρας μεταξύ του Μεγάλου Δρόμου από το Γκραζδένι και του δρόμου από τις εκβολές της Τρεστιάνα.
15.	Η περιοχή της φάρμας Τσινμπάλα στην οποία βρίσκεται και ένα χωράφι. Η ράχη του λαγκαδιού που ονομάζεται Σαπατούρα της Πόλης.
16.	Ο παλιός δρόμος που έρχεται από [...].
17.	Ο λόφος της Σαπατούρα του Μεγάλου Λόφου. Τα σύνορα του έτους 7200. (βυζαντινή μέθοδος χρονολόγησης που αντιστοιχεί από την 1/9/1691 έως τις 31/8/1692), ιδιοκτησία του Μεγάλου Λόφου.
18.	
19.	
20.	
21.	
22.	
23.	
24.	

Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 2000 στάνζενι, με τη σημείωση 1 τσολ = 300, κάτω από την οποία αναγράφεται μέσα σε πλαίσιο *H*(γεμονική) *Π*(αλάμη). Στη μέση της αριστερής πλευράς του σχεδίου αναγράφεται: *Οι μετρήσεις του σχεδίου αυτών των μοσιών έγιναν από εμένα τον υπογεγραμμένο μηχανικό του νομού Τούτοβα με διαταγή του Ηγεμονικού Συμβουλίου της Κάτω Χώρας με τον αριθμό 4975. Σεπτέμβριος 1844. Γ. Φιλιπέσκου* (η υπογραφή του). Κάτω από την σημείωση βρίσκεται δεύτερος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές από το 1 έως το 37 που αντιστοιχούν στα σημεία της συνοριακής γραμμής της μοσίας.

№	Πίνακας με τα σημάδια που εμφανίζονται σε αυτόν τον χάρτη για τα σύνορα του Γραζδένι και των ενωμένων σίλιστι.		
1.	Γέφυρα του Κλεφάς	24	Οι υπόλοιπες δύο πέτρες στις πλαγιές του Σουσνέστι.
2.	Κορυφή που ονομάζεται Χόλμου:	25	Λόφος στη ράχη του λόφου της Τρεστιάνα πάνω από το Μποτατσιούνι στον αριθμό 29.
3.	Οι ράχες και ο παλιός δρόμος των Ομπαρσένι.	26	Δρόμος που ονομάζεται του Γσιορτολόμ, σύνορο μεταξύ Γκραζδένι και Μπραδέστι.
4.	Το δρομάκι από τον λόφο της Αντωνίας	27	Ξέφωτο
5.	Λόφος στη ράχη	28	Η περιοχή της Τρεστιάνα στην οποία εκβάλλει ο ποταμός Μπαρλάδ και χτίστηκε ο μύλος του Θοάδερ.
6.	Ο λόφος της Αντωνίας από τον οποίον ξεκινά το δρομάκι.	29	Η περιοχή που ονομάζεται Μποτατσιούνε που συναντά το σύνορο της μονής Γκραζ-
7.	Μεγάλος δρόμος της Ρεάσκα και η ράχη του Ποπένι.		
8.	Τα ξέφωτα του Ντραγομίρ και του Σταν στο Ποπένι.		

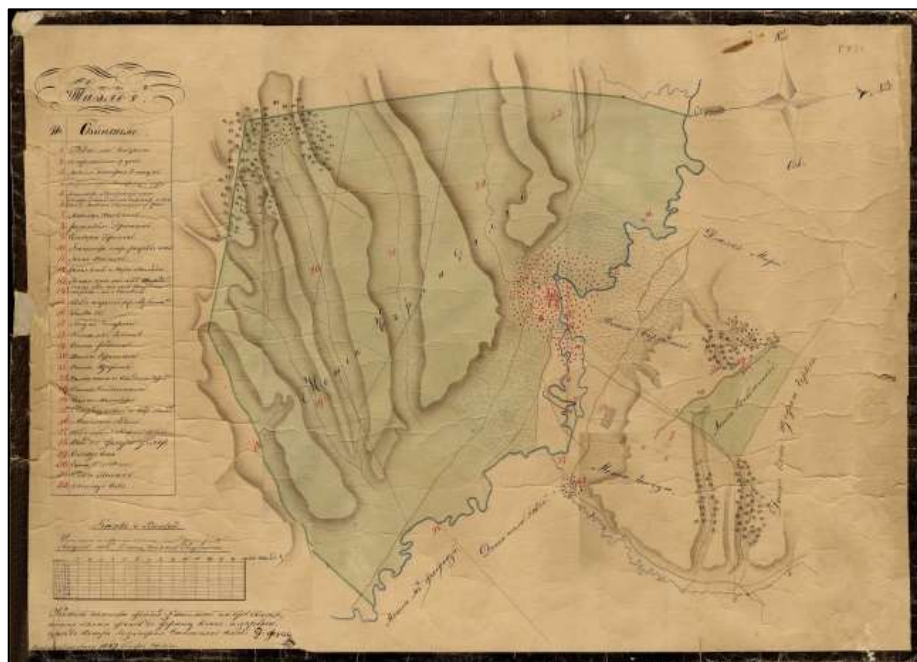
9.	Ράχη του λόφου που συναντά τη ράχη της Αντωνίας στον αριθμό 6.		δένι σύμφωνα με το έγγραφο του έτους 7207 (βυζαντινή μέθοδος χρονολόγησης που αντιστοιχεί μεταξύ 1/9/1698-31/8/1699).
10	Βουρ σε δέντρο, γωνιά της μοσίας Γκραζδένι με Μπιντερέι.	30	Βαδούλ Γκεονόιουλουι, που βρίσκονταν κάποτε οι μύλοι της (μοσίας) Φλωρέστι των καλόγερων.
11	Πέτρες μεταξύ Γκραζδένι και Μπιντερέι.	31	Η ράχη του λόφου που συναντά το σύνορο της μονής Μπουρσουότσι.
12	Η περιοχή που περιφράξε ο λογοθέτης Δημήτριε Καντακουζηνό.	32	Η περιοχή πάνω από τον λόφο που υπήρχαν καρυδιές, όπως έδειξαν κάποιοι ηλικιωμένοι άνθρωποι.
13	Η γωνιακή πέτρα από την πλευρά των Μπιντερέι και προς Γκραζδένι.	33	Κοιλάδα που ονομάζεται Μποτετσιούνεα
14	Ξέφωτο Καρλίτζι και Λακούσορ	34	Κοιλάδα που ονομάζεται της Φλαμουριάς
15	Δρόμος προς Μπιντερέι	35	Λόφος που ονομάζεται Μεγάλος Λόφος
16	Η γωνιακή πέτρα των Μπραδέστι και Μπαλανέστι στις πλαγιές του Μπιντερέι.	36	Ξέφωτο στην πλαγιά του λόφου της Τρεστιάνα
17	Το ρέμα Μπραδέστι μεταξύ της περιοχής της μονής και των ραζέσι.	37	Χωριό που ήταν γνωστό ως Μπουρσουκάνι
18	Κοιλάδα Μέζου που υπάρχει και μια πηγή. Αμπέλι Μουντεάνουλουι		
19	Το σημείο που βρίσκεται η ρίζα της φτελιάς.		
20	Η πέτρα στις εκβολές της κοιλάδας του Μπόγιου.		
21	Μπόγιου.		
22	Σημείο με ρίζες		
23	Δύο πέτρες στις πλαγιές του Σουσνέστι, που μάλλον σηματοδοτούν την κάτω γωνία του Μπραδέστι.		

Στην κάτω αριστερή γωνία υπάρχουν δύο σημειώσεις. Στην πάνω αναγράφεται: *Έτος 1851, Μαΐου 19, έπειτα από τη σημερινή συμφωνία, εγκρίθηκε αυτό το γεωμετρικό σχέδιο που είναι σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής και με τη σημερινή ιδιοκτησία [...] [...]. Ο χωρομέτρης της μοσίας Γκραζδένι ταγματάρχης Παναϊότι (η υπογραφή του) και στην κάτω: Όσον αφορά τις περιφράξεις προς την πλευρά της μοσίας Τρεστιάνα, η οποία ήταν γνωστή ως Μπουρσουκάνι και (του κτήματος) Αντωνία της μοσίας Γκραζδένι, βρέθηκαν σύμφωνες με την ακριβή κατάσταση της περιοχής και τη σημερινή ιδιοκτησία και επικυρώνεται. Ο χωρομέτρης της Μονής Φλωρέστι (δυσανάγνωστη υπογραφή). Τέλος, δεξιά από τις δύο σημειώσεις αναγράφεται: Το παρών σχέδιο επικυρώθηκε, αφού εγκρίθηκε από γεωμετρική άποψη και βρέθηκε σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής. 1851 Μαΐου 19. Μπάνος Γκάνε (οι υπογραφές του Γκάνε και του Ν. Σερμπάνοβιτς) Ν. Σερμπάνοβιτς, γεωμέτρης του Νομού Τούτοβα. Τέλος, στην πίσω πλευρά του σχεδίου είναι γραμμένη στα Ελληνικά η σημείωση: *Χάρτα τοῦ μοναστηριοῦ Ρακιτόσης διὰ τήν μουσίαν Ταλκίτζι =1842: =*²⁰⁶*

²⁰⁶ Πρόκειται για λάθος του γράφοντος της σημείωσης, ο οποίος αποδίδει την αναπαράσταση του σχεδίου στη μονή Ρακιτοάσα. *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 7, 84, 181 και 12 (Παράρτημα).

41.

Franz Kühnel, <Τοπογραφικό σχέδιο της περιοχής γύρω από την πόλη Μπαρλάδ>, 1847, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 554 × 768, Ρουμανικά, αρ. κατ. PX 39 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μηχανικό Φραντζ Κούχνελ. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της μοσίας γύρω από την πόλη Μπαρλάδ και οι γειτονικές μοσίες της σκήτης Γκραζδένι. Η μοσία Μπαρλάδ βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας, περιήλθε στη σκήτη Γκραζδένι το 1791 και είχε έκταση περίπου 1475 στρεμμάτων. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα χωριά, οι δρόμοι και τα ποτάμια της και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα δεξιά. Σύμφωνα με σημείωση στο σχέδιο, αποτελεί αντίγραφο άλλου σχεδίου του ίδιου τοπογράφου.

Η περιοχή της μοσίας οριοθετείται με πράσινη γραμμή στα δυτικά, νότια και νοτιοανατολικά και τον ποταμό Μπαρλάδ (δεν αναγράφεται η ονομασία του στο σχέδιο) στα βόρεια και βορειοανατολικά. Είναι χρωματισμένη με πράσινο χρώμα και εντός αυτής αναγράφεται: *Μοσία του Μπαρλάδ* και οι αριθμοί από το 16 έως το 23 που αφορούν σε περιοχές, οι ονομασίες των οποίων είναι καταγεγραμμένες κατά αντιστοιχία στον παραπάνω πίνακα. Εκτός των ορίων της μοσίας, από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *Μεγάλος Λόφος, Μοσία Γκραζδένι, Μοσία Τσετατσούια* (καλυμμένη με

πράσινο χρώμα), *Μοσιά του Μπαρλάδ, Δωρεά του κόμισου Στεφάν Τσερκέζ, Μοσιά της Μονής Φλωρέστι και Δωρεά του αγά Γκεώργκε*. Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται η λέξη *Μπαρλάδ* εντός διακοσμημένου πλαισίου και κάτω από αυτήν είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

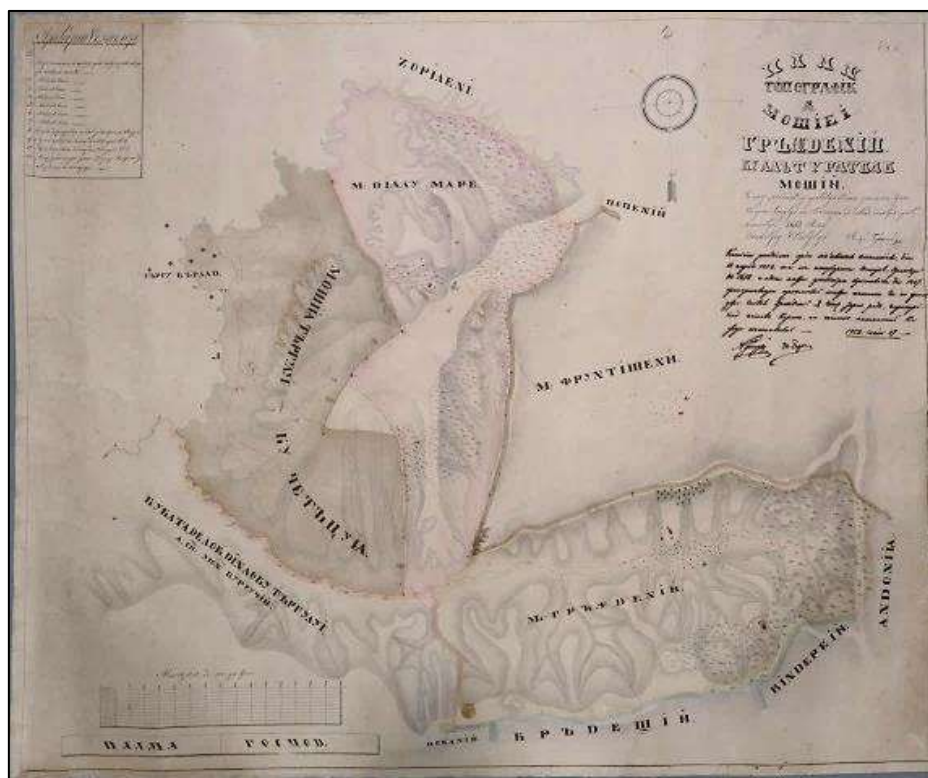
№	Αντικείμενα
1.	Γέφυρα
2.	Η κάτω πλευρά της Τρεστιάνα
3.	Ο λόφος που είναι το σύνορο της (μοσιάς) Τσετατσούια
4.	Πέτρα από τις πηγές της Μεγάλης Ντουμπραβίτσα
5.	Το σημείο της πέτρας στη Μικρή Ντουμπραβίτσα
6.	Η πέτρα στην άκρη των εκτάσεων που ξεκινούν από τον λόφο του Πάσκου
7.	Ο λόφος του Πάσκου
8.	Διασταυρώσεις του δρόμου
9.	Σεκατούρα της πόλης
10.	Η πλευρά της πέτρας στα ανατολικά των καρυδιών
11.	Το σημείο της καρυδιάς
12.	Ο παλιός μύλος του βόρνικου Παλάδη
13.	Η περιοχή που βρέθηκε [tarampoi (:)]
14.	Η περιοχή που βρέθηκε [tarampoi (:)], [taras (:)] και υδατοφράκτης
15.	Μύλος που ανήκε στον λογοθέτη Γκαλεάνου.
16.	Ο βάλτος Όι
17.	Το πηγάδι Τσιοκαρλίεϊ
18.	Κοιλάδα Ηλές
19.	Κοιλάδα Ρέδιου
20.	Κοιλάδα του Κράγκουλ
21.	Κοιλάδα Τσάρινα
22.	Κοιλάδα Σεάκα, που έρχεται από το Περλένι
23.	Κοιλάδα του Σοχοδάλες
24.	Ο κήπος της μονής
25.	Ο σημερινός μύλος του βόρνικου Παλάδη
26.	Ο μαχαλάς Ποδένι
27.	Μύλος που ανήκε στον γιό του βόρνικου Γαβριήλ
28.	Βαδούλ Φλωρέστι
29.	Παλαιά σίλιστε
30.	Φάρμα

31.	Φάρμα του Πάσκου
32.	Παλαιά σίλιστε

Στην πάνω δεξιά γωνιά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με την αναγραφή των τεσσάρων σημείων του ορίζοντα. Στην κάτω αριστερή γωνία, κάτω από τον επεξηγηματικό πίνακα αναγράφεται: *Χάρτης της πόλης Μπαρλάδ, πιο κάτω: [...] [...] Αύγουστος 1813. Φραντς Κούχνελ Μηχανικός* (πιθανόν αναφέρεται στο αρχικό σχέδιο από όπου προήλθε το παρόν αντίγραφο), παρακάτω είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1500 στάνζενι και κάτω από αυτήν αναγράφεται η σημείωση: *Αυτό το αντίγραφο βρέθηκε σύμφωνο με το πρωτότυπο σχέδιο του Φραντς Κούχνελ και επικυρώθηκε από τον δημόσιο μηχανικό, καμινάριο* (δυσανάγνωστη υπογραφή). *Το αντίγραφο έγινε στις 1847 Ιανουαρίου 20.*²⁰⁷

42.

Аликсандер фон Баиарди, ПЛАН ТОΠΟΓΡΑΦΙΚ Α ΜΟΨΙΕΪ ΓΡЪЖДЕ-ΝΙΗ..., 1852, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 669 × 802, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 6 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον δημόσιο γεωμέτρη Αλεξάντερ φον Μπαϊαρδή. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδρα-

²⁰⁷ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 92, 190 και 12 (Παράρτημα).

ρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της σκήτης Γκραζδένι με τις μοσίες και τα όμορα κτήματα. Οι μοσίες αποκτήθηκαν το 1690, ενώ η μοσία Μπαρλάδ το 1791 και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 26.000 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, η πόλη Μπαρλάδ, οι δρόμοι και τα ποτάμια της και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με σημείωση που φέρει, σχεδιάστηκε με εντολή του υπουργείου δικαιοσύνης για εδαφική διαφορά μεταξύ της σκήτης Γκραζδένι και του κράτους και είναι επικυρωμένος από τους χωρομέτρους και γεωμέτρους της επιτροπής που τον εξέτασαν. Επίσης, στον χάρτη υπάρχουν αναφορές για παλαιότερο τοπογραφικό σχέδιο της περιοχής, το οποίο σχεδιάστηκε το 1813.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: Ζοριλένι, Μ(οσία) Ντεάλου Μάρε (Μεγάλος Λόφος), Πόλη Μπαρλάδ, Ρέμα Τρεστιάνα, Ποταμός Μπαρλάδ, Μοσία της πόλης με Τσετατσούια, Ποπένι, Μ(οσία) Φρουντισένι, Περιοχή της γης της Ιεράς Μονής Μπουρσούτσι από τη μοσία της πόλης, Μ(οσία) Γκραζδένι, σκήτη Γκραζδένι, Ντοκάνι, Μπραδέστι, Βιντερέι και Αντωνία. Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

Επεξήγηση σημάτων	
№	
1	Η περιοχή στην πάνω πλευρά της σκήτης που φαίνεται
"	ότι υπάρχει σκαμμένος λόφος –
2	Παλιός λόφος. –
3	Παλιός λόφος. –
4.	Παλιός λόφος. –
5.	Παλιός λόφος. –
6.	Παλιός λόφος. –
7.	Παλιός λόφος. –
8.	Η διασταύρωση του δρόμου που σημειώνεται στην οριοθέτηση του Τσετατσούια.
9.	Σημείο που καταγράφεται στο σχέδιο του 1813 με τον αριθμό 10.
10.	Σημείο που καταγράφεται στο σχέδιο του 1813 με τον αριθμό 11.
11.	Το σημείο που υπήρχε η γέφυρα του Κλεφάς,
"	σύμφωνα με τη σκήτη. –

Στην πάνω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με την αναγραφή του βορρά και του νότου. Στην πάνω δεξιά γωνία του αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα ο τίτλος: *ПЛАН ТОΠΟΓΡΑΦΙΚ Α ΜΟΨΙΕΙ ΓΡЪЖДЕНІΗ ΚΥ, АЛЪТΥРАТЕЛЕ ΜΟΨΙΗ* (Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Γκραζδένι και των γειτονικών της μοσιών). Πιο κάτω αναγράφεται με επισευρμένη γραφή: *Η σχεδίασή του έγινε σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής και τη σημερινή ιδιοκτησία, από τον υπογεγραμμένο 1852. Ιούνιο Ο δημόσιος Γεωμέτρης Α(λεξάντερ) φον Μπαϊαρδή.* Πιο κάτω είναι γραμμένη δεύτερη σημείωση: *Η Επιτροπή που διορίστηκε με υψηλή διαταγή του Υπουργείου Δικαιοσύνης της 18ης Απριλίου 1852, με τον αριθμό 1678, για να εφαρμόσει τις δικαστικές αποφάσεις του 1847 που αφορούν στη διένεξη μεταξύ της Σκήτης Γραζδένι και του κράτους, ενέκρινε τον χάρτη και τον βρήκε σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση του χωραφιού. 1852 Ιουνίου 17.* (δύο δυσανάγνωστες υπογραφές). Τέλος, στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 200 στάνζενι, πάνω από την οποία αναγράφεται *Κλίμακα των 200 (στάνζενι) το ένα τσολ* και κάτω εντός πλαισίου *Ηγεμονική Παλάμη.*²⁰⁸

Σκήτη Κράνιτσι

Η σκήτη βρισκόταν στον νομό Πούτνα της Μολδαβίας και ιδρύθηκε από τον Ηλία Καταρτζίου, ο οποίος την αφιέρωσε στη μονή Μύρα. Το 1756 βρισκόταν σε παρακμή και ο παχάρνικος Κωνσταντίνος Μπολς την αφιέρωσε στη μονή Βατοπεδίου για να μην εγκαταλειφτεί. Στα τέλη του 18ου αιώνα αποτελούσε εξάρτημα της μονής Γκόλια, η οποία την παραχώρησε και πάλι στη μονή Μύρα. Τελικά έμεινε εγκαταλελειμμένη από το 1812 έως το 1934, που αναστηλώθηκε από το ρουμανικό κράτος και διατηρείται σε καλή κατάσταση μέχρι σήμερα.²⁰⁹

²⁰⁸ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 7, 88, 185 και 12 (Παράρτημα).

²⁰⁹ *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ιστορία - Τέχνη*, ό.π., σ. 91-92 (Φλορίν Μαρινέσκου).

43.

Φοτακί Φουλчер, (Τοπογραφικό σχέδιο της σκήτης Κράινιτσι (1)), 1815, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 437 × 578, Ρουμανικά, αρ. κατ.: ΡΧ 14 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Φοτάκη Φούλτζερ. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της σκήτης Κράινιτσι, που είχε έκταση περίπου 11.558 στρέμματα και τα όμορα κτήματα. Απότυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και οι δρόμοι της και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Σύμφωνα με τις σημειώσεις που φέρει, σχεδιάστηκε με «ηγεμονική εντολή» για εδαφικές διαφορές μεταξύ της σκήτης Γκραζδένι, της μοσίας Ποϊενάρι και ιδιοκτησίας που ανήκει στον σπαθάριο Πετράκη Στούρζα και είναι επικυρωμένος από δύο κρατικούς χωρομέτρους και μηχανικούς.

Από την ανατολική προς τη δυτική πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται: *Μοσία Σερμπανέστι, Ραδατσινέστι, Γκαλέστι των ραζέσι* (η περιοχή είναι καλυμμένη με πορτοκαλί χρώμα) και εντός αυτής *Λάκκος, 464, κοιλάδα Ντανίλα, νεκροταφείο, πέτρα και 500*. Κάτω, *Μοσία Σάρμπι*, πιο δεξιά: *Μοσία Κράινιτσι* και

εντός αυτής, *Κοιλάδα του Ντανίλα, 1660, κοιλάδα Τσιοάρα, 1570, κοιλάδα Ντραγκάικα, κοιλάδα Λεσπέζι, Η σκήτη που χτίζεται, Ιάζου, ρέμα Πολοτσίν, Βάλτος Μπαλανεάσα, πηγάδι, ρέμα Κοδιτσοάια, 1410 και Κιόριλε. Πιο δεξιά, 2200, Μοσία Ποϊενάρι του λογοθέτη Κωνσταντίν Μπαλς και από κάτω, Μοσία Σισκάνι: Παλαιό Αζούδ. Στο περιθώριο του σχεδίου, προς τη βόρεια πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται: *Η παλάμη της Μοσίας Κράνιτσι και στην ανατολική πλευρά της: Η παλάμη με την οποία έγινε η μέτρηση των εμβαδών των ραζέσι. Στην πάνω πλευρά του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Στη πάνω δεξιά γωνία βρίσκονται δύο πλαίσια, το ένα κάτω από το άλλο εντός των οποίων αναγράφεται:**

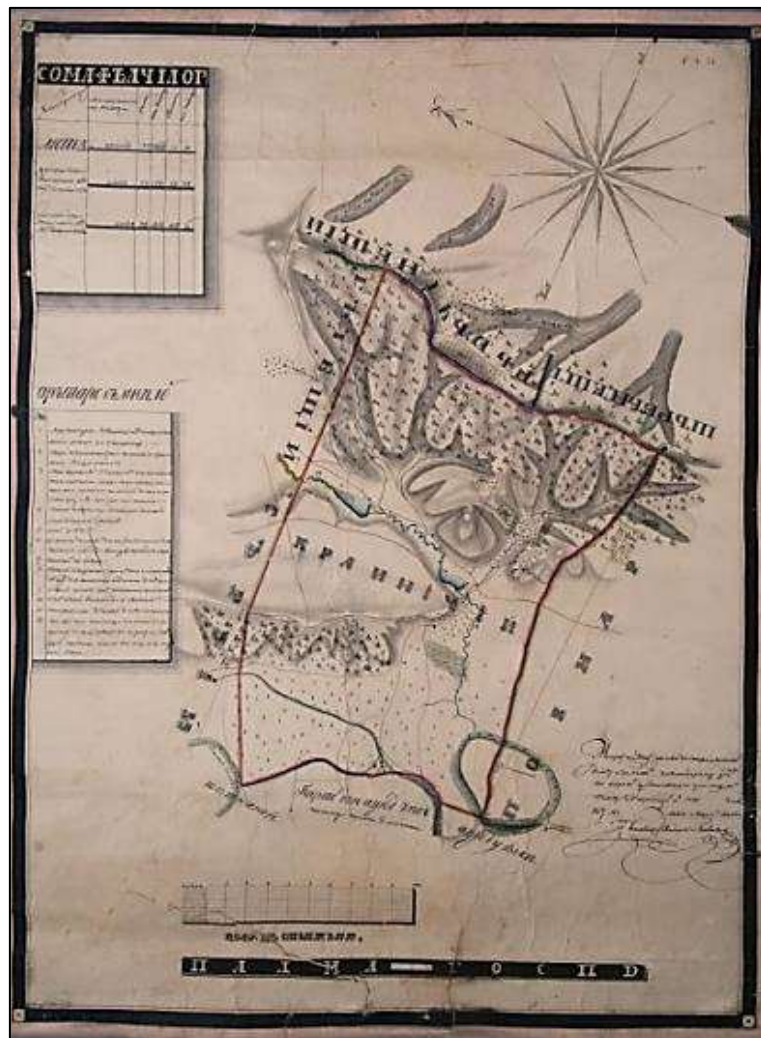
*Η μονή που σημειώνεται στο
σχέδιο της μοσίας Κράνιτσι που
σήμερα ονομάζεται και Χωριό
Λέσπεζι από τον αρχιμανδρίτη
Ζαχαρία της Ιεράς Μονής
Μέρας: έτος 1814:
Αυγούστου 30 =.*

1. Αριθμός ένα, η διένεξη με τον σπαθάριο Πετράκη Στουρτζα στη γωνία της μοσίας = η δυτική άκρη, άνω όριο όπου δόθηκαν 140 στάνζενι, περιφράξη της μοσίας με το κτήμα Σάρμπι.
2. Αριθμός δύο, η πέτρα από τη ράχη του λόφου με 12 στάνζενι πάνω στο Σέρμπι που παραμένει πάνω από τη γραμμή = δέκα στάνζενι.
3. Στη μονή ή στον ναό παρέμειναν 25 στάνζενι πάνω από το Σάρμπι και η γραμμή περνά πάνω από την πλαγιά της χαράδρας Ντραγίτσι.
4. Η (μοσία) Κράνιτσι παραχωρεί στο κτήμα Γκαλέτσι των ραζέσι 140 (τετραγωνικά) στάνζενι μετρημένα με τη μονάδα των ηγεμονικών στάνζενι (ισούνται με 160 κοινά στάνζενι) από την πέτρα που βρίσκεται στη λίμνη Πόρκου-λουι και από κάτω στον λόφο μέχρι το τέλος του φαραγγιού.
5. Η ράχη του λόφου από κάτω μέχρι το Ρακιτσέλε 130 στάνζενι, τα οποία παραχωρεί η Κράνιτσι στους Ποϊενάρι στο ανατολικό άκρο.
6. Το σημείο της διένεξης για το κάτω άκρο 230 στάνζενι όπου οι Ποϊενάρι είχαν περιφράξει τα εδάφη της Κράνιτσι βρίσκεται στην πέτρα που βρέθηκε στην κοιλάδα.
7. Η περιοχή που βρίσκεται η μοσία Κράνιτσι, που είχε περιφράξει στα εδάφη της Ποϊενάρι, στη δυτική άκρη στον βάλτο Γκαρμάτσιου.
8. Επίσης από πάνω προς τη βόρεια ακτή και από τα δυτικά μέχρι την άνω γραμμή. Και αυτό το σχέδιο είναι σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση της περιοχής όσον αφορά τις μετρήσεις και τα όρια και το υπέγραψε 1815 Ιανουαρίου 10 (δυσανάγνωστη υπογραφή) μηχανικός.

Στην κάτω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1100 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Η παλάμη σύμφωνα με την οποία μετρήθηκε το εμβαδόν των ραζέσι*. Τέλος, στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται: *Με υψηλή ηγεμονική διαταγή παρευρίσκομαι και εγώ, ο χωρομέτρης, στη μέτρηση της μοσίας Κράινιτσι. Υπέγραψα επειδή ο χάρτης που σχεδιάστηκε από τον μηχανικό Φωτάκη (Φούλτζερ) βρέθηκε σύμφωνος με την ακριβή κατάσταση της μοσίας Κράινιτσι (δυσανάγνωστη υπογραφή) σερδάρης, 1815 Ιανουαρίου 10.*²¹⁰

44.

Καλιστρατ Σβιδερκίι, (Τοπογραφικό σχέδιο της σκήτης Κράινιτσι (2)), 1839, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 459 × 613, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 21 (αδημοσίευτο).

²¹⁰ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 8, 94, 191 και 13 (Παράρτημα).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον πληρεξούσιο μηχανικό χωρομέτρη του ειρηνοδικείου του νομού Τεκούτσι Καλιστράτ Σβιδέρσκι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της σκήτης Κράινιτσι, που είχε έκταση περίπου 11.558 στρέμματα και οι γειτονικές μοσίες και κτήματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και οι δρόμοι της και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Σύμφωνα με τις σημειώσεις που φέρει, σχεδιάστηκε λόγω εδαφικών διαφορών της σκήτης Κράινιτσι με τους ιδιοκτήτες των όμορων κτημάτων και επικυρώθηκε από τον μηχανικό χωρομέτρη του Ειρηνοδικείου του νομού Τεκούτσι.

Η περιοχή της σκήτης Κράινιτσι είναι οριοθετημένη με κόκκινη γραμμή και εντός αυτής αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Ρέμα του Στόιαν, Κοιλάδα Πολοτσίν, Κοιλάδα Κακάτα, Κοιλάδα Τσιοάρα, Χαράδρα Ντραγάικα, Κοιλάδα Λεσπέζι, Χωριό Λεσπέζι, Κράινιτσι, Η ρίζα της βελανιδιάς, Λόφος Κιόσα, ρέμα Κοδιτσοάια και Χωριό Γκαλέτσι*. Έξω από τα σύνορα της οριοθετημένης περιοχής της σκήτης αναγράφεται: πάνω *Σαρμπανέστι και Ραντασινέστι*, αριστερά, *Γκαλέτσι και Σάρμπι*, κάτω *Κοιλάδα Ντανίλα, Σισκάνι, Περιοχή από το Αζούδ που ονομάζεται Σισκάνι και αποτελεί ξεχωριστή ιδιοκτησία και Παλαιό Αζούδ και δεξιά Ποενάρι, Βάλτος Μπαλανεάσα, Περιοχή με μηλιές, Αμπέλι και Λίμνη με ρακιτσέλε*. Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας εντός του οποίου αναγράφεται η έκταση της περιοχής Λέσπεζι.

Σύνολο των φάλτσι					
Τα ονόματα των σίλιστι	Το σύνολο των τετραγωνικών στάνζενι	Φάλτσι	Τετραγωνικά στάνζενι	Πραζίνι	Τετραγωνικά στάνζενι
Λέσπεζι	2.752.069	955	1669	46	13
Η περίφραξη του Αλεξάνδρου Μπαλς από την πλευρά του κτήματος Ποϊενάρι	212.002	73	1760	48	32

Η περίφραξη της Αικατερίνης Στούρτζα από την πλευρά του κτήματος Σάρμπι	64.658	22	1298	47	6

Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με αναγραφή των τεσσάρων σημείων του ορίζοντα. Στην αριστερή πλευρά βρίσκεται δεύτερος πίνακας, με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

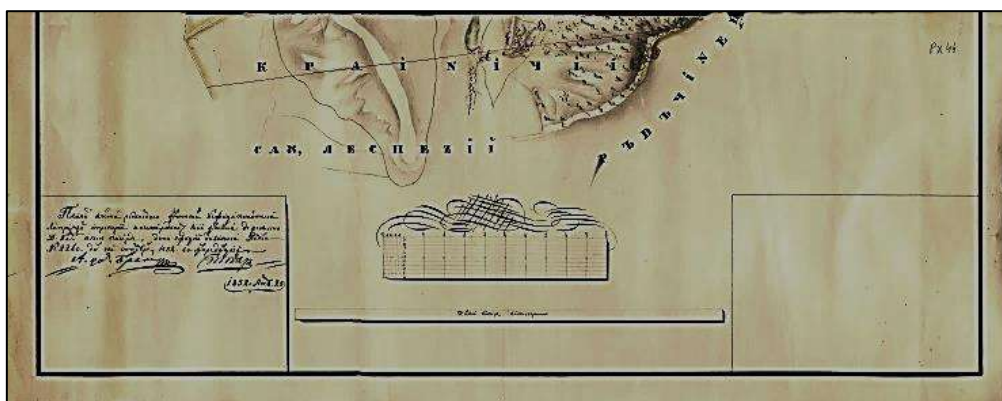
Επεξήγηση σημάτων	
1	Η λίμνη με Ρακισελε για την οποία κατέθεσαν στο δικαστήριο οι χωρομέτρες του κτήματος Λέσπεζι και Ποϊενάρι
2	Πέτρα που χωρίζει το Κράνιτσι από το κτήμα Γκαλέστι των ραζέσι
3	Η λίμνη Πόρκουλοι για την οποία αναφέρεται στα έγγραφα του κτήματος Λαργασάνι ότι αποτελεί κοινό όριο τεσσάρων κτημάτων. Το κτήμα Λαργασάνι βρίσκεται πάνω από το κτήμα Ραδατσινέσι και απαιτεί (;) να γίνει δικό του.
4	Η πέτρα (οροθέσιο) που αναφέρει ο χωρομέτρης ότι τοποθέτησε στον λόφο του Μουντεάνου
5	Χαράδρα Ντραγάικα
6	Το νεκροταφείο της σκήτης, το οποίο έπειτα από συμφωνία έμεινε με (έκταση) 25 στάνζενι στο σύνορο του Κράνιτσι.
7	Η βελανιδιά με Βοουρ
8	Πέτρα που χωρίζει το Σισκάνι και την περιοχή του Αζούδ, που σήμερα ονομάζεται Σισκάνι.
9	Περιοχές που δημιουργήθηκαν μετά από την οριοθέτηση του Κράνιτσι
10	Το πέρασμα από τις εκβολές της Μπαλανεάσα και του
11	Γκαρμάτσιου
12	Η περιοχή με τις μηλιές, η οποία φαίνεται στη οριοθέτηση. Αμπέλι μέσα από το οποίο πέρασε ο χωρομέτρης και τοποθέτησε πέτρα και βουρ, αλλά δεν βρέθηκε ούτε η πέτρα ούτε το βουρ.

Στη δεξιά πλευρά αναγράφεται: *Μετρημένο και χαρτογραφημένο σύμφωνα με την ακριβή κατάσταση της περιοχής από τον υπογεγραμμένο πληρεξούσιο μηχανικό χωρομέτρη του ειρηνοδικείου του νομού Τεκούτσι. Σχεδιάστηκε το έτος 1839 με τον αριθμό 1840, Απρίλιος Καλιστράτ Σβιντέρσκι γεωμέτρης (η υπογραφή του). Τέλος, στην κάτω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης*

των 1000 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: Ένα τσολ = 250 και πιο κάτω, εντός πλαισίου, *Ηγεμονική Παλάμη*.²¹¹

45.

Αγνώστου, (Τοπογραφικό σχέδιο μουσίας της σκήτης Κράινιτσι), 1852, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 246 × 635, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 44 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και σχεδιασμένο από τοπογράφο. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και αναπαριστά την περιοχή της σκήτης Κράινιτσι με τις μουσίες και τα όμορα κτήματα. Δεν σώζεται ολόκληρο και παρά το ότι οι πληροφορίες για τη χαρτογραφημένη περιοχή που αναπαριστά είναι ελλιπείς παρατηρούμε ότι το ανάγλυφο της περιοχής αποτυπώνεται σχηματικά με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός. Σύμφωνα με χειρόγραφη σημείωση που φέρει, σχεδιάστηκε με διαταγή του Ηγεμονικού Συμβουλίου, βάση παλαιότερου σχεδίου που είχε σχεδιαστεί την ίδια χρονιά, εξαιτίας εδαφικών διαφορών γύρω από την περιοχή της σκήτης.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: *Κράινιτσι ή Λεσπέζι, ρέμα Πολοτσίν, αμπέλι* (σε δύο σημεία) και *Ραδατσινέστι*. Στην κάτω αριστερή γωνία του σχεδίου βρίσκεται πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο είναι σύμφωνο με την ακριβή κατάσταση του κτήματος και σχεδιάστηκε, έπειτα από έγκριση του προηγούμενου σχεδίου, εκείνου του γεωμέτρη Αλέκου Μπαϊαρδή, ύστερα από διαταγή του Ηγεμονικού Συμβουλίου, αρ. 2260. την πρώτη Οκτωβρίου 1852. Επικυρώνεται Α. [...] (δύο δυσανάγνωστες υπογραφές) 1852=Νοέμβριος 28. Στο μέσο της κάτω πλευράς είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, πάνω από την οποία είναι σχεδιασμένο διακοσμητικό γεωμετρικό σχέδιο. Κάτω*

²¹¹ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 8, 96, 193 και 13 (Παράρτημα).

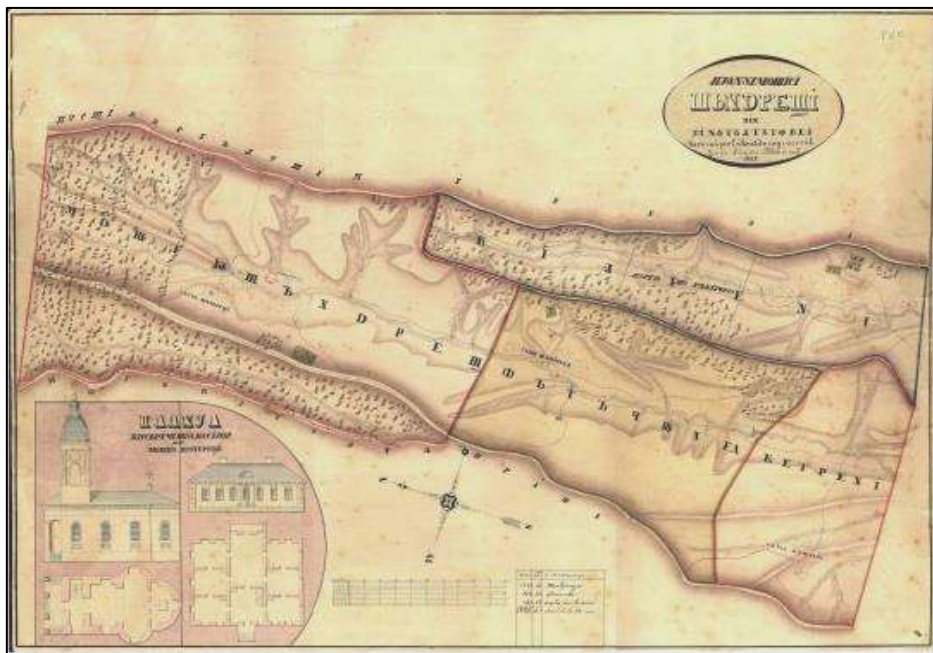
από την κλίμακα αναγράφεται εντός πλαισίου: *Η παλάμη που χρησιμοποιήθηκε στις μετρήσεις και τέλος, στη δεξιά γωνία του σχεδίου βρίσκεται κενό πλαίσιο.*²¹²

Σκήτη Φατατσιούνι

Η σκήτη βρισκόταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας. Κτίστηκε γύρω από τον ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου που χρονολογείται στα μέσα του 17ου αιώνα. Το 1711 πυρπολήθηκε από τους Τατάρους και ερημώθηκε, το 1752 επισκευάστηκε από τον χατμάνο Ιωάννη Μπογκδάν και το 1784 οι ανιψιοί του, Δημητράκης και Γεώργιος, την αφιέρωσαν στη μονή Βατοπεδίου μαζί με τη σκήτη Γκαλμπένι που βρισκόταν στον νομό Τεκούτσι και τη σκήτη Κιλιένι που βρισκόταν στον νομό Τούτοβα.²¹³

46.

Georgie Filipesco Dubca, ΠΛΑΝΥΛ ΜΟΨΙΕΪ ΨΕΝΔΡΕΪΪ ..., 1855, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 536 × 772, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 13 (Φλορίν Μαρινέσκου, *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση-Ιστορία-Τέχνη*, τ. Α', ό.π., σ. 621).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Γκεώργκιε Φιλιπέσκο Ντούμπσα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδρασμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται τμήμα της μοσίας

²¹² *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 8, 98, 196 και 13 (Παράρτημα).

²¹³ *Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση - Ιστορία - Τέχνη*, ό.π., σ. 96 (Φλορίν Μαρινέσκου).

Σαντρέστι, που είχε έκταση περίπου 8900 στρέμματα και ανήκε στη μονή Ρακιτοάσα και οι μοσίες Φατατσιούνεα, Κετρένι και Κιλιένι (η οποία είχε έκταση περίπου 1696 στρέμματα) που ανήκαν στη σκήτη Φατατσιούνι. Σύμφωνα όμως με τις σημειώσεις στο σχέδιο, οι μοσίες αυτές το 1855 ανήκαν στη μονή Ρακιτοάσα. Οι μοσίες βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας και η συνολική τους έκταση ήταν περίπου 28.805 στρέμματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, η κάτοψη του καθολικού και ενός κτίσματος της μοσίας Σαντρέστι. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.²¹⁴

Εντός της περιοχής της μοσίας αναγράφονται: *Μοσία Σαντρέστι, χωριό Σαντρέστι και ιχθυοτροφείο*. Έξω από τα όρια της μοσίας, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά, αναγράφονται: *Πουέστι, Μπαρταλούσου, Μιρένι, Κιλιένι περιοχή της Μονής Ρακιτοάσα, Φατατσιούνεα, Κετρένι, χωριό Κετρένι, Μονή Ρακιτοάσα και Πράζα*. Στην πάνω δεξιά γωνία αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα ο τίτλος: *ПЛАНУЛ МОШІЕІ ШЪНДРЕЦІ ДІН ΖΙΝΟΥΤΟΥЛ ΤΟΥ ΤΟΒΕΙ kape saù prelùkrat de ingineriùl Georgie Filipesko Dubca la anùl 1855*. (Σχέδιο της μοσίας Σαντρέστι του νομού Τούτοβα, η χαρτογράφηση του οποίου έγινε από τον μηχανικό Γκεόργκιε Φιλιπέσκου Ντούμπα το έτος 1855). Στην κάτω αριστερή γωνία του σχεδίου βρίσκεται επίτιτλο σχεδιάγραμμα με την όψη και την κάτοψη του καθολικού και ενός κτηρίου της μοσίας Σαντρέστι. Ο τίτλος του είναι *ПЛАНУЛ ΒΙССЪΡІЧІШІ А ΚΑCΙΛΟΡ DENE ΜΟШІА ШЪНДРЕЦІ* (Σχέδιο του ναού και των οικιών της μοσίας Σαντρέστι). Κάτω από τη χαρτογραφημένη περιοχή βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού, στον οποίον είναι σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Κάτω από προσανατολισμό είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 Στάνζενι και στα δεξιά του επεξηγηματικός πίνακας, εντός του οποίου αναγράφονται οι εκτάσεις των μοσιών.²¹⁵

Φάλτσι	πραζίνι	των Μοσιών
1443	60	Σαντρέστι
888	43	Φατατσιούνεα
147	14	Μέρος του Κιλιένι
2479	37	Γενικό σύνολο –

²¹⁴ Η μοσία Σαντρέστι αναπαρίσταται επίσης στον χάρτη 9.

²¹⁵ *Ρουμανικοί χάρτες...*, ό.π., σ. 7, 80, 177 και 8, 13,14 (Παράρτημα).

Σχέδια μοσιών που δεν εντάσσονται σε μονή ή σκήτη

47.

Αλεξανδρου Ποποβις, ΧΑΡΤΑ Μουιιηορ Λαργα σουδ Ιαηοηνιη à Μηηεστίρι Βατοπετί..., 1835, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 453 × 1136, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 3 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Αλεξάνδρου Πόποβιτς. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή των μοσιών Λάργκα, Λάργκα του Στάθη Σοβέδνικ και του ιπότη Νικολάου ντε Μαύρο. Επίσης αναπαρίστανται οι γειτονικές μοσίες, οι οποίες είναι πιθανό ότι ανήκαν στη μονή Βατοπεδίου και δεν αποτελούσαν περιουσία μονών ή σκητών των ρουμανικών πριγκιπάτων. Στο σχέδιο αποτυπώνονται σχηματικά το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα όρια των μοσιών και ο προσανατολισμός που αποδίδεται με συμβατική σήμανση με τη νοτιοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

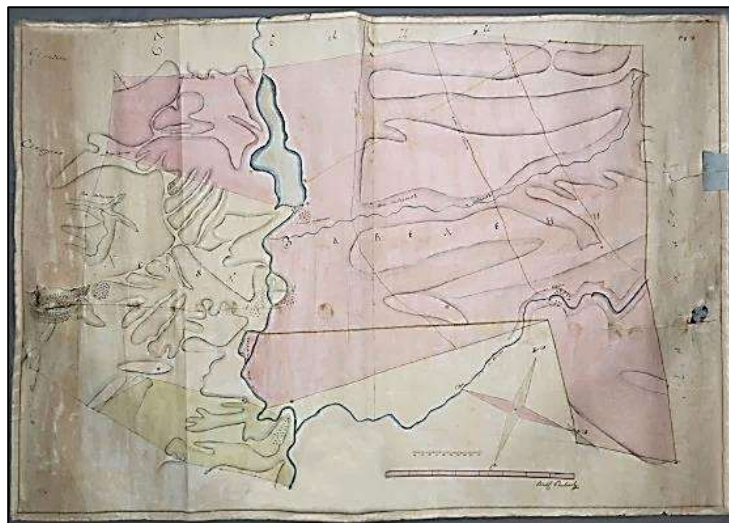
Στη χαρτογραφημένη περιοχή, από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *Μοσία Ιωνέστι της Μονής Σλομποζία* και εντός αυτής 450 (οι αριθμοί που ακολουθούν αφορούν σε στάνζενι), *γραμμένη πέτρα, στάνζενι 300, ο δρόμος του ταχυδρομείου προς Ζλοάτα και 210, Λάργκα του Γκολέσκου και εντός αυτής 670, του Ούλκου, του Μαύρου, στον πέτρινο στύλο, ιδιοκτησία (τρεις φορές), 720, Λάργκα η περιοχή του Μαύρο και εντός αυτής 226, στο Φουρνικάρι, Νέο του Ούλκου, του Μαύρο, της Μονής Βατοπαιδίου, παλαιά πέτρα, ο δρόμος του ταχυδρομείου, στάνζενι, Λάργκα Μονής Βατοπαιδίου και εντός αυτής 376, Αρμπασίκου, έκταση του Γκεώργκε Πλέσα από το <χωριό> Ποειάνα, Ντρόπιεϊ Βατοπαιδίου, του Βατοπαιδίου στην Παλαιά σίλιστε, Φτελιά, ο δρόμος του ταχυδρομείου, λόφος, σημείο*

της πέτρας, πέτρα, το νέο χωριό, στάνζενι 471, Λάργκα Ντοϊνέτσι και εντός αυτής Ιάλομιτσα, 224, Τσιούλνιτσα Μονής Σλόμποζι και εντός αυτής στάνζενι 683, Σταυρός, ο δρόμος του ταχυδρομείου προς Ζλοάτα, ο λόφος του Δαβίδ και πέτρα. Στην πάνω δεξιά πλευρά του χάρτη αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: Ξέφωτο, Μάτι του βοδιού, μοσία Μοτ[.], Άνω Πριμπετζάνια, Κάτω Πριμπετζάνια, πέτρα, Πριμπέτσι και Η μεγάλη μοσία της (μονής) Σλομποζία.

Στην αριστερή πλευρά του σχεδίου είναι γραμμένος ο τίτλος εντός διακοσμητικού πλαισίου, στο οποίο αναγράφεται με επισευρμένη γραφή: *ΧΑΡΤΑ Μουίιηορ Λαργα coud Ιαχομνιη à Μήπςτιρι Βατονετι Λαργα à Δουμναηουι Dom: Ctati Coβεδnik uii Kavahep Nikohai de Maspo uii ahe ηβεσινατιηορ μουίι. Μβcoupatε de Inγηεροη Αηεκςανδροη Ποποβις ηα απου 1835* (Χάρτης των μοσιών Λάργκα της Μονής Βατοπέδι, Λάργκα Στάθη Σοβέδνικ και του Ιπότη Νικολάου ντε Μαύρο και των γειτονικών τους μοσιών. Μετρημένο από τον μηχανικό Αλέξανδρου Πόποβιτς το έτος 1835). Κάτω από τον τίτλο αναγράφεται: *Οι μοσίες νέο Καραλάσι και παλαιό Καραλάσι και η μοσία Ιάκου, που ξεκινούν από τον βάλτο.* Στην πάνω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον βορρά και τον νότο. Τέλος, στην κάτω πλευρά του είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα από-τύπωσης των 1800 στάνζενι.²¹⁶

48.

Basil Paulovich, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Ζαβεντένι και Χέτσιουλ), χ.χ., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 698 × 998, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 7 (αδημοσίευτο).

²¹⁶ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 99 και 196.

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Μπασίλ Παύλοβιτς. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και αναπαριστά την περιοχή που κάλυπταν οι μοσίες Ζαβεντένι και Χέτσιουλ και τα όμορά τους κτήματα, αλλά δεν σώζονται στοιχεία που υποδεικνύουν σε ποια μονή ή σκήτη ανήκαν. Οι μοσίες είναι χρωματισμένες με παραπληρωματικά χρώματα (κόκκινο και πράσινο) και αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, τα χωριά και οι δρόμοι. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη νοτιοδυτική πλευρά προς τα πάνω.

Η μοσία Ζαβεντένι είναι οριοθετημένη και χρωματισμένη με κόκκινο χρώμα και εντός αυτής αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *παλούκι του Μπέλιτσι, λόφος του Γκοδεάνου, πάνω από τις φάρμες, δρόμος προς Κοντόλτα, δρόμος της Σορόκα, δρόμος προς Χασνατσένι, χωριό Κοντόλτα, ποταμός Ρεούτσου, Σκαϊτσελε Ζαβεδένι, κοιλάδα Ζαβεδένκα, ρέμα Ζαβεδένκα και χωριό Κοντόλτα.* Η μοσία Χέτσιουλ είναι οριοθετημένη και χρωματισμένη με κίτρινο χρώμα, εντός της οποίας αναγράφεται: *Σίλιστεα Μιτσέστι, Ρέτσιουλ Φλώρι, δρόμος της Σορόγκα και χωριό Χέτσιουλ.* Έξω από τα σύνορα των οριοθετημένων περιοχών αναγράφεται: στην πάνω πλευρά, δηλαδή στα νοτιοδυτικά, *Τσελιτσένι και Ζεβεδένι*, στα δεξιά *Χασναγκένι*, κάτω *ρέμα Ζεβεδένκα* και αριστερά *Σαντσερένι*. Στην πίσω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται στα Ελληνικά: *Χάρτα ξένη και να ερωτηθῆ τίνος εἶναι καί νά δοθῆ.* Στην κάτω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Κάτω από τον προσανατολισμό είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι και πιο κάτω δεύτερη κλίμακα αποτύπωσης χωρίς κάποια αντιστοιχία σε στάνζενι. Κάτω από τις δύο κλίμακες αναγράφεται: Βασίλ Παύλοβιτς (η υπογραφή του).²¹⁷

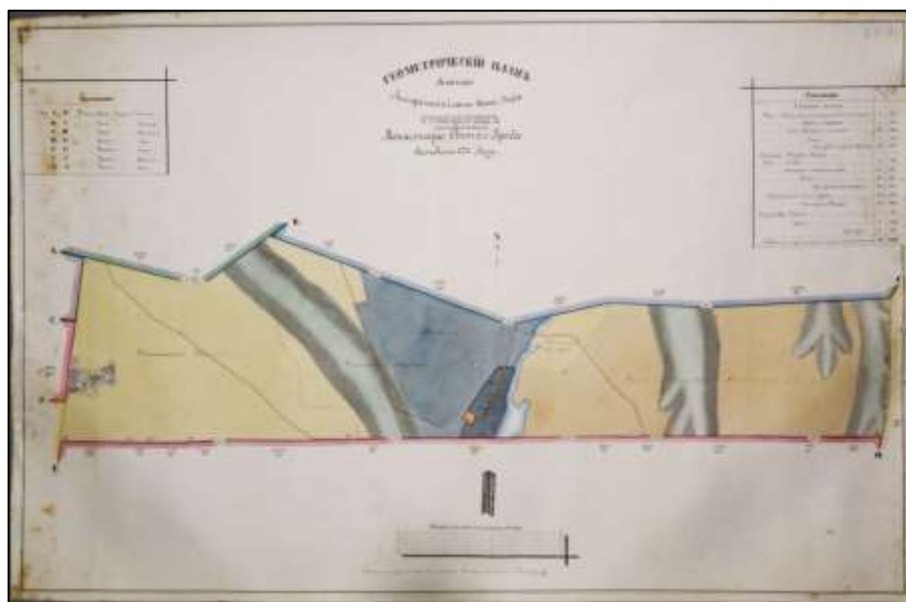
²¹⁷ Ρουμανικοί χάρτες..., ό.π., σ. 40 και 109.

Χάρτης από το ρωσικό αρχείο

Η μονή Βατοπεδίου είχε στη δικαιοδοσία της μονές που μαζί με τις μοσίες που τους ανήκαν, αποτελούσαν τα μετόχια της στη Βεσσαραβία, δηλαδή την περιοχή που καλύπτει το ανατολικό τμήμα του σημερινού κράτους της Μολδαβίας. Οι μοσίες διευθύνονταν από απεσταλμένους της κάθε μονής και η εκμετάλλευσή τους απέφερε μεγάλα οικονομικά οφέλη στη μονή Βατοπεδίου μέχρι το 1918, που περιήλθαν στην ιδιοκτησία του ρουμανικού κράτους.²¹⁸

49.

Такеатаръ Αφεσακοβσκι, ΓΕΟΜΕΤΡΙЧЕСΚІЙ ПЛАНЪ Вotchинѣ Бессарабскоѣ ..., 1871, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 628 × 970, Ρωσικά, αρ. κατ. ΡΧ Α (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Τακεατάρ Αφεσακόβσκι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και αναπαριστά τις μοσίες της μονής Παναγίου Τάφου και τα όμορα κτήματα, που βρίσκονταν γύρω από το χωριό Στόλνιτσεν στην περιοχή του Ιασίου. Τα τμήματα της μοσίας είναι

²¹⁸ Οι μοσίες της Βεσσαραβίας βρίσκονταν στην κυριότητα των μονών και των σκητών της Μολδαβίας και κατά επέκταση της μονής Βατοπεδίου. Το 1812 η Ρωσία κατέλαβε την περιοχή και τις μετέτρεψε σε αυτοδιοίκητες μέχρι το 1873. Τη χρονιά εκείνη περιήλθαν στην ιδιοκτησία του ρωσικού κράτους, το οποίο απέδιδε τα 2/5 των εσόδων τους στη μονή Βατοπεδίου. Με τη λήξη των Βαλκανικών Πολέμων η Βεσσαραβία προσαρτήθηκε στη Ρουμανία, γεγονός που συνοδεύτηκε με τη δήμευση της περιουσίας που κατείχαν όλες οι Ανατολικές Μονές στα εδάφη της (συμπεριλαμβανομένης της μονής Βατοπεδίου), ολοκληρώνοντας την επίλυση του Μοναστηριακού Ζητήματος που εισήγαγε ο Κούζα το 1863. (Βλ. κεφ. Τα μετόχια) Γερασίμου Σμυρνάκη, σ. 427· Αρκαδίου Ιεροδικόνου Βατοπαιδινού, *Ιστορία της Ιεράς Μεγίστης Μονής του Βατοπαιδίου*, ό.π., σ. 224 και 392.

χρωματισμένα με βασικά και συμπληρωματικά χρώματα (κίτρινο, μπλε και πράσινο). Το ανάγλυφο της επιφανείας τους αποτυπώνεται σχηματικά με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Δεν είναι γνωστός ο λόγος για τον οποίον σχεδιάστηκε, αλλά η περιοχή αναπαρίσταται κατά τη διάρκεια της περιόδου που το ρωσικό κράτος είχε μετατρέψει σε αυτοδιοίκητο το καθεστώς διοίκησης των μοσιών που ανήκαν σε ελληνικές ορθόδοξες μονές.

Κατά μήκος της συνοριακής γραμμής που περικλείει τις μοσίες, είναι σημειωμένες οι γεωγραφικές συντεταγμένες σημείων σε μοίρες και πρώτα λεπτά. Οι αριθμοί αντιστοιχούν στις μετρήσεις του τοπογράφου για τη χάραξη των γραμμών οριοθέτησης των μοσιών. Από τα όμορα κτήματα αναπαρίσταται μόνο η συνοριακή τους γραμμή με διαφορετικό χρώμα για κάθε κτήμα και με γράμματα στα άκρα τους. Οι επιφάνειες των μοσιών είναι χρωματισμένες και εντός της περιοχής που καλύπτουν όλες μαζί αναγράφεται από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά: *Πρόσθετο κτήμα*, (δρόμος) *από [.....] σε [.....]*, *Μακροχρόνια χρήση*, [...] *Τολοκά, Χωριό Στολνιτσένι*, (δρόμος) *από Φάλεστι, Πρόσθετο κτήμα, από Φάλεστι [...]* και *Κτήματα που χρησιμοποιεί η μονή*. Στην πάνω αριστερή γωνία του σχεδίου βρίσκεται πίνακας με τις ονομασίες των γειτονικών κτημάτων των μοσιών, κατά αντιστοιχία με τα γράμματα που είναι σημειωμένα στα άκρα των συνοριακών τους γραμμών. Από το Α έως το Β η συνοριακή γραμμή έχει πράσινο χρώμα, από το Β έως το C γαλάζιο, από το C έως το D κίτρινο, από το D έως το E κόκκινο, από το E έως το F κίτρινο, από το F έως το G κόκκινο και από το G έως το Α μοβ.

Όμορα κτήματα	
Από Α. έως Β. Κτήμα Τζμπορι Ιδιοκτησίας Μπαντάς	
– Β. – C. –	Σκόμπια – (της) Μονής
– C. – D. –	Μπουτίλα – Γιαρμπολίνσκι
– D. – E. –	Τσορογκάνι – Μπούζνι
– E. – F. –	Τοκσαμπένι – Μπίνερτ
– F. – G. –	Μπρανέστι – Φρανκόπουλο
– G. – Α. –	Ουντένι – Κούρμπι

Στο μέσον της πάνω πλευράς του σχεδίου αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα ο τίτλος: *ΓΕΟΜΕΤΡΙЧЕСΚІЙ ПЛАНЪ Воичинѣ Бессарабскоѣ обла-*

сти яского уезда, СТОЛБНИЧЕНЬ, принадлежащей Монастырю Святогроба. Составлен 1871 Года (Γεωμετρικό σχέδιο αγροκτημάτων του νομού Βεσσαραβίας της περιφέρειας Ιασίου, Στόλνιτσεν, ιδιοκτησία της Μονής Παναγίου Τάφου. Καταρτίστηκε το 1871). Στην πάνω δεξιά γωνία έχει σχεδιαστεί δεύτερος πίνακας, στον οποίον αναγράφονται τα περιουσιακά στοιχεία της μονής Παναγίου Τάφου. Οι μονάδες μέτρησης των εκτάσεων υπολογίζονται σε τετραγωνικά σάνζενι και στην υποδιαίρεσή τους τις δεκάτες.²¹⁹

Επεξήγηση	Δεκάτες	Τε(τραγωνικά): Σάνζενι
Στη χρήση της μονής		
Αυλές, οικονομικά κτήρια, 3 κατοικίες και ταβέρνες	1	128
Εκκλησίες και κοιμητήρια	"	772
Καλλιεργήσιμα εδάφη και βοσκοτόπια	352	2061
Δάσος	8	952
Σύνολο στη χρήση της μονής	362	1513
Μακρόχρονη χρήση της μονής		
Κτήμα	14	477
Καλλιεργήσιμοι αγροί και βοσκοτόπια	103	373
Αμοιβαία βοήθεια	125	781
Συνολική μακροχρόνια χρήση	242	1631
Ως πρόσθετες γαίες αναγνωρίζονται	317	1969
Σύνολο 59 ιδιοκτησιών	560	1200
Για δρόμους	5	465
Για λίμνες	9	1448
Σύνολο άχρηστων εδαφών	14	1913
Σύνολο στη χρήση της μονής και του χωριού Στόλνιτσεν	937	2226

Στο μέσο του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, του οποίου το κυρίως σώμα καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή, ενώ στο πάνω άκρο του είναι σημειωμένος ο βορράς. Στην κάτω πλευρά του σχεδίου βρίσκεται κλίμακα αποτύπωσης των 100 σάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Το παρών σχέδιο κατήρτισε από τα πραγματικά στοιχεία της περιοχής, ο χωρομέτρης Τακεατάρ Αθεσακόβσκι.*

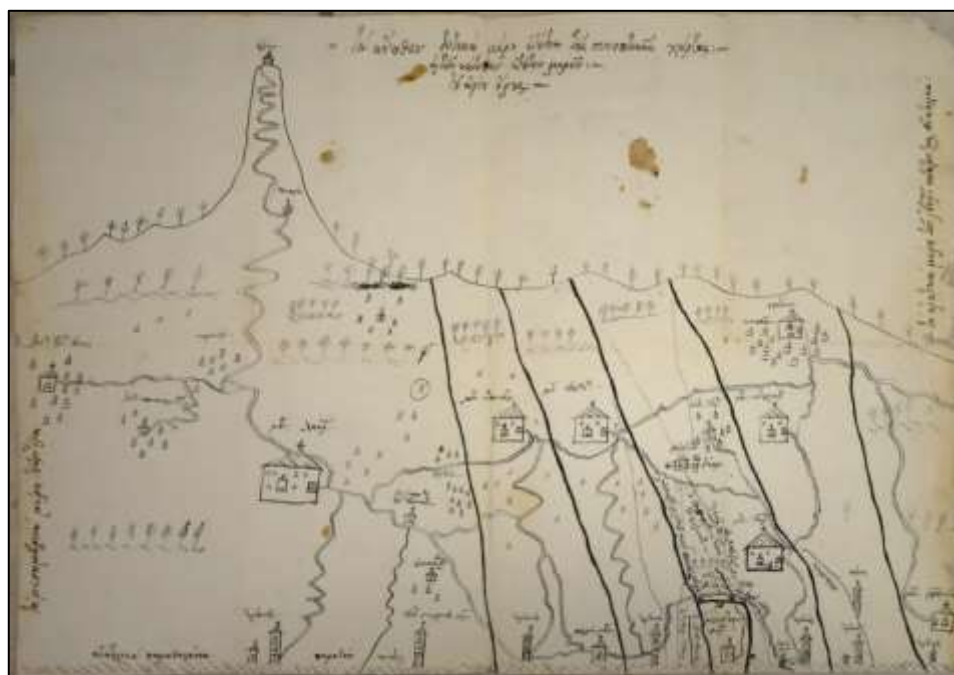
²¹⁹ Στον πίνακα οι δεκάτες αναφέρονται ως ντεσιατίνες.

Μονή Ιβήρων

Στο αρχείο της μονής εντοπίστηκε χάρτης που αναπαριστά τη νοτιοανατολική πλευρά του Αγίου Όρους, αλλά δεν συνδέεται με συγκεκριμένη συμβολαιογραφική ή διοικητική πράξη.

50.

Αγνώστου, (Ζωγραφικός χάρτης της νοτιοανατολικής πλευράς του Αγίου Όρους), 19ος αι., μελάνι σε χαρτί, 330 × 475, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Γραμμικό σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο. Σχεδιάστηκε σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί, το υδατόσημο του οποίου αποτελεί το μόνο κριτήριο χρονολόγησής του.²²⁰ Αναπαριστά τμήμα της νοτιοανατολικής πλευράς της χερσονήσου του Άθω που περιλαμβάνει τις Καρυές, τις περιοχές δικαιοδοσίας των μονών Μεγίστης Λαύρας, Καρακάλου, Φιλοθέου, Ιβήρων, Κουτλουμουσίου, Σταυρονικήτα και το όρος Άθως. Η αναπαράσταση είναι προσανατολισμένη με τη δύση προς τα πάνω.

Η γωνία θέασης της νοτιοανατολικής πλευράς της χερσονήσου, διευκολύνει την απρόσκοπτη θέα προς αυτή, διότι δεν περιορίζεται από τον ορεινό όγκο του Άθω.²²¹ Το θέμα της σύνθεσης αναπτύσσεται κατά πλάτος, παρουσιάζεται σε όψη και χωρί-

²²⁰ Βλ. κεφ. Τεχνικά Χαρακτηριστικά.

²²¹ Παρόμοια γωνία θέασης συναντάται σε έντυπες απόψεις του Αγίου Όρους του Pierre Belon du Mans (1553), του Ιωάννη Κομνηνού στο *Προσκνητάριο του Αγίου Όρους* το 1701 και του Bernard de Montfaucon (1708).

ζεται σε δύο επίπεδα ως προς τον οριζόντιο άξονά της. Ο προσανατολισμός ορίζεται με την αναγραφή των τεσσάρων σημείων του ορίζοντα στις αντίστοιχες πλευρές της. Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της περιοχής αναπαρίστανται εμπλουτισμένα με σημειώσεις, ιδιαίτερα στα σύνορα μεταξύ των μονών Ιβήρων και Φιλοθέου. Ο ζωγράφος ανέδειξε τα χωροταξικά τους δεδομένα και τα δόμησε με τα σημαντικότερα στοιχεία του χώρου, των οποίων το μέγεθος ιεραρχήθηκε σύμφωνα με τη σημασία τους και όχι αναλογικά.

Η περιοχή δεν αναπαρίσταται με νατουραλιστικά στοιχεία, αλλά με λιτή σχεδίαση και ασχεδιάστο βάθος. Τονική διαβάθμιση εντοπίζεται μόνο στις συννοριακές γραμμές μεταξύ των περιοχών δικαιοδοσίας των μονών, που επιτυγχάνεται με πιο παχιές γραμμές. Τα στοιχεία του θέματος παρατίθενται το ένα κάτω από το άλλο και αποδίδονται γραμμικά με απλοποιημένη σχεδίαση και διάθεση τυποποίησης για κάθε είδος κτηρίου. Οι μονές, οι σκήτες, οι εκκλησίες και οι αρσανάδες αποδίδονται μετωπικά με επαναλαμβανόμενο σχεδιαστικό μοτίβο αντίστοιχο με το είδος του κτίσματος. Τα δάση αποδίδονται με σειρές δέντρων, το όρος Άθως ως τη μεγαλύτερη προεξοχή της κορυφογραμμής με ελικοειδή δρόμο που οδηγεί στον ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος και η ακτογραμμή με γραμμοσκίαση.

Στο μέσον της πάνω πλευράς του χάρτη αναγράφεται: *'' Τά ἄνωθεν δυτικά μέρη ἐτούτης τῆς συνοπτικῆς χάρτας: και τῶν κάτωθεν ἐτούτων μερῶν:- τοῦ ἁγίου ὄρους:.* Εντός των ορίων της μονής Μεγίστης Λαύρας αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *ἄθων* (γραμμμένο πάνω από τον ιερό ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος που βρίσκεται στην κορυφή του όρους), *Παναγία* (πάνω από ναό που βρίσκεται στους πρόποδες του όρους), *Σκήτη ἁγίας ἄννης* (πάνω από συστάδα κτισμάτων), *κερασιά:-*, *Τά μεσημβρινά μέρη τοῦ ἁγίου ὄρους*, *Σκήτη καυσοκαλυβίων:-* (πάνω από συστάδα κτισμάτων), *μονα(στήρι) λαύρας* (πάνω από κτίσμα), *ἁγίασμα τοῦ ἁγίου ἀθανασίου* (πάνω από κτίσμα), *προβάτα* (πάνω από συστάδα κτισμάτων), *ἀκακιάδες(;) δερ[...]* [*ἀκακία*] (πάνω από κτίσμα), *ἀνατολικά παραθαλάσσια*, *τερσανᾶς:-* (πάνω από δύο κτίσματα), *παραθάσ ανατολ:* και *πύργος μολφινού: λαύρ:* (πάνω από τριώροφο κτίσμα).

Εντός των ορίων της μονής Καρακάλλου αναγράφεται: *μοναστήρι καρακάλλου* (πάνω από κτίσμα), *τερσανᾶς* (πάνω από κτίσμα) και *παλαιόν μοναστήρι:* (πάνω από κτίσμα). Εντός των ορίων της μονής Φιλοθέου: *μοναστήρι Φιλοθέου* (πάνω από κτίσμα), *τερσανᾶς* (πάνω από κτίσμα), *ἀμπέλι: Φιλοθέου:-*, *ἀμπέλι: λαῦρας:-*. Εντός

των ορίων της μονής Ιβήρων: *σκήτη Ἰβηρα* (πάνω από οκτώ κτίσματα), *μῦλος Ἰβ:* (πάνω από κτίσμα), *προς δύσιν, δρόμ:⟨ος⟩ μέγ⟨ας⟩ σύν:⟨ορον⟩ μυλο:⟨ποτάμου⟩ λβ.* *πρὸς ἀνατολήν, Ἰβ: ξερόλακκος προς ἄρκτον, ὁ δια[φερό]μαχόμενος τόπος | τοῦ ἀρτζιωάννου:-, [...]ποταμὸς μυλοπ:⟨όταμος⟩ κ⟨αἰ⟩ σύν:⟨ορον⟩ Φιλ:⟨οθέου⟩ κ⟨αἰ⟩) Ἰβ[ήρων], *προς μεσημβ, μοναστήρι Ἰβηρας:* (πάνω από κτίσμα), *μυλοπόταμον λαύρας:-* (πάνω από κτίσμα), *ἀγίασμα και τερσανᾶς* (πάνω από κτίσμα). Εντός των ορίων της μονής Κουτλουμουσίου: *πρωτάτον και καριαίς:-* (πάνω από τον ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου και συστάδας κτισμάτων), *μοναστήρι κουτλουμουσίου* (πάνω από κτίσμα), *καλεάγρα, πῆργος και ἄρσανᾶς* (πάνω από κτίσμα). Εντός των ορίων της μονής Σταυρονικήτα: *Τά ἀρκτικά μέρη τῶν Ἰβήρων, κοιτάζοντας ἀνατολικά:., μοναστήρι σταυρονικήτα* (πάνω από κτίσμα) και *τερσανᾶς* (πάνω από κτίσμα). Τέλος, στην πίσω πλευρά του χάρτη υπάρχει χειρόγραφη σημείωση στην οποία αναφέρεται: *χάρτα τῶν μερῶν ἀπό τῶν ἰβηρητῶν: ἕως τό μυλοπόταμο, καί ἕως τήν λαύραν κατασηράν:-**

Μονή Αγίου Διονυσίου

Στο αρχείο της μονής εντοπίστηκαν δύο ζωγραφικοί χάρτες που αναπαριστούν το μετόχι του Μονοξυλίτη, στη βορειοδυτική πλευρά του Αγίου Όρους.²²² Η ονομασία του προέρχεται από το μονύδριο του Μονοξυλίτη που λειτουργούσε σε εκείνη την περιοχή μέχρι που ερήμωσε.²²³ Το 999 η περιοχή προσαρτήθηκε στη μονή Μεγίστης Λαύρας και το 1083 στη μονή Ξενοφώντος. Αργότερα περιήλθε στη δικαιοδοσία του Πρώτου στις Καρυές, ο οποίος τη δώρισε στη μονή Αγίου Διονυσίου.²²⁴ Η έκταση του μετοχίου είναι περίπου 6000 στρέμματα και περιλαμβάνει κτίσματα, καλλιεργημένες και δασικές εκτάσεις.

Το μετόχι συνορεύει στα βόρεια και στα ανατολικά με την περιοχή δικαιοδοσίας της μονής Χιλανδαρίου, δυτικά με το μετόχι της Χουρμίτσας που ανήκει στη μονή Παντελεήμονος και νότια βρέχεται από τη θάλασσα του Σιγγιτικού κόλπου. Σύμφωνα με έγγραφα που φυλάσσονται στη μονή Αγίου Διονυσίου, ήδη από το 1606 υπήρχαν εδαφικές διαφορές στη βορειοανατολική πλευρά του μετοχίου με τη μονή Χιλανδαρίου. Οι διαφορές τους επιλύθηκαν τελικά το 1840 με συμβιβασμό, ο οποίος επικυ-

²²² Ο Μονοξυλίτης ονομάζεται μετόχι παρότι βρίσκεται εντός των ορίων της χερσονήσου του Άθω.

²²³ Το μονύδριο, σύμφωνα με αναφορές, είχε ερημώσει ήδη από το 996. Διονυσίας Παπαχρυσάνθου, *ό.π.* σ. 244.

²²⁴ Η περιοχή του Μονοξυλίτη αναφέρεται ως κτήμα σε βακουφναμέ που εκδόθηκε το 1569. Κρίτωνα Χρυσοχοΐδη, *Ἡ μονή Διονυσίου στους μεταβυζαντινούς χρόνους*, *ό.π.*

ρώθηκε με εικοσασφράγιστη απόφαση της Ιεράς Κοινότητας.²²⁵ Οι χάρτες αναπαριστούν τη διεκδικούμενη περιοχή και τα όρια του μετοχίου, όπως διαμορφώθηκαν μετά τον συμβιβασμό. Παρουσιάζουν σχεδιαστικές ομοιότητες και αποτελούν αντίγραφα του ίδιου θέματος, αλλά η χρωματική απόδοση στον χάρτη 52 είναι ημιτελής. Φιλοτεχνήθηκαν μετά το 1840, λαμβάνοντας υπόψην το έτος της επικύρωσης της συμφωνίας μεταξύ των δύο μονών και το υδατόσημο του χάρτη 52.²²⁶

51.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου Μονοξυλίτη (1)>, π. 1840, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 520 × 670, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Έγχρωμο σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο, στο οποίο αναπαριστάται η περιοχή του μετοχίου του Μονοξυλίτη στο Άγιον Όρος. Σχεδιάστηκε με μολύβι και επιχρωματίστηκε σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί που φέρει υδατόσημο. Η χαρτογραφημένη περιοχή αναπτύσσεται κατά πλάτος, εντός της αναπαρίσταται η διαμόρφωση του εδάφους, οι καλλιεργημένες περιοχές και τα κτήρια. Τα όρια των καλλιεργημένων περιοχών αποδίδονται σε κάτοψη, ενώ τα κτίσματα, τα δέντρα

²²⁵ Γερασίου Σμυρνάκη, ό.π., σ. 515-516· Αρχιμανδρίτου Γαβριήλ Καθηγούμενου Ίεράς Μονής Αγίου Διονυσίου, *Η έν Αγίω Όρει Ίερά Μονή τοῦ Αγίου Διονυσίου*, Αθήνα 1959, σ. 119-121· Συμεών Οφλίδη και Ελένης Καλαϊτζή-Οφλίδη, *Μονοξυλίτης ἢ Μονοξυλίδιον. Το μετόχι της Μονής Διονυσίου στο Άγιον Όρος*, Άγιον Όρος, 1998, σ. 37-39 και 208-210.

²²⁶ Ο χάρτης 51 εκτίθεται σε κάδρο και δεν είναι δυνατή η μελέτη των χαρακτηριστικών του χαρτινού υποστρώματός του. Βλ. κεφ. Κατάλογος των υδατοσήμων.

και οι βραχώδεις όγκοι του εδάφους σε όψη. Χαρτογραφημένη είναι μόνο η περιοχή που καταλαμβάνει το μετόχι και η επιφάνεια έξω από τα όριά της έχει μείνει ασχεδιάστη. Οι καλλιεργημένες περιοχές και τα κτήρια είναι αυτονομημένα σε χρωματικά και σχεδιαστικά σύνολα με τονισμένα όρια, τοποθετημένα με ιπεύουσα προοπτική, η οποία προσφέρει στον αναγνώστη πλήρη εποπτεία του χώρου.

Τα κτίσματα, τα δέντρα και οι πέτρινοι όγκοι αποδίδονται τριδιάστατα και απόκτούν όγκο με σκιές που δημιουργούνται από ακαθόριστη πηγή φωτός, η οποία προέρχεται από τις δύο πλευρές του σχεδίου. Τα μεγέθη των στοιχείων της σύνθεσης δεν αποδίδονται αναλογικά, αλλά σύμφωνα με τη σπουδαιότητά τους. Επίσης, οι θέσεις Φατμέ και Γουρούνι δηλώνονται με λέξεις και αποδίδονται κυριολεκτικά με τη μορφή γυναίκας και γουρουνιού. Το θέμα φωτίζεται από ακαθόριστη πηγή φωτός στα αριστερά, δηλαδή από τη δυτική πλευρά της περιοχής, αλλά σε ορισμένα κτίσματα προέρχεται και από δεξιά. Ο κυματισμός της θάλασσας και το ανάγλυφο των βράχων αποδίδεται με τονικές διαβαθμίσεις και με φωτοσκίαση. Η δόμηση των επιμέρους στοιχείων της σύνθεσης και η μικρογραφική απόδοση των κτισμάτων φανερώνουν την επιρροή του ζωγράφου από τις τεχνικές της μικρογραφίας. Η σύνθεση χαρακτηρίζεται από θεματική αυτοτέλεια και εικαστική αρμονία, χωρίς να στηρίζεται σε τοπογραφικές μετρήσεις.

Οι θέσεις Γουρούνι και Φατμέ, οι οποίες αποδίδονται αντίστοιχα με τη μορφή γουρουνιού και γυναίκας.

Από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: [..]γλα, μεγάλη στράτα, βρύσις πρώτου νερού (ανάμεσα σε κτίσμα), πάρες, απάνω άμπελα του τζίφλικίου μας. (πάνω από κτίσμα), οί χιλιαδού (εντός καλλιεργημένης περιοχής με κτίσμα), τά καζάνια, τά κάτω παλαιάμπελα (πάνω από κτίσμα), τικηλή ή όρθια πέτρα μελισουργίον κοβανλήκ, ἄγιος ἀρτέμιος (πάνω από κτίσμα), ἄγιος βασίλειος (πάνω από ναό), ἄγιοι ἀνάργυροι (πάνω από κτίσμα), μαβροσυκιά (κάτω από κτίσμα), ἄγιος νικόλαος κάθισμα τοῦ ἁγίου παύλου (πάνω από ναό), ἄγιος νικόλαος (πάνω από ναό), γουροῦνι. (πάνω από ζωγραφισμένο γουρούνι),²²⁷ φατμέ. (κάτω από κορμό γυναικείας

²²⁷ Κάτω από τη λέξη, είναι ζωγραφισμένο γουρούνι που συμβολίζει τη θέση Γουρούνι, κοντά στη σκήτη Ἐρημος Θηβαΐδα ή Νέα Θηβαΐδα της μονής Παντελεήμονος. Η θέση αυτή βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο του μετοχίου που κατέχει η μονή στο Ἅγιον Ὄρος, στα σύνορα με τον Μονοξυλίτη.

μορφής),²²⁸ *άρσανάς* [...] ή *παναγία* (κάτω από ναό), *βαρύσκοπος* (πάνω από βράχο), *τρία αδέρφια* και *άρσανάς του αγίου παύλου*. (δίπλα από κτίσμα).

52.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου Μονοξυλίτη (2)>, π. 1840, υδατοχρώματα, μελάνι και μολύβι σε χαρτί, 555 × 775, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Έγχρωμο σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο, στο οποίο αναπαρίσταται η περιοχή του μετοχίου του Μονοξυλίτη, στο Άγιον Όρος. Σχεδιάστηκε με μολύβι και επιχρωματίστηκε σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί που φέρει υδατόσημο. Η βόρεια πλευρά του μετοχίου αντιστοιχεί στην πάνω πλευρά της σύνθεσης. Τα όρια των καλλιεργημένων εκτάσεων και οι δρόμοι αποδίδονται σε κάτοψη, ενώ τα κτίσματα, τα δέντρα και οι βραχώδεις όγκοι σε όψη. Το θέμα αναπτύσσεται κατά πλάτος ανάμεσα στους δύο κεντρικούς οδικούς άξονες του μετοχίου και στους παράδρομους, που συνδέουν τις καλλιεργημένες εκτάσεις και τα κτίσματα. Οι

Είναι γνωστή και ως Γουρουνοσκήτη εξαιτίας βράχου που βρίσκεται ψηλότερα από τη σκήτη, τον οποίον έσπασαν οι μοναχοί της μονής Παντελεήμονος με τέτοιο τρόπο που μοιάζει με ρύγχος γουρουνιού. Κατά άλλους η ονομασία προέρχεται από τα πολλά αγριογούρυνα που υπήρχαν στην περιοχή, ενώ μια τρίτη εκδοχή αναφέρει ότι προέρχεται από τη μορφή των σκοπέλων που βρίσκονται κοντά στην ακτή της Θηβαΐδας, οι οποίοι μοιάζουν με γουρούνια. Γερασίμου Σμυρνάκη, ό.π., σ. 515 και 672-673· Συμεών Οφλίδη και Ελένης Καλαϊτζή-Οφλίδη, ό.π., σ. 191.

²²⁸ Κάτω από τη λέξη είναι ζωγραφισμένη όρθια γυναικεία μορφή με ανασηκωμένο το δεξί της χέρι, η οποία στέκεται σε βράχο. Η ονομασία φημολογείται ότι προέρχεται από τη χανούμισσα κάποιου Αγά στα χρόνια της τουρκοκρατίας. Σήμερα, στο νοτιοδυτικό άκρο του Μονοξυλίτη υπάρχει παραλία που ονομάζεται Φατμέ και η αριστερή πλευρά της καταλήγει σε μεγάλο οξυκόρυφο βράχο, όπως είναι σχεδιασμένος και στον χάρτη. Συμεών Οφλίδη και Ελένης Καλαϊτζή-Οφλίδη, ό.π., σ. 193.

καλλιεργημένες περιοχές και τα κτήρια αυτονομούνται σε χρωματικά και σχεδιαστικά σύνολα με υπερτονισμένα όρια, τοποθετημένα με ιπεύουσα προοπτική η οποία προσφέρει στον αναγνώστη πλήρη εποπτεία του χώρου. Το βάθος της σύνθεσης είναι ασχεδιάστο, δημιουργώντας ενιαία χρωματική επιφάνεια, με αποτέλεσμα τα σχεδιασμένα στοιχεία να δίνουν την εντύπωση ότι αιωρούνται στον χώρο.

Η περιοχή που αναπαρίσταται στη σύνθεση φωτίζεται από ακαθόριστη πηγή φωτός στα αριστερά, δηλαδή από τη δυτική πλευρά της περιοχής, αλλά σε ορισμένα κτίσματα προέρχεται και από δεξιά. Ο κυματισμός της θάλασσας και το ανάγλυφο των βράχων αποδίδεται με τονικές διαβαθμίσεις και φωτοσκίαση. Τα στοιχεία του χώρου δεν αποδόθηκαν αναλογικά, αλλά σύμφωνα με την σπουδαιότητά τους στη σύνθεση. Όπως και στον χάρτη 51, οι θέσεις Φατμέ²²⁹ και Γουρούνι δηλώνονται με λέξεις και αποδίδονται κυριολεκτικά με τη μορφή γυναίκας και γουρουνιού. Ο ζωγράφος δόμησε τα στοιχεία της σύνθεσης με τον ίδιο τρόπο και απέδωσε τα κτήρια με μικρογραφική διάθεση. Η σύνθεση χαρακτηρίζεται από θεματική αυτοτέλεια και εικαστική αρμονία, χωρίς να στηρίζεται σε τοπογραφικές μετρήσεις.

Η ζωγραφική αναπαράσταση των θέσεων Γουρούνι και Φατμέ

Το μετόχι αναπαρίσταται εντός ορθογωνίου πλαισίου που σηματοδοτεί τα γεωγραφικά του όρια. Στην πάνω πλευρά του βρίσκεται ο δρόμος που διασχίζει τα βόρεια σύνορά του, κατά μήκος του οποίου αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: *βίγλα, Μεγάλη στράτα, βρύσις πρώτου νερού και πάρες*. Έξω από τα σύνορα της δεξιάς πλευράς του μετοχίου, είναι σχεδιασμένα τρία κτίσματα της περιοχής Γιοβάνιτσας που ανήκουν στη μονή Χιλανδαρίου. Από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *ἅγιος φίλιππος του ξενώφι, ἅγιος Γεώργιος, σπίτη γιομαίδων λάκκος του ἁγίου Γεωργίου και ἰωβάνιτζα*. Εντός της περιοχής που περικλείεται από το πλαίσιο αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Ἡ χιλιαδού, ἀπάνω ἀμπελα του τζιφλικίου μας, τικηλή τᾶς ὄρθια πέτρα μελισουργίον κοβανλήκ, οἱ ἅγιοι χιλανδαρινοὶ ἄνοιζαν ὁμοίως πεζούλιαπαλαιάμπελα 1815:, πεζούλιαπαλαιάμπελα, ἅγιος Ἀρτέμιος, ἅγιος βασίλειος, Τα καζάνια ἅγιοι ἀνάργυροι (δύο φορές), Τά κάτω παλαιάμπελα,*

²²⁹ Βλέπε υποσημείωση 86.

ἅγιος νικόλαος κάθισμα του ἁγίου παύλου, ἅγιος νικόλαος, παλαιάμπελα μαυροσυκιά, λάκος, βρύσις, λάκκος τοῦ ἁγίου βασιλείου, γουροῦνι, φατμέ, ἄρσανάς παναγιά Διονυσίου, παλαιάμπελα της παναγίας, βαρύσκοπος, Τρία ἀδέλφια,²³⁰ παλαιοαρσανάς ἁγίου παύλου και μεγάλη πέτρα.

Μονή Παντοκράτορος

Στο αρχεῖο της μονῆς φυλάσσεται τοπογραφικό σχέδιο που αφορά στην περιοχή του μονυδρίου του Φαλακρού ἢ Ασωμάτου, το οποίο λειτούργησε ἀπό το 991 ἕως το 1398 στο Ἅγιον Ὄρος.²³¹ Η περιοχή δικαιοδοσίας του εκτεινόταν ἀνάμεσα στις περιοχές των μονῶν Παντοκράτορος και Βατοπεδίου και στο σχέδιο αποτυπώνεται ἡ συνοριακή γραμμὴ ὅπως διαμορφώθηκε μετὰ τον μεταξύ τους συμβιβασμό.²³² Επίσης, εντοπίστηκε κατάλογος με τα κτήματα του μετοχίου της μονῆς Παντοκράτορος στην Ορμύλια Χαλκιδικῆς. Αναφορὰ σε αὐτά τα κτήματα συναντάμε ἀπό το 1508 σε ἔγγραφα που φυλάσσονται στο αρχεῖο της μονῆς. Κατὰ τη διάρκεια του 18ου αἰῶνα καταπατήθηκαν ἀπό κατοίκους της περιοχῆς, ἀλλὰ ἀργότερα επιστράφησαν και ἀπό τότε εκμισθώνονται σε χωρικούς.²³³

²³⁰ Αναφέρεται σε τρεις σκοπέλους σε τριγωνική διάταξη, που αποτελοῦν το νοτιοανατολικό ἄκρο του μετοχίου. Συμεών Οφλίδη και Ελένης Καλαϊτζή-Οφλίδη, ὁ.π., σ. 193.

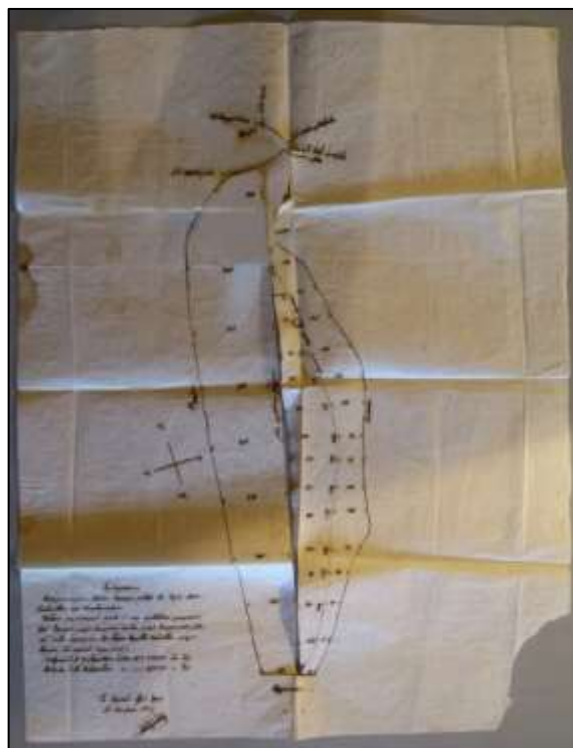
²³¹ Η ονομασία του μονυδρίου προέρχεται κατὰ πάσα πιθανότητα ἀπό το ὄνομα του ιδρυτῆ της Νικηφόρο, ο οποίος υπογράφει «ο φαλακρός». Διονυσίας Παπαχρυσάνθου, ὁ.π., σ. 248.

²³² Η διένεξη μεταξύ των δύο μονῶν για τα σύνορα της περιοχῆς υπήρχε ἤδη ἀπό τον 16ον αἰῶνα. Αντῶνη Πάρδου, *Αρχεῖο της Ι.Μ. Παντοκράτορος Ἐπιτομές ἔγγράφων 1039-1801 Μέρος Α΄*, Αθήνα 1998 [Εθνικό Ἰδρυμα Ἐρευνῶν Ἰνστιτούτο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, Αθωνικά Σύμμεικτα 5], σ.123-124. Συμεών Πασχαλίδη, ὁ.π., σ. 153.

²³³ Του ἰδίου, σ. 173.

53.

Αγνώστου, (Σχέδιο της δασικής περιοχής του πρώην μονυδρίου του Φαλακρού ή Ασωμάτου Αγίου Όρους), 1916, μελάνι σε χαρτί, 615 × 478, Ελληνικά, φ. Ελληνικά Υπόλοιπα Κιβωτίων Α (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τοπογράφο. Είναι σχεδιασμένο σε ημιδιαφανές χαρτί και αναπαριστά τη δασώδη περιοχή που ανήκε στο μονύδριο του Φαλακρού ή Ασωμάτου. Σχεδιάστηκε στο πλαίσιο διεύθετης της διαφοράς που δημιουργήθηκε με τη χάραξη των συνόρων μεταξύ των μονών Παντοκράτορος και Βατοπεδίου και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη νότια-νοτιοδυτική πλευρά προς τα πάνω. Ο τοπογράφος απέδωσε την περιοχή μόνο με την οριοθετική γραμμή που την περικλείει, προσθέτοντας ορισμένα χαρακτηριστικά στοιχεία αναγνώρισης και τις αποστάσεις σημείων κατά μήκος των συνωριακών γραμμών.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Όδος Καρυών, Όδ. Μπογορόβιτσας, Σταυρός, όδ. Βατοπ. λιθόστροτος., όδ. βατ. άμαξιτός., Σεσιμανομ. λίθος, Όδ. Παντοκράτ., Μονοπάτι παλαιό [...]* [...], *Ράχη, Νέα οροθετική γραμμή, λάκκος και θάλασσα.* Στην αριστερή πλευρά του σχεδίου βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον βορρά, ως *Άρκτος*), τον νότο ως *Μ(εσημβρία)*, την ανατολή και τη δύση. Στην κάτω αριστερή γωνία βρίσκεται σημείωση στην οποία αναγράφεται: *Σχεδιάγραμμα Διαφι-*

λονικουμένου δάσους Φαλακροῦ, μεταξύ τῶν Ἱερῶν Μονῶν Βατοπεδίου καὶ Παντοκράτορος. Κατόπιν συμβιβασμοῦ ὀρίσθη ἡ νέα ὀροθετικὴ γραμμὴ, ἀπὸ θαλάσση μέχρι Δυκροίας, ἐκεῖθεν μέχρι Σεσιμανομένου λίθου, καὶ ἐκεῖθεν παραπλεύρως τοῦ δρόμου Καρυῶν, Βατοπεδίου μέχρι Σταυροῦ, ἥτοι παλαιᾶς Βούλας (Συνν[..]).

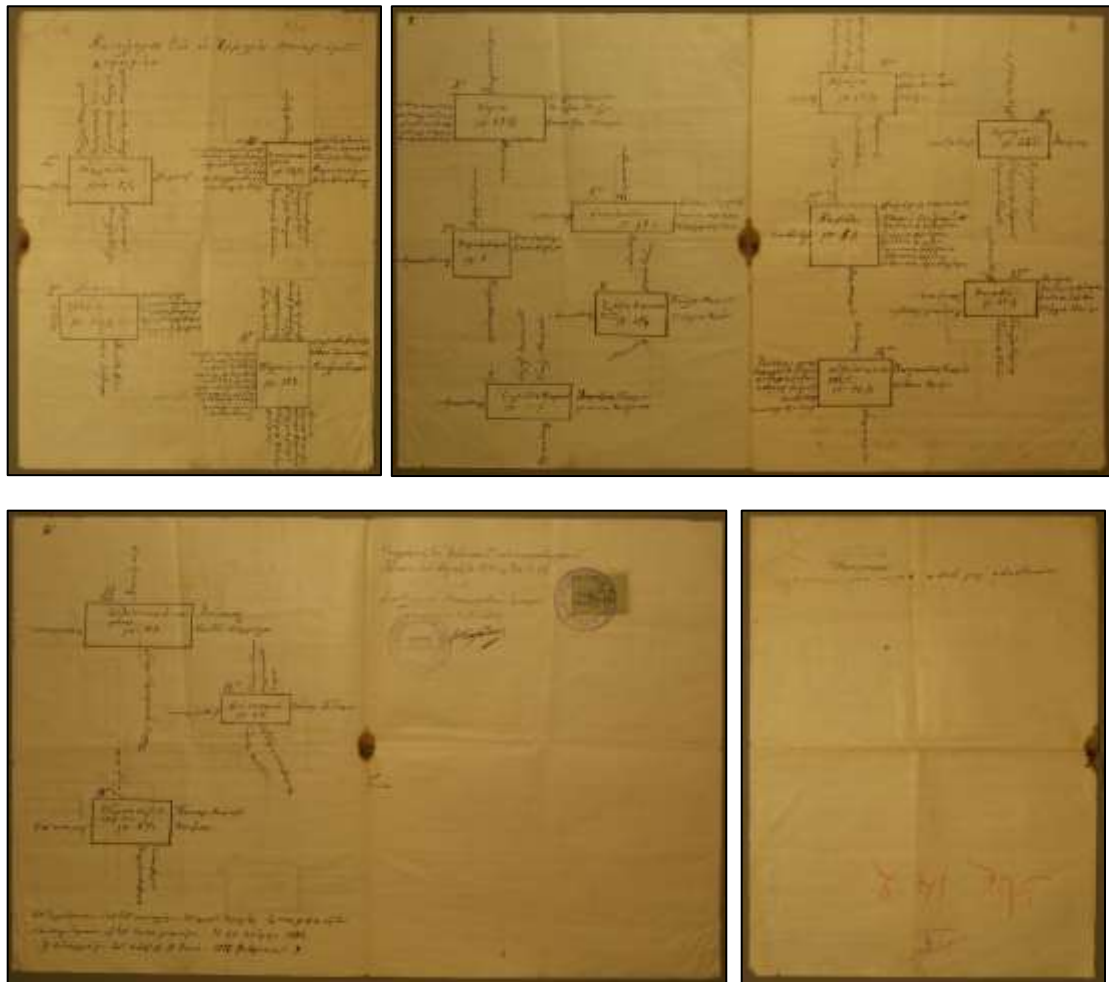
Ἀνατολικῶς Ἰ. Μ. Παντοκράτορος ἕκτασις Μ. Τ. 347290 ἥτοι 3/5

Δυτικῶς Ἰ. Μ. Βατοπεδίου " " " 224525 " 2/5

Ἐν Καρυαῖς Ἁγίου Ὁρους. 21. Νοεμβρίου 1916. (δυσανάγνωστη υπογραφή).

54.

Ἀγνώστου, Κατάλογος τῶν ἐν Ὁρμυλία Μοναστ. ἡμῶν χωραφίων, 1929, μελάνι σε χαρτί, 210 × 270/540 (ανοικτός), Ἑλληνικά, φ. 14 Σ (Ὁρμύλια) (αδημοσίευτος).

Κτηματολόγιο αγροτεμαχίων χρονολογημένο και ανυπόγραφο, στο οποίο καταγράφονται δεκαεπτά μετόχια της μονῆς στην Ὁρμύλια Χαλκιδικῆς. Αποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα δίφυλλα βιομηχανικοῦ λείου χαρτιοῦ, ἀπὸ τα οποία ἡ καταγραφή των κτημάτων

καλύπτει τις τέσσερις πρώτες σελίδες, ενώ οι υπόλοιπες είναι κενές. Τα κτήματα αναπαρίστανται με τετράγωνα ή παραλληλόγραμμα σχήματα, όπου σε κάθε πλευρά τους αναγράφονται τα ονόματα των όμορων ιδιοκτητών. Επίσης, περιλαμβάνονται επεξηγηματικές σημειώσεις που αφορούν στην εγκυρότητα των στοιχείων που καταγράφονται και στο νομικό καθεστώς που τα διείπε. Η σύνταξη του πιθανόν σχετίζεται με την απαλλοτρίωση της περιουσίας της μονής από το ελληνικό κράτος, για την εγκατάσταση προσφύγων από τη Μικρά Ασία.

Στην πρώτη σελίδα αναγράφεται με επισευρμένη γραφή ο τίτλος: *Κατάλογος τῶν ἐν Ὁρμουλία Μοναστ. ἡμῶν χωραφίων*. Επίσης, στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται ο αριθμός 394 και στην πάνω δεξιά E/31. Παρακάτω αναπαρίστανται τέσσερα αριθμημένα χωράφια σχεδιασμένα με ορθογώνιο παραλληλόγραμμο σχήμα. Εντός αυτών αναγράφεται η ονομασία τους και η έκτασή τους και γύρω από αυτά τα ονόματα των ιδιοκτητών των αγροτεμαχίων με τα οποία συνορεύουν. Στο χωράφι με τον αριθμό 1^{ov} αναγράφεται *ἀχλάδα στρεμ. 8 ¼*. Στην πάνω πλευρά: *Παῦλος Μαυρουδῆ, Κωνσταντίνος Ἰωάννου, Τρυαντάφ. Γεωργίου και Δημήτριος Μαυρουδῆ*. Στη δεξιά πλευρά *Δοχειαρ(ίου)*, στην κάτω *Δοχειαρίου και Μανῶλης Παῦλου* και στην αριστερή *Γεώργ(ιος) Μαυρουδῆ*. Στο χωράφι με τον αριθμό 2^{ov} αναγράφεται *Σικαμικός Τζιναί στρ. 74 ½*. Στην πάνω πλευρά του αναγράφεται *Γεώργιος Χρήστου*, στη δεξιά *Δημήτριος Ἰωάννου, ἄθαν. λανταβός, Παῦλος Γεωργίου, Ξηροποτάμου και Δημητράκης Κυπαρίση, κάτω Ἰωάννης Δημητρ., Γεώργιος Στάμου, Παῦλος Μαυρουδῆ και Κωνσταντῆς Ἰωάννου* και αριστερά *Γεώργιος Νικολάου, ἀνάνου παγ[.] Δημητρίου, Οὐρανία, Γιάννη Ἀλεξανδρίου, Μαυρουδῆ λάμπρου και Βασιλικός Παραδείση*. Στο χωράφι με τον αριθμό 3^{ov} αναγράφεται *Τζένιμα στρ. 53 ¾*. Στη δεξιά πλευρά *γεωργάκης Κυραζῆ, ἄγγελος Δημητρ., Χρηστόδουλος Δήμου και ἄγγελος λεμονῆ*. Κάτω *Δημήτρ. Δήμου και σ.πα λάζαρος*, αριστερά και πάνω *Δρόμος*. Τέλος, στο χωράφι με τον αριθμό 4^{ov} αναγράφεται *Παλιούρια στρ. 182*. Στη δεξιά πλευρά *ἀναγν[.] [.] Δημητρίου, ἄθαν. Τρυανταφυλ. και Νικόλαος Γεωργίου*. Στην κάτω *Δρόμος, παναγ. Κυριαζή, ἀναγν. Δημητρίου, Γεώργιος Στάμου, Γεώργιος Παύλου και Δρόμος*. Τέλος, στην αριστερή πλευρά αναγράφεται *Παῦλος λάμπρου, Ζαφίρης Δημητρ., λεμονῆς Γεωργίου, ἀλέξανδρ. βασιλικοῦ, Δῆμος Δημητρίου, Παπα[.] ἄγγελος, Δημήτριος Μιχάλ., Γεώργιος Στάμου, Ἰωάννης Μιχαλι και ἀσημίνα μποζίνα*.

Στη δεύτερη σελίδα αναπαρίστανται πέντε αριθμημένα χωράφια. Στο χωράφι με τον αριθμό 5^{ov} αναγράφεται *Βάλτα στρ. 69 ¾*. Στη δεξιά πλευρά *Νικόλαος ἀργιγιάν-*

νης, Βασίλης Νικολάου και Δούμιζος Νικολάου. Στην κάτω πλευρά Δοχειαρίου, στην αριστερή πλευρά Μαυρουδής Πανάγ., Θεόδωρος Νικολάου, άσημίνα μπουζίν, Παῦλος Μαυρουδῆ και Γιαννάκης Γεωργίου και στην πάνω πλευρά Ξηροποτάμου. Στο χωράφι με τον αριθμό 6^{ov} αναγράφεται Κουρτζοπήδημα στρ. 47. Στη δεξιά πλευρά Γιαννάκης άλεξάνδρ., Ίωάννης πρίκης και Παῦλος πρίκης. Στην κάτω και στην αριστερή πλευρά Δοχειαρίου και στην πάνω πλευρά Ξηροποτάμου. Στο χωράφι με τον αριθμό 7^{ov} αναγράφεται Κεραμιδαρείον στρ. 3. Στη δεξιά του πλευρά Δημήτρ. Δήμου και Γιανν. Καζίλα, κάτω Παῦλος Μαυρουδῆ, αριστερά Ξηροποτάμου και πάνω Κυρομιτάδικον. Στο χωράφι με τον αριθμό 8^{ov} αναγράφεται Έλουδία Ξηροποταμικά στρ. 3 ¾. Στη δεξιά πλευρά Παῦλος Μαυρουδῆ και Γεώργιος Χρίστου, κάτω και αριστερά Ξηροποτάμου και πάνω Δημήτρ. Ίωάννου. Τέλος, στο χωράφι με τον αριθμό 9^{ov} αναγράφεται Έλούδια Ξηροποτ. Στρ. Στη δεξιά πλευρά Δημήτριος Γεωργίου και Ίωάννης Κωνσταντή, κάτω και αριστερά Ξηροποτάμου και πάνω άλέξ. Βασιλικού και Παῦλ. Μαυρουδῆ.

Στην τρίτη σελίδα αναπαρίστανται πέντε αριθμημένα χωράφια. Στο χωράφι με τον αριθμό 10^{ov} αναγράφεται Ούρούγια στρ. 40 ¼. Στη δεξιά πλευρά Πέγιος Γεωρ., Δημ. Κυπαρίση και Ούρούγια, κάτω Ξηροποτάμ. και Ίωάννης άθαν., αριστερά Δρόμος και πάνω Παπά λάζαρος, άναγν. Δημητρ. και Παναγ. Κυριαζής. Στο χωράφι με τον αριθμό 11^{ov} αναγράφεται Ούρούγια στρ. 22 ½. Στη δεξιά πλευρά λαύρας, κάτω Χρήστος Γεωργίου, άγγελος λεμονῆ και λεμονῆς Γεωργίου, αριστερά Ούρούγια και πάνω Δοχειαρίου. Στο χωράφι με τον αριθμό 12^{ov} αναγράφεται Καψίδα στρ. 52. Στη δεξιά πλευρά Δημήτριος καρνατούδι, Μαρίκα αύγερίνα, Βασίλειος άναστάσι, Γεώργιος Χρήστου, Δρόσος Χρήστου, Γιαννάκης άλεξάνδρ., άθανάσιος Στρίκα, άθανάσιος Τραβαλίαρη, κάτω και αριστερά Δοχειαρίου και πάνω άναστ. Παύλου. Στο χωράφι με τον αριθμό 13^{ov} αναγράφεται στη δεξιά πλευρά Δρόμος, Βασίλειος άναστάσι, Στόϊκος Ζέρβας και Γεώργιος Παύλου, κάτω Παῦλος Στρίτας και Γεώργιος Παύλου, αριστερά Κωνσταντ. Γεωργίου και λαύρας και πάνω Δοχειαρίου. Τέλος, στο χωράφι με τον αριθμό 14^{ov} αναγράφεται άζάπικη περιοχή. στρ. 74 ¼. Στη δεξιά πλευρά Κωνσταντίνος Γεωργίου και άθαν. Χρήστου, κάτω Δοχειαρίου, αριστερά Δημήτρ. Κωνσταντ., Δρόμος, Χρήστος Σπάγκου, Ζαφύρης Δημήτρ. Γεώργιος [...] Κωνστ. και Παύλος Γεωργίου και πάνω λαύρας.

Στην τέταρτη σελίδα αναπαρίστανται τρία αριθμημένα χωράφια. Στο χωράφι με τον αριθμό 15^{ov} αναγράφεται άζάπικη Σικαμινή στρ. 12 ¼. Στη δεξιά πλευρά λάκκος και Παπᾶ άγγελος, κάτω Δημήτριος παπᾶ Ζαφιρίου, αριστερά χοριάτικον και πάνω λαύρας. Στο χωράφι με τον αριθμό 16^{ov} αναγράφεται τζινή σικαμινές στρ. 4 ½. Στη

δεξιά πλευρά *άναστ. Πέτρου*, κάτω *άναγν. παπᾶ Δημητρ. και Γεώργιος Χρήστου*, αριστερά *Δημητρ. Ίωάννου και πάνω Κωνσταντ. Ίωάννου, γεωργάκης παπᾶ Ζαφύρ*. Τέλος, στο χωράφι με τον αριθμό 17^{ον} αναγράφεται *Τούμπα άναγν. Γεωργίου στρ. 6 1/2*. Στη δεξιά πλευρά *Παναγ. Κυριαζή και λαύρας*, κάτω *Ίωάνν. Δημητρ. και Άναγνώστ. παπᾶ Δημητρ.*, αριστερά *λαύρας και πάνω Τούμπα*. Στην κάτω πλευρά της σελίδας αναγράφεται: *άντιγράφησαν υπό τοῦ καταλόγου τοῦ χωρίου Ὀρμυλίας ἔχοντας μέρη εἰς την καταμέτρησιν καί τοῦ Ταπῆ μεμούρη. Τῆ 26 αὐγούστου 1874 ἐξ ἀντίγραφον τοῦ ἀρχ[.] Δ. Β. θασίου. 1895 Φεβρουαρίου 9.*

Στην πέμπτη σελίδα αναγράφεται: *Ένεγράφη εἰς τόν Κώδικα ΣΤ' τοῦ κτηματολογικοῦ Ἀρχείου ὑπ ἀριθ. 394 τῆς 20·3·29. Ὁ διευθύνων τό Μεταφραστικόν Γραφεῖον Πρωτοδικείου Χαλκιδικῆς Μ. Καστάνης* (η υπογραφή του). Κάτω και δεξιά από το κείμενο υπάρχουν δύο σφραγίδες του Μεταφραστικού Γραφείου Χαλκιδικῆς του 1925 και πιο δεξιά είναι κολλημένο Κινητό Επίσημα 5 δραχμών της Ελληνικῆς Δημοκρατίας. Τέλος, στην όγδοη σελίδα αναγράφεται: *καταγραφή των χωραφιών του μετοχίου Ὀρμυλίας.*

Μονή Ζωγράφου

Στο αρχείο της μονῆς εντοπίστηκε τοπογραφικό σχέδιο του 19ου αιώνα. Πληροφορίες για τον λόγο που σχεδιάστηκε αντλούμε μόνο από τις επεξηγηματικές σημειώσεις που φέρει, διότι δεν έχει ολοκληρωθεί η καταγραφή του αντίστοιχου αρχείου. Σύμφωνα με αυτές, σχεδιάστηκε το 1866 λόγω εδαφικών διαφορών μεταξύ των μονών Ζωγράφου και Χιλανδαρίου.²³⁴

²³⁴ Το έτος σχεδίασης υπολογίστηκε από τη μετατροπή του οθωμανικῆς χρονολόγησής στη χριστιανική, σύμφωνα με το έτος Εγίρας 1283, το οποίο αναγράφεται στον χάρτη.

55.

Αγνώστου, *Τοῦ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὄρους κειμένων μοναστηρίων ...*, 1866, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 650 × 450, Οθωμανικά και Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και σχεδιασμένο από τοπογράφο. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται τα δυτικά όρια της μονής Ζωγράφου και τα ανατολικά της μονής Χιλανδαρίου. Αποτυπώνεται το ανάγλυφο της περιοχής με τη μέθοδο των ισοϋψών καμπυλών και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω. Οι θέσεις της περιοχής είναι γραμμένες με διαφορετικές κατευθύνσεις και το σχέδιο δεν έχει συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης, για αυτό συμβατικά ορίζεται με τον τίτλο στην πάνω του πλευρά.

Αρχικά σχεδιάστηκε από τοπογράφο, ο οποίος δεν συμπεριέλαβε τη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης και τη σήμανση του προσανατολισμού της χαρτογραφημένης περιοχής. Τα στοιχεία αυτά σχεδιάστηκαν αργότερα από τον γραφέα των επεξηγηματικών σημειώσεων, που τα θεώρησε απαραίτητα για τη δημιουργία πλήρους και

σαφούς εικόνας της εδαφικής διαφοράς μεταξύ των μονών Ζωγράφου και Χιλανδαρίου από τις αρμόδιες δικαστικές αρχές. Η αναγραφή των σημειώσεων που φέρει στα Οθωμανικά και στα Ελληνικά, υποδηλώνει πως χρησιμοποιήθηκε στο ιεροδικείο και στην Ιερά Κοινότητα.

Στη βόρεια και στην ανατολική πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής βρίσκονται τα όρια της μονής Ζωγράφου, στη νότια η θάλασσα του Σιγγιτικού κόλπου και στη δυτική το επίδικο τμήμα με την μονή Χιλανδαρίου, το οποίο οριοθετήθηκε με κόκκινη γραμμή. Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφονται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Μολοχίζ Πίρκο, χωράφη, οδός Καρυῶν, Μαῦρο βῆρο, βρύσις Δανιήλ, ἀνατολικαί γαῖαι, Πύργος Μακαρίου, χωράφη, Παλαιά Μονή Ζωγράφου, Κισλάς, σπυροτή πέτρα, χωράφη (τρεις φορές), Ἄγιος Κοσμάς, Μονή Ζωγράφου, Μονή, Μῆλος, Μονή, Χέροβο, Καλύβη Μονῆς Χιλανδαρίου (δύο φορές), χιλανδαρίου (συνδέεται με τη λέξη Μονή που αναγράφεται παραπάνω), γιουβάνιτσα, Κῆπος, ἀμπέλι, Ζωγράφου (συνδέεται με τη λέξη Μονή που αναγράφεται παραπάνω), χωράφη, ἀμπέλι, Μῆλος, ξηροί λάκοι παλαιά ἐκκλησιά φαρμασύνης, τρυπητή πέτρα, ἐλαιῶν, Βρύση, φραγκοκάλι στο, Βάσει συνόρων, εκ νέου χρησιμωθέντα στοιχεία.*

Στην πάνω πλευρά του και έξω από το πλαίσιο αναγράφεται αντί τίτλου: *Τοῦ ἐπί τῆς Χερσονήσου τοῦ Ἁγίου Ὄρους κειμένων μοναστηρίων Χιλανδαρίου και Ζωγράφου διαφιλονοικούμενον αναμεταξύ των μέρους τα σύνορα ἀμφαίνων χάρτης.* Στην αριστερή πλευρά βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού χωρίς αναγραφή σημείων του ορίζοντα. Στην κάτω πλευρά, έξω από το πλαίσιο, αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά στα Οθωμανικά και στα Ελληνικά: *ὑπογραφή τοῦ συντάξατος στρατιωτικοῦ ἐπιτελοῦς* (δυσανάγνωστη υπογραφή). Στο μέσο της κάτω πλευράς είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης χωρισμένη ανά εκατό μονάδες που καταλήγουν στο 1400. Από πάνω αναγράφεται στα Οθωμανικά και από κάτω στα Ελληνικά: *ΚΛΙΜΑΞ 1:1500 Τουρκικόν μέτρον φανερώνουσα τό μήκος* και στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται στα Ελληνικά και στα караμανλήδεια: *ζαφέρ εν 1283 ἔτος, μήνα 16 τζεματζί ἐλ ἐβέρ ἐτοι 86 ἡ ἀντιγραφή ἐγένετ.*

Μονή Δοχειαρίου

Στη βιβλιοθήκη εντοπίστηκε ζωγραφικός χάρτης που αναπαριστά την περιοχή δικαιοδοσίας της μονής στο Άγιον Όρος και οκτώ τοπογραφικά σχέδια που αναπαριστούν μοσιές της μονής Σλομποζία στη Βλαχία. Όλοι μαζί οι χάρτες αποτελούν ξεχωριστή

ομάδα τεκμηρίων και δεν εντάσσονται στο ελληνικό ή στο ρουμανικό αρχείο της μονής.

Ο ζωγραφικός χάρτης αναπαριστά τα όρια της περιοχής της μονής Δοχειαρίου στο Άγιον Όρος. Σχεδιάστηκε κατά την περίοδο του δικαστικού αγώνα που ξεκίνησε η μονή Κωνσταμονίτου, η οποία διεκδικούσε την κυριότητα του μονυδρίου του Καλλιγράφου, που κατείχε η μονή Δοχειαρίου από το 1345.²³⁵ Οι έριδες ξεκίνησαν το 1582, συνεχίστηκαν το 1763 και κατέληξαν από το 1844 έως το 1850 που αποφασίστηκε η τελική κοινή απόφαση της Ιεράς Κοινότητας και του Ιεροδικείου, η οποία επικυρώθηκε από το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης υπέρ της μονής Δοχειαρίου.²³⁶

Τα τοπογραφικά σχέδια που αναπαριστούν τις μοσίες της μονής Σλομποζία, σχεδιάστηκαν από το 1843 έως το 1857. Η μονή Σλομποζία λουί Ενάκε αποτελούσε μετόχι της μονής Δοχειαρίου και ήταν κτισμένη στην περιοχή Βαϊδεεί, του νομού Ιαλόμιτσα, στην ανατολική Βλαχία.²³⁷ Ιδρύθηκε στις αρχές του 17ου αιώνα από τον Ιωάννη Καρατζά (Iane Caragea) που ήταν μέγας ποστέλνικος στη Μολδαβία και στη Βλαχία και προς τιμή του της δόθηκε το προσωνύμιο Ιανάκε ή Ενάκε.²³⁸ Η αφιέρωση της μονής και των μοσιών της στη μονή Δοχειαρίου πραγματοποιήθηκε πριν το 1633 και αποτελούσε περιουσιακό της στοιχείο μέχρι το 1864 που περιήλθε στην ιδιοκτησία του ρουμανικού κράτους.²³⁹ Οι αριθμοί καταλόγου που αναγράφονται στα τοπογραφικά σχέδια σημειώθηκαν από τον ιστορικό ερευνητή του ΠΕ/ΕΙΕ Φλορίν Μαρινέσκου.

²³⁵ Το μονύδριο του Καλλιγράφου λειτούργησε από τον 10ον αιώνα. Ως εκπρόσωπός του, ο μοναχός Νικόλαος υπέγραψε το τυπικό του Τζιμισκή και το 1051 αναφέρεται ως γειτονικό του Κωνσταμονίτου. Διονυσίας Παπαχρυσάνθου, *ό.π.*, σ. 243. Η μονή Δοχειαρίου αγόρασε το 1345 το μονύδριο με πράξη που επικύρωσε το 1356 ο αυτοκράτορας Ιωάννης Ε΄ Παλαιολόγος (1332-1391). Γέροντος Ιερόθεου Δοχειαρίτου, *Το Μονύδριον του Καλλιγράφου*, *ό.π.*, σ. 117.

²³⁶ Αντίστοιχα, ο χάρτης 97 φιλοτεχνήθηκε για τον ίδιο λόγο, κατ' εντολή της μονής Κωνσταμονίτου. Η περίοδος που διεξαγόταν ο δικαστικός αγώνας μεταξύ των δύο μονών έχει περιγραφεί εκτενώς σε βιβλία που εκδόθηκαν μετά τη λήξη του και από τις δύο μονές. Από την πλευρά της μονής Δοχειαρίου, στο βιβλίο του ηγουμένου της, Ιερόθεου, *Το Μονύδριον του Καλλιγράφου*, *ό.π.* και από την πλευρά της μονής Κωνσταμονίτου, στο βιβλίο του ηγουμένου της, Αρχιμανδρίτη Συμεών Κωνσταμονίτη, *Ιστορική Αλήθεια...*, *ό.π.* Στοιχεία για την υπόθεση βρίσκουμε επίσης στο βιβλίο του Αρχιμανδρίτου Χριστοφόρου Κτενά, *Εν Αγίῳ Ὄρει Ἄθω, Ἱερά, Βασιλική, Πατριαρχική καὶ Σταυροπηγιακή Μονή τοῦ Δοχειαρίου καὶ αἱ πρὸς τὸ δοῦλον ἔθνος ὑπηρεσίες αὐτῆς (963-1921)*, Αθήνα 1926, σ. 77-83 και 101.

²³⁷ Στη μονή Δοχειαρίου ανήκε επίσης η σκήτη Ποστολάκι ή Αποστολάκι που βρισκόταν στον νομό Πράχοβα και η σκήτη Κόρνι, που βρισκόταν στον νομό Πούτνα της Μολδαβίας.

²³⁸ Ιωάννης Καρατζά, γνωστός και ως Γιανάκη (αναφέρεται επίσης ως Ενάκε, Ιάνε ή Ιανάκε).

²³⁹ Φλορίν Μαρινέσκου, *Ἡ Ἱερά Μονή Δοχειαρίου στή Ρουμανία. Τί λένε τά ἐγγράφα*, Άγιον Όρος 2009, σ. 18-28· *Παρουσία Ἱεράς Μονῆς Δοχειαρίου*, Άγιον Όρος 2001, σ. 119-127 (Φλορίν Μαρινέσκου).

56.

Αγνώστου, (Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής δικαιοδοσίας της μονής Δοχειαρίου στο Άγιον Όρος), π. 1850, μελάνι σε χαρτί, 528 × 693, Ελληνικά και Οθωμανικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτος).

Γραμμικό σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και αναπαριστά την περιοχή δικαιοδοσίας της μονής Δοχειαρίου στο Άγιον Όρος. Οι σημειώσεις είναι γραμμένες στα Ελληνικά και στα Οθωμανικά, στοιχείο που υποδηλώνει ότι χρησιμοποιήθηκε στην Ιερά Κοινότητα και στο Ιεροδικείο. Οι θέσεις της περιοχής είναι γραμμένες με διαφορετικές κατευθύνσεις και ο χάρτης επειδή δεν έχει συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης, συμβατικά ορίζεται με τη μονή Δοχειαρίου στην κάτω πλευρά του.

Το θέμα της σύνθεσης είναι αυτοτελές, αναπτύσσεται κατά πλάτος και σχηματίζει τετράπλευρο σχήμα. Κατά μήκος των πλευρών του, τοποθετήθηκαν τα τοπωνύμια και τα κτίσματα που ο σχεδιαστής θεώρησε ως τα πιο σημαντικά για την κατανόηση του χώρου. Τα κτίσματα αποδίδονται μετωπικά με τυποποιημένα σχήματα. Στην πάνω οριζόντια πλευρά του τετραπλεύρου, από αριστερά προς τα δεξιά, αναγράφεται: *Ἐκκλησία Αγίου Ἡλίου, ἧς τὰ μὲν δεξιά εἶναι Δοχειαρίτικα τὰ δὲ ἀριστερά Κωνσταμονίτικα, Λίθος διὰ μέσου τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ ὁδὸς τὰ δεξιά αὐτοῦ εἶναι Δοχειαρίου, τὰ ἀριστερά δὲ τοῦ βατοπαιδίου, Ἡ προς Λόγγον ὄψις, Ἀσπροπήγαδον, Ἡρειπωμένος μύλος Σκαμανδρινοῦ, μεγάλη ὁδὸς και Κορυφή βουνοῦ.*

Στη δεξιά κάθετη πλευρά, από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *Μεγάλος λίθος, Ἡ προς Λόγγον ὄψις, Δύο δρόμοι, Τρεῖς Πάρες, Ὅμαλῶς προς τὰ ἄνω, Σουσουρά.* Παρακάτω και έξω από τα όρια της μονής, είναι σχεδιασμένα δύο μικρά κτίσματα κάτω

από τα οποία αναγράφεται: *Κελλιά Ξενοφώντος και Άνω μέρος κλιτύος*. Στη συνέχεια αναγράφεται: *Λάκκος Νευροκόπου, Μικρός Λάκκος, Τό μέσον τῶν δύο δρόμων και στη γωνία που σχηματίζεται με την κάτω οριζόντια πλευρά είναι σχεδιασμένο μαύρο τετράγωνο, δίπλα στο οποίο αναγράφεται 'Ο ἔντός τῆς θαλάσσης μεγάλος λίθος*. Στην κάτω οριζόντια πλευρά από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Νεώριον Κωνσταμονίτικον, Λίθος μέ σπὴν, Ἐρυθρός κρημνός, Ἀμπελών, Λάκκος Καλλιγράφου, ο Μο, Μονῆ Δοχειαρίου* (δίπλα σε κτίσμα) και *Νεώριον ἢ Ἀρσανάς* (κάτω από κτίσμα). Τέλος, στην αριστερή κάθετη πλευρά πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *Λίθος μέ τεσσαρας ὀπὰς, Λίθος μέ δύο ὀπὰς, Οἱ πρός Λόγγον ἐστραμμένοι δύο λευκοί λίθοι, Ἄγρός Κωνσταμονίτικος, Κυανό χῶμα και Κρικωτός βράχος*.

Τοπογραφικά σχέδια των μοσιῶν της μονῆς Σλομποζία

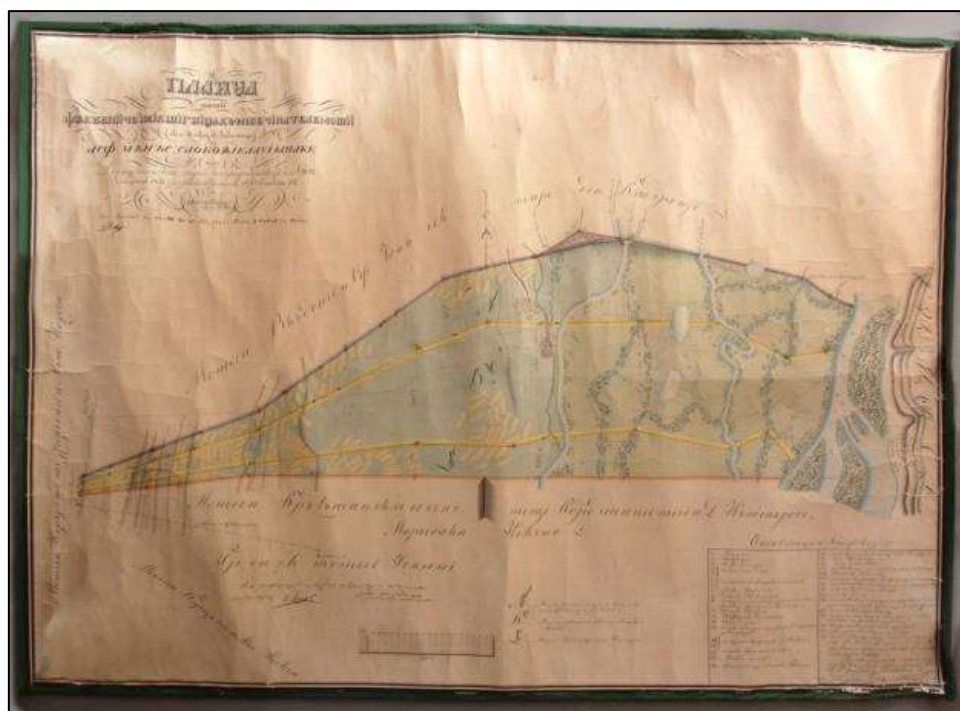
Σύμφωνα με σημειώσεις του ιεροδιακόνου Αγαθάγγελου Δοχειαρίτη του εκ Πελοποννήσου, τα ἕξι από τα οκτώ σχέδια μεταφέρθηκαν από τον ἴδιο στη μονή Δοχειαρίου το 1863 και το 1864. Ο Αγαθάγγελος καταγόταν από το χωριό Ποροβίτσα, του δήμου Αιγίρας στην Πελοπόννησο και από το ὄνομά του φαίνεται ὅτι εγκαταβίωσε στη μονή Δοχειαρίου. Χρημάτισε οἰκονόμος της μονῆς Σλομποζία από το 1862 ἕως το 1864 ἐπὶ ηγουμενίας θεοδοσίου τοῦ ἐξ ἀγίου μαματος (1855-1864), ἀλλὰ δεν γνωρίζουμε σύμφωνα με ποιο καθεστῶς (ενοίκιο ἢ διακόνημα) ἀνέλαβε τη θέση.²⁴⁰

Ὅπως ἀναφέρει στις σημειώσεις του, με προσωπική του εὐθύνη κατάφερε να διασώσει τα συγκεκριμένα σχέδια και να τα μεταφέρει στη μονή Δοχειαρίου. Μάλιστα, κατηγορεῖ εὐθέως τον ηγούμενο της μονῆς Σλομποζίας ὡς ἀνάξιο, διότι δεν ἀπέτρεψε την κατάσχεση συνολικά ἐνενήντα ἐνός «μεμβρανῶν» (περγαμηνῶν) και ἐννέα χάρτινων χρυσόβουλων, ἐνός κώδικα και διαφόρων ἄλλων εγγράφων ἀπὸ τις ἀρχές της Βλαχίας το 1864. Στοιχεῖα για τη μεταφορά τους ἀντλούμε ἀπὸ τις χειρόγραφες σημειώσεις του ἴδιου που βρίσκονται στην πίσω πλευρά των χαρτῶν 57, 58, 60, 61, 62 και 63.

²⁴⁰ Ἀναφορά στον Αγαθάγγελο συναντάμε ἐπίσης στο βιβλίο του Αρχιμανδρίτου Χριστοφόρου Κτενά, ὄ.π., σ. 84-85.

57.

Ioan Predetti, ΠΛΑΝΟΥΛ μουσι ΦΪΚΪΕΗΪ ΥΕ΄ ΙΖΪΚΪΪΓ..., 1843, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 671 × 947, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 2 (Φλορίν Μαρινέσκου, Η Ιερά Μονή Δοχειαρίου στη Ρουμανία. Τι λένε τα έγγραφα, ό.π., σ. 366).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ιοάν Πρεντέτι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα πράσινου χρώματος. Αναπαρίσταται η μοσιά Φακαένι ή Ζίτσα, που βρισκόταν στον νομό Ιαλόμιτζα της Βλαχίας και τα όμορά της κτήματα. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ποτάμια, οι καλλιεργημένες εκτάσεις, τα χωριά και οι δρόμοι και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω.

Τα σύνορα της μοσιάς είναι τεχνητά στη βόρεια, ανατολική και νότια πλευρά της, ενώ στη δυτική ορίζονται από τον ποταμό Δούναβη. Η συνοριακή γραμμή στη βόρεια πλευρά της είναι μοβ χρώματος και κατά μήκος της είναι σημειωμένα δεκαεπτά αριθμημένα οροθέσια. Περίπου στο μέσο της, είναι σχεδιασμένη τριγωνική περιοχή επίσης χρωματισμένη με μοβ χρώμα. Η συνοριακή γραμμή στη νότια πλευρά είναι χρωματισμένη κόκκινη και κατά μήκος της είναι σημειωμένα πέντε αριθμημένα οροθέσια. Τα ανατολικά σύνορα είναι οριοθετημένα με μαύρη γραμμή, κατά μήκος της οποίας σημειώνονται τέσσερα οροθέσια με τους αριθμούς 152, 46, 540 και 79.

Εντός των συνόρων της μοσίας υπάρχει μικρότερη περιοχή που οριοθετείται από κίτρινη γραμμή, κατά μήκος της οποίας σημειώνονται δεκαοκτώ αριθμημένα και εννέα μη αριθμημένα οροθέσια.

Πάνω από τη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται: *Μοσία Βλαντένι* (της μονής) του Αγίου Ιωάννη του μεγάλου, στο Βουκουρέστι. Στα αριστερά της: *Μοσία Καραρένι και Χατζιένι, ανάχωμα του Ινάου, Ιουνουιλέτσουλ και της Μονής Κόζια*. Κάτω: *Η μοσία του Μπρατατσάνου, που ονομάζεται Μπορντουσάνι-Μίτσι και ανήκει στη σύζυγο του καμινάρη, Μαργκιόαλα Κοτσιάγκ, παλαιά πέτρα του Μπρατατσάνου και πέτρα*. Κάτω από τη σημείωση αναγράφεται: *Η κεντρική περιοχή της μοσίας Τσεγάνι, πιο κάτω αναγράφεται: (Το τοπογραφικό σχέδιο) Παρουσιάστηκε σήμερα στο δικαστήριο, στην επιτροπή υποθέσεων. Κ: Ντόνιτσι (η υπογραφή του) 1851: Νοε:(μυβρίου) 24:, κάτω από την σημείωση αναγράφεται Μοσία Παρσάνι της Μονής Μίσιλεα και στα δεξιά της Χωριό Γοπάλε, Τουρκία (πρόκειται για έδαφος της οθωμανικής αυτοκρατορίας) και κοιλάδα του Λιεριλόρ.*

Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω: *Κοιλάδα των καλαμιών, Πρίβαλουλ Pietrosului, χ:(χωριό) Φακαένι, χ:(χωριό) Γρίτσα, ποταμός Μπόρτσι, Εργκινούλ, Στράμπουλ, Πρίβαλουλ Ρέπε Φόρουλ, Βουτόιου, Κοϊμάτου, το στόμιο του Βάλτσι ή Πριβάλουριλορ, Βαρσατούρα, Σότου Τσοϊνέι, Βάλγα, Σφρεντέλιε, Καλουάρε, ταβέρνα και γέφυρα που κατέχει άδικα το Βλαδένι, άνω Πίσκουλ Πόπι, Πρίβαλουλ Ρόμπουλουι, Σαλλάβα, το κάτω μέρος του φράχτη, Ρογοάζελε, Αλεόντε, Κεπελέτσου και Δούναβης. Στο κέντρο της χαρτογραφημένης περιοχής είναι τοποθετημένα από πάνω προς τα κάτω τα γράμματα Α. Β. και Β. για τις θέσεις αντίστοιχων μοσιών που αναφέρονται σε κείμενο, το οποίο βρίσκεται μεταξύ της γραμμικής κλίμακας αποτύπωσης και του πίνακα με τις αριθμημένες παραπομπές.*

Στην πάνω αριστερή γωνία, αναγράφεται ο τίτλος, ο οποίος είναι διακοσμημένος με γεωμετρικά σχέδια: *ΠΛΑΝΟΥΛΙ μουίι ΦΪΚΪΕΗΪΪ ΨΕΪ ΪΖΪΚΪΪΓ ΪΪΪΑ, ΚΟΥΪΗΒΕ-ΪΪΗΑΤΕΛΕ ΜΟΥΪΪΪ din жουдеџουλ Ιαλομιτςα ΑСΦ: ΜΪΗΪС: СЛОΒΟ-ΖΪΕ Α ΛΟΥΪ ΪΑΝΑΚΕ καρε Din κορουικα sinc:ταρεΪ ΛοσοφεџιΪ α дрентџиΪ και Ν: 2023 din Απουη: 1841 έαου рѳdikat Ια απουη: 1843: Centemε: 25. de Ιοάν (Σχέδιο της μοσίας Φακαένι ή Ζίτσα με τα όμορα κτήματα του νομού Ιαλόμιτςα του Ιερ:(ού) Μονασ:(τηριού) Σλομποζία του Ιανάκε, το οποίο κατά διαταγή του Μεγάλου Λογοθέτη της Δικαιοσύνης, με αριθμό 2023 του έτους 1841, σχεδίασε το 1843: Σε-*

πτεμβρίου) 25 ο Ιοάν Πρεντέτι). Κάτω από τον τίτλο αναγράφεται με επισευρμένη γραφή: *Το παρουσιάσαμε στην Ηγεμονική Αυλή στις 16 Ιουνίου 1850 και το υπέγραψα εγώ* (δυσανάγνωστη υπογραφή). Στο κέντρο της χαρτογραφημένης περιοχής είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, το κεντρικό τμήμα του οποίου καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή, αφήνοντας ακάλυπτα μόνο τα άκρα του και δεν αναγράφονται σημεία του ορίζοντα. Στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου βρίσκεται πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

Επεξήγηση των αριθμών

1. Μοσορόιου	20. Στόμιο της Στραβής
2. Παλαιά Πέτρα	21. Στόμιο των Πατούλι
3. Πέτρα του Μύλου	22. Στόμιο του Ζέγκιουλ
4.	23. Στο Πλοτσόρι, στην όχθη του ρέματος Βάλτσα
5. }Ανάχωμα σε γραμμή	24. Το ανάχωμα που έγινε στη μέτρηση ανάμεσα στο Τσιούντζι κατά αναλογία
6.	25. Ανάχωμα Βουλτουράσουλ που ονομάζεται και του Κυνηγού (Βανατόρουλοι)
7. Ανάχωμα στη μέτρηση κατά αναλογία	26. Ανάχωμα του Μεγάλου Κρατσουνάς (Κρατσιουνάσουλ)
8. Μεταξύ των Διδύμων	27. Ανάχωμα Γκάμπου
9. Το ανάχωμα του Μπεϊλίκ	28. Το σημείο της πέτρας στην άκρη της βόρειας κορυφής του Σίβιτσα στην όχθη της Ζίμνιτσα
10. Ανάχωμα στη συμπλήρωση του συνόλου των στρεμμάτων που μετρήθηκαν στη Σέλισε (ακατοίκητο κτήμα)	29. Το σημείο της σημερινής ιδιοκτησίας
11. Το ρέμα του Μπαλέρκα	30. Το ανάχωμα στο σημείο της ιδιοκτησίας στην όχθη της Σουλτάβας στο Φούνδουλ Γάρμπουλουι.
12. Η δρυς από τη Σουλτάβα	31. Πέτρα που βρισκόταν στο Γκρίντουλ Βαρσατούρι
13. Στόμιο του Μόμα	32. Στόμιο Ζατοτσέλι στην όχθη του Δούναβη
14. Η περιοχή που λέγεται ότι ήταν η Πορκαρέτσιλε Πίζι.	33. Η άκρη των Πατούλι στην οποία συμφώνησε ο Ηγούμενος της Μονής Σλομποζία με τον κύριο Ταγματάρχη Μάνου να τραβήξουν γραμμή στο στόμιο του Ζεγκίνου, μετά από το ρέμα Σαλτάβα.
15. και	34. Οι κόκκινες γραμμές στο σχέδιο αφορούν στη χαρτογράφηση του κύριου Γ. Γκρετσεάνου πρώην χωρομέτρη.
16. Το ανάχωμα στη μέτρηση κατά αναλογία	35. ... που έκανε ο Γ. Γκρετσεάνου με όνομα ...
17. Το ανάχωμα του Μικρού Κρατζιουνάς (Κρατζιουνάσουλ Μικ)	
18. Μεγάλο ανάχωμα	
19. Λάκκος του καταστήματος του Μπριτσεάγκ	

Στο μέσο της κάτω πλευράς είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 2000 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: $400^{\circ} = 1'$ και στα δεξιά της αναγράφεται:

A. *Μοσία Φακαένι που ονομάζεται και Γκαϊτσα της Ιεράς Μονής Σλομποζία του Ιανάκε.*

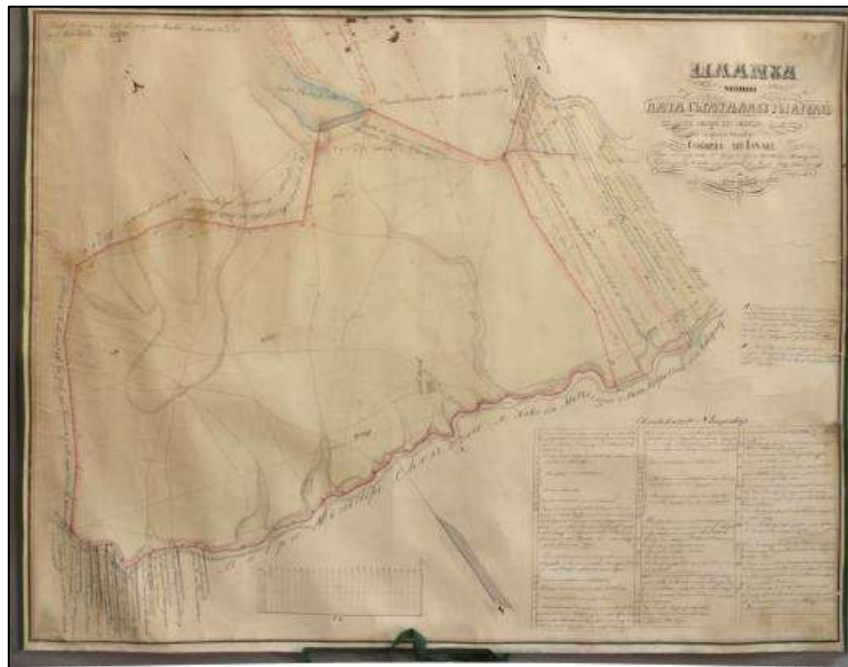
B. *Μοσία Φακαένι του Ταγματάρχη Ιόργκου Μάνουλ*

B. *Μοσία Λατένι της Ιεράς Μονής Κασσιοάρελε.*

Στην πίσω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται στα Ελληνικά: *ὁ παρόν χάρτης ἀνήκει τῇ μονί τοῦ δοχειαρίου εἰς Ἅγιον ὄρος μετεφέρθη δέ ἀπό τὴν σλομποζιά δι εμοῦ Ἀγαθαγγέλου ἱεροδ: πελοπονισίου οἰκόνόμου χριματίσαντος ἐν σλομποζιά μετὰ τοῦ ἀρχιμαδρήτου θεοδοσίου τοῦ ἐξ ἀγίου μαματος, ὅθεν καί μάς ἀφίρεσε ἡ βλαχική κηβέρνησι 42 χρυσόβουλα διὰ τῆς ἀναξιώτητος τοῦ ἄνοθεν Αρχημανδρίτου 1864 ἐν Ἰμπραῖλα.*

58.

Ioan Predereti, ΠΛΑΝΟΥΛ ΜΟΨΙΪ ΛΑΤΑ, ΣΒΡΑΤΑ, ΛΑΚΟΥ ΤΒΤΑΡΟΥΛΟΥΪ ... ,1844, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 656 × 847, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 4 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ιοάν Πρεντέτι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα πράσινου χρώματος. Αναπαρίστανται οι μοσιές Λάτα ή Σαράτα ή Λάκου Τατάρουλοι και τα όμορα κτήματα, που ανήκαν στη μονή Σλομποζιά. Δεν υπάρχει συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης του χάρτη, διότι οι σημειώσεις στη χαρτογραφημένη περιοχή είναι γραμμένες σε διαφορετικές κατευθύνσεις. Η επιφάνεια της περιοχής των μοσιών αποτυπώνεται σχηματικά με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με σχετική αναφορά στον τίτλο, ο χάρτης σχεδιάστηκε για να χρησιμοποιηθεί σε δικαστική υπόθεση.

Κατά μήκος της συνοριακής γραμμής που περικλείει την περιοχή των μοσιών τοποθετήθηκαν αριθμημένα σημεία, η ερμηνεία των οποίων αντιστοιχεί σε πίνακα που βρίσκεται στη δεξιά πλευρά του σχεδίου. Εντός της περιοχής των μοσιών σημειώνονται οι αποστάσεις μεταξύ των συνοριακών γραμμών. Έξω από την οριοθετημένη περιοχή αναγράφεται στην πάνω πλευρά από αριστερά προς τα δεξιά: *Μοσία Κόλτσα της Επισκοπής Μποζάου, Μοσία Μουσετσεάγκα και Λάκουλ Τατάρουλουι της Ιεράς Μονής Μρτζινένι, Λάκουλ Τατάρουλουι, Η μοσία Τσιοάρα της Μονής Ράντου-Βόντα, [...] της Μονής Ράντου-Βόντα, [...] Τσιοάρα [...] [...], Το κτήμα Τσιοάρα ή Ινανίσουλ των βογιάρων Ντοϊτσέσκου. Στη δεξιά πλευρά της: Η μοσία της Μονής Ράντου-Βόντα, Αντρενέστι του Πρίγκιπα Μίλαν Ομπρενίωιτσι, Κάτω Ταταρένι των κυρίων βογιάρων Περιετσάνου και Γ. Μπρατέσκου, Φουντένι του πιτάρη Γεωργίου Μπρατέσκου, Φουντένι του πιτάρη Αλεξάνδρου Κιριάκου και του Ιορδάκη [...], Φουντένι του πιτάρη Ραντουκάνου Μετελεάνου, Στανέστι [...] Αριόν και συνιδιοκτητών, Στανέστι του πιτάρη Στεφάνου Χριστοδώρου και συνιδιοκτητών, Λακτσόιου των κατοίκων Περοετσένι, Το ανάχωμα της Μονής Σλομποζία του Ιανάκε, Πρίμπετζί του Γ. Πριμπετζιάνου και των συνιδιοκτητών, Το κτήμα Πρίμπετζί των βογιάρων Ντοϊτσέσκου, Το κτήμα Κάτω Πρίμπετζί του Νάε Νταμποβιτσεάνου, Η εστία της Μονής Σλομποζία και Η μοσία Μπούκου και Ματασέστι της Μονής Κοτροτσένι στο Βουκουρέστι.*

Στην αριστερή πλευρά του σχεδίου αναγράφεται: *Η μοσία Κικινέτσου ή Τσιουμπασέστι του κλουτσιάρη Κ. Νικουλέσκου. Στην κάτω πλευρά αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: Η μοσία Στρεϊάγκα του Ντίνου Ντοϊτσέσκου (εντός της περιοχής αναγράφονται οι αριθμοί 230 και 288 που πιθανόν αφορούν σε τοπογραφικές συντεταγμένες), Η μοσία Μπούζα της Μονής Ράντου-Βόντα (44, 352, 43 και 320), Περιοχή της Μονής Πλουμπούιτα, Το κτήμα Μπούζα Σαρατσεάγκα και Σταγκούτσα των κυρίων Ντοϊτσέσκου και Η μοσία Μπούζα και Σαρατσεάγκα από τις τέσσερις πλευρές της Μονής Σλομποζία (1209 και 1356). Στο κέντρο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή, ενώ στα άκρα του είναι σημειωμένος ο βορράς και ο νότος.*

Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται: *Εξετάστηκε από το πολιτικό δικαστήριο του Νομού Μπραϊλέι, έτος 1847 Νοέμβριου 22. (δύο δυσανάγνωστες υπογραφές) Στην πάνω δεξιά γωνία του αναγράφεται ο τίτλος, ο οποίος είναι διακοσμημένος με γεωμετρικό σχέδιο: ПЛАНΟΥЛ МОШІІ ЛАТА, СЪРАТА, ЛАΚΟΥ ΤΪΤΑΡΟΥΛΟΥΪ uι ΑΛΤΕ ΝΟΥΜΙΡΪ ΔΪΝ ΙΟΥΔΕΪΟΥΛ ΙΑΛΟΜΪЦΑ a cφιντεi ΜΪηϋτιρΪ ΣΛΟΒΟΖΪΑ ΛΟΥΪ ΙΑΝΑΚΕ Καρε din κορουκα cει Πρεζεδεηηii a жουδεκѣtopii жουδεѣουhoui*

Iahomița κου Ν: 2080: *caou ridikat în Anouh 1844 Oktom: 20: de Ioán Preredemi* [Σχέδιο της μοσίας Λάτα ή Σαράτα ή Λάκου Τατάρουλου και άλλες (που βρίσκονται) στον νομό Ιαλόμιτσα του ιεράς Μονής Σλομποζία του Ιανάκε, ο οποίος με διαταγή του προεδρείου του δικαστηρίου του νομού Ιαλόμιτσα με αριθμό 2080, σχεδίασε το 1844 Οκτω(βρίου) 20 ο Ιοάν Πρεντέτι (η υπογραφή του)]. Στο μέσο της κάτω πλευράς του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 2900 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: 1 – 4. Στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας, με αριθμημένες παραπομπές από το 1 έως το 47 των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

Επεξήγηση των αριθμών

	Τα σημάδια που υποδεικνύουν τα σύνορα των μοσιών Λάτα και Τσετέτσιλε της Μονής Σλομποζία, με το κτήμα Κικινέτσουλ, που ονομάζεται και Τσιομπανέστι, του στόλνικου Κ. Νικολέσκου
1.	Η πέτρα του Τάτσιου στην κοιλάδα του Λάτα.
2.	Το ανάχωμα του Τοπάλα
3.	} Το ανάχωμα στη γραμμή
4.	
5.	
6.	
7.	Το ανάχωμα του Μάρκου
8.	} Τα αναχώματα ως σημάδια της γραμμής
9.	
10.	Ανάχωμα ως σημάδι που έβαλε ο κλουτσιάρης Ιάνκου Γκρετσεάνου στην κοιλάδα του Ζαμάν, η οποία συνορεύει με τις γωνίες των τεσσάρων μοσιών: Τσετέτσιλε και Λάτα της Μονής Σλομποζία, Κικινέτσουλ, που ονομάζεται και Τσιομπανέστι, του στόλνικου Κ. Νικολέσκου, του Κικινέσκου, του παχάρνικου Σορέσκου και του κτήματος της Επισκοπής Μπουζάου. Αυτά τα σημάδια δείχνουν τα άκρα των μοσιών Τσετέτσιλε και Λάτα της Μονής Σλομποζία με <u>τα άκρα της μοσίας Κολτσέα της ιεράς Επισκοπής Μπουζαίου.</u>
11.	} Αναχώματα ως σημάδια στη γραμμή
12.	
13.	Παλαιά πέτρα σύνορο στην κοιλάδα του Μπαντίκα
14.	} Αναχώματα ως σημάδια στη γραμμή
15.	
16.	Η μεγάλη πέτρινη στήλη, (αποτελεί) σύνορο στο οποίο βρίσκεται η άκρη του κτήματος Κόλτσα της Αγίας Επισκοπής Μπουζάου και η γωνία της μοσίας που βρίσκεται στο Λάκουλ Τατάπουλου της Μονής Μαρτζινένι, (αποτελεί) σύνορο και της μοσίας Τσετέτσιλε της Μονής Σλομποζία. Από αυτά τα σημάδια βρέθηκε η μοσία της Μονής Σλομποζία από την πλευρά των μοσιών Τσετέτσιλε, Λάτα, Σαρατσεάγκα, Ντουσμανεάσα και Λακούλ Ταταρούλου με τη μοσία

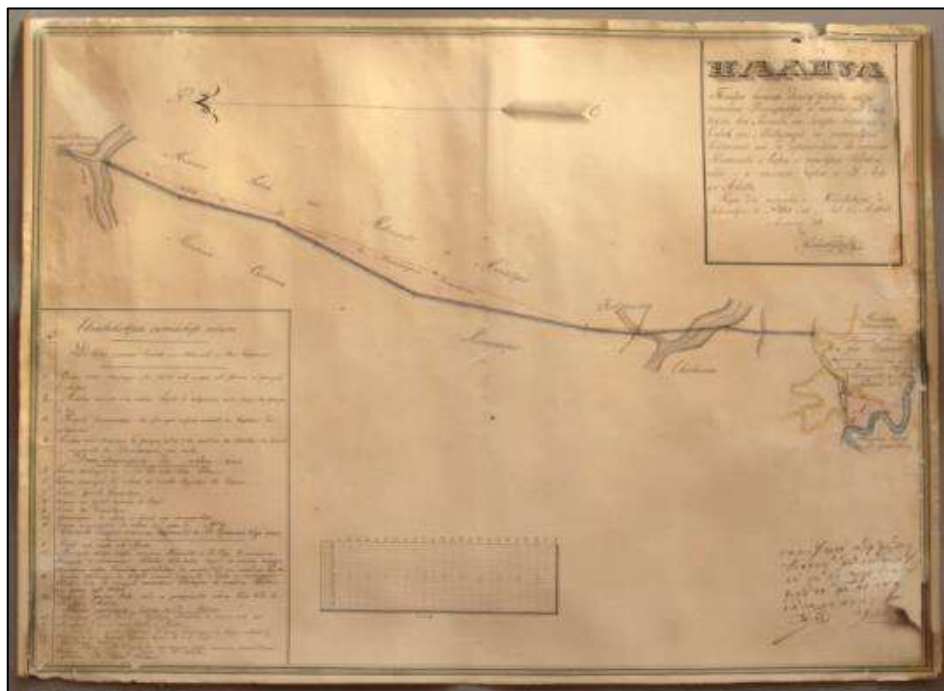
	Λακούλ Τατάρουλοι της Μονής Μαρτζινένι.
17.	} Αναχώματα ως σημάδια στη γραμμή
18.	
19.	
20.	} Άλλα σημάδια στη γραμμή που είναι κοντά στο Πούτσουλ Κόρμπουλοι και Δοχειαρίου (γραμμένη στα Ελληνικά)
21.	
22.	
23.	} <u>Άλλα αναχώματα ως σημάδια στη γραμμή από την πλευρά του Λακούλ Τατάρουλοι</u>
24.	
25.	
26.	
27.	Ανάμεσα σε αυτά τα σημάδια βρέθηκε η σημερινή ιδιοκτησία, μεταξύ των μοσιών της Μονής Σλομποζία και της Μονής Ράντου-Βόντα.
28.	Ο λάκκος στην όχθη του Λάκουλ Τατάρουλοι από την ανατολική πλευρά όπου φημιολογείται ότι το φίδι κατάπιε τη φοράδα.
29.	Ο πέτρινος σταυρός του Νίκου
30.	Στον δρόμο προς την πόλη
31.	Στην περιοχή της πέτρας
	Τα επόμενα σημάδια οριοθετούν τις μοσίες Λάτα και Σαράτα της Μονής Σλομποζία μεταξύ <u>των μοσιών Μπούζα και Σαρατσεάγκα, από τέσσερις πλευρές.</u>
32.	} Σημάδια ως σύνορα από το Ιάρμπα Ντούλτσε και την κοιλάδα Σαράτα
33.	
34.	Δύο αναχώματα που ονομάζονται Δίδυμα
35.	Ανάχωμα ως σημάδι στη γραμμή
36.	Ανάχωμα Σταγκούτσα
37.	Ανάχωμα που έφτιαξε ο σερδάρης Θεόδωρος Παλάδε στην κοιλάδα Σαράτα
38.	Ανάχωμα στην άκρη της μοσίας Μπούζα της Μονής Ράντου-Βόντα, από την πλευρά της Σαράτα.
39.	Το σημάδι από την παλαιά οδό, από την πλευρά της Ιαλόμιτζα που πηγαίνει προς το χωριό Τσιοάρα.
40.	Ανάχωμα ως σημάδι στην ίδια οδό, που έφτιαξε ο κύριος σερδάρης Παλάδε στη μέση της μοσίας Μπούζα της Μονής Ράντου-Βόντα.
41.	Σημάδι στη διασταύρωση της οδού της πόλης με την παλαιά οδό της Ιαλόμιτζα που πηγαίνει προς το χωριό Τσιοάρα.
42.	Η θέση της πέτρας, σύνορο ανάμεσα στη μοσία Μπούζα και τη μοσία της Μονής Ράντου-Βόντα.
43.	Σημάδι στην άκρη των μοσιών Μπούζα και Σαρατσένι, από τις τέσσερις πλευρές.
44.	Σημάδι στη μέση των μοσιών Μπούζα και Σαρατσένι, από τις τέσσερις πλευρές.
45.	Σημάδι στην άκρη των μοσιών Μπούζα και Σαρατσένι, από τις τέσσερις πλευρές, από την πλευρά της κοιλάδας Ιβανίσουλοι και το ακατοίκητο χωριό Τσιοάρα.
46.	Σημάδι στην κοιλάδα Σεάκα, στη μέση της κοιλάδας Μικρή Ντουσμανεάσκα, όπου συνορεύουν οι μοσίες της Μονής Σλομποζία με τις μοσίες Μπουκούλ και Ματασέστι της Μονής Κοτροτσένι.
47.	Σημάδι συνόρου που ονομάζεται Λα Μπατάλου, στην κοιλάδα Τσετέτσιλε και Λάδα της Μονής Σλομποζία, το οποίο συνορεύει με το κτήμα του Νάε Νταμποβιτσεάνου.

Στην πίσω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται: *καί ούτος ό χάρτης άνήκι τη τουδ δοχειαρίου μονί είς άγιον όρος διεφιλάχθη δε από τής άρπαγής όμου μέ 11 χρησόβουλα*

είς μεμβράνα καί 5: χάρτινα και περεδόθη τῇ μονί ἐμού και ἄλα ἔγγραφα τῆς σλομποζιάς – ὁ ταπηνός ἱεροδ: Σλομποζία Αγαθάγγελος δοχειαρητης πελοπονήσιος 1864 ἐν Ἰμβραϊλα βλαχῖας –.

59.

Ιωάν Πρεντέτι, *ΠΛΑΝΟΥΙ Πεντρου ἡνίεια δεσπὴήτοαρε ἰντρε μουίεια Δευερατῖ...*, 1845, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 476 × 658, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 5 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ιωάν Πρεντέτι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή των μοσιών Ντεσεράτζι και Ματασέστι ή Μπόρα και των γειτονικών της κτημάτων. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης επιφανείας με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Σύμφωνα με τις σημειώσεις στο σχέδιο, χρησιμοποιήθηκε σε δικαστική υπόθεση και μεταφέρθηκε στη μονή από τη Βλαχία.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: *Η κοιλάδα Ντουσμαεάσα Μίκα, Η κοιλάδα Σαράτα, Η μοσιά Μπουκούλ και Ματασέστι της Μονής Κοτροτσένι, Η περιοχή Κόντα στη Μονή Κοτροτσένι, Η μοσιά Κοσαμπένι, Το κτήμα Ποπέστι του Ντραγκάν, Η μοσιά Μπόρα και Ποπέστι της Μονής Ράντου-Βόντα, Το ποτάμι Ιαλόμιτζα και Το κτήμα Μπόρα του Γεώργου Φιλίτι.*

Στην πάνω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, στα άκρα του οποίου είναι σημειωμένος ο βορράς και ο νότος. Στην πάνω δεξιά γωνία είναι γραμμένος ο τίτλος μαζί με επεξηγηματική σημείωση στην οποία αναγράφεται με επισεσυρμένη γραφή: *ΠΛΑΝΟΥΙ Πεντρου hiniea desnehzitoape întpe mouiea Deuepařıĩ a t̃ñp̃riĩ Choboziã houĩ Ianake, uii entre mouia ðoukouh, uii M̃t̃̃ceuiĩĩ a t̃ñp̃ct̃ip̃riĩ Kotroceni ĩ uii de nriconipea ku mouia Poneuti ĩ i Bora a t̃̃ct̃ip̃ri ĩ Radouhoui ðoð̃ i a mouii Bora a D. Iorcou Filitio. Kare din norounka [...] Žoudeķ̃p̃ri ĩ de iahomiĩza: kou N868 ěaou [..]kat ha A:1845 Aðcoucu20. De Ioãn Predemi* (Σχέδιο για την οριοθέτηση της μοσίας Ντεσεράτζι της μονής Σλομποζία του Ιανάκε και της μοσίας Μπουκούλ μαζί με το Ματασέστι της Μονής Κοτροτσένι, προς την πλευρά της μοσίας Ποπέστι ή Μπόρα της Μονής Ράντου Βόντα και της μοσίας Μπόρα του Δ. Γεώργου Φιλίτι, το οποίο κατά διαταγή του δικαστηρίου της Ιαλόμιτσα με αριθμό N868 σχεδιάστηκε το 1845 Αυγούστου 20 από τον Ιοάν Πρεντέτι (η υπογραφή του). Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των οροθετικών σημείων των μοσιών και των κτημάτων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

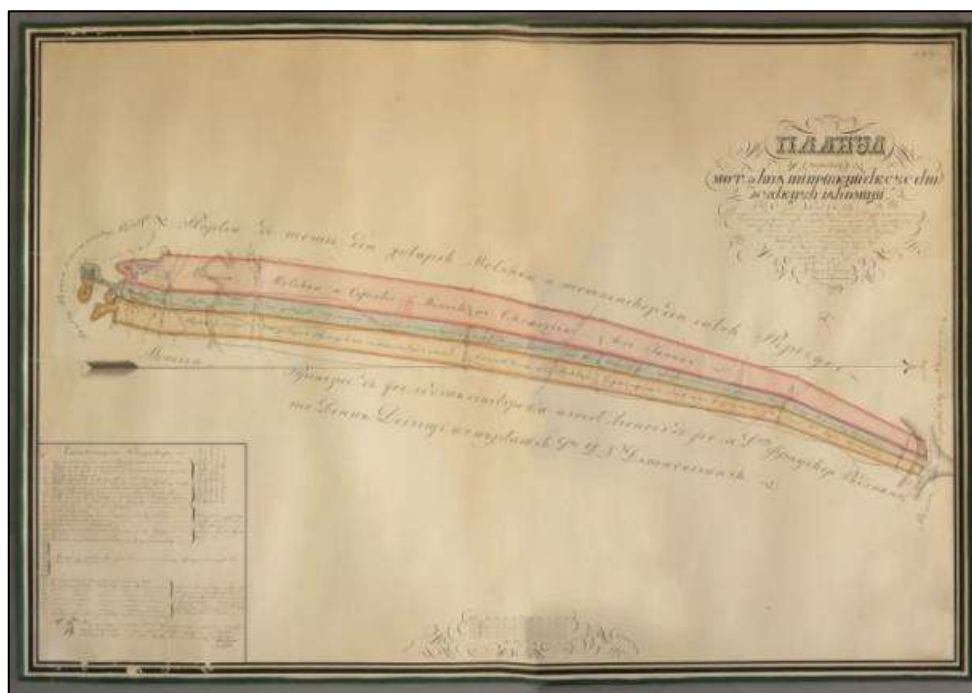
№	Εξήγηση των αριθμών του σχεδίου
Τα σημάδια στα σύνορα των κτημάτων Μπουκούλ και Ματασέστι της Μονής Κοτροτσένι	
1.	Το σημάδι της παλαιάς ιδιοκτησίας στο μεγάλο γύρισμα του Κρίβα, από την πρώτη χάραξη των συνόρων.
2.	Ανάχωμα που αναφέρεται στο παλιό έγγραφο των συνόρων Πέστε Ιάζερ, στη δεύτερη χάραξη των συνόρων
3.	Πούτσουλ Σαπουνάριλορ, στα τρίτα σύνορα, που αναφέρεται στο έγγραφο των συνόρων
4.	Το σημάδι της παλαιάς ιδιοκτησίας που προέκυψε στην τέταρτη χάραξη των συνόρων, στην κοιλάδα Σαράτα στη μέση της κοιλάδας Ντουσμανεάσκα Μίκα.
<u>Σύμφωνα με τις σημερινές ιδιοκτησίες</u>	
5.	Το σημάδι της μοσίας στην όχθη από την ακατοίκητη περιοχή Κούλμι.
6.	Το σημάδι της σημερινής ιδιοκτησίας, στην όχθη του Ιέζερουλ, στο Γκιζούι.
7.	Το σημάδι του Σταυρού των Καζάκων.
8.	Το σημάδι κοντά στο ανάχωμα Μπόζι.
9.	Το σημάδι Μπαταλούρι
10.	Η σημερινή ιδιοκτησία μέχρι τον αριθμό 4.
11.	Το μεγάλο γύρισμα από το Κρίβα.
<u>Τα σημάδια από την πλευρά της μοσίας Ποπέστι, του Ντραγκάν Γκέτσου</u>	
12.	Ανάχωμα ως σύνορο ανάμεσα στη μοσία Ποπέστι του Γκέτσου και στη μοσία Ποπέστι της Μονής Ράντου-Βόντα. Ανάμεσα στα δύο σημάδια βρίσκονται οι άκρες των δύο μοσιών στην κοιλάδα του Κρίβα.

13.	Το σημάδι της ιδιοκτησίας στη γωνιά της μοσιάς Ποπέστι και Μπόρα της μονής Ράντου-Βόντα, με τη μοσία της μονής Σλομποζία στην κοιλάδα του Κρίβα και από την παλαιά οδό.
14.	Το σημείο στον παλαιό δρόμο, όπου συνορεύει η μονή Ράντου-Βόντα με τον κ. Ιόργο Φιλίτι.
<u>Σχετικά με το κτήμα του Φιλίτι</u>
15.	Ανάχωμα που έφτιαξε ο σερδάρης Πλάδε στον νέο δρόμο.
16.	Ανάχωμα στην κοιλάδα του Κρίβα.
17.	Σημάδι στο σημείο που συναντώνται τα ποτάμια Κρίβα και Ιαλόμιτσα.
18.	Σημάδι στο σημείο που συναντάται ο παλαιός δρόμος με τον νέο.
14.	Στον παλαιό δρόμο
Το γράμμα Α, ο τόπος ανάμεσα στη μοσία της μονής Σλομποζία και του κτήματος Μπόρα του Φιλίτι.
19.	Το κατάστημα του Γεώργου Φιλίτι.

Στη δεξιά πλευρά του πίνακα είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 2400 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται $1 = 4$. Τέλος, στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται: *Παρουσιάστηκε από τον επιστάτη της ιεράς Μονής στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε επί τόπου στην παλαιά ροή του ποταμού. Ο βόρνικος (δυσανάγνωστη υπογραφή) 1846 Σεπτέμβριος.*

60.

Γεοργε Στραβοηκα, *ΠΛΑΗΟΥΛ μουίιηορ ΜΟΤΫΛΒΑ ΠΙ ΠΡΙΒΕΪΪ de souc din жουδεουη ΙΑΛΟΜΙΪΪ...*, 1845, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 648 × 942, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 3 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Γκεώργκε Στραμπόλκα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο περιμετρικά με μεταξωτή ταινία πράσινου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή των μοσιών Μοτάλβα και κάτω Πρίμπετζι και τα όμορά τους κτήματα. Οι μοσιές είναι χρωματισμένες με τα βασικά χρώματα (κόκκινο, μπλε και κίτρινο), το ανάγλυφο της επιφανείας τους αποτυπώνεται σχηματικά με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα δεξιά. Σύμφωνα με τις σημειώσεις στο σχέδιο, χρησιμοποιήθηκε σε δικαστική υπόθεση.

Οι μοσιές έχουν επίμηκες σχήμα και είναι χρωματισμένες με διαφορετικά χρώματα. Εντός των ορίων της μοσίας που είναι χρωματισμένη με κόκκινο χρώμα, αναγράφεται: *Η μοσία Σφιντέι της Μονής Σλομποζία του Ιανάκε*, εντός της μοσίας που είναι χρωματισμένη με γαλάζιο χρώμα, αναγράφεται: *Τμήμα της μοσίας εντός των συνόρων του Άνω Πριμπέτζι, το οποίο σύμφωνα με τα έγγραφα ονομάζεται Άνω Λαστσόιου και Κάτω Μοτάλβα και είναι ξεχωριστό από την περιοχή των κατοίκων του Πρίμπετζι και εντός της μοσίας που είναι χρωματισμένη με κίτρινο χρώμα, αναγράφεται: Η μοσία εντός των συνόρων του χωριού Άνω Πρίμπετζενι, το οποίο σύμφωνα με τα έγγραφα ονομαζόταν Άνω Λετσιόιουλ και Κάτω Μοτάλβα και φαίνεται ότι ανήκει στον κύριο Γκεώργκιου Πριμπετζεάνου. Έξω από τα όρια των μοσιών αναγράφεται στην πάνω πλευρά: Τμήμα της μοσίας Μοτάλβα, που ανήκει στους κατοίκους του χωριού Πρίμπετζενι, στην αριστερή πλευρά: Η παλαιά κοιλάδα του ποταμού Ιαλόμιτζα και Το κτήμα Ποϊάνα των κατοίκων Ποϊενάρι, στη δεξιά πλευρά Η παλαιά κοιλάδα Λάτα ή Σαράτα, της Μονής Σλομποζία και στην κάτω πλευρά Το κτήμα των Κάτω Πριμπετζένι, το οποίο σύμφωνα με τα έγγραφα ονομαζόταν Κάτω Λετσιόιουλ και ανήκει στα αδέρφια Ραντουκάνου και Ντίνου Ντοϊτσέσκου και στον συνιδιοκτήτη κύριο Ν. Νταμποβιτσάνουλ.*

Στο κέντρο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή και στα άκρα του αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Στην πάνω δεξιά γωνία αναγράφεται ο τίτλος που είναι διακοσμημένος με γεωμετρικό σχέδιο: *ΠΛΑΗΟΥΛ μοσιίηορ ΜΟΤΆΛΒΑ ШІ ΠΡΙΒΕЦІЇ de couc din жουδεиουи ΙΑΛΟΜΙЦІЇ, καρε Din κοουиκα sinc: Преједенѣи а фουдеиѣторіи hokahe uou N: 994, саου рѣdіkat uи саου deociđit nрiη χοτѣрнiѣie nартеа hoгофѣтoиhoи Рѣдоиканoи cin nona Πετρε και пѣрtauии сѣї moииeиї Πρίдејнi, din moиiεa Πρίдеји de couc, de кѣтpe nартеа Dh Γεοργε*

Πρίβετανου, *Ear din porouinka kou N: 3283 tot a sinc: Презеденції хокаһъ, саου χοτърниѳит ии саου рѳдикат ѳн нһан ии тоуиѳѳеа Моtаһса а Сф: тѳһъс: Чһоβοzиeа, dоuпъ сeρερεа Сφiнѳii саһе Пѳринтеһоуї Αρχιμανδριt Γαβριη Εγουμeνουη noumitεї тѳһъсtиrи, ѳn Αουиh: 1845 Νοεμβριe: 20 de χοταρνικουη Ιηѳιneρ: Γεοργε Стρaβοһка (Σχέδιο των μοσιών Μοτάλβα και κάτω Πρίμπετζι του νομού Ιαλόμιτζα, (που σχεδιάστηκε) με διαταγή του προέδρου του τοπικού δικαστηρίου με Α:(ριθμό) 994. Με την οριοθέτηση χωρίστηκαν το κτήμα του λογοθέτη Ραντουκάνου και του ιερέα Πέτρου από τη μοσία Πρίμπετζени, τη μοσία κάτω Πρίμπετζι και το κτήμα του Γκεώργκιε Πριμπετζιάνου. Οριοθετήθηκε κατά τη διαταγή με Α:(ριθμό) 3283 του τοπικού προέδρου και σχεδιάστηκε με τη μοσία Μοτάλβα του Ιερού μονασ:(τηριού) Σλομποζία, μετά από αίτημα του Αρχιμανδρίτη Γαβριήλ²⁴¹ ηγουμένου αυτής της μονής το έτος 1845 Νοεμβρίου: 20. Υπογραφή του χωρομέτρη μηχανικού Γκεώργκιε Στραμπόλκα). Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές των οροθετικών σημείων μεταξύ των μοσιών και των όμορων κτημάτων όπως καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.*

№	Επεξήγηση αριθμών	
1.	Σημάδι στην παλαιά κοιλάδα του ποταμού Ιαλόμιτζα	Τα σημάδια που χωρίζουν τη μοσία Μοτάλβα της Μονής Σλομποζία από τα κτήματα της περιοχής Μοτάλβα, των κατοίκων του χωριού Πριμπετζι.
2.	Πέτρα που δεν μετακινήθηκε από τα αρχικά σύνορα.	
3.	Πέτρα, τη θέση της οποίας επέδειξαν οι μάρτυρες κατά τα δεύτερα σύνορα από τον δρόμο της πόλης.	
4.	Πέτρα που δεν μετακινήθηκε στα τρίτα σύνορα από το Λουποάιελε	
5.	Ανάχωμα που δείχνει το σύνολο της έκτασης η οποία ανήκει στη Μονή Σλομποζία μετά τα τρίτα σύνορα, στην περιοχή που ονομάζεται <i>Δίπλα στην Κατίλε</i> .	
6.	Πέτρα που δεν μετακινήθηκε στα πέμπτα σύνορα, απέναντι από τα πέντε αναχώματα.	
7.	Πέτρα που μετακινήθηκε, αλλά όπως υπέδειξαν οι μάρτυρες παρέμεινε στη θέση της μετά τα έκτα σύνορα.	
8.	Σημάδι στην κοιλάδα του Λάτα, στη γραμμή των πέμπτων και έκτων συνόρων.	
9.	Σημάδι στην κοιλάδα Λάτα, στη γραμμή των συνόρων	
10.	Πέτρα που δεν μετακινήθηκε	Τα σημάδια που χωρίζουν τη μοσία της Μονής Σλομποζία από τα
11.	Ανάχωμα στο σημείο που συμπληρώνεται η έκταση της Μονής Σλομποζία.	
12.	Πέτρα που δεν μετακινήθηκε	
13.	Πέτρα που βγήκε, αλλά παρέμεινε στη θέση της	

²⁴¹ Ο Αρχιμανδρίτης Γαβριήλ (Σιταράς) Συμυρναίος (1781-1855) υπήρξε καθηγούμενος της μονής Σλομποζία από το 1811 έως το 1849. Βλέπε Φλορίν Μαρινέσκου, *Η Τερά Μονή Δοχειαρίου στή Ρουμανία. Τί λένε τά έγγραφα*, ό.π., σ. 486-500· *Παρουσία Ιεράς Μονής Δοχειαρίου*, ό.π., σ.125.

14.	Ανάχωμα στο σημείο που συμπληρώνεται το σύνολο της έκτασης της Μονής Σλομποζία	κτήματα των κατοίκων.
15.	Ανάχωμα στο σημείο που συμπληρώνεται το σύνολο της έκτασης της Μονής Σλομποζία	
16.	Ανάχωμα στο σημείο που συμπληρώνεται το σύνολο της έκτασης των κατοίκων	
17.	Αναχώματα ανάμεσα στα κτήματα των κατοίκων του Πριμπέτζι και του κτήματος του Γεωργίου Πριμπετζεάνου -----	
18.		
19.		
20.		
21.		
22.		
23.		
24.		
25.	Σημάδια πάνω στη γραμμή των συνόρων της οδού Λάτα	Τα σημάδια που χωρίζουν το κτήμα Άνω Πριμπέτζι του Γεωργίου Πριμπετζεάνου από το κτήμα του Κάτω Πριμπέτζι, που ανήκει στα αδέρφια Δοϊτσέσκου και στον κ. Νικόλαο Δαμποβιτσεάνου
26.	Ανάχωμα στο σημείο που συμπληρώνεται η έκταση του κτήματος	
27.	της Άνω Πριμπέτζι	
28.	-----	
29.	-----	
30.	-----	
31.	-----	
32.	Πέτρα που δεν μετακινήθηκε στην παλαιά κοιλάδα του ποταμού Ιαλόμιτσα.	
<p>A, B: Δάσος που ανήκει στον κύριο Γ. Πριμπετζεάνου κατά αναλογία μετά από τη χάραξη των συνόρων και που περιέχει -----88.030. -----</p> <p>B: Το δάσος που ανήκει σε όλους τους κατοίκους -----56.690. -----</p> <p style="text-align: right;">----- 144.720</p>		

Στην κάτω πλευρά του σχεδίου βρίσκεται, εντός διακοσμητικού σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτόπωσης των 1000 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: 400 = 1. Τέλος, στην πίσω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται: *ὁ παρόν πλάνος μετεφέρθη ἀπὸ τὴν σλομποζιά παρὰ τοῦ ὀικονόμου αὐτῆς Ἀγαθαγέλου Ἰεροδ. – τοῦ ἐκ τοῦ χορίου ποροβίτσας τοῦ δήμου Αἰγιήρας ἐν Πελοπονίσο κατὰ τὴν ἀκράτα 1864: ἐν ἱμπραῖλα –.*

61.

M. Papazolu, PLANULU STRAKINA saŭ ILINICA chi MURGEANCA..., 1847, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 415 × 1393, Ρουμανικά, αρ. κατ. PX 6 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μηχανικό και χοτάρνικο Μ. Παπατζόλου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος, που στη μια πλευρά του στερεώνεται ξύλινο στέλεχος και στην άλλη δερμάτινη προστατευτική θήκη, ώστε όταν τυλίγεται να τοποθετείται σε αυτήν. Στο δερμάτινο κάλυμμα της θήκης αναγράφεται: *Σχέδιο μοσιών Στράκινα ή Ιλίνιτσα και Μουργκεάνα*. Αναπαρίστανται οι μοσίες Στράκινα ή Ιλίνιτσα και Μουργκεάνα της μονής Σλομποζία του Ενάκε. Οι μοσίες είναι χρωματισμένες με συμπληρωματικά χρώματα (κίτρινο και πράσινο) και το ανάγλυφο της επιφάνειάς τους αποτυπώνεται σχηματικά με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

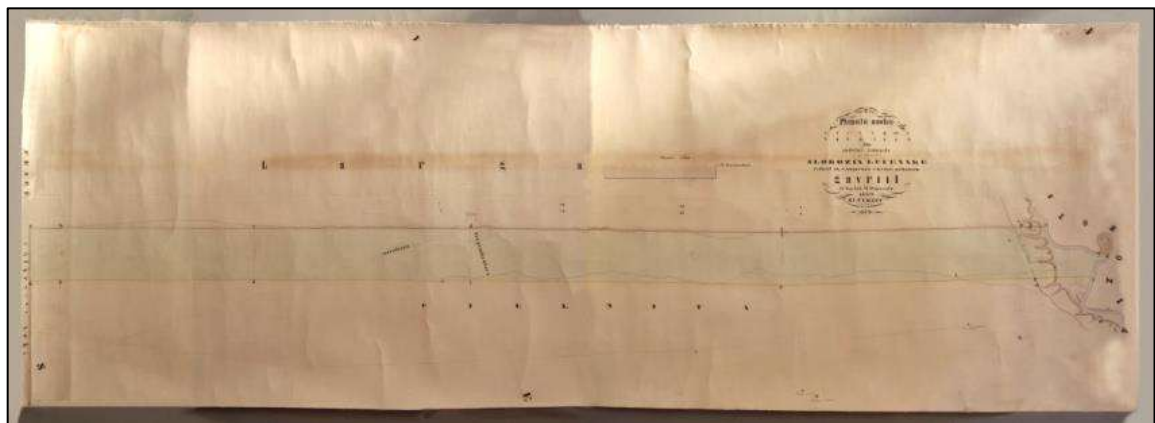
Η μοσία Στράκινα ή Ιλίνιτσα βρίσκεται στην ανατολική πλευρά και είναι χρωματισμένη με πράσινο χρώμα, ενώ η μοσία Μουργκεάνα στη δυτική και είναι χρωματισμένη με κόκκινο χρώμα. Τα όρια της μοσίας Στατσίνα ή Ισίνιτσα ορίζονται από τα γράμματα *a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, m, n, o, r, s, z, j', m, n* και *r* και τα όρια της μοσίας Μουρτζεάνκα με τα γράμματα: *q, s, i, b, u, f', c'* και *i'*. Από αριστερά προς τα

δεξιά και από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *Μπερτέστι, Λούτσιου Ταμπαρέι, Τσιο-άρα, Μιέτσε, Τσαογκράντα, Κινεάσκα, k'-u'-y', Σιανταρέστι, d'-s'-g', Μπαντένι, Μουρ-σεάνκα και Ιστρατσίνα*. Στην πάνω δεξιά γωνία αναγράφεται ο τίτλος του σχεδίου με όρθια συμμετρικά γράμματα: *PLANULU STRAKINA saũ ILINICA chi MURGEANCA din județuľ İalomıța a le sf: monastiri SLOBOZIA LUI ENAKE ridicat în eğumenica cuvisu: archiman: CAVRIIL de İng-hot M. Papazolu 1847 Bucuresti* [Σχέδιο (της μοσίας) Στατσίνα ή Ισίνιτσα Μουρτζεάνκα του νομού Ιαλόμιτσα της ιε:(ράς) μονής Σλομποζία του Ενάκε που σχεδιάστηκε για τον σεβαστό αρχιμανδρίτη Γαβριήλ από τον μηχανικό-χοτ(άρνικο) Μ. Παπατζόλου 1847 Βουκουρέστι].

Κάτω από την περιοχή των μοσιών είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, στα άκρα του οποίου είναι σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Κάτω από τον προσανατολισμό είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα από-τύπωσης, πάνω από την οποία αναγράφεται: *Κλίμακα των 1000 Σερμπάν Βόντα* και από κάτω η υπογραφή του Μ. Παπατζόλου. Στο μέσο της κάτω πλευράς αναγράφεται: *Παρουσιάστηκε στο δικαστήριο του νομού Ιαλόμιτσα. Πρόεδρος του δικαστηρίου Κ:[...]. 1851 Μαρτίου 28*. Στην πίσω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται: *ó παρόν χάρτης ανήκει τή Ίερά μονί τοũ δοχειαρίου είς άγιον όρος μετεφέρθη δέ από τήν σλομποζιά πάρ έμού Άγαθαγγέλου ίεροδιακόνου δοχειαρήτου πελοπονισίου οίκονόμου χριματίσαντος έν σλομποζιά όποτε άφερέθησαν τά ένγραφα έν βλαχία παρά τοũ κούζα Αυθέντος 1864:Ίμβραΐλα Άγαθάγγελος ίεροδ: πελοπονίσιος*.

62.

Μ. Papazolu, *Planuľ mochi CIULNIȚA...*, 1849, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 493 × 1392, Ρουμανικά, αρ. κατ. PX 7 (αδημοσίευτο).

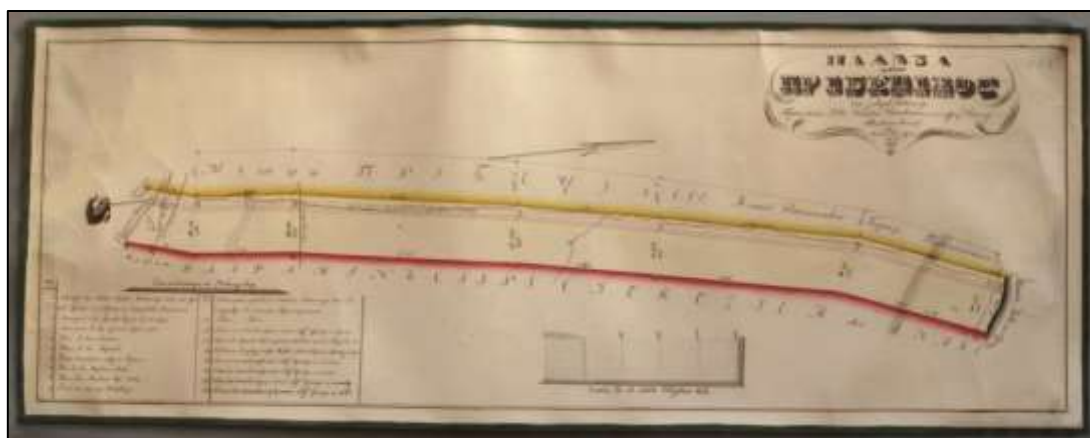
Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Μ. Παπατζόλου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο σε λιινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος, που στη μια πλευρά του στερεώνεται ξύλινο στέλεχος και στην άλλη δερμάτινη προστατευτική θήκη, ώστε όταν τυλίγεται να τοποθετείται σε αυτήν. Στο δερμάτινο κάλυμμα της θήκης αναγράφεται: *Σχέδιο μοσίας Τσιούλνιτσα*. Αναπαρίσταται η μοσία Τσιούλνιτσα της μονής Σλομποζία λουί Ενάκε που βρίσκονταν στον νομό Ιαλόμιτσα. Η χαρτογραφημένη περιοχή περιλαμβάνει τους δρόμους, τα ποτάμια και το ανάγλυφο της επιφανείας του εδάφους που αποτυπώνονται σχηματικά με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοδυτική πλευρά προς τα πάνω.

Η μοσία έχει παραλληλόγραμμο σχήμα και είναι χρωματισμένη με πράσινο χρώμα, που οριοθετείται από μαύρη γραμμή στην πάνω και στην αριστερή πλευρά του, κίτρινη στην κάτω και με ρέμα στη δεξιά πλευρά του. Η γραμμή οριοθέτησης σηματοδοτείται από τα γράμματα: *a, b, c, d, e, f, h, k, i, y, u, j, r, m, x, g, I, a', o, p* και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Τσεάτσου, Τσαλαράοκι Βέκι, Λάργκα, Άμζου, Σλομποζία, Π. Ιαλόμιτσα, Λεουσατούλουι και Τσιούλνιτα*. Πάνω από τη χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 Σερμπάν Βόντα, πάνω από την οποία αναγράφεται *Κλίμακα 1/15000*. Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένος ο τίτλος εντός διακοσμητικού σχεδίου, στον οποίο αναγράφεται: *Planulǔ mochii CIULNIȚA din județul Ialomița a sf: monasti: SLOBOZIA LUI ENAKE ridicat în egumenia cuvios archiman: gavriil de Îng-hot. M. Papazolu 1849 BUKUREST* (Σχέδιο της μοσίας Τσιούλνιτσα του νομού Ιαλόμιτσα της ιε:(ράς) μονής Σλομποζία Λουί Ενάκε που σχεδίασε κατά την ηγεμονία του αρχιμανδρίτη Γαβριήλ ο Μηχ(ανικός)-χοτ(άρνικος) Μ. Παπατζόλου 1849 Βουκουρέστι).

Στο κέντρο της χαρτογραφημένης περιοχής είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με δύο γραμμές που τέμνονται κάθετα. Κατά μήκος της γραμμής στην οποία σημειώνεται ο βορράς και ο νότος αναγράφεται *Κάθετος* και κατά μήκος της γραμμής στην οποία σημειώνεται η ανατολή και η δύση αναγράφεται *Μεσημβρινός*. Στην πίσω πλευρά του σχεδίου αναγράφεται: *ὁ παρόν χάρτης ἀνήκει τῇ ἱερᾷ μονί τοῦ δοχειαρίου εἰς ἄγιον ὄρος μετεκομίσθη δέ ἀπό τήν σλομποζιά πάρ ἐμού Ἀγαθαγγέλου ἱεροδιακόνου πελοπονησίου δοχειαρίτου οἰκονόμου χρηματίσαντος ἐν σλομποζιά ἀπό 1862 μέχρι 1864: – Ἐν Ἰμπραΐλα βλαχιάς 1864 ἀυγούστου 20 – .*

63.

Anatol Dimitreσκου, *ΠΛΑΝΟΥΛ μουϊϊ ΠΡΙΪΒΕΪΙΖΟΣ...*, 1851, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 306 × 806, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 1 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ανατόλ Ντιμιτρέσκου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα πράσινου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή μεταξύ των μοσιών Πριμπέτζιλε και Βάτρα που βρίσκονταν στον νομό Ιαλόμιτζα. Αποτυπώνονται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας του εδάφους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, οι δρόμοι και τα ποτάμια. Τα σύνορα των μοσιών είναι χρωματισμένα με βασικά χρώματα (κόκκινο και κίτρινο) και το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα δεξιά.

Η χαρτογραφημένη περιοχή σχηματίζει παραλληλόγραμμο σχήμα, του οποίου η συνοριακή γραμμή στην πάνω πλευρά (αντιστοιχεί στη βορειοδυτική πλευρά των μοσιών) είναι χρωματισμένη με κίτρινο χρώμα και στην κάτω (νοτιοδυτική πλευρά) με κόκκινο. Κατά μήκος της χωρίζεται σε επτά τμήματα που οριοθετούνται από αριθμούς, οι οποίοι αφορούν σε συντεταγμένες τοπογραφικών σημείων και σε απόστασεις μεταξύ των δύο συνοριακών γραμμών. Επίσης, κατά μήκος αυτών αριθμούνται δεκαοκτώ σημεία, η επεξήγηση των οποίων καταγράφεται σε πίνακα στην κάτω αριστερή γωνία του σχεδίου.

Έξω από την οριοθετημένη περιοχή αναγράφεται στην πάνω πλευρά *Μοσία Άνω Πρίμπετζι του οίκου του μακαρίτη Γκεοργκίτα Πριμπετζεάνου*, στη δεξιά *Μοσία Λάτα ή Σαράτα*, στην αριστερή *χωριό Κριβάϊα* και κάτω *Μοσία παλαιά της Μονής Σλομποζιάλου Ενάκε*. Στην πάνω αριστερή πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση

του προσανατολισμού με βέλος όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή, ενώ στο πίσω μέρος του είναι σημειωμένος ο νότος.

Στην πάνω δεξιά γωνία αναγράφεται ο τίτλος εντός διακοσμητικού σχεδίου: ΠΛΑΝΟΥΝΙ μουίι ΠΡΙΒΕΠΙЖОС din youfoul Ιαλομίτζα Προπιετατα Din Nikolae Dembobimeanou ια φραφι u Doiteckou Γεсуат uιi dicinat de Anatol Dimitreskou Anoul 1851 (Σχέδιο της μουσίας Πριμπέτζιζος του νομού Ιαλόμιτζα Ιδιοκτησία του Νικολάι Νταμποβιτσιάνου και των αδελφών Ντοϊτσέσκου, που σχεδίασε ο Ανατόλ Ντιμιτρέσκου το έτος 1851). Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας, εντός του οποίου αναγράφονται με αριθμημένες παραπομπές οι θέσεις που καταγράφονται κατά μήκος της συνοριακής γραμμής των μουσιών.

№	Επεξήγηση των αριθμών		
1.	Πέτρα από την όχθη του Λαλομίτι Σέκι, κοντά στον κήπο με τις δαμασκηνιές του Λογοφατούλου	10.	Μουσουρόιου στην περιοχή Λαλομίτσι Σέκι, Διαιρώντας τη μουσία Μπροσκαρεάσκα
2.	Μουσουρόιου δεξιά από τον πέτρινο σταυρό	11.	Το ίδιο, Το ίδιο
3.	Μουσουρόιου από τον δρόμο της πόλης	12.	Το ίδιο για τη συμπλήρωση της τρίτης έκτασης
4.	Το ίδιο των Λουποάε	13.	Το ίδιο ακριβώς δίπλα στον στρογγυλό τοίχο, ολοκληρώνοντας τη δεύτερη έκταση 2-α
5.	Το ίδιο των Σερέστιλε	14.	Παλαιά πέτρα ως σύνορο μεταξύ των μονών και της Μονής και της μονής Κάτω Πρίμπετζι.
6.	Το ίδιο εναντίων των 5. σωμάτων	15.	Το ίδιο στο σύνολο των πέντε αλλοδαπών
7.	Το ίδιο στην κοιλάδα Λάτα	16.	Το ίδιο στο σύνολο των έξι αλλοδαπών
8.	Το ίδιο στην κοιλάδα Λάτα	17.	Το ίδιο στο σύνολο των έξι αλλοδαπών
9.	Το ίδιο κοντά στο Μπαταλούρι	18.	Το ίδιο σύμφωνα με την ολοκλήρωση του ποσού

Στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται: Κλίμακα των 1600 Σερμπάν Βόντα. Στην πίσω πλευρά του αναγράφεται: διεφιλάχθη ό παρόν χάρτης από τήν διαρπαγήν ήτις έγινετο ήπό του ήγεμόνος Αλεξάνδρου κούζα τῶ 1863: απριλίου 15 άφερέθησαν δε έκ της σλομποζιάς ό κóδιζ όμιου και 38 χρησόβουλα μεμβράνα και 4: χάρτινα έπή τής ήγουμενίας θεοδοσίου, όθεν και προς ένθυμισιν: Αγαθάγγελος ίεροδ. οίκονόμος Σλομποζία 1863:.

64.

Καρλ Γολιό, *ΠΛΑΝ ΤΡΟΓΡΑΦΙΚ al ΜΟΨΠ ΛΑΤΑ Υἑτῶνεηιηε Σῶρατα Βουκνια uἰ ΛΑΚΟΥ ΤῚΤΑΡΟΥΛΟΥΙ...*, 1857, μελάνι σε χαρτί, 810 × 108, Ρουμανικά, αρ. κατ. ΡΧ 8 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Καρλ Γκόλιου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα πράσινου χρώματος που στη μία πλευρά του στερεώνεται ξύλινο στέλεχος και στην άλλη δερμάτινη προστατευτική θήκη, ώστε όταν τυλίγεται να τοποθετείται σε αυτήν. Στο δερμάτινο κάλυμμα της θήκης αναγράφεται: *Σχέδιο των μοσιών Λάτα. Συνορεύει με τη Σαράτα, Μπούκσα και τη λίμνη Τατάρου.* Αναπαρίστανται οι μοσιές Λάτα, Τσετατσέλιε, Σαράτα, Μπούκσα και η λίμνη Τατάρου. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα και τα χωριά της περιοχής και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω. Τα άκρα του σχεδίου είναι διακοσμημένα περιμετρικά με γραμμικό σχέδιο. Ο χάρτης μεταφέρθηκε στη μονή από τη Βλαχία, αλλά δεν υπάρχει σχετική αναφορά όπως στα άλλα σχέδια που φυλάσσονται στο αρχείο της μονής.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται στην πάνω πλευρά της από δεξιά προς αριστερά και κάθετα: *Μοσία Μάζρεα Ουντεάνι, που ονομάζεται και Μπόγζα ή Τσιοάρα της Μονής Ράντου-Βόντα, Η μοσία Λάκουλ Τατάρουλοι (1000 στάνζενι) την οποία άλλαξε και στη συνέχεια αφιέρωσε στη Μονή Ράντου-Βόντα ο μακαρίτης*

ηγεμόνας Σερμπάν Βόντα Μπασαράμπ, Το χωριό Λάκουλ Τατάρουλοι και Η μοσία Λάκουλ Τατάρουλοι της Μονής Μαρτζινένι. Στην κάτω δεξιά γωνία της χαρτογραφημένης περιοχής από αριστερά προς τα δεξιά και κάθετα γραμμένα αναγράφεται: Μοσίες Μπούζα και Σρατσεάγκα από τη Σταγούστα των κυρίων βογιάρων Ντοϊτσέσκου (300 στάνζενι) και Μπεριλέστι που καταπάτησε ο κύριος Ιωάννης Δημητριάδης (300 στάνζενι), Το τμήμα της Μονής Πλουμπούτα (288,5 στάνζενι), Τμήμα γης που κατέχει η Μονή Ράντου-Βόντα από τη μοσία της Μονής Πλουμπούτα, Η μοσία Μπούζα της Μονής Ράντου-Βόντα και Το κτήμα του Ντίνου Ντοϊτσέσκου. Τέλος, στο κέντρο της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: Το χωριό Ιάσουλ, Το χωριό Σατούκου, Ο δρόμος της πόλης, Ο δρόμος από το χωριό Τσιοάρα και Το χωριό Κικινέτσουλ.

Έξω από τη χαρτογραφημένη περιοχή, στην πάνω αριστερή γωνία που είναι σημειωμένη με κίτρινη γραμμή αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: Το κτήμα Κικινέτσου του παχάρνικου Δημητρίου Σορέσκου, Η μοσία Κόλτσα της Αγίας Επισκοπής Μπουζάου, Το κτήμα Γκλεάσκα του θανόντος Κ. Υψηλάντη, Το κτήμα Ντουντεάσκα του σερδάρη Φάνου Ζιάνου, Το κτήμα Ζάμπα του οίκου του θανόντος Κ. Υψηλάντη και Η μοσία Μουσατεάνκα της Μονής Μαρτζινένι. Στη δεξιά πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται: Το κτήμα Δοϊρέστι (το χωριό Τσιοάρα Δοϊρέστι) και Ιβανίσουλ του οίκου του θανόντος Κωνσταντίνου Φρε και Η μοσία της Μονής Ράντου-Βόντα.

Στην κάτω πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: Οι μοσίες Μπούκου και Ματασέστι της Μονής Κοτροτσένι, Η μοσία Βάτρα της Μονής Σλομποζία του Ιανάκε, Το Κάτω Πρίμπετζι του Νάε Δαμποβιτσεάνου, Πριμπέτζιλορ Ντοϊτσέστι, Πρίμπετζι του Γ. Πριμπετζεάνου και συνιδιοκτητών, Ανάχωμα της Μονής Σλομποζία του Ιανάκε, Λασκόιου των κατοίκων του χωριού Περιετσένι, Σταντσέστι του πιτάρη Στεφάνου Χριστοδώρου και συνιδιοκτητών, Στανέστι [...] Αριον και συνιδιοκτήτες, Φουντένι του πιτάρη Ραντουκάνου Μετελεάνου, Φουντένι του πιτάρη Αλεξάνδρου Κυριάκου και του Ιορδάκη [...], Φουντένι του πιτάρη Γεωργίου Μπρατέσκου, Το Κάτω Ταταρένι των κυρίων βογιάρων Περιετσεάνου και Γ. Μπρατέσκου και Ανδριενέστι του πρίγκιπα Μίλαν Ομπρενόβιτσι. Τέλος, στην αριστερή πλευρά αναγράφεται: Το κτήμα Κικινέτσου ή Τσιουλμπανέστι του κλουτσιάρη Κ. Νικολέσκου.

Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, με σημειωμένο τον νότο, την ανατολή και τη δύση. Στην πάνω δεξιά γωνία βρίσκεται ο τίτλος που είναι διακοσμημένος με γραμμικό σχέδιο και δύο παραστάσεις. Η μία παράσταση είναι σχεδιασμένη στην πάνω πλευρά του τίτλου και αναπαρίσταται αν-

τρική μορφή που κρατά σταυρό με το δεξί χέρι και με το αριστερό δείχνει προς σταυρό που βρίσκεται σε φωτοστέφανο. Η δεύτερη παράσταση βρίσκεται στο κέντρο του τίτλου μέσα σε κυκλικό πλαίσιο και αναπαρίσταται εκκλησία με έναν άγγελο στη δεξιά και έναν στην αριστερή πλευρά της. Στον τίτλο αναγράφεται: *ΠΛΑΝ ΤΟΠΟ-ΓΡΑΦΙΚ ΑΙ ΜΟШИΙ ΛΑΤΑ Чѣтѣmelile Сѣрата Βουκμα ιιι ΛΑΚΟΥ Τ΄ΒΤΑΡΟΥΛΟΥΙ din DICTRIKTOYΛ ΙΑΛΟΜΙЦЪ ΠΡΟΠΙΕΤΕЦΙ ΑΙ ΜΟΝΑСТΙΡΙ СЛОΒΟΖΙΑ Ιουι ΕΝΑΚΕ Ιουκράτ in Ανούλ 1857 Ιουνα Μαρτιε, de Ινυίνερου Χοτάρνικ ΚΑΡΛ ΓΟΛΙΟ (Τοπογραφικό σχέδιο της μουσίας Λάτα, Τσετατσέλιλε Σαράτα Μπούκσα και της λίμνης Τατάρου του νομού Ιαλόμιτς, ιδιοκτησίες της Μονής Σλομποζία του Ενάκε. Σχεδίασε το έτος 1857 τον μήνα Μάρτιο ο χωρομέτρης μηχανικός Καρλ Γκόλιου).*

Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, πάνω από την οποία αναγράφεται: *Κλίμακα των 1500 Σερμπάν Βόντα* και από κάτω *Χωρομέτρης μηχανικός Καρλ Γκόλιου* (η υπογραφή του). Στην αριστερή πλευρά του σχεδίου αναγράφονται αριθμημένες παραπομπές από το 27 έως το 30 και από το Α έως το Η, το οποίο αποτελεί συνέχεια του κειμένου που βρίσκεται στη δεξιά πλευρά του με παραπομπές από το 1 έως το 26, των θέσεων που καταγράφονται στη χαρτογραφημένη περιοχή.

Επεξηγήσεις

№

1. Η πέτρα στην κοιλάδα Λάτα, που ονομάζεται Λατάτσιου.
2. Ανάχωμα στη γραμμή.
3. Λόφος που ονομάζεται Τοπάλα.
- 4, 5 και 6. Αναχώματα στη γραμμή.
7. Λόφος που ονομάζεται Μάρκουλουι (του λόφου).
8. Πέτρα και μικρό ανάχωμα στην κοιλάδα του Ζαμάν και δίπλα από τον δρόμο προς την πόλη που (η θέση της) ορίστηκε με διάταγμα.
9. Η μεγάλη πέτρινη στήλη, (που αποτελεί) σύνορο δίπλα στον δρόμο προς την πόλη.
10. Ανάχωμα που οριοθετεί την ιδιοκτησία ανάμεσα στο Λάκουλ Τατάρουλουι της Μονής Μαρτζινέι και τις μουσίες Τσετέτσιλε και Λάτα της Μονής Σλομποζία.
11. Ανάχωμα, σημάδι στην ιδιοκτησία κοντά στο Πούτσουλ Κόρμπουλουι, (που βρίσκεται) ανάμεσα στο Λάκουλ Τατάρουλ των μονών Μαρτζινέι, Σλομποζία και Ράντου-Βόντα.
12. Ποιάνα, σημάδι στην ιδιοκτησία, στην άκρη του Λάκουλ Τατάρουλουι, ανάμεσα στη μουσία Λάκουλ Τατάρουλουι των Μονών Μαρτζινέι, Σλομποζία και Ράντου-Βόντα.
13. Ο λάκκος στην όχθη Λάκουλ Τατάρουλουι, σημάδι στη μουσία Λάκουλ Τατάρουλουι των Μονών Σλομποζία και Ράντου-Βόντα, που ονομάζεται Ουτσίνε Σουπτ Σάρμπελε Ιάπα.
14. Ο πέτρινος σταυρός του Νίκου, σημάδι ιδιοκτησίας ανάμεσα στις Μονές Σλομποζία και Ράντου-Βόντα.
15. Σημάδι ιδιοκτησίας στον δρόμο προς την πόλη.
16. Το σημείο της πέτρας στον λάκκο του πηγαδιού που ονομάζεται «του συμβολαιογράφου», δίπλα στον δρόμο προς την πόλη.
17. Λόφος Σταγκούτσα, σύνορο ανάμεσα στις μουσίες Μπούζα, Λάτα και Σαπάτα της Μονής Σλομποζία.

18. Σημάδι, ανάχωμα στη γραμμή.
19. Δύο μικρότεροι λόφοι που ονομάζονται Δίδυμοι.
- 20 και 21. Σημάδια στα σύνορα με την κοιλάδα Σαπάτα, που ονομάζονται «Γλυκό χορτάρι».
22. Σημάδι στον δρόμο προς την πόλη που υποδεικνύει την ιδιοκτησία μεταξύ των Μονών Πλουμπουίτα και Ράντου-Βόντα.
23. Σημάδι, ανάχωμα ως σημείο ιδιοκτησίας που τοποθέτησε ο κύριος παχάρνικος Γ. Παλάδε.
24. Σημάδι ιδιοκτησίας
25. Σημάδι ιδιοκτησίας και ορίου της άκρης της μοσιάς Μπούζα της Μονής Ράντου-Βόντα.
26. Ανάχωμα που κατασκεύασε ο κύριος παχάρνικος Παλάδε στην κοιλάδα Σαράτα.

Σε αυτό το σημείο οι επεξηγήσεις συνεχίζονται στην αριστερή πλευρά του σχεδίου.

27. Σημάδι ορίου της άκρης των μοσιών Μπούζα και Σαρατσένι από τις τέσσερις πλευρές.
 28. Σημάδι ορίου της μεσαίας άκρης των μοσιών Μπούζα και Σαρατσένι από τις τέσσερις πλευρές.
 29. Σημάδι του ορίου των μοσιών Μπούζα και Σαρατσένι από τις τέσσερις πλευρές τους προς την οδό του Ιβανούσουλ.
 30. Η θέση της πέτρας που οριοθετούσε το σύνορο ανάμεσα στη μοσία Μπούζα και στη μοσία της Μονής Ράντου-Βόντα.
- A.** Μοσία στη λίμνη Τατάρουλ της Μονής Σλομποζία 965 στάνζενι, η οποία σύμφωνα με το έγγραφο του έτους 7195 (βυζαντινή χρονολόγηση που αντιστοιχεί από την 1/9/1686 έως την 31/8/1687) και το χρυσόβουλο του έτους 7217 (από 1/9/1718 έως 31/8/1719) ανήκει πλέον στη Μονή Ράντου-Βόντα.
- B.** Μικρή περιοχή που ανήκει στη Μονή Σλομποζία από τη μοσία Λάκουλ Τατάρουλουι μέχρι τον δρόμο προς την πόλη.
- C.** Τμήμα περιοχής που ανήκει στη Μονή Σλομποζία 1000 στάνζενι, από τη μοσία της Μονής Ράντου-Βόντα.
- D.** Τμήμα περιοχής που ανήκει στη Μονή Ράντου-Βόντα από τις τέσσερις πλευρές της μοσιάς Μπούζα.
- E.** Τμήμα περιοχής από τη μοσία Λάκουλ Τατάρουλουι της Μονής Μαρτζινένι, στο οποίο επεκτείνεται η μοσία Τσετέτσιλε της Μονής Σλομποζία.
- F.** Τμήμα περιοχής που αφαιρέθηκε με διάταγμα από τις μοσίες Λάτα και Τσετέτσιλε της Μονής Σλομποζία.
- G. H.** Η παλαιά ακατοίκητη περιοχή του χωριού Λάκουλ Τατάρουλουι.

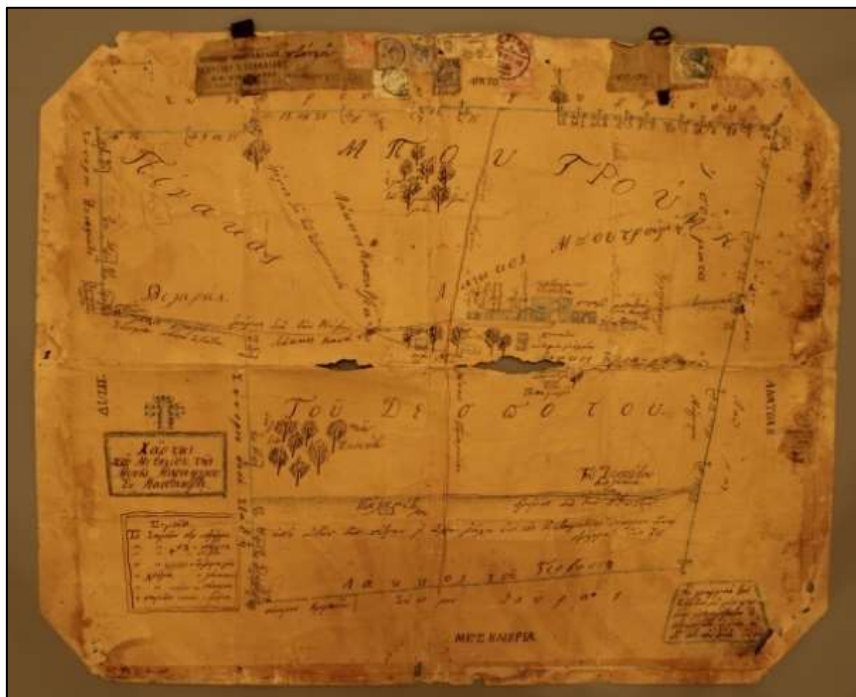
Οι δύο ζωγραφικές παραστάσεις που κοσμούν τον τίτλο.

Μονή Καρακάλου

Στη μονή εντοπίστηκε ζωγραφικός χάρτης που αναπαριστά τα όρια του μετοχίου που κατείχε στη χερσόνησο της Κασσάνδρας Χαλκιδικής.²⁴²

65.

Αγνώστου, *Χάρτης τοῦ Μετοχίου τῆς Μονῆς Καρακάλου ἐν Κασσανδρᾷ, μέσα 19ου αἰ., μελάνι και χρωματιστά μολύβια, 454 × 562, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτος).*

Έγχρωμο σχεδιογράφημα αχρονολόγητο και ανυπόγραφο, στο οποίο αναπαρίσταται το μετόχι της μονής Καρακάλου στην Κασσάνδρα Χαλκιδικής. Σχεδιάστηκε σε βιομηχανικό χλιοστομετρικό χαρτί κόκκινου χρώματος, το χρώμα του οποίου έχει ξεθωριάσει και είναι φοδραρισμένο με λείο βιομηχανικό χαρτί. Η χαρτογραφημένη περιοχή περιλαμβάνει δρόμους, κτίσματα και καλλιεργημένες εκτάσεις και ο προσανατολισμός του είναι με τον βορρά προς την πάνω πλευρά του χάρτη.

Ο χάρτης φέρει δύο κρίκους για να αναρτάται σε τοίχο, οι οποίοι στερεώνονται στο χάρτινο υπόστρωμα με υφασμάτινες ταινίες που είναι κολλημένες στην πρόσθια και στην οπίσθια πλευρά του. Κομμάτια χαρτιού από ταχυδρομημένο φάκελο κολλήθηκαν πάνω στις υφασμάτινες ταινίες για πρόσθετη στερέωσή τους με το χάρτινο υπόστρωμα. Επίσης, στο πάνω τμήμα του χάρτη είναι κολλημένα γραμματόσημα που καλύπτουν σχισίματα του χάρτινου υποστρώματος. Ο χάρτης είναι διπλωμένος ως

²⁴² Γερασίμου Σμυρνάκη, ό.π., σ. 579.

πλίκος,²⁴³ αλλά τα κομμάτια του ταχυδρομημένου φακέλου και τα γραμματόσημα δεν ανήκουν σε αυτόν. Τα άκρα των τεσσάρων πλευρών της πρόσθιας πλευράς του χάρτη έχουν εμφανή υπολείμματα κόλλας και κειμένου με τυπογραφικά γράμματα από χάρτινο πλαίσιο που ήταν παλαιότερα κολλημένο εκεί. Ο τύπος της γραφής στην πρόσθια πλευρά αποτελεί το μόνο κριτήριο της χρονολόγησης του χάρτη.

Πρόκειται για χωροταξικό χάρτη που αναπαριστά την περιοχή της μονής σε κάτοψη, ενώ το κτηριακό συγκρότημα και τις δεντροστοιχίες σε όψη. Ο ζωγράφος ανέδειξε τα χωροταξικά δεδομένα της περιοχής και τα δόμησε με τα σημαντικότερα στοιχεία της, το μέγεθος των οποίων ιεραρχήθηκε σύμφωνα με τη σημασία τους και όχι σύμφωνα με το μέγεθός τους. Το κτηριακό συγκρότημα αποδίδεται μετωπικά και με μικρογραφική διάθεση, ενώ τα δέντρα με επαναλαμβανόμενο σχεδιαστικό μοτίβο. Η ερμηνεία των στοιχείων του χάρτη αποσαφηνίζεται με επεξηγηματικά κείμενα. Η περιοχή αναπαρίσταται αφαιρετικά και δομείται στον χώρο με λιτή σχεδίαση και ασχεδίαστο βάθος.

Εντός των ορίων του μετοχίου αναγράφονται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Πίνακας, δρόμος δια τοῦ Σταυρονικῆτα, Λάκκος Καπατζιά, Μπουντρούμη, ἔλαιων τοῦ μπουντρούμη* (εντός συστάδας δέντρων), *Ἰσόματα, Λάκκος Μπουντρούμη, Λάκος μετοχίων*. Στο κτηριακό συγκρότημα αναγράφεται: *σταῦλος κολλήγων θύρα ὄβοροῦ κατοικία κολλήγων, θύρα ὄβοροῦ, μακυπεῖον, κατοικία τῶν πατέρων και μαγαζύ*. Στη συνέχεια αναγράφεται: *μπουντρούμη καλύβα, ἀλάνη, ἀμπελών, Ἀργυρόπουλος, Τουρκοκορυφή, πηγάδη βιλαρά, Βιλαράς, λάκκος βιλαρά, δρόμος διά τήν Κύζην, Λάκκος Καπάνδρέ, πηγάδη, γέφυρα, βρύσες, χαλκαδίων, κατοικία γκέγγιδων, Λάκκος Τουρκοκορυφῆς, κοιμητήριον, παναγοῦδα, Ἐλαιων τοῦ Δεσπότου* (εντός συστάδας δέντρων), *Λάκκος Παναγοῦδας, Τοῦ Δεσπότου, Μάρμαρον, Παλιομέτοχον, Τοῦ Δεσπότου καλύβια, δρόμος διά τήν Ἄθυτον, ἀπό αὐτήν τη πέτραν ἕως εἰς το Λαυριοτικόν σύνορον εἶναι στρέμματα ἕως 70, Λάκκος τοῦ Γιοβάνη, ἕως τόν λάκκον στρέμ. 6 ½*.

Η συνοριακή γραμμή του μετοχίου περιγράφεται με γαλάζια τεθλασμένη γραμμή, κατά μήκος της οποίας, σε τακτά διαστήματα είναι σχεδιασμένοι σταυροί κάτω από τους οποίους αναγράφονται οι λέξεις *στρ.* (έμματα) και *πχ.* (πήχεις) συνοδευόμενες από αριθμούς. Στην πάνω πλευρά του μετοχίου αναγράφεται *Σύνορον Ἐσφιγμένου*,

²⁴³ Οι τέσσερις κάθετες και οριζόντιες τσακίσεις της επιφανείας του χάρτη σχηματίζουν τετρά-πλευρο διαστάσεων 11 × 14 εκατοστών. (βλ. επίσης χάρτη 2)

αριστερά *Σύνορον Λαῦρας*, κάτω *Σύνορον Λαῦρας* και *σύνορον Κρεμυδίου* και δεξιά *Σύνορον Ξενοφῶντος*, *Σύνορον Σταυρονικῆτα* και *Σύνορον παπά Στάθη*. Ο προσανατολισμός της περιοχής επισημαίνεται με την αναγραφή των τεσσάρων σημείων του ορίζοντα, που βρίσκονται έξω από τη σύνθεση, στο μέσο κάθε πλευράς του σχεδίου. Στην πάνω πλευρά αναγράφεται η λέξη *Ἄρκτος* (βορράς), στη δεξιά *Ανατολή*, στην κάτω *Μεσημβρία* (νότος) και στην αριστερή *Δύσις*. Στην κάτω αριστερή γωνία βρίσκεται πλαίσιο πάνω από το οποίο είναι σχεδιασμένος σταυρός και εντός αυτού αναγράφεται ο τίτλος: *Χάρτης τοῦ Μετοχίου τῆς Μονῆς Καρακκλου ἐν Κασσανδρα*. Κάτω από αυτό είναι σχεδιασμένο δεύτερο πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφονται οι επεξηγήσεις των συντομογραφιών, των χρωμάτων και των σχημάτων που βρίσκονται στον χάρτη.

Σημεῖα	
Τό Σημεῖον στρ.	= στρέμμα.
” ” π.χ.	= πῆχεις.
” ” +	= πέτρα.
” ”	= ὕψωμα γῆς.
” χρῶμα	= λάκκος
” ”	= σύνορον.
” σημεῖον	= δρόμος.

Στην κάτω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένο τρίτο πλαίσιο, πυραμοειδούς σχήματος, εντός του οποίου αναγράφεται: *Αἱ γραμμαί τοῦ Χάρτου, αἱ μὲν φαρδιάι ὑπολογίζονται 2 στρέμματα ἢ μία. αἱ δὲ στεναί ἔν στ.(ρέμμα) 1*. Στην πάνω πλευρά της πρόσθιας πλευράς του χάρτη είναι κολλημένα τρία κομμάτια χαρτιού από ταχυδρομικό φάκελο, οκτώ γραμματόσημα και μία ετικέτα συστημένης επιστολής. Αριστερά είναι κολλημένο κομμάτι χαρτιού στο πρόσθιο τμήμα της υφασμάτινης ταινίας, που περνά από τον αριστερό κρίκο. Εκεί αναγράφεται τυπωμένο σε σφραγίδα: *Βιβλιοπωλεῖο “Αναπλάσεως,, Γεωργίου Ι. Ιωαννίδου Ἐν Αθήναις 7. Οδός Ευριπίδου 7*. Πιο δεξιά είναι κολλημένο το δεύτερο κομμάτι χαρτιού στο οποίο αναγράφεται *[Ἀ]ντώνιον* και *[Καρ]ακαλινόν* και φέρει τμήμα σφραγίδας ταχυδρομείου στην οποία αναγράφεται *Αθη* και *6. Ιαν*. Σε αυτό το χαρτί είναι κολλημένο ελληνικό γραμματόσημο αξίας δέκα λεπτών με αναπαράσταση της κεφαλής του Ερμή. Πιο δεξιά είναι κολλημένο κυπριακό γραμματόσημο των δύο πιαστρών με αναπαράσταση της κεφαλής του βασιλιά της Αγγλίας Γεωργίου του Ε΄, που φέρει τμήμα σφραγίδας ταχυδρομείου στην οποία αναγράφεται *NIC[OSIA] A S[.].* Κάτω από αυτό είναι κολλημένο γραμματόσημο,

του οποίου η αναπαράσταση έχει ξεθωριάσει και φέρει σφραγίδα ταχυδρομείου στην οποία αναγράφεται 711.14.10. Στα δεξιά του κυπριακού γραμματόσημου είναι κολλημένο δεύτερο κυπριακό γραμματόσημο με την κεφαλή του Γεωργίου του Ε΄ αξίας δύο πιαστρών, που φέρει τμήμα σφραγίδας ταχυδρομείου στην οποία αναγράφεται [NIC]OSIA. Στα δεξιά του είναι κολλημένη η αριθμημένη ετικέτα συστημένης επιστολής στην οποία αναγράφεται R NICOSIA No. 16. Κάτω από την ετικέτα είναι κολλημένο το τρίτο κυπριακό γραμματόσημο με την κεφαλή του Γεωργίου του Ε΄, αξίας δεκαοκτώ πιαστρών, που φέρει τμήμα σφραγίδας ταχυδρομείου στην οποία αναγράφεται 0.5.16 CYPRUS. Δεξιά από την αριθμημένη ετικέτα συστημένης επιστολής είναι κολλημένα δύο αιγυπτιακά γραμματόσημα με αναπαράσταση πυραμίδας και σφίγγας, το ένα κάτω από το άλλο, αξίας πέντε αιγυπτιακών millieme το κάθε ένα. Φέρουν σφραγίδα ταχυδρομείου στην οποία αναγράφεται CAIRO ٦ X. 127-[..] και δυσανάγνωστα αραβικά γράμματα. Τέλος, πιο δεξιά είναι κολλημένο κομμάτι χαρτιού στο πρόσθιο τμήμα της υφασμάτινης ταινίας που περνά από τον δεξιό κρίκο, στο οποίο αναγράφεται *Είς Κασσαν[δραν]*. Πάνω στο χαρτί είναι κολλημένο τμήμα γραμματόσημου του 1914 στο οποίο αναγράφεται *Εθνική Περίθαλψις*. Στο τμήμα του χαρτιού που λείπει αναγράφεται η χρονολογία 1912-1913 και 5-Λ.²⁴⁴

Στο χαρτί που είναι κολλημένο στον αριστερό κρίκο της οπίσθιας όψης του χάρτη, αναγράφεται *Όσιώτατον κ Α, Ιεροδιακονον, Καρ[ακαλινόν], Είς Ίεράν Μονή[ν]*. Στο αντίστοιχο που είναι κολλημένο στον δεξιό κρίκο αναγράφεται [Κ]αρακάλου και [Κασσαν]δραν Χαλκιδικής και φέρει τμήμα σφραγίδας ταχυδρομείου στην οποία αναγράφεται *Αθη, 16*. Το κείμενο που προκύπτει από την ένωση των παραπάνω αναγραφών στα τέσσερα κομμάτια του χαρτιού της πρόσθιας και της οπίσθιας πλευράς του χάρτη είναι: *Όσιώτατον κ Αντώνιον, Ιεροδιακονον, Καρακαλινόν Είς Ίεράν Μονή[ν] Καρακάλου Είς Κασσανδραν Χαλκιδικής*. Τέλος, στην κάτω αριστερή γωνία της οπίσθιας πλευράς του χάρτη αναγράφεται το κείμενο: *[Α...λ...] Μάθε από υγιαν ήμεθα καλά Μέχρι τη στιγμήν οποῦ σας γρά(φω) δόσε χαιρετήματα εις όλους του(ς) φίλους. Προ 2 μινόν σας ήχα στίλη 2 επιστολάς και απάντηση δεν έλαβον ανεροτας δια τα προβατα. Μερικά μας χάθηκαν [α]πο ασθενιαν Αλέ[ξ.]ς Τεκ[για]ς*. Στην πάνω

²⁴⁴ Το ένα ελληνικό γραμματόσημο φέρει την κεφαλή του Ερμή και εκδόθηκε τον Νοέμβριο του 1915 στη σειρά: *Ελλάδα, Θεοί της μυθολογίας* και το άλλο εκδόθηκε στη σειρά: *Ελληνική Περίθαλψις και Κοινωνική Πρόνοια* το 1914. Τα κυπριακά γραμματόσημα εκδόθηκαν το 1912 στη σειρά: *King George V* και τα αιγυπτιακά τον Νοέμβριο του 1913 στη σειρά: *Αρχαιολογία, Πυραμίδες*. «Κατάλογος γραμματοσήμων», <https://colnect.com/el/stamps/countries>, (28/1/2019).

πλευρά του αναγράφονται δυσδιάκριτες σημειώσεις, δεξιά τους είναι τυπωμένος ο αριθμός 3000 και στην πάνω δεξιά γωνία γραμμένος με μολύβι ο αριθμός 24/2.

Μονή Σίμωνος Πέτρας

Στη μονή εντοπίστηκαν έξι χάρτες, από τους οποίους οι τρεις είναι ζωγραφικοί και οι υπόλοιποι τοπογραφικά σχέδια. Οι δύο ζωγραφικοί χάρτες αφορούν στο μετόχι της Συκιάς, το οποίο βρίσκεται στη χερσόνησο της Σιθωνίας. Η περιοχή παλαιότερα ονομαζόταν Λογγός, αγοράστηκε από τον Δεσπότη Σερβίας και πάσης Ρωμανίας Ιωάννη Ούγκλεση (-1371) και δωρίθηκε στη μονή τον 14ο αιώνα.²⁴⁵ Από το 1763 μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα, το μετόχι αναφέρεται με την ονομασία Πετριώτικον επειδή ανήκε στη μονή Σίμωνος Πέτρας ή Βάβα, λόγω του ομώνυμου ρέματος που το διασχίζει. Είναι το παλαιότερο μετόχι της μονής και σύμφωνα με υπολογισμούς των μοναχών, η έκτασή του ήταν περίπου 8000 στρέμματα. Από τον 16ο αιώνα αποτέλεσε θέμα προστριβών με τις μονές Παντοκράτορος και Κουτλουμουσίου και από τον 19ο με κατοίκους του γειτονικού χωριού Συκιά για την οριοθέτηση της έκτασής του.²⁴⁶ Σήμερα στην ιδιοκτησία της μονής παρέμεινε περίπου η μισή του έκταση, μετά και από την απαλλοτρίωση του 1932.²⁴⁷ Οι χάρτες παρουσιάζουν κοινά σχεδιαστικά χαρακτηριστικά και πρέπει να φιλοτεχνήθηκαν από τον ίδιο ζωγράφο, αλλά δεν γνωρίζουμε ποιος σχεδιάστηκε πρώτος.

Στα τρία τοπογραφικά σχέδια αναπαρίσταται η περιοχή δικαιοδοσίας της μονής στο Άγιον Όρος. Σχεδιάστηκαν το 1878, την περίοδο που οι μοναχοί των μονών Σίμωνος Πέτρας και Ξηροποτάμου βρισκόταν σε δικαστική διαμάχη για εδαφικές διαφορές. Η διαμάχη τους ξεκίνησε πριν τον 16ο αιώνα και αφορούσε την περιοχή του κελλίου του Αγίου Νικολάου Δοντά, που βρίσκεται στα μεταξύ τους σύνορα.²⁴⁸ Τα τοπογραφικά σχέδια αποτελούν αντίγραφα του ίδιου θέματος και σχεδιάστηκαν από τον ίδιο τοπογράφο.

Ο τρίτος ζωγραφικός χάρτης αναπαριστά το κελλί του Αγίου Νικολάου Δοντά και φιλοτεχνήθηκε στο πλαίσιο της ίδια δικαστικής διαμάχης. Δεν αναγράφεται το όνομα του ζωγράφου που τον φιλοτέχνησε, αλλά παρουσιάζει ομοιότητες με τους χάρτες 97

²⁴⁵ Πρόκειται για τον δεύτερο κτίτορα και ανακαινιστή της μονής, όπως αποδεικνύεται από σχετικό χρυσόβουλο που εξέδωσε ο ίδιος το 1368. *Σιμωνόπετρα Άγιον Όρος*, ό.π., σ. 18-21, (Ι. Ταρνανίδης) και σ. 112, (Ι. Παπάγγελος)· Γερασίμου Σμυρνάκη, ό.π., σ. 591· *Αναβαθμείς*, «Κύρτου Πλέγματα-Κρηπίς», ό.π., σ. 19.

²⁴⁶ *Σιμωνόπετρα Άγιον Όρος*, ό.π., σ. 112 (Ι. Παπάγγελος).

²⁴⁷ *Σιμωνόπετρα Άγιον Όρος*, ό.π., σ. 266 (Κρ. Χρυσοχοϊδης) και σ. 278 (Β. Δημητριάδης).

²⁴⁸ *Σιμωνόπετρα Άγιον Όρος*, ό.π., σ. 264, 266 (Κρ. Χρυσοχοϊδης).

και 79, που φιλοτεχνήθηκαν το 1846 και 1847 αντίστοιχα. Ο χάρτης 79 υπογράφεται από τον Αγιορείτη μοναχό Γεννάδιο Ρώσο και ο 97 αποδίδεται στον ζωγράφο Γεννάδιο, που πιθανόν είναι το ίδιο πρόσωπο. Ο χάρτης 71 φιλοτεχνήθηκε μεταξύ των ετών 1878 και 1880 και σύμφωνα με τον τρόπο απόδοσης των δέντρων, του βουνού στα αριστερά της σύνθεσης, του αχρωμάτιστου ουρανού και της μικρογραφικής διάθεσης στην απόδοση των κτηρίων του κελλίου ενδεχομένως φιλοτεχνήθηκε από τον Αγιορείτη μοναχό Γεννάδιο Ρώσο, αλλά λόγω της μεγάλης χρονικής διαφοράς από τους χάρτες 79 και 97 πιο πιθανό είναι ότι φιλοτεχνήθηκε από κάποιον μαθητή του Γενναδίου ή από άλλο ζωγράφο που επηρεάστηκε από την τεχνική του.

66.

Αγνώστου, *Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου στη Συκιά Σιθωνίας (1)*, π. 1860-70, υδατοχρώματα και μολύβι, 550 × 790, Ελληνικά, γ.α.κ. (*Σιμωνόπετρα Άγιον Όρος, Αθήνα 1991, σ. 75 [Στέλιος Παπαδόπουλος]*).

Έγχρωμο σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο. Σχεδιάστηκε σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί το οποίο φοδραρίστηκε σε λινό ύφασμα μπλε χρώματος. Το ύφασμα τοποθετήθηκε αργότερα για την ενίσχυση του χάρτινου υποστρώματος και κάλυψε περιμετρικά μικρό τμήμα της ζωγραφικής επιφανείας. Αναπαρίσταται το μετόχι της μονής στη χερσόνησο της Σιθωνίας κοντά στο χωριό Συκιά πιθανόν τη δεκαετία του 1860, την εποχή που σημειώνονταν εδαφικές διεκδικήσεις

από τους κατοίκους του χωριού και ιδιοκτήτες των όμορων κτημάτων.²⁴⁹ Η αναπαράσταση περιλαμβάνει τα σημαντικότερα στοιχεία της περιοχής, των οποίων το μέγεθος ιεραρχείται σύμφωνα με τη σημασία τους και όχι αναλογικά. Αναπτύσσεται σε δύο διαστάσεις, με εξαίρεση την επιφάνεια της θάλασσας, στην οποία προσδίδεται η αίσθηση του τριδιάστατου με τη χρήση τονικών διαβαθμίσεων. Τα στοιχεία του εδάφους (ποτάμι, δρόμοι και καλλιεργημένες εκτάσεις) παρουσιάζονται σε κάτοψη, ενώ τα κτίσματα και λίγα δέντρα σε όψη και αποδίδονται με επαναλαμβανόμενο σχηματοποιημένο μοτίβο που τους προσδίδει σχηματικό χαρακτήρα. Ο φωτισμός είναι ομοιογενής χωρίς σαφή πηγή προέλευσης. Ο ζωγράφος αποτύπωσε τον χώρο κατά αναλογία των στοιχείων που περιέχονται σε αυτόν και όχι βάσει τοπογραφικών μετρήσεων. Χρησιμοποίησε παραπληρωματικά χρώματα (κόκκινο και πράσινο) για τμήματα του μετοχίου και το ρέμα που περνά κατά μήκος τους και άφησε ασχεδιάστη την επιφάνεια έξω από αυτήν. Πρόκειται για εικαστική απόδοση της περιοχής, μέσω της οποίας ο ζωγράφος αναπαρέστησε τον χώρο σχηματικά και σύμφωνα με την προσωπική του αισθητική.

Το μετόχι συνορεύει ανατολικά με την περιοχή του χωριού, βόρεια με το μετόχι Αζάπικο της μονής Παντοκράτορος και ιδιοκτησίες κατοίκων της περιοχής, νότια με μετόχι της μονής Κουτλουμουσίου και δυτικά βρέχεται από τη θάλασσα του Τορωναίου κόλπου. Τα όριά του σχεδιάστηκαν με φαρδιά γραμμή καφέ χρώματος, πάνω στην οποία σχεδιάστηκαν ανά διαστήματα, δεκαπέντε *Π* κόκκινου χρώματος με τα κάθετα σκέλη τους στραμμένα προς το εσωτερικό του μετοχίου. Τα *Π* (από τη λέξη <Σιμωνο>Πετριώτικο, αποτελούν τα οροθέσια σε εκείνα τα σημεία) δηλώνουν τον κτήτορα της περιοχής και τοποθετήθηκαν κατά αντιστοιχία με τα οροθέσια των συνόρων του μετοχίου.

Η περιοχή του μετοχίου είναι κατωφερής, με κλίση από τα ανατολικά προς τα δυτικά. Στο κέντρο τοποθετήθηκε το ρέμα της Βάβας και τα υπόλοιπα στοιχεία της περιοχής τοποθετήθηκαν περιμετρικά αυτού με διαφορετική κατεύθυνση, για αυτόν τον λόγο ο χάρτης πρέπει να περιστρέφεται κατά την ανάγνωσή του. Το ρέμα της Βάβας σχηματίζεται από πέντε μικρότερα ρέματα που ξεκινούν από την κορυφογραμμή στην ανατολική πλευρά του μετοχίου και καταλήγουν στον Τορωναίο κόλπο σχηματίζοντας δέλτα. Εντός των γεωγραφικών ορίων του μετοχίου είναι σχεδιασμένες καλλιεργημένες περιοχές και τέσσερα κτίσματα. Τα ανατολικά του όρια καταλήγουν

²⁴⁹ Σιμωνόπετρα Άγιον Όρος, ό.π., σ. 75, 349 (Στ. Παπαδόπουλος).

στην κορυφογραμμή της χερσονήσου και στο χωριό Συκιά και τα δυτικά στη θάλασσα του Τορωναίου κόλπου. Στα βορειοδυτικά είναι σχεδιασμένη η περιοχή που διεκδικούν οι ιδιοκτήτες των όμορων κτημάτων. Στα νοτιοανατολικά είναι σχεδιασμένη συστάδα σπιτιών του χωριού Συκιά με την όψη τους προς τη δυτική πλευρά της περιοχής, διότι το χωριό είναι κτισμένο στην ανατολική πλευρά της χερσονήσου.

67.

Αγνώστου, (Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου στη Συκιά Σιθωνίας (2)), π. 1860-70, μελάνι και μολύβι, 550 × 790, Οθωμανικά και караμανλήδεια, χ.α.κ. (αδημοσίευτος).

Γραμμικό σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, ανυπόγραφο και αχρονολόγητο. Σχεδιάστηκε σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και φοδραρίστηκε σε λινό ύφασμα μπλε χρώματος.²⁵⁰ Αναπαρίσταται το μετόχι της Συκιάς στη χερσόνησο της Σιθωνίας, το χωριό Συκιά και τα όμορα κτήματα που βρίσκονται αντίστοιχα στην ανατολική και στη βορειοδυτική πλευρά του. Το θέμα είναι ίδιο με του χάρτη 66 και πιθανόν σχεδιάστηκε την ίδια χρονική περίοδο, δηλαδή μεταξύ των ετών 1860-70, λόγω των εδαφικών διεκδικήσεων από ιδιοκτήτες όμορων κτημάτων. Από την αναγραφή των στοιχείων και των τοπωνυμίων σε οθωμανική και караμανλήδεια γραφή, συμπεραίνουμε ότι χρησιμοποιήθηκε στις οθωμανικές αρχές για την επίλυση του θέματος.

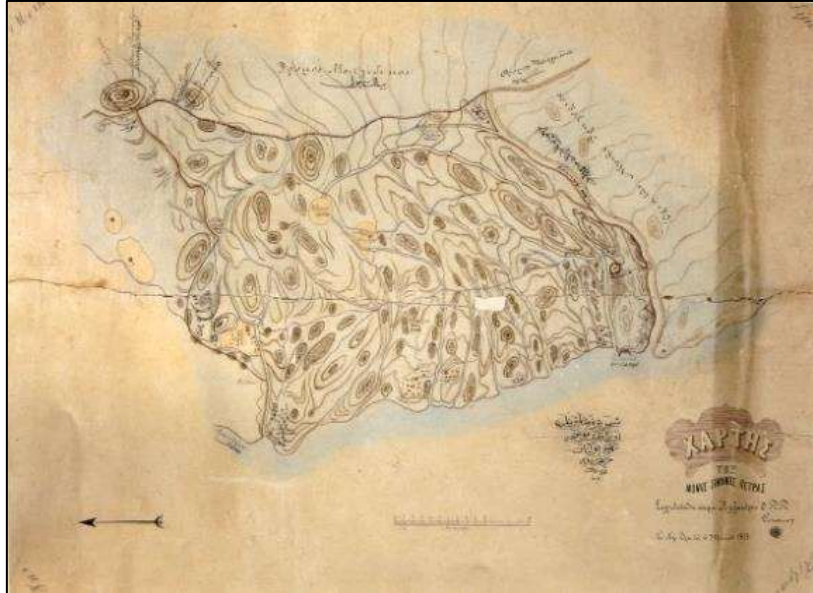
²⁵⁰ Το φοδράρισμα έγινε αφού υπέστη εκτεταμένη μηχανική φθορά το χάρτινο υπόστρωμα, αλλά το ύφασμα κάλυψε περιμετρικά μικρό τμήμα της ζωγραφικής επιφάνειας.

Ο ζωγράφος απέδωσε την περιοχή του μετοχίου με λιτή σχεδίαση και άφησε την υπόλοιπη επιφάνεια του χαρτιού ασχεδίαστη. Δεν χρησιμοποίησε τοπογραφικά εργαλεία για την αποτύπωση του χώρου, τον οποίο σχεδιάστηκε κατά αναλογία των στοιχείων που περιέχονται σε αυτόν και όχι βάσει τοπογραφικών μετρήσεων. Απέδωσε την περιοχή του μετοχίου σε κάτοψη, ενώ τα κτίσματα και τα δέντρα σε όψη δίνοντας σχηματική ιδέα ενός αποδομημένου χώρου, τον οποίον αποδίδει με εικαστική αρμονία.

Στο κέντρο της χαρτογραφημένης περιοχής τοποθετήθηκε το ρέμα της Βάβας με τα υπόλοιπα στοιχεία του χώρου και τις αναγραφές να αναπτύσσονται γύρω του, για αυτόν τον λόγο ο χάρτης πρέπει να περιστρέφεται κατά την ανάγνωσή του. Κατά μήκος των ορίων του μετοχίου είναι σχεδιασμένα δεκαπέντε Π (από τη λέξη <Σιμωνο>Πετριώτικο), πέντε από τα οποία βρίσκονται εντός σκιαγραμμισμένου πλαισίου. Τα κάθετα σκέλη τους είναι στραμμένα προς το εσωτερικό του μετοχίου και τοποθετήθηκαν κατά αντιστοιχία με τα οροθέσια των συνόρων του. Στη χαρτογραφημένη περιοχή περιλαμβάνονται τα ρέματα, οι καλλιεργημένες εκτάσεις, κτίσματα του μετοχίου και του χωριού Συκιά και η ακτογραμμή της δυτικής του πλευράς. Από την ανατολική πλευρά του μετοχίου προς τη δυτική αναγράφεται: *Νεωρασιά, μαρονάκ χαρμανί, μαρκοβούν, σκιά, τουσέκ τασλάρ, σινουπληρήν βουδετλερη, ις τον λόγγο βάβο κεσλασί σύμο πετραμοναστηρίν, Νουβανλούκ, παπ εφ, βουσέκ τασ, άζδακας, άγολεδερεσί, μουστακι βίγλα, δάπ άχύρ, αμπελόλακο, κόκαλο, θάλασα δαχάρ και τρεστενήκα δερεσί.*

68.

Αλεξάνδρου Θ. Π. Π. Φωκαέως, *Χάρτης τῆς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας* (1), 1878, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 745 × 970, Ελληνικά και Οθωμανικά, χ.α.κ. (Σιμωνόπετρα Αγιον Όρος, ό.π., σ. 75 [Στέλιος Παπαδόπουλος]).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον Αλέξανδρο Θ.Π.Π. Φωκαέα. Σχεδιάστηκε σε βιομηχανικό λείο χαρτί, το οποίο είναι φοδραρισμένο και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Το ανάγλυφο του εδάφους αποτυπώνεται με ισοϋψείς καμπύλες και η περιοχή που εκτείνεται έξω από τα σύνορα της μονής, είναι χρωματισμένη με γαλάζιο χρώμα.²⁵¹ Ο τίτλος, οι θέσεις και τα τοπωνύμια αναγράφονται στα Ελληνικά και στα Οθωμανικά, πιθανόν για χρήση του στο Ιεροδικείο και στην Ιερά Κοινότητα.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά: *ιβερίτικη Τοτοδνκα* (και στα Οθωμανικά), *Δρόμος φιλοθέου*, *Σύνορον φιλ. χ. ιβήρου*, *Δρόμος Μπειλίδικος* (δύο φορές και στα Οθωμανικά), *Χαλασμένες Βούλες* (και στα Οθωμανικά), *Τρύπια Πέτρα* (και στα Οθωμανικά), *Τσινάρια* (και στα Οθωμανικά), *Μποστούμ* (και στα Οθωμανικά), *Γρηγοριάτικο* (και στα Οθωμανικά), *πούλιες*, *Σιμοπετρίτικο* (και στα Οθωμανικά), *Δρόμος Σιμοπετρίτικος*, *Μαῦρος Βυρός*, *Τουβλαργιό* (και στα Οθωμανικά), *Λιβάδι Αγ. Δημητρίου* (και στα Οθωμανικά), *Σπήλαιον του Αγ. Σίμωνος*, *Μῶλος*, *Μεγάλος Λάκος*, *Ούράνια*, *Κελλίον ΔΟΝΤΑΣ* (και

²⁵¹ Ενδέχεται το χρώμα που καλύπτει τη χερσαία περιοχή αρχικά να ήταν πράσινο έπειτα από μίξη γαλάζιου και κίτρινου χρώματος και λόγω της φθοράς του χρόνου το κίτρινο υπέστη χημική αλλοίωση ξεθώριασε και παρέμεινε το γαλάζιο.

στα Οθωμανικά), *Ταυριάτικο* (και στα Οθωμανικά), *θεολόγος*, *Σιμόπετρα* (και στα Οθωμανικά), *Κοιμητήριο* (και στα Οθωμανικά), *Όρια τής Μονής Γρηγορίου* (και στα Οθωμανικά), *Μίντυκας*, *Δάφνη*, *Σπίτι Σιμοπετρίτικο*, *Καραβασαράς*, *Άμπελικά*, *Καλίβι*, *Προσκυνητάριον*, *Ναθαναήλ* (και στα Οθωμανικά), *Άρσανάς* και *Σπίτι Γρηγοριάτικο*.

Σε κάθε γωνία του σχεδίου αναγράφεται μία λέξη από την ονομασία της μονής, ξεκινώντας από την κάτω αριστερή γωνία του αναγράφεται *Της*, πάνω αριστερά *Μονή(ς)*, πάνω δεξιά *Σίμων(ος)* και κάτω δεξιά *Πέτρας*.²⁵² Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται ο τίτλος, εντός διακοσμητικού σχεδίου: *Χάρτης της Μονής Σίμωνος Πέτρας*, κάτω από αυτόν αναγράφεται: *Έσχεδιάσθη παρά Αλεξάνδρου Θ.Π.Π. Φωκαέως Έν Αγ Όρει τῆ 6 Μαΐου 1878.* και πιο κάτω βρίσκεται κείμενο από μικρή στρογγυλή σφραγίδα σε οθωμανική γραφή. Στα αριστερά του, αναγράφεται ο τίτλος στα Οθωμανικά. Στο μέσο της κάτω πλευράς του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται: *1:15 και 1 Μιλίμ = 10 μέτρα*. Επίσης, στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, με βέλος χωρίς αναγραφή σημείων του ορίζοντα.

69.

Αλεξάνδρου Θ. Π. Π. Φωκαέως, Χάρτης τής Ιερᾶς Μονής Σίμωνος Πέτρας (2), 1878, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 620 × 800, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτος).

²⁵² Οι λέξεις δεν είναι ολοκληρωμένες διότι το χαρτινο υπόστρωμα έχει κοπεί περιμετρικά.

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον Αλέξανδρο Θ.Π.Π. Φωκαέα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρίστηκε σε λινό ύφασμα μπλε χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της μονής Σίμωνος Πέτρας στο Άγιον Όρος, όπου το ανάγλυφο του εδάφους αποτυπώνεται με ισοΰψείς καμπύλες και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά. Η περιοχή της μονής είναι χρωματισμένη με πράσινο χρώμα και η συνοριακή γραμμή που την περικλείει είναι χρωματισμένη με το παραπληρωματικό της κόκκινο χρώμα. Επίσης, η χερσαία περιοχή που εκτείνεται έξω από τα σύνορα της μονής, είναι χρωματισμένη με πράσινο χρώμα και σημειώνονται κατά τόπους οι υψομετρικές της διαφορές, ενώ η θαλάσσια περιοχή που βρέχει την ακτογραμμή στη δυτική πλευρά του είναι χρωματισμένη με γαλάζιο χρώμα. Παρουσιάζει σχεδιαστικές ομοιότητες με τον χάρτη 68, αλλά ο τίτλος, οι θέσεις και τα τοπωνύμια της περιοχής αναγράφονται μόνο στα Ελληνικά. Αποτελεί αντίγραφο του 68 και προοριζόταν για χρήση από την Ιερά Κοινότητα.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά: *Ίβερίτικη Τοτοϋνκα, Χαλασμένες Βούλες, Δρόμος φιλοθέου, Σύνορον Φιλ. ζ Ίβήρου, Δρόμος Πεϊλίδικος, Δρόμος Πεϊλίδικος Διονησίου και Αγ. Παύλου, Τρύπια Πέτρα, Τσινάρια, Μποστούμ, Γρηγοριάτικο, πούλιες, Σιμοπετρίτικο, Δρόμος Σιμοπετρίτικος, Μαῦρος Βυρός, Τουβλαργιό, Λιβάδι Αγ. Δημητρίου, Σπήλαιον του Αγ. Σίμωνος, Μῦλος, Μεγάλος Λάκος (κατά μήκος του ρέματος ανάμεσα στις περιοχές της μονής Σίμωνος Πέτρας και Οσίου Γρηγορίου), Ούράνια, Κελλίον ΔΟΝΤΑΣ, Ταυριάτικο, θεολόγος, Σιμόπετρα, Κοιμητήριον, Όρια τῆς Μονῆς Γρηγορίου, Μίντυκας, Δάφνη, Σπίτι Σιμοπετρίτικο, Καραβασαράς, Άμπελικά, Καλίβι, Προσκυνητάριον, Σπυλια, Ναθαναήλ, Άρσανάς και Σπίτι Γρηγοριάτικο.*

Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται ο τίτλος: *Χάρτης της Μονής Σίμωνος Πέτρας* και πιο κάτω, *Εσχεδιάγραφίθη υπό Αλεξάνδρου Θ.Π.Π. Φωκαέως. Έν Αγίω Όρει τῆ 6 Μαΐου 1878.* και είναι σφραγισμένος με μικρή στρογγυλή σφραγίδα που φέρει κείμενο σε οθωμανική γραφή. Στο μέσο της κάτω πλευράς του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Μιλίμ. 1 = 10 Μέτρα.* Τέλος, στην κάτω αριστερή γωνία του είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος στο οποίο δεν αναγράφονται σημεία του ορίζοντα.

70.

Αλεξάνδρου Θ. Π. Π. Φωκαέως, *Χάρτης τῆς Μονῆς Σίμωνος Πέτρας (3)*, 1878, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 715 × 960, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτος).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον Αλέξανδρο Θ.Π.Π. Φωκαέα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα μπλε χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της μονῆς Σίμωνος Πέτρας στο Άγιον Όρος, στην οποία αποτυπώνονται το ανάγλυφο της επιφανείας της με ισουψείς καμπύλες. Στη σύνθεση περιλαμβάνονται τα κτίσματα, οι δρόμοι και τα ρέματα. Φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς την αριστερή πλευρά του. Η περιοχή της μονῆς είναι χρωματισμένη με πράσινο χρώμα, η συνοριακή γραμμή που την περικλείει με κόκκινο και η θάλασσα με γαλάζιο. Παρουσιάζει σχεδιαστικές ομοιότητες με τον χάρτη 68, αλλά ο τίτλος, οι θέσεις και τα τοπωνύμια της περιοχής αναγράφονται μόνο στα Ελληνικά, στοιχείο που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αποτελεί αντίγραφο του 68 και προοριζόταν για χρήση από την Ιερά Κοινότητα.

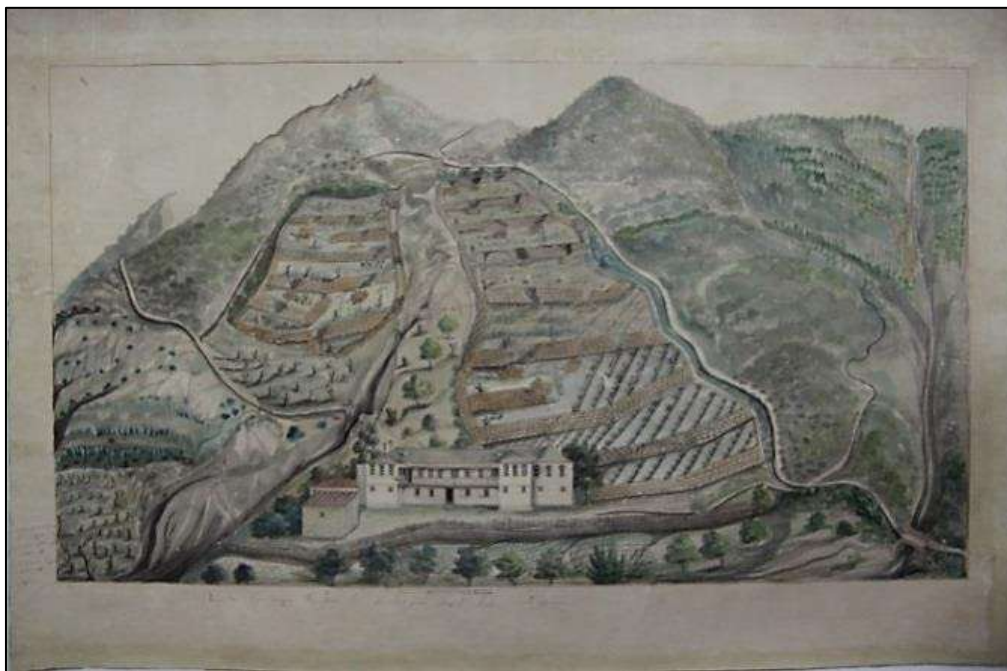
Στη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά: *Ίβερίτικη Τοτοῦνκα, Χαλασμένες Βούλες, Δρόμος φιλοθέου, Σύνορον Φιλ. κ Τβήρου, Δρόμος Πειλίδικος, Δρόμος Πειλίδικος Διονησίου καί Αγ. Παύλου, Τρύπια Πέτρα, Τσινάρια, Μποστούμ, Γρηγοριάτικο, πούλιες, Σιμοπετρίτικο, Δρόμος Σιμοπετρίτικος, Μαῦρος Βυρός, Τουβλαργιό, Αγ. Δημητρίου, Αγ. Σίμωνος, Δεξαμενή, Μῦλος, Μεγάλος Λάκος* (κατά μήκος του ρέματος ανάμεσα στις περιοχές της μονῆς Σίμωνος

Πέτρας και Οσίου Γρηγορίου), Ούράνια, Κελλίον ΔΟΝΤΑΣ, Ταυριάτικο, θεολόγος, Κοιμητήριον, Όρια τής Μονής Γρηγορίου, Μίντυκας, Λιμήν Δάφνης, Σπίτι Δάφνης, Καραβασαράς, Αμπελικά, Καλίβι, Προσκυνητάριον, Σπυλια, Ναθαναήλ, Αρσανάς και Σπίτι Γρηγοριάτικο.

Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται ο τίτλος: Χάρτης της Μονής Σίμωνος Πέτρας. και πιο κάτω, παρ' Αλεξ. Θ.Π. Φωκαέως. έν Αγ. Όρει τή 6 Μαΐου 1878. και είναι σφραγισμένος με μικρή στρογγυλή σφραγίδα που φέρει κείμενο σε οθωμανική γραφή. Στο μέσο της κάτω πλευράς του χάρτη είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, κάτω από την οποία αναγράφεται: 1=10 και 1 Μιλίμ. = 10 Μέτρα. Τέλος, στην κάτω αριστερή γωνία του είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, χωρίς την αναγραφή σημείων του ορίζοντα.

71.

Αγνώστου, Χάρτης έμπεριέχων Τά Όρια Τοῦ Όσπητίου μας Όδοντά Αγίου Νικολάου, π. 1878-1880, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 525 × 940, Ελληνικά, χ.α.κ. (Σιμωνόπετρα Αγιον Όρος, ό.π., σ. 52-53 [Στέλιος Παπαδόπουλος]).

Λαϊκότροπη τοπιογραφική άποψη αχρονολόγητη και ανυπόγραφη. Είναι σχεδιασμένη σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένη σε λινό ύφασμα μπλε χρώματος. Αναπαρίσταται τμήμα της δυτικής πλευράς τη χερσονήσου του Άθω, με κεντρικό θέμα το κελλί του Αγίου Νικολάου Δοντά. Η περιοχή του κελλιού είναι μεγεθυμένη και από-

τυπώνεται το ανάγλυφο της επιφανείας της, με έμφαση στις ζημιές που προκλήθηκαν στις καλλιέργειες και στα κτίσματα από τους μοναχούς της μονής Ξηροποτάμου. Η εκμετάλλευση του κελλίου αποτελούσε αιτία μακροχρόνιας έριδας μεταξύ των μονών Σίμωνος Πέτρας και Ξηροποτάμου και η απεικόνιση της κατάστασης, όπως διαμορφώθηκε μετά τις ζημιές που προκλήθηκαν, χρησιμοποιήθηκε από τους Σιμωνοπετρίτες ως αποδεικτικό στοιχείο στην Ιερά Κοινότητα που εξέταζε την υπόθεση.²⁵³

Η σύνθεση αναπτύσσεται κατά πλάτος και χαρακτηρίζεται από θεματική αυτοτέλεια, χρωματικό ρεαλισμό και εικαστική αρμονία, μέσω των οποίων αναδεικνύονται τα χωροταξικά δεδομένα της περιοχής. Ο ζωγράφος εισάγει νέα προοπτική για την αξιολόγηση των δεδομένων καταγράφοντας οπτικά τα ιστορικά γεγονότα. Μετέτρεψε τον χώρο σε ρεαλιστική εικόνα και τον αναπαρέστησε με συγκινησιακό πάθος χρησιμοποιώντας εικαστικά εργαλεία και όχι τοπογραφικές μετρήσεις, παρά το ότι σχεδίασε γραμμική κλίμακα αποτύπωσης. Στόχος του δεν ήταν η νατουραλιστική απόδοση του τοπίου, αλλά της συναισθηματικά φορτισμένης ατμόσφαιρας με την αναπαράσταση των πρόσφατων καταστροφών. Η περιοχή αναπαρίσταται σε όψη, προσφέροντας στον αναγνώστη πανοραμική εποπτεία του χώρου. Το ανάγλυφο του εδάφους δημιουργείται από τις τονικές διαβαθμίσεις και τη φωτοσκίαση που προέρχονται από ακαθόριστη πηγή φωτός στην αριστερή πλευρά της σύνθεσης, δηλαδή στα ανατολικά της περιοχής. Το κεντρικό κτίσμα και οι διαβαθμίσεις του εδάφους, αποδίδονται με λεπτομέρεια και μικρογραφική διάθεση. Αντιθέτως, το τοπίο που πλαισιώνει την περιοχή του κελλίου δεν αποδίδεται σχολαστικά και ο ουρανός έχει μείνει αχρωμάτιστος. Κεντρική θέση στην απεικόνιση κατέχει το μεγάλο δώροφο οίκημα που κτίστηκε το 1856 και περιλαμβάνει τον ναό του Αγίου

Η περιοχή του μετοχίου όπως είναι σήμερα, από αεροφωτογραφία που βρίσκεται στο βιβλίο, *Σιμωνόπετρα Αγίου*

²⁵³ *Σιμωνόπετρα Αγίου Όρους*, ό.π., σ. 280 (Β. Δημητριάδης). Έρευνα για την έριδα μεταξύ των μονών Σίμωνος Πέτρας και Ξηροποτάμου και τις ζημιές που προκλήθηκαν στο κελλί του Αγίου Νικολάου Δοντά έχει πραγματοποιήσει επίσης, ο Δημήτρης Βαμβακάς στο *Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας. Κατάλογος του Αρχείου. Αθωνικά Σύμμεικτα I*, Αθήνα 1985.

Νικολάου, κατοικίες και υποστατικά. Από την πάνω πλευρά του κτίσματος ξεκινούν πετρόχτιστες διαβαθμίσεις του εδάφους, που καταλήγουν στα βόρεια και στα δυτικά όρια της περιοχής του κελλίου και νότια στο ρέμα της Δάφνης.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *χαλασμένες έλαιές, χαλασμένα πεζούλια, άμπέλια, συκιαῖς, ροδακινιές και λοιπά, Δάσος τό όποῖον ἔκοψαν διά κάρβουνα τό 1877 Οἱ Γείτονες μας Ξηροποταμικοί* (κατά μήκος της δεξιάς πλευράς του κτήματος) και *ή όδός ή ἄγουσα εἶς τό όσπήτηον μας Ὅδοντά Αγίου Νικολάου*. Στο περιθώριο της κάτω αριστερής γωνίας αναγράφεται: *Δάσος τό όποῖον ἔκοψαν διά κάρβουνα τό 1877 Οἱ Γείτονες μας Ξηροποταμικοί*. Στο μέσο του κάτω περιθωρίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης, χωρίς αναφορά σε μονάδα μέτρησης. Κάτω από την κλίμακα αναγράφεται το θέμα της σύνθεσης αντί τίτλου: *Χάρτης ἐμπεριέχων τὰ Ὅρια τοῦ Ὅσπητίου μας Ὅδοντά Αγίου Νικολάου*.

Μονή Αγίου Παύλου

Στη μονή εντοπίστηκαν πέντε χάρτες. Στον 72 αναπαρίσταται η νοτιοανατολική και τη νοτιοδυτική πλευρά του Αγίου Όρους και δεν εντάσσεται σε κάποιο αρχείο της μονής. Αντιθέτως, οι χάρτες 73, 74, 75 και 76 που αναπαριστούν μετόχια της μονής στη Χαλκιδική και στις Σέρρες εντάσσονται στο βυζαντινό και στο τουρκικό αρχείο αντίστοιχα. Στον χάρτη 73 αναπαρίσταται η περιοχή του μετοχίου της μονής Αγίου Παύλου στον Πύργο Κασσάνδρας. Το μετόχι βρισκόταν στη βορειοανατολική πλευρά της χερσονήσου, μεταξύ των χωριών Νέα Φώκαια και Άφυτος. Στη μονή περιήλθε το 1407 από δωρεά του Δεσπότη Θεσσαλονίκης Ιωάννη Ζ΄ Παλαιολόγου (1370-1408), την οποία επικύρωσε ο αυτοκράτορας Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος (1350-1425).²⁵⁴ Η έκτασή του δεν μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια, αλλά σύμφωνα με εκτιμήσεις κυμαίνεται από 5500 έως 9000 στρέμματα.²⁵⁵ Περιείχε καλλιέργειες, βο-

²⁵⁴ Δωρεές εκτάσεων πραγματοποιήθηκαν και σε άλλες μονές, στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτικής για την εξυγίανση της χερσονήσου της Κασσάνδρας, που ξεκίνησε από τον δεσπότη της Θεσσαλονίκης στις αρχές του 15ου αιώνα. Όσες μονές απέκτησαν μετόχια στην περιοχή αυτή είχαν την υποχρέωση να τα καλλιεργούν και να χτίζουν οχυρωματικά έργα ή να φροντίζουν για την ενίσχυση των υπαρχόντων. Στοιχεία για την ιστορία του μετοχίου αντλούμε και από το βιβλίο του Φώτη Καραγιώργου, *Το μετόχι της Μονής Αγίου Παύλου στη Νέα Φώκαια Χαλκιδικής*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2010, επίσης *Αναβαθμίς*, «Κύρτου Πλέγματα-Κρηπίς», ό.π., σ. 25.

²⁵⁵ Στο δωρητήριο έγγραφο η έκταση του μετοχίου υπολογίστηκε σε ζευγάρια. Η αναλογία τους με τον μόδιο είναι από 134,65 έως 213,50. Ο μόδιος αντιστοιχεί σε έκταση 940μ², δηλαδή περίπου όσο ένα στρέμμα, το οποίο ισούται με 1000μ² και συμβατικά τα θεωρούμε ίσα. Σύμφωνα με αυτές τις τιμές και τη μεγάλη απόκλιση που παρουσιάζουν, η έκταση του μετοχίου θα μπορούσε να είναι από 5500

σκοτόπια, κτήρια και πύργο, από τον οποίο προέρχεται το όνομά του μετοχίου. Σήμερα σώζεται μόνο ο πύργος, που είναι γνωστός ως Πύργος Σάνης.

Στον χάρτη 74 αναπαρίστανται τα μετόχια των μονών Αγίου Παύλου και Χιλανδαρίου στη Μαροβίτσα Σερρών. Τα μετόχια βρίσκονταν δυτικά της λίμνης του Αχινού, που αποξηράθηκε το 1932, μεταξύ των χωριών Ίβηρα (τότε Ίβηρος) και Μαυροθάλασσα (τότε Μουνούχο), σε περιοχή που σήμερα ανήκει στον δήμο Βισαλτίας Σερρών. Το μετόχι περιήλθε στη μονή Αγίου Παύλου με αφιερωτικό έγγραφο της Σερβίδας Μάρας Μπράνκοβιτς (1418-1487), μητριάς του σουλτάνου Μωάμεθ Β΄ του Πορθητή (1432-1481), στις 21 Μαΐου του 1466. Η έκτασή του ήταν περίπου 18.000 στρέμματα με καλλιεργήσιμες και δασώδεις εκτάσεις, κτήρια και πύργο, τα ερείπια του οποίου σώζονται μέχρι σήμερα.²⁵⁶

Στον χάρτη 75 αναπαρίσταται η περιοχή γύρω από το μετόχι της Καλαμαριάς Χαλκιδικής, που σήμερα ανήκει στην κοινότητα Αγίου Παύλου του δήμου Νέας Προποντίδας. Αποτελούσε το σημαντικότερο μετόχι της μονής και προήλθε από δωρεά του Σέρβου γαιοκτήμονα Ραδοσλάβου Σάμπια το 1405. Στο μετόχι ανήκουν τα χωριά Αβραμίτες και Νεοχώρι και κτήματα γύρω από αυτά με συνολική έκταση 9390 στρέμματα, από τα οποία τα 7390 ήταν καλλιεργήσιμες εκτάσεις και τα υπόλοιπα 2000 βοσκοτόπια.²⁵⁷

Στον χάρτη 76 αναπαρίσταται η χερσόνησος της Σιθωνίας και εντός αυτής τα μετόχια Σάρτης-Κριαριτισίου. Πρόκειται για τα δύο μετόχια της μονής που βρίσκονταν στη χερσόνησο της Σιθωνίας, τα οποία λόγω της μικρής απόστασης που είχαν μεταξύ τους, οι μοναχοί τα θεωρούσαν ως ένα μετόχι. Βρίσκονταν στην κατοχή της ήδη από τον 14ον αιώνα και επειδή καλύπτονταν από δάση και βοσκοτόπους τα χρησιμοποιούσαν κυρίως ως χειμαδιά.²⁵⁸

έως 7500 στρέμματα, ενώ οι μοναχοί της μονής Αγίου Παύλου πιστεύουν ότι η έκτασή του ήταν 9000 στρέμματα. Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 114.

²⁵⁶ Τα ερείπια του πύργου διατηρούνται έως τις ημέρες μας, βρίσκονται στο χωριό Δάφνη και είναι γνωστός ως «Ο πύργος της Μάρως». Νίκου Ζήκου κ.ά., *Τα μοναστήρια του Στρυμόνα και της Ροδόπης*, Αθήνα 2010, σ. 36· *Αναβαθμίες*, «Κύρτου Πλέγματα-Κρηπίς», ό.π., σ. 20.

²⁵⁷ Φωκίωνος Π. Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 69-96.

²⁵⁸ *Ο.π.*, σ. 96-102· *Αναβαθμίες*, «Κύρτου Πλέγματα-Κρηπίς», ό.π., σ. 17 και 25.

72.

Άγνωστου, (Ζωγραφικός χάρτης της νοτιοανατολικής και της νοτιοδυτικής πλευράς της χερσονήσου του Άθω), 19ος αι., υδατοχρώματα, μελάνι και μολύβι σε χαρτί, 388 × 1005, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτος).

Πάνω η νοτιοανατολική και κάτω η νοτιοδυτική πλευρά της χερσονήσου του Άθω

Λαϊκότροπη τοπιογραφική άποψη αχρονολόγητη και ανυπόγραφη. Πρόκειται για αμφιπρόσωπο χάρτη σε δύο φύλλα χειροποίητου γραμμωτού χαρτιού, κολλημένα το ένα δίπλα στο άλλο. Στη μια όψη αναπαριστάται η νοτιοανατολική πλευρά της χερσονήσου του Άθω, η οποία καλύπτει την περιοχή που οριοθετείται αριστερά από τη σκίτη του Τιμίου Προδρόμου Μεγίστης Λαύρας, πάνω από την κορυφή του Άθω, κάτω από τη θάλασσα του Στρυμονικού κόλπου και δεξιά από τη μονή Φιλοθέου. Στην άλλη όψη αναπαριστάται η νοτιοδυτική πλευρά, η οποία καλύπτει την περιοχή που οριοθετείται αριστερά από τη μονή Αγίου Διονυσίου, πάνω από την κορυφή του Άθω, κάτω από τη θάλασσα του Σιγγιτικού κόλπου και δεξιά από το άκρο της χερσονήσου. Ο Άθως και ο Αντιάθωνας καταλαμβάνουν κεντρική θέση, στους πρόποδες των οποίων αναπαρίστανται οι μονές, οι σκίτες, οι δρόμοι, τα ρέματα και η διαμόρφωση της επιφανείας. Δεν γνωρίζουμε τον λόγο για τον οποίον φιλοτεχνήθηκε το έργο, ούτε ποια είναι η πρόσθια όψη του. Για αυτόν τον λόγο συμβατικά ορίζεται ως πρόσθια η νοτιοανατολική πλευρά της χερσονήσου, επειδή περιλαμβάνει τη μονή

Αγίου Παύλου. Μοναδικό κριτήριο για τη χρονολόγηση του χάρτη αποτέλεσε το υδατόσημο του χάρτινου υποστρώματος.²⁵⁹ Η επιλογή της απεικόνισης της χερσονήσου σε δύο όψεις, οφείλεται στους ορεινούς όγκους του Άθω και του Αντιάθωνα που περιορίζουν την απρόσκοπτη θέα της σε ενιαία απεικόνιση. Η αμφίπλευρη απεικόνισή τους πιθανόν επιλέχθηκε για οικονομία χώρου, παρατηρούμε όμως ότι υπάρχουν κοινά στοιχεία στην οπτική γωνία που αποτυπώνονται, με τις έντυπες γενικές απόψεις του Αγίου Όρους.²⁶⁰

Ο χάρτης απεικονίζει εξ απόπτου τη νότια πλευρά της χερσονήσου του Άθω από δύο οπτικές γωνίες. Ο ζωγράφος ανέδειξε τα χωροταξικά δεδομένα και τα δόμησε με τα σημαντικότερα στοιχεία της περιοχής, των οποίων το μέγεθος ιεραρχήθηκε σύμφωνα με τη σημασία τους και όχι αναλογικά. Η τεχνική του συνδυάζει ζωγραφικά και σχεδιογραφικά στοιχεία, μέσω των οποίων η επιφάνεια του εδάφους αποδίδεται με διαβαθμίσεις του γκρι (γκριζογραφία),²⁶¹ ενώ τα υπόλοιπα στοιχεία της σύνθεσης με ρεαλιστικά χρώματα, όπως γαλάζιο για τις υδάτινες περιοχές και κόκκινο για τις στέγες των κτισμάτων. Το ανάγλυφο της επιφανείας δημιουργείται με τονικές διαβαθμίσεις και φωτοσκίαση που προέρχεται από την αριστερή και τη δεξιά πλευρά της σύνθεσης. Τα κτήρια αποδίδονται μικρογραφικά και με προοπτική που παραπέμπει σε πρότυπα της βυζαντινής τέχνης (αχρωμάτιστο βάθος και παράσταση μετεωριζόμενη στον χώρο). Σε κάθε πλευρά του χάρτη, εκτός από τη χαρτογραφημένη περιοχή, η υπόλοιπη επιφάνεια του χαρτιού έχει μείνει ασχεδιάστη.

Στην πλευρά που αναπαρίσταται το νοτιοανατολικό τμήμα του Αγίου Όρους αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω: *Το βόριον μέρος, ό άθωνας* (δίπλα στον Ιερό Ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος), *ό αντίθωνας, ό πρόδρομος* (πάνω από κτηριακό συγκρότημα), *ή άγια λάβρα* (πάνω από το κτηριακό συγκρότημα της μονής), *αί κοιλίστραις, βούλα, Πέτρα γαλατζοίνου, ή σκήτη του λάκκου* (πάνω από κτηριακό συγκρότημα), *το σιδηροσταύρην μικρόν, άθωνας, το τζηφτιλίκη των άρχαγγέλων* (δίπλα από κτίσμα), *κελίον σωτήρα* (πάνω από

²⁵⁹ Βλ. κεφάλαιο Τεχνικά χαρακτηριστικά.

²⁶⁰ Ο ζωγράφος ενδεχόμενος επηρεάστηκε από τις παλαιότερες απόψεις του Αγίου Όρους στα χαρακτηριστικά του Pierre Belon du Mans (1553), του Ιωάννη Κομνηνού (στο *Προσκυνητάριο του Αγίου Όρους* το 1701) και του Bernard de Montfaucon (1708), που αναπαριστούν τις δύο πλευρές του Αγίου Όρους σε ξεχωριστές επιφάνειες. Η επιλογή του να μη χρησιμοποιήσει την ενιαία αναπαράσταση της χερσονήσου που χρησιμοποιήθηκε ευρέως μετά την αναδημοσίευση του *Προσκυνηταρίου* από τον Alexander a Via (αρχές του 18ου αι.) και από τον J.G. Schmidt (1733), δείχνει ότι δραστηριοποιήθηκε επαγγελματικά στο Άγιον Όρος και γνώριζε την καλλιτεχνική παραγωγή που σχετιζόταν με αυτό.

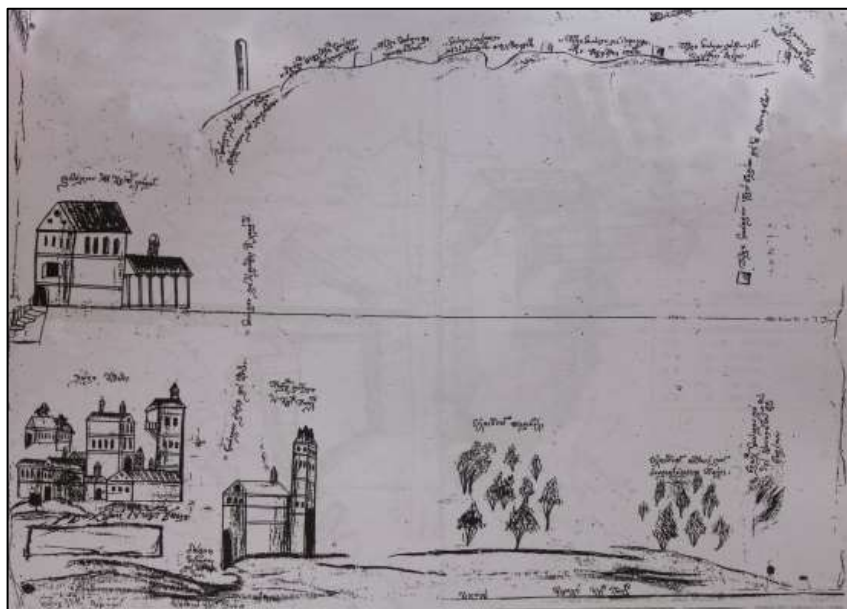
²⁶¹ Η σχεδίαση παραστάσεων με τόνους του γκρι είναι γνωστή ήδη από την εποχή της Αναγέννησης (grisaille) αλλά χρησιμοποιήθηκε και στη βυζαντινή αιογραφία για τη σχεδίαση αντιβόλων. Άλκη Χαραλαμπίδη, ό.π., σ.230.

κτίσμα), *κελίον παναγία* (πάνω από κτίσμα), *προφήτ ήλίας* (πάνω από κτίσμα), *Τό μοναστήριον Καρακάλου* (πάνω από το κτηριακό συγκρότημα της μονής), *Το μοναστήριον φιλοθέου* (πάνω από το κτηριακό συγκρότημα της μονής), *ό άρσανᾶς άγίας λάβρας* (πάνω από κτίσμα), *Το γεφίρη τοῦ βαλά* (πάνω από γέφυρα), *Το άγίασμα αγίου άθανασίου* (πάνω από κτίσμα και σπηλιά), *το κελίον τουρλοτῆ* (πάνω από κτίσμα), *ό πείργος μορφινού* (πάνω από κτίσμα), *Το κελίον αρχαγγέλων* (δίπλα σε κτίσμα), *ό ξερόλακας, ό έλεώνας Καρακάλου, ό άγιος ανδρέας* (πάνω από κτίσμα), *ή προβάτα* (πάνω από συστάδα κτισμάτων), *γεφίρι καρακάλου* (πάνω από γέφυρα), *ό αρσανάς καρακάλου* (πάνω από κτίσμα), *ό πείργος καρακάλου* (πάνω από κτίσμα), *Το γεφίρι φιλοθέου* (πάνω από γέφυρα).

Αντίστοιχα στη νοτιοδυτική πλευρά από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *Ό μικρός άθωνας, ή σελάδα, έλαφολίβαδον, ό άνθίθωνας, ό άθωνας* (πάνω από τον Ιερό Ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος), *Τό νότιον μέρος, ή παναγία* (πάνω από κτίσμα), *ή σκήτη άγία άννα* (πάνω από κτηριακό συγκρότημα), *ή κερασιά* (πάνω από συστάδα κτισμάτων), *ή σκήτη καυσοκαλύβια* (πάνω από κτηριακό συγκρότημα), *Τό σιδεροσταύρη, Το άλόνη άββᾶ Θεοδώρου, Το μνήμα, Το μοναστήριον διονυσίου, Τό μοναστήριον τοῦ Άγίου παυλου* (πάνω από το κτηριακό συγκρότημα της μονής), *ή σκητη τοῦ πύργου* (πάνω από συστάδα κτισμάτων), *Το χαΐρη* (πάνω από ναό), *ή μικρά αγια άννα, ό άγιος ελευθέριος* (πάνω από ναό), *ό αρσανάς διονυσίου* (πάνω από κτίσμα), *ό τεπές Καλαθαῖ, ό παλεόπειργος* (πάνω από ερειπωμένο κτίσμα), *ό αρσανάς αγίου παύλου* (πάνω από κτίσμα), *αγία Τριάδα και ή σκήτη καυσοκαλυβίων* (πάνω από κτηριακό συγκρότημα).

73.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου στον Πύργο Κασσάνδρας>, 1735-39, μελάνι σε χαρτί, Ελληνικά, Βυζαντινό Αρχείο φ. 17, υφ. 5 (Φωκίωνος Κοτζαγεώργη, *Η Αθωνική Μονή Αγίου Παύλου κατά την οθωμανική περίοδο*, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 295).

Γραμμικό σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο.²⁶² Αναπαρίσταται το μετόχι της μονής που βρίσκεται στο χωριό Πύργος, στη χερσόνησο της Κασσάνδρας. Εντός αυτού αποτυπώνονται σχηματικά τα κτίσματα, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Η περιοχή αποδίδεται με τον βορρά στη δεξιά πλευρά και δεν υπάρχει σήμανση προσανατολισμού. Η περιοχή του μετοχίου αποδίδεται αφαιρετικά, δίνοντας σχηματική ιδέα ενός αποδομημένου χώρου. Η σύνθεση αναπτύσσεται κατά πλάτος και το μέγεθος των στοιχείων της ιεραρχήθηκε σύμφωνα με τη σημασία τους και όχι αναλογικά. Ο φωτισμός προέρχεται από ασαφή πηγή στα αριστερά της σύνθεσης. Οι δρόμοι αποδίδονται σε κάτοψη, ενώ τα κτίσματα και οι δεντροστοιχίες σε όψη. Τα κτίσματα είναι σχεδιασμένα με μικρογραφική διάθεση, ενώ τα δέντρα με επαναλαμβανόμενο σχεδιαστικό μοτίβο. Τα στοιχεία του χώρου παρατίθενται το ένα κάτω από το άλλο. Το βάθος της σύνθεσης είναι ασχεδιάστο και δημιουργεί ενιαία χρωματική επιφάνεια, στην οποία τα σχεδιασμένα στοιχεία δίνουν την αίσθηση ότι αιωρούνται.

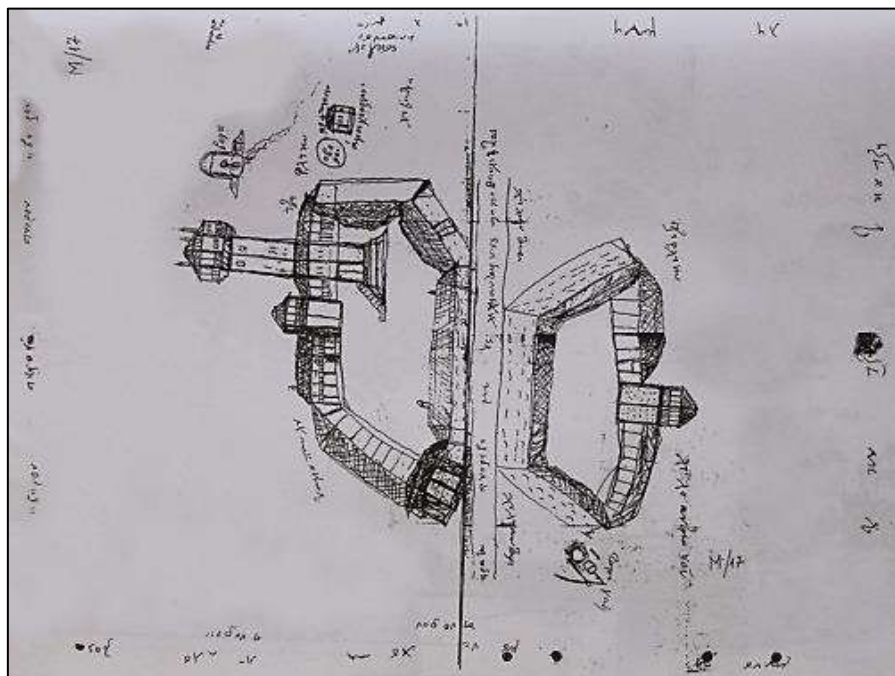
²⁶² Ο Φ. Κοτζαγεώργης χρονολόγησε τον χάρτη μεταξύ των ετών 1735 και 1739, στηριζόμενος στον γραφικό χαρακτήρα των σημειώσεων που φέρει και στη λεπτομερή σχεδίαση του χωριού Άθως, με το οποίο εκείνη την περίοδο υπήρχε δικαστική διαμάχη με τη μονή για τα μεταξύ τους όρια. Βλ. Φωκίωνος Κοτζαγεώργη, *ό.π.*, σ. 116. Δεν κατέστη δυνατή η μελέτη του πρωτότυπου χάρτη, με συνέπεια αυτός να μελετηθεί μόνον από τη φωτογραφία που βρίσκεται στο παραπάνω βιβλίο.

Στην πάνω πλευρά βρίσκεται ο δρόμος που οριοθετεί τα σύνορα του μετοχίου της μονής Αγίου Παύλου και το χωρίζει από τα μετόχια άλλων μονών του Αγίου Όρους. Στην αριστερή πλευρά του έχει σχεδιαστεί κολώνα, κάτω από την οποία αναγράφεται: *σύνορον μέ κολώνα πέτρα μάρμαρον μέ λαυριώτικόν, δρόμος πεγλίδικος σύνορον μέ λαυριώτικων*, τετραγωνικό σχήμα το οποίο συμβολίζει πέτρα που χρησιμοποιείται ως οροθέσιο, *πέτρα σύνορον μέ λαυριώτικον*, *Σύνορον μάρμαρον μέ τόν λαύριώτην πεγλιδικη στράτα*, τετράγωνο (πέτρα ως οροθέσιο), *Πέτρα σύνορον μέ έσφιμενίτην πεγλιδικην στράτα*, τετράγωνο (πέτρα ως οροθέσιο), *Πέτρα σύνορον μέ διονυσάτην Πεγλίδικος δρόμος*, τετράγωνο (πέτρα ως οροθέσιο) και τέλος *Πέτρα σύνορον μέ διονυσάτην*.

Στην αριστερή πλευρά του χάρτη βρίσκονται δύο κτήρια (τριώροφο και ισόγειο), πάνω από τα οποία αναγράφεται *μετόχιον τής αγίας λαύρας* και δεξιά τους *''σύνορον μέ τό μετόχι της λαύρας*. Στην απέναντι πλευρά του, κατά μήκος των βόρειων συνόρων του μετοχίου, είναι σχεδιασμένο τετράγωνο (αναπαριστά πέτρα που χρησιμοποιείται ως οροθέσιο) δίπλα από το οποίο αναγράφεται *Πέτρα σύνορον πρός βοριάν μέ τούς διονυσιάτας*. Στην κάτω αριστερή γωνία του χάρτη, που αντιστοιχεί στη νοτιοανατολική πλευρά του μετοχίου, είναι σχεδιασμένη συστάδα ισόγειων, διώροφων και τριώροφων κτηρίων. Από πάνω πλευρά τους αναγράφεται *χώρα άθετος* και από κάτω *μπαχτζαΐς τοῦ αγίου παύλου*. Δεξιά των κτηρίων είναι σχεδιασμένο τριώροφο κτίσμα με πύργο, πάνω από το οποίο αναγράφεται *''σύνορον ράχη μέ άθετον* και πιο δεξιά *Πυργος μετόχιον τοῦ αγίου παύλου*. Αριστερά αναγράφεται *δάφνη σύνορον μέ την Άθετενα* και πιο κάτω *Αθέτου αιγιαλός* και *Αΐγιαλός αγίου Παύλου*. Στο μέσον της κάτω πλευράς του χάρτη είναι σχεδιασμένη συστάδα δέντρων, πάνω από την οποία αναγράφεται *έλαιῶνας περιβόλι* και από κάτω *αΐγιαλός* και *αΐγιαλός αγίου Παύλου*. Δεξιά της είναι σχεδιασμένη δεύτερη συστάδα δέντρων, πάνω από την οποία αναγράφεται *έλαιῶνας έδικός μας όνομαζόμενος Πάλος* και στα δεξιά της *βράχος σύνορον μέ τούς διονυσιάτας πρός βοριάν*.

74.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου στη Μαροβίτσα Σερρών>, μέσα 18ου αι., μελάνι σε χαρτί, Ελληνικά, χ.α.κ. (Φωκίωνος Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 296).

Γραμμικό σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο.²⁶³ Αναπαρίστανται τα κτιριακά συγκροτήματα των μετοχίων των μονών Αγίου Παύλου και Χιλανδαρίου στη Μαροβίτσα Σερρών. Σύμφωνα με την περιμετρική θέση των επεξηγήσεων, που αναγράφονται επανειλημμένα, την αναγραφή του αριθμού καταλόγου στις δύο πλευρές του χάρτη και τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στα δύο μετόχια, ενδέχεται αρχικά να ήταν δύο σχέδια τα οποία κολλήθηκαν το ένα δίπλα στο άλλο με σκοπό τη δημιουργία ενιαίας εικόνας. Επειδή δεν υπάρχει συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης, ορίστηκε συμβατικά ότι η βόρεια πλευρά είναι προς τα πάνω.

Πρόκειται για χάρτη που αναπαριστά τα μετόχια δύο μονών. Κεντρικό ρόλο στη σύνθεση παίζουν τα κτηριακά συγκροτήματα κάθε μετοχίου, που αποδίδονται σε όψη και είναι σχεδιασμένα με μικρογραφική διάθεση. Το μέγεθός τους είναι δυσανάλογα

²⁶³ Ο Φ. Κοτζαγεώργης υπολόγησε ότι ο χάρτης σχεδιάστηκε στα μέσα του 18ου αιώνα σύμφωνα με τον γραφικό χαρακτήρα των σημειώσεων, που είναι παρόμοιος με των χαρτών των μετοχίων του Πύργου Κασσάνδρας (χάρτης 73) και της Καλαμαριάς (χάρτης 75). Φωκίωνος Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 132. Δεν κατέστη δυνατή η μελέτη του πρωτότυπου χάρτη, με συνέπεια αυτός να μελετηθεί μόνον από τη φωτογραφία που βρίσκεται στο παραπάνω βιβλίο.

μεγάλο με την έκταση των μετοχίων, τα όρια των οποίων ορίζονται μόνο με επεξηγήσεις, τοποθετημένες σε σειρά και περιμετρικά γύρω από τη σύνθεση. Το βάθος της σύνθεσης είναι ασχεδιάστο και δημιουργεί ενιαία χρωματική επιφάνεια, στην οποία τα σχεδιασμένα στοιχεία δίνουν την αίσθηση ότι αιωρούνται. Χαρακτηριστικό στοιχείο της σύνθεσης αποτελεί η αντικριστή θέση των δύο κτηριακών συγκροτημάτων. Η τοποθέτησή τους ενδεχομένως δεν αποτελούσε αρχική πρόθεση του σχεδιαστή, αφού η σχεδιασμένη επιφάνεια δημιουργείται από δύο μικρότερες κολλημένες η μια δίπλα στην άλλη. Με αυτόν τον τρόπο προκύπτει ενιαίο σχέδιο, χωρίς συγκεκριμένη θέση ανάγνωσης. Ο σχεδιαστής δεν χρησιμοποίησε χαρτογραφικά εργαλεία και απέδωσε την περιοχή της αναπαράστασης σχηματικά.

Στην πάνω πλευρά της σύνθεσης, από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται *M/17*,²⁶⁴ *αγιαμαρινα, [..]υρμανη, λογκος* και από πάνω τους ανάποδα γραμμένα *λη, μνη, λη, λ, μνη*. Στη δεξιά πλευρά, που αντιστοιχεί στην ανατολική πλευρά των μετοχίων αναγράφεται *Το κουτζη*²⁶⁵ (δύο φορές), στην κάτω *μουνουχου* (δύο φορές), *λου, τρος* και *σινορον* και τέλος, στην αριστερή πλευρά *ηβηρων, σινορον* (δύο φορές) και *ηβηρων*. Στο κέντρο του χάρτη αναπαρίστανται τα κτήρια του κάθε μετοχίου. Στα αριστερά βρίσκεται το μετόχι της μονής Αγίου Παύλου, του οποίου το κτηριακό συγκρότημα σχηματίζει εξάγωνο με πλευρές που δημιουργούνται από ενωμένα ισόγεια κτίσματα. Το κτηριακό συγκρότημα έχει εσωτερική αυλή, μέσα στην οποία υπάρχει πύργος με πολύ μεγαλύτερο ύψος. Στα δεξιά του μετοχίου βρίσκεται κτίσμα, που στα δεξιά του γράφει *βρείσι*. Πιο κάτω βρίσκεται δεύτερο κτίσμα, πάνω από το οποίο αναγράφεται *τζηφληκυ, οβορον*, στα δεξιά του *εκκλησια*, από κάτω *άγιος γεοργγιος* και *ληβαδια*. Στην πάνω αριστερή γωνία του κτηριακού συγκροτήματος αναγράφεται *Του αγιου παυλου* και στην κάτω πλευρά του εφάπτεται ο δρόμος που αποτελεί το σύνορο με το μετόχι της μονής Χιλανδαρίου. Κατά μήκος του αναγράφεται *στρατα σινορεβη με τους χιληανταρνους και αγιοπαυλητας*. Η απέναντι πλευρά του δρόμου εφάπτεται με τον εξωτερικό τοίχο του κτηριακού συγκροτήματος του μετοχίου της μονής Χιλανδαρίου, που βρίσκεται στα δεξιά του μετοχίου της μονής Αγίου Παύλου και είναι σχεδιασμένο απέναντι από αυτό. Το κτηριακό της συγκρότημα αποτελείται από έξι κτήρια, πέντε ισόγεια και έναν πύργο, που όλα μαζί σχηματίζουν πεντάγωνο. Πάνω από τον πύργο αναγράφεται *τζιφληκυ, χιληανταρινόν*

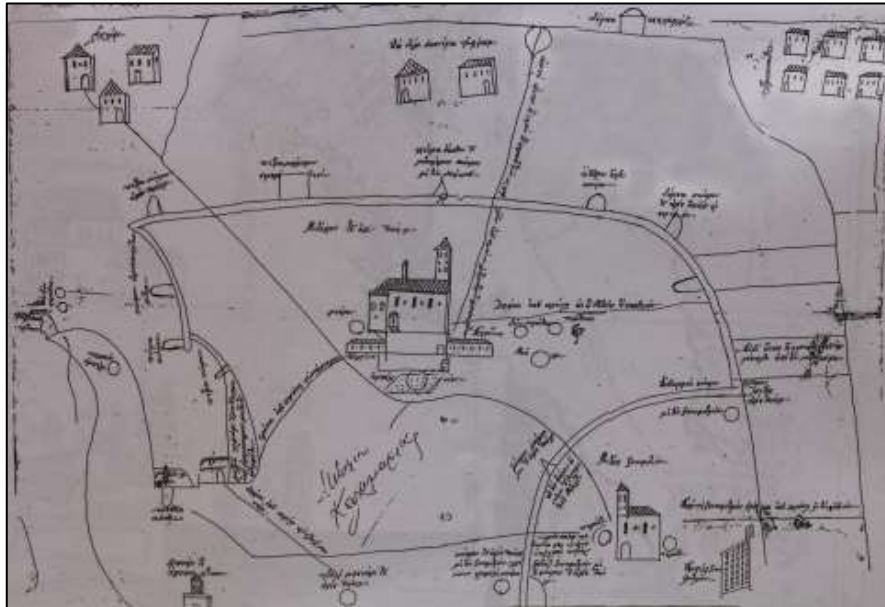
²⁶⁴ Ο χάρτης δεν εντάσσεται στο αρχείο της μονής και πιθανόν πρόκειται για παλαιότερο αριθμό καταγραφής του. Φωκίωνος Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 132.

²⁶⁵ Αναφέρεται στο χωριό Κούτζη, που σήμερα ονομάζεται Ευκαρπία.

και M/17. Στα δεξιά είναι σχεδιασμένος κύκλος με όρθιο κοντάρι που στηρίζεται στο έδαφος και καταλήγει σε διχάλα, πάνω από το οποίο αναγράφεται *Το πηγαδι*. Στο κάτω μέρος του κτηριακού συγκροτήματος, πάνω από τη γραμμή του δρόμου που χωρίζει τα δύο μετόχια, αναγράφεται δύο φορές η λέξη *χιλιαντάρι*.

75.

Αγνώστου, Μετόχιον Καλαμαριάς, μέσα 18ου αι., μελάνι σε χαρτί, Ελληνικά, Βυζαντινό Αρχείο φ. 17 (Φωκίωνος Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 293).

Γραμμικό σχεδιογράφημα αχρονολόγητο και ανυπόγραφο.²⁶⁶ Αναπαρίσταται το μετόχι της μονής στην Καλαμαριά Χαλκιδικής, στο οποίο αποτυπώνονται τα κτήρια, οι δρόμοι και οι καλλιεργημένες εκτάσεις. Δεν υπάρχει σήμανση προσανατολισμού, αλλά σύμφωνα με τη θέση ανάγνωσής του, η βόρεια πλευρά βρίσκεται στην κάτω πλευρά του χάρτη. Αποδίδεται σχηματοποιημένα η περιοχή του μετοχίου και οι γειτονικές του περιοχές. Τα στοιχεία της σύνθεσης είναι τοποθετημένα το ένα κάτω από το άλλο σε όψη, προσφέροντας στον αναγνώστη πλήρη εποπτεία του χώρου. Το βάθος της σύνθεσης είναι ασχεδιάστο, δημιουργώντας ενιαία χρωματική επιφάνεια, με

²⁶⁶ Ο Φ. Κοτζαγεώργης υπολογίζει ότι σχεδιάστηκε στα μέσα του 18ου αιώνα, σύμφωνα με τον γραφικό χαρακτήρα των σημειώσεων, που είναι όμοιος με αυτόν των χαρτών του μετοχίου στον Πύργο Κασσάνδρας (χάρτης 73) και στη Μαροβίτσα Σερρών (χάρτης 74). Φωκίωνος Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 75. Δεν κατέστη δυνατή η μελέτη του πρωτότυπου χάρτη, με συνέπεια αυτός να μελετηθεί μόνον από τη φωτογραφία που βρίσκεται στο παραπάνω βιβλίο.

αποτέλεσμα τα σχεδιασμένα στοιχεία να δίνουν την εντύπωση ότι αιωρούνται στον χώρο. Τα χωριά αποδίδονται με κτίσματα απλής σχεδίασης, αντίθετα με τα κτήρια του μετοχίου τα οποία αποδίδονται με μικρογραφική διάθεση.

Η περιοχή που καλύπτει το μετόχι, ξεκινά από το κέντρο του χάρτη και καταλήγει στην κάτω πλευρά του. Είναι οριοθετημένη με διπλή γραμμή που σηματοδοτείται από οροθέσια πεταλοειδούς, τετραγωνικού και τριγωνικού σχήματος κατά μήκος αυτής. Στη συνοριακή γραμμή της πάνω πλευράς του μετοχίου από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *πέτρα σύνορον άγιου Παύλου:-, πέτρα μάρμαρον πουραφί τεπέ:-, πέτρα όπισθεν του μετουχίου μας σύνορον μέ τόν σαλήκρ[...], άσπρος όχτος σύνορον:-* (οροθέσιο) και *ντούμσα σύνορον τοῦ άγιου Παύλου στο πουρνάρι:-* (οροθέσιο). Κατά μήκος των συνόρων της αριστερής πλευράς του από πάνω προς τα κάτω: *σύνορον άγιοπαυλήτικον πέτρα:-, πέτρα σύνορον:-* (δύο φορές), *μεζρã χωράφι τοῦ μουτόσι-αγα όποῦ άγοράσαμεν μετά τοῦ άδελφού του:-, μεζρã χωράφι, ντούμπα κιορφίσι:-* και *μάρμαρον σύνορον*. Κατά μήκος των συνόρων της κάτω πλευράς από αριστερά προς τα δεξιά: *φανάρι τό άγιοπαυλίτικον:-* (πάνω από κτίσμα), *τζαλί μπουνάρι τοῦ άγιου Παύλου:-* και *σύνορον τοῦ άγιου Παύλου μέ τόν ξενοφωτεινόν λεγόμενον στρογγυλή μπάρα*. Τέλος, κατά μήκος των συνόρων της δεξιάς πλευράς του από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *Ασβεσταριά σύνορον μέ τόν ξενοφωτεινόν:-* και *Σύνορον μάρμαρον τοῦ άγιου Παύλου είς τόν δρόμον άνωθεν τοῦ ξενοφωτινοῦ Μετοχίου:-*.

Εντός των ορίων του μετοχίου, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Μετόχιον τοῦ άγιου Παύλου:-* (πάνω από το κτηριακό συγκρότημα του μετοχίου), *μπάρα:-, Άχυρώνα, Δρόμος όποῦ πηγαίνει είς τό Μετόχι τό καρβουνόν:-, δύο πηγάδια, πλάτανος, Μπάρα:-, άχυρῶνα, άμπέλι νέον:-, σιράτα όποῦ πηγαίνει στό μάρμαρον:-, δρόμος όποῦ πηγένει στό τζαλή μπουνάρι- και Μετόχιον Καλαμαριάς* (αντί τίτλου). Στην περιοχή πάνω από το μετόχι, που αντιστοιχεί στη νότια πλευρά του,²⁶⁷ αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: *Νιοχώρι:·* (πάνω από τρία κτίσματα), *τα δύο καινούρια τζιφλίκια:·* (πάνω από δύο κτίσματα), *άυτό είναι τό νερόν τοῦ πηγαδίου τῶν κελαρλέδων όποῦ πηγαίνει είς τό μετόχι τό άγιοπαυλήτικον* (η διαδρομή του νερού ξεκινά από τα δύο καινούρια τζιφλίκια και καταλήγει στο μετόχι), *ντούμπα κιουλαφλίδες:·* και *τζιμανάδες* (πάνω από έξι κτίσματα). Στην αριστερή πλευρά του μετοχίου, στα ανατολικά και από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *τα*

²⁶⁷ Σύμφωνα με τον προσανατολισμό του ιερού του ναού, η ανατολική πλευρά του μετοχίου είναι η αριστερή, πάνω η νότια, δεξιά η δυτική και κάτω η βόρεια.

δύο πηγάδια και παλαιόν ἀμπέλι:·. Στη κάτω δεξιά πλευρά του από πάνω προς τα κάτω: Αυτό είναι τό πουρνάρι όπου ἀγοράσαμε από τόν μουτόσι-αγα:·-, σύνορον πέτρα ἁγίου Παύλου:·-, Μετόχι ξενωφωτεινόν (πάνω από κτίσμα), Δρόμος ἀπό τό ξενωφοτινόν όπου πηγαῖνη στήν ἀπανομῖν:·-, σουβάτι ξενωφωτεινόν μέ τό σύνορον τοῦ ἁγίου Παύλου:·-, Ἀπό τό ξενωφωτεινόν δρόμος όπου πηγαίνει εἰς τό κάρβουνόν:·-, πηγάδι:·- (δύο φορές) και ἀμπέλι ξενωφωτεινόν:·-.

76.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης των μετοχίων Σάρτης-Κριαριτισίου στη Σιθωνία>, μέσα 19ου αι., μελάνι σε χαρτί, 511×562, Ελληνικά και Οθωμανικά, Τουρκικό Αρχείο φ. 18, έγγραφο 7 (Φωκίονος Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 294).

Γραμμικό σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο. Αναπαρίσταται σε κάτοψη η χερσόνησος της Σιθωνίας, και εντός αυτής οι περιοχές των μετοχίων Σάρτης-Κριαριτισίου. Η ακτογραμμή της χερσονήσου είναι τονισμένη και λεπτομερώς σχεδιασμένη. Στο εσωτερικό της δεν έχει σχεδιαστεί η διαμόρφωση του εδάφους, αλλά μόνο τα ρέματα, ο δρόμος που ενώνει το χωριό Συκιά με τη Χαλκιδική και οι περιοχές των δύο μετοχίων, που οριοθετούνται με διακεκομμένη γραμμή. Η σχεδιάσή

του πραγματοποιήθηκε πιθανόν στα μέσα του 19ου αιώνα²⁶⁸ και η αναγραφή των περισσότερων θέσεων της περιοχής στα Ελληνικά και στα Οθωμανικά υποδηλώνει ότι χρησιμοποιήθηκε για δικαστική χρήση στην Ιερά Κοινότητα και στο Ιεροδικείο. Σύμφωνα με τη θέση ανάγνωσής του, η βόρεια πλευρά είναι προς τα πάνω.

Σε αυτόν τον χάρτη αναπαρίσταται η μεγαλύτερη περιοχή σε σχέση με αυτές των υπολοίπων χαρτών της παρούσας έρευνας. Στη φωτογραφία που έχουμε διαθέσιμη για τη μελέτη του, δεν είναι εμφανής η χρήση χαρτογραφικών στοιχείων (προσανατολισμός, κλίμακα αποτύπωσης κλπ) και παρά το ότι ο σχεδιαστής αναπαρέστησε ολόκληρη τη χερσόνησο της Σιθωνίας, δεν υπέπεσε σε σημαντικά σχεδιαστικά λάθη. Πιθανόν πρόκειται για αντίγραφο γεωγραφικού χάρτη της εποχής, στον οποίον χαραχτήκαν τα όρια των μετοχίων της μονής.²⁶⁹

Στη δεξιά πλευρά της χερσονήσου αναγράφεται *Κόλπος Αγίου Όρους και Λιμνήν Συκιάς*, στην αριστερή *Κόλπος Κασσάνδρας* και πιο κάτω μέσα σε δύο κόλπους *Λιμ. Τορώνης* και *Λιμ. Κωφός*. Στη χερσαία περιοχή από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται στα Ελληνικά και στα Οθωμανικά: *Παρθενών, Μετ. Ξηροπ.* (με σημειωμένο τον αριθμό *I*), *Χειμ. Σάρτι* (με σημειωμένο τον αριθμό *II*), *Συκιά, θεοδώρου λάκκος, Κορυφή Λιμένος, Άσπρες πέτρες, Σμίτρι, Καλαμίτσι, Χειμ. Κριαρίτσι* (με σημειωμένο τον αριθμό *III*), *Μεγ. Σπαρτόβουνον, Μικρόν Σπαρτόβουνον, Όρνεοφωλιά* (δύο φορές), *Καλαμ[.]ος, Μετ. Διονυσίου*. Επίσης στην κάτω αριστερή πλευρά της χάρτινης επιφανείας είναι σχεδιασμένο πλαίσιο με δυσανάγνωστες σημειώσεις.

Μονή Ξενοφώντος

Στη μονή εντοπίστηκαν δύο τοπογραφικά σχέδια που αναπαριστούν μοσίες που κατείχε στον νομό Δολζ της Βλαχίας. Το ένα αναπαριστά τις μοσίες Σάλιτσα Πλόπουλου και Ρέτσκα, που είχαν έκταση περίπου 100.000 στρεμμάτων. Πρόκειται για γεωργικές εκτάσεις με χωριά (σίλιστε) που αφιερώθηκαν στη μονή από τον ηγεμόνα

²⁶⁸ Η χρονολόγηση του χάρτη υπολογίστηκε από τον Φ. Κοτζαγεώργη. Φωκίονος Κοτζαγεώργη, ό.π., σ. 97. Δεν κατέστη δυνατή η μελέτη του πρωτότυπου χάρτη, με συνέπεια αυτός να μελετηθεί μόνον από τη φωτογραφία που βρίσκεται στο παραπάνω βιβλίο.

²⁶⁹ Χάρτες με αναπαραστάσεις που περιλαμβάνουν τη Μακεδονία σχεδιάστηκαν κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα με υψηλή σχεδιαστική ακρίβεια. Ενδεικτικά αναφέρουμε τον *Χάρτη της Ευρωπαϊκής Τουρκίας* του Gaetan Palma το 1811, τον *Carte Generale Turquie d'Europe* του Pierre Lapie (1777/79-1850) το 1822, τον *Squelette der Carte* του Franz von Weiss (1791-1858) το 1829, τον *Χάρτη του Βασιλείου της Ελλάδος* το 1884 και τη σειρά χαρτών της Αυστριακής Στρατιωτικής Αποστολής το 1883-84. Ευάγγελου Λιβιεράτου, ό.π., σ. 50-143.

Ραντού Σερμπάν (;-1620), πριν από τις 3 Αυγούστου του 1607.²⁷⁰ Το δεύτερο αναπαριστά τις μοσίες Μορεάλα, Κατσουλατέτσι, Μπογιενέτσι και Οκόλνα. Οι μοσίες αποκτήθηκαν από δωρεές στις αρχές του 16ου αιώνα και αποτελούσαν περιουσιακό στοιχείο της μονής μέχρι το 1863, που δημεύτηκαν από τον πρίγκιπα της Βλαχίας, Αλέξανδρο Ιωάννη Α΄ Κούζα.²⁷¹

77.

Γριγορίε Οτετελισάνου, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Σάλιτσα Πλόπουλου και Ρέτσκα), 1838-39, μελάνι σε χαρτί, 887 × 66, Ρουμανικά, αρ. κατ. 16_16_0001 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μεγάλο σερδάρη Γκρηγκόριε Οτετελισάνου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα κόκκινου χρώματος, στην προέκταση του οποίου στερεώνεται ξύλινο στέλεχος. Αναπαρίστανται οι μοσίες Σάλιτσα Πλόπουλου και

²⁷⁰ *Catalogul Documentelor Țării Românești (C.D.Ț.R.)*, τ. II' (1601-1620), Arcivelle Statului, Βουκουρέστι 1974, αρ. 216, σ. 121-122.

²⁷¹ Φλορίν Μαρινέσκου, *Ρουμανικά έγγραφα του Αγίου Όρους. Αρχείο Ιεράς Μονής Ξηροποτάμου*, τ. Α΄, Αθήνα 1997.

Ρέτσκα, στις οποίες αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας τους με τη μέθοδο της γραμμοσκίασης και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βόρεια-βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με σημείωση που φέρει, χρησιμοποιήθηκε σε δικαστήριο της Κραϊόβας.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Σαδόβα, Ποτροζάνι, Νταμπουλένι, εγκαταλελειμμένος δρόμος του αλατιού, πηγή, νέος δρόμος του αλατιού, Δρόμος του Έλληνα, Κρυμμένο, Καραλάσι, Μεγάλος δρόμος, Δρόμος του Καραλάσι, Βάλτος του Αραδάν, Ζιέτς, Ιτιά, Μπεκέτ, Ζίου, Ζιέτς, Γκατεάλα, Τσιουλίνου, Προύνδου Γκολ, Μύλος Γκόραϊ, [...], Δούναβης, Ορεάχοβα* (περιοχή στη Βουλγαρία) και *Κοιλάδα στην κορυφή του λόφου*. Στο κέντρο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή και στα άκρα του σημειώνεται ο βορράς και ο νότος. Επίσης, κατά μήκος του πρόσθιου τμήματος αναγράφεται *Μεσημβρινός*.

Στην κάτω αριστερή γωνία αναγράφεται: *Παρουσιάστηκε στο Εφετείο της Κραϊόβας 1852 Νοεμβρίου 16* (δυσανάγνωστη υπογραφή). Στο μέσο της κάτω πλευράς είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1500 στάνζενι, πάνω από την οποία αναγράφεται: *Κλίμακα των 1600 στάνζενι του ηγεμόνα Σερμπάν* και από κάτω: *Χαρτογραφημένο υπό τη διεύθυνση του μεγάλου σερδάρη Γκρ.(εγκόριε) Οτετελισάνου το έτος 1838 και 1839* (η υπογραφή του).

78.

Ν. Μπΰστίριβεαπου, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μορεάλα, Κατσουλατέτσι και Μπομενέτσι), 1850, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 374 × 1227, Ρουμανικά, αρ. κατ. 16_16_0002 (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ν. Μαναστηριαεάνου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και ανα-

παρίστανται οι μοσιές Μορεάλα, Κατσουνλατέτσι και Μπομενέτσι. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της επιφανείας με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τους δρόμους και τα ρέματα και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βόρεια-βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με σημείωση που φέρει, χρησιμοποιήθηκε στο Εφετείο της Κραϊόβας.

Εντός της οριοθετημένης περιοχής αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: *Μορεάλα, Κατσουνλατέτσι και Μπογιενέτσι*. Έξω από τα όρια των μοσιών αναγράφεται, αριστερά [...] ή *Χορέτσου του Παντούρε*, πάνω *Πρεντέτσι*, δεξιά πάνω *Το Γιαούριλε Βλαετινιόρ* (που ανήκει) *στο Μίτρικα Βραμπριέσκου και στους συνδικαιούχους, Λακουστένι, Α, Το Γιαούριλε* (που ανήκει) *στον Μίχαϊ Σατζάσου και στους συνδικαιούχους*, δεξιά κάτω *Οκόλνα* και κάτω *οικία της Ιεράς Μονής Σαντόβα*. Στο κέντρο της χαρτογραφημένης περιοχής είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, χωρίς την αναγραφή σημείων του ορίζοντα, όπου το κυρίως σώμα του καλύπτεται από τη χαρτογραφημένη περιοχή. Στην πάνω πλευρά του βρίσκονται δύο σημειώσεις. Στην αριστερή αναγράφεται: *Σήμερα 4 Νοεμβρίου δόθηκε η απόφαση του δικαστηρίου σχετικά με αυτόν τον χάρτη, ο οποίος αναγνωρίστηκε ως έγκυρος. 1852 Χίλια οκτακόσια πενήντα δύο, δικαστικός υπάλληλος του δικαστηρίου του Δολζ Ιου τμήματος, ο πιτάρης Ιωάννης Δεσλίου.* και στη δεξιά: *Παρουσιάστηκε και στο Εφετείο της Κραϊόβας 1853 Οκτωβρίου 8. Ο ληξίαρχος* (δυσανάγνωστη υπογραφή). Στην κάτω πλευρά είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 800 *Sherban Bodâ*, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Χωρομέτρης Ν. Μαναστηριαεάνου* (η υπογραφή του) 1850.

Μονή Οσίου Γρηγορίου

Στη βιβλιοθήκη της μονής εντοπίστηκαν τρεις χάρτες στους οποίους αναπαρίσταται η περιοχή δικαιοδοσίας της στο Άγιον Όρος. Φιλοτεχνήθηκαν για να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικό στοιχείο στους αρμόδιους επίσημους φορείς εξαιτίας της καταπάτησης δασικής έκτασης από τους μοναχούς της μονής Αγίου Διονυσίου. Η έριδα μεταξύ των δύο μονών ξεκίνησε πριν το 1775 και η μονή Γρηγορίου αρχικά προσπάθησε να δικαιωθεί μέσω του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Αργότερα, το Ιεροδικείο και η Ιερά Κοινότητα του Αγίου Όρους που εξέτασαν την υπόθεση, εξέδωσαν αποφάσεις οι οποίες και πάλι δεν εφαρμόστηκαν. Τελικά η διένεξη έληξε στις 22 Οκτωβρίου του 1926 υπέρ της μονής Γρηγορίου, με απόφαση των

ελληνικών πολιτικών δικαστηρίων (Εφετείο Θεσσαλονίκης) και επικυρώθηκε από την Ιερά Κοινότητα στις 28 Σεπτεμβρίου του 1929. Ο χάρτης 79 σχεδιάστηκε το 1847, το έτος που λήφθηκε η επικρατέστερη από τις αποφάσεις της Ιεράς Κοινότητας και είναι ο μόνος χρονολογημένος.²⁷² Στους χάρτες 79 και 80 η περιοχή αναπαρίσταται φυσιοκρατικά, ενώ στον 81 σχηματικά. Επίσης, το σχήμα της καταπατημένης περιοχής στον χάρτη 79 είναι διαφορετικό από των χαρτών 80 και 81.

79.

Ρώσου Αγιορείτη μοναχού Γενναδίου, <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος (1)>, 1847, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 566 × 853, Ελληνικά και Ρωσικά, χ.α.κ. (Βαρλαάμ Γρηγοριάτου, *Έγγραφα της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής Όσίου Γρηγορίου*, ό.π., σ. 26, 141).

Λαϊκότεροπη τοπιογραφική άποψη χρονολογημένη και υπογεγραμμένη από τον Ρώσο Αγιορείτη μοναχό Γεννάδιο. Είναι φιλοτεχνημένη σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και φοδραρισμένη με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Απεικονίζεται η περιοχή της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος και τμήματα από τις περιοχές των μονών Σίμωνος Πέτρας και Φιλοθέου στα αριστερά και των μονών Αγίου Διονυσίου και Αγίου Παύλου στα δεξιά της. Τα σύνορα μεταξύ των μονών δεν είναι σημειωμένα, αλλά μόνο η περιοχή που διεκδικείται από τις μονές Οσίου Γρηγορίου και Αγίου

²⁷² Βαρλαάμ Γρηγοριάτου, ό.π., σ. 26-141. Σύντομη αναφορά στο θέμα συναντάμε και στο βιβλίο του Αρχμανδρίτου Γαβριήλ Καθηγούμενου Ιεράς Μονής Αγίου Διονυσίου, ό.π., σ. 213.

Διονυσίου, η οποία είναι οριοθετημένη με μαύρη γραμμή. Ο χάρτης φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βόρεια-βορειοδυτική πλευρά προς τα πάνω.

Λεπτομέρεια από την πάνω δεξιά γωνία της σύνθεσης, στην οποία αναπαρίσταται το όρος Άθως.

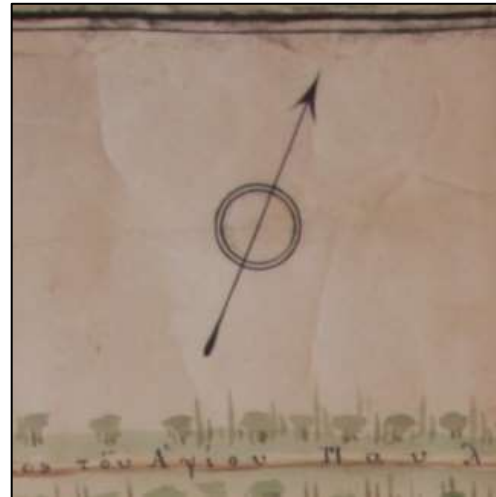
Η σύνθεση αναπτύσσεται κατά πλάτος και τα χωροταξικά δεδομένα της περιοχής αποτυπώνονται σε όψη, με χρωματικό ρεαλισμό και εικαστική αρμονία. Ο ζωγράφος απεικόνισε την περιοχή από το ύψος του νοητού της κέντρου, αποδίδοντάς την πανοραμικά και δομείται με τα σταθερά στοιχεία του χώρου, διατηρώντας τις πρέπουσες αναλογίες. Η ύπαρξη των κτηρίων ήταν απαραίτητη για την ανάγνωση του χώρου και σχεδιάστηκαν με μικρογραφική διάθεση, ενώ τα καράβια που πλέουν στη θάλασσα έχουν διακοσμητικό χαρακτήρα. Οι δασώδεις και οι καλλιεργημένες

περιοχές αποδίδονται με δέντρα που είναι σχεδιασμένα με επαναλαμβανόμενο μοτίβο. Το ανάγλυφο της επιφανείας της περιοχής δημιουργείται με φωτοσκίαση που προέρχεται από ακαθόριστη πηγή φωτός στα αριστερά της. Ο ουρανός έμεινε αχρωμάτιστος, ενώ η αίσθηση του ορίζοντα τονίζεται από τον αχνό χρωματισμό του Άθω που βρίσκεται στην πάνω δεξιά γωνία της σύνθεσης. Το ανάγλυφο της επιφανείας του εδάφους και η αίσθηση του βάθους στη σύνθεση τονίζονται με τη χρήση των δύο παραπληρωματικών χρωμάτων, του κόκκινου και του πράσινου.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: Σ. Π. (αναφέρεται στη μονή Σίμωνος Πέτρας), Σ. (αναφέρεται επίσης στη μονή Σίμωνος Πέτρας), *τό νερόν πουζτουμήν*, Φ. (αναφέρεται στη μονή Φιλοθέου), *ό δρόμος τῶν καρεων* (αναφέρεται σε δρόμο που εκτείνεται κατά μήκος της κορυφογραμμής), *Ρούδη*, *Γαβανούδι*, Γ. (αναφέρεται στη μονή Οσίου Γρηγορίου), Γ., *Η Μεγάλη Ράχη*, Π. (αναφέρεται στη μονή Αγίου Παύλου), *ό λεοφόρος* (αναφέρεται στον δρόμο που εκτείνεται κατά μήκος της κορυφογραμμής), Γ., *δρόμος της μορφέγου*, Π. (αναφέρεται στη μονή Αγίου Παύλου), *ό Δρόμος τοῦ Αγίου Παυλου, αντίθων, ἄθων* (η λέξη είναι γραμμένη δίπλα στον ναό της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος που βρίσκεται στην κορυφή του Άθω), πάνω σε βραχώδη όγκο αναγράφεται: Μ. Σ. (αναφέρεται στο κτηριακό συγκρότημα της μονής Σίμωνος Πέτρας), κατά μήκος του ρέματος στη

βόρεια πλευρά της περιοχής αναγράφεται από κάτω προς τα πάνω: *Σ. Γ. ό λάκος όποῦ Συνορεύεται του Γρηγορίου καί Σιμωνόπετρας, Μπακαράβα. Γ., καλύβη. Γ., άλωνακι Γ., Παλαιόστρεμα, πηγάδι. Γ., πεζούλια και δενδράκι*. Ακολουθεί η καταπατημένη περιοχή, η οποία οριοθετείται από πέντε οροθέσια με τις ονομασίες: *σταυρός, σφραγίδες Γου ΠΡ, σφραγίδες Γου ΠΡ, Ροῦδι, σφραγίδες Γου ΠΡ και Γ. Δ*. Εντός αυτής αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: *Παναγία, ραχοβασιά και Καλά[.]μα*.

Δεξιά από την καταπατημένη περιοχή αναγράφεται: *καλύβη Δ.* (αναφέρεται στη μονή Αγίου Διονυσίου), *άρσανάς Σ., όμίλος Γ., άμπελικιά Γ., άρσανάς Γ., Παναγιά, άγιοι πάντες, σπήλεον Γ.*, κατά μήκος του ρέματος που χωρίζει τη μονή Οσίου Γρηγορίου από τη μονή Αγίου Διονυσίου αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: *Δ., άγιος Όνούφριος., Γ. Δ.* (δύο φορές), *ό δραβανιστής, Γ. Δ., θάλασσα και 40. Κούπι*. Κατά μήκος της ακτογραμμής αναγράφεται: *άρσανάς Δ., πηγάδι Δ., Μ.Δ.* (αναφέρεται στο κτηριακό συγκρότημα της μονής Αγίου Διονυσίου), *παλαιόσημο Π. και Μ.Π.*

Η σήμανση του προσανατολισμού

Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, χωρίς αναγραφή σημείων του ορίζοντα. Στην κάτω πλευρά της απεικόνισης είναι ζωγραφισμένη η θάλασσα, στην οποία πλέουν δύο ψαρόβαρκες και έξι ιστιοφόρα πλοία. Στο περιθώριο κάτω από τη ζωγραφισμένη επιφάνεια αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά στα Ελληνικά και στα Ρωσικά: *⟨Δια χειρός Γενναδίου⟩ Μοναχοῦ Ρώσσου άγιορίτου. 1847. Θεωρία από νοτίου μέρος.*²⁷³

²⁷³ Η πλήρης αναγραφή της σημείωσης εντοπίστηκε στην εικόνα του χάρτη που βρίσκεται στο βιβλίο του Βαρλαάμ Γρηγοριάτου, ό.π. σ. 141.

80.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος (2)>, μέσα 19ου αι., υδατοχρώματα σε χαρτί, 560 × 789, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτος).

Λαϊκότροπη τοπιογραφική άποψη αχρονολόγητη και ανυπόγραφη. Είναι φιλοτεχνημένη σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και φοδραρισμένη με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Απεικονίζεται η περιοχή της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος, τμήμα της περιοχής της μονής Σίμωνος Πέτρας στα αριστερά και των μονών Αγίου Διονυσίου και Αγίου Παύλου στα δεξιά της. Τα σύνορα μεταξύ των μονών δεν είναι σημειωμένα, παρά μόνο η περιοχή που διεκδικείται από τις μονές Οσίου Γρηγορίου και Αγίου Διονυσίου. Η περιοχή αυτή είναι οριοθετημένη με μαύρη γραμμή, αλλά το σχήμα της διαφέρει από του χάρτη 79. Μοναδικό κριτήριο για τη χρονολόγηση του χάρτη αποτέλεσε το υδατόσημο που φέρει το χάρτινο υπόστρωμά του, το οποίο σχεδιάστηκε τον 19ον αιώνα.²⁷⁴ Η πάνω πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής βρίσκεται βόρεια-βορειοανατολικά.

Στη σύνθεση αποτυπώνονται σε όψη τα χωροταξικά δεδομένα της περιοχής, η οποία αποδίδεται με σχηματοποιημένες μεγαλόσχημες προεξοχές του εδάφους. Η εικαστική αρμονία επιτυγχάνεται με αντιρρεαλιστικά ψυχρά χρώματα, στα οποία κυριαρχούν τόνοι του γαλάζιου και του πράσινου. Ο ζωγράφος αναπαρέστησε την πε-

²⁷⁴ Βλ. κεφάλαιο Τεχνικά στοιχεία

ριοχή ψηλότερα από την επιφάνεια της θάλασσας, παρέχοντας στον αναγνώστη πανοραμική άποψη της περιοχής. Το θέμα αναπτύσσεται κατά πλάτος και δομείται με τα σταθερά στοιχεία του χώρου, διατηρώντας τις πρέπουσες αναλογίες. Η σχεδίαση των κτηρίων είναι απαραίτητη για την ανάγνωση του χώρου και αποδίδονται με μικρογραφική διάθεση, ενώ τα δέντρα με σχηματοποιημένα επαναλαμβανόμενα μοτίβα. Οι μικροσκοπικές ψαρόβαρκες κοντά στην ακτή δεν σχεδιάστηκαν για να δείξουν την καθημερινότητα των μοναχών, αλλά λειτουργούν ως διακοσμητικά στοιχεία και συγχρόνως δίνουν πνοή στη στατικότητα της σύνθεσης.

Οι εξάρσεις του εδάφους τοποθετήθηκαν ενδεικτικά χωρίς να σχετίζονται με την πραγματική τους θέση. Αποδίδονται με ιπεύουσα προοπτική και σχηματίστηκαν με ψυχρές χρωματικές φόρμες του γαλάζιου και του πράσινου. Η επιλογή των χρωμάτων δείχνει μειωμένο ενδιαφέρον του ζωγράφου για τη χρωματική πραγματικότητα ή προσπάθεια απόδοσης του πρωινού τοπίου, που τον οδήγησε σε χρωματική εξάρτηση. Η αίσθηση του αναγλύφου δημιουργείται με εναλλαγές τονικών αντιθέσεων. Το σκούρο γαλάζιο χρησιμοποιήθηκε στις κορυφές και λειτουργεί ως περίγραμμα που ακολουθεί το σχήμα των εξάρσεων, ενώ το φωτεινό γαλάζιο, το πράσινο και οι αχρωμάτιστες περιοχές καλύπτουν τις κοιλότητες του εδάφους. Η χρήση των σκούρων τόνων στις ψηλότερες περιοχές και των φωτεινών στις χαμηλότερες θα πρέπει να αποδοθεί στην πρωινή υγρασία που εγκλωβίζεται στις κοιλότητες του εδάφους (ομίχλη ακτινοβολίας). Παρά το ότι δεν γνωρίζουμε τα κίνητρα και τις καλλιτεχνικές επιρροές του ζωγράφου, πρέπει να σημειώσουμε ότι απόδοση της πρωινής ομίχλης συναντάμε σε τοπιογραφίες παλαιότερες της εποχής του συγκεκριμένου χάρτη. Παράδειγμα αποτελούν τα τοπία του Gaspar David Friedrich (1774-1840) που φιλοτέχνησε στις αρχές του 19ου αιώνα²⁷⁵ αλλά και πολύ παλαιότερα στο έργο του Κινέζου ζωγράφου Κάο Κ'ο-κουνγκ, *Τοπίο μετά τη βροχή* (1250-1300).²⁷⁶

²⁷⁵ Ενδεικτικά αναφέρουμε τα έργα: *Ορεινό τοπίο* (1804-5), *Πρωινή ομίχλη στα βουνά* (1808), *Πρωινό στο Ρίζενγκεμπίργκε* (1810-11) και *Τοπίο στο Ρίζενγκεμπίργκε με αναδύομενη ομίχλη* (1820). Werner Hoffmann, *Gaspar David Friedrich*, Λονδίνο 2005, σ. 20, 42, 43, 104, 105, 106 και 107.

²⁷⁶ E.H. Gombrich, *Το χρονικό της τέχνης*, μτφρ. Λίνα Κάσδαγλη, Αθήνα 2004, σ. 153, 496-497.

Αριστερά: Gaspar David Friedrich (1774-1840), *Τοπίο στο Ρίζενγκεμπίργκε με αναδύομενη ομίχλη*, 1820, ελαιογραφία, 549×703, Μόναχο, Neue Pinakothek.

Δεξιά: Κάο Κ'ο-κουνγκ, *Τοπίο μετά τη βροχή*, 1250-1300, μελάνι σε χαρτί, 1221×811, Ταϊπέι, Εθνικό Ανακτορικό Μουσείο.

Ο Άθως αναπαρίσταται στην πάνω δεξιά γωνία με ενιαίο χρωματισμό και σε πιο ανοικτό τόνο σχετικά με τους υπόλοιπους ορεινούς όγκους, δημιουργώντας την αίσθηση του βάθους στη σύνθεση. Ο ζωγράφος απομόνωσε τις δυο ψηλότερες κορυφές της κορυφογραμμής σχηματίζοντας ισόπλευρα τρίγωνα. Επίσης, αφαίρεσε τις φυσικές καμπύλες των κοιτών των τεσσάρων ρεμάτων και τα συμβαλλόμενα προς αυτά μικρότερα ρέματα, αποδίδοντάς τα ως ευθείες ροές νερού. Με αυτόν τον τρόπο τόνισε την ύπαρξή τους και τα παρουσίασε ως δύο ζεύγη παραλλήλων γραμμών, προσδίδοντάς τους σχηματικό χαρακτήρα.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *δρόμος τής Συμόπετρας* (κάτω από οροθέσιο σταυρό), *ή κορυφή και ή τού Σύμονος πέτρα*, *ένα Νερό όπου όνομαζετε μποτζούμ* (στο πάνω μέρος του πρώτου ρέματος από αριστερά), στη συνέχεια και μέχρι το δεύτερο ρέμα αναγράφεται: *άμπέλη, ό μήλος τοῦ Γρηγορίου και έλές*. Δεξιά από το δεύτερο ρέμα αναγράφεται: *δρόμος τῶν καρεῶν, λεοφόρος, γαβανούδη, ή παναγία* (δίπλα σε ναό), *πηγάδη, ό κήπος, ή Ίερά Μονή τοῦ Γρηγορίου και νερατζόνας*. Κατά μήκος του τρίτου ρέματος αναγράφεται στα άκρα του, *Δραβανιστής* (δύο φορές) και μέχρι το τέταρτο ρέμα: *Μεγάλη ράχη, δρόμος τοῦ Μορφινού, σταυρούδια, ραχοβασία, ἄγιος όνούφριος, ραχοβασία και φυλασσόμενον*. Από το τέταρτο ρέμα και μέχρι το δεξιό άκρο της απεικόνισης αναγράφεται: *Σιδηροσταυρός* (δίπλα σε οροθέσιο σταυρό), *πηγάδι, το διονυσίου* (αναφέρεται στη μονή Αγίου Διονυσίου) και *άγιος Πάυ(λος)* (αναφέρεται στη μονή Αγίου Παύλου).

81.

Αγνώστου, <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος (3)>, χ.χ., υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 746 × 508, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτος).

Έγχρωμο σχεδιογράφημα χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο. Είναι σχεδιασμένο σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος, με τμήμα της περιοχής της μονής Σίμωνος Πέτρας στα αριστερά και της μονής Αγίου Διονυσίου στα δεξιά της. Σύμφωνα με το υδατόσημο που φέρει το χαρτινο υπόστρωμα υπολογίζεται ότι φιλοτεγήθηκε στα μέσα του 19ου αιώνα.²⁷⁷ Τα σύνορα μεταξύ των μονών δεν είναι σημειωμένα, παρά μόνο η περιοχή που διεκδικείται από

²⁷⁷ Βλ. κεφάλαιο Τεχνικά στοιχεία

τις μονές Οσίου Γρηγορίου και Αγίου Διονυσίου. Η περιοχή αυτή είναι οριοθετημένη με μαύρη γραμμή και το σχήμα της είναι όμοιο με του χάρτη 80. Η χαρτογραφημένη περιοχή είναι προσανατολισμένη με την ανατολή προς τα πάνω.

Πρόκειται για ελεύθερη σχηματική παρουσίαση της περιοχής σε σύνθεση που αναπτύσσεται κατά ύψος, εντός της οποίας αναδεικνύονται τα χωροταξικά της στοιχεία σε όψη. Ο ζωγράφος αναπαρέστησε την περιοχή ψηλότερα από το επίπεδο της θάλασσας χρησιμοποιώντας τα σταθερά στοιχεία του χώρου, τα οποία δεν απέδωσε με τις πρέπουσες αναλογίες. Κυρίαρχα σχεδιαστικά στοιχεία της σύνθεσης αποτελούν τα τέσσερα ρέματα και η θάλασσα που καλύπτουν ολόκληρη την επιφάνειά της. Ο ζωγράφος τα απέδωσε ως δύο ζεύγη παράλληλων γραμμών που καταλήγουν σε παραλληλόγραμμη επιφάνεια στο κάτω τμήμα της σύνθεσης. Τα κτήρια σχεδιάστηκαν με μικρογραφική διάθεση, ενώ τα δέντρα με επαναλαμβανόμενο σχεδιαστικό μοτίβο. Το βάθος της σύνθεσης είναι ασχεδίαστο και δημιουργεί ενιαία χρωματική επιφάνεια, με αποτέλεσμα τα σχεδιασμένα στοιχεία να δίνουν την εντύπωση ότι αιωρούνται στον χώρο. Ο ζωγράφος χρωμάτισε φυσιοκρατικά τις περιοχές πάνω από τη μονή Οσίου Γρηγορίου, τις εισόδους των μονών Σίμωνος Πέτρας και Αγίου Διονυσίου και τη βουνοκορφή που βρίσκεται στη δεξιά πλευρά του χάρτη, ενώ χρωμάτισε πράσινα τα ρέματα και τη θάλασσα.²⁷⁸

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *δρόμος τῆς σιμόπετρας* (κάτω από σταυρό σε οροθέσιο σημείο), *ἡ κορυφή, ἕνα νερό οποῦ ὀνομάζετε μποτζούμ* (στο πάνω μέρος του πρώτου ρέματος από αριστερά) και *σίμονος πέτρα*. Μεταξύ του δευτέρου και του τρίτου ρέματος: *μήλος του γρηγορίου, ἀμπέλη και ἄρσαν*. Μεταξύ δευτέρου και τρίτου ρέματος: *δρόμος τῶν καρεῶν και λεοφόρος*, εντός της καταπατημένης περιοχής: *γαβανούδη, πηγὴ, παναγία* (πάνω από κτίσμα ναού), *σταυρούδια, ραχοβασία* (δύο φορές) και *[..]λά[..]μος*. Αριστερά από την καταπατημένη περιοχή και μέχρι τη θάλασσα αναγράφεται *γρηγορίου κήπος και νερατζόνας*. Μεταξύ του τρίτου και του τετάρτου ρέματος αναγράφεται: *μεγάλη ράχη, δρόμος τοῦ μορφινοῦ, ραχοβασία, ἅγιος ονούφριος* (πάνω από ναό), *ραχοβασία, ἅγιος [...], φυλασόμενοι και δραβανιστής*. Τέλος, από το τέταρτο ρέμα έως το δεξιό άκρο του σχεδίου αναγράφεται: *ψη και το διονυσίου*, που αναφέρεται στο κτηριακό συγκρότημα της μονής Αγίου Διονυσίου.

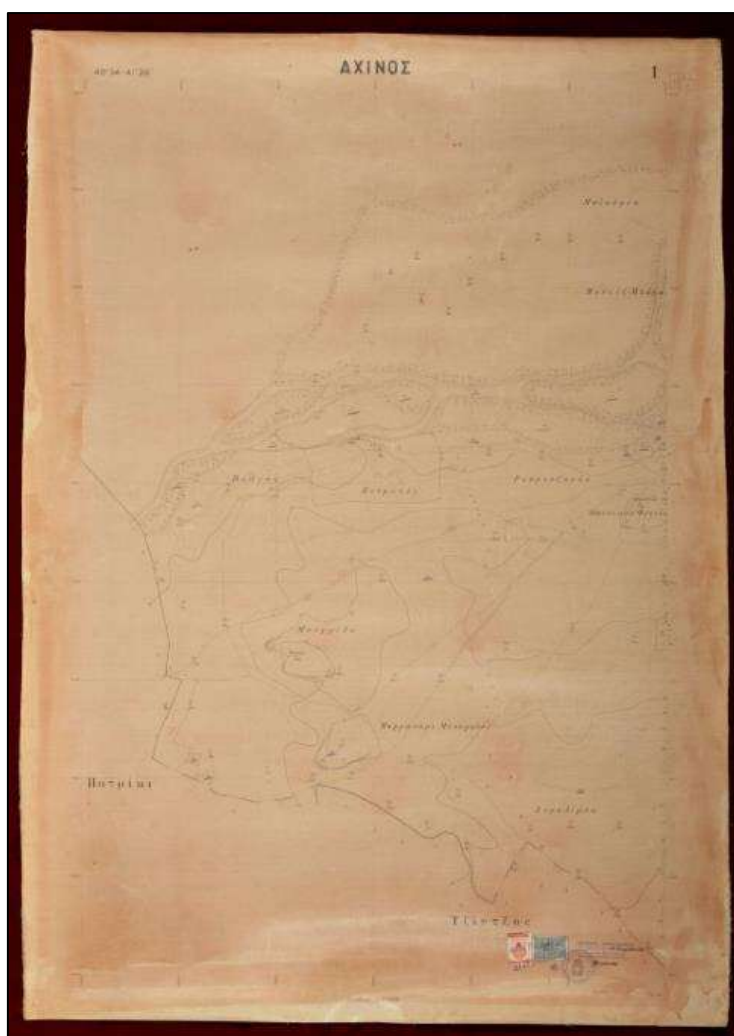
²⁷⁸ Ενδεχομένως αρχικά ήταν χρωματισμένα με μπλε αζουρίτη (ανθρακικό χαλκό), χρώμα γνωστό ήδη από την αρχαιότητα, ο οποίος έγινε πράσινος έπειτα από οξειδωση των μορίων του χαλκού που περιέχει.

Μονή Εσφιγμένου

Στη μονή εντοπίστηκαν δεκαπέντε τοπογραφικά σχέδια. Τα έξι αφορούν στα μετόχια που κατείχε στις περιοχές του Αχινού και του Πατρικίου στη νότια πλευρά της πεδιάδας των Σερρών.²⁷⁹ Η σχεδιάσή τους πραγματοποιήθηκε λόγω της απαλλοτρίωσης της ευρύτερης περιοχής από το ελληνικό κράτος με σκοπό την εγκατάσταση προσφύγων από τη Μικρά Ασία. Τα υπόλοιπα εννέα σχέδια αφορούν σε μοσίες της μονής Φλωρέστι που βρισκόταν στους νομούς Τούτοβα και Βασλούι της Μολδαβίας.

82.

Μαρ. Λίτου, *Αχινός 1*, 1936, μελάνι σε χαρτί, 1013 × 718, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

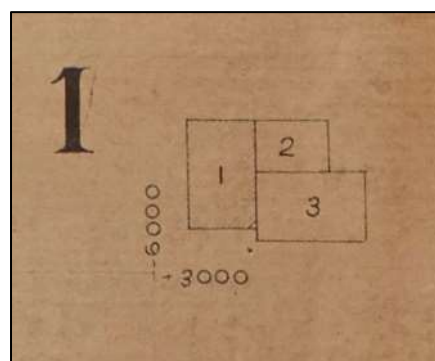

²⁷⁹ Η πεδιάδα δημιουργήθηκε μετά την αποξήρανση της λίμνης Αχινού στις αρχές της δεκαετίας του 1930 και το ομώνυμο χωριό που βρισκόταν στις όχθες της επεκτάθηκε με την εγκατάσταση προσφύγων από τη Μικρά Ασία. Πληροφορίες για τα μετόχια της μονής στην περιοχή αντλούμε και από τη βάση δεδομένων του ΙΙΕ/ΕΙΕ *Αναβαθμίζ*, «Κύρτου Πλέγματα-Κρηπίζ», ό.π., σ. 9 και 23.

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Μαρ. Λίτου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται τμήμα του μετοχίου του Αχινού και απότυπώνεται το ανάγλυφο της επιφανείας του με τη μέθοδο των ισοϋψών καμπυλών. Αποτελεί το ένα από τα τρία σχέδια που αναπαριστούν ολόκληρη την έκταση του μετοχίου.

Η χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένη σε κάναβο που σχηματίζεται από σαράντα πέντε τετράγωνα. Στα άκρα της εξωτερικής του πλευράς, στο σημείο που εφάπτονται οι γωνίες του κάθε τετραπλεύρου, αναγράφονται στην αριστερή πλευρά από κάτω προς τα πάνω οι αριθμοί: 000, +500, +1000, +1500, +2000, +2500 και στη δεξιά πλευρά από πάνω προς τα κάτω οι αριθμοί: +3000 +3000, +2500, +2000, +1500, +1000, +500, 000, -500, -1000 και -1500 και τέλος, στην πάνω και αντίστοιχα στην κάτω πλευρά από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφονται οι αριθμοί: -9000, -8500, -8000, -7500, -7000, -6500 και -6000.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφονται αριθμοί ένδειξης υψομέτρου. Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Μαζούρια*,²⁸⁰ εννέα αριθμημένα τοπογραφικά σημεία τριγωνικού σχήματος από το 158 έως το 165, *Μεντίζ-Μπάρα*, *Βάλτος*, *Πετρωτές*, *Ρουγουζούδα*, *Άνδρον*. *Φυτιές*, *Άνδρονικου Φυτιές*, *Μουγγίλα*, *Μουρκίλα*, *Μαγγανάρι-Μπουροδι* και *Ξερολίμνη*. Εκτός της χαρτογραφημένης περιοχής, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Δ.Π.*

Λεπτομέρεια με την αριθμηση και τη θέση του χάρτη σε σχέση με τους άλλους δύο που αναπαριστούν ολόκληρη την περιοχή του μετοχίου.

(δύο φορές), *Πατρίκι* και *Τζίντζος*. Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται $40^{\circ} 54' - 41^{\circ} 24'$ που αφορά στις γεωγραφικές συντεταγμένες της περιοχής. Στο μέσον της πάνω πλευράς αναγράφεται ο τίτλος *Αχινός* και στη δεξιά πάνω γωνία ο αριθμός *1* δίπλα σε σχεδιάγραμμα που υποδεικνύει τη θέση του σχεδίου σε σχέση με τα άλλα δύο που αναπαριστούν τα υπόλοιπα τμήματα του μετοχίου.

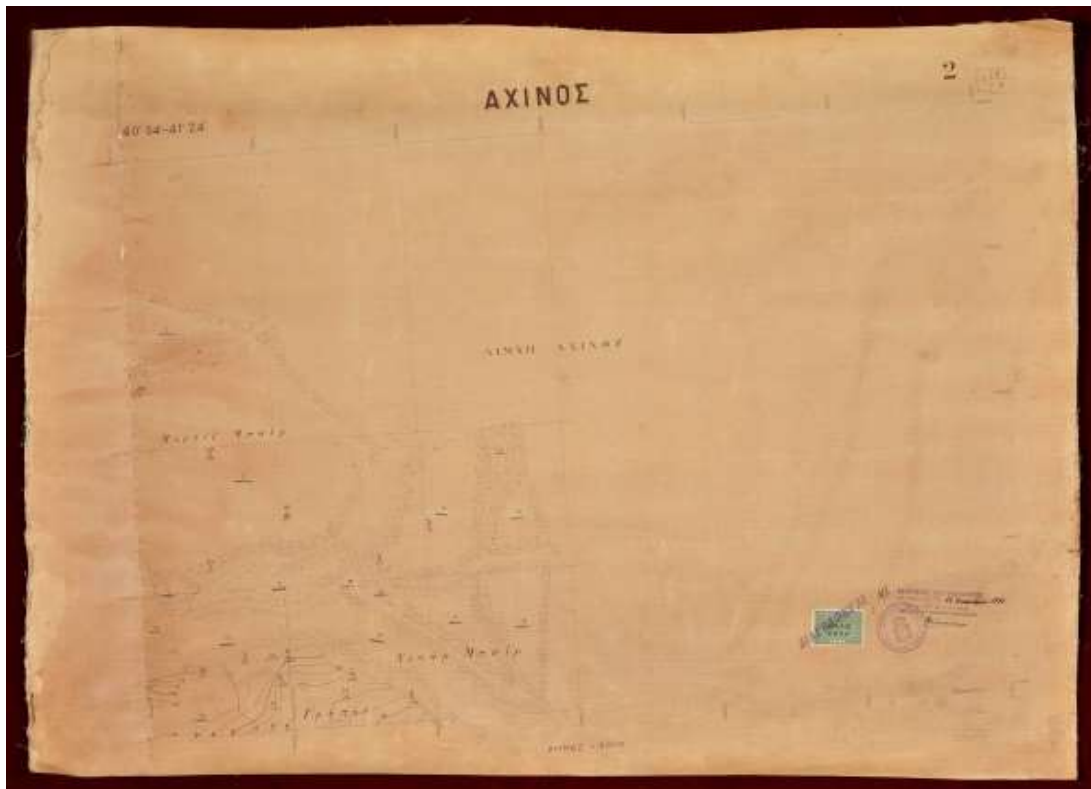
Στο μέσον της κάτω πλευράς αναγράφεται *Κλίμαξ 1:5000*, στην κάτω δεξιά γωνία είναι κολλημένα δύο χαρτόσημα της Ελληνικής Δημοκρατίας ένα των εικοσιπέντε και

²⁸⁰ Η λέξη μαζούρια ενδεχομένως αναφέρεται στα μουζούρια, που ήταν μονάδα μέτρησης εμβαδού ή βάρους.

ένα των δέκα δραχμών, σφραγισμένα από την Τοπογραφική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας.²⁸¹ Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται σε σφραγίδα: *Ακριβές Αντίγραφον. Εν Αθήναις τῇ 22 Δεκεμβρίου 1936* (η ημερομηνία είναι χειρόγραφη) *Ο Διευθυντής της Τοπογραφικής Υπηρεσίας* (δυσανάγνωστη υπογραφή) και πιο δεξιά αναγράφεται *Μαρ Λιτου*.

83.

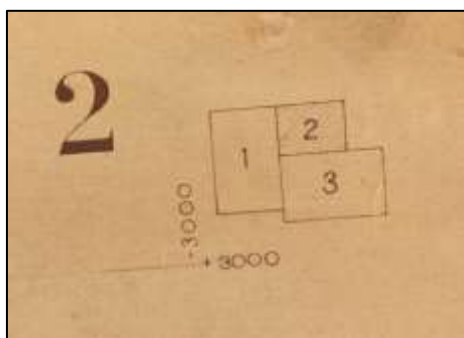
Μ. Ε. Σακελλαρίου, Αχινός 2, 1936, μελάνι σε χαρτί, 523 × 731, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Μ. Ε. Σακελλαρίου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται τμήμα του μετοχίου του Αχινού και αποτυπώνεται το ανάγλυφο της επιφανείας του με τη μέθοδο των ισοϋψών καμπυλών. Το σχέδιο αυτό αποτελεί ένα από τα τρία που αναπαριστούν ολόκληρη την έκταση του μετοχίου.

²⁸¹ Η Τοπογραφική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας ήταν η αρμόδια υπηρεσία για την οριστική διανομή και χρέωση της αξίας των προσφυγικών κλήρων. Ανέλαβε τη διεκπεραίωση του έργου μετά τη διάλυση της Τοπογραφικής Υπηρεσίας Αποκαταστάσεως Προσφύγων τον Δεκέμβριο του 1930. «Γενικά Αρχεία του Κράτους – Κεντρική Υπηρεσία, Αρχείο Διεύθυνσης Τοπογραφική Υπηρεσίας του Υπουργείου Γεωργίας», www.restris.dyas.gr, 23/6/2020.

Η χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένη σε κάναβο που σχηματίζεται από εικοσιτέσσερα τετράγωνα, η δεξιά πλευρά του οποίου παρέμεινε ασχεδιαστή διότι περιλαμβάνει την επιφάνεια της λίμνης του Αχινού. Στα άκρα της εξωτερικής του

Λεπτομέρεια με την αρίθμηση και τη θέση του χάρτη σε σχέση με τους άλλους δύο που αναπαριστούν το μετόχι.

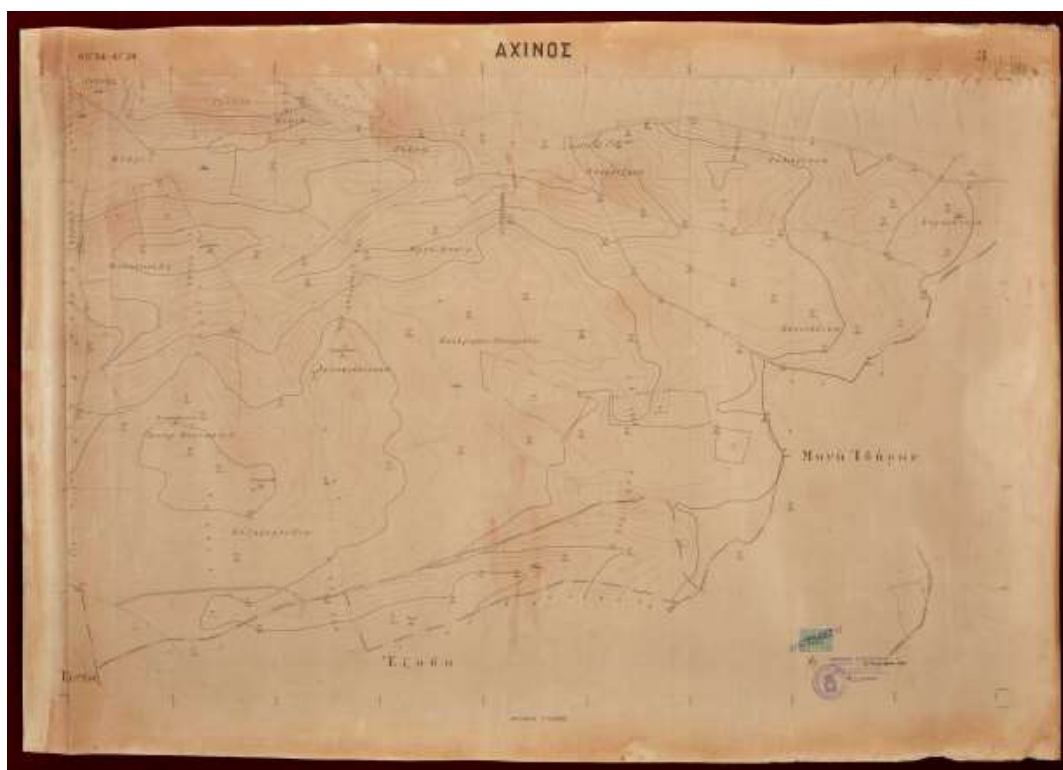
πλευράς, στο σημείο που εφάπτονται οι γωνίες των τετραπλεύρων αναγράφονται στην αριστερή πλευρά από κάτω προς τα πάνω οι αριθμοί: +1500, +2000, +2500 και +3000, στη δεξιά πλευρά από πάνω προς τα κάτω οι αριθμοί: +3000, +2500, +2000, +1500, +1000 και τέλος, στην πάνω και αντίστοιχα στην κάτω πλευρά από αριστερά προς τα δεξιά οι αριθμοί: -6000, -5500, -5000, -4500, -4000, -3500 και -

3000. Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφονται αριθμοί ένδειξης υψομέτρου και από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Μεντίζ Μπαϊρ, Λίμνη Αχινού, Νισάρ Μπαϊρ και Γρύποϊ*. Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται $40^{\circ} 54' - 41^{\circ} 24'$ που αφορά στις γεωγραφικές συντεταγμένες της περιοχής. Στο μέσον της πάνω πλευράς αναγράφεται ο τίτλος *Αχινός* και στη δεξιά πάνω γωνία ο αριθμός 2 δίπλα σε σχεδιάγραμμα που υποδεικνύει τη θέση του σχεδίου σε σχέση με τα άλλα δύο που αναπαριστούν τα υπόλοιπα τμήματα του μετοχίου.

Στο μέσον της κάτω πλευράς του σχεδίου αναγράφεται *Κλίμαξ 1:5000*, στην κάτω δεξιά γωνία είναι κολλημένο χαρτόσημο της Ελληνικής Δημοκρατίας των δέκα δραχμών, το οποίο είναι σφραγισμένο από την Τοπογραφική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Στα δεξιά της κλίμακας, αναγράφεται σε δεύτερη σφραγίδα: *Ακριβές Αντίγραφον. Εν Αθήναις τῆ 22 Δεκεμβρίου 1936* (η ημερομηνία είναι χειρόγραφη) *Ο διευθυντής της Τοπογραφικής Υπηρεσίας* (δυσανάγνωστη υπογραφή) και πιο δεξιά αναγράφεται *ΜΕ Σακελλαρίου*.

84.

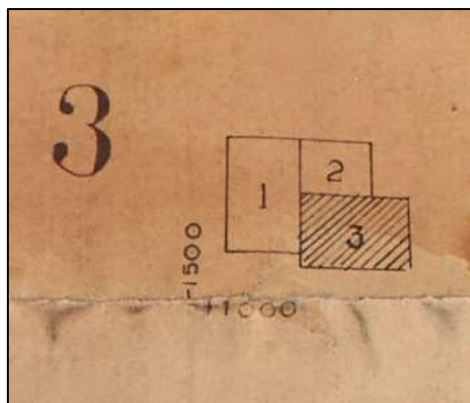
Χ. Μπούση, *Αχινός 3*, 1936, μελάνι σε χαρτί, 720 × 1013, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Χ. Μπούση. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίσταται τμήμα του μετοχίου του Αχινού και αποτυπώνεται το ανάγλυφο της επιφανείας του με τη μέθοδο των ισοϋψών καμπυλών. Το σχέδιο αποτελεί ένα από τα τρία που αναπαριστούν ολόκληρη την έκταση του μετοχίου.

Η χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένη σε κάναβο που σχηματίζεται από σαράντα πέντε τετράγωνα. Στα άκρα της εξωτερικής του πλευράς, στο σημείο που εφάπτονται οι γωνίες των τετραπλεύρων αναγράφονται στην αριστερή πλευρά από κάτω προς τα πάνω οι αριθμοί: -2000, -1500, -1000, -500, 000, +500 και +1000, στη δεξιά πλευρά από πάνω προς τα κάτω οι αριθμοί: +1000, +500, 000, -500, -1000, -1500 και -2000 και τέλος, στην πάνω και αντίστοιχα στην κάτω πλευρά από αριστερά προς τα δεξιά οι αριθμοί: -6000, -5500, -5000, -4500, -4000, -3500, -3000, -2500, -2000 και -1500.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφονται αριθμοί τοπογραφικών σημείων και από πάνω αριστερά προς τα κάτω αναγράφεται: *Αχινός, Γρύποι, Συκιά, Ροῦπα, Μπαργιάκος* (στην κορυφή λόφου), *Μπαργιάκος, Μελισγιάνη, Μπάρες, Καραγτσια, Μποσταντζής, Όρτά-Μπαϊρ, Δημηκιάστρατα, Κακόγερο-Μπουροῦνι, Κατινάδικα, Παπαγ. Βερυκοκιά και Καλογερούδια*. Κάτω από τη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται *Τζίντζος και Έζοβα*, στην αριστερή πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται *Μονή Ιβήρων*. Στην πάνω αριστερή γωνία αναγράφεται $40^{\circ} 54' - 41^{\circ} 24'$ που αφορά στις γεωγραφικές συντεταγμένες της περιοχής. Στο μέσον της πάνω πλευράς αναγράφεται ο τίτλος *Αχινός* και στη δεξιά πάνω γωνία ο αριθμός 3 δίπλα σε σχεδιάγραμμα που υποδεικνύει τη θέση του σχεδίου σε σχέση με τα άλλα δύο που αναπαριστούν τα υπόλοιπα τμήματα του μετοχίου.

Λεπτομέρεια με την αριθμηση και τη θέση του χάρτη σε σχέση με τους άλλους δύο που αναπαριστούν το μετόχι.

Στο μέσον της κάτω πλευράς του σχεδίου αναγράφεται *Κλίμαξ 1:5000*, στην κάτω δεξιά γωνία είναι κολλημένο χαρτόσημο της Ελληνικής Δημοκρατίας των δέκα δραχμών, το οποίο είναι σφραγισμένο από την Τοπογραφική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Στα δεξιά της κλίμακας, αναγράφεται σε δεύτερη σφραγίδα: *Ακριβές Αντίγραφο. Εν Αθήναις τῇ 22 Δεκεμβρίου 1936* (η ημερομηνία είναι χειρόγραφη) *Ο διευθυντής της Τοπογραφικής Υπηρεσίας* (δυσανάγνωστη υπογραφή) και πιο δεξιά αναγράφεται *Χ. Μπούση*.

85.

Ελ. Α. Γεωργιάδη, *Πατρίκι*, 1936, μελάνι σε χαρτί, 1010 × 713, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Ελ. Α. Γεωργιάδη. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Το σχέδιο αναπαριστά την περιοχή του μετοχίου του Πατρικίου²⁸² και αποτυπώνεται το ανάγλυφο της επιφανείας του με τη μέθοδο των ισοϋψών καμπυλών. Η χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένη σε κάναβο που σχηματίζεται από σαράντα πέντε τετράγωνα. Στα άκρα της εξωτερικής του πλευράς, στο σημείο που εφάπτονται οι γωνίες των τετραπλεύρων αναγράφονται στην αριστερή πλευρά από κάτω προς τα πάνω οι αριθμοί: -2000, -1500, -1000, -500, 0,

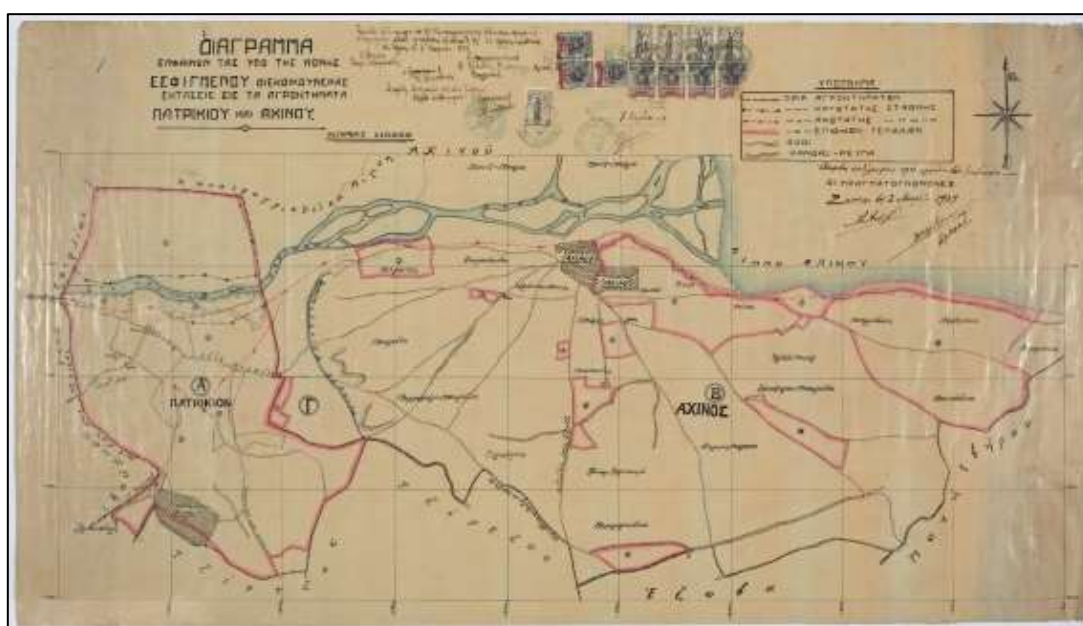
²⁸² Το μετόχι βρισκόταν κοντά σε μονή που υπήρχε ήδη από τα βυζαντινά χρόνια. Δωρίθηκε στη μονή Εσφιγμένου από την επισκοπή Εζεβίων, όπως μαρτυρείται σε χειρόγραφο της μονής που χρονολογείται το 1385. Ένας από τους μοναχούς που εργάστηκε για την επέκταση του αρχικού κτίσματος της μονής ονομαζόταν Πατρίκιος και προς τιμή του, το χωριό που χτίστηκε κοντά στη μονή ονομάστηκε Πατρίκι. «Δήμος Βισαλτίας, Ο Δήμος μας, Η λίμνη Αχινού», www.dimosvisaltias.gr, (5/1/2020).

+500, +1000, +1500, +2000 και +2500, στη δεξιά πλευρά από πάνω προς τα κάτω οι αριθμοί: +2500, +2000, +1500, +1000, +500, 000, -500, -1000, -1500 και -2000 και τέλος, στην πάνω και αντίστοιχα στην κάτω πλευρά από αριστερά προς τα δεξιά οι αριθμοί: -2000, -1500, -1000, -500, 0, +1500 και +1000.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφονται αριθμοί ένδειξης υψομέτρου και: *Στυμίων Π.*, *Εικόνοστάσιον*, *Β. Βάσεως*, *Άγ. Γεώργιος* (σε δύο σημεία), *Φρέαρ*, *Βορός* (σε δύο σημεία), *Ν. Βάσεως* και *Πατρίκι* (δύο φορές). Εκτός της χαρτογραφημένης περιοχής αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω: αριστερά *Γενή Τσιφλίκι*, *Χοῦμκος* και *Ζερβοχώρι*, δεξιά *Άχινός* και *Τζιτζος* και κάτω επίσης *Τζιτζος*. Στο μέσον της πάνω πλευράς του φέρει τον τίτλο *Πατρίκι* και στην πάνω δεξιά του γωνία αναγράφεται ο αριθμός *1*. Στο μέσον της κάτω πλευράς αναγράφεται *Κλίμαξ 1:5000*, στην κάτω δεξιά γωνία είναι κολλημένα δύο χαρτόσημα της Ελληνικής Δημοκρατίας, ένα των εικοσιπέντε και ένα των δέκα δραχμών, σφραγισμένα από την Τοπογραφική Υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Στα δεξιά της κλίμακας, αναγράφεται σε δεύτερη σφραγίδα: *Ακριβές Αντίγραφον. Εν Αθήναις τῇ 10 Δεκεμβρίου 1936* (η ημερομηνία είναι χειρόγραφη) *Ο διευθυντής της Τοπογραφικής Υπηρεσίας* (δυσανάγνωστη υπογραφή) και πιο δεξιά αναγράφεται *Ελ. λ. Γεωργιάδης*.

86.

Αγνώστου, Διάγραμμα εμφανίων τας υπό της Μονής Εσφιγμένου διεκδικουμένας εκτάσεις εις τα αγροκτήματα Πατρικίου και Αχινού, 1939, υδατοχρώματα και μέλανι σε χαρτί, 545 × 967, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και σχεδιασμένο από τοπογράφο. Είναι σχεδιασμένο σε ημιδιαφανές λείο χαρτί σχεδίασης και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαρίστανται τα μετόχια του Πατρικίου και του Αχινού, στα οποία αποτυπώνονται σχηματικά τα όρια των μετοχίων, τα χωριά, ο ποταμός Στρυμόνας και παραπόταμοί του με τονική γραμμοσκίαση και οι δρόμοι εντός αυτών. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με τις σημειώσεις που αναγράφονται σε αυτό, σχεδιάστηκε για δικαστική χρήση.

Η χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένη σε κάναβο που αποτελείται από τριάντα έξι τετράγωνα. Στα άκρα της εξωτερικής του πλευράς, στο σημείο που εφάπτονται οι γωνίες των τετραπλεύρων αναγράφονται στην αριστερή πλευρά από κάτω προς τα πάνω οι αριθμοί: -2000, -1000, +00, +1000 και +2000, στη δεξιά πλευρά από κάτω προς τα πάνω οι αριθμοί: -2000, -1000, +00 και +1000 και στην κάτω πλευρά από αριστερά προς τα δεξιά οι αριθμοί: -9500, -8500, -7500, -6500, -5500, -4500, -3500, -2500 και -1500.

Η περιοχή που αναπαρίσταται είναι χωρισμένη σε δύο τμήματα. Στο αριστερό αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Γενή Τσιφλίκι, Στρυμών Ποταμ., Λιμνοβραχίων, Εικονοστάσιον, όδος Νιγρίτης, όδος προς Τζίντζος, Α, Πατρίκιον, Χοῦμκος, όδος Χουμικοῦ, Ζερβοχωρι, Χωριόν Πατρίκι, όδος προς Τζίντζος και Τζίντζος*. Αντίστοιχα, στο δεξιό τμήμα αναγράφεται: *Αποστραγγισθεῖσα Λίμνη Αχινού, Μεντίζ-Μπάρα (δύο φορές), Στρυμών, Πετρωτές, Ρουγουζούδα, φρέαρ, Ανδρόνικου Φυτειές, Χωριόν Αχινού, Συνοικισμός Αχινού, Γρυποῖ, Συκιά, Ροῦπα, Λίμνη Αχινού, Μουγγίλα, Μπάρες, φρέαρ, Μπαργιάκος, Μελίσγιανη, Καραγάτσια, Μαγγανάρι-Μπουροῦνι, Β, Αχινός, Ὀρτά-Μπαῖρ, Κακόγερου-Μπουροῦνι, Κατινάδικα, Ξερολίμνη, όδος προς Ἐζοβα, Παπαγ. Βερυκοκιά, Δημηκίστρατα, Μονή Ἰβήρων, Τζίντζος και Ἐζοβα*.

Στην πάνω αριστερή γωνία του χάρτη αναγράφεται ο τίτλος: *Διάγραμμα εμφανίω- ντας υπό της Μονής Εσφιγμένου διεκδικουμένης εκτάσεις εις τα αγροκτήματα Πατρικίου και Αχινού*. Πιο δεξιά αναγράφεται: *Κατετέθη ἡμῖν σημερον ὑπό τὴν ἰδίαν πραγματο- γνώμων βεβαιωσάντων προφορικῶς τό περιεχόμενον αὐτοῦ συνταχθείσης τῆς ὑπ' ἀριθ. 81 ἐ.ἐ. πράξεως κατάθεσης. Ἐν Σέρρας τῆ 7 Μαρτίου 1939. Ὁ Εἰσηγητής Σταμ. Στα- ματιάδης. Οἱ πραγματογνώμονες Ἀ. Ἀδριαννίδης, Π. Μπεζούγγλης, Ἡλίας Παυλέτσης. Ἀκριβές ἀντίγραφον τῆς ἄνω ἐκθέσεως Σέρραι αὐθημερόν, ἢ γραμματεῦς Α Μ. Δημο- σθένους (ἡ υπογραφή της)*. Κάτω από το κείμενο αναγράφεται *Κλίμαξ 1:10.000*. Στη

δεξιά πλευρά των κειμένων είναι κολλημένα δώδεκα χαρτόσημα με σφραγίδες που αναγράφουν *Βασιλείον της Ελλάδος – Πρωτοδικείον Σερρών* και πάνω σε αυτά αναγράφεται: *Έν Σέρραις τῆ 7/3/39.*²⁸³ Κάτω από χαρτόσημα βρίσκεται σφραγισμένο κείμενο στο οποίο αναγράφεται: *Έθεωρήθη διά τήν νόμιμην σήμανσιν καί τήν κατά σειράν τῆς [...]γγελίας [...]δοσιν. Έν Σέρραις τῆ 7 Μαρτίου 1939. Ο προϊστάμενος του τμήματος* (δυσανάγνωστη υπογραφή). Στην πάνω δεξιά γωνία του σχεδίου, βρίσκεται πλαίσιο στο οποίο αναγράφεται:

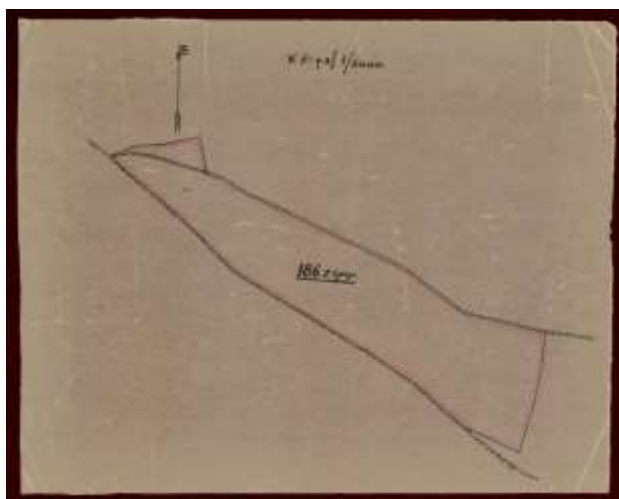
ΥΠΟΜΝΗΜΑ

ΟΡΙΑ	ΑΓΡΟΚΤΗΜΑΤΩΝ		
->-	ΚΑΤΩΓΑΤΗΣ ΣΤΑΘΜΗΣ		
->-	ΑΝΩΓΑΤΗΣ	->-	->-
->-	ΕΠΙΔΙΚΩΝ ΤΕΜΑΧΙΩΝ		
ΟΔΟΙ			
ΧΑΝΔΑΞ	– ΡΕΥΜΑ		

Στα δεξιά του υπομνήματος είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον βορρά. Κάτω από το υπόμνημα και τον προσανατολισμό αναγράφεται: *Ακριβές αντίγραφο προς χρῆσιν τῶν διαδικῶν. Οι πραγματογνώμονες, Σέρραι τῆ 2 Μαρτίου 1939* (τρεις δυσανάγνωστες υπογραφές).

87.

Αγνώστου, <Τοπογραφικό σχέδιο τμήματος του μετοχίου στον Αχινό>, χ.χ., μελάνι και κόκκινο μολύβι σε χαρτί, 210 × 263, Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

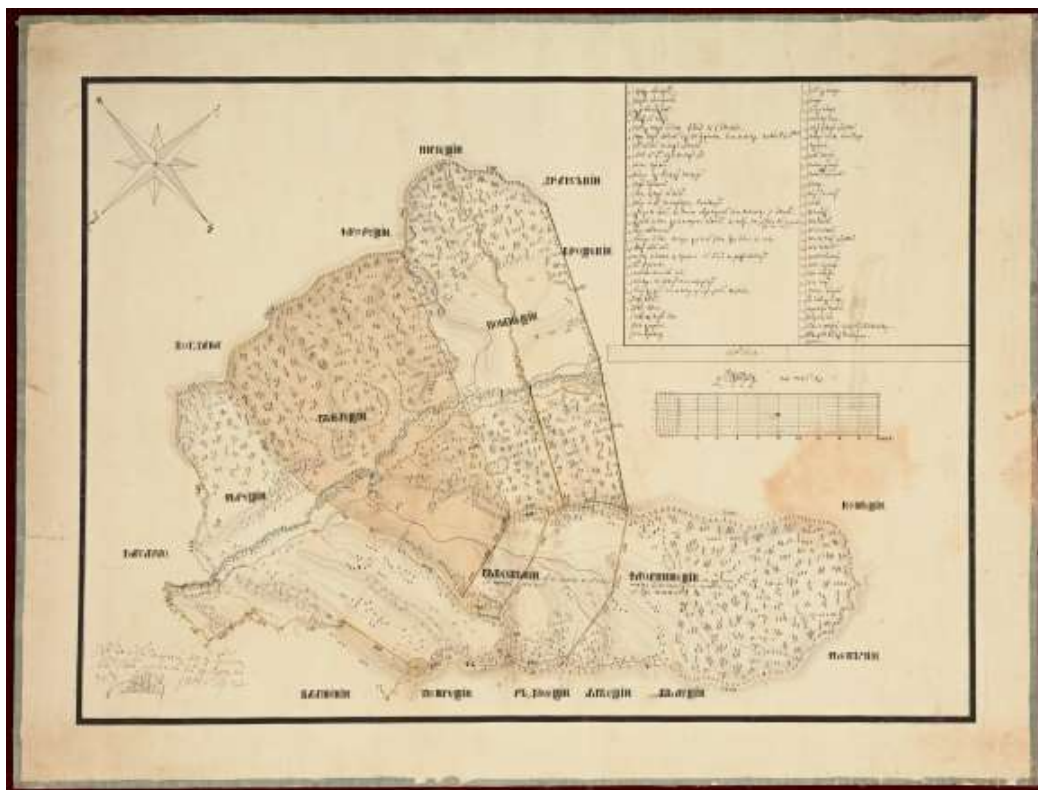

²⁸³ Πρόκειται για τέσσερα δικαστικά ένσημα των δώδεκα δραχμών και ένα των δεκαπέντε δραχμών, όπως και τέσσερα κινητά επισήματα των δεκαπέντε δραχμών και τρία των πέντε δραχμών. Τα επισήματα των δεκαπέντε δραχμών φέρουν πρόσθετη σφραγίδα των πενήντα δραχμών και τα επισήματα των πέντε δραχμών φέρουν πρόσθετη σφραγίδα των έξι δραχμών.

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, αχρονολόγητο και ανυπόγραφο. Είναι σχεδιασμένο σε ημιδιαφανές λείο χαρτί σχεδίασης και αναπαριστά την περιοχή που αντιστοιχεί στο τμήμα 10 του χάρτη 86, στο οποίο αναπαρίσταται η συνολική έκταση των μετοχίων του Αχινού και του Πατρικίου. Λόγω της λιτής σχεδίασης και της έλλειψης επεξηγηματικών σημειώσεων ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκε ως συνοδευτικό τμήμα λεπτομερέστερων σχεδίων της ευρύτερης περιοχής. Η χαρτογραφημένη περιοχή σχεδιάστηκε με τρεις παράλληλες γραμμές, μίας συνεχούς μαύρου χρώματος, μίας συνεχούς κόκκινου χρώματος και μίας διακεκομμένης μαύρου χρώματος και εντός αυτής αναγράφεται 186 Στρεμ.<ατα>. Στο μέσον της πάνω πλευράς του χάρτη αναγράφεται Κλίμαξ 1/5000 και στα αριστερά της βρίσκεται η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, στο οποίο είναι σημειωμένος ο βορράς.

88.

Ιωαν Jora, <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Φαρέτσι, Μπιντέτσι, Ποϊανέστι, Μπαμποτσάνι και Φλοριντέστι>, 1815, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 582 × 770, Ρουμανικά και Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον σπαθάρη Ιωάν Γιόρα. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με

λινό ύφασμα γαλάζιου χρώματος. Αναπαρίσταται η περιοχή των μοσιών Φαρέτσι, Μπιντέτσι, Ποϊανέτσι, Μπαμποτσάνι και Φλοριντέτσι και τα όμορα κτήματα, που βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι συστάδες των δέντρων και οι δρόμοι που βρίσκονται εντός των μοσιών και φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη νοτιοδυτική πλευρά προς τα πάνω.

Στην περιοχή που καλύπτουν οι μοσίες αναγράφεται από αριστερά προς τα δεξιά: *Φαρέτσι, Μπιντέτσι, Ποϊανέτσι, Μπαμποτσάνι, περιοχή που διεκδικούν οι ελεύθεροι χωρικοί από τη μοσία, Φλοριντέτσι και σύμφωνα με τα έγγραφα της μονής πρόκειται για το Μπαμποτσάνι.* Έξω από την περιοχή των μοσιών αναγράφονται στα αριστερά τα κτήματα *Μιτζέτσι, Φλωρέτσι, Μπογκντάνα και Βασλόγιου,* στα δεξιά τα κτήματα *Ντρακσάνι, Μπροτσένι, Κοσάτσι και Φαστάτσι* και κάτω τα κτήματα *Μπαλτένι, Πετρέτσι, Ραντοέτσι, Αλαέτσι και Μπαλέτσι.* Κατά μήκος των συνοριακών γραμμών των μοσιών αναγράφονται τριψήφιοι και τετραψήφιοι αριθμοί, που πιθανόν αφορούν στις διαστάσεις τους. Στην πάνω αριστερή γωνία του χάρτη είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, με σημειωμένα τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Στην πάνω δεξιά γωνία βρίσκεται πίνακας, εντός του οποίου αναγράφονται αριθμημένες επεξηγήσεις από το 1 έως το 57, που αντιστοιχούν σε θέσεις της χαρτογραφημένης περιοχής.

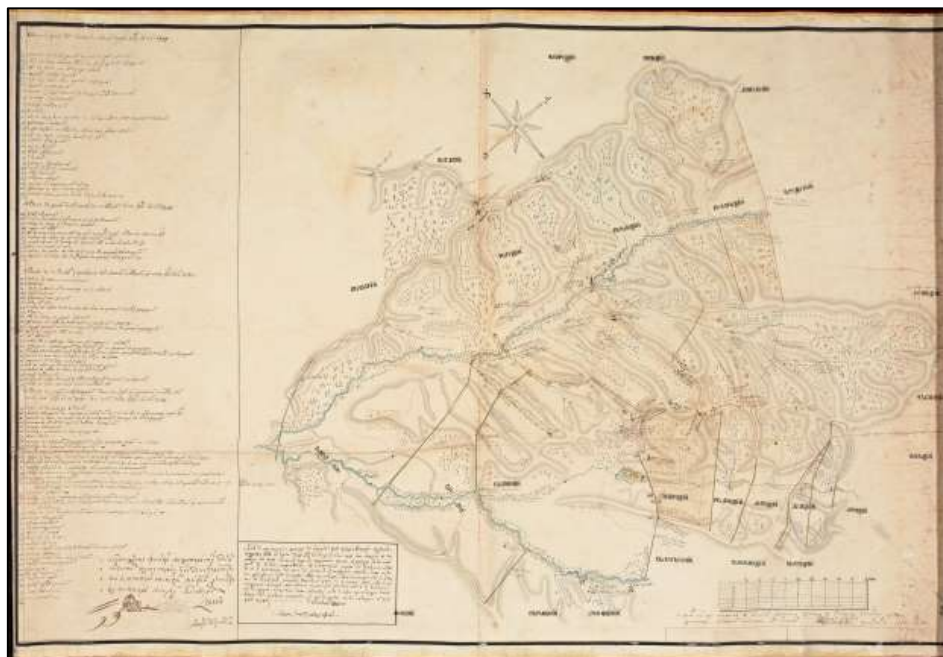
1	Το βαθύ Μπουλκάλιρολ	29	Περιοχή του μύλου
2	Ρέμα Μπουλκάλιρολ	30	Μύλος
3	Δρόμος Μπογκτάν	31	Περιοχή του μύλου
4	Κόμβος Μπογκτάν	32	Σίλιστι Βέκιε
5	Όρια του μύλου που καταγράφονται στα έγγραφα.	33	Ρέμα Χαρόβα
6	Στόμιο του ρέματος Οκ που ονομάζεται και Πισκόϊου.	34	Πέτρα που βρίσκεται δίπλα στην πηγή.
7	Όρια του μύλου στο ρέμα	35	Θερινό μελίτσι
8	Ανάχωμα του Γιουκ πάνω στο ρέμα	36	Χωριό Γκολέστι
9	Λόφος Κρεμοαίε	37	Διάβαση Ρακίτσι
10	Πέτρα που βρίσκονται οι δύο βελανιδιές	38	Διάβαση του Χόνκου
11	Ρέμα Κρεμόϊ	39	Σίλιστε
12	Κοιλάδα και ρέμα του Καρλίγκ	40	Γωνιά της διάβασης του δάσους
13	Πέτρες που βρίσκονται δίπλα στα κτήματα	41	Σκήτη
14	Άσος με Ιτιές κρεμοκλαδέις και το ξέφωτο Ποϊάνα του Γαβριήλ που αναφέρεται και στα έγγραφα	42	Κοιλάδα της Μπόλδα
15	Δρόμος που έρχεται από την εκκλησία της οικογενείας Μπαρς, ο οποίος ονομάζεται και Μέρι.	43	Κοιλάδα με φτέρες
16	Μακρινός ορίζοντας του ερημίτη	44	Κοιλάδα της Σκήτης
17	Πέτρα που βρίσκεται στον ορίζοντα του λόφου στον αμπελώνα ανάμεσα στη Σάουκα και το Λάζα	45	Κοιλάδα και ρέμα του Χαρόβα
18	Ο πυθμένας της πηγής Λάζα	46	Κοιλάδα του Γκολέστι
19	Λοφίσκος σκαμμένος, το μελίτσι του Ιβανούς και το δασύλλιο Ρέντιουλ του Τσέστιγκ.	47	Διάβαση των Σέρβων
20	Κοίτη ρέματος στη Ράκοβα	48	Κοιλάδα της Σκρόφα
21	Λοφίσκος με δασύλλιο δίπλα στο ρέμα	49	Κοιλάδα Λεορντόσα
22	Σίλιστι παλαιό Τσιντιρίγκ του Φερέστι	50	Μεγάλη κοιλάδα
23	Κορυφή του λοφίσκου που ονομάζεται από τους ελεύθερους χωρικούς ανάχωμα	51	Διάβαση του Σαντσούι
24	Το ρέμα Σείστι με κρεμοκλαδέις Ιτιές	52	Πέρασμα του μύλου
25	Χωριό Σάικα	53	Οι εκβολές του ρέματος Κάσα
26	Χωριό και ρέμα Λάζα	54	Πέτρες [...]
27	Κοιλάδα Ντομπράγκα	55	Τμήμα της Μονής Φλωρέστι από το Ποενέστι
28	Κοιλάδα Οπρεσίτσα	56	Τμήμα των ελεύθερων χωρικών από το Ποενέστι
		57	Μελίσσια

Κάτω από τον πίνακα με τις επεξηγήσεις είναι σχεδιασμένο πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται *Παλάμη*, πιο κάτω αναγράφεται στα Ελληνικά η υπογραφή: *Μιχ(α)ήλ ή Μιχ(αήλ) Χ[..]η τενέδιος μεδελη²⁸⁴* και η ημερομηνία *⟨1⟩815 Σεπτεμβρίου 21 (ή 24)* και πιο κάτω είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 2000 στάνζενι. Τέλος, στην κάτω αριστερή γωνία αναγράφεται: *Αυτός ο χάρτης σχεδιάστηκε σύμφωνα με επιτόπιες μετρήσεις της παρούσας κατάστασης το 1815 Σεπτεμβρίου 24. Ιοάν Γιόρα σπαθάρης (η υπογραφή του).*

²⁸⁴ Ενδεχομένως η λέξη να συνδέεται με το αξίωμα του μεδελνιτσιάρη. Η υπογραφή του συναντάται στον χάρτη 89, στο οποίο υπογράφει με το αξίωμα του μεδελνιτσιάρη και στον χάρτη 95, στο οποίο υπογράφει με το αξίωμα του σεργάρη.

89.

Πετρακι Νεγρε, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Φαρέτσι και Μπαϊλέστι), 1816, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 715 × 1040, Ρουμανικά και Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μπάνο Πετράκη Νέγκρε. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υποκίτρινου χρώματος, που στη μια πλευρά του στερεώνεται ξύλινο στέλεχος και στην άλλη δερμάτινη προστατευτική θήκη, ώστε όταν τυλίγεται να τοποθετείται σε αυτήν. Αναπαρίστανται οι μοσίες Φαρέτσι και Παϊλέστι της μονής Φλωρέστι που βρισκόταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας και αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι καλλιεργημένες περιοχές και οι δρόμοι που βρίσκονται εντός των μοσιών. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη νοτιοδυτική πλευρά προς τα πάνω.

Έξω από την περιοχή που καλύπτουν οι μοσίες αναγράφονται στη ρουμανική γλώσσα οι ονομασίες των όμορων κτημάτων και εντός της περιοχής των μοσιών αριθμημένες θέσεις, οι οποίες αναγράφονται στην ελληνική γλώσσα. Από αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω αναγράφεται: *Φλωρέστι, Μιτσέστι, Ντραγκέντι, 15. ράχη οργοεστίου, 16. το κάτοθεν ρύνκο, Μπογκντάνι, 17. κορυφή Χορλελέστι, 18. τό λέμρικον, 19. πηγή τῶν πληδάριδων, 20. ἡ τελευταία κεφαλή τοῦ ρύνκου,*

21. κορυφή τῆς ράχης, 77. ὁ ρύαξ καριλὸρ ὁ διαχωρίζων τὸ μέρος τοῦ μοναστηριού ἀπὸ τοῦ ριζέριδου, 26. ἀρχαὶ πουλικαρίου, Φαρέτσι, 62. Τὸ τεμάχιον ὄπερ εχαρίστη τῷ γεωργίῳ μεγάλῳ λογοθέτῃ, 22. ἡ ἄκρα τοῦ δάσους, 61. μοβίλα ἢ διαχειρίζουσα τὸ τεμάχιον στό φερέτσι, 23. τέλκοβα ἦσον τρίκοβα, 1. Μοβίλα οὔσα εἰς τὴν ὄχθην τῆς τρίκοβας, 24. ἡ γῆ ἢ πέραν τῆς ράκοβας, Μπανλέστι, 78. πέτρα ἢ διαχωρίζουσα τὸ Πογκανέστι, 76. πέτρα ἢ διαχωρίζουσα τὸ πογκανέστι ἀπὸ προστέστι, Μπροτσένι, Μπαχιάρι, 92. ἡ ἀρχὴ τῶν γράζιδιδων, 27. πέτρα εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ρύακου πουλκαρία, 63. σιλιστε πουλκαρίου, 66. σιλιστε καὶ θεμέλιον παλαιάς ἐκκλησίας τοῦ Φαρεστίου, 67. Σίλιστι καὶ θεμέλιον τοῦ παίλεστίου, 60. μοβίλα καντζεστίου καὶ μελισσιῶν τζορῶνση, 2. Μοβίλα εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ δάσους παντζεστίου, 68. Τόπος ικοσερίου, 72. Τὸ μέρος ὄπερ ἐξουρέζεται παρά τε τῆς σκῆτης καὶ ραζέριδων μέ ὄνομα πεποσερίου καὶ Φλωριντεστίου, 70. πύς ὁ παρά τῶν ραζεριτῶν λεγόμενος μοβίλα, 69. πέτρα ἢ εἰς οἱ το στόμιον τῆς κοιλάδος τοῦ τόλμου, 73. σίλιστε καὶ θεμέλιον πελεκὰς ἐκκλησίας, 90. δρόμος τῶν πουσκέριδων, 91. Ἡ γέφυρα τοῦ ἀράπ, 31. πέτρα ἢ εἰς τὸ στόμιον κρισκόιας, 28. πέτρα ἐπὶ τὴν ὄχθην ἐρκοβας, 29. ἡ γέφυρα τοῦ πογδανού, 30. βάδος διὰ μύλον ὁ εἰς τὸ ὕδωρ τῆς ράκοβας ὡν ἐν [...] στέφανος καὶ βασίλειος ΒΒ, 64. σίλιστε κριστόιας, 45. πηγὴ τοῦ ζάνη, 65. κοιλάς τῆς ράουκας, 3. Μοβίλα ἢ ἄνωθεν τῆς [...], 59. κοιλάς ἢ καλουμένη τοῦ τόλμου κοιλάς ἢ καλουμένη τοῦ τόλμου ἢ πογιῶν ἢ [...] εἰς τὴν ράχην αὐτοῦ τοῦ στεμνίκου, 74. μέρος ὄπερ ἐξουριάζεται παρά τῆς σκῆτης μέ ὄνομα φλοριντέστι το ἐξηριμένον μέ τέσσερας πέτρας ροθεσίων, 75. ἡ [...] χαρσούβα, Φλετίτσι, 88. ὕψωμα τόπου τοῦ καλογέρου, 89. τζεταντζούια, 87. ὅπου πίπτει ὁ ρύαξ τῆς ράκοβας εἰς τὸ ὕδωρ πουρλαδίου, 86. ἡ μοβίλα τῆς ἀγίας, 85. τὸ νέον στόμιον τοῦ βασιλίου, Μπ[.]όιου, 84. ἡ ἀγορὰ βασιλίου, 93. ὁ ρύαξ πουρλάδι, Μπροντόκ, 36. πέτρα ἢ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ποδός, Μπαλντένι, 79. σίλιστι παλτερίου, 9. γιάτος ἢ χαλεστέον εἰς τὸ στέμνικον, 54. μοβίλα καὶ πέτρα, 8. σίλιστι κοκοσερίου, 55. πέτρα ἢ ἐγγύς τοῦ κόσμου, 56. ὁ ρύαξ τοῦ στεμνίκου, 10. κοιλάς, 11. μοβίλα ἢ ἄνωθεν τῆς κοιλάδος ἐν εἰ ἔστί ὡς καὶ πέτρα παλτερίου, Πετρέτσι, Ροντουέτσι, Λομπέτσι, Ντελέτσι, Ντουμέτσι, Μπαλέτσι, 32. ρύαξ πισκόιας, 40. πηγὴ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ χόπου, 33. οὔλκος, 43. κοιλάς, 34. πέτρα ἀφ' εἰς συνέρχεται τὸ τε σύνορον παλτικίου καὶ πλονεστίου, 39. ράχη τῆς κόγιας, 38. κοιλάς τοῦ ρούσου καὶ τζέρας καλουμένης, 42. γιάτος τοῦ ζουράν ὅπου ἐστὶν καὶ πέτραν παλαιάν ὡς τὴν [...], 44. μοβίλα ἢ εἰς ἐπιφάνειαν τῆς ράχης, 46. ρύαξ κρυστόιας, 47. δάσος ρύαξ καὶ κοιλάς τοῦ κηλίγου, 49. πέτρα ἀφ' ὧς ἄρχουτις αἱ κεφαλαὶ τῶν χωραφιῶν, 50. Τὰ χωράφια ὅπου [...] καρποφόρα, 51. δάσος τοῦ [...], 52. ὁ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐρχόμενος δρόμος, 53. ὁ μελισσῶν τοῦ λέοντος, 7. Μοβίλα ἢ εἰς

την κορυφήν της ράχης πρὸς τὸ στέμνικον πλησίον κοκοσερίου, 6. δρόμος κοκοσερίου, 4. δρόμος πετρεστία, 5. Μοβίλα η πλησίον τοῦ δρόμου, 35. δρόμος μέγας, 75. ἡ σελίσι χάρσοβα, Φλεστίσι, 83. ἡ μεγάλη μοβίλα, 82. ἡ κοιλάς τοῦ πεζάν, 81. Χωρίον μα-
 ρασένι, 13. στόμιον τοῦ ρύακος τεκζιάι καί μοβίλα, 58. πέτρα εἰς την ὄχθην τοῦ τελέζνι,
 80. πόρτα τελέζνας, 14. μοβίλα ἡ πέραν τοῦ μεγάλου δρόμου, 12. ἡ γή τοῦ στάνζου και
 57. πέτρα ἡ διαχωρίζουσα τὸ παλτέρι ἀπὸ κελουγερέτι. Στην αριστερή πλευρά του χάρ-
 τη βρίσκεται πίνακας με αριθμημένες παραπομπές από το 1 έως το 94, που αντιστοι-
 χούν σε θέσεις της χαρτογραφημένης περιοχής:

	Τα οριοθετικά σημάδια που συμπίπτουν με το έγγραφο του ηγεμόνα Στεφάνου του έτους 6999 (βυζαντινή χρονολόγηση που αντιστοιχεί στο έτος 1490-91)
1.	Λόφος από τις όχθες του (ποταμού) Ρακόβι που βρίσκεται πάνω από το Τρεκόβι
2.	Λόφος πάνω από την πεδιάδα στα όρια της (μοσίας) Πεουτσέστι
3.	Λόφος πάνω από το λιβάδι
4.	Δρόμος του Πετρέστι
5.	Δρόμος δίπλα στον δρόμο του Πετρέστι
6.	Δρόμος του Κοκοσάρι
7.	Ύψωμα στην κορυφή του λόφου
8.	Σάλιστε του Κοκοσάρι
9.	Ιχθυοτροφείο του Στέμνικ
10.	Ζεμπάντιε
11.	Λόφος πάνω από Ζεμπάντιε στο σημείο που βρίσκεται η οριοθετική πέτρα του Μπελντένι
12.	Το πηγάδι του Στάντζιου
13.	Οι εκβολές του ρέματος Τελεζνίκ και ο λόφος πάνω από το ρέμα Μπάρλαντ
14.	Λόφος πάνω από τον μεγάλο δρόμο
15.	Λόφος του Ορτσοέστι
16.	Ο κάτω βοσκότοπος
17.	Η κορυφή Χορλελέστι
18.	Σλάμπνιγκ
19.	Το πηγάδι του Μπλιντάρι
20.	Η πάνω πλευρά του βοσκότοπου
21.	Η κορυφή του λόφου
22.	Το τέλος του δάσους
23.	Τρίνοβα, που σήμερα λέγεται Τρνόβα
24.	Το πηγάδι που βρίσκεται πάνω από το ρέμα Ράκοβα
25.	Λόφος πάνω από το Ράκοβα, από εκεί που άρχισαν οι μετρήσεις
	Τα οριοθετικά σημάδια του Πιλάτ και του ηγεμόνα Ντούκα που είναι παρόμοια με του έτους 7203 (1694-95)
26.	Το βάθος της (μοσίας) Μπιλγκάρι
27.	Η πέτρινη στήλη στις όχθες του ρέματος Μπιλγκάρι
28.	Η πέτρα που βρίσκεται στις όχθες του Ραχόβι
29.	Η γέφυρα του Μπογκντάν
30.	Μυλόφραγμα στο ρέμα Ραχόβι που μνημόνευαν οι ηγεμόνες Στέφανος Τόμζα και Βασίλειος Λούπου
31.	Πέτρινη στήλη που βρίσκεται στις εκβολές του ρέματος Πισκόαε
32.	Ρέμα Πισκόαε στο οποίο αναφέρεται και ο ηγεμόνας Βασίλειος
33.	Η φτελιά πάνω από το ρέμα Πισκόαε
34.	Πέτρινη στήλη στο σύνορο του Μπαγκντένι
35.	Ο μεγάλος δρόμος που ενώνεται με τα σύνορα του Μπεγκλέστι

	<p>Τα οριοθετικά σημάδια που περιλαμβάνονται στην οριοθεσία του Μπαλντένι, του ηγεμόνα Ρακόβιτσα του έτους 7232 (1723-24).</p>
36.	Πέτρινη στήλη στα άκρα της κορυφής
37.	Λοφίσκος
38.	Κοιλάδα του Ρώσου που ονομάζεται και της Κωμόπολης
39.	Ο λόφος του Πισκόαε
40.	Το πηγάδι στην κοιλάδα Ντουχόπ
41.	Το ιχθυοτροφείο του Γιάρκου
42.	Ο παλιός πέτρινος στύλος και δίπλα του άλλος στα όρια της Μονής Φλωρέστι
43.	Μικρή κοιλάδα
44.	Κοιλάδα που βρίσκεται στη γραμμή του λόφου
45.	Το πηγάδι του [...] για το οποίο είχε διαμάχη με τον ηγούμενο της Μονής Φλωρέστι
46.	Το ρέμα του Κριστόρ και η γραμμή του ρέματος προς τα πάνω, δίπλα στα σύνορα της Μονής Φλωρέστι
47.	Ξύλο και το ρέμα του Καρλίγκ και η μικρή κοιλάδα
48.	Το απώτερο άκρο του λόφου
49.	Η πέτρα που τελειώνει το Ντάλμα και αρχίζει η περιοχή της Ομπράστιλε
50.	Περιοχή της Ομπράστιλε για την οποία φιλονικούσαν με τον ηγούμενο της Μονής Φλωρέστι
51.	Το δάσος με τις ιτιές εκεί που υπήρχε πέτρα και άρχιζε το σύνορο του Μπουκτένι, δίπλα στο σύνορο του Πετρέστι.
52.	Ο δρόμος από τον ναό προς το Χερσόβα.
53.	Το μελίσσι του μοναχού Λάβντιε [...]
54.	Η κοιλάδα και η πέτρα που βρίσκεται στα όρια του λόφου προς την ανατολή
55.	Πέτρινος στύλος που βρίσκεται κοντά στον δρόμο
56.	Το ρέμα Στεμνίκ
57.	Πέτρινος στύλος δίπλα στον δρόμο που χωρίζει τα όρια του Καλουγκαρένι
58.	Η πέτρα που βρίσκεται στις όχθες του ρέματος Τσελεσνίκ
	<p>Τα οριοθετημένα σύνορα του Μπετλέστι που συμπεριλαμβάνονται στο χρυσόβουλο του ηγεμόνα Ιωάννη το έτος 7071 (1563) και του ηγεμόνα Πέτρου το έτος 7088 (1580).</p>
59.	Κοιλάδα που ονομάζεται Φτελιά
60.	Κοιλάδα των Πεουτσέστι και το μελίσσι του Τσιορνούς που βρίσκεται στην ίδια κοιλάδα, την οποία αναφέρει ο ηγεμόνας Στέφανος
61.	Κοιλάδα που βρίσκεται στην άκρη του λιβαδιού και χωρίζει το Μποκέστι από το Φερέστι
62.	Η περιοχή που δόθηκε στον Μέγα Λογοθέτη Γκεώργκιε
63.	Σάλιστε του Μπαλγκάρι
64.	Σάλιστε Πριστοάε, η οποία βρίσκεται στην αρχή της κοιλάδας
65.	Η κοιλάδα της φτελιάς
66.	Η σάλιστε και το νεκροταφείο του Φερέστι που βρίσκονται στα όρια της κοιλάδας της φτελιάς
67.	Η σάλιστε και το νεκροταφείο του Μπαλτέστι
68.	[.....]
69.	Η πέτρα στην κοιλάδα της Φτελιάς, την οποία πάλι αναφέρει ο Κωνσταντίνος Γκρέκου στην οριοθεσία του Μπεμποστένι του έτους 1768
70.	[...] λόφος που ονομάζεται Μπεμποστένι των ραζέσι, σύμφωνα με το χρυσόβουλο του ηγεμόνα το 7054 (15460)
71.	Η διάβαση της περιοχής που αναφέρεται και πάλι στην οριοθεσία του Μπεμποστένι
72.	Τμήμα μοσίας που ανήκει στη Σκήτη Χάρσοβα και στους ελεύθερους χωρικούς από το Μπεμποστένι και το Φλωριντέστι.
73.	Σάλιστε και [...]
74.	Τμήμα μοσίας της Σκήτης Χάρσοβα το οποίο ξεχωρίζει με οριοθετικούς στύλους, σύμφωνα με την οριοθέτηση του Ιωαννίτζι Κούζα του έτους 7269 (1760-71) και ανήκει στο Φλωρέστι
75.	Η Σκήτη Χάρσοβα

76.	Η πέτρα της μουσίας Ποϊανέστι προς το Μαροστένι	
77.	Το ρέμα δίπλα στα σπίτια που χωρίζει τους ελεύθερους χωρικούς από τη μονή, σύμφωνα με το χρυσόβουλο του Γκρεγκόριε Γκίκα, του έτους 7272 (1763-64)	
78.	Η πέτρα που χωρίζει τη μουσία Ποενέστι από το Μπελέστι	
79.	Σάλιστε του Μπαλντένι	
80.	Το ταχυδρομείο του Τελέσνικ	
81.	Το χωριό μαρασένι	
82.	Η κουλάδα του Μπεζάν	
83.	Το μεγάλο δάσος	
84.	Η κωμόπολη Βασλούι	
85.	Η κοίτη του ρέματος του νέου Βασλούι προς την πλευρά του ποταμού Μπαρλάντ	
86.	Το δάσος της Αγίας	
87.	Το ρέμα της Ρακόβι προς την πλευρά του Μπαρλάντ	
88.	Λοφίσκος του Καλουγκαρέστι	
89.	Η ομάδα του Σούια	Ο χάρτης σχεδιάστηκε στην οροθεσία αυτού του
90.	Ο δρόμος των Πούστιλ	έτους, με διαταγή του ηγουμένου μεντελνιτσιάρη
91.	Η γέφυρα του Μπαρλάντ	και του γεωμέτρη Τενέντι, βρέθηκε σύμφωνος με
92.	Τά άκρα των σταύλων	την επιτόπια μέτρηση και το επιβεβαιώνουμε
93.	Το ποτάμι Μπαρλάντ	(δυσανάγνωστη υπογραφή) (η υπογραφή του Πετράκη Νέγκρε)
94.	Τενέντι	
	Το ρέμα Ρακόβ	1816
		Πετράκη Νέγκρε μπάνος

Στην πάνω πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον νότο, την ανατολή και τη δύση. Στην κάτω πλευρά του σχεδίου, στα δεξιά του πίνακα με τις αριθμημένες επεξηγήσεις αναγράφεται εντός πλαισίου στην ελληνική γλώσσα: *Κατά τήν πανέκλαμπρον προσταγήν τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου Σκαρλάτου Ἀλεξάνδρου Βο(ε)β(ό)δ(α) ἦν ἔλαβον τῆ 26: Τουλ(ί)ου τοῦ τρέχοντος ἔτους 1816· ἴνα, ἐπελθῶν εἰς τὰς μουσίας τοῦ ἱεροῦ Μοναστηρίου Φλωρέστι, καλουμένας Φαρέστι καί Μπαϊλέστι ἐκ τοῦ καδιλικίου τῆς Τούτοβας, συγκαταθέσω τὰ ἀναφερόμενα σημεῖα τῶν ὀροθεσιῶν, ὅσων τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ τῶν παρὰ τοῦ Μοναστηρίου ἐξουσιαζομένων σωμάτων, τόσων καί τὰ τῶν γειτνιαζουσῶν, κατὰ τοῦ στεφάνου Βο(ε)β(ό)δ(α) χρυσόβουλον, ἅπερ τό παρελθόν ἔτος οὐκ ἐτέθησαν ἐν τῇ παρ' ἐμοῦ γενομένη Γεωμετρικῇ χάρτα, ὡς ἀγνοούμενα· καί δῆ, κατὰ τήν πανέκλαμπρον προσταγήν, ἅμα φθάσας καί περιελθῶν ἀκριβῶς αὐτῶν τε τήν τοποθεσίαν καί τῶν λοιπῶν, ἐξεχρίευσά ὅσον ἠδυνήθην κατὰ τό ῥηθέν χρυσόβουλλον τό ἀπό 6999.²⁸⁵ ἔτος, καί ἐτέρων γραμμάτων, ὡς ἐπί τῆς χάρτας καί τοῦ καταλόγου δι' ἀριθμῶν φαίνονται ---τῆ 20ῆ ὀκτωμβρίου· 1816:- Μιχαήλ τενέδιος μεδελιντζέρης.²⁸⁶ Στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των*

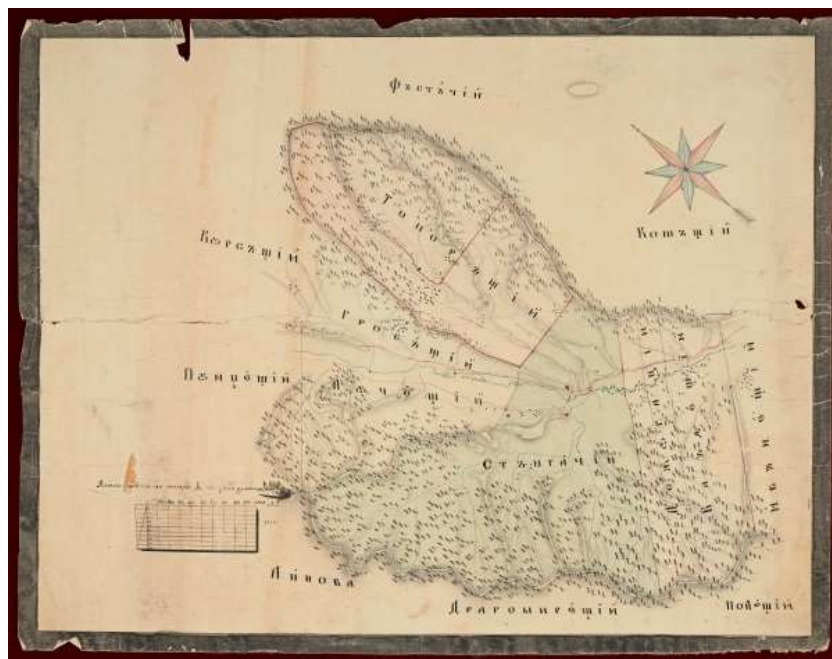
²⁸⁵ Βυζαντινός τρόπος χρονολόγησης που αντιστοιχεί στο έτος 1490 ή 1491.

²⁸⁶ Η υπογραφή του συναντάται στους χάρτες 88 και 95, τους οποίους υπογράφει με το αξίωμα του σεργάρι.

2000 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Μετρήθηκαν οι μεζούρες και τα φυσικά σημεία, τα οποία βρέθηκαν σύμφωνα με την ιχνογράφηση αυτού του σχεδίου. [...] Ντόνιτς (η υπογραφή του) Μέγας βόρνικος χωρομέτρης 1817 Αυγούστου 10.*

90.

Βασιλε Ποπ, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Τοπορέστι, Γκροσάτσι, Λουτσέτσι, Στανγκάτσι, Ντεντζουγκάτσι, Βλαντέτσι και Ιβανέτσι), 1818, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 431 × 557, Ρουμανικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον τοπογράφο Μπασίλε Ποπ. Είναι σχεδιασμένο σε λείο βιομηχανικό χαρτί και αναπαρίστανται οι μοσιές Τοπορέστι, Γκροσάτσι, Λουτσέτσι, Στανγκάτσι, Ντεντζουγκάτσι, Βλαντέτσι και Ιβανέτσι και τα όμορα κτήματα, που βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι καλλιεργημένες περιοχές και οι δρόμοι που βρίσκονται εντός των μοσιών. Το σχέδιο φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Φαστάτσι, Κουρσάτσι, Τοποράτσι, Κουστάτσι, Γκροσάτσι, κοιλάδα Ράκοβα, Πουντζέτσι, Λουτσέτσι, Στανγκάτσι, Λίποβα, Ντραγκομιρέτσι, Πολέτσι* και κάθετα γραμμένα στα δεξιά: *Ντεντζουγκάτσι, Βλαντέτσι και Ιβανέτσι*. Στην πάνω δεξιά γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, με διακοσμητικό σχέδιο στον βορρά. Στην κάτω αρι-

στερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, στα δεξιά της οποίας αναγράφεται η χρονολογία 1818 και από πάνω: Το σχέδιο έγινε από εμένα Μπασίλε Ποπ (η υπογραφή του).

91.

Ιωάν Ρόκα Φουκς, ΠΛΑΝ α ΜΟΨΙΕΙ ΤΟΠΟΡΕΨΙΪ ΪΝ ΞΙΝΟΥΤΟΥΛ ΒΑΣΛΟΥΙΟΥΛΟΥΪ, 1847, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 500 × 750, Ρουμανικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον γεωμέτρη του νομού Βασλούι, Ιωάν Ρόκα Φουκς. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Αναπαριστά την περιοχή της μοσίας Τοπορέστι και τα όμορα κτήματα, που βρίσκονταν στον νομό Βασλούι της Μολδαβίας. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι συστάδες των δέντρων και οι δρόμοι που βρίσκονται εντός της μοσίας και φέρει συμβατική σημαση προσανατολισμού με τον βορρά προς τα αριστερά.

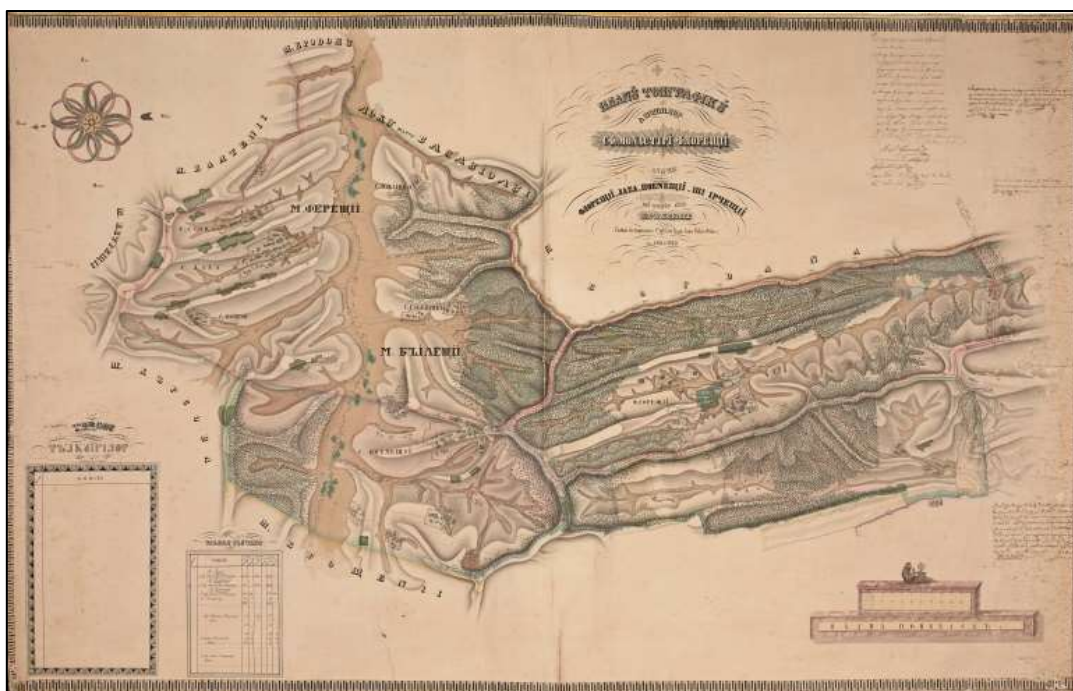
Εντός των ορίων της μοσίας αναγράφεται *Τοπορέστι* και εκτός αυτών αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Μ(ονή) Φαστίτσι, Μ(ονή) Κοστέτσι, Μ(ονή) Κορσέστι, Μ(ονή) Αρμασόγια και Μ(ονή) Στιγκάτσι*. Στην πάνω αριστερή γωνία βρίσκεται ο τίτλος εντός διακοσμητικού σχεδίου, στον οποίον αναγράφεται με όρθια συμμετρικά γράμματα: *ΠΛΑΝ α ΜΟΨΙΕΙ ΤΟΠΟΡΕΨΙΪ ΪΝ*

ΖΙΝΟΥΤΟΥΛ ΒΑΣΛΟΥΙΟΥΛΟΥΪ (Σχέδιο της μουσίας Τοπορέστι του νομού Βασλού).

Στην κάτω δεξιά γωνία αναγράφεται: *Σχέδιο της μουσίας Τοπορέστι που έγινε από τον γεωμέτρη μηχανικό του Νομού Βασλού, το οποίο ολοκληρώθηκε με επιτόπια παρατήρηση και την παρουσία του ιδιοκτήτη του το 1847 Σεπτεμβρίου 10. Ο γεωμέτρης του Νομού Βασλού Ι. Ρόκα Φουκς (η υπογραφή του). Στο κέντρο του σχεδίου είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, που το κυρίως σώμα του είναι καλυμμένο από τη χαρτογραφημένη περιοχή και στα άκρα του αναγράφεται ο βορράς και ο νότος. Στο μέσον της κάτω πλευράς έχει σχεδιαστεί γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, πάνω από την οποία αναγράφεται *Κλίμακα* και κάτω από αυτήν είναι σχεδιασμένο πλαίσιο εντός του οποίου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη*.*

92.

Ιωάν Ρόκα Φουκς, ΠΛΑΝΟΥ ΤΟΠΓΡΑΦΙΚΟΥ Α ΜΟΨΠΛΟΡ ΣΦ: ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΪ ΦΛΟΡΕΨΙΪ... , 1848, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 907 × 1450, Ρουμανικά και Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

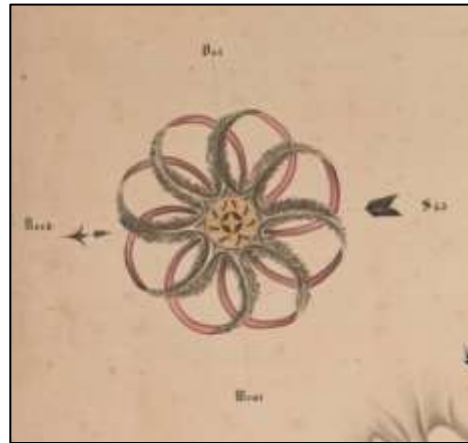
Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μηχανικό του κράτους και καμινάρη, Ιωάν Ρόκα Φουκς. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος, που στη μια πλευρά του στερεώνεται ξύλινο στέλεχος και στην άλλη δερμάτινη προστατευτική θήκη, ώστε

όταν τυλίγεται να τοποθετείται σε αυτήν. Αναπαρίσταται η μονή Φλωρέστι και οι μοσιές Λάζα, Πογκνέστι και Ιρτζέστι, που βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι συστάδες των δέντρων και οι δρόμοι που βρίσκονται εντός των μοσιών και η θέση ανάγνωσής τους ορίζεται με τον βορρά προς τα αριστερά. Ο τίτλος, η σήμανση του προσανατολισμού, η κλίμακα αποτύπωσης, οι πίνακες με τις επεξηγήσεις και το διακοσμητικό σχέδιο που πλαισιώνει περιμετρικά τον χάρτη έχουν διακοσμητικό χαρακτήρα.

Η γραμμική κλίμακα σχεδιάστηκε στην πρόσοψη βάρου από κόκκινο μάρμαρο, που διαβαθμίζεται σε δύο επίπεδα. Πάνω στο βάρου κάθεται γυναικεία μορφή που φορά χιτώνιο και παρατηρεί σφαιρικό κρικωτό αστρολάβο. Φωτίζεται από αόρατη πηγή φωτός που δημιουργεί σκιά στην επιφάνεια του βάρου. Η κίνησή της είναι συγκρατημένη, το δεξί γόνατο ελαφρώς λυγισμένο και το δεξί χέρι ανασηκωμένο με την παλάμη σε περιστροφική κίνηση. Το πίσω επίπεδο έμεινε ασχεδίαστο με αποτέλεσμα να περιορίζεται η οπτική φυγή προς το βάθος και να δίνεται η εντύπωση ότι η σύνθεση αιωρείται στον χώρο. Η εξιδανικευμένη φόρμα του σώματος, η απαλή φωτοσκίαση και η ομαλή τοποθέτηση των χρωμάτων μιμούνται αρχαία πρότυπα στο πλάσιμο των όγκων και έχουν επιρροές από το καλλιτεχνικό κίνημα του Νεοκλασικισμού.

Εντός της χαρτογραφημένης περιοχής που καλύπτουν οι μοσιές από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: Σ(κήτη) Σάουκα, Μ(ονή) Φερέστι, Σ(κήτη) Πουλίνκου, Σ(κήτη) Λάζα, Βα: Λάζα, Σ(κήτη) Ποϊένι, Π. Χάρσοβα, Π. Ράκοβα, Β. Τολεσέι, Σ(κήτη) Γκολαστέι, Μ(ονή) Μπλιλέστι, Β: Σαρ[.]λορ, Πο: Δια[.], Κοιλάδα Σιμιλ[.] νερό. Στην πάνω δεξιά γωνία αναγράφεται κάθετα προς τις άλλες σημειώσεις: Σε αυτόν τον διαχωρισμό που μας έστειλαν για να (επιβεβαιώσουμε) και να διατηρήσουμε την κυριότητα των δύο μοσιών, αποδεχόμαστε και υπογράφουμε Νοέμβριος 1850, 6 ημέρες (6/11/1850). Ζούλνια Στούρτζα σύζυγος του Β. Στούρτζα, Μ(οσία) Πλεσάνι ή Βούδα, Αρχιμανδρίτης Νείλος Φλωρέστι. Στη συνέχεια αναγράφεται: Σ(κήτη) Φλωρέστι, Σ(κήτη) Ποενέστι, Π. [.]λορ, Π. Φλ[.] και Λιβιάδι του Χοτιούλ. Έξω από την περιοχή που καλύπτουν οι μοσιές αναγράφεται πάνω Μ(οσία) Μπροντόκου, στα αριστερά Μ(οσία) Μπαλένι, Μ(οσία) Κετρέστι και Μ(οσία) Χάρσοβα, στα δεξιά Λόκου Μάργκου: του Μπασλούιου και Μ(οσία) Μπογκντάνα και κάτω Μ(οσία) Μπροστένι και Π. Ράκοβα.

Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με την αναγραφή των τεσσάρων σημείων του ορίζοντα στα Γερμανικά. Στη μέση της πάνω πλευράς του σχεδίου αναγράφεται ο τίτλος εντός διακοσμητικού σχεδίου: ΠΛΑΝΟΥ ΤΟΠΓΡΑΦΙΚΟΥ Α ΜΟΨΠΛΟΡ ΣΦ: ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΦΛΟΡΕΨΙΪ ΑΝΟΥΜΕ ΦΛΟΡΕΨΙΪ, ΛΑΖΑ, ΠΟΕΝΕΨΙΪ, ΨΗ ΙΡΨΕΨΙΪ ΨΗ ΠΑΡΤΕ ΔΙΝ ΔΡΪΚΣΕΝΗ ΡΪΔΙΚΑΤ ΔΕ ΣΤΑΤΟΥ-

Το σχέδιο του προσανατολισμού

ΛΟΥΛΟΥΙ ΚΑΜ: ΙΟΑΝ ΡΟΚΑ ΦΟΥΚΣ, ΛΙΑ ΑΝΟΥΛΙ 1848 (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών της Ιε:⟨ράς⟩ Μονής Φλωρέστι, δηλαδή Φλωρέστι, Λάζα, Πογκνέστι και Ιρτζέστι. Σχεδιάστηκε από τον μηχανικό του κράτους καμ:⟨ινάρη⟩ Ιοάν Ρόκα Φουκς, το έτος 1848).

Στην πάνω δεξιά γωνία αναγράφονται τρία κείμενα. Στο αριστερό αναγράφεται:

1. Πέτρα και από πάνω κοιλάδα στην κάτω πλευρά του ποταμού που έχει νερό.
2. Πέτρα και από πάνω κοιλάδα από τον βορρά προς την ανατολή, σε μια μεγάλη βελανιδιά πάνω από την κοιλάδα με τον αρ. 1. Στον αρ. 2 τοποθετήθηκαν ακόμα οκτώ πέτρες και από πάνω τους κοιλάδα.
3. Πέτρα και από πάνω κοιλάδα προς τα δυτικά, προς την πλευρά του Μανζάτσι, κάτω από μία μεγάλη οξιά ανάμεσα στις πέτρες του αρ. 1. Στον αρ. 3 τοποθετήθηκαν επτά πέτρες ακόμα και από πάνω τους κοιλάδα.

1853 Ιουλίου 6

Αντόν φον Μπράουν κόμισος (η υπογραφή του)

Χοτάρνικος (δυσανάγνωστη υπογραφή)

Χοτάρνικος (δυσανάγνωστη υπογραφή)

Χοτάρνικος Α. Σετράρης εντολοδόχος Καπιτάν Ιωάν Γκρετσιάνου.

Δεξιά του κειμένου αναγράφεται: Με την αποδοχή του σημερινού τοπογραφικού σχεδίου της μοσίας Φλωρέστι της επαρχίας Πριβέστι, προς την πλευρά της μοσίας Πλασένι ή Μπούντα, βρέθηκε σύμφωνα με την επιτόπια έρευνα βεβαιώνεται 1850 Αυγούστου 30, ο χωρομέτρης της μοσίας Πλασένι, Κούκου [...] (η υπογραφή του) και από κάτω (δυσανάγνωστη υπογραφή) . Κάτω από αυτό αναγράφεται: Γκούρα Γκιντελί σύμφωνα με το αίτημα του σετράρη Κούσου ο δρόμος Ζάχαρη επίσης σύμφωνα με το

αίτημα του κ. Κούσου (η υπογραφή του). Στην αριστερή κάτω γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας στον οποίο αναγράφονται μόνο τίτλοι και στα δεξιά του είναι σχεδιασμένος δεύτερος πίνακας στον οποίον αναγράφονται οι εκτάσεις των μοσίων.

Πίνακας Ερμηνειών

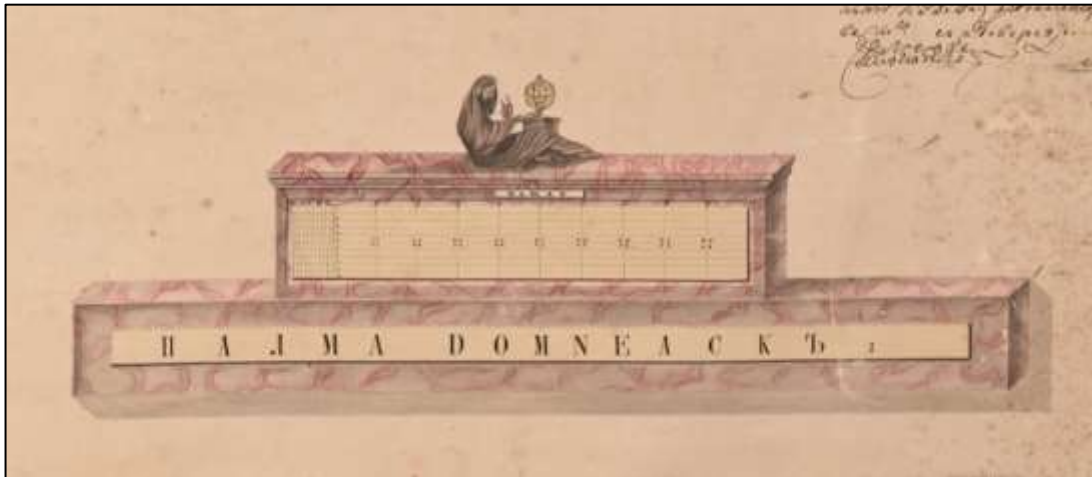
Γράμμα	Ονομασίες

Πίνακας Ερμηνειών

Φάλλτσι	Ονομασίες	Πεδιάδα		Δάσος		Σύνολο	
		Φάλλτσι	Πράσινη	Φάλλτσι	Πράσινη	Φάλλτσι	Πράσινη
	<u>Μ.(οσία) Λάζα</u> της Ιεράς Μονής Φλωρέστι	2487	-	783	-	3270	-
	<u>Μ.(οσία) Φλωρέστι</u> της Ιεράς Μονής Φλωρέστι	1211	-	1153	-	2364	-
	<u>Μ.(οσία) Ποενέστι</u> της Ιεράς Μονής Φλωρέστι των ελεύθερων χωρικών	823	89	-	-	823	89
		413	7	-	-	413	7
		329	-	-	-	329	-
	Ιερά Μονή Φλωρέστι	106	-	469	-	575	-
		-	-	10	-	40	-
		107	7			107	7
		103	9			103	9
	Τμήμα των ελεύθερων χωρικών	103	36			103	36
		335	75			335	75
	Ιερά Μονή Φλωρέστι						

Στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου αναγράφεται: Όσο κοιτάς από την πλευρά της μοσίας Φλωρέστι προς την πλευρά του κτήματος Μπογκντάνα των ελεύθερων χωρικών, που χωρίζει τον μακρινό ορίζοντα του λόφου ανατολικά της Γκιντερ[..], σύμφωνα με την οροθεσία που έγινε από τον ιερέα αρχιμανδρίτη Νίκου, ηγούμενο της Μονής Φλωρέστι σύμφωνα με (τα στοιχεία) που είχε ο ονομαζόμενος υποψήφιος δικαστής του νομού Βασιλούι, βεβαιώνεται 1850 Ιουλίου 5 (δυσανάγνωστη υπογραφή). Κάτω από τη

σημείωση βρίσκεται γραμμική κλίμακα αποτύπωσης που είναι σχεδιασμένη σε βάθρο δύο επιπέδων από κόκκινο μάρμαρο, ένα φαρδύ και ένα πιο στενό πάνω από αυτό. Στην πρόσοψη του κάτω επιπέδου αναγράφεται *Ηγεμονική Παλάμη* και στην πρόσοψη του πάνω είναι σχεδιασμένη κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι πάνω από την οποία αναγράφεται *Κλίμακα*. Στο βάθρο αναπαρίσταται καθιστή γυναικεία μορφή που παρατηρεί κρικωτό αστρολάβο, κρατώντας διαβήτη με το αριστερό της χέρι. Ο δημιουργός της σύνθεσης αποδίδει τη γυναικεία μορφή που παρατηρεί το αστρονομικό όργανο με συναισθηματική φειδώ. Η σύνθεση αποτελεί ιδιαίτερα προσεγμένο διακοσμητικό στοιχείο που αναβαθμίζει την αισθητική του τοπογραφικού σχεδίου και παράλληλα αντανακλά στην υψηλή μετρική ικανότητα του τοπογράφου.

Η γραμμική κλίμακα αποτύπωσης

93.

Γεοργε Φιλιπέσκου, <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Οντάια Μπουρσουκανιλόρ και των γειτονικών της περιοχών>, 1848, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 738 × 595, Ρουμανικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μηχανικό του νομού Τούτοβα, Γκεώργκιε Φιλιπέσκου. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο σε λινό ύφασμα υποκίτρινου χρώματος, που στη μια πλευρά του στερεώνεται ξύλινο στέλεχος και στην άλλη δερμάτινη προστατευτική θήκη, ώστε όταν τυλίγεται να τοποθετείται σε αυτήν. Πάνω στο δερμάτινο κάλυμμα της θήκης αναγράφεται *Σχέδιο μοσίας Μπουρσούι*. Αναπαρίσταται η μοσία της Οντάια Μπουρσουκανιλόρ και των γύρω περιοχών που ανήκαν στη μονή Φλωρέστι, οι οποίες βρίσκονταν στον νομό Τούτοβα της Μολδαβίας. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φώτος, τα ρέματα, οι συστάδες των δέντρων, οι δρόμοι που βρίσκονται εντός των μοσιών και η θέση ανάγνωσής τους ορίζεται με τον βορρά προς τα αριστερά.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή, από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Αντωνία, Φρουντιστένι, Γκραζντένι, Μπραντέτσι, Αντιπέι, Μπαλα-*

νέτσι, Ντοκάνι, Ρασαπένι, Χαπτανέτσι, Κομάνα, Μπελντιέτσι, Μπαρτζοέτσι, Μοσία Σκιτούλοι Γκρατζντένι, Ρέμα Τρεστιούνα, Τμήμα της μοσίας Ταργγκούλοι Μπαρλαντούλοι, Μ(οσία) Τρεσιάνα, Τουτνέτσι, Λουτσέτσι, Επουρέτσι, Τομιλέτσι, Πλετένι, Ποπέτσι, Μπουρσούι, Ποπουρσόγιου, Τσοράτσι, Μπικολένι, Ποτανέτσι, Μπουρσούι, Χρανέτσι, Άπα Μπαρλαντούλοι και Ρέμα Τζαραμπασούλοι. Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, χωρίς την αναγραφή σημείων του ορίζοντα. Στην πάνω δεξιά γωνία του σχεδίου αναγράφονται εντός πλαισίου οι παρακάτω αριθμημένες παραπομπές:

1.	Λιβάδι Νουσιλόρ
2.	Ρέμα Μπατεϊρόνι
3.	Οι εκβολές του ρέματος Μπατεϊρόνι, το οποίο συμβάλλει στο ρέμα Τρεστιένι
4.	Το ανάχωμα στην περιοχή Τρεστιένι, το μεσημέρι
5.	
6.	} Η ανατολή του Αντόνι
7.	
8.	
9.	
10.	} Οι διαχωριστικές πέτρες ανάμεσα στο Ντουτσένι και το Σουσνέστι
11.	
12.	
13.	Οι εκβολές Γιαραβατούλοι
14.	Οι εκβολές Τρεστένι
15.	Το πέρασμα Γκεονοάι
16.	Δρόμος που βρίσκεται πάνω από τον Μισάι } Ο διαχωρισμός του χωριού Χρανέστι
17.	Μίσα
18.	Κουιάδα Μισάι
19.	Ρέμα Μισάι
20.	Εδώ συμβάλλει στο Γιραβάτ
Ο ξακουστός χοτάρνικος της Μονής Φλωρέστι. Γ. Πανταζόγλου (η υπογραφή του) Έτος 1851 Μαΐου 20.	

Στην κάτω αριστερή γωνία αναγράφονται τρεις σημειώσεις, η μια κάτω από την άλλη. Στην πάνω αναγράφεται: *Το σχέδιο της μοσίας έγινε από τον μηχανικό του Νομού Τούτοβα 1848 Μάιο Γκεώργκιε Φιλιπέσκου* (η υπογραφή του). Στη μεσαία: *Το έτος 1851 Μαΐου 19 σύμφωνα με τα πρακτικά που ενέκριναν αυτόν τον χάρτη βρέθηκε σύμφωνος κατά την επιτόπια έρευνα και με τους σημερινούς ιδιοκτήτες βεβαιώνεται ο*

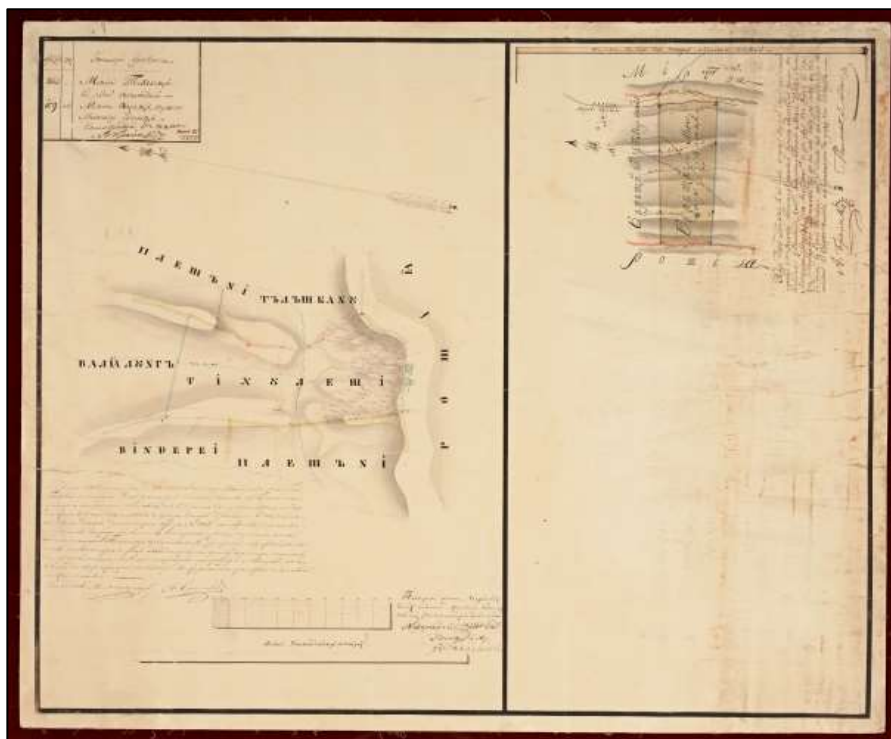
δημόσιος γεωμέτρης της Μονής Φλωρέστι Καπιτάν [...]. και στην κάτω: Το σχέδιο παρουσιάζει τις περιοχές από την πλευρά των καλαμιών και την περιοχή προς την Τρεστιάνα που ονομάζεται Οντάια Μπουρσουκανιλόρ και βρέθηκε σύμφωνο με την επιτόπια εξέταση στην ιδιοκτησία. Βεβαιώθηκε από εμένα τον χωρομέτρη της Μονής Γκραζντένι Ταγματάρχη Πα(ναιότι) (η υπογραφή του). Αυτό το σχέδιο αφού εγκρίθηκε από γεωμετρικής άποψης βρέθηκε σύμφωνο στην επιτόπια εξέταση 1851 Μαΐου 19. I. Φουκς Μπάνος (η υπογραφή του) [...] (δυσανάγνωστη υπογραφή) χωρομέτρης του Νομού Τούτοβα. Δεξιά από τις τρεις σημειώσεις αναγράφεται: Έτος 1851 Μαΐου 22, το σχέδιο που είχαν ζητήσει οι ελεύθεροι χωρικοί από το Μπαλαμπανέστι, βρέθηκε σύμφωνο προς την πλευρά του Μπουρσουκάνι μετά την επιτόπια έρευνα στη σημερινή ιδιοκτησία και εγκρίνεται. Ο γεωμέτρης των ελεύθερων χωρικών από το Μπαλαμπανέστι Ταγματάρχης Π. Παβελέσκου (η υπογραφή του). Πιο δεξιά αναγράφεται: Το ηγεμονικό χρυσόβουλο του έτους 1844, Αριθμός 95 με το οποίο η Μονή Φλωρέστι πήρε τη μοσιά Πουζνέστι, είναι σύμφωνο με την επιτόπια έρευνα που πραγματοποίησε ο υποψήφιος δικαστής του Ν. Τούτοβα τον περασμένο Ιούλιο. Εγκρίθηκε από το δικαστήριο, από τον γεωμέτρη του νομού Βασλούι και τον γεωμέτρη του νομού Τούτοβα που διόρισε το Υπουργείο Δικαιοσύνης με τις διαταγές Αρ.=5165=6175 =και 6176 σύμφωνα με το άρθρο 12 της νομοθεσίας. Επίσης, επειδή βρέθηκε ότι ήταν σύμφωνο με την απόφαση (του δικαστηρίου) και σύμφωνο με την επιτόπια έρευνα, όπως φαίνεται στο σχέδιο στον αρ. =1=, επιβεβαιώνεται 1852 Νοεμβρίου 17. Μπάν:(ος) I: Φουκς (η υπογραφή του).

Στην κάτω δεξιά γωνία, αναγράφεται εντός πλαισίου: Ερχόμενοι σε επαφή με τον ιδιοκτήτη του (ηγεμονικού χρυσόβουλου) αρ. 95 από το 1844, που κέρδισε η Μονή Φλωρέστι για την περιουσία της στο Σουσνέστι, του αρ. 1, η γωνία του Σουσνέστι στα ανατολικά όπου πρέπει να χτυπήσουμε(;) με το Επουρέστι και το Μοβιλέστι και πριν τον αρ. 2, όπου αυτές οι δύο πέτρες υπάρχουν από τα παλιά χρόνια και τώρα έχουν τους νέους αριθμούς 3, 4 και 5, μέχρι το σύνολο των 751 και $\frac{1}{2}$ στάνζενι, που συμπεριλαμβάνονται στην παραπομπή και στο διάταγμα. Από εκείνο το σημείο, κατά μήκος της μοσίας Σουσνέστι, ανεξάρτητα από τη θέση των σημείων 6, 7 και 8, ολοκληρώθηκε αυτό το σχέδιο, το οποίο ενέκρινε η επιτροπή στις 19 Μαΐου 1851. 1852 Ιουλίου 3. Ν. Σαρμπαντόβιτσι (η υπογραφή του) σεργάρης και γεωμέτρης. Στο μέσο της κάτω πλευράς του σχεδίου και κάτω από τις σημειώσεις, είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα

αποτύπωσης των 1500 στάνζενι. Κάτω από την κλίμακα είναι σχεδιασμένο πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφονται τα γράμματα *H* και *D*.

94.

Ν. Παρδαοβίτσι, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Πλεσάνι Ταλασκάνου, Βάλια Λούγκα Τιχουλέστι, Βιντερέι, Πλεσάνι και Ρόσια, Μπερέστι και Μέρια), 1854, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 576 × 738, Ρουμανικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον μέγα σεργάρη και γεωμέτρη του νομού Τούτοβα και Βασλούι, Ν. Σαρμπαντόβιτσι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος. Χωρίζεται σε δύο τμήματα, όπου στο αριστερό αναπαρίστανται οι μοσίες Πλεσάνι Ταλασκάνου, Βάλια Λούγκα Τιχουλέστι, Βιντερέι, Πλεσάνι και Ρόσια και στο δεξιό οι μοσίες Μπερέστι, Μέρια και Ρόσια. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατά-κόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι συστάδες των δέντρων και οι δρόμοι που βρίσκονται εντός των μοσιών και η θέση ανάγνωσής τους ορίζεται με τον βορρά προς τα αριστερά. Σύμφωνα με τις σημειώσεις που φέρει, σχεδιάστηκε για την ορθή απόφαση δικαστηρίου την οποία επικυρώνουν δικαστές και γεωμέτρες των νομών Τούτοβα, Κοβούλουι και Βασλούι.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή του αριστερού τμήματος αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Πλεσάνι, Ταλασκάνου, Ρόσια, Μακριά κοιλάδα, ρέμα Μπαϊλούτι, Τιχουλέστι, ταβέρνα, ρέμα Τιχουλέστι, λιβάδι Ταμπούρι, πέτρα, Βιντερέι και Πλεσάνι*. Στην πάνω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένος πίνακας εντός του οποίου αναγράφεται η έκταση δύο μοσιών.

Φάλτσι	Πρ:(αζίι)	Επεξηγηματικό σημείωμα
263.	''	Μοσία Τιχουλέστι μαζί με το Ρεντιούλ Μπουζαντούλου
109.	40	Μοσία Μπερέστι, τμήμα της Μονής Φλωρέστι Μέτρηση από εμένα Α. Μπράουν κόμισος <u>Μαΐου 21</u> 1855

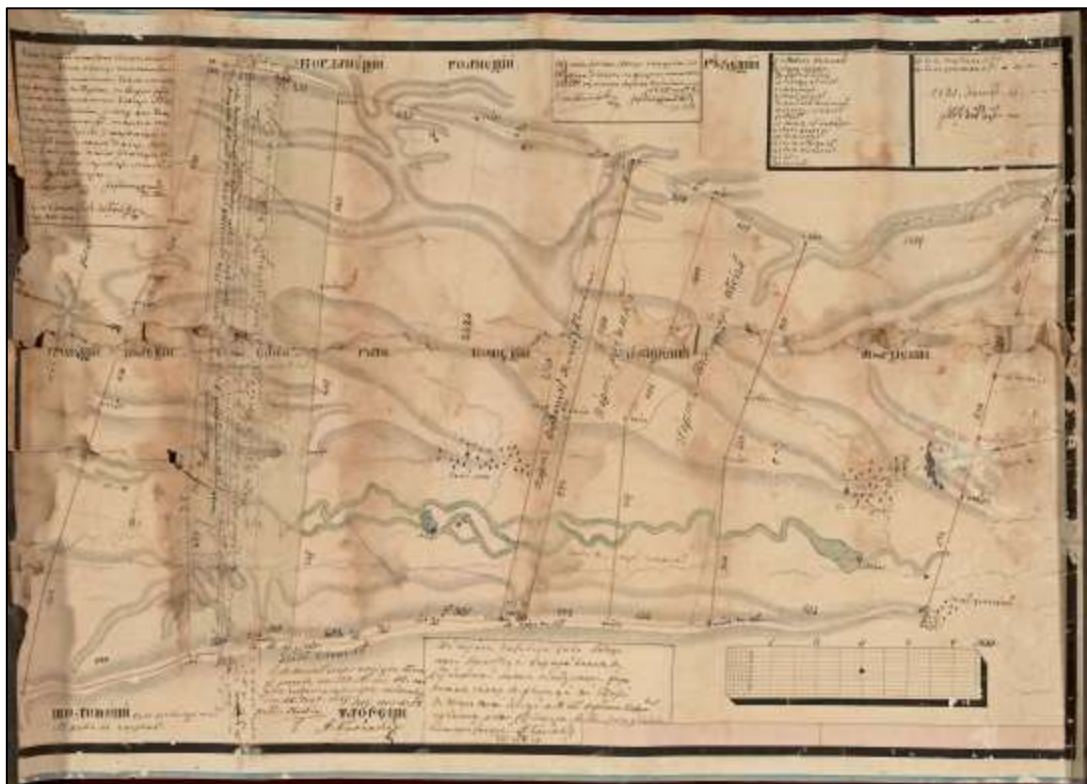
Κάτω από τον πίνακα είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος, στο οποίο είναι σημειωμένος ο βορράς και ο νότος. Κάτω από τη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται: *Έτος 1855 μήνας Μάιος ημέρα 18η. [...] Ο υποψήφιος δικαστής της επαρχίας Τουτοβέι στο Ουρινάου και ο γεωμέτρης του κράτους Α. Μπράουν, μετά την ανάθεση που είχαν τουλάχιστον ένα έτος μετά την εκκαθάρισή του υπ' αρ. 2380 κατά το παρελθόν έτος 1854, με την κλήση του δικαστηρίου αρ. 2044 και στους δύο. Εξέτασαν μέσω του επισήμου εγγράφου αρ. 2045 και σύμφωνα με αυτό κατέληξαν επί τόπου σε 17 από τις σημερινές (θέσεις), εγκρίναμε αυτό το σχέδιο της περιουσίας του Μιχουλέστι της Μονής Φλωρέστι και συμφωνήσαμε με τα υπάρχοντα στοιχεία τόσο ως προς τα όρια, όσο και ως προς τις μετρήσεις και τη σημερινή κατάσταση, το αποδεχόμαστε με αυτά τα στοιχεία και σύμφωνα με την ιδιότητά μας. Υποψήφιος Κ. Νάνο σερδάρης, Α. Μπράουν (η υπογραφή του).*

Στην κάτω πλευρά του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι, κάτω από την οποία αναγράφεται: *Μετρημένος με Ηγεμονική Παλάμη και στα δεξιά της: Αυτό το σχέδιο σχεδιάστηκε από τον υπογράφοντα με ακριβείς μετρήσεις της σημερινής ιδιοκτησίας. Ν. Σαρμπαντόβιτσι 1853 Ιουλίου 25 Μέγας Σερδάρης Γεωμέτρης του νομού Τούτοβα και Βασλούι*. Στη χαρτογραφημένη περιοχή του δεξιού τμήματος του σχεδίου αναγράφεται: *Μπερέστι του Θεοδώρου Διαμαντή, Ρόσια, κοιλάδα Χανέσι, ο λόφος Ποϊοάνι, η κοιλάδα των αυλακώσεων, ο λόφος των*

αμπελώνων, κωμόπολη Μπερέστι, γεφυράκι, Μέρια, κοιλάδα Κινέτα και Μπερέστι της Μονής Φλωρέστι. Πάνω από τη χαρτογραφημένη περιοχή αναγράφεται: Παλάμη με την οποία μετρήθηκε η μοσία. Στα δεξιά της αναγράφεται: Έτος 1855 Μαΐου 21. Σύμφωνα με τα πρακτικά που συντάχθηκαν σήμερα και εγκρίθηκαν από τον υπογράφοντα δημόσιο γεωμέτρη κόμισο Αλέξανδρο Μπράουν και τον δικαστικό υποψήφιο του νομού Κοβούλου για το σχέδιο της μοσίας Μπαρέστι της Μονής Φλωρέστι και με βάση τις οδηγίες που είχα από τη εντολή του τμήματος δικαιοσύνης στις 24 Μαΐου 1854 στην παράγραφο υπ' αριθμό 2068 και την εντολή του εγγράφου του ιδίου έτους με αριθμό 1486, σύμφωνα και με την επιτόπια έρευνα στη σημερινή ιδιοκτησία εγκρίθηκε αυτό το σχέδιο. Α. Μπράουν κόμισος, υποψήφιος Μάρντακ.

95.

Ιωσήφ φον Βαϊαρνι, (Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπαλέστι, Ελάν, Ράγιου, Ποτέστι, Λουγκέني και Μοργκένη), 1857, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 430 × 628, Ρουμανικά και Ελληνικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χωρίς τίτλο, χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον δημόσιο γεωμέτρη Ιωσήφ φον Μπαϊαρνι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα γαλάζιου χρώματος. Στη μια πλευρά του στερεώ-

νεται ξύλινο στέλεχος και στην άλλη δερμάτινη προστατευτική θήκη, ώστε όταν τυλίγεται να τοποθετείται σε αυτήν. Αναπαρίστανται οι μοσίες Μπαλέστι, Ελάν, Ράγιου, Ποτέστι, Λουγκένι και Μοργκένι και αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι συστάδες των δέντρων και οι δρόμοι που βρίσκονται εντός των μοσιών. Φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω. Σύμφωνα με τις σημειώσεις στο σχέδιο, χρησιμοποιήθηκε για την επικύρωση της συμφωνίας χάραξης νέων συνόρων μεταξύ των μοσιών Μπαλέστι και Ελάν.

Η χαρτογραφημένη περιοχή περιλαμβάνει έξι μοσίες οριοθετημένες με συνοριακές γραμμές, πάνω στις οποίες σημειώνεται με αριθμούς το μήκος τους. Εντός της περιοχής που καλύπτουν οι μοσίες αναγράφεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά: *Μπαλέστι, πέτρα* (τρεις φορές), Ακολουθούν τέσσερις σημειώσεις που είναι γραμμένες παράλληλα με τη συνοριακή γραμμή μεταξύ των μοσιών Μπαλέστι και Ελάν: 1. *Από αυτήν τη γραμμή ξεκινήσαμε να χωρίζουμε τα σύνορα της μοσίας Μπαλέστι από τη μοσία Ελάνου. Αρχιμανδρίτης [...] [...].* 2. *Η διακεκομμένη γραμμή που σχεδίασα δείχνει τη διαφορά από τη γραμμή Α και Β μετά τη διαφωνία που ξεκίνησε το 1794. Ιορδάκη Κωστάκη (η υπογραφή του).* 3. *Αυτή η γραμμή αποφάσισα να διαχωρίζει τη μοσία Ελάν από το Μπαλέστι. Ιορδάκη Κωστάκη βόρνικος και* 4. *Μετά από αιτήματα των δύο πλευρών επιβεβαιώθηκε. Υποψήφιος [...] 1857 Σεπτέμβριος 25.* Στη συνέχεια αναγράφεται: *Μοσία Ελάν της μονής Μπουρσούτσι, Ράγιου, Νοτέστι, Τμήμα του βόρνικου Νικολάε Κωστάκη, Τμήμα των ελεύθερων χωρικών, Λουγκένι, Τμήμα της μονής Μπουρσούτσι, κοιλάδα του [...] Ελάνου, κοιλάδα του Μοργκένι, Μοργκένι, μύλος, χωριό Μοργκένι και χωριό Χανασάνι.* Έξω από τα όρια της περιοχής που σχηματίζουν οι μοσίες, αναγράφεται: *Πάνω Λόφος στο Προυτ, Μπογκιέτσι, Γκολιέτσι και Ραζέτσι, αριστερά Γκροζέτσι και κάτω Τοντομόνι και Φλορένι.*

Στην πάνω αριστερή γωνία του σχεδίου αναγράφεται εντός πλαισίου: *Έτος 1850 Μαΐου 8 οι υπογράφωντες αγάς Κωστάκη, μπάνος Ταζιόγλου χοτάρνικος της μοσίας Ελάνου της Μονής Φλωρέστι και Τοποζούτσιου, Χ. Μουντζίου του Ιορδάκη, Ντανιήλ χοτάρνικος της μοσίας Μπολέστι, βόρνικος Ιορδάκη Κωστάκη, Ιωσήφ φον Μπαϊαρδή γεωμέτρης του Νομού [...]. Σύμφωνα με τα πρακτικά που υπογράφηκαν χθές στις 7 αυτού του μήνα, το παρών σχέδιο βρέθηκε σύμφωνο με αυτά τα δύο κτήματα. Βεβαιώνεται (δυσανάγνωστη υπογραφή), Ιορδάκη Κωστάκη (η υπογραφή του), Δημόσιος γεωμέτρης Ι(ωσήφ) φον Μπαϊαρδή (η υπογραφή του) 1850 Μαΐου 8.* Στην πάνω δεξιά

γωνία και εντός πλαισίου αναγράφονται αριθμημένες παραπομπές που αντιστοιχούν σε θέσεις των μοσιών και στα αριστερά του είναι σχεδιασμένο δεύτερο πλαίσιο, εντός του οποίου αναγράφεται η συνέχεια των επεξηγήσεων από τον προηγούμενο πίνακα.

1.	Κοιλάδα της Βυσσιτιάς	17.	Η κοιλάδα του Μιχαλτσέτι
2.	Οι εκβολές του Αρτζόι	18.	Η κοιλάδα του Ντανεσέτι
3.	Η πηγή του Μπαρλάντ		
4.	Η σάλιστε του Μπαρλάντ		
5.	Αναχώματα		1821, Ιανουαρίου, 10.
6.	Το ρέμα του Χολομπέτσι		M.X. Τενέδιος σεργάρις ²⁸⁷
7.	Η περιοχή του μύλου της μονής		(η υπογραφή και η ημερομηνία είναι
8.	Η σάλιστε του Ελάν		γραμμένες στα Ελληνικά)
9.	Πηγές		
10.	Η κοιλάδα του Ντον Μήτρου		
11.	Η κοιλάδα Φανοάσα		
12.	Η κοιλάδα του άξονα του κάρου		
13.	Η κοιλάδα των ελεύθερων χωρικών		
14.	Η κοιλάδα του ναού		
15.	Αμπελώνες		
16.	Γκαρνόκ		

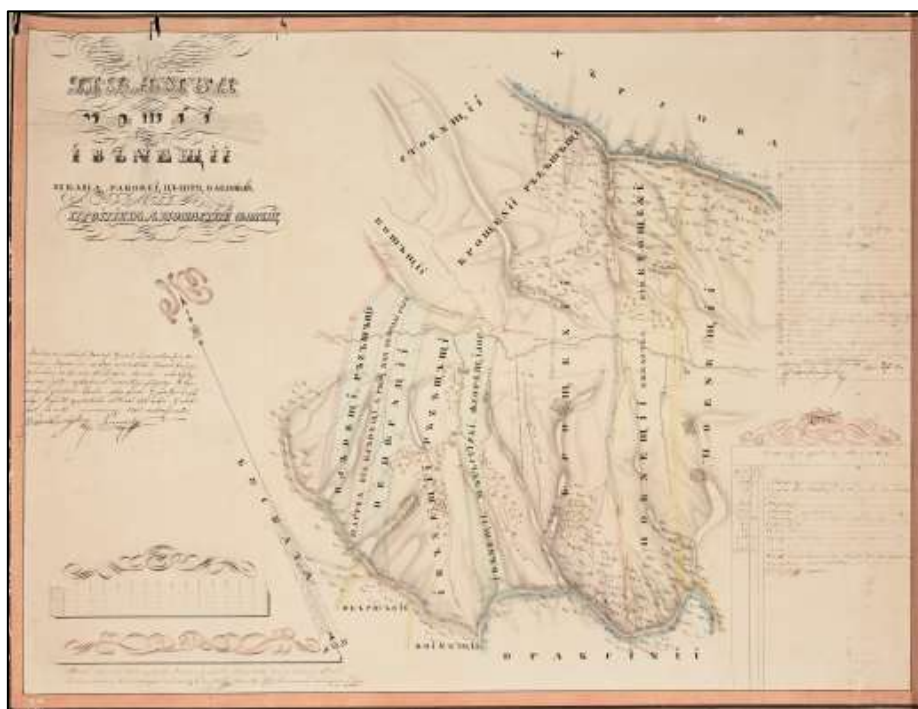
19.	Αυτοί οι αριθμοί σύμφωνα με την επιτόπια έρευνα δείχνουν
20.	} τη σημερινή ιδιοκτησία του Βόρνικου Ιορδάκη Κωστάκη
21.	1850 Μαΐου 8
	(η υπογραφή του) Ιορδάκη Κωστάκη

Στην αριστερή πλευρά του σχεδίου, κάτω από την παραπάνω σημείωση έχει σχεδιαστεί η σήμανση του προσανατολισμού με σημειωμένο τον βορρά και τον νότο και την αναγραφή της ανατολής και της δύσης. Στην κάτω πλευρά του σχεδίου αναγράφονται τρεις σημειώσεις. Στην αριστερή αναγράφεται: *Σογκομόρι το οποίο σήμερα ονομάζεται Επουρένι. Στη μεσαία: Από αυτήν την κοιλάδα με τον αριθμό 91 εγκρίνεται [...] 145 Μονή Φλωρέστι και στη δεξιά: Ο λόφος Ελάνου σχεδιασμένος σύμφωνα με την παρούσα θέση του. Το κόκκινο [...] στο γράμμα Α και Β κατά τη συμφωνία της 25ης Σεπτεμβρίου 1857. 1857 Νοεμβρίου 1 Υποψήφιος (δικαστής) Κοστίν (η υπογραφή του).* Στα δεξιά τους αναγράφεται εντός πλαισίου: *Κατ' εντολή της Εξοχότητας του Λογοθέτη της Δικαιοσύνης ορίστηκε η γραμμή που χωρίζει τη μοσιά Ελάνου της Μονής Φλωρέστι και του Μπουρσούτσι από την πλευρά του Μπαλέστι του βόρνικου Ιορδάκη Κωστάκη, με κόκκινη γραμμή και τα γράμματα Α.Β και με τη σύμφωνη γνώμη του δημόσιου γεωμέτρη Α. Μπράνκο. 1857 Σεπτεμβρίου 23.* Τέλος, στην κάτω δεξιά γωνία του σχεδίου είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1000 στάνζενι.

²⁸⁷ Ο ίδιος υπογράφει στον χάρτη 88 και 89, με το αξίωμα του μεδελνιτσιάρη και όχι του σεργάρι.

96.

Κ. Ποποβίτσι, *ΠΛΑΝΟΥΛ ΜΟΨΗ ΙΒΑΝΕΨΙ ...*, 1858, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 700 × 895, Ρουμανικά, χ.α.κ. (αδημοσίευτο).

Τοπογραφικό σχέδιο χρονολογημένο και υπογεγραμμένο από τον γεωμέτρη του νομού Βασλούι, Κ. Ποπόβιτσι. Είναι σχεδιασμένο σε βιομηχανικό λείο χαρτί και φοδραρισμένο με λινό ύφασμα γαλάζιου χρώματος, που στη μια πλευρά του στερεώνεται ξύλινο στέλεχος και στην άλλη δερμάτινη προστατευτική θήκη, ώστε όταν τυλίγεται να τοποθετείται σε αυτήν. Πάνω στο δερμάτινο κάλυμμα της θήκης αναγράφεται *Σχέδιο μοσίας Ιμπανέστι*. Αναπαρίσταται η μοσία Ιμπανέστι και τα όμορά της κτήματα, η οποία ανήκε στη μονή Φλωρέστι που βρίσκονταν στον νομό Βασλούι της Μολδαβίας. Αποτυπώνεται σχηματικά το ανάγλυφο της χαρτογραφημένης περιοχής με τη μέθοδο της φωτοσκίασης κατακόρυφης πηγής φωτός, τα ρέματα, οι συστάδες των δέντρων και οι δρόμοι που βρίσκονται εντός των μοσιών. Φέρει συμβατική σήμανση προσανατολισμού με τη βόρεια-βορειοανατολική πλευρά προς τα πάνω.

Στη χαρτογραφημένη περιοχή από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Στοέντσι, Σάτου Κόσκα, Χάρσοβα, Κοσάτσι, Λοκ [...], Μπροτσένι Παζασιάτσι, Μπουσκάτα, Μπλαντέστι, Παζασάτσι, τμήμα του Μπλαντέστι που ανήκει στον Ραπόφ Μπάνο Νεκουλά Σιόν, Ντετσουγκάτσι, Ιμπανέστι Ραζαστάτσι, Ιμπανέστι της Μονής Φλωρέστι, κοιλάδα Κουνέτι, κοιλάδα Κίλι, τμήμα της λίμνης Στουτάλα [...], Μπροστένι, Ποενέστι Κουπαρτέα του Μπροστένι, Ποενέστι, ρέμα Ρακόβσα, Ομπαρτά-*

ντι, Μποϊνέστι και Ντρακσίι. Στην πάνω αριστερή γωνία βρίσκεται ο τίτλος εντός διακοσμητικού σχεδίου, στον οποίον αναγράφεται: *ΠΛΑΝΟΥΛ ΜΟΨΗ ΙΒΑΝΕΨΙ ΠΕΑΝΑ, ΡΑΚΟΒΕΙ, ΨΒΝΟΥΤΟΥ, ΒΑΣΛΟΥΙΟΥΙΟΥ, ΠΡΟΠΙΕΤΑ Α ΜΟΝΑΨΙΡΕ ΦΛΟΡΕΨ* (Σχέδιο της μουσίας Ιμπανέστι, δίπλα στον ποταμό Ρακοβέι του νομού Βασλούιουλου, ιδιοκτησία της Μονής Φλωρέστ(ι)).

Κάτω από τον τίτλο αναγράφεται: *Έτος χίλια οκτακόσια εξήντα ένα Οκτωβρίου δύο, εγκρίθηκε το σχέδιο μετά από επιτόπια έρευνα και βρέθηκε σύμφωνο με την παρούσα κατάσταση. Βεβαιώνεται από τον χωρομέτρη της Μονής Φλωρέστι και τον χωρομέτρη του νομού Βασλούι και τους ελεύθερους χωρικούς του Ιμπανέστι που ήταν παρόντες, σύμφωνα με τα πρακτικά που υπεγράφησαν σήμερα. 1861 Οκτωβρίου 2. Κ. Ποπόβιτσι (η υπογραφή του), Κ. Πανταζή (η υπογραφή του).* Στη δεξιά πλευρά είναι τοποθετημένος πίνακας με αριθμημένες παραπομπές θέσεων της χαρτογραφημένης περιοχής.

№	Ερμηνεία αριθμών του σχεδίου μέχρι το 25
1	Πέτρα που φαίνεται από το Ρακόβι
2	Πέτρα κοντά στο Αράι[.]
3	Πέτρα στον δρόμο
4	Πέτρα στη γωνία
5	Πέτρα στο χωριό
6	Πέτρα μεγάλη στο ύψωμα
7	Πέτρα στην περιοχή του διακόνου
8	Πέτρα που χωρίζει τους χωρικούς της μονής από τους ελεύθερους χωρικούς
9	Πέτρα πάνω από το Ρατοσούλουι
10	Πέτρα στη γέφυρα Χουσάνι
11	Γέφυρα Χουσάνι
12	Παλαιά Ράπα
13	Πέτρα του ναού
14	Κόκκινη πέτρα
15	Η γωνία Ντεγκιουγκατιλόρ και Ομποροτσένι
16	Η ίδια πέτρα από τις γωνίες
17	Πέτρα στη γωνιά του Βλαντεστιλόρ για την Μπουσκάτα
18	Πέτρα στο λιβάδι Βλαντεστιλόρ που μοιάζει με ψάρι
19	Πέτρινος διάδρομος στη στροφή των συνόρων
20	Η πέτρα στη γωνιά του Βλαντεστιλόρ προς το Κοσάστι
21	Σχέδιο Γκολγκόφτα
22	Κουιάδα Κανέπι
23	Κουιάδα Τσίλι
24	Διαχωρισμός των παντοπωλείων από την Τσίλιεα στον δρόμο Ρακοβέι, περίπου το μεσημέρι
25	Το κοντάρι μέχρι εκεί που ήταν το Μποστένι
	Χοτάρνικος Μονής Φλωρέστι
	1861: Οκτωβ(ρίου) 2=
	Κ. Παντέα Τζογκλεάνου = Κ: Ποπόβιτσι
	Μ.Π.

Κάτω από τον πίνακα, στην κάτω δεξιά γωνία, είναι τοποθετημένος δεύτερος πίνακας εντός του οποίου καταγράφεται η έκταση κτημάτων της μουσίας.

Σημείωμα των φάλτσι από το σχέδιο			
Φάλτσι	Πραζίνι	[...]	
126	78		Βλαντέστι των ελεύθερων χωρικών
37			Το τμήμα από το Καντέστι του μακαρίτη μπάνου Νικουλάι Σιόν.
123			Ντεντσ[..]
351			Ιμπαρέστι των ελεύθερων χωρικών
155	64		Ιμπαρέστι της Μονής Φλωρέστι
88			Κουιάδα Κίλου
88			Κουιάδα Κινένι
752	52		Μπροστένι
1722	34		Χίλια επτακόσια είκοσι δύο φάλτσι και τριάντα τέσσερα πραζίνι είναι συνολικά. Κ. Ποπόβιτσι (η υπογραφή του).

Στην αριστερή πλευρά της χαρτογραφημένης περιοχής είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού με βέλος στα άκρα του οποίου σημειώνεται ο βορράς και αναγράφεται ο νότος. Στην κάτω αριστερή γωνία είναι σχεδιασμένη γραμμική κλίμακα αποτύπωσης των 1500 στάνζενι, διακοσμημένη με γραμμικό σχέδιο. Πιο κάτω βρίσκεται κενό πλαίσιο διακοσμημένο με γραμμικό σχέδιο και κάτω από αυτό αναγράφεται: *Αυτό το σχέδιο μετρήθηκε από εμένα και βρέθηκε σύμφωνο με την επιτόπια έρευνα που πραγματοποιήθηκε σήμερα. Κ. Ποπόβιτσι (η υπογραφή του) γεωμέτρης του νομού Βασλούι 1858 Ιουλίου 20.*

Μονή Κωνσταμονίτου

Στη μονή εντοπίστηκε χάρτης που αναπαριστά την περιοχή της μονής Δοχειαρίου και τμήμα περιοχών των γειτονικών της μονών στο Άγιον Όρος. Φιλοτεχνήθηκε το 1846 με εντολή των μοναχών της μονής Κωνσταμονίτου, κατά τη διάρκεια της μεταξύ τους δικαστικής διαμάχης. Η διένεξη των δύο μονών ξεκίνησε στα μέσα του 16ου αιώνα και αφορούσε στη διεκδίκηση του μονυδρίου του Καλλιγράφου, το οποίο βρισκόταν στα σύνορά τους. Στα βιβλία που εξέδωσαν οι ηγούμενοι των δύο μονών για το

ιστορικό πλαίσιο της διένεξης αναφέρθηκαν σε αυτόν τον χάρτη και ιδιαίτερα στον ζωγράφο που τον φιλοτέχνησε.²⁸⁸

Ένθετο αντίτυπο του χάρτη βρίσκεται στο βιβλίο που εκδόθηκε από τη μονή Κωνσταμονίτου, στο οποίο αναφέρεται ότι τα γεωγραφικά όρια της μονής χαραχτήκαν από ειδικό ζωγράφο. Αντίστοιχα στο βιβλίο της μονής Δοχειαρίου, αναφέρεται ότι ο χάρτης *ιχνογραφήθηκε* από τον ζωγράφο Γεννάδιο. Στο ίδιο βιβλίο επισημαίνεται ότι ο ζωγράφος γνώριζε μεν τη ζωγραφική, αλλά αγνοούσε τελείως τη γεωμετρία και τους κανόνες της, οι οποίοι θα του επέτρεπαν να αποτυπώσει με ακρίβεια τις θέσεις και τα όρια μεταξύ των μονών.²⁸⁹ Στην αναφορά του Γέροντα Ιεροθέου Δοχειαρίτου δεν διευκρινίζεται για ποιον Γεννάδιο πρόκειται, στοιχείο απαραίτητο για την έρευνά μας, αφού κατά τον 19ο αιώνα δραστηριοποιούνταν στο Άγιον Όρος πέντε ζωγράφοι με το ίδιο όνομα.²⁹⁰ Θεωρείται όμως πιθανό ότι πρόκειται για τον Ρώσο Αγιορείτη μοναχό Γεννάδιο, ο οποίος επιλέχθηκε για την «ιχνογράφιση» του χάρτη κατόπιν ψηφοφορίας των δύο εξάρχων που όρισε η Ιερά Επιστασία για την επίλυση της μεταξύ τους διαφοράς.²⁹¹ Η εκδοχή αυτή είναι πιθανή για τέσσερις λόγους. Εκείνη την εποχή ήταν ο πιο γνωστός και καταξιωμένος αγιογράφος του Αγίου Όρους, γεγονός που τον καθιστούσε ικανό από την Ιερά Επιστασία για την ρεαλιστική απεικόνιση της διεκδικούμενης και της ευρύτερης περιοχής. Ο χάρτης παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με το ύφος του χάρτη 79, τον οποίο υπογράφει ως [Δια χειρός Γενναδίου] *Μοναχοῦ Ρώσσου αγιορίτου* και φιλοτέχνησε το επόμενο έτος (1847) για τη μονή Οσίου Γρηγορίου. Από όλους τους ζωγραφικούς χάρτες μόνο οι χάρτες 79 και 97 έχουν σήμανση προσανατολισμού, η οποία μάλιστα είναι σχεδιασμένη με τον ίδιο τρόπο. Τέλος, η ταύτιση του ζωγράφου δεν πρέπει να βασίζεται στην αναγραφή του πλήρους ονόματός του διότι υπέγραφε και χωρίς πρόσθετο χαρακτηρισμό, όπως στον χάρτη 97 που υπέγραψε ως *ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ*.²⁹²

²⁸⁸ Όπως ήδη έχει αναφερθεί στα ιστορικά στοιχεία του χάρτη 56, η διένεξη μεταξύ των δύο μονών έχει περιγραφεί εκτενώς από την πλευρά της μονής Δοχειαρίου, στο βιβλίο του Γέροντος Ιεροθέου Δοχειαρίτου, ό.π. και από την πλευρά της μονής Κωνσταμονίτου, στο βιβλίο του Αρχιμανδρίτου Συμεών Καθηγούμενου Κωνσταμονίτου, ό.π. (βλ. Ιερά Μονή Δοχειαρίου).

²⁸⁹ Κωνσταμονίτου Συμεών Καθηγούμενου Αρχιμανδρίτου, ό.π., σ. 10 και 66-67 και Γέροντος Ιεροθέου Δοχειαρίτου, ό.π., σ. 114-116.

²⁹⁰ Εκτός από τον Ρώσο Αγιορείτη μοναχό Γεννάδιο, οι άλλοι τέσσερις ζωγράφοι ήταν ο κυρ Γεννάδιος ζωγράφος, ο Γεννάδιος μοναχός ο εκ της Ελλάδος, ο Ιεροδιάκονος Γεννάδιος εκ Κωνσταντινουπόλεως και ο Γεννάδιος ο Διονυσιάτης. Παταπίου μοναχού Κουσοκαλυβίτη, ό.π., σ. 573-574.

²⁹¹ Οι εξάρχωνι που ορίστηκαν ήταν ο ηγούμενος Σίμωνος Πέτρας Αμβρόσιος και ο ηγούμενος της μονής Ζωγράφου Δανιήλ. Γέροντος Ιεροθέου Δοχειαρίτου, ό.π., σ. 114.

²⁹² Παταπίου μοναχού Κουσοκαλυβίτη, ό.π., σ. 584.

97.

Γενναδίου, <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Δοχειαρίου και των γειτονικών μονών>, 1846, υδατοχρώματα και μελάνι σε χαρτί, 685 × 1460, Ελληνικά, χ.α.κ. (Αρχιμανδρίτου Συμεών Κωνσταμονίτου, *Ιστορική Αλήθεια ...*, ό.π., σ. 261).

Λαϊκότροπη τοπιογραφική άποψη χωρίς τίτλο, χρονολογημένη και ανυπόγραφη. Φιλοτεχνήθηκε σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί και αναπαριστά την περιοχή δικαιοδοσίας της μονής Δοχειαρίου με τμήμα των αντίστοιχων περιοχών των μονών Κωνσταμονίτου, Ζωγράφου, Ξενοφώντος, Παντελεήμονος, Βατοπεδίου και Παντοκράτορος. Η γραφή των σημειώσεων στα Οθωμανικά και στα Ελληνικά, υποδηλώνει τη χρήση του χάρτη στην Ιερά Κοινότητα και στο Ιεροδικείο. Στο κέντρο της πάνω πλευράς του φέρει την τετραμερή σφραγίδα της Ιεράς Κοινότητος, στην οποία αναπαρίσταται η Θεοτόκος στον τύπο της Βλαχερνίτισσας και ο Χριστός σε στάση ευλογίας.²⁹³ Περιμετρικά της σφραγίδας διακρίνεται επιγραφή στην οθωμανική και ελληνική γλώσσα, στην οποία αναγράφεται: + ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΑΤΟΥ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ. ΑΩΝ ΣΕΜΑΑΤΙ ΑΥΑΝΟΡΟΖ (ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ).²⁹⁴ Κάτω από τη σφραγίδα αναγράφεται: *Επικυροῦται ἡ γνησιότης*

²⁹³ Πρόκειται για εικονογραφικό τύπο Πλατυτέρας Παναγίας, στον οποίον εικονίζεται μετωπικά, στηθαία ή ολόσωμη, με τα χέρια υψωμένα σε στάση δέησης και το Θείο βρέφος παριστάνεται σε μέταλλο που βρίσκεται στο στήθος της. Κωνσταντίνου Δ. Καλοκύρη, *Η Θεοτόκος εἰς τὴν εἰκονογραφίαν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως*, Θεσσαλονίκη 1972, σ. 74-75.

²⁹⁴ Πρόκειται για κυκλική σφραγίδα που σχηματίζεται από τέσσερα τεταρτημόρια. Κατά τις συνελεύσεις της Ιεράς Κοινότητος του Αγίου Όρους ο κάθε ένας από τους τέσσερις εκλεγμένους επιστάτες που συγκροτούσαν το εκτελεστικό της ὄργανο κατείχε ένα τεταρτημόριο αυτής. Ὅσοι επιστάτες παρευρίσκονταν στις συνελεύσεις, χρησιμοποιούσαν το δικό τους τμήμα της σφραγίδας για να πιστοποιήσουν την παρουσία του στη συνέλευση. Η εγκυρότητα των σφραγισμένων εγγράφων απαι-

της καταγραφής του, παρόντος Πίνακος και διά της σφραγίδος της Ίερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἄθω. Οἱ Ἐπιστάται τῆς Ίερᾶς Κοινότητος, τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἄθω, τῷ 1846: τῇ ιγ: δβρίου.— Ὅπως ἔχει αναφερθεῖ παραπάνω, σχεδιάστηκε για τον ἴδιο λόγο με τον χάρτη 56, και παρά το ὅτι αποτέλεσε αξιόπιστο τεκμήριο στους επίσημους φορεῖς που τον εξέτασαν δεν ἔγινε αποδεκτός ἀπό τους Δοχειαρίτες μοναχοῦς.²⁹⁵ Στὴν πάνω πλευρά τῆς σύνθεσης ἀναπαρίσταται τμήμα τῶν περιοχῶν δικαιοδοσίας τῶν μονῶν Βατοπεδίου καὶ Παντοκράτορος. Στὴν ἀριστερή πλευρά, τμήμα τῶν μονῶν Κωνσταμονίου καὶ Ζωγράφου. Στὴ δεξιά πλευρά, ἡ μονὴ Δοχειρίου καὶ τμήμα τῶν μονῶν Ξενοφώντος καὶ Παντελεήμονος. Τέλος, στὴν κάτω πλευρά, ἀπεικονίζεται ἡ παραθαλάσσια ζώνη που βρέχεται ἀπὸ τὴ θάλασσα τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου. Ὁ χάρτης εἶναι προσανατολισμένος με τὴν ἀνατολή πρὸς τὰ πάνω.

Ἡ σύνθεση ἀναπτύσσεται κατὰ πλάτος καὶ ἀναπαριστᾶ σε ὄψη τὴν περιοχή που ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν κορυφογραμμὴ μέχρι τὶς ἀκτὲς τμήματος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς χερσονήσου τοῦ Ἄθω. Ἡ γωνία θέασης τῆς περιοχῆς βρίσκεται ψηλότερα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Ὁ ζωγράφος ἀποτύπωσε φυσιοκρατικὰ τὴ χερσαία περιοχή καὶ τὴ θάλασσα, ἀλλὰ ἄφησε ἀχρωμάτιστο τὸν οὐρανό. Το ἀνάγλυφο τοῦ ἐδάφους ἀποδίδεται με τόνικες διαβαθμίσεις που δημιουργοῦνται λόγω τῆς φωτοσκίασης που προέρχεται ἀπὸ ἀκαθόριστη πηγὴ φωτός στα ἀριστερά τῆς σύνθεσης. Οἱ διαστάσεις τῶν κτηρίων δὲν ἀκολουθοῦν τὶς πρέπουσες ἀναλογίες, ἀλλὰ ἀποδίδονται με μικρογραφικὴ διάθεση. Ἀνθρώπινες μορφές ἀναπαρίστανται μόνο στὴ θάλασσα, με ψαράδες καὶ ναῦτες σε πέντε μικρὰ καὶ μεγάλα ἱστιοφόρα. Ἡ ὑπαρξὴ τους ἐκτὸς ἀπὸ τὸν διακοσμητικὸ χαρακτήρα δίνει πνοὴ στὴ στατικότητα τῆς σύνθεσης. Το βάθος τῆς θάλασσας ἀποδίδεται χρωματικὰ με τόνους τοῦ γαλάζιου, που σκουραίνουν ὅσο ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν ἀκτὴ. Οἱ συνοριακὲς γραμμὲς που οριοθετοῦν τὴν περιοχή τῆς μονῆς Δοχειρίου δὲν προέκυψαν ἀπὸ μετρήσεις ἀλλὰ χάραχτηκαν κατὰ προσέγγιση. Ὁ ζωγράφος δὲν τοποθέτησε στὸ κέντρο τῆς σύνθεσης τὴν περιοχή τοῦ μονυδρίου τοῦ Καλλιγράφου, που ἀποτελοῦσε τὸν λόγο για τὸν ὁποῖο φιλοτεχνήθηκε ὁ χάρτης, ἀλλὰ στὴν ἀριστερὴ τῆς πλευρᾶς. Ἐπίσης, συμπεριέλαβε περιοχὲς που βρίσκονταν σε μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ αὐτό καὶ δὲν ἐπηρέαζαν τὴν ἐκβάση τοῦ ἀποτελέσματος τῆς δικαστικῆς διαμάχης.

τούσε τὴν παρουσία καὶ τῶν τεσσάρων ἐπιστατῶν. *Οἱ Θησαυροὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους*, ὁ.π., «Σφραγίδες μονῶν», σ. 576-557 (Κρίτων Χρυσοχοῦδης).

²⁹⁵ Γέροντος Ἱεροθέου Δοχειαρίτου, ὁ.π., σ. 114-116.

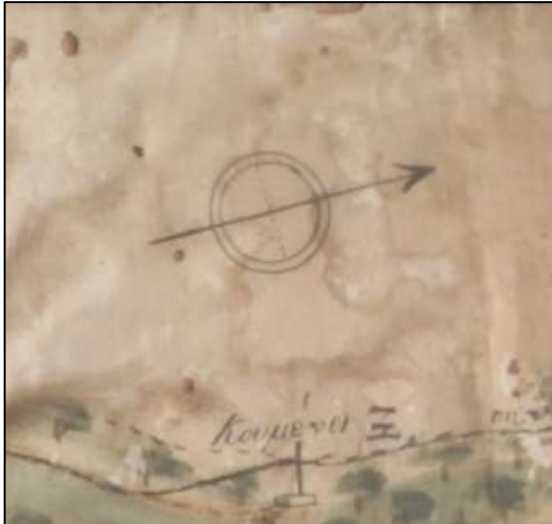
Στη σύνθεση αναπαρίστανται τρεις κοιλάδες, που ανάμεσά τους υψώνονται δύο βουνοκορυφές. Πάνω από την αριστερή κορυφή αναγράφεται *Κρυοβούνιον* και πάνω από τη δεξιά το γράμμα *B.*, που σηματοδοτεί τα όρια της περιοχής της μονής Βατοπεδίου. Από το πάνω μέρος των κοιλάδων ξεκινούν ρέματα, τα οποία σχηματίζουν πτυχώσεις στην επιφάνειά τους προτού καταλήξουν στη θάλασσα που βρίσκεται στο κάτω μέρος της σύνθεσης. Οι δύο συνοριακές γραμμές που οριοθετούν την περιοχή της μονής Δοχειαρίου χωρίζουν τη σύνθεση σε τρία μέρη.

Το αριστερό μέρος οριοθετείται στα δεξιά από τη συνοριακή γραμμή μεταξύ των μονών Κωνσταμονίτου και Δοχειαρίου, κάτω από την ακτογραμμή, αριστερά από τα όρια της μονής Ζωγράφου και πάνω από την κορυφογραμμή. Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Ποτάμι Ξ. Μεθόριον Ζωγράφου και Κωνσταμονίτου, Ζ.*, που δηλώνει τα όρια της περιοχής της μονής Ζωγράφου, *Κ.*, που δηλώνει αντίστοιχα τα όρια της περιοχής της μονής Κωνσταμονίτου, δύο κτίσματα πάνω από τα οποία αναγράφεται *Κ.*, κτίσμα με το γράμμα *Ζ.*, πιο κάτω *Χωράφια, Ταρσανᾶς, Πλάκα και νερα[...]*, όλες με την επισήμανση του γράμματος *Κ.*, *τῆς χήρας αμπέλι* και πιο δεξιά το κτηριακό συγκρότημα της μονής Κωνσταμονίτου, που επισημαίνεται με τα γράμματα *Μ. Κ.*

Στο κεντρικό τμήμα της σύνθεσης αναπαρίσταται η περιοχή της μονής Δοχειαρίου, η οποία οριοθετείται αριστερά και δεξιά από τις δύο συνοριακές γραμμές, πάνω από την κορυφογραμμή και τα όρια της μονής Βατοπεδίου και κάτω από τη θάλασσα. Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *Μ. Ρύαξ Καλλιγράφου. Μεθόριον Κωνσταμ. και Δοχειαρίου.* και στο μεσαίο: *Μ. ρύαξ του Νέου ροκ[...]* (και στα Οθωμανικά), *Ἄτοφ. Σταυρός, [...]* *μυ Δρομος σκαμ., Κ., Δ., Λιβάνια Κωνσταμονίτου, Τόπος Σκαμεν. Δρ. Κωνσταμονίτου, Α. Γεωργ., Λιβάνια δοχειαρίου, κομ. Πέτρα, Ἄγρος Δοχειαρίου και Τετριμένος βράχος τρυπημέν[...]*. Πάνω στην ακτογραμμή είναι σχεδιασμένο το κτηριακό συγκρότημα της μονής Δοχειαρίου, που επισημαίνεται με τα γράμματα *Μ. Δ.* και *ἄρσανάς Δ.* (και στα Οθωμανικά).

Το δεξιό μέρος της σύνθεσης οριοθετείται αριστερά από τη συνοριακή γραμμή μεταξύ των μονών Δοχειαρίου και Ξενοφώντος, πάνω από την κορυφογραμμή και τα όρια της μονής Παντοκράτορος, δεξιά από τα όρια της μονής Παντελεήμονος και κάτω από τη θάλασσα. Πάνω από τη χαρτογραφημένη περιοχή είναι σχεδιασμένη η σήμανση του προσανατολισμού, με βέλος στραμμένο προς τα δεξιά. Από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά αναγράφεται: *ὄρος* (και στα Οθωμανικά), *Κουμένοι* (επίσης στα Οθωμανικά), *[...]*, *λιβάνια ξενοφωντινά, χωράφια Ξενοφω-*

ντινά, Α. Τριάδα, Ε., Π. Δανιήλ., κελλίον Ζαχαράδικον (και στα Οθωμανικά), Ζευγα-
ρόσπιτο, Ε., άλώνι, Ε., Σκήτη Ε., χωράφια Ε., κοιμητήριον, Μ. Ε., μυλος Ε. στερνα,
και Ε. Τέλος, κατά μήκος του ρέματος που οριοθετεί τα σύνορα με τη μονή Παντε-
λεήμονος αναγράφεται: Μπουρασάς Μαζ[.] Ξενοφώντος και Ρωσικου.

Αριστερά: Η σήμανση του προσανατολισμού.
Δεξιά: Η τετραμερής σφραγίδα που χρησιμοποιήθηκε κατά τις συνελεύσεις της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους (1850). Το κάτω αριστερό τεταρτημόριο δεν σώζεται.
(φωτ. *Οι θησαυροί του Αγίου Όρους*, ό.π., σ. 577).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι τοπογραφικοί χάρτες που εντοπίστηκαν στις μονές του Αγίου Όρους σχεδιάστηκαν για να καλύψουν συγκεκριμένα πρακτικά ζητήματα οικονομικού και διοικητικού ενδιαφέροντος. Χρονολογούνται από τα μέσα του 18ου αιώνα έως το 1939 και αναπαριστούν εκτάσεις γης που βρίσκονται εντός και εκτός της χερσονήσου του Άθω. Η σχεδιάσή τους αποσκοπούσε στη λεπτομερή αναπαράσταση περιοχών που δεν ήταν δυνατό να καλύψει η υπάρχουσα χαρτογραφική παραγωγή των γεωγραφικών και των ναυτικών χαρτών, αλλά και οι αναπαραστάσεις των βιβλίων περιηγητών και οι χάρτινες εικόνες.

Η απεικονιστική τους εγκυρότητα συμπλήρωνε τη λειτουργία των εγγράφων και συνέβαλλε στην επίλυση προβλημάτων διαχείρισης της περιουσίας των μονών, τα οποία όμως αντιμετωπίζουν αποσπασματικά, αφού σχεδιάζονται όποτε παρίσταται ανάγκη. Ο λόγος είναι ότι το πλούσιο γραπτό υλικό δεν άφηνε περιθώρια ανάπτυξης στο οπτικό χαρτογραφικό υλικό, που αναλάμβανε δευτερεύοντα ρόλο στην επικύρωση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Ποια λειτουργία όμως εξυπηρετούσαν οι τοπογραφικοί χάρτες; Αυτήν της αφήγησης, των αλλαγών στις συνοριακές γραμμές, των αλλοιώσεων της επιφανείας και της χρήσης των γεωτεμαχίων, μέσω της άμεσης εποπτικής δυνατότητας που παρέχει η εικόνα. Η αξιοπιστία των δεδομένων ήταν υψίστης σημασίας και στις δύο κατηγορίες χαρτών. Ως εκ τούτου, σημαντικό ρόλο στη λειτουργία τους είχε η πρόσληψή τους από το αναγνωστικό κοινό, το οποίο έκανε αποδεκτή τη μετρική αξία των τοπογραφικών σχεδίων και την απεικονιστική αξία των ζωγραφικών χαρτών για τη λήψη αποφάσεων νομικού και διοικητικού περιεχομένου.

Οι τοπογραφικοί χάρτες περιέχουν επιστημονικά, ιστορικά και καλλιτεχνικά δεδομένα, ενώ η σχεδιαστική τους πολυμορφία προκύπτει από τη ρευστότητα στην τεχνοτροπία, από τα διαφορετικά χαρτογραφικά και εικονογραφικά πρότυπα και από την ακρίβεια των πληροφοριών που παρείχαν. Το βασικό κριτήριο αξιοπιστίας των τοπογραφικών χαρτών ήταν η σχηματική τεκμηρίωση των γεωτεμαχίων με σαφείς και κατανοητές εικόνες. Για αυτόν τον λόγο γίνονταν αποδεκτές όλες οι σχεδιαστικές παραλλαγές τους με την προϋπόθεση ότι προέρχονταν από τοπογράφους ή από ανθρώπους που γνώριζαν καλά τις χαρτογραφημένες περιοχές.

Οι επιστημονικές και οι καλλιτεχνικές δυνατότητες των δημιουργών καθόρισαν τη σχεδιαστική ποιότητα των χαρτών που αποτυπώνονται σε δύο κατηγορίες. Η μία κατηγορία αποτελείται από τα τοπογραφικά σχέδια, τα οποία στοιχειοθετούν τη

μεγαλύτερη ομάδα χαρτών και χαρακτηρίζονται από σχεδιαστική ομοιογένεια, επιστημονική πληρότητα και πληθώρα ιστορικών και οικονομικών δεδομένων. Σχεδιάστηκαν από τοπογράφους σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα σχεδίασης τοπογραφικών σχεδίων. Έχουν αμιγή σχεδιαστικό χαρακτήρα και αναπαριστούν περιοχές με σχεδιαστική ακρίβεια και ακαδημαϊκή ψυχρότητα. Η σχηματική πληροφορία συμπληρώνεται με γραμμικές κλίμακες αποτύπωσης, με σημάνσεις προσανατολισμού και με παραπομπές που περιέχουν εκτεταμένες επεξηγήσεις ή ιστορικές αναφορές για τις χαρτογραφημένες περιοχές. Η αισθητική τους στηρίζεται στην αρμονία και στην ισορροπία, με επιρροές από τα καλλιτεχνικά κινήματα του Νεοκλασικισμού και λιγότερο του Ρομαντισμού, ενώ σε λίγες περιπτώσεις εντάσσονται οιονεί νατουραλιστικά στοιχεία στην απόδοση φυτικών θεμάτων. Η δεύτερη κατηγορία αφορά στους χάρτες που σχεδιάστηκαν στο Άγιον Όρος. Ανήκουν στη λόγια χαρτογραφία και οι δημιουργοί τους, που συμβατικά τους ονομάζουμε ζωγράφους, είχαν ποικίλο φάσμα καλλιτεχνικών επιρροών, διαμορφωμένο από το προσωπικό, επαγγελματικό και αισθητικό τους υπόβαθρο. Δεν ακολουθούσαν τεχνικές της σύγχρονης επιστημονικής χαρτογραφίας ή συγκεκριμένα χαρτογραφικά μοντέλα, με συνέπεια οι χάρτες τους να μην έχουν αμιγή σχεδιαστικό χαρακτήρα. Χαρακτηρίζονται από μειωμένη σχεδιαστική ακρίβεια και συντάσσονται με τη μορφή σχεδιογραφημάτων (γραμμικών ή έγχρωμων) ή τοπιογραφικών απόψεων, ενώ μόνο σε λίγες περιπτώσεις περιλαμβάνουν σήμανση προσανατολισμού και γραμμική κλίμακα.

Πιο αναλυτικά, τα γραμμικά σχεδιογραφήματα αποτελούν απλοϊκούς σχηματικούς χάρτες που απεικονίζουν περιοχές σε κάτοψη και σε όψη. Η εικόνα σχηματίζεται χωρίς προσχέδιο, με ελεύθερο χέρι και γραμμές από μολύβι ή μελάνι. Συντάσσονται με τους βασικούς συσχετισμούς των χαρακτηριστικών στοιχείων των περιοχών, όπως κτίσματα, δρόμους, ρέματα και οριοθετικές γραμμές. Ο χώρος αποδίδεται αφαιρετικά και δεν προκύπτει από ακριβείς μετρήσεις, με αποτέλεσμα οι ελλειπείς σχεδιαστικές αναφορές να καλύπτονται από επεξηγηματικά κείμενα. Τα έγχρωμα σχεδιογραφήματα συντάσσονται με χρωματικές επιφάνειες που έχουν πρακτικό ή διακοσμητικό ρόλο και τονίζονται με γραμμές από μολύβι ή μελάνι. Τα επιμέρους στοιχεία τους αποδίδονται σε όψη ή σε κάτοψη, δομούνται με ιππεύουσα προοπτική ή με κεντρομόλα διάταξη και χαρακτηρίζονται από αφαιρετική διάθεση και επιπεδότητα. Οι τοπιογραφικές απόψεις αποτελούν ολοκληρωμένες ζωγραφικές συνθέσεις με χαρακτηριστικά που παραπέμπουν στη λαϊκή ζωγραφική των μεταεπαναστατικών χρόνων στην Ελλάδα. Οι χαρτογραφημένες περιοχές αποδίδονται σε όψη ή «εξ από-

πτου», με ρεαλιστική ακρίβεια χωρίς τάση ωραιοποίησης και εξιδανίκευσης. Οι εξάρσεις του εδάφους αποδίδονται με τονικές εναλλαγές και τα κτήρια με μικρογραφική διάθεση. Η επιβλητικότητα και η αισθητική τους προσδίδουν στις τοπογραφικές απόψεις διαστάσεις μνημειακής ζωγραφικής με στοιχεία ιστορικού ή αφηγηματικού χαρακτήρα.

Από το σύνολο των τοπογραφικών χαρτών, θα πρέπει να σταθούμε στους ζωγραφικούς χάρτες που σχεδιάστηκαν στο Άγιον Όρος, παρά το ότι είναι ευάριθμοι, με ελάχιστο σημασία στην ιστορία της χαρτογραφίας και με αντίστοιχα μικρή συνεισφορά στην εξέλιξη των τεχνικών χαρτογράφησης. Παρουσιάζουν ενδιαφέρον, διότι αποτελούν ομάδα χαρτών με νοηματική πληρότητα που δημιουργείται από ιστορικά και τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά, τα οποία αντικατοπτρίζουν τη χαρτογραφική αντίληψη απόμων σε συγκεκριμένη γεωγραφική και χρονική οντότητα. Οι ζωγράφοι εισήγαγαν στοιχεία της αιογραφίας και της ελληνικής λαϊκής ζωγραφικής και δημιούργησαν περιγραφικά τοπία, επαναπροσδιορίζοντας τις τυπικές συνιστώσες των τοπογραφικών χαρτών.

Κοινά σχεδιαστικά στοιχεία συναντάμε σε ευρωπαϊκούς χάρτες ήδη από τον 13ο αιώνα, αλλά δεν γνωρίζουμε εάν οι ζωγραφικοί χάρτες του Αγίου Όρους αποτελούν προϊόν πρωτότυπης εικαστικής έκφρασης ή περιέχουν στοιχεία από δοκιμασμένες ξενόφερτες μεθόδους. Επιπλέον, η χρήση παραπληρωματικών χρωμάτων και κάθετης διάταξης των στοιχείων που δομούν τις συνθέσεις αποτελούν επίτευγμα των καλλιτεχνικών κινημάτων της δυτικοευρωπαϊκής τέχνης που εμφανίστηκαν την ίδια χρονική περίοδο, δηλαδή από τα μέσα του 19ου αιώνα και έπειτα. Οι ομοιότητες στη χρήση των συγκεκριμένων εικαστικών εργαλείων θα μπορούσαν να αποδοθούν σε εκλεκτική συγγένεια, αφού οι διαφορές στο καλλιτεχνικό υπόβαθρο των ζωγράφων του Αγίου Όρους και οι στόχοι που εκπλήρωναν δεν αφήνουν περιθώρια συσχέτισης με τα τεκταινόμενα της δυτικοευρωπαϊκής τέχνης εκείνης της εποχής.

Οι Αγιορείτες ζωγράφοι χρησιμοποίησαν την τοπογραφία ως βασικό εικαστικό εργαλείο για τον σχεδιασμό χαρτών. Παράλληλα επέκτειναν τα όρια της καλλιτεχνικής τους έκφρασης με καινοτόμες προτάσεις που είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αυτόνομης μορφής τέχνης τοπικής εμβέλειας. Το έργο τους αποδεικνύει ότι η σκέψη, η φαντασία και η ικανότητα σχηματοποίησης των ορατών στοιχείων γίνονται αποδεκτές ως ισότιμες της επιστημονικής μεθοδολογίας. Η έλλειψη χαρτογραφικής παιδείας και η ανάγκη ανάπτυξης κοινής οπτικής γλώσσας μεταξύ των ζωγράφων τους οδήγησε στη χρήση ιδιάζοντος εικαστικού λεξιλογίου. Οι

ζωγραφικοί χάρτες αντικατοπτρίζουν την πρωτογενή βιωματική εμπειρία των δημιουργών τους, που εκφράζεται σε ποικίλο καλλιτεχνικό περιβάλλον σε συνάρτηση με την έλλειψη της ακαδημαϊκής και της χαρτογραφικής τους γνώσης. Συνδέουν την καλλιτεχνική και τη θρησκευτική παράδοση του Αγίου Όρους με τη χαρτογράφηση του ιερού χώρου, ενώ στοχεύουν στην αφύπνιση των συναισθημάτων του θεατή. Οι ζωγραφικοί χάρτες δεν συνδέονται με συγκεκριμένα κινήματα της τέχνης λόγω του χαρτογραφικού και του θρησκευτικού τους χαρακτήρα, αλλά θα μπορούσαν να αποτελέσουν ευδιάκριτη κατηγορία στην εξέλιξη της σύγχρονης ελληνικής τέχνης, ειδικά στην τοπιογραφική παραγωγή του Αγίου Όρους, για το ιδιαίτερο εικαστικό τους ιδίωμα στην απόδοση του φυσικού τοπίου.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Ταυτότητα τοπογράφων και ζωγράφων

Афесакобски Такеатаръ (Αθεσακόβσκι Τακεατάρ)

Τοπογράφος που εργάστηκε στη Βεσσαραβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 49.

Бале Кωσταντине (Μπαλς Κωνσταντίν)

Εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε μαζί με τον Ιοάν Ταουτούλ τον χάρτη 12 στον οποίον υπέγραψε ως πρώην μέγας βόρνικος.

Braun Ferdinand (Μπράουν Φέρντιναντ)

Δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία κατά τον 19ο αιώνα. Το επίθετό του υποδηλώνει ότι προέρχεται από τη γερμανόφωνη μειονότητα που εγκαταστάθηκε στις παραδουνάβιες ηγεμονίες κατά τον μεσαίωνα. Σχεδίασε τον χάρτη 39 και ενέκρινε τον 94 στον οποίον υπέγραψε με τριπλή ιδιότητα, αυτή του δημόσιου γεωμέτρη, του κόμισου και του υποψηφίου δημάρχου για τον δήμο Μάρντακ.

Голю Карл (Γκόλιου Καρλ)

Δραστηριοποιήθηκε στη Βλαχία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 64.

Γκετσου Φοτακι (Γκέτσου Φοτάκη)

Εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τους χάρτες 27, 28, 29, 30 και 36 στους οποίους υπέγραψε με διαφορετικές ιδιότητες. Στον 27 υπέγραψε ως γεωμέτρης του νομού Μποτοσάνι, στον 28 ως γεωμέτρης του νομού Ιασίου, στον 29 ως κλουτσιάρης, στον 30 ως μηχανικός και καθηγητής στο δημόσιο σχολείο του Ιασίου και στον 36 ως μηχανικός του κράτους και καμινάρης.

Dimitreku Anatol (Ντιμιτρέσκου Ανατόλ)

Δραστηριοποιήθηκε στη Βλαχία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 63.

Jora Ioan (Γιόρα Ιοάν)

Τοπογράφος που εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 88, τον οποίο υπέγραψε με την ιδιότητα του σπαθάρη.

Κελεμεν Δουμιτρακι (Κέλεμεν Ντουμητράκη)

Δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τους χάρτες 4, 13, 14, 23 και 31, τους οποίους υπέγραψε ως μηχανικός.

Kühnel Franz (Κούχνελ Φραντζ)

Τοπογράφος που εργάστηκε στη Μολδαβία κατά τον 19ο αιώνα. Το επίθετό του υποδηλώνει ότι προέρχεται από τη γερμανόφωνη μειονότητα που εγκαταστάθηκε στις παραδουνάβιες ηγεμονίες κατά τον μεσαιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 41.

Мъпѣтірїεанου N. (Μαναστηριαεάνου N.)

Τοπογράφος που δραστηριοποιήθηκε στη Βλαχία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 78.

Негре Петраки (Νέγκρε Πετράκη)

Τοπογράφος που εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 89, στον οποίο υπέγραψε με την ιδιότητα του μπάνου.

Негρουc Иоан ή Иоан (Νεγρούτς Ιοάν)

Τοπογράφος που εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Υπέγραψε τους χάρτες 7, 16 και 18 ως χωρομέτρης, τον 33 ως μηχανικός χωρομέτρης και τον 17 ως ταγματάρχης χωρομέτρης.

Отетелишану Григоріе (Οτετελισάνου Γκρηγκόριε)

Δραστηριοποιήθηκε στη Βλαχία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 77, στον οποίο υπέγραψε με την ιδιότητα του μεγάλου σεργάρη.

фон Оудриски Loudvik (φον Ουντρίσκι Λούντβικ)

Τοπογράφος που εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 26, στον οποίο υπέγραψε με την ιδιότητα του γεωμέτρη του νομού Μποτοσάνι.

Parazolu M. (Παπατζόλου Μ.)

Εργάστηκε στη Βλαχία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 61 και τον 62, στον οποίο υπέγραψε ως μηχανικός-χοτάρνικος.

Paulovich Basil (Παύλοβιτς Μπασίλ)

Τοπογράφος που δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 48.

Поп Василе (Ποп Μπασίλε)

Εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 90.

Поповісі Анександру (Ποπόβιτσι Αλεξάντρου)

Τοπογράφος που δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 47, στον οποίο υπέγραψε ως μηχανικός και τον 96, στον οποίο υπέγραψε ως γεωμέτρης του νομού Βασλούι.

Предети Іоан (Прεντέτι Ιοάν)

Τοπογράφος που εργάστηκε στη Βλαχία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τους χάρτες 57, 58 και 59.

Раковитца Марку (Ρακοβίτσα Μάρκου)

Δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τους χάρτες 24, 25, 34, 35 και 38, από τους οποίους στον 34 και στον 35 υπέγραψε με την ιδιότητα του δημοσίου μηχανικού.

Рώσος Αγιορείτης μοναχός Γεννάδιος

Αγιογράφος και ζωγράφος ρωσικής καταγωγής, που υπέγραψε ως Γεννάδιος μοναχός Ρώσος, Γεννάδιος μοναχός, Γεννάδιος μοναχός Ρώσος ζωγράφος, Γεννάδιος Ρώσος και Καρεώτης ή Γεννάδιος ό έν Καραϊς ζωγράφος. Ο Ρώσος Επίσκοπος Πορφύριος Ουσπένσκι αναφέρει ότι ο «άθωνοκαρυώτης» ζωγράφος Γεννάδιος αποκατέστησε τις τοιχογραφίες του καθολικού της μονής Δοχειαρίου το 1855. Ασκήθηκε στις Καρυές, πιθανόν στο λαυριωτικό κελλί του Αγίου Γεωργίου των Σκουρταίων, τουλάχιστον από την τέταρτη δεκαετία του 19ου αιώνα. Τον Ιούνιο του 1843 αντέγραψε το βιβλίο του Αγιορείτη Ιερομονάχου Διονυσίου του εκ Φουρνά των Αγράφων, *Ερμηνεία της Ζωγραφικής Επιστήμης*, στο οποίο όπως ανέφερε ο ίδιος επέφερε «αναγκαίες» αλλαγές και συμπληρώσεις, «πραγματικώς δοκιμασμένες».²⁹⁶

Στον Γεννάδιο αποδίδονται οκτώ φορητές εικόνες και ένα παραπέτασμα της Ωραίας Πύλης που χρονολογούνται από το 1840 έως το 1859²⁹⁷ και τουλάχιστον μία χάραξη χάρτινης εικόνας το 1849, για λογαριασμό της μονής Σίμωνος Πέτρας.²⁹⁸ Ασχολήθηκε επίσης με αναπαραστάσεις περιοχών του Αγίου Όρους, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν σε δικαστήρια για διενέξεις μεταξύ μονών. Υπέγραψε τον χάρτη 79 και πιθανόν φιλοτέχνησε τον χάρτη 97. Επίσης, η σχεδίαση του χάρτη 71 θα πρέπει να αποδοθεί σε αυτόν ή σε μαθητή του.

Πρόκειται για δεξιοτέχνη ζωγράφο που εντάσσει στα έργα του φυσιοκρατικά στοιχεία και παραδοσιακές εικαστικές φόρμες, οι οποίες αποδίδονται με το προσωπικό καλλιτεχνικό του ύφος. Η τεχνοτροπία του χαρακτηρίζεται από λαϊκό ύφος και το εργαστήριό του, όπως και τα άλλα εργαστήρια αγιογραφίας στα μέσα του 19ου αιώνα, ακολουθούσαν τα πρότυπα της αγιορείτικης ζωγραφικής από τα τέλη του 18ου αιώνα μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα (1870-1930) που διείσδυσε η δυτικίζουσα

²⁹⁶ Το βιβλίο του Γεννάδιου φέρει τον ίδιον τίτλο και βρίσκεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας, στο Τμήμα Χειρογράφων «Κώδ. 1286».

²⁹⁷ Παταπίου μοναχού Κουσοκαλυβίτη, ό.π., σ. 582-585.

²⁹⁸ *Σιμωνόπετρα* Άγιον Όρος, ό.π., σ. 247 (Ιερομόναχος Ιουστίνος Σιμωνοπετρίτης).

ναζαρηνή τεχνοτροπία (1870-1930). Κοντά του μαθήτευσαν Αθωνίτες πατέρες, αλλά ο μόνος γνωστός είναι ο Αθανάσιος Λαυριώτης.²⁹⁹ Κρίνοντας από τους χάρτες της παρούσας έρευνας, ο Γεννάδιος άσκησε την τοπιογραφία με ζήλο και αποτέλεσε τον χώρο που του έδωσε τη δυνατότητα να εκφραστεί με διαφορετικά εικαστικά μέσα.

Шарбадовісі N. (Σαρμπαντόβιτσι N.)

Τοπογράφος που εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 9 υπογράφοντας ως μηχανικός του νομού Τουτοβέι και τον 94 υπογράφοντας με την ιδιότητα του μέγα σεργάρη και γεωμέτρη των νομών Τούτοβα και Βασλούι. Επίσης επικύρωσε την ακρίβεια των στοιχείων του χάρτη 40.

Стронса Αηεκου (Στρόντσα Αλέκου)

Χωρομέτρης. Ενέκρινε την ακρίβεια των μετρήσεων του χάρτη 27.

Свидерскіи Καλιστρατ (Σβιντέρσκι Καλιστράτ)

Δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τους χάρτες 15, 16, 18, 21, 32, 33 και 44. Υπέγραψε στον χάρτη 15 με την ιδιότητα του δημοσίου μηχανικού, στους 16 και 33 ως γεωμέτρης του νομού Πούτνα και στον 44 ως πληρεξούσιος μηχανικός χωρομέτρης του ειρηνοδικείου στον νομό Τεκούτσι.

Страболка Γεορκιε (Στραμπόλκα Γκεόργκιε)

Δραστηριοποιήθηκε στη Βλαχία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 60, στον οποίον υπέγραψε ως χωρομέτρης μηχανικός.

Тъутули Ιωαν (Ταουτούλ Ιωάν)

Δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε μαζί με τον Κωνσταντίν Μπαλς τον χάρτη 12, στον οποίον υπέγραψε ως πρώην μέγας παχάρνικος.

Філіпеску Dubca Γεοργε (Φιλίπέσκου Ντούμπσα Γκεώργκε)

Δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τους χάρτες 37, 40, 46 και 93. Υπέγραψε και ως Γεοργε Φιλίπεσκου (χάρτης 40) ή Georgie Filipesco Dubca (χάρτης 46). Υπέγραψε τους χάρτες 40 και 93 ως πληρεξούσιος μηχανικός του νομού Τούτοβα.

Фукс Ιοαν Ροκα (Φουκς Ιοάν Ρόκα)

Τοπογράφος που δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Σχεδίασε τον χάρτη 91, τον οποίον υπέγραψε ως γεωμέτρης του νομού Βασλούι και τον 92 που υπέγραψε ως μηχανικός του κράτους και καμινάρης.

²⁹⁹ Παταπίου μοναχού Καυσοκαλυβίτη, ό.π., σ. 573-575 και 582· *Οι Θησαυροί του Αγίου Όρους*, ό.π., σ. 198 (Θεοχάρης Νικόλαος Παζαράς).

φον Βαϊαρδι Αλικсандερ (φον Μπαϊαρδή Αλεξάντερ)

Εργάστηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Το επίθετό του υποδηλώνει ότι προέρχεται από τη γερμανόφωνη μειονότητα που εγκαταστάθηκε στις παραδουνάβιες ηγεμονίες κατά τον μεσαίωνα. Σχεδίασε τους χάρτες 6, 7, 8, 17, 20 και 42, στους οποίους υπέγραψε με διαφορετικές ιδιότητες. Στον 6 ως μηχανικός του κράτους, στον 7 ως γεωμέτρης του νομού Τεκούτσι, στους 8, 17 και 20 ως παχάρνικος και γεωμέτρης του νομού Τεκούτσι και στον 42 ως δημόσιος γεωμέτρης. Επίσης επικύρωσε την ακρίβεια των στοιχείων του χάρτη 19.

φον Βαϊαρδι Ιοσιφ (φον Μπαϊαρδή Ιωσήφ)

Τοπογράφος που δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία στα μέσα του 19ου αιώνα. Το επίθετό του υποδηλώνει ότι προέρχεται από τη γερμανόφωνη μειονότητα που εγκαταστάθηκε στις παραδουνάβιες ηγεμονίες κατά τον μεσαίωνα. Σχεδίασε τον χάρτη 95 με την ιδιότητα του δημοσίου γεωμέτρη.

Φουλчер Φοτακι (Φούλτζερ Φοτάκη)

Δραστηριοποιήθηκε στη Μολδαβία κατά τον 19ο αιώνα. Το επίθετό του υποδηλώνει ότι προέρχεται από τη γερμανόφωνη μειονότητα που εγκαταστάθηκε στις παραδουνάβιες ηγεμονίες κατά τον μεσαίωνα. Σχεδίασε τους χάρτες 3, 8 και 43, από τους οποίους τον 8 υπέγραψε με την ιδιότητα του βόρνικου της πύλης.

Φρουνζβ Штефан (Φρούνζα Στεφάν)

Χωρομέτρης. Ενέκρινε την ακρίβεια των μετρήσεων του χάρτη 27.

Φωκαεύς Αλέξανδρος Θ. Π.

Τοπογράφος που εργάστηκε στο Άγιον Όρος κατά τον 19ο αιώνα. Σχεδίασε τους χάρτες 68, 69, και 70.

Τεχνολογικά χαρακτηριστικά

Οι περισσότεροι τοπογραφικοί χάρτες φυλάσσονται στις βιβλιοθήκες των μονών σε συρταροθήκες ή σε ράφια και ένας βρέθηκε σε εγκαταλελειμμένο αποθηκευτικό χώρο. Οι περισσότεροι βρέθηκαν τυλιγμένοι σε ρολά, ενώ σε οκτώ περιπτώσεις ήταν διπλωμένοι (χάρτες 1, 2, 50, 53, 54, 56, 65 και 78) και σε δύο ήταν αναρτημένοι σε κάδρα (χάρτες 52 και 97). Από τους διπλωμένους χάρτες ο 2 και ο 65 αρχικά είχαν διπλωθεί ως πλίκοι³⁰⁰ για να αποσταλούν ταχυδρομικά και παρέμειναν μέχρι σήμερα διπλωμένοι με τον ίδιο τρόπο.

Το φοδράρισμα των χαρτών εξυπηρετούσε στην ενίσχυση του χάρτινου υποστρώματός τους και στη δυνατότητα να τυλίγονται για την ευκολότερη και ασφαλέστερη μεταφορά τους. Το φοδράρισμα γινόταν με λινό ύφασμα ή με χαρτί που επικολούνταν με ζωική ή αμυλούχα κόλλα. Το υπόστρωμα σχεδίασης του χάρτη, το υλικό φοδραρίσματος και η κόλλα αποτελούσαν συμπαγή επιφάνεια, η οποία δημιουργούσε τόση δυσκαμψία στους χάρτες, ώστε να τους επιτρέπει να τυλίγονται και με δυσκολία να διπλώνονται. Το λινό ύφασμα χρησιμοποιήθηκε σε εβδομήντα χάρτες, ενώ το χαρτί χρησιμοποιήθηκε μόνο στον χάρτη 65. Το ύφασμα που χρησιμοποιήθηκε στο φοδράρισμα, έχει το φυσικό του υπόλευκο χρώμα σε πενήντα έξι χάρτες,³⁰¹ ενώ στους χάρτες 26, 66, 67, 70, 71 και 96 είναι βαμμένο μπλε σκούρο, στους 88 και 95 γαλάζιο, στους 34, 57, 58, 63 και 64 πράσινο, στους 89, 91 και 92 υποκίτρινο και στον 77 κόκκινο. Συνήθως το ύφασμα είναι κομμένο ακριβώς στα όρια των χαρτών και καλύπτει την πίσω επιφάνειά τους, ενώ σε άλλες περιπτώσεις καλύπτει περιμετρικά και την πρόσθια πλευρά των χαρτών από 0,5 έως 2 εκατοστά.³⁰² Σε τρεις χάρτες, η ενίσχυση πραγματοποιήθηκε με υφασμάτινες ταινίες που καλύπτουν περιμετρικά την πρόσθια και την οπίσθια πλευρά τους κατά 0,5-1,5 εκατοστό και είναι ραμμένες ή κολλημένες στο χάρτινο υπόστρωμά τους. Η ταινία που χρησιμοποιήθηκε στον χάρτη 6 είναι πολύχρωμη, στον 40 κόκκινη και στον 60 πράσινη.

Πρόσθετη προστασία παρέχουν οι κυλινδρικές θήκες, στις οποίες κάποιοι χάρτες είναι τοποθετημένοι. Στους χάρτες 79, 80 και 81 οι θήκες είναι κατασκευασμένες από

³⁰⁰ Οι συγκεκριμένοι χάρτες εστάλησαν ταχυδρομικά ως επιστολές, διπλωμένοι με τέτοιο τρόπο ώστε να αποτελούν αυτοσχέδιους φακέλους.

³⁰¹ Φοδράρισμα με λινό ύφασμα υπόλευκου χρώματος συναντάμε στους χάρτες 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 47, 53, 59, 61, 62, 68, 69, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 93, 94, 95 και 96.

³⁰² Το φοδράρισμα καλύπτει περιμετρικά τμήμα της πρόσθιας πλευράς των χαρτών 17, 25, 26, 29, 34, 53, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 70, 79, 80, 81, 88, 89, 95 και 96.

φύλλο μολύβδου, ενώ στους 61, 62, 64, 77, 89, 92, 93, 95 και 96 αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους και είναι κατασκευασμένες από χαρτόνι καλυμμένο με δέρμα. Σε αυτήν την περίπτωση, οι χάρτες τυλίγονται σε ξύλινο στέλεχος που είναι στερεωμένο στη μια πλευρά της προέκτασης της υφασμάτινης ενίσχυσής τους και καταλήγουν στη θήκη που είναι στερεωμένη στην άλλη πλευρά της.³⁰³ Οι φοδραρισμένοι χάρτες δεν διπλώνονται αλλά τυλίγονται για την ευκολότερη μεταφορά τους και την αποφυγή δημιουργίας τσακίσεων στην επιφάνειά τους. Εξαιρέση αποτελούν οι χάρτες 87 και 90 που είναι τυλιγμένοι αλλά δεν έχουν φοδραριστεί. Οι διπλωμένοι χάρτες δεν έχουν φοδραριστεί, εκτός από τον χάρτη 65 που φοδραρίστηκε με λεπτό χαρτί.³⁰⁴

Από τους ενενήντα επτά χάρτες που εντοπίστηκαν, οι ογδόντα τρεις σχεδιάστηκαν σε βιομηχανικό χαρτί και οι δεκατέσσερις σε χειροποίητο.³⁰⁵ Το βιομηχανικό χαρτί έχει λεία επιφάνεια με πυκνές ίνες και παραγόταν σε μεγάλες διαστάσεις, που στη συνέχεια κοβόταν στο επιθυμητό μέγεθος. Οι διαστάσεις των χαρτών που σχεδιάστηκαν σε βιομηχανικό χαρτί κυμαίνονται από 210×263 (χάρτης 87) έως 1450×907 χιλιοστά (χάρτης 92) και το πάχος τους από 0,1-0,4 χιλιοστά. Αντιθέτως, το χειροποίητο χαρτί έχει ελαφρώς ανάγλυφη επιφάνεια, πιο αραιές ίνες και παραγόταν σε φύλλα συγκεκριμένων διαστάσεων. Σύμφωνα με τον τρόπο κατασκευής των χειροποίητων χαρτιών, τα άκρα των πλευρών τους είναι πιο λεπτά, διότι οι ίνες του χαρτοπολτού έχουν μικρότερη πυκνότητα. Για αυτόν τον λόγο, έκοβαν περιμετρικά τα φύλλα κατά 1-2 εκατοστά, ώστε το πάχος της επιφανείας τους να είναι ομοιόμορφο σε ολόκληρη την έκτασή του.

Το μέγεθος των χαρτών που σχεδιάστηκαν σε χειροποίητο χαρτί κυμαίνεται από 475×330 (χάρτης 50) έως 1460×685 χιλιοστά (χάρτης 97) και το πάχος τους από 0,1-0,3 χιλιοστά. Οι χάρτες μεγάλων διαστάσεων που σχεδιάστηκαν σε βιομηχανικό χαρτί αποτελούνται από ένα φύλλο χαρτιού, ενώ ο χάρτης 72 που σχεδιάστηκε σε χειροποίητο χαρτί αποτελείται από δύο φύλλα που είναι κολλημένα το ένα δίπλα στο άλλο. Δεν έχουν βρεθεί στοιχεία για την προέλευση και το έτος κατασκευής των βιομηχανικών χαρτιών που χρησιμοποιήθηκαν στους χάρτες. Αντιθέτως για τα

³⁰³ Στον χάρτη 77 σώζεται μόνο το ξύλινο στέλεχος.

³⁰⁴ Διπλωμένοι φυλάσσονται οι χάρτες 1, 2, 50, 54, 55 και 56.

³⁰⁵ Από το σύνολο των χαρτών παραλείπονται οι χάρτες 73, 74, 75 και 76, οι οποίοι δεν υπολογίστηκαν λόγω αδυναμίας μελέτης του πρωτότυπου υλικού.

χειροποίητα χαρτιά προήλθαν από τα υδατόσημά τους, δηλαδή τα διακοσμητικά σχέδια που έφεραν στο πάχος του χάρτινου υποστρώματος.³⁰⁶

Κατάσταση των χαρτών

Οι περισσότεροι χάρτες βρέθηκαν σε καλή κατάσταση, γεγονός που οφείλεται στις συνθήκες φύλαξής τους και στο φοδράρισμα του χάρτινου υποστρώματος με ύφασμα ή με χαρτί.³⁰⁷ Το φοδράρισμα των χαρτών γινόταν προληπτικά για την αποφυγή μηχανικών φθορών, όπως σχισίματα, τσακίσεις και ελλείψεις χαρτιού³⁰⁸ ή επεμβατικά στις περιπτώσεις που είχαν εκτεταμένες μηχανικές φθορές.³⁰⁹ Εξαίρεση αποτελούν έντεκα χάρτες που δεν είναι φοδραρισμένοι παρά το ότι έχουν μηχανικές φθορές.³¹⁰

Οι φθορές που παρατηρήθηκαν στους χάρτες είναι: αλλαγή του αρχικού τους σχήματος, ιδιαίτερα στους φοδραρισμένους λόγω κύρτωσης που προκλήθηκε από το τύλιγμά τους, τσακίσεις και ελλείψεις στο χάρτινο υπόστρωμά τους, απολεπίσεις χρώματος, μελανιού και χαρτιού, εκδορές στην επιφάνειά τους, λεκέδες από ρύπους και οξειδωμένες κόλλες και σχισίματα. Φθορές παρατηρήθηκαν και στο υλικό του φοδραρίσματος (ύφασμα και χαρτί) όπως αποκολλήσεις από το χάρτινο υπόστρωμα των χαρτών και σχισίματα κυρίως στα άκρα της επιφανείας τους.

Οι παραπάνω φθορές προκλήθηκαν κυρίως λόγω κακής χρήσης και λιγότερο εξαιτίας των συνθηκών φύλαξής τους. Όλα τα είδη φθορών δημιουργούν πρόβλημα στους χάρτες ανάλογα με το μέγεθός τους. Η αποκατάσταση των μηχανικών φθορών σε ορισμένους χάρτες κρίνεται επιβεβλημένη για να μην προκληθούν ανεπανόρθωτες φθορές. Για παράδειγμα, οι ελλείψεις του χάρτινου υποστρώματος και οι απολεπίσεις χρωμάτων, μελανιών και χαρτιού αλλοιώνουν την πληροφορία από τα κείμενα και τα επιμέρους στοιχεία των χαρτογραφημένων περιοχών. Ιδιαίτερα οι τσακίσεις και τα σχισίματα εάν δεν αποκατασταθούν είναι πιθανό ότι με τη χρήση των χαρτών θα επεκταθούν και ενδέχεται να απολεσθούν τμήματά τους. Επίσης, η επαναφορά του αρχικού σχήματος των χαρτών σε επίπεδη θέση είναι σημαντική για τη σωστή φύλαξη και την απρόσκοπτη μελέτη τους.

³⁰⁶ Βλ. κεφ. Κατάλογος των υδατοσήμων.

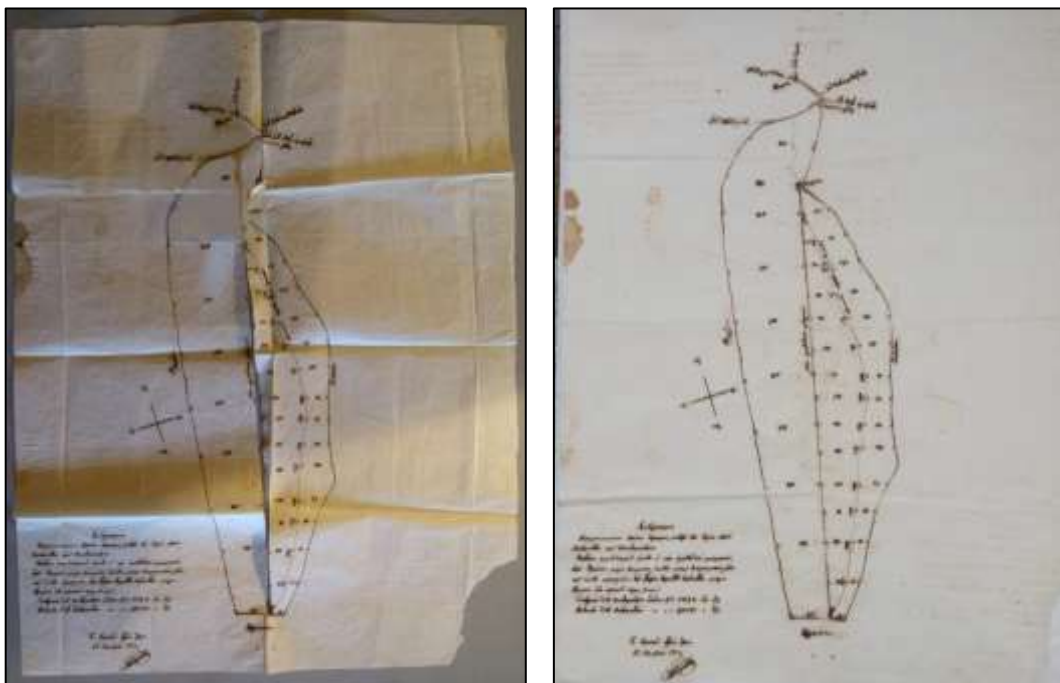
³⁰⁷ Οι χάρτες που βρίσκονται σε καλή κατάσταση και δεν έχουν φοδραριστεί είναι οι 37, 45, 49, 55 και 78.

³⁰⁸ Φοδράρισμα για τη μείωση της πιθανότητας μηχανικής φθοράς συναντάμε στους χάρτες 3, 6, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 42, 46, 47, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 71, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 91, 92, 93 και 94.

³⁰⁹ Φοδράρισμα για την αποκατάσταση και μείωση της επέκτασης μηχανικών φθορών συναντάμε στους χάρτες 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 24, 31, 34, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 59, 65, 67, 68, 69, 70, 88, 89, 95 και 96.

³¹⁰ Οι χάρτες με μηχανικές φθορές που δεν έχουν φοδραριστεί είναι οι 19, 23, 48, 50, 51, 52, 53, 56, 72, 87 και 90.

Η αποκατάσταση των φθορών υπόκειται στην ευθύνη των μονών. Προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στις σωστές συνθήκες φύλαξης των χαρτών και στην επεμβατική συντήρησή τουλάχιστον όσων έχουν εκτεταμένες φθορές. Πρέπει να αναφερθεί ότι, κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας διδακτορικής διατριβής ο βιβλιοθηκάριος της μονής Παντοκράτορος αντιλήφθηκε τον κίνδυνο επέκτασης της ήδη εκτεταμένης μηχανικής φθοράς στον χάρτη 53 και επιλήφθηκε για την αποκατάσταση και την συντήρησή του. Οι εργασίες αποκατάστασης πραγματοποιήθηκαν στο εργαστήριο συντήρησης χαρτιού της 10ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων στη Θεσσαλονίκη και ολοκληρώθηκαν τον Ιούνιο του 2020.

Αριστερά: Ο χάρτης 53 στην κατάσταση που εντοπίστηκε στη βιβλιοθήκη της μονής Παντοκράτορος.
Δεξιά: Μετά τη συντήρησή του.

Κατάλογος των υδατοσήμων

Τα υδατόσημα είναι σχέδια ενσωματωμένα στο πάχος των χειροποίητων χαρτιών και είναι ορατά μόνο με έντονο διερχόμενο φωτισμό.³¹¹ Δημιουργούνται από σύρματα που στερεώνονται στην επιφάνεια της σήτας, η οποία χρησιμοποιείται για την κατάσκευή φύλλων χαρτιού.³¹² Όταν τοποθετείται χαρτοπολτός (φυτικές ίνες αναμεμιγμένες σε νερό) στην επιφάνεια της σήτας, το νερό που περιέχεται σε αυτόν στραγγίζεται μέσω των συρμάτων και οι ίνες που μένουν στην επιφάνειά της σχηματίζουν τα φύλλα χαρτιού. Επειδή τα σύρματα των υδατοσήμων είναι πιο ψηλά από την επιφάνεια της σήτας, κατά την αποστράγγιση του χαρτοπολτού συγκεντρώνονται πάνω τους λιγότερες ίνες χαρτιού, με αποτέλεσμα στην επιφάνεια του χαρτιού να δημιουργούνται ημιδιαφανείς γραμμές με το σχήμα των υδατοσήμων. Η ποσότητα του χαρτοπολτού που περιέχει κάθε κάδος δημιουργεί παρτίδα χαρτιών με συγκεκριμένα τεχνικά χαρακτηριστικά. Κάθε υδατόσημο σχεδιάζεται για συγκεκριμένη παρτίδα χαρτιών και αποτελεί το σήμα αναγνώρισής της.

Από τον 15ο αιώνα αυξήθηκε η παραγωγή βιβλίων λόγω της εξέλιξης των τεχνικών της τυπογραφίας. Ακολούθως αυξήθηκε η ζήτηση χαρτιού, με αποτέλεσμα οι χαρτόμυλοι να παράγουν περισσότερες παρτίδες χαρτιού που ταυτίζονταν με υδατόσημα. Παράλληλα, άρχισαν να τοποθετούνται στις σήτες πρόσθετα σχέδια ή γράμματα που ονομάζονται αντίσημα. Οι διαστάσεις τους συνήθως ήταν μικρότερες από των υδατοσήμων και τοποθετούνταν σε μικρή ή μεγάλη απόσταση από αυτά.³¹³ Η χρήση τους δεν είχε διακοσμητικό χαρακτήρα αλλά πρακτικό, αφού αναφέρονταν στα αρχικά γράμματα των σχεδιαστών των υδατοσήμων ή των χαρτόμυλων που παρήχθησαν οι παρτίδες των χαρτιών ή διαφόρων τοπωνυμίων σχετικών με την παραγωγή των χαρτιών.³¹⁴ Για τη μελέτη και την αναγνώριση των υδατοσήμων και των αντίσημων, οι σύγχρονοι ιστορικοί και ερευνητές χρησιμοποιούν ειδικούς

³¹¹ Πηγή φωτός που τοποθετείται πίσω από την χάρτινη επιφάνεια, ώστε η χάρτινη επιφάνεια να βρίσκεται ανάμεσα στον θεατή και στο φως. Λόγω της έντασης του φωτός στοιχεία του χαρτιού που βρίσκονται στο πάχος του γίνονται ορατά.

³¹² Η σήτα κατασκευάζεται από δύο στρώσεις συρμάτων, η μία σχηματίζεται από σύρματα που τοποθετούνται σε πολύ μικρή απόσταση μεταξύ τους και η άλλη με σύρματα που τοποθετούνται σε μεγαλύτερη απόσταση κάθετα προς την πρώτη στρώση συρμάτων. Κατά τη στράγγιση του νερού από τον χαρτοπολτό, στο φύλλο που σχηματίζεται μένει το γραμμωτό αποτύπωμα των συρμάτων το οποίο είναι ορατό μέσω διερχόμενου φωτισμού. Οι γραμμές του αποτύπωματος ονομάζονται υδατογραμμές.

³¹³ Τα υδατόσημα τοποθετούνται δεξιά ή αριστερά από το κέντρο της επιφανείας της σήτας και τα αντίσημα κοντά στα υδατόσημα, όπως έχει προαναφερθεί ή στις γωνίες της επιφανείας της σήτας.

³¹⁴ Dard Hunter, *Papermaking. The history and technique of an ancient crafts*, New York ⁵1978, σ. 258-281 και 281-309.

καταλόγους με καταγεγραμμένα σχέδια που είναι ταξινομημένα σε ομάδες ανά χώρα, περιοχή και χρονολογία.

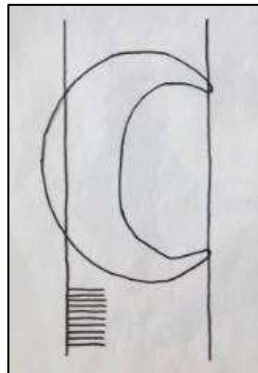
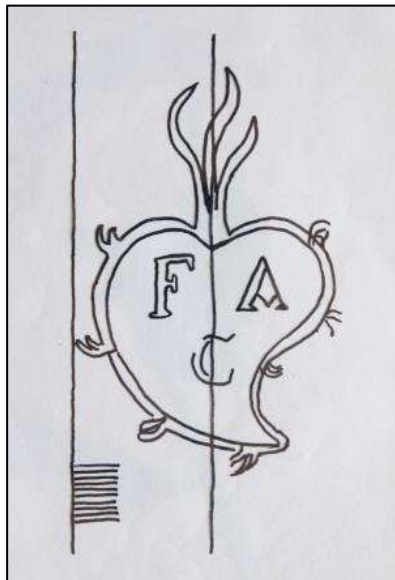
Η ύπαρξη των υδατοσχημάτων αποτελεί σημαντικό βοήθημα στη μελέτη των χαρτών, διότι παρέχουν στοιχεία για τον τόπο και τον χρόνο παραγωγής των χάρτινων υποστρωμάτων τους. Η αδυναμία εντοπισμού υδατοσχημάτων και αντισχημάτων σε όλους τους χάρτες που σχεδιάστηκαν σε χειροποίητο γραμμωτό χαρτί, οφείλεται στην αδιαφάνεια που προκαλεί η πυκνή ύφανση των υφασμάτων με τα οποία είναι φοδραρισμένοι. Ιδιαίτερα για τα αντίσημα, η έλλειψή τους οφείλεται είτε στο ότι δεν σχεδιάστηκαν στα συγκεκριμένα χαρτιά είτε στο ότι έχει κοπεί η περιοχή του χαρτιού που ήταν σχεδιασμένα.

Στις μονές του Αγίου Όρους, δεκατέσσερις χάρτες είναι σχεδιασμένοι σε χειροποίητο χαρτί και από αυτούς οι επτά φέρουν υδατόσημα. Συγκεκριμένα, εντοπίστηκαν επτά υδατόσημα και τρία αντίσημα, που ταυτίστηκαν μέσω των ειδικών καταλόγων υδατοσχημάτων. Όλα προέρχονται από χαρτιά που κατασκευάστηκαν σε ευρωπαϊκούς χαρτόμυλους με προορισμό τις τοπικές αγορές, άλλες ευρωπαϊκές χώρες ή περιοχές της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι αναπαραστάσεις τους περιλαμβάνουν θυρεούς, αετούς, ημισελήνους και κεφαλαία γράμματα. Όλες οι αναπαραστάσεις χρησιμοποιήθηκαν στην ευρωπαϊκή αγορά εκτός όσων είχαν ημισελήνους που συνήθως πωλούνταν στις περιοχές της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Τα υδατόσημα αποτυπώθηκαν κατευθείαν από τους χάρτες σε ημιδιάφανο χαρτί μέσω διερχόμενου φωτισμού ή πρώτα φωτογραφήθηκαν μέσω διερχόμενου φωτισμού και έπειτα σχεδιάστηκαν σε ημιδιάφανο χαρτί. Σε δύο υδατόσημα και ένα αντίσημο τα σχέδια δεν ήταν εξολοκλήρου ευκρινή και παρουσίασαν δυσκολία στην αποτύπωσή τους, για αυτό το σχέδιό τους είναι ημιτελές. Τα υδατόσημα που εντοπίστηκαν παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά. Οι διαστάσεις τους αποδίδονται σε χιλιοστά και συνοδεύονται με τις αραιές και τις πυκνές υδατογραμμές των χαρτιών, στα οποία είναι σχεδιασμένα. Για την ταύτισή τους χρησιμοποιήθηκε ο κατάλογος του Всеволод Николаев (Βσεβόλοντ Νικολάεφ), ο οποίος αφορά σε υδατόσημα που σχεδιάστηκαν σε χαρτιά που χρησιμοποιήθηκαν στην οθωμανική αυτοκρατορία κατά τη διάρκεια του 18ου και 19ου αιώνα και η ψηφιακή πύλη υδατοσχημάτων Bernstein.

1.

Υδατόσημο: Καρδιά με τρίγλωσση φλόγα και τα γράμματα FAG, 97×56 χλστ., αντίσημο: Ημισέληνος στραμμένη προς τα δεξιά, 64×40 χλστ., αρχές 19ου αιώνα, Ιταλία, χάρτης 1 (Всеволод Николаев, *Водяные Знаки Османской империи*, τ. 1, Σόφια 1954, σ. 445-473 και 634).

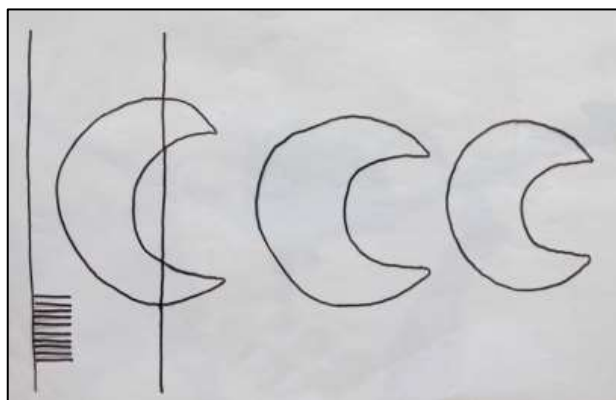

Αναπαράσταση καρδιάς, το κάτω τμήμα της οποίας κάμπτεται προς τα δεξιά. Στο εσωτερικό της είναι σχεδιασμένα τα γράμματα *FAG* και στην πάνω πλευρά της εφάπτεται τρίγλωσση φλόγα. Στο αντίσημο αναπαρίσταται ημισέληνος, η οποία είναι στραμμένη προς τα δεξιά. Το υδατόσημο σχεδιάστηκε στην Ιταλία και συναντάται με διαφορετικούς συνδυασμούς γραμμάτων και λέξεων. Ο συγκεκρι-

μένος συνδυασμός χρησιμοποιήθηκε από το 1799/1800 έως το 1801.

2.

Τρεις ημισέληνοι, 36×107, 1799/1800, Ιταλία, χάρτης 50 (Всеволод Николаев, *Водяные Знаки Османской империи*, τ. 1, Σόφια 1954, σ. 128-547).

Οι τρεις ημισέληνοι αποτελούσαν οθωμανικό σύμβολο και χρησιμοποιήθηκαν στα υδατόσημα και στα αντίσημα τουλάχιστον από το 1703 έως το 1826. Συναντώνται ως αυτόνομο σχέδιο ή με ποικίλους συνδυασμούς γραμμάτων και λέξεων, σε διαφορετικά μεγέθη και σχήματα

και με κατεύθυνση προς τα αριστερά ή τα δεξιά.³¹⁵ Σύμφωνα με τα σχεδιαστικά χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου υδατοσήμου πιθανόν σχεδιάστηκε το 1799/1800 στην Ιταλία.³¹⁶

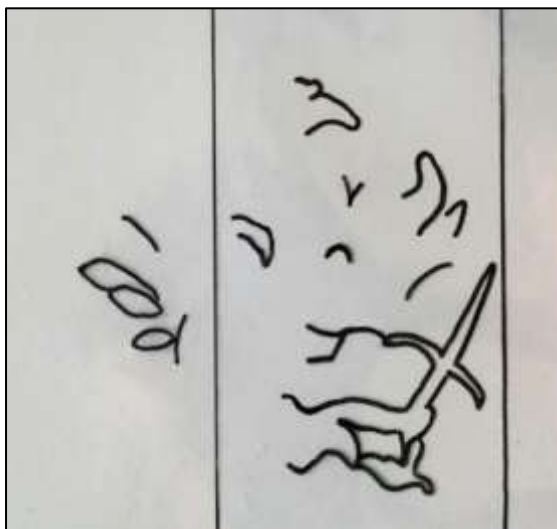
³¹⁵ Τα τρία φεγγάρια κατασκευάζονταν σε χαρτόμυλους της Ιταλίας και της Ισπανίας. Edward Heawood M.A., ό.π., σ. 24.

³¹⁶ Всеволод Николаев, ό.π., σ. 128, 395, 436, 449, 547 και 636.

3.

Δικέφαλος αετός με ξίφος, π. 100×100, χ.χ., Ιταλία, χάρτης 80.

Αναπαράσταση δικέφαλου αετού που κρατά ξίφος. Αποτελεί διαδεδομένο θέμα υδατοσήμων από 1816 έως το 1869, με τον αετό να κρατά δύο ξίφη ή ξίφος και ράβδο.³¹⁷ Το ακριβές σχέδιο είναι δυσδιάκριτο λόγω του φοδραρίσματος του χάρτινου υποστρώματος και η αναγνώρισή του είναι εφικτή μόνο μέσω συγκριτικής μελέτης σε βάσεις δεδομένων.

4.

Ημισέληνος με πρόσωπο, χ.χ., Ιταλία, χάρτης 81.

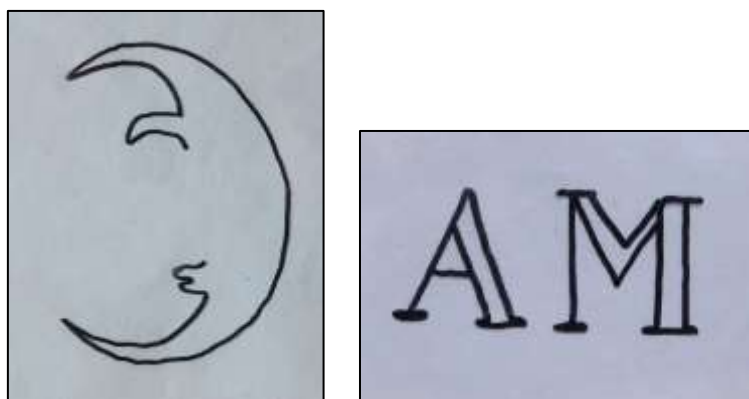
Αναπαράσταση ημισελήνου με πρόσωπο στραμμένο προς τα αριστερά. Είναι ιδιαίτερα διαδεδομένο θέμα και χρησιμοποιήθηκε ως υδατόσημο αλλά και ως αντίσημο από το 1719 μέχρι το 1875. Στις βάσεις δεδομένων δεν εντοπίστηκε η συγκεκριμένη παραλλαγή.³¹⁸

³¹⁷ Του ίδιου, ό.π., σ. 544-613.

³¹⁸ Всеволод Николаев, ό.π., σ. 150-617.

5.

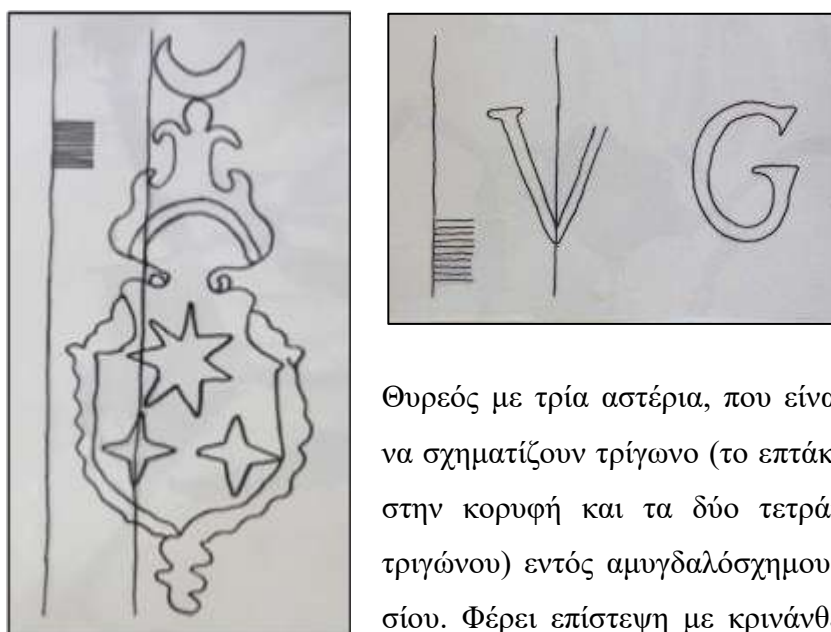
Ημισέληνος με πρόσωπο, αντίσημο: AM, χ.χ., Ιταλία, χάρτης 72.

Αναπαράσταση ημισελήνου με πρόσωπο στραμμένο προς τα αριστερά. Συνοδεύεται από αντίσημο με τα γράμματα AM, που είναι τα αρχικά γράμματα του κατασκευαστή χαρτιού Andrea Mafitsoli. Ο συνδυασμός με τα συγκεκριμένα γράμματα χρησιμοποιήθηκε από το 1798 έως το 1875. Στις βάσεις δεδομένων έχει τα πιο πολλά κοινά σχεδιαστικά στοιχεία με την παραλλαγή του 1804.³¹⁹

6.

Υδατόσημο: θυρεός με τρία αστέρια και επίστεψη, 203×70, αντίσημο: VG, π. 50×80, 1830, Ιταλία, χάρτης 2 (Всеволод Николаев, *Водяные Знаки Османской империи*, τ. 1, Σόφια 1954, σ. 126, 341-431 και 560).

Θυρεός με τρία αστέρια, που είναι τοποθετημένα ώστε να σχηματίζουν τρίγωνο (το επτάκτινο αστέρι βρίσκεται στην κορυφή και τα δύο τετράκτινα στη βάση του τριγώνου) εντός αμυγδαλόσχημου διακοσμητικού πλαισίου. Φέρει επίστεψη με κρινάνθεμο (fleur de lis) και πάνω από αυτό εφάπτεται ημισέληνος σε οριζόντια θέση. Το αντίσημό του

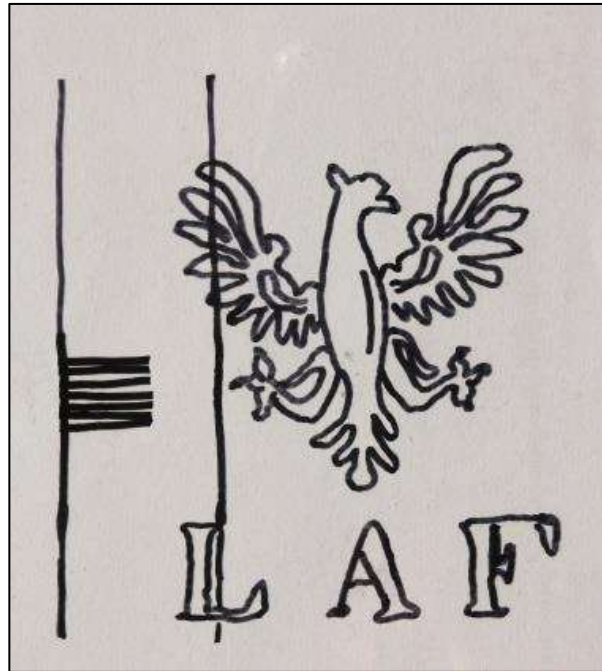
³¹⁹ Του ίδιου, ό.π., σ. 482.

αποτελείται από τα γράμματα *VG*, που είναι τα αρχικά γράμματα του κατασκευαστή χαρτιού Valentino Galvani. Αποτελεί θέμα που χρησιμοποιήθηκε από το 1703 στην Ιταλία και η συγκεκριμένη παραλλαγή σχεδιάστηκε το 1830.

7.

Αετός με τα γράμματα LAF, 85×70, 1840, Ιταλία, χάρτης 52.

Αναπαράσταση αετού με ανοικτά φτερά και κεφάλι στραμμένο προς τα δεξιά κάτω από τον οποίον είναι τοποθετημένα τα γράμματα *LAF*. Το θέμα χρησιμοποιήθηκε ως υδατόσημο τουλάχιστον από το 1739 έως το 1847 και η συγκεκριμένη παραλλαγή συναντάται το 1840.³²⁰

³²⁰ Συναντάται επίσης με τα γράμματα AM, GIA, GFA, TSC, IS ή FAG. Всеволод Николаев, ό.π., σ. 189, 575-594.

Βιβλιογραφία

Αβραμέα Άννας, *The Cartography of the Mediterranean. Maps from Greek Private Collections 15th to 19th Centuries*, 12-29/7/1999, 18th International Conference on the History of Cartography, Αθήνα 1999.

Αγαπητού Θεόδωρου, *Εκκλησιαστική και μοναστηριακή περιουσία: Ιδιοκτησιακό καθεστώς και χρήσεις γης του Αγίου Όρους*, Αθήνα 2013.

«Άγιον Όρος. Ιστορία», *Εγκυκλοπαίδεια Δομή*, διευθ. έκδ. Παναγιώτα Κασβίκη, τ. 1, Αθήνα 2007.

Άγιον Όρος και Προχριστιανική Αρχαιότητα, επιμ. Σωτήρης Αθανασιάδης και Χρήστος Χειλάς, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 89-100 (Μοναχός Θεόκτιστος Δοχειαρίτης).

Ό.π., σ. 265-267 (Μοναχός Μωυσής Αγιορείτης).

Αναβαθμής, «Κύρτου Πλέγματα-Κρηπίζ», βάση δεδομένων του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος ερευνών,

Art and Cartography. Six historical essays, ed. David Woodward, Σικάγο 1987, σ. 59, (Svetlana Alpers).

Ό.π., σ. 124-146, (Ulla Ehrensward).

Βατοπαιδινού Αρκαδίου Ιεροδιακόνου, *Ιστορία της Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου*, Άγιον Όρος 2017.

Βαμβακά Δημήτρη, *Ιερά Μονή Σίμωνος Πέτρας. Κατάλογος του Αρχείου. Αθωνικά Σύμμεικτα 1*, Αθήνα 1985.

Βλάχου Κοσμά, *Η χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὄρους καί αἱ ἐν αὐτῇ Μοναί καί οἱ μοναχοί πάλαι τέ καί νῦν*, Βόλος 1903.

Βοκοτόπουλου Παναγιώτη, *Ελληνική τέχνη. Βυζαντινές εικόνες*, Αθήνα 1995.

«Bernstein Catalogue», www.memoryofpaper.eu, (2/2/2020).

Γαβριήλ Αρχιμανδρίτου Καθηγούμενου Ίεράς Μονῆς Ἁγίου Διονυσίου, *Ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Ἱερά Μονή τοῦ Ἁγίου Διονυσίου*, Αθήνα 1959.

Γαλάβαρη Γιώργου, *Ελληνική τέχνη. Ζωγραφική βυζαντινών χειρογράφων*, Αθήνα 1995.

«Γενικά Αρχεία του Κράτους – Κεντρική Υπηρεσία, Αρχείο Διεύθυνσης Τοπογραφική Υπηρεσίας του Υπουργείου Γεωργίας», www.retries.dyas.gr, 23/6/2020.

Γραφάκου Μαργαρίτας, *Εισαγωγή στην Αρχιτεκτονική Σύνθεση. Το σκίτσο: μέσο διερεύνησης-ερμηνείας-έκφρασης τεχνική και αποτέλεσμα*, Σχολή Αρχιτεκτόνων, σημειώσεις μαθήματος, Ε.Μ.Π. 2013-2014.

Γρηγοριάτου Βαρλαάμ, *Έγγραφα της εν Αγίῳ Ὄρει Ἱεράς Μονῆς Οσίου Γρηγορίου*, τ. Α΄, Θεσσαλονίκη 1929.

Cardarelli François, *Encyclopaedia of Scientific Units, Weights and Measurements. Their SI Equivalences and Origins*, Québec 1997.

Catalogul Documentelor Țării Românești (C.D.Ț.R.), τ. II΄ (1601-1620), Arcivelle Statului, Βουκουρεστί 1974.

«Δήμος Βισαλτίας, Ο Δήμος μας, Η λίμνη Αχινού», www.dimosvisaltias.gr, (5/1/2020).

Delatte A. and Severyns A., *Emploi des signes critiques*, Παρίσι 1938.

Delvoye Charles, Βυζαντινή τέχνη, μτφρ. Μαντώ Β. Παπαδάκη, επιμ. Δημ. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Αθήνα 2000.

Δοχειαρίτη Γέροντος Ιερόθεου, *Το Μονύδριον του Καλλιγράφου*, Αθήνα 1929.

Ἔθνος, 1/3/1923, «Τό νέον ἡμερολόγιον».

Εικόνες Κρητικής Σχολής 15ος – 16ος αιώνας, κατ. έκθ., επιμ. Λούση Μπρατζιώτη, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 1983, σ. 14 (Νανώ Χατζηδάκη).

Ἐργουιν Νταϊήβιντ, *Νεοκλασικισμός*, Αθήνα 1999.

Ευστρατιάδου Σωφρονίου Μητροπολίτη Πρ. Λεοντοπόλεως και Γέροντος Αρκαδίου Ιεροδιακόνου Βατοπεδινού, *Κατάλογος των εν τη Ιερά Μονή Βατοπεδίου αποκειμένων κωδίκων*, Παρίσι 1924.

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Τεύχος Α' 211/24.12.2019, «Κεφάλαιο τρίτο. Καθεστώς του Αγίου Όρους. Άρθρο 105».

Ζαχαριάδου Κυριάκου Ξηροποταμινού, *Σύντομος περιγραφή του περί των εν Ρουμανία κτημάτων Μοναστηριακού Ζητήματος από της εμφανίσεως αυτού μέχρι των καθ' ημάς χρόνων ήτοι από του 1421-1913*, Θεσσαλονίκη 1916.

Ζήκου Νίκου κ.ά., *Τα μοναστήρια του Στρυμόνα και της Ροδόπης*, Αθήνα 2010.

Gombrich E.H., *Το χρονικό της τέχνης*, μτφρ. Λίνα Κάσδαγλη, Αθήνα 2004.

Η Βενετία των Ελλήνων Ελλάδα των Βενετών. Σημάδια στο χώρο και το χρόνο, κατ. έκθ. Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, επιμ. Έφη Ανδρεάδη, Αθήνα 1999, σ. 109-122 (Γιώργος Τόλιας).

Η εξακίνωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: Τα μετόχια, επιμ. Νικόλαος Τουτός, Θ' Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο, *Πρακτικά*, Θεσσαλονίκη 21-23 Νοεμβρίου 2014, Αγιορείτικη Εστία, Θεσσαλονίκη 2015, σ. 21-32 (Κρίτων Χρυσοχοϊδης).

Ό.π., σ. 63-64 (Φωτεινή Κονδύλη).

Ό.π., σ. 220-223 (Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης).

Ό.π., σ. 283-296 (Lora A. Gerd).

Ό.π., σ. 339-341 (Δημήτριος Νικολακάκης).

Heawood Edward M.A., *Watermarks: mainly of the 17th to 18th centuries*, Hilvesum 1950.

Hoffmann Werner, *Gaspar David Friedrich*, Λονδίνο 2005.

Hunter Dard, *Papermaking. The history and technique of an ancient crafts*, New York 1978.

Η Δεκάτη, «Η Αγιορείτικη Μονή του Ζυγού (Φραγκόκαστρο)», Θεσσαλονίκη, τ.1/2003-2004, σ. 12-20 (Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελος).

Ηλιάκη Ι.Γ., *Ποιά δικαστήρια δικάζουν τάς Αγιορειτικές υποθέσεις*, Αθήναι 1930, σ. 8.

Η οθωμανική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα, επιμ. Ελένη Μιχαλοπούλου, Υπουργείο Πολιτισμού. Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων, Αθήνα 2008.

History of Cartography project, vol. 1, ed. J.B. Harley and David Woodward, The University of Chicago Press 1987, σ. 464-501 (J.B. Harley).

Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου. Παράδοση-ιστορία-Τέχνη, τ. Α', επιμ. Ιωακείμ Α. Παπάγγελος, Άγιον Όρος 1996, σ. 89 (Φλωρίν Μαρινέσκου).

Ό.π., σ. 82-88 (Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελος).

Ιερά Μονή Βατοπεδίου. Ιστορία και Τέχνη, [ΕΙΕ Αθωνικά Σύμμεικτα 7], Αθήνα 1999.

- Ιερά Μονή Βατοπαιδίου*, Άγιον Όρος 2009 (Ενημερωτικό φυλλάδιο).
- Instituti Fendale din Tărire Române. Dicționar*, ed. Academiei Republicii Socialiste România, Βουκουρέστι 1988 (Alexadru Constantinescu).
- Καθηγουμένου Ιεράς Μονής Αγίου Διονυσίου Αρχιμανδρίτου Γαβριήλ, *Ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἱερά Μονή τοῦ Ἁγίου Διονυσίου*, Αθήνα 1959.
- Καλοκύρη Κωνσταντίνου Δ., *Ἡ Θεοτόκος εἰς τήν εἰκονογραφίαν Ἀνατολῆς καί Δύσεως*, Θεσσαλονίκη 1972
- Καραγιώργου Φώτη, *Το μετόχι της Μονής Αγίου Παύλου στη Νέα Φώκαια Χαλκιδικής*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Πολυτεχνικής Σχολής του ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2010.
- Καρολίδου Παύλου, *Ἡ ἐνεστώσα κατάστασις ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει*, Αθήνα 1896.
- Καραμανίδου Άννας, *Μοναστήρια της Χαλκιδικής από τον 9ο μέχρι τον 19ο αι.*, Θεσσαλονίκη 2007.
- Κασιμάτη Μαριλένας, *Ολλανδική τοπιογραφία του 17ου αιώνα*, κατ. έκθ., επιμ. Όλγα Ματζαφού, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, Αθήνα 1986.
- «Κατάλογος γραμματοσήμων: κατάλογος χωρών – Colnect», <https://colnect.com/el/stamps/countries>, (28/1/2019).
- Κιλεσοπούλου Κάτιας, «Το Άγιον Όρος στην ελληνική τέχνη», κατάλογος έκθεσης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2007 (Η σχέση των Θεσσαλονικέων καλλιτεχνών με το Άγιον Όρος), σ. 31-45.
- Κοτζαγεώργη Φωκίωνος Π., *Ἡ αθωνική μονή Αγίου Παύλου κατά την οθωμανική περίοδο*, Θεσσαλονίκη 2002.
- Κτενά Χριστοφόρου Αρχιμανδρίτου, *Ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἄθω, Ἱερά, Βασιλική, Πατριαρχική καί Σταυροπηγιακή Μονή τοῦ Δοχειαρίου καί αἱ πρός τό δοῦλον ἔθνος ὑπηρεσίαι αὐτῆς (963-1921)*, Αθήνα 1926.
- Κωνσταμονίτου Συμεών Καθηγουμένου Αρχιμανδρίτου, *Ἱστορική Ἀλήθεια ἤτοι ἔλεγχος των του Γέροντος Ιερόθεου Δοχειαρίου δημοσιευθέντων εν βιβλιαρίῳ υπό τον τίτλον Μονύδριον του Καλλιγράφου πραγματευομένῳ περί της υφισταμένης οριακής διαφορᾶς μεταξύ των Ιερῶν Μονῶν Κωνσταμονίτου και Δοχειαρίου*, Αθήνα 1932.
- Λιβιεράτου Ευάγγελου, *Χαρτογραφίας και χαρτῶν περιήγησις. 25 αἰῶνες ἀπό τους Ἰωνες στον Πτολεμαῖο και τον Ρήγα*, Θεσσαλονίκη 1998.
- Λιβιεράτου Ευάγγελου, *Χαρτογραφικές περιπέτειες της Ελλάδας 1821-1919. Με αφορμή ἕνα χειρόγραφο του Κωνσταντίνου Νίδερ (1898)*, Αθήνα 2009.
- Lamont Roscoe, «The reform of the Julian Calendar», *Popular Astronomy*, τ. 28, 1920.
- Ludwig Ross και η Ελλάδα*, Πρακτικά του διεθνούς συνεδρίου, επιμ. Hans Ruprecht Goethe και Όλγα Παλαγγιά, Αθήνα 2-3 Οκτωβρίου 2002, σ. 133 και 134 (Μαρίζα Μαρθάρη).
- Μαρινέσκου Φλορίν, *Ρουμανικά έγγραφα του Αγίου Όρους. Αρχείο Ιεράς Μονής Ξηροποτάμου*, τ. 1, Αθήνα 1997 [Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών 59].
- Του ίδιου, *Ρουμανικά έγγραφα του Αγίου Όρους. Αρχείο Πρωτάτου*, Αθήνα 2001 [Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών 76].
- Του ίδιου, *Ρουμανικά έγγραφα του Αγίου Όρους. Αρχείο Ιεράς Μονής Αγίου Παύλου*, Αθήνα 2002. [Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών 79].

Του ίδιου, *Ρουμανικά έγγραφα του Αγίου Όρους. Αρχείο Ιεράς Μονής Ιβήρων*, τ. 2, Αθήνα 2006 [Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών, Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών 97].

Του ίδιου, *Η Τερά Μονή Δοχειαρίου στη Ρουμανία. Τί λένε τά έγγραφα*, Άγιον Όρος 2009.

Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαιδεία, «Νεόφυτος», τ. ΙΗ΄, 1932, σ. 200 (Τρ. Ε. Ευαγγελίδης).

Μπαμπινιώτη Γ., *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα 32008.

Μπονόβα Νίκου Μ., «Το κελλί των Αγίων Πάντων στις Καρυές του Άθω, έδρα των Καρπενησιωτών ζωγράφων», *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, περίοδος Δ΄ τ. ΛΒ΄, 2011, σ. 139-154.

Μυτιληνού Γιώργου και Βαρβούνης Μ.Γ., *Οι ιερές Σκήτες του Αγίου Όρους*, Αθήνα 2007.

Mapping a Holy Quasi-Island: Mount Athos in Early Renaissance Isolarii, Della Dora Veronica, *Imago Mundi* 60:2, 4/6/2008.

Μελά Βίκτωρος Θ., *Η Χάρτα του Ρήγα*, Αθήνα 2005.

Μερτζιμέκη Νικολάου, «...Ποδίας τρανές διά μαγκάνου επτά...», *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, τ.34, 2013, σ. 349-350.

Μιονι Ελπίδιο, *Εισαγωγή στην ελληνική παλαιογραφία*, μτφρ. Νικόλαος Μ. Παναγιωτάκης, Αθήνα 2009.

Νέα Εστία. Αφιέρωμα στο Άγιον Όρος, «Τό Άγιον Όρος (ιστορία και θρύλλοι)», τχ. 875, Αθήνα 1963, σ. 11 (Γ.Π. Κουρνούτος).

Νεοκλασικισμός και Ρομαντισμός. Αρχιτεκτονική Γλυπτική Ζωγραφική Σχέδιο. 1750 – 1848, επιμ. Rolf Toman, μτφρ. Μαίρη Σητημάκη, Αθήνα 2008, σ. 481 (Angela Resemann).

Николаев Всеволод Проф., *Водяные знаки османсу империи*, τ. 1, Σόφια 1954.

Οι Θησαυροί του Αγίου Όρους, επιμ. Παναγιώτης Κ. Χρήστου κ.ά., κατ. εκθ. Ιερά Κοινότης Αγίου Όρους Άθω-Υπουργείο Πολιτισμού Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού-Οργανισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης Θεσσαλονίκη 1997, Θεσσαλονίκη 21998.

Ο.π., σ. 10-15 (Χ.Γ. Πατρινέλης).

Ο.π., σ. 152-202 (Θεοχάρης Νικόλαος Παζαράς).

Ο.π., σ. 576-557 (Κρίτων Χρυσοχοϊδης).

Όρος Άθω γης και θαλάσσης περίμετρον χαρτών παραμορφώσεις, επιμ. Ευάγγελος Λιβιεράτος, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 60-83 (Ευάγγελος Λιβιεράτος).

Ο.π., σ. 218-240 (Ευάγγελος Λιβιεράτος, Γιώργος Τόλιας).

Ο.π., σ. 285-300 (Μαρία Παζαργλή, Νόπη Πλούτογλου).

Ο.π., σ. 258-259 (Χρυσούλα Μπούτουρα).

Οφλίδη Συμεών και Καλαϊτζή-Οφλίδη Ελένης, *Μονοξυλίτης ή Μονοξυλίδιον. Το μετόχι της Μονής Διονυσίου στο Άγιον Όρος*, Άγιον Όρος 1998.

«Obsolete Russian units of measurement», www.Wikipedia, (12/5/2020).

Παπανικολάου Μιλτιάδη Μ., *Η ελληνική τέχνη του 18ου και 19ου αιώνα. Ζωγραφική – Γλυπτική*, Θεσσαλονίκη 2005.

Παπαστράτου Ντόρης, *Χάρτινες Εικόνες. Ορθόδοξα θρησκευτικά χαρακτηριστικά 1665-1899*, Αθήνα 1986.

Παπαδόπουλου Βρετού Ανδρέα, *Κατάλογος τῶν ἀπό τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1821 τυπωθέντων βιβλίων παρ' Ἑλλήνων εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν γλῶσσαν*, Αθήναι 1845.

Πάρδου Αντόνη, *Αρχεῖο της Ι.Μ. Παντοκράτορος Ἐπιτομές ἐγγράφων 1039-1801. Μέρος Α΄*, Αθήνα 1998 [Εθνικό Ἰδρυμα Ἐρευνῶν Ἰνστιτούτο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν, Αθωνικά Σύμμεικτα 5].

Παρουσία Ἱεράς Μονῆς Δοχειαρίου, Ἁγιον Ὄρος 2001, σ. 119-127 (Φλορίν Μαρινέσκου).

Πασχαλίδη Συμεών, *Ἱερά Μονή Παντοκράτορος. Προσκυνηματικός Ὁδηγός*, Ἁγιον Ὄρος 2005.

Παταπίου Κausοκαλυβίτη μοναχοῦ, *Ο αἰγορείτης μοναχός Γεννάδιος ο Ρώσος (μέσα 19ου αι.) και η «αρχή της Νέας Μεθόδου της ζωγραφικῆς επιστήμης»*, Δ' Επιστημονικό Συμπόσιο Νεοελληνικῆς Εκκλησιαστικῆς Τέχνης, επιμ. Ἰωάννα Στουφῆ-Πουλημένου και Σταύρος Μαμαλούκος, ΕΚΠΑ Τμήμα Θεολογίας – Θεολογική Σχολή, Αθήνα 2017, σ. 573-574.

Παπαχρυσάνθου Διονυσίας, *Ο Αθωνικός μοναχισμός, Αρχές και οργάνωση*, Αθήνα 1992.

Παυλόπουλου Δημήτρη, «Ἡ ἀπήχηση των ναζαρινῶν», *Ἡ Καθημερινή (Ἐπτά ἡμέρες)*, επιμ. Κωστής Λιόντης, 14-15 Ἀπριλίου 2001.

Παυλόπουλου Δημήτρη, «Το Ἁγιον Ὄρος στην ἐλληνικὴ τέχνη», κατ. ἐκθ., επιμ. Μάρκος Καμπάνης, Μορφωτικό Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Αθήνα 2007, σ. 15-30.

Παυλόπουλου Δημήτρη, *Ὁδηγός ἐκπόνησης εργασίας. Ἀπό τη θεωρία στην ἐφαρμογή. Προπτυχιακή – Μεταπτυχιακή Ἐργασία. Μεταπτυχιακή Διπλωματικὴ Ἐργασία. Διδακτορικὴ Διατριβή. Συγγραφή – παρουσίαση – Υποστήριξη.*, Αθήνα 2017.

Ρουμανικοί χάρτες του αρχείου της Ἱεράς Μεγίστης Μονῆς Βατοπαιδίου του Ἁγίου Ὄρους, δακτυλογραφημένο υπόμνημα, Ἰούλιος 2005.

Rees Ronald, *Geographical Review*, “Historical Links between Cartography and Art”, JSTOR, vol.70, n.1, Jan. 1980, σ. 60-78.

Ribeiro D.M. and Caquard S., *Cartography and Art, The Cartographic Information Science & Technology Body of Knowledge*, ed. John P. Wilson, GIS&T Body of Knowledge, Νέα Υόρκη 1st quarter 2018.

Σιμωνόπετρα Ἁγιον Ὄρος, επιμ. Στέλιος Παπαδόπουλος, Αθήνα 1991, σ. 15-18, (Ν. Οικονομίδης)

Ὁ.π., σ. 18-21 (Ἰωάννης Ταρνανίδης).

Ὁ.π., σ. 58-76 (Στέλιος Παπαδόπουλος).

Ὁ.π., σ. 112-115 (Ἰωακείμ Παπάγγελος).

Ὁ.π., σ. 263-268 (Κρίτων Χρυσοχοϊδης).

Ὁ.π., σ. 268-281 (Βασίλης Δημητριάδης).

Σιναΐτικα μετόχια σε Κρήτη και Κύπρο, Ἰδρυμα Ὄρους Σινά – Σιναΐτικο Αρχεῖο Μνημείων, χ.χ. [2008].

Σμυρνάκη Γερασίμου, *Το Ἁγιον Ὄρος*, Καρυές Ἁγίου Ὄρους 1903.

Schüler C.J., *Mapping the world*, Παρίσι 2010.

Σπύρος Παπαλουκάς. Θητεία στον Ἄθω, επιμ. Μάρκος Καμπάνης, Ἀγιορειτικὴ Πινακοθήκη, Ἁγιον Ὄρος 2003.

Στάμου Λήδας Κων., *Χάρτης & Τέχνη. Το χρώμα ως κρίσιμη παράμετρος*, διδακτορικὴ διατριβή, Τμήμα Ἀγρονόμων Ἐθνικοῦ Μετσόβιου Πολυτεχνείου, Αθήνα 2019.

Stoicescu Nicolae, *Cum mācurau Strămoșii. Metrologia Medieval ape tetroriul romaniei*, Βουκουρέστι 1971.

Ταχιάου Αντωνίου-Αιμιλίου, *Τα θαυμαστά μοναστήρια του Αγίου Όρους. Έτσι όπως τα είδε και τα σχεδίασε με ζήλο και πολλή επιμέλεια ο ευλαβής οδοιπόρος μοναχός βασιλείος Γρηγόροβιτς Μπάρσκυ όταν περιηγήθηκε την ιερή πολιτεία του Άθω το έτος 1744*, Θεσσαλονίκη 1998.

Το Άβατον του Αγίου Όρους και η Συνθήκη Σέγκεν, Έκδοσις Ίεράς Μονής Έσφιγμένου Άγιον Όρος – Άθω 1997.

Το Ανατολικό Ζήτημα και η ενσωμάτωση της Θεσσαλίας - Άρτας (1875-1881). Σάτιρα και Πολιτική, κατ. έκθ., Κέντρο Τέχνης Ντε Κίρικο, Βόλος 2011, «Η Ελληνική χαρτογραφία το β΄ μισό του 19ου αιώνα. Με αφορμή εικόνες από μια έκθεση χαρτών για την επέτειο της ενσωμάτωσης της Θεσσαλίας (1881)» (Ευάγγελος Λιβιεράτος).

«Το ιστορικό πλαίσιο και οι απαρχές του αθωνικού μοναχισμού», Χρυσοχοΐδης Κρίτων, *Άρδην*, τ. 11, Δεκέμβριος 1997.

Τόλια Γιώργου, *Τα Νησολόγια. Η συντροφιά και η μοναξιά των νησιών*, Αθήνα 2002.

Τζωρτζακάκη-Τζαρίδου Σοφίας, «Γνωμοδότηση αντιστοιχίας οθωμανικών μέτρων επιφανείας», δκτλγρ., ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2014.

The Oxford handbook of Religion and Science, ed. Philip Clayton, N.Y. 2006, σ. 407-429 (Scott Atran).

Ό.π., σ. 57-73 (John Polkinghorne).

«Travelogues. Με το βλέμμα των περιηγητών. Τοπία-Μνημεία-Άνθρωποι. Νοτιοανατολική Ευρώπη – Ανατολική Μεσόγειος – Ελλάδα – Μικρά Ασία – Νότια Ιταλία», www.laskarifdisfoundation.org, (18/9/2020).

Turner E.G., *Ελληνικοί Πάπυροι. Εισαγωγή στη μελέτη και τη χρήση των παπυρικών κειμένων*, Αθήνα 1989.

Φώτης Ζαχαρίου. *Άθως: Αποτυπώσεις και μνήμες*, «Μνήμες εικαστικές από τον Άθω: Ζωγραφική – Ψηφιδωτά», επιμ. Δημήτρης Παυλόπουλος, Αγιορειτική Πινακοθήκη, Άγιον Όρος 2002.

Χαραλαμπίδη Άλκη, *Η τέχνη και οι λέξεις της. Εικονογραφημένο λεξικό. Εικαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες. Αρχιτεκτονική. Αρχαιολογία*, Θεσσαλονίκη 2021.

Χαρτογράφηση του ελληνικού παράλιου και νησιωτικού χώρου, κατ. έκθ., 7ο Διεθνές Συμπόσιο Εθνική Πινακοθήκη, επιμ. Ντιάνα Ζαφειροπούλου, Αθήνα 1989, σ. 22-26, 70-71 και 74 (Τάκης Παπουτσάνης).

Χεκίμογλου Ευάγγελου, «Μοναστηριακές οικονομικές δραστηριότητες στο οθωμανικό πλαίσιο: Άγιον Όρος και Κύπρος», Πρόγραμμα *Athos Memory in the World*, τομέας «Ανάλεκτα», ενότητα τρίτη, χ.χ., σ. 9-32 και 59-69.

Χρυσοχοΐδη Κρίτωνα, *Η μονή Διονυσίου στους μεταβυζαντινούς χρόνους*, υπό έκδοση.

Χρονικά της Χαλκιδικής, Θεσσαλονίκη 2013-2014, σ. 161-178, (Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος).

Walker Mary Adelaide, *Trough Macedonia to the Albanian Lakes*, Λονδίνο, 1864.

Woodward David, *Maps as Prints in the Italian Renaissance. Makers, Distributors & Consumers*, Λονδίνο 1995.

Γλωσσάριο

Αρσανάς: Ψαρόσπιτο κτισμένο σε λιμάνι ή ακτή, στο ισόγειο του οποίου φυλάσσονται οι βάρκες της μονής που χρησιμοποιούνται στο ψάρεμα. Συνήθως είναι πολύώροφο κτίσμα σε μορφή πύργου και περιλαμβάνει βοηθητικά κτίσματα.

Ασκητήριο: Μικρή καλύβα ή σπηλιά ελάχιστα διαρρυθμισμένη που βρίσκεται σε ερημικό και δυσπρόσιτο μέρος. Αποτελεί παράρτημα μονής και παραχωρείται σε μοναχό που επιθυμεί να απομονωθεί σε αυτό για μεγαλύτερη πνευματική άσκηση.

Αυθέντης: Τίτλος των ηγεμόνων της Μολδαβίας και της Βλαχίας από τον 15ον αιώνα έως την ίδρυση του ρουμανικού κράτους, που ήταν συνώνυμος με πρίγκιπα ή ηγεμόνα.

Βακούφι: Αφιέρωμα ιδιωτών κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας, σε ναούς, μοναστήρια ή κοινωφελή ιδρύματα για την αποφυγή δήμευσης ή κατάσχεσης της περιουσίας τους ή την εξασφάλιση εσόδων για κοινωφελείς σκοπούς. Σύμφωνα με τους οθωμανικούς νόμους, οι χώροι που αποδέχονταν τα αφιερώματα δεν αποτελούσαν νομικά πρόσωπα, αλλά θρησκευτικά ιδρύματα. Σε αυτά, οι κρατικές αρχές είχαν δικαίωμα ελέγχου και εάν έκριναν ότι δεν εκπληρωνόταν ο αφιερωτικός σκοπός των ιδιωτών, επέστρεφαν το αφιέρωμα στον ιδιοκτήτη ή στο κράτος. Οι δημόσιες γαίες δεν επιτρεπόταν να μετατραπούν σε βακούφια, διότι αποτελούσαν κρατική περιουσία.

Βακουφναμές: Αφιερωτική πράξη κινητής ή ακίνητης περιουσίας σε θρησκευτικό ή κοινωφελές ίδρυμα.

Βήμα: Μονάδα μέτρησης μήκους ή εμβαδού. 1 βήμα ισούται με 6 παλάμες που με το σημερινό μετρικό σύστημα αντιστοιχεί σε 1,3125 μέτρο.

Βίγλα: Φυλάκιο

Βογιάρος: Μέλος της ρωσικής φεουδαρχικής αριστοκρατίας μέχρι την εποχή του τσάρου Πέτρου Α΄ (αρχές του 18ου αιώνα).

Βοεβόδας: Ανώτερος διοικητικός υπάλληλος στις σλαβικές χώρες που παρείχε υπηρεσίες ως στρατιωτικός διοικητής ή πολιτικός αξιωματούχος. Στην Οθωμανική αυτοκρατορία ήταν κυβερνήτης των υποτελών παραδουνάβιων ηγεμονιών ή άλλων ευρωπαϊκών επαρχιών. Από τον 17ο αιώνα είχε και τη δικαιοδοσία είσπραξης φόρων σε συγκεκριμένες επαρχίες.

Βόρνικος: Μέγας βογιάρος, μέλος του ηγεμονικού συμβουλίου με εκτεταμένες δικαστικές αρμοδιότητες. Επίσης, ήταν επιφορτισμένος με την επιτήρηση της ηγεμονικής αυλής και τη διαχείριση των εσωτερικών υποθέσεων.

Βόρνικος ντε Ποάρτα: Αξιωματούχος επιφορτισμένος με την εκδίκαση απλών υποθέσεων και βοηθητικών εργασιών στον χώρο της δικαιοσύνης. Το αξίωμά του ίσχυε στη Μολδαβία από τον 15ο έως τον 18ο αιώνα.

Δεκάτη: Ονομάζεται και ντεσιατίνα. Ρωσική μονάδα υπολογισμού εμβαδού, υποδιαίρεση του τετραγωνικού σάνζεν.

Ερημητήριο: Βλ. Ασκητήριο

Ζευγάρι: Μονάδα μέτρησης εκτάσεων κατά τη διάρκεια της τουρκοκρατίας. Αποτελούσε υποδιαίρεση του μόδιου, με αντιστοιχία από 1:134,65 έως 1:213,50.

Ζητεία: Η προαιρετική εισφορά σε χρήματα ή είδος (κτίσματα και χωράφια) από τους πιστούς με σκοπό την ενίσχυση των μοναστικών ιδρυμάτων. Η εισφορά των πιστών αποδιδόταν σε εξουσιοδοτημένους εκπροσώπους των μονών που ονομάζονταν ταξιδιώτες, οι οποίοι σε συμφωνία με τις κυρίαρχες μονές διενεργούσαν τη ζητεία σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και περιοχές. Ο θεσμός της ζητείας προσέφερε σημαντική οικονομική βοήθεια στις μονές και ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένος από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα.

Ηγεμονική παλάμη: Μονάδα μέτρησης μήκους, που αντιστοιχούσε το 1844 σε 27,6 εκατοστά, το 1864 σε 27,8 εκ. και το 1899 σε 20 εκ. (βλέπε επίσης: παλάμη)

Ησυχαστήριο: Βλ. Ασκητήριο

Ιεροδικείο: Οθωμανικό δικαστήριο, στο οποίο συζητούνται και επικυρώνονται συμβολαιογραφικές πράξεις σύμφωνα με τον ιερό νόμο (σαρία) και τον σουλτανικό νόμο (κανούν).

Ιλουζιονισμός: Η ρεαλιστική απόδοση του φυσικού περιβάλλοντος ή αρχιτεκτονικών στοιχείων με ζωγραφικά μέσα.

Καγκελάριος: Αξίωμα που αντιστοιχούσε σε υπουργό των εξωτερικών υποθέσεων της Βλαχίας και της Μολδαβίας.

Καδής: Οθωμανός ιεροδίκης που δίκαιζε με βάση τον θρησκευτικό νόμο.

Κάθισμα: Μικρό κτίσμα που βρίσκεται κοντά σε μονή. Εκεί κατοικεί ένας μοναχός, ο οποίος παίρνει τρόφιμα από τη μονή πληρώνοντας αντίτιμο.

Καλύβα: Μικρά οικοδομήματα με ενσωματωμένο ναό χωρίς γεωργική έκταση (όπως τα κελλιά). Οι μοναχοί που ζουν στις καλύβες ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα και παράλληλα ασχολούνται με τέχνες και εργόχειρα. Συνήθως κατοικούνται από κάποιον γέροντα με τον υποτακτικό του.

Καμινάρης (-ιος): Βογιάρος επιφορτισμένος με την είσπραξη του φόρου των οινοπνευματωδών ουσιών.

Καπιτάν: Ανώτερος στρατιωτικός βαθμός που συναντάται και στα τρία ρουμανικά πριγκιπάτα (Βλαχία, Μολδαβία και Τρανσυλβανία). Εκτός από τις στρατιωτικές είχε νομικές και διοικητικές αρμοδιότητες.

Κελλί (-ίον): 1. Το ιδιαίτερο διαμέρισμα κάθε μοναχού που βρίσκεται εντός της μονής. 2. Μοναστικό οικοδόμημα με ενσωματωμένο ναό και γεωργική έκταση που βρίσκεται εκτός του κτηριακού συγκροτήματος της μονής. Συνήθως παραχωρείται σε ομάδα τριών μοναχών που ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα με περιορισμένη επίβλεψη από τη μονή.

Κλουτσιάρης: Αξιωματούχος επιφορτισμένος με τον εφοδιασμό της ηγεμονικής αυλής και τη φύλαξη των αποθηκών της.

Κολίγος: Ακτήμονας γεωργός ελληνικής καταγωγής που καλλιεργούσε κτήματα Οθωμανών και μετά το 1881 Ελλήνων γαιοκτημόνων. Οι γαιοκτήμονες τους παραχωρούσαν τη γη στην οποία είχαν το σπίτι τους, την εκμεταλλεύονταν και έδιναν το μισό της παραγωγής στους ιδιοκτήτες.

Κόμισος: Αξιωματούχος που αποτελούσε μέλος του Ηγεμονικού Συμβουλίου και ήταν επιφορτισμένος με τη φύλαξη και τη φροντίδα των ηγεμονικών στάβλων.

Κοινή παλάμη: βλ. παλάμη

Λογοθέτης: Μέγας ηγεμονικός καγκελάριος στη Βλαχία και στη Μολδαβία.

Μεντελνιτσιάρης ή Μεδελνιτσιάρης: Αξιωματούχος επιφορτισμένος με τη ρίψη νερού από κανάτα για το πλύσιμο των χεριών των ηγεμόνων πριν το γεύμα τους.

Μεσαία παλάμη: βλ. Παλάμη

Μόδιος: Μονάδα μέτρησης εκτάσεων κατά την τουρκοκρατία, που αντιστοιχούσε σε 940μ². Κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους αποτελούσε μονάδα μέτρησης όγκου σε υγρά και σιτηρά που ισοδυναμούσε σε 8,7 λίτρα.

Μονύδριο: Μικρό μοναστικό ίδρυμα.

Μοσία ή μωσία ή μουσία: Το μετόχι μονής ή σκήτης που βρισκόταν στη Βλαχία, στη Μολδαβία ή στη Βεσσαραβία.

Μουζούρι: 1. Μονάδα έκτασης περίπου 400μ² που αντιστοιχούσε στην ποσότητα του καρπού που χρειαζόταν για να σπαρθεί ένα χωράφι. Εμφανίζεται και με τον όρο Κοίλο. 2. Μονάδα βάρους που χρησιμοποιούνταν στην Κρήτη και αντιστοιχούσε περίπου σε δεκαεπτά κιλά.

Μπάνος: Στη Βλαχία ήταν ο Ανώτατος Διοικητής της Κρακοβίας και πάσης Ολτενίας και αποτελούσε το υψηλότερο αξίωμα του ηγεμονικού συμβουλίου. Στη Μολδαβία ήταν κατώτερος αξιωματούχος.

Μπατράν (πληθ. μπατράνι): Έκταση γης που διανεμόταν στους ελεύθερους χωρικούς της Μολδαβίας.

Μπεζμανάρ (πληθ. μπεζμανάρι): Ενοικιαστής των μπεζμέν.

Μπεζμέν: Οικόπεδα ή οικίες που ανήκαν σε μονές και νοικιάζονταν με συμβόλαια πολυετή ή αορίστου χρόνου αντί χρηματικού ποσού ή άλλου υλικού ανταλλάγματος.

Μπεϊλίδικος ή Πεϊλίδικος ή Πεγλίδικος δρόμος: Ο κρατικός δρόμος επί τουρκοκρατίας.

Οτσινάρ (πληθ. οτσινάρι): Ιδιοκτήτης γης στη Μολδαβία.

Παλάμη (Palma): Βασική μονάδα μέτρησης μήκους που χρησιμοποιήθηκε από τον 17ο αιώνα και στα τρία ρουμανικά πριγκιπάτα (Βλαχία, Μολδαβία και Τρανσυλβανία) και χωριζόταν σε κοινή, μεσαία και ηγεμονική. Στη Μολδαβία χρησιμοποιήθηκε ευρέως στη μέτρηση συνοριακών γραμμών. Το μήκος της ήταν η απόσταση από το άκρο του μικρού δακτύλου έως το άκρο του αντίχειρα της ανοικτής παλάμης κάποιου βόρνικου και αντιστοιχούσε σε 1 Αυστριακό τσολ ή 25 εκατοστά.

Παμάντ (πληθ. παμάντουρι): Μονάδα υπολογισμού εμβαδού καλλιεργήσιμων εκτάσεων, που ισοδυναμούσε σε 20 τετραγωνικά βήματα.

Παχάρνικος: Μέγας βογιάρος, μέλος του ηγεμονικού Συμβουλίου, αρχικά επιφορτισμένος με τη δοκιμή των ποτών και τον εφοδιασμό της κάβας του ηγεμόνα. Αργότερα έγινε υπεύθυνος με τη διαχείριση των ηγεμονικών αμπελιών και την είσπραξη του φόρου στην παραγωγή κρασιού.

Πήχυς: Μονάδα μήκους κατά την τουρκοκρατία. Υπήρχε ο πήχυς της Κωνσταντινούπολης ή εμπορικός πήχυς που χωριζόταν στον μικρό πήχυ (ενδαζέ) ο οποίος αντιστοιχούσε σε 0,648 μέτρα και στον μεγάλο (αρσίν) που αντιστοιχούσε σε 0,669 μέτρα. Σε ειδικές περιπτώσεις χρησιμοποιούνταν ο τεκτονικός πήχυς (μεϊμάρ ζιρέ) που χρησιμοποιούσαν οι κτίστες και οι καταμετρητές οικοπέδων, ο οποίος αντιστοιχούσε σε 75 εκατοστά. Στην Ελλάδα, η χρήση του διατηρήθηκε μέχρι το 1953 που αντικαταστάθηκε από το μέτρο.

Πιτάρης: Μέλος του Ηγεμονικού συμβουλίου, επιφορτισμένος με την παροχή άρτων στην Αυλή του ηγεμόνα.

Πλίκος: 1. Φάκελος, 2. επιστολή διπλωμένη ως αυτοσχέδιος φάκελος ή 3. μάτσο χαρτονομισμάτων.

Ποστέλνικος: Μέγας βογιάρος, μέλος του ηγεμονικού Συμβουλίου, επιφορτισμένος με τη διαχείριση της Αυλής και τη φροντίδα των ηγεμονικών διαμερισμάτων. Αργότερα σχετίστηκε με την υποδοχή ξένων διπλωματών. Το αξίωμα του μέγα πο-

στέλνικου αφορούσε στις παραδουνάβιες ηγεμονίες και αντιστοιχούσε σε υπουργό εξωτερικών.

Πραζίνα (πληθ. πραζίνι): Μονάδα μέτρησης μήκους ή εμβαδού, που χρησιμοποιήθηκε στη Ρουμανία τον 19ο αιώνα. Για τον υπολογισμό του μήκους: 1 πραζίνα ισούται με 3 στάνζενι ή 6 μέτρα. Για τον υπολογισμό του εμβαδού: 1 πραζίνα ισούται με 36 τετραγωνικά στάνζενι ή 144 τετραγωνικά μέτρα.

Ραζέσι: Οι ελεύθεροι χωρικοί.

Σάλιστε ή σίλιστε (πληθ. σάλιστι ή σίλιστι): 1.Μετόχι που αποτελούνταν από αγροτεμάχια και χωριό 2.Οικόπεδο έξω από χωριό ή 3.Ακαλιέργητο αγροτεμάχιο.

Σερδάρης: Μέγας βογιάρος και μέλος του ηγεμονικού συμβουλίου. Αρχικά ήταν αρχηγός του στρατού, ενώ αργότερα κατείχε θέσεις ανωτάτων αξιωματούχων. Από τον 18ο αιώνα ο βασικός του ρόλος ήταν η φύλαξη των συνόρων.

Σερμπάν Μπόντα (Sherban Bodâ): Μονάδα μέτρησης μήκους που δημιουργήθηκε το 1679 από τον Sherban Cantacuzino Vodă ή Bodâ (1640-1688). Το 1864 αντιστοιχούσε σε 1,966 μέτρο.

Σετράρης: Ανώτατος αξιωματικός του Πυροβολικού ή αξιωματούχος επιφορτισμένος με στρατιωτικές αρμοδιότητες για τη φύλαξη των ηγεμονικών σκηνών κατά τη διάρκεια των μαχών.

Σκήτη: Μοναστική κοινότητα που είναι αποσπασμένη από την κεντρική μονή. Αποτελείται από Καλύβες και κεντρικό ναό που ονομάζεται Κυριακό και διοικείται από τον Δίκαιο που είναι εκλεγμένος μοναχός. Οι σκήτες ακολουθούν το κοινοβιακό ή το ιδιόρρυθμο καθεστώς και υπάγονται σε κάποια μονή.

Σουλτσέρης ή Σουλτσιάρης: Αξιωματούχος επιφορτισμένος με την προμήθεια κρέατος για την βασιλική Αυλή και τον στρατό.

Σπαθάρης (-ιος): Μέγας βογιάρος, μέλος του ηγεμονικού Συμβουλίου, ανώτατος διοικητής των ενόπλων δυνάμεων ή αρχηγός του στρατού.

Στάνζεν (πληθ. στάνζενι): Μονάδα μέτρησης μήκους, που χρησιμοποιούνταν από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα στα ρουμανικά πριγκιπάτα. Ήταν η πιο διαδεδομένη μονάδα μέτρησης και το 1864 αντιστοιχούσε σε 1,966 μέτρα.

Στρέμμα: Μονάδα μέτρησης εμβαδού που ισοδυναμεί με 1000μ². Άρχισε να χρησιμοποιείται στο Βυζάντιο και η χρήση του συνεχίστηκε στην τουρκοκρατία με την ονομασία dönüm, αλλά με αντιστοιχία από 900 έως 2500μ². Η σταθεροποίησή του σε 1000μ² έγινε σταδιακά στην Ελλάδα μετά το Βασιλικό Διάταγμα του 1836.

Τετραγωνικό στάνζεν (πληθ. τετραγωνικά στάνζενι): Μονάδα μέτρησης εμβαδού, που χρησιμοποιούνταν στα ρουμανικά πριγκιπάτα κατά τον 19ο αιώνα. 1 τετραγωνικό στάνζεν ισούται με 4 τετραγωνικά μέτρα.

Τσαούσης: Υπαξιωματικός του τουρκικού στρατού

Τσολ: Μονάδα μέτρησης μήκους που χρησιμοποιούνταν στην Αυστρία. 1 αυστριακό τσολ ισούται με 1 παλάμη ή 25 εκατοστά.

Φάλτσε (πληθ. φάλτσι): Μονάδα μέτρησης εμβαδού, που χρησιμοποιήθηκε στα ρουμανικά πριγκιπάτα κατά τον 19ο αιώνα. 1 φάλτσε ισούται με 80 πραζίνι ή με 2880 τετραγωνικά στάνζενι ή με 115.320 τετραγωνικά μέτρα.

Χατμάνος: Βογιάρος που ήταν μέλος του Ηγεμονικού Συμβουλίου της Μολδαβίας. Διοικούσε τον στρατό της χώρας και παράλληλα είχε πολιτικές, διοικητικές και δικαστικές αρμοδιότητες.

Χοτάρνικος: Χωρομέτρης (Τοπογράφος)

Χοτζέτι: Έγγραφο που συντασσόταν από το Ιεροδικείο και περιλάμβανε κατάγραφές δικαστικών ή συμβολαιογραφικών υποθέσεων.

Πίνακες και διαγράμματα

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται πίνακες και κυκλικά διαγράμματα με τα σημαντικότερα στοιχεία των σχεδιαστικών και τεχνικών θεμάτων που σχετίζονται με τους χάρτες. Οι πίνακες αποτελούν βάσεις δεδομένων που σχετίζονται με το χάρτινο υπόστρωμα των χαρτών και τον τρόπο προστασίας και φύλαξής τους. Τα διαγράμματα συμπληρώνουν τις πληροφορίες των πινάκων και παρουσιάζουν με γραφικές απεικονίσεις συγκριτικά στοιχεία και αναλύσεις δεδομένων. Επίσης, αναφέρονται στη θεματογραφία, στο χάρτινο υπόστρωμα και στο είδος του φοδραρίσματος των χαρτών.

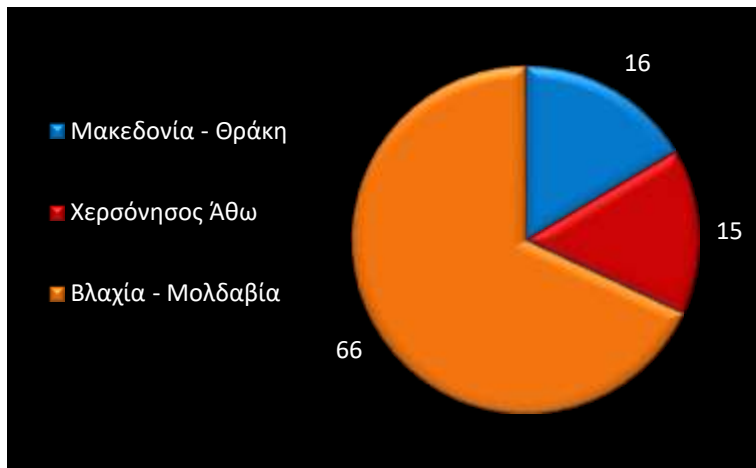
Τα στοιχεία που καταγράφονται στους πίνακες χωρίζονται στους χάρτες που σχεδιάστηκαν σε βιομηχανικό χαρτί και σε εκείνους που σχεδιάστηκαν σε χειροποίητο χαρτί. Σε κάθε πίνακα καταγράφονται στοιχεία για το φοδράρισμα και τον τρόπο φύλαξης των χαρτών, ενώ στην κατηγορία που περιλαμβάνει τους χάρτες οι οποίοι σχεδιάστηκαν σε χειροποίητο χαρτί, προστέθηκε η ύπαρξη υδατοσήμων. Στους χάρτες 52 και 97 δεν είναι δυνατό να εντοπιστούν υδατόσημα, διότι είναι αναρτημένοι σε κάδρα. Δυσκολία εντοπισμού υδατοσήμων υπήρχε και στους χάρτες 8, 10, 65, 67 και 79, διότι το ύφασμα με το οποίο φοδραρίστηκαν δημιουργεί αδιαφάνεια στα χαρτιά και τα καθιστά δυσδιάκριτα. Για αυτούς τους λόγους, στην αντίστοιχη θέση των παραπάνω χαρτών αναγράφεται ο χαρακτηρισμός *Μη ευκρινές*. Επίσης, οι χάρτες 73, 74, 75 και 76 δεν περιλαμβάνονται στους πίνακες και στα διαγράμματα διότι μελετήθηκαν μόνο από φωτογραφίες βιβλίων, οπότε δεν ήταν εφικτό να καταγραφούν τα κατασκευαστικά τους χαρακτηριστικά.

Βιομηχανικό χαρτί						
A/A	Αριθμός χάρτη	Φοδραρισμένος	Χρώμα υφάσματος	Περιμετρική ταινία	Τυλιγμένος	Διπλωμένος
1.	3	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
2.	4	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
3.	5	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
4.	6		Πολύχρωμη ταινία	Ναι	Ναι	
5.	7	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
6.	9	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
7.	11	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
8.	12	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
9.	13	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
10.	14	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
11.	15	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
12.	16	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
13.	17	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
14.	18	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
15.	19	Όχι			Ναι	
16.	20	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
17.	21	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
18.	22	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
19.	24	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
20.	25	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
21.	26	Ναι	Μπλε		Ναι	
22.	27	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
23.	28	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
24.	29	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
25.	30	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
26.	32	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
27.	33	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
28.	34	Ναι	Πράσινο		Ναι	
29.	35	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
30.	36	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	

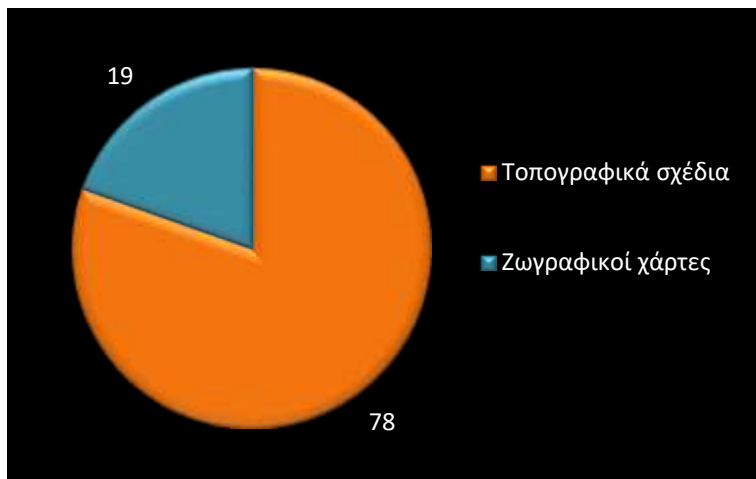
31.	37	Όχι			Ναι	
32.	38	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
33.	39	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
34.	40		Κόκκινη	Ναι	Ναι	
35.	41	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
36.	42	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
37.	43	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
38.	44	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
39.	45	Όχι			Ναι	
40.	46	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
41.	47	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
42.	48	Όχι			Ναι	
43.	49	Όχι			Ναι	
44.	55	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
45.	56	Όχι				Ναι
46.	57	Ναι	Πράσινο		Ναι	
47.	58	Ναι	Πράσινο		Ναι	
48.	59	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
49.	60		Πράσινη	Ναι	Ναι	
50.	61	Ναι	Υπόλευκο		Ναι (σε ενσωματωμένη θήκη)	
51.	62	Ναι	Υπόλευκο		Ναι (σε ενσωματωμένη θήκη)	
52.	63	Ναι	Πράσινο		Ναι	
53.	64	Ναι	Πράσινο		Ναι (σε ενσωματωμένη θήκη)	
54.	66	Ναι	Μπλε		Ναι	
55.	68	Όχι			Επίπεδος	
56.	69	Όχι			Επίπεδος	
57.	70	Ναι	Μπλε		Επίπεδος	
58.	71	Ναι	Μπλε		Επίπεδος	
59.	77	Ναι	Κόκκινο		Ναι (σε ενσωματωμένη θήκη)	
60.	78	Όχι				
61.	82	Ναι	Υπόλευκο		Επίπεδος	
62.	83	Ναι	Υπόλευκο		Επίπεδος	
63.	84	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	

64.	85	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
65.	86	Όχι			Επίπεδος	
66.	87	Όχι			Επίπεδος	
67.	88	Ναι	Γαλάζιο		Ναι	
68.	89	Ναι	Υποκίτρινο		Ναι	
69.	90	Όχι			Ναι	
70.	91	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
71.	92	Ναι	Υποκίτρινο		Ναι (σε ενσωματωμένη θήκη)	
72.	93	Ναι	Υποκίτρινο		Ναι	
73.	94	Ναι	Υπόλευκο		Ναι	
74.	95	Ναι	Γαλάζιο		Ναι	
75.	96	Ναι	μπλε		Ναι	

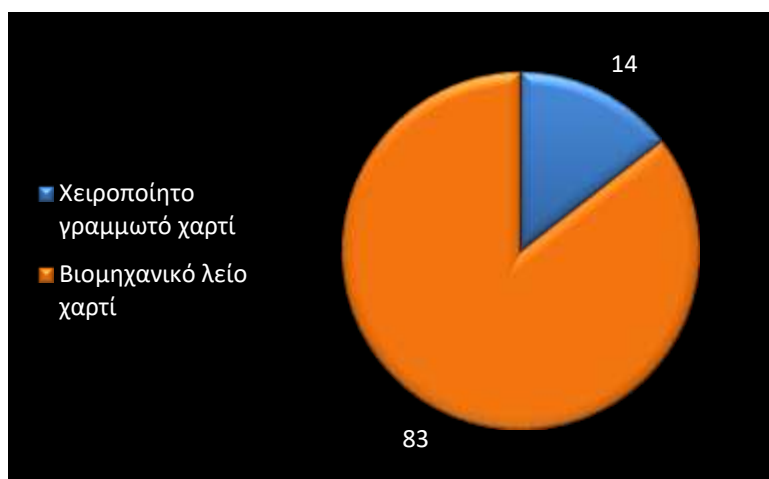
Χειροποίητο χαρτί						
A/A	Αριθμός χάρτη	Φοδραρισμένος	Χρώμα υφάσματος	Τυλιγμένος	Διπλωμένος	Ύπαρξη υδατοσήμου
1.	1	Όχι			Ναι	Ναι
2.	2	Όχι			Ναι	Ναι
3.	8	Ναι	Υπόλευκο	Ναι		Δεν είναι ευκρινές
4.	10	Ναι	Υπόλευκο	Ναι		Δεν είναι ευκρινές
5.	23	Όχι		Ναι		Όχι
6.	31	Ναι	Υπόλευκο	Ναι		Όχι
7.	50	Όχι			Ναι	Ναι
8.	51	Όχι		Επίπεδος		Ναι
9.	52	Όχι		Επίπεδος (αναρτημένος σε κορνίζα από χαρτόνι)		Δεν είναι ευκρινές
10.	65	Ναι (σε βιομηχανικό χαρτί)			Ναι	Δεν είναι ευκρινές
11.	67	Ναι	Μπλε	Επίπεδος		Δεν είναι ευκρινές
12.	72	Όχι		Ναι		Ναι
13.	79	Ναι	Υπόλευκο	Ναι		Δεν είναι ευκρινές
14.	80	Ναι	Υπόλευκο	Ναι		Δεν είναι ευκρινές
15.	81	Ναι	Υπόλευκο	Ναι		Ναι
16.	97			Επίπεδος (αναρτημένος σε κάδρο)		Δεν είναι ευκρινές

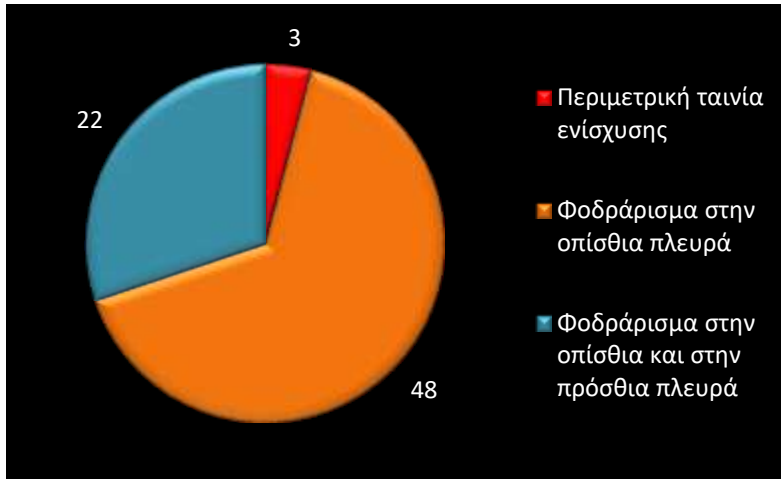
Περιοχές που αναπαρίστανται στους χάρτες.

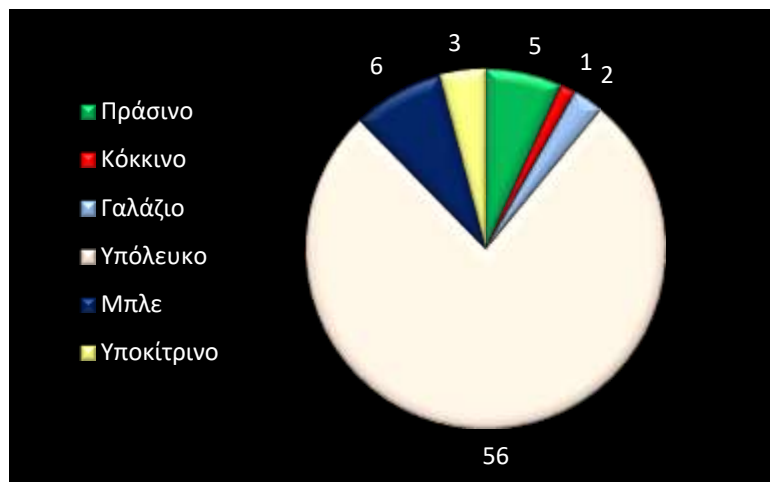
Αριθμός τοπογραφικών σχεδίων και ζωγραφικών χαρτών.

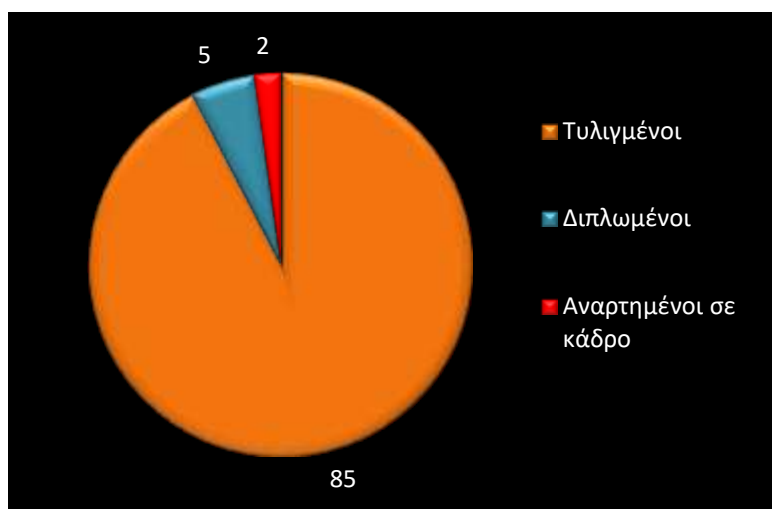
Αριθμός χειροποίητου γραμμωτού και βιομηχανικού λείου χαρτιού που χρησιμοποιήθηκε ως υπόστρωμα σχεδίασης των χαρτών.

Τρόπος ενίσχυσης του χάρτινου υποστρώματος των χαρτών.

Τα χρώματα των υφασμάτων που χρησιμοποιήθηκαν στο φοδράρισμα των χαρτών.

Τρόπος φύλαξης των χαρτών.

Συνοπτικός κατάλογος των χαρτών

Μονή Βατοπεδίου

Χάρτες από το νεότερο ελληνικό αρχείο

1. <Ζωγραφικός χάρτης μετοχίων στην Ορμύλια Χαλκιδικής (1)>
2. <Ζωγραφικός χάρτης μετοχίων στην Ορμύλια Χαλκιδικής (2)>

Χάρτες από το ρουμανικό αρχείο

Μονή Ρακιτοάσα

3. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπαλιτσέστι, Τσαφέστι, Χαλαρέστι, Μπαλανέστι, Τσιουριλέστι και Τομέστι>
4. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπαλιτσέστι, Τσαφέστι, Νταράστι, Χαλαρέστι, Μπαλανέστι, Τσιουριλέστι και Τομέστι>
5. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπουνέστι, Μπουτσιουμένι, Σπάρτα, Ρακίτοσα, Ρακίτισουλ, άνω Κάρνα-κάτω Κάρνα και Άνω Οπρισέστι-κάτω Οπρισέστι>
6. <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Ταλκίζι>
7. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Σάρμπι, Κράνιτσι ή Λεσπέζι και Γκαλέστι>
8. <Τοπογραφικό σχέδιο μοσιών Σανατέστι, Στανιλέστι και Γκλαβανέστι>
9. *Σχέδιο της μοσίας Σαντρέστι του Νομού Τουτοβέι*
10. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Γκοϊντανέστι και Ντομπροτέστι>
11. <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Κουρμεζισέστι>

Μονή Αγίου Νικολάου Μύρα

12. *Γεωμετρικός χάρτης της Μονής Μύρα, που βρίσκεται στον νομό Πούτνα, πάνω από το Οδομπέστι ο οποίος σχεδιάστηκε το έτος 1804: χωρομέτρες ήταν ο Κωνσταντίν Μπαλς, πρώην μέγας βόρνικος της Κάτω Χώρας και ο Ιοάν Ταούτουλ, πρώην μέγας παχάρνικος.*

13. <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Οδομπέστι>
14. <Τοπογραφικό σχέδιο μοσιών της μονής Μύρα>
15. <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Παλαιάς Αζούντ>
16. *Σχέδιο της μοσίας Βολοσκάνι*
17. *Σχέδιο των μοσιών Αζούδ και Κράνιτσι*
18. *Σχέδιο των μοσιών Πετρέστι, Μαντρέστι και Σταϊέστι της Ιεράς Μονής Μέρα*
19. *Οικονομικό σχέδιο του δάσους της μοσίας Πετρέστι, της Ιεράς Μονής Μιέρα*
20. *Οικονομικό σχέδιο των δασών των μοσιών της Ιεράς Μονής Μιέρα*
21. <Τοπογραφικό σχέδιο της περιοχής της μονής Μύρα (1)>
22. <Τοπογραφικό σχέδιο της περιοχής της μονής Μύρα (2)>

Μονή Τριών Ιεραρχών ή Γκόλια

23. <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Σπινέστι>
24. <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Ντανέστι>
25. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Τομέστι, Γκορούνι, άνω και κάτω Κομάρνα>
26. *Σχέδιο των μοσιών Πριλίμκα Τοχιλένι και Μπαλοτσέστι του Νομού Μποτοσάνι (του) Μονασ(τηριού) Γκόλια*
27. *Σχέδιο των μοσιών Πριλίμκα Τοχιλένι, Μπαλοτσέστι του νομού Μποτοσάνι*
28. <Τοπογραφικό σχέδιο οικοπέδου στο Ιάσιο>
29. <Τοπογραφικό σχέδιο τμημάτων των μοσιών Τατομιρέστι και Καρμπουνέστι>
30. *Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Σορογκάρι, που παρουσιάζει και τις περιοχές τις οποίες ισχυρίζεται η μονή ότι της ανήκουν και σημειώνονται με τα γράμματα Α, Β, Β και Γ.*

Μονή Πρέτσιστα Φοσκάνης

31. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών κάτω Παντουρένι, Σότσι, Πετριμανέστι, Σάτσιλε, Παρτσοτέτσι, άνω Παντουρένι και Μοντρουζέτσι>

32. <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Ρουτζέτ>

33. <Τοπογραφικό σχέδιο του οικισμού Φοσκάνι>

Μονή Πρέστιτσα Γαλατσίου

34. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Βαμασένι, Τσισμέλιλε και Μπαλτίτσα>

35. <Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Μπαλτίτσας>

Μονή Μπαρμπόγιου

36. *Σχέδιο της μοσίας Μπουριενέστι με τις σίλιστι, που ανήκει στην Ιερά Μονή Μπαρμπόγιου.*

37. *Σχέδιο των μοσιών Τομέστι Γκορούνι, Οσόιου και άνω Κομάρνα και η εκμετάλλευση των δασών τα οποία συμπεριλαμβάνονται σε αυτές τις μοσίες της Ιεράς Μονής Γκόλια.*

Σκήτη Γκραζδένι

38. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπραδέστι, Μπιντερέι και Ντουμπράβιτσα>

39. <Τοπογραφικό σχέδιο της σκήτης Γκραζδένι και των μοσιών Ντοκάνι και

Μπραδέστι>

40. <Τοπογραφικό σχέδιο της σκήτης Γκραζδένι και των γειτονικών της κτημάτων>

41. <Τοπογραφικό σχέδιο της περιοχής γύρω από την πόλη Μπαρλάδ>

42. *Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Γκραζδένι και των γειτονικών της μοσιών.*

Σκήτη Κράνιτσι

43. <Τοπογραφικό σχέδιο της σκήτης Κράνιτσι (1)>

44. <Τοπογραφικό σχέδιο της σκήτης Κράνιτσι (2)>

45. <Τοπογραφικό σχέδιο μοσίας της σκήτης Κράνιτσι>

Σκήτη Φατατσιούνι

46. *Σχέδιο της μοσίας Σαντρέστι του νομού Τούτοβα, η χαρτογράφηση του οποίου έγινε από τον μηχανικό Γκεόργκιε Φιλιπέσκο Ντούμπα το έτος 1855.*

Χάρτες που δεν έχουν ταυτιστεί με μονή ή σκήτη

47. *Χάρτης των μοσιών Λάργκα της Μονής Βατοπαιδίου, Λάργκα Στάθη Σοβέδνικ και του Ιπότη Νικολάου ντε Μαύρο και των γειτονικών τους μοσιών. Μετρημένο από τον μηχανικό Αλέξανδρου Πόποβιτς το έτος 1835.*

48. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Ζαβεντένι και Χέτσιουλ>

Χάρτης από το ρωσικό αρχείο

49. *Γεωμετρικό σχέδιο αγροκτημάτων του νομού Βεσσαραβίας της περιφέρειας Ιασίου, Στόλνιτσεν, ιδιοκτησία της Μονής Παναγίου Τάφου. Καταρτίστηκε το 1871.*

Μονή Ιβήρων

50. <Ζωγραφικός χάρτης της νοτιοανατολικής πλευράς του Αγίου Όρους >

Μονή Αγίου Διονυσίου

51. <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου Μονοξυλίτη (1)>

52. <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου Μονοξυλίτη (2)>

Μονή Παντοκράτορος

53. <Τοπογραφικό σχέδιο της δασικής περιοχής του πρώην μονυδρίου του Φαλακρού ή Ασωμάτου Αγίου Όρους>

54. *Κατάλογος τῶν ἐν Ὁρμυλία Μοναστ. ἡμῶν χωραφίων.*

Μονή Ζωγράφου

55. *Τοῦ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αγίου Όρους κειμένων μοναστηρίων Χιλανδαρίου και Ζωγράφου διαφιλονοικούμενον αναμεταξὺ των μέρους τα σύνορα ἀμφαίνων χάρτης.*

Μονή Δοχειαρίου

56. <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Δοχειαρίου στο Άγιον Όρος>
57. Σχέδιο της μοσίας Φακαένι ή Ζίτσα με τα γειτονικά κτήματα του νομού Ιαλόμιτσα της Ιεράς Μονής Σλομποζία του Ιανάκε, το οποίο κατά διαταγή του Μεγάλου Λογοθέτη της Δικαιοσύνης, με αριθμό 2023 του έτους 1841, έφτιαξε το 1843: Σεπτεμβρίου) 25 ο Ιοάν Πρεντέτι.
58. Σχέδιο της μοσίας Λάτα ή Σαράτα ή Λάκου Τατάρουλοι και άλλες (που βρίσκονται) στον νομό Ιαλόμιτσα της Ιεράς Μονής Σλομποζία του Ιανάκε, ο οποίος κατά διαταγή του προεδρείου του δικαστηρίου του νομού Ιαλόμιτσα με αριθμό 2080, σχεδίασε το 1844 Οκτωβρίου) 20 ο Ιοάν Πρεντέτι.
59. Σχέδιο για την οριοθέτηση της μοσίας Ντεσεράτζι της Μονής Σλομποζία του Ιανάκε και της Μονής Μπουκούλ μαζί με το Ματασέστι της Μονής Κοτροζανίου, προς την πλευρά της μοσίας Ποπέστι ή Μπόρα της Μονής Ράντου Βόντα και του (κτήματος) Μπόρα του Δ. Γεώργου Φιλίτι, το οποίο κατά διαταγή του δικαστηρίου της Ιαλόμιτσα με αριθμό № 868 σχεδιάστηκε το 1845 Αυγούστου 20 από τον Ιοάν Πρεντέτι.
60. Σχέδιο των μοσιών Μοτάλβα και κάτω Πρίμπετζι του νομού Ιαλόμιτσα, (που σχεδιάστηκε) κατά διαταγή του προέδρου του τοπικού δικαστηρίου με αριθμό 994. Με την οριοθέτηση χωρίστηκαν το κτήμα του λογοθέτη Ραντουκάνου και του ιερέα Πέτρου από τη μοσία Πρίμπετζενι, τη μοσία κάτω Πρίμπετζι και το κτήμα του Γκεώργκιε Πριμπετζιάνου. Οριοθετήθηκε κατά τη διαταγή με αριθ. 3283 του τοπικού προέδρου και σχεδιάστηκε με τη μοσία Μοτάλβα της Ιεράς Μονής Σλομποζία, μετά από αίτημα του Αρχιμανδρίτη Γαβριήλ ηγουμένου της μονής αυτής το έτος 1845, Νοεμβρίου 20.
61. Σχέδιο (της μοσίας) Στασίνα ή Ισίνιτσα Μουρτζεάνκα του νομού Ιαλόμιτσα της Μονής Σλομποζία του Ενάκε που σχεδιάστηκε για τον σεβαστό αρχιμανδρίτη Γαβριήλ από τον μηχ(ανικό)-χοτ(άρνικο) Μ. Παπατζόλου 1847 Βουκουρέστι.
62. Σχέδιο της μοσίας Τσιούλνιτσα του νομού Ιαλόμιτσα της ιεράς μονής Σλομποζία λουί Ενάκε που έφτιαξε κατά την ηγεμονία του αρχιμανδρίτη Γαβριήλ ο Μηχ(ανικός)-χοτ(άρνικος) Μ. Παπατζόλου 1849 Βουκουρέστι.
63. Σχέδιο της μοσίας Πριμπετζίζος του νομού Ιαλόμιτσα Ιδιοκτησία του Νικολάι Νταμποβιτσιάνου και των αδελφών Ντοϊτσέσκου, που σχεδίασε ο Ανατόλ Ντιμιτρέσκου το έτος 1851.
64. Τοπογραφικό σχέδιο της μοσίας Λάτα, Τσετατσέλιλε Σαράτα Μπούκσα και της λίμνης Τατάρου του νομού Ιαλόμιτσα, ιδιοκτησίες της Μονής Σλομποζία του Ενάκε. Σχεδίασε το έτος 1857 τον μήνα Μάρτιο ο χωρομέτρης μηχανικός Καρλ Γκόλιου.

Μονή Καρακάλου

65. Χάρτης του Μετοχίου τής Μονής Καρακάλου έν Κασσανδρα

Μονή Σίμωνος Πέτρας

66. <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου στη Συκιά Σιθωνίας (1)>
67. <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου στη Συκιά Σιθωνίας (2)>
68. Χάρτης τής Μονής Σίμωνος Πέτρας (1)
69. Χάρτης τής Ιεράς Μονής Σίμωνος Πέτρας (2)
70. Χάρτης τής Ιεράς Μονής Σίμωνος Πέτρας (3)
71. Χάρτης έμπεριέχων Τὰ Όρια Του Όσπητίου μας Όδοντά Άγίου Νικολάου.

Μονή Αγίου Παύλου

72. <Ζωγραφικός χάρτης της νοτιοδυτικής και της νοτιοανατολικής πλευράς της χερσονήσου του Άθω> (αμφιπρόσωπος)
73. <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου στον Πύργο Κασσάνδρας>
74. <Ζωγραφικός χάρτης του μετοχίου στη Μαροβίτσα Σερρών>
75. Μετόχιον Καλαμαριάς

76. <Ζωγραφικός χάρτης των μετοχίων Σάρτης-Κριαριτισίου στη Σιθωνία>

Μονή Ξενοφώντος

77. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Σάλιτσα Πλόπουλου και Ρέτσκα>

78. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μορεάλα, Κατσουλατέτσι και Μπομενέτσι>

Μονή Οσίου Γρηγορίου

79. <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος (1)>

80. <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος (2)>

81. <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Οσίου Γρηγορίου στο Άγιον Όρος (3)>

Μονή Εσφιγμένου

82. *Αχινός 1*

83. *Αχινός 2*

84. *Αχινός 3*

85. *Πατρίκι*

86. *Διάγραμμα εμφανίων τας υπό της Μονής Εσφιγμένου διεκδικουμένας εκτάσεις εις τα αγροκτήματα Πατρικίου και Αχινού.*

87. <Τοπογραφικό σχέδιο τμήματος του μετοχίου στον Αχινό>

88. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Φαρέτσι, Πομνέτσι, Μπαντέτσι, Μπαμποτσάνι και Φαορινέτσι>

89. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Φερέτσι, Παϊλέστι>

90. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Τοπορέτσι, Γκροσάτσι, Λουτσέτσι, Στανγκάτσι, Ντεντζουγκάτσι, Βλαντέτσι και Ιβανέτσι>

91. *Σχέδιο της μοσίας Τοπορέτσι του Νομού Βασιλείου*

92. *Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών της Μονής Φλωρέτσι, δηλαδή Φλωρέτσι, Λάζα, Πογκνέτσι και Ιρτζέτσι. Σχεδιάστηκε από τον μηχανικό του κράτους καμ(ινάρη) Ιωάν Ρόκα Φουκς 1848*

93. <Τοπογραφικό σχέδιο της Οντάια Μπουρσουκανιλόρ και των γύρω περιοχών>

94. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Πλεσάνι Ταλασκάνου, Βάλια Λούγκα Τιχουλέστι, Βιντερέι, Πλεσάνι και Ρόσια, Μπερέτσι και Μέρια>

95. <Τοπογραφικό σχέδιο των μοσιών Μπαλέστι, Ελάν, Ράγιου, Ποτέτσι, Λουγκέτι και Μοργκέτι>

96. *Σχέδιο της μοσίας Ιμπανέστι, δίπλα στον ποταμό Ρακοβέι του νομού Βασιλείου, ιδιοκτησία της Μονής Φλωρέστι(1)*

Μονή Κωνσταντίνου

97. <Ζωγραφικός χάρτης της περιοχής της μονής Δοχειαρίου και των γειτονικών μονών>

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΡΟΣΩΠΩΝ, ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ, ΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΟΧΙΩΝ

- a Via Alexander, 52, 53, 273
 Belon du Mans Pierre, 90, 215, 273
 Bordone Benedetto, 43, 44
 Braun Ferdinand, 191, 339
 Buondelmonti Cristoforo, 43, 44
 Cantacuzino Vodă ή Bodă Sherban, 68, 365
 Curzon Robert, 47, 49
 dalli Sonetti Bartolomeo (Bartolomeo Zamberti),
 43, 44
 Davydov Vladimir, 48, 49
 de Montfaucon Bernard, 50, 52, 84, 90, 215, 273
 Delisle Guillaume, 39
 di Anastasio Datti Gregorio, 41
 Dimitpeckou Anatol, 249, 339
 du Mans Pierre Belon, 45, 46, 50
 Filipeskou Dubca Georgie, 207, 208
 Friedrich Gaspar David, 290, 291, 356
 Germanus Henricus Martellus (Heinrich Hammer),
 43
 Grigoryevich-Barsky Vasily, 47
 Jora Ioan, 304, 339
 Kühnel Franz, 196, 340
 Leake William Martin, 40
 Мъпъстіріѣанου Ν., 284, 340
 Νεγρε Πετρακι, 307, 340
 Νεγρουc Ιοαν, 340
 Papazolu M., 246, 247, 248
 Paulovich Basil, 210, 340
 Roussin Jean François, 41, 42
 Sherban Bodă, 68, 285, 365
 Vesconte Petrus, 41
 von Weiss Franz, 40, 282
 Walker Adelaide Mary, 48, 49, 360
 Zuliani Giannantonio, 53
 Αγαθάγγελος Δοχειαρίτης Ιεροδιάκονος, 232
 Αθανάσιος Α΄ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως,
 37
 Αθανάσιος ο Αθωνίτης, 25
 Αθεσακόβσκι Τακεατάρ τοπογράφος, 212, 214, 339
 Αθωνικό Πρωτάτο, 23
 Αλέκου Ροσέτ Ροζνοβάνου Χατμάνος, 157
 Ανδρόνικος Β΄ Παλαιολόγος, 37
 Ανδρόνικος Παλαιολόγος, 26
 Αντιάθωνας, 23, 39
 Αχινός Σερρών, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300,
 301, 302, 303, 304, 355, 376
 Βαρδόπουλος Νικόλαος, 41
 Βασίλειος Λούπου, 172, 173, 175, 309
 Βελεστινλής Ρήγας, 39
 Βεσσαραβία, 17, 69, 95, 97, 99, 148, 212, 214, 339,
 363
 Βιθυνία, 25
 Βισαλία Σερρών, 271
 Βόρνικος Κάρστεα Γκρενόβιτσι, 188
 Βούτσενιτς τοπογράφος, 184
 Γαβριήλ ηγούμενος μονής Σλομποζία, 244, 375
 Γαλήσιο, 25
 Γεννάδιος, 288, 331
 Γεννάδιος Ρώσος Αγιορείτης μοναχός, 57, 73, 91,
 260, 286, 288, 330, 341
 Γεωργιάδης Ελ. Α. τοπογράφος, 300, 301
 Γώρα Ιοάν τοπογράφος, 306, 339
 Γκέτσου Φοτάκη τοπογράφος, 153, 156, 157, 158,
 159, 160, 161, 162, 241, 339
 Γκεώργκιου Πριμπετζεάνου, 243
 Γκόλιου Καρλ τοπογράφος, 251, 253, 339, 375
 Γρηγόριος Β΄ Γκίκας, 163
 Γρηγόριος Βατοπεδινός μητροπολίτης
 Ειρηνουπόλεως, 181
 Γρηγόριος Γ΄ Γκίκας, 106
 Γρηγόριος Μητροπολίτης Λαοδικείας, 188
 Δήμος Μάρντακ, 61, 324, 339
 Δίας Κομάνου, 176
 Ελ. Α. Γεωργιάδης τοπογράφος, 300
 Ζαχαρίου Φώτης, 49
 Ιάκωβος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 123
 Ιερισσός, 23, 24
 Ιερόθεος Δοχειαρίτης Γέροντας, 18, 20, 72
 Ιορδάκη Κωστάκη, 325
 Ιορδάκη Κωστάκη τοπογράφος, 326
 Ιορδάκη Ντανιήλ χοτάρνικος, 325
 Ιωάννης Α΄ Τσιμισκής, 24
 Ιωάννης Δεσλίου πιτάρης, 285
 Ιωάννης Ε΄ Παλαιολόγος, 230
 Ιωάννης Ζ΄ Παλαιολόγος, 270
 Ιωάννης Κωνσταντίνος (Μογίλα), 123
 Κ΄ο-κουνγκ Κάο, 290, 291
 Καλαμαριά Χαλκιδικής, 271, 279, 280, 375
 Καποδίστριας Ιωάννης, 27, 40
 Καρατζά Ιωάννη, 230
 Καρυές, 23, 25, 28, 47, 215, 217, 341, 358, 359
 Κέλεμεν Ντουμητράκη τοπογράφος, 67, 108, 109,
 126, 127, 128, 129, 148, 149, 164, 165, 339
 Κελλί Αγίου Νικολάου Δοντά, 94, 259, 264, 266,
 268, 269, 270, 375
 Κιρνίσκι Γκριγκόρε τοπογράφος, 154, 157
 Κλαύδιος Πτολεμαίος, 37
 Κογεβίνας Λυκούργος, 49

Κομνηνός Ιωάννης Μόλυβδος, 50, 51, 84, 90, 215, 273
 Κόντογλου Φώτης, 49
 Κούζα, 283
 Κούχνελ Φραντζ τοπογράφος, 196, 198, 340
 Κυμινάς, 25
 Κωνσταντίνος Θ' Μονομάχος, 24, 25
 Κωστάκη Ιορδάνη τοπογράφος, 325
 Κωστάκη Νικολάε, 325
 Λάτρος, 25
 Λίτου Μαρ. τοπογράφος, 294, 295, 296
 Λούπου Βασίλειος, 147, 148
 Μακρής Α. τοπογράφος, 155, 157
 Μαναστηριαεάνου Ν. τοπογράφος, 284, 285, 340
 Μανουήλ Β' Παλαιολόγος, 24, 270
 Μάξιμος Πλανούδης, 37
 Μαροβίτσα Σερρών, 19, 271, 277, 279, 375
 Μαυροκορδάτος Νικόλαος, 163
 Μετόχι Ορμυλίας Χαλκιδικής, 19
 Μετοχή Σάρτης-Κριαρισίου, 281
 Μετόχι Σάρτης-Κριαρισίου, 271, 281, 376
 Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος, 26
 Μονή Αγίου Δημητρίου, 26
 Μονή Αγίου Διονυσίου, 17, 27, 28, 30, 45, 95, 97, 102, 104, 217, 272, 285, 286, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 357, 374
 Μονή Αγίου Παύλου, 17, 19, 20, 26, 27, 33, 45, 95, 270, 271, 273, 275, 276, 277, 278, 286, 287, 289, 291, 357, 375
 Μονή Αγίων Αποστόλων, 123, 180
 Μονή Αρμασόγια, 313
 Μονή Βατοπεδίου, 17, 18, 19, 24, 26, 27, 30, 31, 38, 39, 45, 52, 69, 87, 95, 99, 100, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 123, 137, 148, 163, 176, 177, 181, 188, 200, 207, 209, 210, 212, 222, 223, 224, 231, 331, 332, 333, 355, 356, 357, 359, 373, 374
 Μονή Βράντσα, 123, 125, 145, 146, 147, 166
 Μονή Βυζαντία, 133
 Μονή Γκόλια, 105, 123, 147, 150, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 186, 188, 200, 373, 374
 Μονή Δοχειαρίου, 17, 18, 19, 27, 30, 53, 58, 69, 84, 91, 95, 104, 225, 226, 229, 230, 231, 232, 233, 239, 244, 329, 330, 331, 332, 333, 341, 357, 358, 359, 375, 376
 Μονή Εσφιγμένου, 17, 27, 28, 29, 50, 56, 95, 294, 300, 301, 302, 376
 Μονή Ζυγού, 25, 356
 Μονή Ζωγράφου, 14, 17, 27, 45, 58, 61, 70, 95, 99, 100, 104, 227, 228, 229, 330, 331, 332, 333, 374
 Μονή Ιβήρων, 17, 25, 26, 27, 95, 215, 216, 217, 299, 358, 374
 Μονή Καρακάλου, 17, 27, 95, 215, 216, 255, 257, 258, 274, 375
 Μονή Κασσιοάρελε, 235
 Μονή Κλήμεντος, 23
 Μονή Κόζια, 234
 Μονή Κορσέστι, 313
 Μονή Κοστέτσι, 313
 Μονή Κοτροτσένι, 237, 239, 240, 241, 252
 Μονή Κουτλουμουσίου, 17, 26, 27, 215, 217, 259, 261
 Μονή Κωνσταμονίτου, 17, 18, 19, 27, 30, 58, 72, 95, 230, 329, 330, 331, 332, 333, 357, 376
 Μονή Μαρτζινένι, 238, 252, 253, 254
 Μονή Μαυρομόλ, 138, 178, 179, 180
 Μονή Μεγίστης Λαύρας, 17, 18, 23, 24, 25, 26, 27, 101, 104, 215, 216, 217, 257, 272
 Μονή Μπαρμπόιου, 105, 180, 183, 184, 374
 Μονή Μπλιέστι, 315
 Μονή Μύρα, 18, 105, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 133, 136, 138, 139, 144, 145, 146, 147, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 188, 193, 200, 373
 Μονή Ξενοφώντος, 17, 26, 27, 45, 95, 217, 232, 257, 282, 331, 332, 333, 334, 376
 Μονή Ξηροποτάμου, 17, 23, 27, 29, 93, 225, 226, 259, 269, 283, 357
 Μονή Οσίου Γρηγορίου, 17, 18, 27, 89, 95, 266, 268, 285, 286, 287, 288, 289, 292, 293, 330, 355, 376
 Μονή Παναγίου Τάφου, 214, 374
 Μονή Παντελεήμονος, 17, 26, 27, 28, 29, 217, 219, 220, 331, 332, 333
 Μονή Παντοκράτορος, 17, 27, 30, 47, 49, 53, 56, 95, 222, 223, 224, 259, 261, 332, 333, 348, 359, 374
 Μονή Πλουμπούτα, 237, 252, 254
 Μονή Πρέστιτσα Γαλατσίου, 105, 176, 180, 374
 Μονή Πρέστιτσα Φοσκάνης, 105, 163, 164, 374
 Μονή Ρακιτοάσα, 19, 105, 106, 107, 108, 110, 117, 118, 121, 192, 195, 208, 373
 Μονή Ράντου-Βόντα, 237, 239, 240, 241, 242, 251, 252, 253, 254
 Μονή Σαντόβα, 285
 Μονή Σίμωνος Πέτρας, 17, 18, 56, 58, 86, 93, 259, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 286, 287, 289, 292, 293, 330, 341, 355, 375
 Μονή Σλομποζία, 19, 20, 209, 210, 229, 230, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 375
 Μονή Σοβέζα, 135
 Μονή Σταυρονικήτα, 17, 27, 47, 215, 217, 256, 257
 Μονή Στιγκάτσι, 313
 Μονή Συναγώβου, 50
 Μονή Φαστίτσι, 313
 Μονή Φερέστι, 306, 309, 315, 376
 Μονή Φιλοθέου, 17, 27, 45, 215, 216, 272, 286, 287

Μονή Φλωρέστι, 192, 193, 194, 195, 197, 294, 305, 306, 307, 309, 311, 315, 316, 317, 319, 320, 321, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 376

Μονή Χιλανδαρίου, 14, 17, 27, 28, 30, 45, 217, 221, 227, 228, 229, 271, 277, 278, 374

Μονοξυλίτης, 28, 30, 86, 97, 217, 218, 219, 220, 358, 374

Μονύδριο Αγίου Ανδρέου, 24

Μονύδριο Αγίου Δημητρίου, 24

Μονύδριο Αγίου Ηλίου, 24

Μονύδριο Αγίου Νικολάου, 24

Μονύδριο Αγίων Αποστόλων, 24

Μονύδριο Ακινδύνου, 24

Μονύδριο Αμαλφινών, 24

Μονύδριο Άρκτου, 24

Μονύδριο Ατζιωάννου, 24

Μονύδριο Βερροιώτου, 24

Μονύδριο Γυρευτού, 24

Μονύδριο Ζυγού, 24

Μονύδριο Θεοδοσίου, 24

Μονύδριο Θεοκτίστου, 24

Μονύδριο Καλλιγράφου, 18, 24, 30, 230, 232, 329, 332, 333, 355

Μονύδριο Καλύκα, 24

Μονύδριο Καμηλαυκά, 24

Μονύδριο Κάσπακος, 24

Μονύδριο Κάτζαρη, 24

Μονύδριο Μονοξυλίτη, 24

Μονύδριο Μορφανού, 24

Μονύδριο Νεακίτου, 24

Μονύδριο Ξηροκάστρου, 24

Μονύδριο Παφλαγόνος, 24

Μονύδριο Πιθαρά, 24

Μονύδριο Πτέρης, 24

Μονύδριο Ραβδά, 24

Μονύδριο Σικελού, 24

Μονύδριο Στροβηλαίας, 24

Μονύδριο Σωτήρος, 24

Μονύδριο Τρωγαλά, 24

Μονύδριο Φακηνού, 24

Μονύδριο Φαλακρού ή Ασωμάτου, 24, 30, 222, 223, 374

Μονύδριο Φιλαδέλφου, 25

Μονύδριο Χάλδου, 25

Μονύδριο Χανά, 25

Μονύδριο Χρομίτσης, 25, 28, 217

Μοσία Αζιούντ, 134

Μοσία Αζούδ, 114, 115, 131, 136, 202, 204, 205, 373

Μοσία άνω και κάτω Κομάρνα, 151, 152, 185, 186, 373

Μοσία άνω Κάρνα, 110, 373

Μοσία άνω Κομάρνα, 374

Μοσία άνω Οπρισέστι, 110, 373

Μοσία άνω Παντουρένι, 164, 374

Μοσία άνω Πρίμπετζι, 249, 250, 375

Μοσία Βάλια, 322, 376

Μοσία Βαμασένι, 177, 178, 374

Μοσία Βάτρα, 249

Μοσία Βιντερέι, 199, 322, 323, 376

Μοσία Βλαντένι, 234

Μοσία Βλαντέτσι, 312, 376

Μοσία Γκοϊντανέστι, 120, 121, 373

Μοσία Γκορούνι, 151, 185, 186, 187, 373, 374

Μοσία Γκραζδένι, 193

Μοσία Γκροσάτσι, 312, 376

Μοσία Γραζδένι, 200

Μοσία Ελάν, 324, 325, 326, 376

Μοσία Επουρέτσι, 320

Μοσία Ζαβεντένι, 210, 211, 374

Μοσία Ιάκου, 210

Μοσία Ιβανέτσι, 312, 376

Μοσία Ιμπανέστι, 327, 328, 376

Μοσία Καραρένι, 234

Μοσία Καρλίγου, 133, 162

Μοσία Καρμπουνέστι, 160, 161, 373

Μοσία Κατσουλατέτσι, 283, 284, 285, 376

Μοσία κάτω Κάρνα, 110, 373

Μοσία κάτω Οπρισέστι, 110, 373

Μοσία κάτω Παντουρένι, 164, 374

Μοσία κάτω Πρίμπετζι, 243, 244, 250, 252, 375

Μοσία Κιλένι, 208

Μοσία Κουρμεζισένι, 122, 123, 373

Μοσία Κράνιτσι, 114, 115, 123, 131, 134, 135, 136, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 373, 374

Μοσία Λάκουλ Τατάρου, 251, 252, 253, 254

Μοσία Λάτα ή Σαράτα ή Λάκου, 236, 238, 239, 243, 245, 249, 250, 251, 253, 254, 375

Μοσία Λατένι, 235

Μοσία Λούγκα Τιχουλέστι, 322, 376

Μοσία Λουγκένι, 324, 325, 376

Μοσία Λουτσέτσι, 312, 320

Μοσία Μαντρέστι, 18, 137, 138, 373

Μοσία Ματασέστι, 237, 239, 240, 241, 252, 375

Μοσία Μέρια, 322, 324, 376

Μοσία Μοντρουζέτσι, 164, 374

Μοσία Μοργκένι, 324, 325, 376

Μοσία Μορεάλα, 283, 284, 285, 376

Μοσία Μοτάλβα, 243, 244, 375

Μοσία Μουργκεάνα, 246

Μοσία Μπαϊλέστι, 307, 311

Μοσία Μπαλέστι, 324, 325, 326, 376

Μοσία Μπαλομρέστι, 182, 183, 184, 189, 190, 193, 194

Μοσία Μπαλοτσένι, 153, 154, 155, 156, 157, 373

Μοσία Μπαλτίτσα, 177, 178, 179, 180, 374

Μοσία Μπαμποτσάνι, 304, 305

Μοσία Μπερέστι, 135, 322, 323, 324, 376

Μοσία Μπικολένι, 320

Μοσία Μπιντερέι, 188, 189, 191, 193, 194, 374

Μοσία Μπιντέτσι, 304, 305
 Μοσία Μπογιενέτσι, 283, 285
 Μοσία Μπολοσκάνι, 133
 Μοσία Μπομενέτσι, 284, 285, 376
 Μοσία Μπουκούλ, 239, 240, 241
 Μοσία Μπούκσα, 251, 253, 375
 Μοσία Μπουνέστι, 110, 373
 Μοσία Μπούζα, 237, 239, 252, 253, 254
 Μοσία Μπουριενέστι, 181, 182, 183, 184, 374
 Μοσία Μπουρσούι, 319, 320
 Μοσία Μπουτσιομένι, 110, 373
 Μοσία Μπραδέστι, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 199, 374
 Μοσία Μπροστένι, 109, 315, 327, 329
 Μοσία νέο Καραλάσι, 210
 Μοσία Νταράσι, 108, 109, 373
 Μοσία Ντεντζουγκάτσι, 312, 376
 Μοσία Ντεσεράτζι, 240, 241, 375
 Μοσία Ντοκάνι, 189, 191, 193, 199, 320, 374
 Μοσία Ντομπροτέστι, 120, 121, 373
 Μοσία Ντουμπραβίτσα, 189, 190, 193, 194, 197
 Μοσία Ντουμπράβιτσα, 188, 374
 Μοσία Οκόλνα, 283, 285
 Μοσία Οντάια Μπουρσουκανιλόρ, 319, 321, 376
 Μοσία παλαιά Αζιούντ, 130, 131
 Μοσία παλαιό Καραλάσι, 210
 Μοσία Παρτσοτέτσι, 164, 374
 Μοσία Πετρέστι, 18, 137, 138, 139, 141, 309, 373
 Μοσία Πετριμανέστι, 164, 374
 Μοσία Πλασένι ή Μπούντα, 316
 Μοσία Πλεσάνι, 315, 322, 323, 376
 Μοσία Πλετένι, 320
 Μοσία Ποϊανέστι, 304, 305, 309
 Μοσία Ποπέστι, 189, 192, 240, 241, 242, 320, 375
 Μοσία Ποπουρσόγιου, 320
 Μοσία Ποτανέτσι, 320
 Μοσία Ποτέστι, 324, 325, 376
 Μοσία Πουζνέστι, 321
 Μοσία Πριλίμκα, 153, 154, 156, 157, 373
 Μοσία Πριμπέτζιλε, 249
 Μοσία Ράγιου, 324, 325, 376
 Μοσία Ρακιτίσουλ, 110, 373
 Μοσία Ρακιτόσα, 110
 Μοσία Ρέτσκα, 282, 283, 284, 376
 Μοσία Ρόσια, 322, 323, 376
 Μοσία Ρουτζέτ, 165, 166, 374
 Μοσία Σάλιτσα Πλόπουλουι, 282, 283
 Μοσία Σαντρέστι, 18, 64, 118, 119, 208, 373, 374
 Μοσία Σαρατσεάγκα, 237, 238, 239
 Μοσία Σάτσιλε, 164, 374
 Μοσία Σίλισκάνι, 153, 154, 155, 156, 157
 Μοσία Σορογκάρι, 162, 373
 Μοσία Σότσι, 164, 374
 Μοσία Σπάρτα, 110, 373
 Μοσία Σρατσεάγκα, 252
 Μοσία Σταϊέστι, 18, 137, 138, 139, 373
 Μοσία Στανγκάτσι, 312
 Μοσία Στράκινα ή Ιλίνιτσα, 246
 Μοσία Ταλασκάνου, 322, 323, 376
 Μοσία Ταλχαρέστι, 153, 156
 Μοσία Τατομρέστι, 160, 161, 373
 Μοσία Τομέστι, 106, 107, 108, 109, 151, 152, 185, 186, 187, 373, 374
 Μοσία Τομιλέτσι, 320
 Μοσία Τοπορέστι, 312, 313, 314, 376
 Μοσία Τουτνέτσι, 320
 Μοσία Τοχλένι, 153, 154, 155, 156, 157, 373
 Μοσία Τρεσιάνα, 190, 193, 194, 195, 197, 199, 320, 321
 Μοσία Τσαφέστι, 106, 107, 108, 109, 373
 Μοσία Τσεατασέλιλε, 251, 253, 375
 Μοσία Τσιούλνιτζα, 248, 375
 Μοσία Τσισμέλιλε, 177, 178, 374
 Μοσία Τσοράτσι, 320
 Μοσία Φακαένι ή Ζίτσα, 19, 233, 235
 Μοσία Φαρέστι, 304, 305, 307, 308, 311, 376
 Μοσία Φλοριντέστι, 304, 305
 Μοσία Χαρνιτσέστι, 182, 183, 184
 Μοσία Χατζιένι, 234
 Μοσία Χέτσιουλ, 210, 211, 374
 Μοσία Χρανέτσι, 320
 Μπαλς Κωνσταντίν τοπογράφος, 124, 125, 145, 146, 200, 202, 339, 342, 373
 Μπαρμπούι Ούρσου, 181
 Μπαρσούκοβ Νικολάι, 47
 Μπογδάνου Λούπο, 177
 Μπογκδάν Ιωάννης, 207
 Μπούσης Χ. τοπογράφος, 298, 299
 Μπραμπόκης Θεοδόσιος, 148
 Μπράνκο Α. τοπογράφος, 326
 Μπράνκοβιτς Μάρα, 271
 Μπράουν Φέρντιναντ τοπογράφος, 61, 191, 192, 339
 Μωάμεθ Β΄ ο Πορθητής, 271
 Ναός Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, 273, 274
 Νέα Σκήτη, 26
 Νέα Φώκεια Χαλκιδικής, 270, 357
 Νέγκρε Πετράκη τοπογράφος, 307, 309, 340
 Νεγρούτς Ιοάν τοπογράφος, 61, 115, 133, 136, 138, 176, 340
 Νεόφυτος Ζ΄ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, 177
 Νομός Βασιλούι, 150, 160, 294, 309, 313, 314, 317, 321, 322, 323, 327, 328, 329, 340, 342, 376
 Νομός Ιασίου, 180
 Νομός Κοβουρλουί, 177, 179
 Νομός Μπακάου, 106
 Νομός Μπαρλάδ, 113, 123, 174, 180, 188, 189, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 374

Νομός Μποτοσάνι, 61, 153, 154, 155, 156, 158, 339, 340, 373
 Νομός Πούτνα, 31, 114, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 134, 136, 137, 140, 145, 146, 147, 163, 164, 166, 168, 176, 200, 230, 342, 373
 Νομός Τεκούτσι, 61, 106, 113, 114, 115, 116, 117, 122, 123, 134, 136, 137, 140, 141, 142, 204, 205, 207, 342, 343
 Νομός Τούτοβα, 107, 108, 109, 110, 112, 118, 119, 188, 191, 193, 194, 195, 196, 207, 208, 294, 305, 307, 312, 315, 319, 320, 321, 322, 323, 342, 374
 ντε Μαύρο Νικολάου, 209, 210, 374
 Ντιμιτρέσκου Ανατόλ τοπογράφος, 249, 250, 339, 375
 Ντούσαν Στέφαν Ούρος Δ΄, 99
 Οικισμός Φοσκάνι, 167, 168
 Όλυμπος, 25
 Ορμύλια Χαλκιδικής, 56, 89, 99, 100, 103, 222, 224, 373
 Οτετελισάνου Γκρεγκόριε τοπογράφος, 283, 284, 340
 Παβελέσκου Π. τοπογράφος, 61, 321
 Παπαδημητρίου Ευθύμης, 49
 Παπαλουκάς Σπύρος, 49
 Παπάς Εμμανουήλ, 27
 Παπατζόλου Μ. τοπογράφος, 246, 247, 248, 340, 375
 Παραλής Γιώργος, 49
 Πατρικί Σερρόν, 294, 295, 300, 301, 302, 304, 376
 Παύλοβιτς Μπασίλ τοπογράφος, 211, 340
 Ποπ Μπασίλε τοπογράφος, 312, 313, 340
 Πόποβιτς Αλέξανδρος τοπογράφος, 209, 210, 340, 374
 Πόποβιτς Κ. τοπογράφος, 327, 328, 329
 Πρεντέτι Ιοάν τοπογράφος, 67, 233, 235, 236, 238, 240, 241, 341, 375
 Πύργος Κασσάνδρας, 19, 229, 270, 271, 275, 277, 279, 375
 Πυργούδια, 23
 Ρακοβίτσα Μάρκου τοπογράφος, 67, 150, 151, 152, 177, 178, 179, 180, 188, 189, 341
 Ραντού Σερμπάν, 283
 Ρέγκος Πολύκλειτος, 49
 Ρήγας Βελεστινλής, 39
 Ροζνοβάνου Αλέκου Ροσέτ, 154, 156
 Ρωμανός Α΄ Λακατηνός, 24
 Ρώσος Αγιορείτης μοναχός Γεννάδιος, 341
 Σακελλαρίου Μ. Ε. τοπογράφος, 296, 297
 Σάμπια Ραδοσλάβος, 271
 Σαρμπάντοβιτς Ν. τοπογράφος, 61, 118, 119, 321, 322, 323, 342
 Σβιντέρσκι Καλιστράτ τοπογράφος, 61, 67, 130, 132, 134, 136, 137, 138, 145, 146, 166, 167, 168, 176, 204, 205, 342
 Σεβαστιάνοφ Πέτρ Ιβάνοβιτς, 55
 Σέρκουλος Κομάνου, 176
 Σερμπάν Βόντα Μπασαράμπ, 252
 Σιδέρης Γεώργιος ο Καλαπόδας, 41
 Σιμιλεάν Ιοάν τοπογράφος, 115
 Σκήτη Αγίας Άννας, 26
 Σκήτη Αγίας Τριάδος-Καυσοκαλυβίων, 26
 Σκήτη Αγίου Ανδρέα-Σεράι, 26
 Σκήτη Αγίου Δημητρίου, 26
 Σκήτη Γάλπινα, 177
 Σκήτη Γκαλμπένι, 207
 Σκήτη Γκολαστέι, 315
 Σκήτη Γκραζδένι, 105, 123, 188, 189, 191, 192, 193, 196, 199, 201, 374
 Σκήτη Έρημος Θηβαΐδα ή Νέα Θηβαΐδα, 219
 Σκήτη Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, 26
 Σκήτη Θεοτόκου, 26
 Σκήτη Κιλίενη, 118, 177, 207, 208
 Σκήτη Κόρνη, 230
 Σκήτη Κράνιτσι, 105
 Σκήτη Λάζα, 306, 315, 316, 317, 376
 Σκήτη Ποενέστι, 306, 309, 315, 317, 327
 Σκήτη Ποϊένι, 315
 Σκήτη Ποστολάκι ή Αποστολάκι, 230
 Σκήτη Πουλίνκου, 315
 Σκήτη Προφήτη Ηλία, 26
 Σκήτη Σάουκα, 306, 315
 Σκήτη Τιμίου Προδρόμου, 26
 Σκήτη Φατατσιούνη, 105, 106, 118, 177, 207, 208, 374
 Σμυρνάκης Γεράσιμος, 15, 25, 51, 52, 212, 218, 220, 255, 259, 359
 Σοβέδνικ Στάθη, 209, 210, 374
 Στούρζα Πετράκη, 201, 202
 Στράβων, 37, 38
 Στραμπόλκα Γκεώργκε τοπογράφος, 243, 244, 342
 Στρόζα Αλέκου τοπογράφος, 155, 158
 Συκιά Σιθωνίας, 56, 259, 260, 262, 263, 281, 282, 299, 302, 375
 Συμεών Κωνσταμονίτης καθηγούμενος αρχιμανδρίτης, 18, 20
 Ταγματάρχης Παναϊότι, 61, 178, 180, 195, 321
 Ταουτούλ Ιωάν τοπογράφος, 124, 125, 145, 146, 342
 Τσερκέζ Στέφανος, 188, 189
 Υψηλάντης Κωνσταντίνος, 177
 Φιλιπέσκου Ντούμπα Γκεώργκιε τοπογράφος, 61, 67, 185, 186, 193, 194, 207, 208, 319, 320, 342, 374
 φον Μπαϊαρή Αλεξάντερ τοπογράφος, 61, 67, 112, 113, 114, 115, 116, 134, 137, 140, 141, 142, 198, 200, 206, 325, 343
 φον Μπαϊαρή Ιωσήφ τοπογράφος, 324, 325, 343
 φον Μπράουν Αντόν τοπογράφος, 316, 323, 324

φον Ουντρίσκι Λούντβικ τοπογράφος, 153, 155,
 156, 157, 158, 340
 Φουκς Ιοάν Ρόκα τοπογράφος, 181, 184, 313, 314,
 316, 321, 342, 376
 Φούλτζερ Φοτάκη τοπογράφος, 61, 67, 106, 107,
 117, 201, 343
 Φρούνζα Στεφάν τοπογράφος, 155, 158, 342
 Φωκαεύς Αλέξανδρος Θ.Π.Π. τοπογράφος, 58, 264,
 265, 266, 267, 268, 343
 Φωκάς Νικηφόρος, 25
 Χρυσοχόος Μιχαήλ Θ., 63, 64
 Αφесаκόβски Такеатаръ, 212, 339
 Балс Κωστανтин, 124, 339
 Голю Карл, 251, 339
 Γκετσοу Φοτάκι, 155, 158, 160, 161, 339
 Кеһемен Душитраки, 108, 126, 128, 148, 164,
 339
 Οττεχίшапу Григоріе, 283, 340
 Паразолу М., 340
 Поп Василе, 312, 340
 Поповіс Αηεξανδρου, 209, 210, 340
 Поповісі Κ., 327
 Предеті Ιοαν, 233, 236, 238, 240, 341
 Ραковитса Μαρκοу, 150, 151, 177, 179, 188, 341
 Страболка Γεοργε, 242, 342
 Свидерскіи Калистрат, 130, 132, 137, 144, 165,
 167, 203, 342
 Тъоитош Ιωαν, 124, 342
 Φουκς Ιοαν Ροκα, 181, 313, 314, 316, 342
 Φουλчер Φοτάκι, 106, 201, 343
 фон Βαίαρди Ιοσιφ, 324
 фон Βαίαρди Αλικсандер, 112, 114, 116, 134, 141,
 198
 фон Ουδφриски Λουδвик, 153, 340
 Φιήπесκου Dubca Γεοργε, 185, 192, 319, 342
 Шарбадовісі N., 118, 322, 342